നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദസിക്ഖാ-മൂലസിക്ഖാ

ഖുദ്ദസിക്ഖാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

(ക)

ആദിതോ ഉപസമ്പന്ന-സിക്ഖിതബ്ബം സമാതികം;
ഖുദ്ദസിക്ഖം പവക്ഖാമി, വന്ദിത്വാ രതനത്തയം.

തത്രായം മാതികാ -

(ഖ)

പാരാജികാ ച ചത്താരോ, ഗരുകാ നവ ചീവരം;
രജനാനി ച പത്തോ ച, ഥാലകാ ച പവാരണാ.

(ഗ)

കാലികാ ച പടിഗ്ഗാഹോ, മംസേസു ച അകപ്പിയം;
നിസ്സഗ്ഗിയാനി പാചിത്തി, സമണകപ്പ ഭൂമിയോ.

(ഘ)

ഉപജ്ഝാചരിയവത്താനി, വച്ചപ്പസ്സാവഠാനികം;
ആപുച്ഛകരണം നഗ്ഗോ, ന്ഹാനകപ്പോ അവന്ദിയോ.

(ങ)

ചമ്മം ഉപാഹനാ ചേവ, അനോലോകിയമഞ്ജനീ;
അകപ്പിയസയനാനി, സമാനാസനികോപി ച.

(ച)

അസംവാസികോ ച കമ്മം, മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാ;
വത്തം വികപ്പനാ ചേവ, നിസ്സയോ കായബന്ധനം.

(ഛ)

പഥവീ ച പരിക്ഖാരോ, ഭേസജ്ജുഗ്ഗഹദൂസനം;
വസ്സൂപനായികാ ചേവാവേഭങ്ഗിയം പകിണ്ണകം.

(ജ)

ദേസനാ ഛന്ദദാനാദി, ഉപോസഥപ്പവാരണാ;
സംവരോ സുദ്ധി സന്തോസോ, ചതുരക്ഖാ വിപസ്സനാതി.

൧. പാരാജികനിദ്ദേസോ

പാരാജികാ ച ചത്താരോതി -

൧. മഗ്ഗത്തയേ അനിക്ഖിത്തസിക്ഖോ സന്ഥതസന്ഥതേ;
അല്ലോകാസേ നിമിത്തം സം, തിലമത്തമ്പി സന്ഥതം.

൨. അസന്ഥതമുപാദിണ്ണം, പവേസന്തോ ചുതോഥ വാ;
പവേസനട്ഠിതുദ്ധാരപവിട്ഠക്ഖണസാദകോ.

൩. ആദിയേയ്യ ഹരേയ്യാവഹരേയ്യ ഇരിയാപഥം;
കോപേയ്യ ഠാനാ ചാവേയ്യ, സങ്കേതം വീതിനാമയേ.

൪. അദിന്നം ഥേയ്യചിത്തേന, ഭവേ പാരാജികോഥ വാ;
ഥേയ്യാബലകുസച്ഛന്നപരികപ്പാവഹാരകോ;
ഭണ്ഡകാലഗ്ഘദേസേഹി, പരിഭോഗേത്ഥ നിച്ഛയോ.

൫. മനുസ്സവിഗ്ഗഹം ഛിച്ച, ജീവിതാ വാ വിയോജയേ;
സത്ഥഹാരകം വാസ്സ മരണചേതനോ ഉപനിക്ഖിപേ.

൬. ഗാഹേയ്യ മരണൂപായം, വദേയ്യ മരണേ ഗുണം;
ചുതോ പയോഗാ സാഹത്ഥിനിസ്സഗ്ഗാണത്തിഥാവരാ.

൭. ഇദ്ധിവിജ്ജാമയാ കാലവത്ഥാവുധിരിയാപഥാ;
ക്രിയാവിസേസോ ഓകാസോ, ഛ ആണത്തിനിയാമകാ.

൮. ഝാനാദിഭേദ നോസന്തമത്തനത്തുപനായികം;
കത്വാ കോട്ഠാസമേകേകം, പച്ചുപ്പന്നഭവസ്സിതം.

൯. അഞ്ഞാപദേസരഹിതം , ദീപേന്തോനധിമാനികോ;
കായേന വാചാ വിഞ്ഞത്തി-പഥേ ഞാതേ ചുതോ ഭവേ.

൧൦. പാരാജികേതേ ചത്താരോ, അസംവാസാ യഥാ പുരേ;
അഭബ്ബാ ഭിക്ഖുഭാവായ, സീസച്ഛിന്നോവ ജീവിതും.

൧൧. പരിയായോ ച ആണത്തി, തതിയേ ദുതിയേ പന;
ആണത്തിയേവ സേസേസു, ദ്വയമേതം ന ലബ്ഭതി.

൧൨. സേവേതുകാമതാചിത്തം , മഗ്ഗേ മഗ്ഗപ്പവേസനം;
ഇമം മേഥുനധമ്മസ്സ, ആഹു അങ്ഗദ്വയം ബുധാ.

൧൩. മനുസ്സസം തഥാസഞ്ഞീ, ഥേയ്യചിത്തഞ്ച വത്ഥുനോ;
ഗരുതാ അവഹാരോ ച, അദിന്നാദാനഹേതുയോ.

൧൪. പാണോ മാനുസ്സകോ പാണ-സഞ്ഞിതാ ഘാതചേതനാ;
പയോഗോ തേന മരണം, പഞ്ചേതേ വധഹേതുയോ.

൧൫. അസന്തതാ അത്തനി പാപമിച്ഛതാ-
യാരോചനാ തസ്സ മനുസ്സജാതിതാ;

നാഞ്ഞാപദേസോ ച തദേവ ജാനനം,
പഞ്ചേത്ഥ അങ്ഗാനി അസന്തദീപനേ.

൧൬. അസാധാരണാ ചത്താരോ, ഭിക്ഖുനീനമഭബ്ബകാ;
ഏകാദസ ച വിബ്ഭന്താ, ഭിക്ഖുനീ മുദുപിട്ഠികോ.

൧൭. ലമ്ബീ മുഖേന ഗണ്ഹന്തോ, അങ്ഗജാതം പരസ്സ ച;
തത്ഥേവാഭിനിസീദന്തോ, ചത്താരോ അനുലോമികാ.

൧൮. മഗ്ഗേ മഗ്ഗപ്പവേസനാ, മേഥുനസ്സ ഇധാഗതാ;
ചത്താരോതി ചതുബ്ബീസ, സമോധാനാ പരാജികാതി.

൨. സങ്ഘാദിസേസനിദ്ദേസോ

ഗരുകാ നവാതി -

൧൯. മോചേതുകാമതാ സുക്ക-സ്സുപക്കമ്മ വിമോചയം;
അഞ്ഞത്ര സുപിനന്തേന, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൨൦. ഇത്ഥിസഞ്ഞീ മനുസ്സിത്ഥിം, കായസംസഗ്ഗരാഗവാ;
സമ്ഫുസന്തോ ഉപക്കമ്മ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൨൧. തഥാ സുണന്തിം വിഞ്ഞുഞ്ച, മഗ്ഗം വാരബ്ഭ മേഥുനം;
ദുട്ഠുല്ലവാചാരാഗേന, ഓഭാസേത്വാ ഗരും ഫുസേ.

൨൨. വത്വാത്തകാമുപട്ഠാന-വണ്ണം മേഥുനരാഗിനോ;
വാചാ മേഥുനയുത്തേന, ഗരും മേഥുനയാചനേ.

൨൩. പടിഗ്ഗഹേത്വാ സന്ദേസം, ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ വാ;
വീമംസിത്വാ ഹരം പച്ചാ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൨൪. സംയാചിതപരിക്ഖാരം, കത്വാദേസിതവത്ഥുകം;
കുടിം പമാണാതിക്കന്തം, അത്തുദ്ദേസം ഗരും ഫുസേ.

൨൫. മഹല്ലകം വിഹാരം വാ, കത്വാദേസിതവത്ഥുകം;
അത്തനോ വസനത്ഥായ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൨൬. അമൂലകേന ചോദേന്തോ, ചോദാപേന്തോവ വത്ഥുനാ;
അന്തിമേന ച ചാവേതും, സുണമാനം ഗരും ഫുസേ.

൨൭. അഞ്ഞസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ, തേന ലേസേന ചോദയം;
വത്ഥുനാ അന്തിമേനാഞ്ഞം, ചാവേതും ഗരുകം ഫുസേ.

൨൮. ഛാദേതി ജാനമാപന്നം, പരിവസേയ്യ താവതാ;
ചരേയ്യ സങ്ഘേ മാനത്തം, പരിവുത്ഥോ ഛ രത്തിയോ.

ചിണ്ണമാനത്തമബ്ഭേയ്യ, തം സങ്ഘോ വീസതീഗണോ.

൨൯. ആപത്തിനുക്ഖിത്തമനന്തരായ
പഹുത്തതായോ തഥസഞ്ഞിതാ ച;
ഛാദേതുകാമോ അഥ ഛാദനാതി,

ഛന്നാ ദസങ്ഗേഹ്യരുണുഗ്ഗമമ്ഹീതി.

൩. ചീവരനിദ്ദേസോ

ചീവരന്തി -

൩൦. ഖോമകോസേയ്യകപ്പാസ-സാണഭങ്ഗാനി കമ്ബലം;
കപ്പിയാനി ഛളേതാനി, സാനുലോമാനി ജാതിതോ.

൩൧. ദുകൂലഞ്ചേവ പട്ടുണ്ണ-പടം സോമാരചീനജം;
ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നഞ്ച, തസ്സ തസ്സാനുലോമികം.

൩൨. തിചീവരം പരിക്ഖാര-ചോളം വസ്സികസാടികം;
അധിട്ഠേ ന വികപ്പേയ്യ, മുഖപുഞ്ഛനനിസീദനം.

൩൩. പച്ചത്ഥരണകം കണ്ഡു-ച്ഛാദിമേത്ഥ തിചീവരം;
ന വസേയ്യ വിനേകാഹം, ചാതുമാസം നിസീദനം.

൩൪. "ഇമം സങ്ഘാടിംധിട്ഠാമി", സങ്ഘാടിമിച്ചധിട്ഠയേ;
അഹത്ഥപാസമേതന്തി, സേസേസുപി അയം നയോ.

൩൫. അധിട്ഠഹന്തോ സങ്ഘാടി-പ്പഭുതിം പുബ്ബചീവരം;
പച്ചുദ്ധരിത്വാധിട്ഠേയ്യ, പത്താധിട്ഠഹനേ തഥാ.

൩൬. ഏതം ഇമം വ സങ്ഘാടിം, സംസേ പച്ചുദ്ധരാമിതി;
ഏവം സബ്ബാനി നാമേന, വത്വാ പച്ചുദ്ധരേ വിദൂ.

൩൭. സങ്ഘാടി പച്ഛിമന്തേന, ദീഘസോ മുട്ഠിപഞ്ചകോ;
ഉത്തമന്തേന സുഗത-ചീവരൂനാപി വട്ടതി.

൩൮. മുട്ഠിത്തികഞ്ച തിരിയം, തഥാ ഏകംസികസ്സപി;
അന്തരവാസകോ ചാപി, ദീഘസോ മുട്ഠിപഞ്ചകോ;
അഡ്ഢതേയ്യോ ദ്വിഹത്ഥോ വാ, തിരിയന്തേന വട്ടതി.

൩൯. നിസീദനസ്സ ദീഘേന, വിദത്ഥി ദ്വേ വിസാലതോ;
ദിയഡ്ഢം ദസാ വിദത്ഥി, സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ.

൪൦. കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദികസ്സ, തിരിയം ദ്വേ വിദത്ഥിയോ;
ദീഘന്തതോ ചതസ്സോവ, സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ.

൪൧. വസ്സികസാടികായാപി, ദീഘസോ ഛ വിദത്ഥിയോ;
തിരിയം അഡ്ഢതേയ്യാവ, സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ.

൪൨. ഏത്ഥ ഛേദനപാചിത്തി, കരോന്തസ്സ തദുത്തരി;
പച്ചത്ഥരണ മുഖചോളാ, ആകങ്ഖിതപ്പമാണികാ.

൪൩. പരിക്ഖാരചോളേ ഗണനാ, പമാണം വാ ന ദീപിതം;
തഥാ വത്വാ അധിട്ഠേയ്യ, ഥവികാദിം വികപ്പിയം.

൪൪. അഹതാഹതകപ്പാനം, സങ്ഘാടി ദിഗുണാ സിയാ;
ഏകച്ചിയോത്തരാസങ്ഗോ, തഥാ അന്തരവാസകോ.

൪൫. ഉതുദ്ധടാന ദുസ്സാനം, സങ്ഘാടി ച ചതുഗ്ഗുണാ;
ഭവേയ്യും ദിഗുണാ സേസാ, പംസുകൂലേ യഥാരുചി.

൪൬. തീസു ദ്വേ വാപി ഏകം വാ, ഛിന്ദിതബ്ബം പഹോതി യം;
സബ്ബേസു അപ്പഹോന്തേസു, അന്വാധിമാദിയേയ്യ വാ;
അച്ഛിന്നഞ്ച അനാദിണ്ണം, ന ധാരേയ്യ തിചീവരം.

൪൭. ഗാമേ നിവേസനേ ഉദ്ദോ-സിതപാസാദഹമ്മിയേ;
നാവാട്ടമാളആരാമേ, സത്ഥഖേത്തഖലേ ദുമേ.

൪൮. അജ്ഝോകാസേ വിഹാരേ വാ, നിക്ഖിപിത്വാ തിചീവരം;
ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാഞ്ഞത്ര, വിപ്പവത്ഥും ന വട്ടതി.

൪൯. രോഗവസ്സാനപരിയന്താ, കണ്ഡുച്ഛാദികസാടികാ;
തതോ പരം വികപ്പേയ്യ, സേസാ അപരിയന്തികാ.

൫൦. പച്ചത്ഥരണ പരിക്ഖാര-മുഖപുഞ്ഛനചോളകം;
ദസം പ്യരത്തനാദിണ്ണകപ്പം ലബ്ഭം നിസീദനം.

൫൧. അദസം രജിതംയേവ, സേസചീവരപഞ്ചകം;
കപ്പതാദിണ്ണകപ്പംവ, സദസംവ നിസീദനം.

൫൨. അനധിട്ഠിതനിസ്സട്ഠം, കപ്പേത്വാ പരിഭുഞ്ജയേ;
ഹത്ഥദീഘം തതോപഡ്ഢ-വിത്ഥാരഞ്ച വികപ്പിയം.

൫൩. തിചീവരസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ, സബ്ബമേതം പകാസിതം;
പരിക്ഖാരചോളിയോ സബ്ബം, തഥാ വത്വാ അധിട്ഠതി.

൫൪. അച്ഛേദവിസ്സജ്ജനഗാഹവിബ്ഭമാ ,
പച്ചുദ്ധരോ മാരണലിങ്ഗസിക്ഖാ;
സബ്ബേസ്വധിട്ഠാനവിയോഗകാരണാ,
വിനിവിദ്ധഛിദ്ദഞ്ച തിചീവരസ്സ.

൫൫. കുസവാകഫലകാനി, കമ്ബലം കേസവാലജം;
ഥുല്ലച്ചയം ധാരയതോലൂകപക്ഖാജിനക്ഖിപേ.

൫൬. കദലേരകക്കദുസ്സേ, പോത്ഥകേ ചാപി ദുക്കടം;
സബ്ബനീലകമഞ്ജേട്ഠ-പീതലോഹിതകണ്ഹകേ.

൫൭. മഹാരങ്ഗമഹാനാമ-രങ്ഗരത്തേ തിരീടകേ;
അച്ഛിന്നദീഘദസകേ, ഫലപുപ്ഫദസേ തഥാ;
കഞ്ചുകേ വേഠനേ സബ്ബം, ലഭതിച്ഛിന്നചീവരോതി.

൪. രജനനിദ്ദേസോ

രജനാനി ചാതി -

൫൮. മൂലക്ഖന്ധതചപത്ത-ഫലപുപ്ഫപ്പഭേദതോ;
രജനാ ഛപ്പകാരാനി, അനുഞ്ഞാതാനി സത്ഥുനാ.

൫൯. മൂലേ ഹലിദ്ദിം ഖന്ധേ ച, മഞ്ജേട്ഠം തുങ്ഗഹാരകേ;

അല്ലിം നീലഞ്ച പത്തേസു, തചേ ലോദ്ദഞ്ച കണ്ഡുലം;
കുസുമ്ഭം കിംസുകം പുപ്ഫേ, സബ്ബം ലബ്ഭം വിവജ്ജിയാതി.

൫. പത്തനിദ്ദേസോ

പത്തോ ചാതി -

൩൦. അയോപത്തോ ഭൂമിപത്തോ, ജാതിയാ കപ്പിയാ ദുവേ;
ഉക്കട്ഠോ മജ്ഝിമോ ചേവ, ഓമകോ ച പമാണതോ.

൩൧. ഉക്കട്ഠോ മഗധേ നാളി-ദ്വയതണ്ഡുലസാധിതം;
ഗണ്ഹാതി ഓദനം സൂപം, ബ്യഞ്ജനഞ്ച തദൂപിയം.

൩൨. മജ്ഝിമോ തസ്സുപഡ്ഢോവ, തതോപഡ്ഢോവ ഓമകോ;
ഉക്കട്ഠതോ ച ഉക്കട്ഠോ, അപത്തോ ഓമകോമകോ.

൩൩. അതിരേകപത്തോ ധാരേയ്യോ, ദസാഹപരമം സകോ;
കപ്പോ നിസ്സഗ്ഗിയോ ഹോതി, തസ്മിം കാലേതിനാമിതേ.

൩൪. അച്ഛേദദാനഗാഹേഹി, വിബ്ഭമാ മരണുദ്ധടാ;
ലിങ്ഗസിക്ഖാഹി ഛിദ്ദേന, പത്താധിട്ഠാനമുജ്ഝതി.

൩൫. പത്തം ന പടിസാമേയ്യ, സോദകം ന ച ഓതപേ;
ഉണ്ഹേ ന നിദഹേ ഭുമ്യാ, ന ഠപേ നോ ച ലഗ്ഗയേ.

൩൬. മിഡ്ഢന്തേ പരിഭണ്ഡന്തേ, അങ്കേ വാ ആതപത്തകേ;
പാദേസു മഞ്ചപീഠേ വാ, ഠപേതും ന ച കപ്പതി.

൩൭. ന നീഹരേയ്യ ഉച്ഛിട്ഠോ-ദകഞ്ച ചലകട്ഠികം;
പത്തേന പത്തഹത്ഥോ വാ, കവാടം ന പണാമയേ.

൩൮. ഭൂമിആധാരകേ ദാരുദണ്ഡാധാരേ സുസജ്ജിതേ;
ദുവേ പത്തേ ഠപേയ്യേകം, നിക്കുജ്ജിത്വാന ഭൂമിയം.

൩൯. ദാരുരൂപിയസോവണ്ണ-മണിവേളുരിയാമയാ ;
കംസകാചതിപുസീസഫലികാതമ്ബലോഹജാ.

൪൦. ഛവസീസമയോ ചാപി, ഘടീതുമ്ബകടാഹജാ;
പത്താ അകപ്പിയാ സബ്ബേ, വുത്താ ദുക്കടവത്ഥുകാതി.

൬. ഥാലകനിദ്ദേസോ

ഥാലകാ ചാതി -

൪൧. കപ്പിയാ ഥാലകാ തിസ്സോ, തമ്ബായോമത്തികാമയാ;
ദാരുസോവണ്ണരജതമണിവേളുരിയാമയാ.

൪൨. അകപ്പാ ഫലികാകാചകംസജാ ഗിഹിസന്തകാ;
സങ്ഘികാ കപ്പിയാ തുമ്ബഘടിജാ താവകാലികാതി.

൭. പവാരണാനിദ്ദേസോ

പവാരണാതി -

൭൩. യേനീരിയാപഥേനായം, ഭുഞ്ജമാനോ പവാരിതോ;
തതോ അഞ്ഞേന ഭുഞ്ജേയ്യ, പാചിത്തിനതിരിത്തകം.

൭൪. അസനം ഭോജനഞ്ചേവ, അഭിഹാരോ സമീപതാ;
കായവാചാപടിക്ഖേപോ, പഞ്ചഅങ്ഗാ പവാരണാ.

൭൫. ഓദനോ സത്തു കുമ്മാസോ, മച്ഛോ മംസഞ്ച ഭോജനം;
സാലി വീഹി യവോ കങ്ഗു, കുദ്രൂസവരഗോധുമാ;
സത്തന്നമേസം ധഞ്ഞാനം, ഓദനോ ഭോജ്ജയാഗു ച.

൭൬. സാമാകാദിതിണം കുദ്രൂസകേ വരകചോരകോ;
വരകേ സാലിയഞ്ചേവ, നീവാരോ സങ്ഗഹം ഗതോ.

൭൭. ഭട്ഠധഞ്ഞമയോ സത്തു, കുമ്മാസോ യവസമ്ഭവോ;
മംസോ ച കപ്പിയോ വുത്തോ, മച്ഛോ ഉദകസമ്ഭവോ.

൭൮. ഭുഞ്ജന്തോ ഭോജനം കപ്പ-മകപ്പം വാ നിസേധയം;
പവാരേയ്യാഭിഹടം കപ്പം, തന്നാമേന ഇമന്തി വാ.

൭൯. ലാജാ തംസത്തുഭത്താനി, ഗോരസോ സുദ്ധഖജ്ജകോ;
തണ്ഡുലാ ഭട്ഠപിട്ഠഞ്ച, പുഥുകാ വേളുആദിനം.

൮൦. ഭത്തം വുത്താവസേസാനം, രസയാഗു രസോപി ച;
സുദ്ധയാഗുഫലാദീനി, ന ജനേന്തി പവാരണം.

൮൧. പവാരിതേന വുട്ഠായ, അഭുത്തേന ച ഭോജനം;
അതിരിത്തം ന കാതബ്ബം, യേന യം വാ പുരേ കതം.

൮൨. കപ്പിയം ഗഹിതഞ്ചേവു-ച്ചാരിതം ഹത്ഥപാസഗം;
അതിരിത്തം കരോന്തേവം, ''അലമേത''ന്തി ഭാസതു.

൮൩. ന കരേനുപസമ്പന്ന-ഹത്ഥഗം പേസയിത്വാപി;
കാരേതും ലബ്ഭതേ സബ്ബോ, ഭുഞ്ജിതും തമകാരകോതി.

൮. കാലികനിദ്ദേസോ

കാലികാ ചാതി -

൮൪. പടിഗ്ഗഹിതാ ചത്താരോ, കാലികാ യാവകാലികം;
യാമകാലികം സത്താഹ-കാലികം യാവജീവികം.

൮൫. പിട്ഠം മൂലം ഫലം ഖജ്ജം, ഗോരസോ ധഞ്ഞഭോജനം;
യാഗുസൂപപ്പഭുതയോ, ഹോന്തേതേ യാവകാലികാ.

൮൬. മധുമുദ്ദികസാലൂക-ചോചമോചമ്ബജമ്ബുജം;
ഫാരുസം നഗ്ഗിസന്തത്തം, പാനകം യാമകാലികം.

൮൭. സാനുലോമാനി ധഞ്ഞാനി, ഠപേത്വാ ഫലജോ രസോ;
മധൂകപുപ്ഫമഞ്ഞത്ര, സബ്ബോ പുപ്ഫരസോപി ച.

൮൮. സബ്ബപത്തരസോ ചേവ, ഠപേത്വാ പക്കഡാകജം;
സീതോദമദ്ദിതോദിച്ച-പാകോ വാ യാമകാലികോ.

൮൯. സപ്പിനോനീതതേലാനി , മധുഫാണിതമേവ ച;
സത്താഹകാലികാ സപ്പി, യേസം മംസമവാരിതം.

൯൦. തേലം തിലവസേരണ്ഡ-മധുസാസപസമ്ഭവം;
ഖുദ്ദാഭമരമധുകരി-മക്ഖികാഹി കതം മധു;
രസാദിഉച്ഛുവികതി, പക്കാപക്കാ ച ഫാണിതം.

൯൧. സവത്ഥുപക്കാ സാമം വാ, വസാ കാലേ അമാനുസാ;
അഞ്ഞേസം ന പചേ വത്ഥും, യാവകാലികവത്ഥുനം.

൯൨. ഹലിദ്ദിം സിങ്ഗിവേരഞ്ച, വചത്തം ലസുണം വചാ;
ഉസീരം ഭദ്ദമുത്തഞ്ചാതിവിസാ കടുരോഹിണീ;
പഞ്ചമൂലാദികഞ്ചാപി, മൂലം തം യാവജീവികം.

൯൩. ബിളങ്ഗം മരിചം ഗോട്ഠ-ഫലം പിപ്ഫലി രാജികാ;
തിഫലേരണ്ഡകാദീനം, ഫലം തം യാവജീവികം.

൯൪. കപ്പാസനിമ്ബകുടജപടോലസുലസാദിനം;
സൂപേയ്യപണ്ണം വജ്ജേത്വാ, പണ്ണം തം യാവജീവികം.

൯൫. ഠപേത്വാ ഉച്ഛുനിയ്യാസം,
സരസം ഉച്ഛുജം തചം;
നിയ്യാസോ ച തചോ സബ്ബോ,
ലോണം ലോഹം സിലാ തഥാ.

൯൬. സുദ്ധസിത്ഥഞ്ച സേവാലോ, യഞ്ച കിഞ്ചി സുത്ധാപിതം;
വികടാദിപ്പഭേദഞ്ച, ഞാതബ്ബം യാവജീവികം.

൯൭. മൂലം സാരം തചോ ഫേഗ്ഗു, പണ്ണം പുപ്ഫം ഫലം ലതാ;
ആഹാരത്ഥ മസാധേന്തം, സബ്ബം തം യാവജീവികം.

൯൮. സബ്ബകാലികസമ്ഭോഗോ, കാലേ സബ്ബസ്സ കപ്പതി;
സതി പച്ചയേ വികാലേ, കപ്പതേ കാലികത്തയം.

൯൯. കാലയാമമതിക്കന്താ , പാചിത്തിം ജനയന്തുഭോ;
ജനയന്തി ഉഭോപേതേ, അന്തോവുത്ഥഞ്ച സന്നിധിം.

൧൦൦. സത്താഹകാലികേ സത്ത, അഹാനി അതിനാമിതേ;
പാചിത്തി പാളിനാരുള്ഹേ, സപ്പിആദിമ്ഹി ദുക്കടം.

൧൦൧. നിസ്സട്ഠലദ്ധം മക്ഖേയ്യ, നങ്ഗം നജ്ഝോഹരേയ്യ ച;
വികപ്പേന്തസ്സ സത്താഹേ, സാമണേരസ്സധിട്ഠതോ;
മക്ഖനാദിഞ്ച നാപത്തി, അഞ്ഞസ്സ ദദതോപി ച.

൧൦൨. യാവകാലികആദീനി, സംസട്ഠാനി സഹത്തനാ;
ഗാഹാപയന്തി സബ്ഭാവം, തസ്മാ ഏവമുദീരിതം.

൧൦൩. പുരേ പടിഗ്ഗഹിതഞ്ച, സത്താഹം യാവജീവികം;

സേസകാലികസമ്മിസ്സം, പാചിത്തി പരിഭുഞ്ജതോ.

൧൦൪. യാവകാലികസമ്മിസ്സം, ഇതരം കാലികത്തയം;
പടിഗ്ഗഹിതം തദഹു, തദഹേവ ച ഭുഞ്ജയേ.

൧൦൫. യാമകാലികസമ്മിസ്സം, സേസമേവം വിജാനിയം;
സത്താഹകാലികമിസ്സഞ്ച, സത്താഹം കപ്പതേതരന്തി.

൯. പടിഗ്ഗാഹനിദ്ദേസോ

പടിഗ്ഗാഹോതി -

൧൦൬. ദാതുകാമാഭിഹാരോ ച, ഹത്ഥപാസേരണക്ഖമം;
തിധാ ദേന്തേ ദ്വിധാ ഗാഹോ, പഞ്ചങ്ഗേവം പടിഗ്ഗഹോ.

൧൦൭. അസംഹാരിയേ തത്ഥജാതേ, സുഖുമേ ചിഞ്ചആദിനം;
പണ്ണേ വാസയ്ഹഭാരേ ച, പടിഗ്ഗാഹോ ന രൂഹതി.

൧൦൮. സിക്ഖാമരണലിങ്ഗേഹി, അനപേക്ഖവിസഗ്ഗതോ;
അച്ഛേദാനുപസമ്പന്ന-ദാനാ ഗാഹോപസമ്മതി.

൧൦൯. അപ്പടിഗ്ഗഹിതം സബ്ബം, പാചിത്തി പരിഭുഞ്ജതോ;
സുദ്ധഞ്ച നാതിബഹലം, കപ്പതേ ഉദകം തഥാ.

൧൧൦. അങ്ഗലഗ്ഗമവിച്ഛിന്നം, ദന്തക്ഖികണ്ണഗൂഥകം;
ലോണസ്സുഖേളസിങ്ഘാണി-സേമ്ഹമുത്തകരീസകം.

൧൧൧. ഗൂഥമത്തികമുത്താനി, ഛാരികഞ്ച തഥാവിധേ;
സാമം ഗഹേത്വാ സേവേയ്യ, അസന്തേ കപ്പകാരകേ.

൧൧൨. ദുരൂപചിണ്ണേ രജോകിണ്ണേ, അഥുഗ്ഗഹപ്പടിഗ്ഗഹേ;
അന്തോവുത്ഥേ സയംപക്കേ, അന്തോപക്കേ ച ദുക്കടന്തി.

൧൦. അകപ്പിയമംസനിദ്ദേസോ

മംസേസു ച അകപ്പിയന്തി -

൧൧൩. മനുസ്സഹത്ഥിഅസ്സാനം, മംസം സുനഖദീപിനം;
സീഹബ്യഗ്ഘതരച്ഛാനം, അച്ഛസ്സ ഉരഗസ്സ ച.

൧൧൪. ഉദ്ദിസ്സകതമംസഞ്ച, യഞ്ച അപ്പടിവേക്ഖിതം;
ഥുല്ലച്ചയം മനുസ്സാനം, മംസേ സേസേസു ദുക്കടം.

൧൧൫. അട്ഠീപി ലോഹിതം ചമ്മം, ലോമമേസം ന കപ്പതി;
സചിത്തകംവ ഉദ്ദിസ്സ-കതം സേസാ അചിത്തകാതി.

൧൧. നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസോ

നിസ്സഗ്ഗിയാനീതി -

൧൧൬. അരൂപിയം രൂപിയേന, രൂപിയം ഇതരേന ച;

രൂപിയം പരിവത്തേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗി ഇധ രൂപിയം.

൧൧൭. കഹാപണോ സജ്ഝു സിങ്ഗീ, വോഹാരൂപഗമാസകം;
വത്ഥമുത്താദി ഇതരം, കപ്പം ദുക്കടവത്ഥു ച.

൧൧൮. “ഇമം ഗഹേത്വാ ഭുത്വാ വാ, ഇമം ദേഹി കരാനയ;
ദേമി വാ”തി സമാപന്നേ, നിസ്സഗ്ഗി കയവിക്കയേ.

൧൧൯. അത്തനോ അഞ്ഞതോ ലാഭം, സങ്ഘസ്സഞ്ഞസ്സ വാ നതം;
പരിണാമേയ്യ നിസ്സഗ്ഗി, പാചിത്തി ചാപി ദുക്കടം.

൧൨൦. അനിസ്സജ്ജിത്വാ നിസ്സഗ്ഗിം, പരിഭുഞ്ജേ ന ദേയ്യ വാ;
നിസ്സട്ഠം സകസഞ്ഞായ, ദുക്കടം അഞ്ഞഥേതരന്തി.

൧൨. പാചിത്തിയനിദ്ദേസോ

പാചിത്തീതി -

൧൨൧. മുസാവാദോമസാവാദേ, പേസുഞ്ഞഹരണേ തഥാ;
പദസോധമ്മസാഗാരേ, ഉജ്ഝാപനകഖീയനേ.

൧൨൨. തലസത്തിഅനാദരകുക്കുച്ചുപ്പാദനേസു ച;
ഗാമപ്പവേസനാപുച്ഛാ, ഭോജനേ ച പരമ്പരാ.

൧൨൩. അനുദ്ധരിത്വാ ഗമനേ, സേയ്യം സേനാസനാനി വാ;
ഇത്ഥിയാദ്ധാനഗമനേ, ഏകേകായ നിസീദനേ.

൧൨൪. ഭീസാപനാകോടനഅഞ്ഞവാദേ,
വിഹേസദുട്ഠുല്ലപകാസഛാദേ;
ഹാസോദകേ നിച്ഛുഭനേ വിഹാരാ,
പാചിത്തി വുത്താനുപഖജ്ജസയനേതി.

൧൩. സമണകപ്പനിദ്ദേസോ

സമണകപ്പാതി -

൧൨൫. ഭൂതഗാമസമാരമ്ഭേ, പാചിത്തി കതകപ്പിയം;
നഖേന വാഗ്ഗിസത്ഥേഹി, ഭവേ സമണകപ്പിയം.

൧൨൬. മൂലഖന്ധബീജഗ്ഗ-ഫളുബീജപ്പഭാവിതോ;
ആരമ്ഭേ ദുക്കടം ബീജം, ഭൂതഗാമവിയോജിതം.

൧൨൭. നിബ്ബട്ടബീജം നോബീജ-മകതഞ്ചാപി കപ്പതി;
കടാഹബദ്ധബീജാനി, ബഹിദ്ധാ വാപി കാരയേ.

൧൨൮. ഏകാബദ്ധേസു ബീജേസു, ഭാജനേ വാപി ഭൂമിയം;
കതേ ച കപ്പിയേകസ്മിം, സബ്ബേസ്വേവ കതം ഭവേ.

൧൨൯. നിക്ഖിത്തേ കപ്പിയം കത്വാ, മൂലപണ്ണാനി ജായരും;
കപ്പിയം പുന കാരേയ്യ, ഭൂതഗാമോ ഹി സോ തദാ.

൧൨൦. അപണ്ണോ വാ അപണ്ണോ വാ, സേവാലോദകസമ്ഭവോ;
ചേതിയാദീസു സേവാലോ, നിബ്ബട്ടദ്വത്തിപത്തകോ;
ഭൂതഗാമോവ ബീജമ്പി, മൂലപണ്ണേ വിനിഗ്ഗതേ.

൧൨൧. ഘടാദിപിട്ഠേ സേവാലോ, മകുളം അഹിഛത്തകം;
ദുക്കടസ്സേവ വത്ഥൂനി, ഫുല്ലമബ്യവഹാരികം.

൧൨൨. ഖാണുനിയ്യാസഛത്താനി, അല്ലരുക്ഖേ വികോപിയ;
ഗണ്ഹതോ തത്ഥ പാചിത്തി, ഛിന്ദതോ വാപി അക്ഖരം.

൧൨൩. പീളേതും നാളികേരാദിം, ദാരുമക്കടകാദിനാ;
ഛിന്ദിതും ഗണ്ഠികം കാതും, തിണാദിം ന ച കപ്പതി.

൧൨൪. ഭൂതഗാമം വ ബീജം വാ, ഛിന്ദ ഭിന്ദോചിനാഹി വാ;
ഫാലേഹി വിജ്ഝ പച വാ, നിയമേത്വാ ന ഭാസയേ.

൧൨൫. ഇമം കരോഹി കപ്പിയം, ഇമം ഗണ്ഹേദമാഹര;
ഇമം ദേഹി ഇമം സോധേഹേവം വട്ടതി ഭാസിതുന്തി.

൧൩. ഭൂമിനിദ്ദേസോ

ഭൂമിയോതി -

൧൨൬. സമ്മുതുസ്സാവനന്താ ച, ഗോനിസാദീ ഗഹാപതി;
കപ്പിയാ ഭൂമിയോ യാസു, വുത്ഥം പക്കഞ്ച കപ്പതി.

൧൨൭. വാസത്ഥായ കതേ ഗേഹേ, സങ്ഘികേ വേകസന്തകേ;
കപ്പിയാ കുടി ലദ്ധബ്ബാ, സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ.

൧൨൮. ഗേഹേ സങ്ഘസ്സ വേകസ്സ, കരമാനേവമീരയം;
പഠമിട്ഠകഥമ്ഭാദിം, ഠപേയ്യു**സ്സാവനന്തികാ**;
“കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ”തി.

൧൨൯. യേഭുയ്യേനാപരിക്ഖിത്തോ, ആരാമോ സകലോപി വാ;
വുച്ചതേ **“ഗോനിസാദീ”**തി, **സമ്മുതീ** സങ്ഘസമ്മതാ.

൧൩൦. ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അഞ്ഞേഹി, ദിന്നോ തേസംവ സന്തകോ;
അത്ഥായ കപ്പകുടിയാ, ഗേഹോ **ഗഹപതീ** മതോ.

൧൩൧. അകപ്പകുടിയാ വുത്ഥസപ്പിആദീഹി മിസ്സിതം;
വജ്ജേയ്യ അന്തോവുത്ഥത്തം, പുരിമം കാലികദ്വയം.

൧൩൨. തേഹേവ ഭിക്ഖുനാ പക്കം, കപ്പതേ യാവജീവികം;
നിരാമിസംവ സത്താഹം, സാമിസേ സാമപാകതാ.

൧൩൩. ഉസ്സാവനന്തികാ യേഹി, ഥമ്ഭാദീഹി അധിട്ഠിതാ;
തേസുയേവാപനീതേസു, തദഞ്ഞേസുപി തിട്ഠതി.

൧൩൪. സബ്ബേസു അപനീതേസു, ഭവേ ജഹിതവത്ഥുകാ;
ഗോനിസാദീ പരിക്ഖിത്തേ, സേസാ ഛദനവിബ്ഭമാതി.

൧൪. ഉപജ്ഝാചരിയവത്തനിദ്ദേസോ

ഉപജ്ഝാചരിയവത്താനീതി -

൧൩൫. നിസ്സായുപജ്ഝാചരിയേ, വസമാനോ സുപേസലോ;
ദന്തകട്ഠാസനം തോയം, യാഗും കാലേ ദദേ സദാ.

൧൩൬. ഛത്തേ വത്തം ചരേ ഗാമ-പ്പവേസേ ഗമനാഗമേ;
ആസനേ പാദപീഠേ ച, കഥലോപാഹനചീവരേ.

൧൩൭. പരിഭോജനീയപാനീയ-വച്ചപ്പസ്സാവഠാനിസു ;
വിഹാരസോധനേ വത്തം, പുന പഞ്ഞാപനേ തഥാ.

൧൩൮. ന പപ്ഫോടേയ്യ സോധേന്തോ, പടിവാതേ ച സങ്ഗണേ;
വിഹാരം ഭിക്ഖു പാനീയ-സാമന്താ സയനാസനം.

൧൩൯. ന്ഹാനേ ന്ഹാതസ്സ കാതബ്ബേ, രങ്ഗപാകേ ച ധോവനേ;
സിബ്ബനേ ചീവരേ ഥേവേ, രജന്തോ ന വജേ ഠിതേ.

൧൪൦. അകച്ഛസ്സ അനാപുച്ഛാ, പത്തം വാ ചീവരാനി വാ;
ന ദദേയ്യ ന ഗണ്ഹേയ്യ, പരിക്ഖാരഞ്ച കിഞ്ചനം.

൧൪൧. അകച്ഛം പച്ഛതോ കാതും, ഗന്തും വാ തസ്സ പച്ഛതോ;
പിണ്ഡപാതഞ്ച നിന്നേതും, നീഹരാപേതുമത്തനോ.

൧൪൨. കിച്ചയം പരികമ്മം വാ, കേസച്ഛേദഞ്ച അത്തനോ;
കാരാപേതും വ കാതും വാ, അനാപുച്ഛാ ന വട്ടതി.

൧൪൩. ഗാമം സുസാനം നിസ്സീമം, ദിസം വാ ഗന്തുമിച്ഛതോ;
അത്തനോ കിച്ചയം വാപി, അനാപുച്ഛാ ന വട്ടതി.

൧൪൪. ഉപ്പന്നം അരതിം ദിട്ഠിം, കുക്കുച്ചം വാ വിനോദയേ;
കരേയ്യ വാപി ഉസ്സുക്കം, സങ്ഘായത്തേസു കമ്മേസു.

൧൪൫. ഗിലാനേസു ഉപട്ഠേയ്യ, വുട്ഠാനം നേസമാഗമേ;
വത്തഭേദേന സബ്ബത്ഥ, അനാദരേന ദുക്കടന്തി.

൧൫. വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികനിദ്ദേസോ

വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികന്തി -

൧൪൬. ന കരേയ്യ യഥാവുഡ്ഢം, വച്ചം യാതാനുപുബ്ബിയാ;
വച്ചപസ്സാവകുടിയോ, ന്ഹാനതിത്ഥഞ്ച ലബ്ഭതി.

൧൪൭. പവിസേയ്യുബ്ഭജിത്വാ നോ, സഹസാ പവിസേയ്യ ച;
ഉക്കാസിത്വാവുബ്ഭജേയ്യ, പാദുകാസ്വേവ സണ്ഠിതോ.

൧൪൮. ന കരേ നിത്ഥുനം വച്ചം, ദന്തകട്ഠഞ്ച ഖാദയം;
വച്ചപസ്സാവദോണീനം, ന കരേയ്യുഭയം ബഹി.

൧൪൯. കൂപേ കട്ഠം ന പാതേയ്യ, ഖേളം പസ്സാവദോണിയാ;
നാവലേഖേയ്യ ഫരുസേ-നുഹതഞ്ചാപി ധോവയേ.

൧൬൦. നിക്ഖമേയ്യ സഹസാ-വുബ്ഭജിത്വാ ന നിക്ഖമേ;
ചപു ചപു നാചമേയ്യ, ഉക്ലാപഞ്ച വിസോധയേതി.

൧൭. ആപുച്ഛകരണനിദ്ദേസോ

ആപുച്ഛകരണന്തി -

൧൬൧. അനജ്ഝിട്ഠോവ ഥേരേന, പാതിമോക്ഖം ന ഉദ്ദിസേ;
ധമ്മം ന കഥയേ പഞ്ഹം, ന പുച്ഛേ ന ച വിസ്സജേ.

൧൬൨. ആപുച്ഛിത്വാ കഥേന്തസ്സ, പുന വുഡ്ഢതരാഗമേ;
പുന ആപുച്ഛനം നത്ഥി, ഭത്തഗ്ഗേ ചാനുമോദതോ.

൧൬൩. വസന്തോ ച അനാപുച്ഛാ, വുഡ്ഢേനേകവിഹാരകേ;
ന സജ്ഝായേയ്യ ഉദ്ദേസം, പരിപുച്ഛഞ്ച നോ ദദേ.

൧൬൪. ധമ്മം ന ഭാസയേ ദീപം, ന കരേ ന ച വിജ്ഝപേ;
വാതപാനം കവാടം വാ, വിവരേയ്യ ഥകേയ്യ ച.

൧൬൫. ചങ്കമേ ചങ്കമന്തോപി, വുഡ്ഢേന പരിവത്തയേ;
യേന വുഡ്ഢോ സ സങ്ഘാടി-കണ്ണേനേനം ന ഘട്ടയേതി.

൧൮. നഗ്ഗനിദ്ദേസോ

നഗ്ഗോതി -

൧൬൬. നഗ്ഗോ മഗ്ഗം വജേ ഭുഞ്ജേ, പിവേ ഖാദേ ന സായയേ;
ന ഗണ്ഹേ ന ദദേ നേവ, വന്ദേ വന്ദാപയേയ്യ വാ.

൧൬൭. പരികമ്മം ന കാരേയ്യ, ന കരേ പടിച്ഛാദിസു;
പരികമ്മേ ദുവേ വത്ഥ-ച്ഛാദി സബ്ബത്ഥ കപ്പിയാതി.

൧൯. ന്ഹാനകപ്പനിദ്ദേസോ

ന്ഹാനകപ്പോതി -

൧൬൮. ന ച ന്ഹായേയ്യ ഥേരാനം, പുരതോപരി വാ തഥാ;
ദദേയ്യ ഓതരന്താനം, മഗ്ഗമുത്തരമാനകോ.

൧൬൯. കുട്ടത്ഥമ്ഭതരുട്ഠാനേ, ന്ഹായമാനോ ന ഘംസയേ;
കായം ഗന്ധബ്ബഹത്ഥേന, കുരുവിന്ദകസുത്തിയാ.

൧൭൦. മല്ലകേനാഞ്ഞമഞ്ഞം വാ, സരീരേന ന ഘംസയേ;
കപാലിട്ഠകഖണ്ഡാനി, വത്ഥവട്ടി ച വട്ടതി.

൧൭൧. സബ്ബേസം പുഥുപാണീ ചാ-കല്ലസ്സാകതമല്ലകം;
പാസാണഫേണകഥലാ, കപ്പന്തി പാദഘംസനേതി.

൨൦. അവന്ദിയനിദ്ദേസോ

അവന്ദിയോതി -

൧൭൨. ഉക്ഖിത്താനുപസമ്പന്ന-നാനാസംവാസഇത്ഥിയോ;
നവോ ച ഗരുകട്ഠോ ച, പണ്ഡകോ ച അവന്ദിയാതി.

൨൧. ചമ്മനിദ്ദേസോ

ചമ്മന്തി -

൧൭൩. മിഗാജേളകചമ്മാനി, കപ്പന്തി പരിഭുഞ്ജിതും;
രോഹിതേണിപസദാ ച, കുരുങ്ഗാ മിഗജാതികാ.

൧൭൪. അനുഞ്ഞാതത്തയാ അഞ്ഞം, ചമ്മം ദുക്കടവത്ഥുകം;
ഥവികോപാഹനേ ചമ്മം, സബ്ബം കപ്പതിമാനുസന്തി.

൨൨. ഉപാഹനനിദ്ദേസോ

ഉപാഹനാ ചേവാതി -

൧൭൫. മജ്ഝദേസേ ന കപ്പന്തി, ഗണങ്ഗണൂപാഹനാ നവാ;
സബ്ബസ്സ കപ്പന്താരാമേ, സബ്ബത്ഥാകല്ലകസ്സ ച.

൧൭൬. സബ്ബനീലകഓദാതപീതലോഹിതകണ്ഹകാ ;
മഹാരങ്ഗമഹാനാമ-രങ്ഗരത്താ ചുപാഹനാ.

൧൭൭. സബ്ബമഞ്ജേട്ഠികാ ചിത്രാ, നീലപീതാദിവദ്ധികാ;
തിത്തിരപത്തികാ മേണ്ഡ-അജവിസാണവദ്ധികാ.

൧൭൮. വല്ലബദ്ധാ പുടബദ്ധാ, തൂലപുണ്ണാ ചുപാഹനാ;
പാലിഗുണ്ഠിമകാ മോര-പിഞ്ഛേന പരിസിബ്ബിതാ.

൧൭൯. വിച്ഛികാളികതാ സീഹബ്യഗ്ഘുദ്ദാജിനദീപിനം;
മജ്ജാരകാളകോലൂകചമ്മേഹി ച പരിക്ഖടാ;
പാദുകാ സങ്കമനീയാ, കോചി ധാരേയ്യ ദുക്കടം.

൧൮൦. നീലാദിവണ്ണം സകലം, പുഞ്ഛിത്വാ വേകദേസകം;
ഉപാഹനാ വളഞ്ജേയ്യ, ഹാരേത്വാ വല്ലികാദികന്തി.

൨൩. അനോലോകിയനിദ്ദേസോ

അനോലോകിയന്തി -

൧൮൧. സ്സാരത്തോ ഇത്ഥിയാ യോനിം, മുഖം വാ ഭിക്ഖദായിയാ;
പരസ്സ പത്തമുജ്ഝാനസഞ്ഞീ വാ അത്തനോ മുഖം;
ആദാസോദകപത്തേ വാ, ഓലോകേയ്യസ്സ ദുക്കടന്തി.

൨൪. അഞ്ജനീനിദ്ദേസോ

അഞ്ജനീതി -

൧൮൨. വട്ടാട്ഠസോളസംസാ വാ, മട്ഠാ വട്ടതി അഞ്ജനീ;
തിസ്സോപി മൂലേ ഗീവായം, ലേഖാ ഏകാവ ബന്ധിതും.

൧൭൩. ...ത്ഥം കിഞ്ചി രൂപം മാലാദികമ്മം മകരദന്തകം;
ഗോമുത്തകഡ്ഢചന്ദാദി-വികാരം നേത്ഥ വട്ടതി.

൧൭൪. ഖുബ്ഭേകവണ്ണസുത്തേന, സിബ്ബിതും ഥവികാ തഥാ;
സിപാടി കുഞ്ചികാകോസോ, സലാകാപി അചിത്തകാ.

൧൭൫. സങ്ഖനാഭിവിസാണട്ഠി-നളദന്തമയാ തഥാ;
ഫലകട്ഠമയാ വേളു-ലാഖാലോഹമയാപി ച.

൧൭൬. അഞ്ജനിയോ സലാകായോ, ധൂമനേത്താ ച ലബ്ഭരേ;
തഥാ സത്ഥകദണ്ഡാനി, നത്ഥുദാനാ ച തമ്മയാതി.

൨൫. അകപ്പിയസയനനിദ്ദേസോ

അകപ്പിയസയനാനീതി -

൧൭൭. ആസന്ദീ തൂലീ പല്ലങ്കോ, പടികം ഗോനചിത്തകം;
പടലീ വികതീ ഉദ്ദ-ലോമീ ഏകന്തലോമികാ.

൧൭൮. കുത്തം കോസേയ്യം കട്ടിസ്സം, ഹത്ഥിഅസ്സരഥത്ഥരാ;
ജിനപ്പവേണികദലീ-മിഗപ്പവരഅത്ഥരാ.

൧൭൯. സലോഹിതവിതാനഞ്ചു-ഭതോരത്തൂപധാനകം ;
അകപ്പിയാനി ഏതാനി, ദുക്കടം പരിഭുഞ്ജതോ.

൧൮൦. ആസന്ദാദിത്തയാ സേസേ, ലബ്ഭതേ ഗിഹിസന്തകേ;
ധമ്മാസനേ ച ഭത്തഗ്ഗേ, ഘരേ ചാപി നിസീദിതും;
ഭൂമത്ഥരണസങ്ഖേപേ, സയിതുഞ്ചാപി കപ്പതി.

൧൮൧. ചതുരംസപീഠാ സത്തങ്ഗാ, പഞ്ചങ്ഗാ ഉച്ചപാദകാ;
തൂലോനദ്ധാ ഘരേയേവ, മഞ്ചപീഠാ നിസീദിതും.

൧൮൨. ചോളവാകുണ്ണപണ്ണാനം, തിണാനഞ്ചേവ പൂരിതാ;
ചീവരച്ഛവിയോ പഞ്ച, ഭിസീ സബ്ബത്ഥ കപ്പിയാ.

൧൮൩. തൂലത്തയം ഭിസിഗബ്ഭോ, ലോമാനി മിഗപക്ഖിനം;
ബിമ്ബോഹനേ അനുഞ്ഞാതം, തൂലവജ്ജാ മസൂരകേ.

൧൮൪. മനുസ്സലോമമുണ്ണായം, പണ്ണേ പുപ്ഫം തമാലകം;
സുദ്ധം ന ആസനഞ്ചേവ, ലബ്ഭമപ്പടിവേക്ഖിതന്തി.

൨൬. സമാനാസനികനിദ്ദേസോ

സമാനാസനികോപി ചാതി -

൧൮൫. തിവസ്സന്തരാനുഞ്ഞാതം, ഭിക്ഖൂനമേകമാസനം;
സത്തവസ്സതിവസ്സേഹി, പഞ്ചവസ്സോ നിസീദിതും.

൧൮൬. ഠപേത്വാ പണ്ഡകം ഇത്ഥിം, ഉഭതോബ്യഞ്ജനം മുനി;
ദീഘാസനേ അനുഞ്ഞാസി, സബ്ബേഹേവ നിസീദിതും.

൧൯൭. അന്തം ദീഘാസനം തിണ്ണം, യം പഹോതി നിസീദിതും;
മഞ്ചകേ വാപി പീഠേ വാ, ദ്വിന്നം ലബ്ഭം നിസീദിതുന്തി.

൨൭. അസംവാസികനിദ്ദേസോ

അസംവാസികോ ചാതി -

൧൯൮. ഉക്ഖിത്തോനുപസമ്പന്നോ, ഭിക്ഖുനീ ഛിന്നമൂലകോ;
നാനാസംവാസനിസ്സീമ-ട്ഠിതവേഹായസണ്ഠിതാ;
ഏകാദസ അഭബ്ബാ ച, അസംവാസാതി ദീപിതാതി.

൨൮. കമ്മനിദ്ദേസോ

കമ്മഞ്ചാതി -

൧൯൯. വഗ്ഗേന അധമ്മകമ്മം, സമഗ്ഗേന അധമ്മികം;
വഗ്ഗേന ധമ്മകമ്മഞ്ച, സമഗ്ഗേന ച ധമ്മികം;
ചതുത്ഥംയേവാനുഞ്ഞാതം, സേസകമ്മേസു ദുക്കടം.

൨൦൦. ചതുവഗ്ഗോ പഞ്ചവഗ്ഗോ, ദസവീസതിവഗ്ഗികോ;
തിരേകവീസതിവഗ്ഗോ, പഞ്ച സങ്ഘാ വിഭാവിതാ.

൨൦൧. ചതുവഗ്ഗേത്ഥ അബ്ഭാനു-പസമ്പദാപവാരണാ;
പഞ്ചവഗ്ഗോ ച അബ്ഭാനം, മജ്ഝദേസുപസമ്പദം.

൨൦൨. ദസവഗ്ഗോ ച അബ്ഭാനം, ഠപേത്വാ സബ്ബകമ്മികോ;
ഇതരോ സബ്ബകമ്മേസു, കമ്മപ്പത്തോതി ദീപിതോ.

൨൦൩. ചതുവഗ്ഗേന കത്തബ്ബേ, ചത്താരോ പകതത്തകാ;
കമ്മപ്പത്താ പരേ ഛന്ദാ-രഹാ സേസേപ്യയം നയോ.

൨൦൪. ചതുവഗ്ഗാദികത്തബ്ബം, അസംവാസകമ്മാരഹ;
ഗരുകട്ഠേസ്വഞ്ഞതരം, കത്വാന ഗണപൂരകം;
പരിവാസാദികം കമ്മം, കതം കുപ്പഞ്ച ദുക്കടം.

൨൦൫. അധമ്മകമ്മം വാരേയ്യ, അന്തരായേ ദുവേ തയോ;
ദിട്ഠാവിമേകോധിട്ഠാനം, വാരേന്തേവ തതോധികാ.

൨൦൬. കമ്മാരഹാ അസംവാസാ, ഖിത്തചിത്തദുഖട്ടിതാ;
ഏതേസം സങ്ഘമജ്ഝമ്ഹി, പടിക്ഖേപോ ന രുഹതി.

൨൦൭. പകതത്തേകസീമട്ഠ-സമസംവാസഭിക്ഖുനോ;
ആരോചേന്തസ്സന്തമസോ-നന്തരസ്സാപി രൂഹതി.

൨൦൮. ഛ്കോപേതും ധമ്മികം കമ്മം, പടിക്കോസേയ്യ സമ്മുഖാ;
തിരോക്ഖാ കായസാമഗ്ഗിം, ഛന്ദം നോ ദേയ്യ ദുക്കടന്തി.

൨൯. മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാനിദ്ദേസോ

മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാതി -

൨൦൯. ദാരും വേളും ഫലം പുപ്ഫം, ചുണ്ണം ന്ഹാനമുഖോദകം;
മത്തികാദന്തകട്ഠാദിം, ന ദദേ കുലസങ്ഗഹാ.

൨൧൦. പാരിഭടകതാമുഗ്ഗ-സൂപ്യതാവത്ഥുവിജ്ജയാ;
പഹേണദൂതകമ്മേന, ജങ്ഘപേസനിയേന വാ.

൨൧൧. അനുപ്പദാനപ്പടിപിണ്ഡ-വേജ്ജകമ്മേന വാ പന;
നാഞ്ഞേന വാപി സമ്ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠേന ജീവയേ.

൨൧൨. വിഞ്ഞത്തിനേസനാഭൂതുല്ലപനാകുഹനാദിഹി;
കുലദൂസാദിനുപ്പന്നപച്ചയേ പരിവജ്ജയേതി.

൩൦. വത്തനിദ്ദേസോ

വത്തന്തി -

൨൧൩. ആഗന്തുകോ ന ആരാമം, പവിസേ സഉപാഹനോ;
സഛത്തോഗുണ്ഠിതോ സീസേ, കരിത്വാ വാപി ചീവരം.

൨൧൪. പാനീയേന ന ധോവേയ്യ, പാദേ വുഡ്ഢതരേപി ച;
ആവാസികേഭിവാദേയ്യ, പുച്ഛേയ്യ സയനാസനം.

൨൧൫. ഗമികോ പടിസാമേത്വാ, ദാരുമത്തികഭണ്ഡകം;
വിഹാരഞ്ച ഥകേത്വാന, ആപുച്ഛ സയനാസനം.

൨൧൬. ആപുച്ഛിതബ്ബേ അസതി, സംഗോപേത്വാന സാധുകം;
പക്കമേയ്യഞ്ഞഥാ തസ്സ, പക്കന്തും ന ച കപ്പതി.

൨൧൭. ആവാസികോ പഞ്ഞാപേയ്യ, വുഡ്ഢാഗന്തുസ്സ ആസനം;
ഉപനിക്ഖിപേ പാദോദ-പ്പഭുതിം പത്തചീവരം.

൨൧൮. പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാന ഗണ്ഹേയ്യ, പാനീയേന ച പുച്ഛയേ;
ആഗന്തുകേഭിവാദേയ്യ, പഞ്ഞപേ സയനാസനം.

൨൧൯. അജ്ഝാവുത്ഥമവുത്ഥം വാ, ഗോചരാഗോചരം വദേ;
വച്ചപസ്സാവഠാനാനി, കതികം സേക്ഖസമ്മുതിം.

൨൨൦. പവേസനിക്ഖമേ കാലം, പരിഭോജിയപാനിയം;
നിസിന്നോവ നവകസ്സ, ഏതം സബ്ബം സമുദ്ദിസേതി.

൩൧. വികപ്പനാനിദ്ദേസോ

വികപ്പനാ ചേവാതി -

൨൨൧. സമ്മുഖാ പരമ്മുഖാതി, ദുവേ വുത്താ വികപ്പനാ;
സമ്മുഖായ വികപ്പേന്തോ, ബ്യത്തസ്സേകസ്സ സന്തികേ;
“ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം, വികപ്പേമീ”തി ഭാസയേ.

൨൨൨. എത്താവതാ നിധേതുംവ, കപ്പതീ ന ച കപ്പതി;
പരിഭോഗാദികം തേന, അപ്പച്ചുദ്ധടഭാവതോ.

൨൨൩. “മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി -

തേന പച്ചുദ്ധടേയേവ, പരിഭോഗാദി കപ്പതി.

൨൨൪. അപരാ സമ്മുഖാവേകാ, ഭിക്ഖുസ്സേകസ്സ സന്തികേ;
ഗഹേത്വാ നാമമേകസ്സ, പഞ്ചന്നം സഹധമ്മിനം.

൨൨൫. “ഇമം ചീവരം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ, തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ, തിസ്സസ്സ സാമണേരസ്സ, തിസ്സായ സാമണേരിയാ, തിസ്സായ സിക്ഖമാനായ വികപ്പേമീ”തി വത്തബ്ബം.

തേന ഭിക്ഖുനാ “തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ, തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ, തിസ്സസ്സ സാമണേരസ്സ , തിസ്സായ സാമണേരിയാ, തിസ്സായ സിക്ഖമാനായ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി വത്തബ്ബം.

൨൨൬. പരമ്മുഖാവികപ്പനേ-കസ്സന്തികേവമീരയേ;
“ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പനത്ഥായ ദമ്മീ”തി.

൨൨൭. തേന വത്തബ്ബോ “കോ തേ മിത്തോ വാ സന്ദിട്ഠോ വാ”തി. ഇതരേന ചേവം വത്തബ്ബം “തിസ്സോ ഭിക്ഖൂ”തി വാ “തിസ്സാ ഭിക്ഖുനീ”തി വാ “തിസ്സോ സാമണേരോ”തി വാ “തിസ്സാ സാമണേരീ”തി വാ “തിസ്സാ സിക്ഖമാനാ”തി വാ.

പുന തേന “അഹം തിസ്സസ്സ തിസ്സായ വാ ദമ്മീ”തി വികപ്പേത്വാ തേനേവ “തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ, തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ, തിസ്സസ്സ സാമണേരസ്സ, തിസ്സായ സാമണേരിയാ, തിസ്സായ സിക്ഖമാനായ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം.

൨൨൮. ദൂരസന്തികത്തേകത്തബഹുഭാവം വിജാനിയ;
“ഏതം ഇമ”ന്തി “ഏതാനി, ഇമാനീ”തേത്ഥ യോജയേ.

൨൨൯. ദസാഹം മാസമേകം വാ, പഞ്ച വാ കഥിനത്ഥതേ;
പാരിപൂരത്ഥമൂനസ്സ, പച്ചാസാ സതി മാസകം;
നുപ്പാദയതി നിസ്സഗ്ഗിം, നാധിട്ഠിതവികപ്പിതന്തി.

൩൨. നിസ്സയനിദ്ദേസോ

നിസ്സയോതി -

൨൩൦. അബ്യത്തസ്സ പഞ്ചവസ്സസ്സ, നത്ഥി നിസ്സയ കാരിയം;
യാവജീവമ്പി അബ്യത്തോ, നിസ്സിതോയേവ ജീവതി.

൨൩൧. ഏകംസം ചീവരം കത്വാ, പഗ്ഗണ്ഹിത്വാന അഞ്ജലിം;
ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ, വദേ യാവതതീയകം;
“ആചരിയോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹി,
ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ”തി.

൨൩൨. പക്കന്തേ പക്ഖസങ്കന്തേ, വിബ്ഭന്തേ വാപി നിസ്സയോ;

മരണാണത്തുപജ്ഝായ-സമോധാനേഹി സമ്മതി.

൧൨൩. നിസ്സായ ന വസേലജ്ജിം, അപുബ്ബം ഠാനമാഗതോ;
ആഗമേ ചതുപഞ്ചാഹം, ഞാതും ഭിക്ഖുസഭാഗതം.

൧൨൪. അദ്ധികസ്സ ഗിലാനസ്സ, ഗിലാനുപട്ഠകസ്സ ച;
യാചിതസ്സ അരഞ്ഞേ വാ, സല്ലക്ഖന്തേന ഫാസുകം;
സഭാഗേ ദായകേസന്തേ, വസിതും താവ ലബ്ഭതീതി.

൨൨. കായബന്ധനനിദ്ദേസോ

കായബന്ധനന്തി -

൧൨൫. അകായബന്ധനോ ഗാമം, ദുക്കടം പവിസേയ്യ ചേ;
ബന്ധേയ്യ യത്ഥ സരതി, തത്ഥേവാസതിയാ ഗതോ.

൧൨൬. പട്ടികാ സൂകരന്തന്തി, ദുവിധം കായബന്ധനം;
ദുസ്സപട്ടോ ച രജ്ജു ച, ഏകാ തദനുലോമികാ.

൧൨൭. മച്ഛകണ്ടകഖജ്ജൂരീ-പത്താ മട്ഠാ ച പട്ടികാ;
ലബ്ഭാ ദസാ ചതസ്സോപി, അന്തേ ദിഗുണസുത്തകം.

൧൨൮. മാലാദിം കക്കടച്ഛാദിം, ദസ്സേത്വാ ഗുണസുത്തക;
കോട്ടിതാ കുഞ്ജരച്ഛാദിം, പട്ടികാ ന ച കപ്പതി.

൧൨൯. ഘടകം മകരമുഖാദിം, ന കപ്പന്തി ദസാമുഖേ;
ഉഭന്തേ ഘടകാ ലേഖാ, വിധേ അഞ്ഞഞ്ച ചിത്തകം.

൧൩൦. ദേഡ്ഡുഭകഞ്ച മുരജം, മദ്ദവീണം കലാബുകം;
ന കപ്പന്തി ദസാസു ദ്വേ, മജ്ഝിമായേവ കപ്പരേ.

൧൩൧. വേളുദന്തവിസാണട്ഠികട്ഠലാഖാഫലാമയാ;
സങ്ഖനാഭിമയാ സുത്തനളലോഹമയാപി ച;
വിധാ കപ്പന്തി കപ്പിയാ, ഗണ്ഠിയോ ചാപി തമ്മയാതി.

പഠമഭാണവാരം നിട്ഠിതം.

൨൩. പഥവീനിദ്ദേസോ

പഥവീ ചാതി -

൧൩൨. ജാതാജാതാതി ദുവിധാ, സുദ്ധമത്തികപംസുകാ;
ജാതാദഡ്ഢാ ച പഥവീ, ബഹുമത്തികപംസുകാ;
ചാതുമാസാധികോവട്ഠപംസുമത്തികരാസി ച.

൧൩൩. സുദ്ധസക്ഖരപാസാണമരുമ്ബകഥലവാലുകാ;
ദഡ്ഢാ ച ഭൂമി യേഭുയ്യസക്ഖരാദിമഹീപി ച;
ദുതിയാ വുത്തരാസി ച, ചാതുമാസോമവട്ഠകോ.

൧൩൪. ദ്വേ ഭാഗാ തീസു ഭാഗേസു, മത്തികാ യസ്സ ഭൂമിയാ;
യേഭുയ്യമത്തികാ ഏസാ, സേസേസുപി അയം നയോ.

൨൪൫. പാചിത്തി ഖണനേ ജാതേ, ജാതസഞ്ഞിസ്സ ദുക്കടം;
ദ്വേള്ഹസ്സാജാതസഞ്ഞിസ്സ, നാപത്താണാപനേ തഥാ.

൨൪൬. പഹാരേ പഹാരാപത്തി, ഖണമാനസ്സ അത്തനാ;
ഏകായാണത്തിയാ ഏകാ, നാനാണത്തീസു വാചസോ.

൨൪൭. “ഇമം ഠാനമിമം കന്ദമിധ വാപിം ഖണേത്ഥ ച;
ജാലേഹഗ്ഗി”ന്തി വാ വത്തും, നിയമേത്വാ ന വട്ടതി.

൨൪൮. “ഥമ്ഭസ്സിമസ്സാവാടം വാ, മത്തികം ജാന മാഹര;
കരോഹി കപ്പിയഞ്ചേ”തി, വചനം വട്ടതേദിസം.

൨൪൯. അസമ്ബദ്ധം പഥവിയാ, സുക്ഖകദ്ദമആദികം;
കോപേതും തനുകം ലബ്ഭമുസ്സിഞ്ചനീയകദ്ദമം.

൨൫൦. ഗണ്ഡുപ്പാദം ഉപചികാമത്തികം മൂസികുക്കിരം;
ചാതുമാസാധികോവട്ഠം, ലേഡ്ഡാദിഞ്ച ന കോപയേ.

൨൫൧. പതിതേ വാപിആദീനം, കൂലേ ഉദകസന്തികേ;
പാസാണേ ച രജേ ലഗ്ഗേ, പതിതേ നവസോണ്ഡിയാ.

൨൫൨. വമ്മികേ മത്തികാകുട്ടേ, അബ്ഭോകാസുട്ഠിതേ തഥാ;
യേഭുയ്യകഥലട്ഠാനേ, തിട്ഠതിട്ഠകകുട്ടകോ.

൨൫൩. ഥമ്ഭാദിം ഗണ്ഹിതും ഭൂമിം, സഞ്ചാലേത്വാ വികോപയം;
ധാരായ ഭിന്ദിതും ഭൂമിം, കാതും വാ വിസമം സമം.

൨൫൪. സമ്മുഞ്ജനീഹി ഘംസിതും, കണ്ടകാദിം പവേസിതും;
ദസ്സേസ്സാമീതി ഭിന്ദന്തോ, ഭൂമിം ചങ്കമിതും പദം.

൨൫൫. ഘംസിതും അങ്ഗപച്ചങ്ഗം, കണ്ഡുരോഗീ തടാദിസു;
ഹത്ഥം വാ ധോവിതും ഭൂമിം, ഘംസിതും ന ച കപ്പതി.

൨൫൬. ഥമ്ഭാദിഉജുകുദ്ധാരോ, പാസാണാദിപവട്ടനം;
സാഖാദികഡ്ഢനം രുക്ഖലതാച്ഛേദനഫാലനം.

൨൫൭. സേകോ പസ്സാവആദീനം, സുദ്ധചിത്തസ്സ വട്ടതി;
അല്ലഹത്ഥം ഠപേത്വാന, രജഗ്ഗാഹോ ച ഭൂമിയാ.

൨൫൮. അഗ്ഗിസ്സ അനുപാദാനേ, കപാലേ ഇട്ഠകായ വാ;
പാതേതും ലബ്ഭതേ അഗ്ഗിം, ഭൂമിയം വാവസേ സതീതി.

൩൫. പരിക്ഖാരനിദ്ദേസോ

പരിക്ഖാരോതി -

൨൫൯. പഞ്ചവണ്ണേഹി സുത്തേഹി, അന്തോ ബഹി ച സിബ്ബിതും;
ഗിരികൂടഡ്ഢചന്ദാദിം, ഛത്തേ പണ്ണേ ച ഛിന്ദിതും.

൨൬൦. ഘടകം വാളരൂപം വാ, ദണ്ഡേ ലേഖാ ന വട്ടതി;
വട്ടതീ ദണ്ഡബുന്ദമ്ഹി, അഹിച്ഛത്തകസാദിസം.

൨൬൧. ഥിബ്ബിതും ഏകവണ്ണേന, പഞ്ജരം വാ വിനന്ധിതും;
ഥിരത്ഥം വട്ടതീ ഛത്തേ, ദണ്ഡേ ലേഖാവ ബന്ധിതും.

൨൬൨. അന്തേ പട്ടമുഖേ വാപി, വേണി സങ്ഖലികാപി വാ;
സൂചിവികാരമഞ്ഞം വാ, ചീവരേ ന ച കപ്പതി;
കപ്പബിന്ദുവികാരമ്പി, പാളികണ്ണികആദികം.

൨൬൩. ഗണ്ഠിപാസകപട്ടാപി, ചതുക്കോണാവ അഗ്ഘിയം;
മുഗ്ഗരോ കക്കടച്ഛാദി-വികാരം നേത്ഥ വട്ടതി.

൨൬൪. കോണസുത്താ ച പീളകാ, ദുവിഞ്ഞേയ്യാവ കപ്പരേ;
ഗന്ധം തേലം വ ലാഖം വാ, രജനേ ന ച പക്ഖിപേ.

൨൬൫. രത്തം സങ്ഖേന മണിനാ, ഘട്ടേയ്യഞ്ഞേന വാ ന ച;
ഘംസേയ്യ ദോണിയം കത്വാ, പഹാരേ ന ച മുട്ഠിനാ.

൨൬൬. കണ്ണകോണകസുത്താനി, രത്തേ ഛിന്ദേയ്യ ചീവരേ;
ലേഖാ ന വട്ടതീ ധമ്മ-കരണേ ഛത്തവട്ടിയം.

൨൬൭. ലേഖം ഠപേത്വാ മണികാ, പീളകാ കുഞ്ചികായ ച;
പിപ്ഫലേ ച പരിച്ഛേദ-ലേഖാ ദണ്ഡമ്ഹി വട്ടതി.

൨൬൮. മാലാദ്യരണിയം പത്ത-മണ്ഡലേ ഭിത്തികമ്മ ച;
ഹേട്ഠാ ലേഖാദ്വയം ഉദ്ധം, അഹിച്ഛത്തകസാദിസം.

൨൬൯. ഛിത്വാ കത്തരയട്ഠിമ്ഹി, സൂചിസണ്ഡാസകേപി ച;
യം കിഞ്ചി ഗിരികൂടാദി-വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി.

൨൭൦. ബിമ്ബോഹനേ ഭിസിമഞ്ച-പീഠാദിസയനാസനേ;
സമ്മുഞ്ജനിമ്ഹി സങ്കാര-ഛഡ്ഡനേ രങ്ഗഭാജനേ.

൨൭൧. പാനീയഭാജനേ പാദ-പീഠേ കഥലികായ ച;
പത്താധാരപിധാനേസു, താലവണ്ടേ ച ബീജനേ;
യം കിഞ്ചി മാലാകമ്മാദി-വണ്ണമട്ഠമവാരിതം.

൨൭൨. സേനാസനേ പന ദ്വാരകവാടാദിപ്പഭേദനേ;
സോവണ്ണമയനുഞ്ഞാതം, വണ്ണമട്ഠമ്ഹി കാ കഥാ.

൨൭൩. വിസാണനാളിലാബ്വാദിപ്പഭേദേ തേലഭാജനേ;
പുമിത്ഥിരൂപരഹിതം, വണ്ണമട്ഠമവാരിതന്തി.

൧൬. ഭേസജ്ജനിദ്ദേസോ

ഭേസജ്ജന്തി -

൨൭൪. ജനസ്സ കാതും ഭേസജ്ജം, ദാതും വത്തും ന ലബ്ഭതി;
ഭിക്ഖാചരിയവിഞ്ഞത്തി, സകേഹി സഹധമ്മിനം.

൨൭൫. പിതൂനം തദുപട്ഠാകഭിക്ഖുനിസ്സിതഭണ്ഡുനം;
ലബ്ഭം ഭേസജ്ജകരണം, വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ച.

൨൩൬. മഹാചൂളപിതാമാതാഭാതാഭഗിനിആദിനം;
തേസം സകേനത്തനിയേ, ദാതബ്ബം താവകാലികം.

൨൩൭. കുലദൂസനവിഞ്ഞത്തി, ഭേസജ്ജകരണാദി ഹി;
മാതാപിതൂഹി സമ്ബന്ധഞാതകേസു ന രൂഹതി.

൨൩൮. പിണ്ഡപാതോ അനാമട്ഠോ, മാതാദീനമവാരിതോ;
ചരന്നം ദാമരികചോരസ്സ, ദാതുമിസ്സരിയസ്സ ച.

൨൩൯. തേസം സുത്തോദകേഹേവ, പരിത്തം കയിരാ നത്തനോ;
ഭണിതബ്ബം ഭണാപേന്തേ, പരിത്തം സാസനോഗധം.

൨൪൦. സീലം ധമ്മം പരിത്തം വാ, ആഗന്ത്വാ ദേതു ഭാസതു;
ദാതും വത്തുഞ്ച ലബ്ഭതി, ഗന്ത്വാ കേനചി പേസിതോതി.

൧൭. ഉഗ്ഗഹനിദ്ദേസോ

ഉഗ്ഗഹോതി -

൨൪൧. കമ്മചേതിയസങ്ഘഞ്ഞ-പുഗ്ഗലത്ഥം ഗണസ്സ ച;
ദസഭേദമ്പി രതനം, ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം.

൨൪൨. നിസ്സഗ്ഗി തേസു അത്തത്ഥം, ദ്വീസു സേസേസു ദുക്കടം;
അനാമസിത്വാ വുത്തേ തു, ഗണം സങ്ഘഞ്ച പുഗ്ഗലം.

൨൪൩. “ചേത്യസ്സ നവകമ്മസ്സ, ദമ്മീ”തി ന പടിക്ഖിപേ;
വദേ കപ്പിയകാരാനം, “വദന്തേവമിമേ” ഇതി.

൨൪൪. ഖേത്തം വത്ഥും തളാകം വാ, ദേന്തേ ദാസപസ്വാദികം;
പടിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ, കപ്പിയേന കമേന ച;
ഖേത്താദീനി വിഹാരസ്സ, വുത്തേ ദമ്മീതി വട്ടതി.

൨൪൫. നവമാതികകേദാര-തളാകകിരിയാനവേ;
മത്തികുദ്ധരണം ബന്ധോ, ഥിരകാരോ ച ആളിയാ.

൨൪൬. അതിരേകഭാഗഗഹണം , കേദാരേ അനവേ നവേ;
അപരിച്ഛന്നഭാഗേ ച, സസ്സേ “ദേഥേത്തകേ” ഇതി;
കഹാപണുട്ഠാപനഞ്ച, സബ്ബേസമ്പി അകപ്പിയം.

൨൪൭. ആവത്വാ കസ വപ്പിച്ചാദേത്തികായ ച ഭൂമിയാ;
പതിട്ഠാപേതി ഭൂമിം വാ, ഭാഗോ ദേയ്യോതി ഏത്തകോ.

൨൪൮. ഭൂമിഭാഗേ കതം സസ്സം, ഏത്തകേ ഗണ്ഹഥേത്തകം;
ഗണ്ഹനത്ഥം വദന്തേവം, പമാണം ദണ്ഡരജ്ജുഭി.

൨൪൯. മിനനേ രക്ഖണേ ഠത്വാ, ഖലേ തംനീഹരാപനേ;
കോട്ഠാദിപടിസാമനേ, തസ്സേവേതമകപ്പിയം.

൨൫൦. പടിസാമേയ്യ പാചിത്തി, യം കിഞ്ചി ഗിഹിസന്തകം;
ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന, സചേപി പിതുസന്തകം.

൯൧. പിതൂനം കപ്പിയം വത്ഥും, അവസ്സം പടിസാമിയം;
അത്തനോ സന്തകം കത്വാ, ലബ്ഭതേ പടിസാമിതും.

൯൨. ദേഹീതി പടിസാമേത്വാ, വുത്തേ ചാപി പടിക്ഖിപേ;
പാതേത്വാന ഗതേ ലബ്ഭം, പലിബോധോതി ഗോപിതും.

൯൩. കമ്മം കരോന്തോ ആരാമേ, സകം വഡ്ഢകിആദയോ;
പരിക്ഖാരഞ്ച സയന-ഭണ്ഡം വാ രാജവല്ലഭാ.

൯൪. ദേഹീതി പടിസാമേത്വാ, വദന്തി യദി ഛന്ദതോ;
ന കരേയ്യ ഭയാ ഠാനം, ഗുത്തം ദസ്സേതു വട്ടതി.

൯൫. ബലക്കാരേന പാതേത്വാ, ഗതേസു പടിസാമിതും;
ഭിക്ഖും മനുസ്സാ സങ്കന്തി, നട്ഠേ വത്ഥുമ്ഹി താദിസേ.

൯൬. വിഹാരാവസഥസ്സന്തോ, രതനം രത്നസമ്മതം;
നിക്ഖിപേയ്യ ഗഹേത്വാന, മഗ്ഗേരഞ്ഞേപി താദിസേ;
സാമികാനാഗമം ഞത്വാ, പതിരൂപം കരീയതീതി.

൧൨. കുലദൂസനനിദ്ദേസോ

ദൂസനന്തി -

൯൭. പുപ്ഫം വേളും ഫലം ചുണ്ണം, ദന്തകട്ഠഞ്ച മത്തികം;
സങ്ഗഹണത്ഥം ദദതോ, കുലദൂസനദുക്കടം.

൯൮. ഥുല്ലച്ചയം ഗരുഭണ്ഡം, ഇസ്സരേനേത്ഥ സങ്ഘികം;
ദേന്തസ്സ ദുക്കടാദീനി, ഥേയ്യാ സങ്ഘഞ്ഞ സന്തകം.

൯൯. കുലസങ്ഗഹാ രോപേതും, രോപാപേതുഞ്ച സബ്ബഥാ;
ഫലപുപ്ഫൂപഗം രുക്ഖം, ജഗ്ഗിതുഞ്ച ന വട്ടതി.

൧൦൦. നിമിത്തോഭാസതോ കപ്പവോഹാരപരിയായതോ;
അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥം, രോപനാദീനി ലബ്ഭരേ.

൧൦൧. വുത്താവ വേജ്ജികാ ജങ്ഘപേസനേ ഗിഹികമ്മസു;
ഠപേത്വാ പിതരോ ഭണ്ഡും, വേയ്യാവച്ചകരം സകം.

൧൦൨. ദുക്കടം പദവാരേന, ഹരണേ ദൂതസാസനം;
സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാപി, പഠമം വദതോ പുന.

൧൦൩. ഉപ്പന്നപച്ചയാ എവം, പഞ്ചന്നമ്പി അകപ്പിയാ;
അഭൂതാരോചനാരൂപ-സംവോഹാരുഗ്ഗഹാദിസാ.

൧൦൪. ആഹരാപേത്വാ ഹരിത്വാപി, പിതൂനം സേസഞാതിനം;
പത്താനം വത്ഥുപൂജത്ഥം, ദാതും പുപ്ഫാനി ലബ്ഭതി;
മണ്ഡനത്ഥഞ്ച ലിങ്ഗാദി-പൂജത്ഥഞ്ച ന ലബ്ഭതി.

൧൦൫. തഥാ ഫലം ഗിലാനാനം, സമ്പത്തിസ്സരിയസ്സ ച;
പരിബ്ബയവിഹീനാനം, ദാതും സപരസന്തകം.

൧൦൬. ഭാജേന്തേ ഫലപുപ്ഫമ്ഹി, ദേയ്യം പത്തസ്സ കസ്സചി;
സമ്മതേനാപലോകേത്വാ, ദാതബ്ബമിതരേന തു.

൧൦൭. വിഹാരേ വാ പരിച്ഛിജ്ജ, കത്വാന കതികം തതോ;
ദേയ്യം യഥാപരിച്ഛേദം, ഗിലാനസ്സേതരസ്സ വാ;
യാചമാനസ്സ കതികം, വത്വാ രുക്ഖാവ ദസ്സിയാ.

൧൦൮. സിരീസകസവാദീനം, ചുണ്ണേ സേസേ ച നിച്ഛയോ;
യഥാവുത്തനയോ ഏവ, പണ്ണമ്പേത്ഥ പവേസയേതി.

൧൯. വസ്സൂപനായികനിദ്ദേസോ

വസ്സൂപനായികാ ചേവാതി -

൧൦൯. പുരിമികാ പച്ഛിമികാ, ദുവേ വസ്സൂപനായികാ;
തത്ഥാലയപരിഗ്ഗാഹോ, വചീഭേദോ ച ഏദിസോ.

൧൧൦. “ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം, തേമാസം വസ്സം ഉപേമി;
ഇധ വസ്സം ഉപേമീ”തി, ചിത്തുപ്പാദേത്ഥ ആലയോ.

൧൧൧. നോപേതുകാമോ ആവാസം, തദഹൂതിക്കമേയ്യ വാ;
ഭവേയ്യ ദുക്കടാപത്തി, ജാനം വാനുപഗച്ഛതോ.

൧൧൨. ദുതിയം ഉപഗച്ഛേയ്യ, ഛിന്നവസ്സോനുപാഗതോ;
ന പക്കമേയ്യ തേമാസം, അവസിത്വാന ചാരികം.

൧൧൩. മാതാപിതൂനമത്ഥായ, പഞ്ചന്നം സഹധമ്മിനം;
ഗിലാനതദുപട്ഠാക-ഭത്തമേസിസ്സമോസധം.

൧൧൪. പുച്ഛിസ്സാമി ഉപട്ഠിസ്സം, ഗന്ത്വാനഭിരതം അഹം;
വൂപകാസിസ്സം കുക്കുച്ചം, ദിട്ഠിം ഗരുകമാദികം.

൧൧൫. കരിസ്സം വാപി കാരേസ്സം, വിനോദനം വിവേചനം;
വുട്ഠാനം വാപി ഉസ്സുക്കം, ഗന്തുമിച്ഛേവമാദിനാ;
ലബ്ഭം സത്താഹകിച്ചേന, പഹിതാപഹിതേപി വാ.

൧൧൬. സങ്ഘകമ്മേ വജേ ധമ്മ-സ്സവനത്ഥം നിമന്തിതോ;
ഗരൂഹി പഹിതോ വാപി, ഗരൂനം വാപി പസ്സിതും.

൧൧൭. ന ഭണ്ഡധോവനുദ്ദേസ-ഞാതുപട്ഠാകദസ്സനേ;
ലബ്ഭം ന പാപുണേയ്യജ്ജ-വാഗമിസ്സന്തുദൂരഗോ.

൧൧൮. ദേസഞാതീഹി പഹിതേ, ഭിക്ഖുനിസ്സിതകേന ച;
ഉപാസകോപാസികാഹി, നിദ്ദിസിത്വാവ പേസിതേ.

൧൧൯. വസ്സച്ഛേദേ അനാപത്തി, അന്തരായേ സതത്തനോ;
സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ വാ നോ, ഛിന്നവസ്സോ പവാരയേ.

൧൨൦. അജ്ഝോകാസേ ച രുക്ഖസ്സ, സുസിരേ വിടപേപി വാ;
ഛവകുടിഛത്തചാടീ-സൂപഗന്തും ന വട്ടതി.

൩൨൧. ദ്ധസേനാസനികേനാപി, ഉപഗന്തും ന ലബ്ഭതി;
പവാരേതുഞ്ച ലബ്ഭതി, നാവാസത്ഥവജൂപഗോതി.

൪൦. അവേഭങ്ഗിയനിദ്ദേസോ

അവേഭങ്ഗിയന്തി -

൩൨൨. ആരാമാരാമവത്ഥൂനി, വിഹാരോ തസ്സ വത്ഥു ച;
മഞ്ചോ പീഠം ഭിസി ബിബ്ബോ-ഹനാദിസയനാസനം.

൩൨൩. ലോഹകുമ്ഭീ കടാഹോ ച,
ലോഹഭാണകവാരകോ;
കുഠാരീ വാസി ഫരസു,
കുദ്ദാലോ ച നിഖാദനം.

൩൨൪. വല്ലി വേളു തിണം പണ്ണം, മുഞ്ജപബ്ബജമത്തികാ;
ദാരുമത്തികഭണ്ഡാനി, പഞ്ചേതേ അവിഭാജിയാ.

൩൨൫. ഥുല്ലച്ചയം ഭാജയതോ, ഭാജിതാപി അഭാജിതാ;
ഗരുഭണ്ഡാനി വുച്ചന്തി, ഏതേവിസ്സജ്ജിയാനി ച.

൩൨൬. വല്ലിഡ്ഢബാഹുമത്താപി , വേളു അട്ഠങ്ഗുലായതോ;
തിണാദി മുട്ഠിമത്തമ്പി, പണ്ണം ഏകമ്പി മത്തികാ.

൩൨൭. പാകതാ പഞ്ചവണ്ണാ വാ, സുധാകങ്ഗുട്ഠ ആദികാ;
താലപക്കപ്പമാണാപി, ദിന്നാ വാ തത്ഥജാതകാ.

൩൨൮. രക്ഖിതാ സങ്ഘികാ രജ്ജു-യോത്താദീപി അഭാജിയാ;
നിട്ഠിതേ ഭാജിയാ കമ്മേ, സങ്ഘികേ ചേതിയസ്സ വാ.

൩൨൯. പത്താദി ഭിക്ഖുസാരുപ്പം, തഥാ വിപ്പകതാകതം;
ഭാജിയം ലോഹഭണ്ഡേസു, വാരകം പാദഗണ്ഹകം.

൩൩൦. വേളുമ്ഹി ഭാജിയാ തേല-നാളി കത്തരദണ്ഡകോ;
ഛത്തദണ്ഡസലാകായോ, തഥോപാഹനദണ്ഡകോ.

൩൩൧. അനുഞ്ഞാതവാസിദണ്ഡോ, കരണ്ഡോ പാദഗണ്ഹകോ;
അരണഞ്ജനിസിങ്ഗാദി, ഭിക്ഖൂപകരണം തഥാ.

൩൩൨. തച്ഛിതാനിട്ഠിതം ദാരുഭണ്ഡം ദന്തഞ്ച ഭാജിയം;
ഭിക്ഖൂപകരണേ പാദഘടകോ മത്തികാമയോ.

൩൩൩. ഭാജിയം കപ്പിയം ചമ്മം, ഏളചമ്മമഭാജിയം;
ഗരുനാ ഗരുഭണ്ഡഞ്ച, ഥാവരം ഥാവരേന ച.

൩൩൪. ഥാവരം പരിവത്തേയ്യ, തഥാ കത്വാ ച ഭുഞ്ജതു;
വല്ലാദിം ഫാതികമ്മേന, ഗണ്ഹേ സേസമഭാജിയന്തി.

൪൧. പകിണ്ണകനിദ്ദേസോ

പകിണ്ണകന്തി -

൧൩൫. ദ്വാരബന്ധനേ ഠാനേ, സോദുക്ഖലകപാസകേ;
സയന്തേന ദിവാ ദ്വാരം, ബന്ധേയ്യ പരിവട്ടകം.

൧൩൬. സന്തേ വിഞ്ഞുമ്ഹി പുരിസേ, ആഭോഗോ ചാപി കപ്പതി;
സവസേ തം വിനാകാരം, സയന്തോ ദുക്കടം ഫുസേ.

൧൩൭. രതനാനിത്ഥിരൂപാനി, ധഞ്ഞമിത്ഥിപസാധനം;
തൂരിയാവുധഭണ്ഡാനി, ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം.

൧൩൮. സിത്ഥതേലോദതേലേഹി, ഫണഹത്ഥഫണേഹി വാ;
കോച്ഛേനവാപി യോ കേസേ, ഓസണ്ഠേയ്യസ്സ ദുക്കടം.

൧൩൯. നേകപാവുരണാ ഏകത്ഥരണാ വാ തുവട്ടയും;
തഥേകമഞ്ചേ ഭുഞ്ജേയ്യും, ഏകസ്മിം വാപി ഭാജനേ.

൧൪൦. ചതുരങ്ഗുലതോ ഊനമധികട്ഠങ്ഗുലം തഥാ;
ദന്തകട്ഠം ന ഖാദേയ്യ, ലസുണം ന അകല്ലകോ.

൧൪൧. ഹീനുക്കട്ഠേഹി ഉക്കട്ഠം, ഹീനം വാ ജാതിആദിഹി;
ഉജും വാഞ്ഞാപദേസേന, വദേ ദുബ്ഭാസിതം ദവാ.

൧൪൨. ദീഘേ നഖേ ച കേസേ ച, നാസലോമേ ന ധാരയേ;
ന ലബ്ഭം വീസതിമട്ഠം, സമ്ബാധേ ലോമഹാരണം.

൧൪൩. യഥാവുഡ്ഢം ന ബാധേയ്യ, സങ്ഘുദ്ദിട്ഠംവ സങ്ഘികം;
അധോതഅല്ലപാദേഹി, നക്കമേ സയനാസനം;
സുധോതപാദകം വാപി, തഥേവ സഉപാഹനോ.

൧൪൪. സങ്ഘാടിയാ ന പല്ലത്ഥേ, ഭിത്താദിം ന അപസ്സയേ;
പരികമ്മകതം സന്തേ, ഉദകേ നോ ന ആചമേ.

൧൪൫. അകപ്പിയസമാദാനേ, ദവാ സിലാപവിജ്ഝനേ;
ദേസനായ സഭാഗായ, ആവികമ്മേ ച ദുക്കടം.

൧൪൬. പടിസ്സവവിസംവാദേ, സുദ്ധചിത്തസ്സ ദുക്കടം;
പടിസ്സവക്ഖണേ ഏവ, പാചിത്തി ഇതരസ്സ തു.

൧൪൭. ന രുക്ഖമഭിരൂഹേയ്യ, സതി കിച്ചേവ പോരിസം;
ആപദാസു യഥാകാമം, കപ്പതീ അഭിരൂഹിതും.

൧൪൮. വിനാദ്ധാനം വജന്തസ്സ, ദുക്കടം പരിസാവനം;
യാചമാനസ്സ അദ്ധാനേ, അദദന്തസ്സ ദുക്കടം.

൧൪൯. ഉല്ലച്ചയം ഫുസേ അങ്ഗജാതച്ഛേദേന ദുക്കടം;
ആബാധപ്പച്ചയാഞ്ഞത്ര, സേസങ്ഗേ അത്തഘാതനേ.

൧൫൦. ചിത്തപോത്ഥകരൂപാനി, ന കരേ ന ച കാരയേ;
ന വുട്ഠാപേയ്യ ഭുഞ്ജന്തം, ആരാമാരഞ്ഞഗേഹസു.

൧൫൧. യാനാനി പുമയുത്താനി, സിവികം ഹത്ഥവട്ടകം;
പാടങ്കിഞ്ച ഗിലാനസ്സ, കപ്പതീ അഭിരൂഹിതും.

൨൮൨. ബുദ്ധം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച, ആരബ്ഭ കരണേ ദവം;
ദുക്കടം പരിസം വാപി, അഞ്ഞസ്സ ഉപലാളനേ.

൨൮൩. കായം ഊരും നിമിത്തം വാ, ഭിക്ഖുനീനം ന ദസ്സയേ;
വിവരിത്വാ ന സിഞ്ചേയ്യ, താ കദ്ദമുദകാദിനാ.

൨൮൪. ന ഗണ്ഹതോ ച ഓവാദം, ന പച്ചാഹരതോപി ച;
ബാലം ഗിലാനം ഗമിയം, വജ്ജയിത്വാന ദുക്കടം.

൨൮൫. ലോകായതം ന വാചേയ്യ, പലിതം ന ച ഗാഹയേ;
പേളായപി ന ഭുഞ്ജേയ്യ, ന കീളേ കിഞ്ചി കീളിതം.

൨൮൬. പാരുപേ ന നിവാസേയ്യ, ഗിഹിപാരുതനിവാസനം;
സംവേല്ലിയം നിവാസേയ്യ, ദായം നാലിമ്പയേയ്യ വാ.

൨൮൭. ഇദ്ധിം പയോജയേ യാചേ, നോഞ്ഞാതകപ്പവാരിതേ;
അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥം, ദിന്നമഞ്ഞസ്സ നോ ദദേ;
അഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഭുത്വാ വാ, കതിപാഹം പുനോ ദദേ.

൨൮൮. ഉദ്ദിസ്സ യാചനേ രക്ഖം, ഞത്വാഞത്വാ വ ദണ്ഡിനം;
ഗീവാസ്സ ദണ്ഡിതേ ദണ്ഡോ, സയം ദണ്ഡാപനേ പന;
ദണ്ഡസ്സ അഗ്ഘഭേദേന, ഞേയ്യാ പാരാജികാദികാ.

൨൮൯. ഹരന്തേസു പരിക്ഖാരം, ''ചോരോ ചോരോ''തി ഭാസിതേ;
അനത്ഥായേസം ഗണ്ഹന്തേ, ദണ്ഡം ഗീവാസ്സ തത്തകം.

൨൯൦. വിഘാസുച്ചാരസങ്കാര-മുത്തം ഛഡ്ഡേയ്യ ദുക്കടം;
ബഹി പാകാരകുട്ടാനം, വളഞ്ജേ നാവലോകിയ;
ഹരിതേ വാപി വീഹാദി-നാളികേരാദിരോപിമേ.

൨൯൧. ഉയ്യോജാപേതും പയോജേതും, പയുത്താനി ച പസ്സിതും;
ന ലബ്ഭം ധമ്മയുത്തമ്പി, നച്ചം ഗീതഞ്ച വാദിതം;
''ഉപഹാരം കരോമാ''തി, വുത്തേ വാ സമ്പടിച്ഛിതും.

൨൯൨. രാജാഗാരം പോക്ഖരണിം, ഉയ്യാനം ചിത്തഗാരകം;
കീളത്ഥം ഗച്ഛതോ ദട്ഠും, ആരാമം ദുക്കടം കതം.

൨൯൩. നവേ ന പടിബാഹേയ്യാ-സനേനുണ്ഹേ ന ചീവരം;
നിദഹേയ്യ ഖമാപേയ്യ, ഗരുനാ ച പണാമിതോ.

൨൯൪. അക്കോസനേ പരമ്മുഖാ, ആപത്തീഹി ച സത്തഹി;
ഭിക്ഖും ഉപാസകം വാപി, അഞ്ഞേനേവ ച ദുക്കടം.

൨൯൫. ന ലബ്ഭം വിനിപാതേതും, സദ്ധാദേയ്യഞ്ച ചീവരം;
ലബ്ഭം പിതൂനം സേസാനം, ഞാതീനമ്പി ന ലബ്ഭതി.

൨൯൬. വസ്സംവുത്ഥോഞ്ഞതോഞ്ഞത്ര , ഭാഗം ഗണ്ഹേയ്യ ദുക്കടം;
പടിദേയ്യ നട്ഠേ ജിണ്ണേ, ഗീവാ നോ ദേയ്യ ചോദിതോ;
ധുരനിക്ഖേപതോ തേസം, ഹോതി ഭണ്ഡഗ്ഘകാരിയോ.

൨൯൭. ന സന്തരുത്തരോ ഗാമം, കല്ലോ വാ സഉപാഹനോ;

പവിസേയ്യ ന ധാരേയ്യ, ചാമരീമകസബീജനിം.

൧൬൮. അഗിലാനോ ന ഛിന്ദേയ്യ, കേസേ കത്തരിയാ ബഹി;
ആരാമതോ ന ധാരേയ്യ, ഛത്തം ലബ്ഭതി ഗുത്തിയാ.

൧൬൯. ഗണ്ഹേയ്യ നുഭതോകാജം, ഏകന്തരികകാജകം;
സീസക്ഖന്ധകടിഭാരാ, ഹത്ഥോലമ്ബോ ച ലബ്ഭതി.

൧൭൦. ആപത്തിയാ അനോകാസ-കതം ചോദേയ്യ ദുക്കടം;
സുദ്ധസ്സ ച അവത്ഥുസ്മിം, തഥാ ഓകാസകാരണേ.

൧൭൧. അട്ഠങ്ഗുലാധികം മഞ്ചപടിപാദം ന ധാരയേ;
പകതങ്ഗുലേന സത്താനം, മഞ്ചം വാ ഉച്ചപാദകം.

൧൭൨. മൂഗബ്ബതാദിം ഗണ്ഹേയ്യ, ദുക്കടം തിത്ഥിയബ്ബതം;
ഖുരഭണ്ഡം പരിഹരേ, തഥാ ന്ഹാപിതപുബ്ബകോ.

൧൭൩. യം കിഞ്ചി യാചിതും ഹത്ഥകമ്മം തദനുസാരതോ;
ലദ്ധം ഗഹേതും നിക്കമ്മമയാചിത്വാപി കപ്പതി;
കാരേതുമാഹരാപേതും, യം കിഞ്ചിപരസന്തകം.

൧൭൪. ഗിഹീനം ഗോപകേ ദേന്തേ, ഗഹേതും ദേതി യത്തകം;
ലബ്ഭം യഥാപരിച്ഛേദം, സങ്ഘചേതിയസന്തകേ.

൧൭൫. ദ്വീഹാപജ്ജേയ്യ ആപത്തിം, കായവാചാഹി വാ ഛഹി;
അലജ്ജിഞ്ഞാണകുക്കുച്ചപകതത്താ സതിപ്ലവാ;
അകപ്പിയേ വാ കപ്പിയേ, കപ്പാകപ്പിയസഞ്ഞിതാ.

൧൭൬. അലജ്ജിഞ്ഞാണതാപത്തിം , കായവാചാഹി ഛാദയേ;
ലിങ്ഗേ സങ്ഘേ ഗണേകസ്മിം, ചതുധാപത്തിവുട്ഠിതി.

൧൭൭. പരികഥോഭാസവിഞ്ഞത്തി, ന ലബ്ഭാ പച്ചയദ്വയേ;
വിഞ്ഞത്തിയേവ തതിയേ, സേസേ സബ്ബമ്പി ലബ്ഭതി.

൧൭൮. ന രൂഹതച്ചയേ ദാനം, പഞ്ചന്നം സഹധമ്മിനം;
സങ്ഘസ്സേവ ച തം ഹോതി, ഗിഹീനം പന രൂഹതി.

൧൭൯. ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ, കാലം കയിരാഥൂപസ്സയേ;
ഭിക്ഖുസങ്ഘോവ ദായജ്ജോ, തത്ഥ സേസേപ്യയംനയോ.

൧൮൦. പുരിമസ്സേവിമം ദിന്നം, ദേഹി നേത്വാസുകസ്സതി;
പച്ഛിമസ്സേവ ദമ്മീതി, ദിന്നം ഞത്വാ ഇമം വിധിം;
ഗണ്ഹേ വിസ്സാസഗാഹം വാധിട്ഠേ മതകചീവരം.

൧൮൧. ലോഹഭണ്ഡേ പഹരണിം, ദാരുഭണ്ഡേ ച ദാരുജം;
പത്തം പാദുകപല്ലങ്കം, ആസന്ദിം മത്തികാമയേ;
ഠപേത്വാ കപ്പതി സബ്ബം, കതകം കുമ്ഭകാരികന്തി.

൪൨. ദേസനാനിദ്ദേസോ

ദേസനാതി -

൩൨൫. ചാഗോ യോ ഭിക്ഖുഭാവസ്സ, സാ പാരാജികദേസനാ;
യഥാവുത്തേന വുട്ഠാനം, ഗരുകാപത്തിദേസനാ.

൩൨൬. ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ, പഗ്ഗണ്ഹിത്വാന അഞ്ജലിം;
ഥുല്ലച്ചയാദിം ദേസേയ്യ, ഏവമേകസ്സ സന്തികേ.

൩൨൭. ‘‘അഹം, ഭന്തേ, ഏകം ഥുല്ലച്ചയാപത്തിം ആപജ്ജിം, തം തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീ’’തി വത്വാ തേന ‘‘പസ്സസി, ആവുസോ, തം ആപത്തി’’ന്തി വുത്തേ ‘‘ആമ, ഭന്തേ, പസ്സാമീ’’തി വത്വാ പുന തേന ‘‘ആയതിം, ആവുസോ, സംവരേയ്യാസീ’’തി വുത്തേ ‘‘സാധു സുട്ഠു, ഭന്തേ, സംവരിസ്സാമീ’’തി വത്തബ്ബം. ‘‘അഹം, ഭന്തേ, ദ്വേ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ ആപജ്ജിം, അഹം ഭന്തേ സമ്ബഹുലാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ ആപജ്ജിം, താ തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീ’’തി വത്തബ്ബം.

നിസ്സഗ്ഗിയേസു പന ‘‘ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം ദസാഹാതിക്കന്തം നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം ആയസ്മതോ നിസ്സജ്ജാമീ’’തി. ‘‘ഇമാനി മേ, ഭന്തേ, ചീവരാനി…പേ॰… ഏതം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം…പേ॰… ഏതാനി മേ, ഭന്തേ, ചീവരാനി ദസാഹാതിക്കന്താനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി, ഏതാനാഹം ആയസ്മതോ നിസ്സജ്ജാമീ’’തി.

൩൨൮. നിസ്സജ്ജിത്വാന ദേസേയ്യ, ആപത്തിം തേന ഭിക്ഖുനാ;
പടിഗ്ഗഹേത്വാ ആപത്തിം, ദേയ്യം നിസ്സട്ഠചീവരം.

‘‘ഇമം, ഇമാനി, ഏതം, ഏതാനി ചീവരാനി ആയസ്മതോ ദമ്മീ’’തി.

൩൨൯. (ക) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം രത്തിവിപ്പവുത്ഥം അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഖ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, അകാലചീവരം മാസാതിക്കന്തം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഗ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, പുരാണചീവരം അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ധോവാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഘ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗഹിതം അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ങ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം അഞ്ഞാതകം ഗഹപതികം അഞ്ഞത്ര സമയാ വിഞ്ഞാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ച) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം അഞ്ഞാതകം ഗഹപതികം തതുത്തരി വിഞ്ഞാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഛ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ അഞ്ഞാതകം ഗഹപതികം ഉപസങ്കമിത്വാ വികപ്പം ആപന്നം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ജ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ അഞ്ഞാതകേ ഗഹപതികേ ഉപസങ്കമിത്വാ വികപ്പം ആപന്നം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഝ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം അതിരേകതിക്ഖത്തും ചോദനായ അതിരേകഛക്ഖത്തും ഠാനേന അഭിനിപ്ഫാദിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഞ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, കോസിയമിസ്സകം സന്ഥതം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ട) ഇദം മേ, ഭന്തേ, സുദ്ധകാളകാനം എളകലോമാനം സന്ഥതം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഠ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, സന്ഥതം അനാദിയിത്വാ തുലം ഓദാതാനം തുലം ഗോചരിയാനം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഡ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, സന്ഥതം ഊനകഛബ്ബസ്സാനി കാരാപിതം അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഢ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, നിസീദനസന്ഥതം അനാദിയിത്വാ പുരാണസന്ഥതസ്സ സാമന്താ സുഗതവിദത്ഥിം കാരാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ണ) ഇമാനി മേ, ഭന്തേ, എളകലോമാനി തിയോജനപരമം അതിക്കാമിതാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി.

(ത) ഇമാനി മേ, ഭന്തേ, എളകലോമാനി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ധോവാപിതാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി.

(ഥ) അഹം, ഭന്തേ, രൂപിയം പടിഗ്ഗഹേസിം, ഇദം മേ, ഭന്തേ, നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമി.

(ദ) അഹം , ഭന്തേ, നാനപ്പകാരകം രൂപിയസംവോഹാരം സമാപജ്ജിം, ഇദം മേ, ഭന്തേ, നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീതി.

൩൭൭. നിസ്സജ്ജിത്വാന ആപത്തിം, ദേസേയ്യാഥ ഗിഹിം വദേ;
"ജാനാഹിമ"ന്തി ഇമിനാ, സോ വദേയ്യാഹരാമി കിം.

൩൭൮. ആവത്വാമന്തി തേലാദിം, വദേ ഭിക്ഖൂന കപ്പിയം;
യം ആഹരതി സോ തേന, പരിവത്തേത്വാന കപ്പിയം.

൩൭൯. ലബ്ഭം ഠപേത്വാ ദ്വേപേതേ, സേസേഹി പരിഭുഞ്ജിതും;
തതോ അഞ്ഞേന ലദ്ധോപി, ഭാഗോ തേസം ന കപ്പതി.

൩൮൦. രുക്ഖച്ഛായാപ്യന്തമസോ, തന്നിബ്ബത്താ ന കപ്പതി;
നിസ്സട്ഠം പടിലദ്ധമ്പി, ആദിതോ സന്ഥതത്തയം.

൩൮൧. നോ ചേ ലഭേഥ ഏവം സോ, ഇമം ഛഡ്ഡേഹി സംസിയോ;
ഏവമ്പി ഭിക്ഖു ഛഡ്ഡേയ്യ, നോ ചേ ലഭേഥ സമ്മതോ.

൩൮൨. ഏതാനി ദുതിയോ പത്തോ, സങ്ഘേ സേസാനി ലബ്ഭരേ;
സങ്ഘേകസ്മിം ഗണേ വത്തും, ലബ്ഭം ഭാസന്തരേനപി.

൩൮൩. (ക) അഹം, ഭന്തേ, നാനപ്പകാരകം കയവിക്കയം സമാപജ്ജിം, ഇദം മേ, ഭന്തേ, നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഖ) അയം മേ, ഭന്തേ, പത്തോ ദസാഹാതിക്കന്തോ നിസ്സഗ്ഗിയോ.

(ഗ) അയം മേ, ഭന്തേ, പത്തോ ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന ചേതാപിതോ നിസ്സഗ്ഗിയോ, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീതി.

൧൮൪. നിസ്സജ്ജിത്വാന ദേസേയ്യ, ആപത്തിം പത്തഗാഹകം;
സമ്മന്നിത്വാന സങ്ഘസ്സ, പത്തന്തം തസ്സ ദാപയേ.

൧൮൫. (ക) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ഭേസജ്ജം സത്താഹാതിക്കന്തം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഖ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, വസ്സികസാടികചീവരം അതിരേകമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ പരിയിട്ഠം, അതിരേകഡ്ഢമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ കത്വാ പരിദഹിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഗ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ദത്വാ അച്ഛിന്നം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഘ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം സാമം സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ തന്തവായേഹി വായാപിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ങ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ അഞ്ഞാതകസ്സ ഗഹപതികസ്സ തന്തവായേ ഉപസങ്കമിത്വാ വികപ്പം ആപന്നം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ച) ഇദം മേ, ഭന്തേ, അച്ചേകചീവരം ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമിതം നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ഛ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവരം അതിരേകഛാരത്തം വിപ്പവുത്ഥം അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ജ) ഇദം മേ, ഭന്തേ, ജാനം സങ്ഘികം ലാഭം പരിണതം അത്തനോ പരിണാമിതം നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം ആയസ്മതോ നിസ്സജ്ജാമീതി.

൧൮൬. സേസം സബ്ബം യഥായോഗം, ആദിമ്ഹി വിയ യോജയേ.

൧൮൭. (ക) അഹം , ഭന്തേ, ഏകം പാചിത്തിയാപത്തിം ആപജ്ജിം. ദ്വേ സമ്ബഹുലാ പാചിത്തിയാപത്തിയോ ആപജ്ജിം.

(ഖ) ഗാരയ്ഹം, ഭന്തേ, ധമ്മം ആപജ്ജിം അസപ്പായം പാടിദേസനീയം, തം പടിദേസേമീതി. തേന "പസ്സസി, ആവുസോ, തം ധമ്മ"ന്തി വത്തബ്ബം.

(ഗ) അഹം, ഭന്തേ, ഏകം ദുക്കടാപത്തിം ആപജ്ജിം. ദ്വേ സമ്ബഹുലാ ദുക്കടാപത്തിയോ ആപജ്ജിം.

(ഘ) അഹം, ഭന്തേ, ഏകം ദുബ്ഭാസിതാപത്തിം ആപജ്ജിം. ദ്വേ സമ്ബഹുലാ ദുബ്ഭാസിതാപത്തിയോ ആപജ്ജിം. താ തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീതി.

(ങ) "അഹം, ഭന്തേ, ദ്വേ നാനാവത്ഥുകാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ ആപജ്ജിം. സമ്ബഹുലാ നാനാവത്ഥുകാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ ആപജ്ജിം, താ തുമ്ഹമൂലേ

പടിദേസേമീ”തി വത്വാ തേന “പസ്സസി, ആവുസോ, താ ആപത്തിയോ”തി വുത്തേ “ആമ, ഭന്തേ, പസ്സാമീ”തി വത്വാ പുന തേന “ആയതിം, ആവുസോ, സംവരേയ്യാസീ”തി വുത്തേ “സാധു സുട്ഠു, ഭന്തേ, സംവരിസ്സാമീ”തി വത്തബ്ബം.

൯൮. അദേസനാഗാമിനിയം, അനാപത്തിഞ്ച ദേസിതം;
നാനാ സംവാസനിസ്സീമട്ഠിതാനം ചതുപഞ്ചഹി;
മനസാ പകതത്താനം, നാനേകാതി ന ദേസയേതി.

൧൯. ഛന്ദദാനനിദ്ദേസോ

ഛന്ദദാനാദീതി -

൯൯. ഭേരിം ഘണ്ടിം പതാളേത്വാ, കമ്മപ്പത്തേ സമാഗതേ;
സങ്ഘേ ഹരേയ്യ ഛന്ദം വാ, പാരിസുദ്ധിം പവാരണം.

൧൦൦. ഏകം ഭിക്ഖും ഉപഗമ്മ, നിസീദിത്വാ ഉക്കുടികം;
അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹിത്വാന, ദദേ ഛന്ദം വിചക്ഖണോ.

൧൦൧. (ക) “ഛന്ദം ദമ്മി, ഛന്ദം മേ ഹര, ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ”തി വത്തബ്ബം.

(ഖ) പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന “പാരിസുദ്ധിം ദമ്മി, പാരിസുദ്ധിം മേ ഹര, പാരിസുദ്ധിം മേ ആരോചേഹീ”തി വത്തബ്ബം.

൧൦൨. പാരിസുദ്ധിപ്പദാനേന, സമ്പാദേതി ഉപോസഥം;
സങ്ഘസ്സ അത്തനോ ചാപി, സേസകമ്മം വിബാധതി.

൧൦൩. ഛന്ദദാനേന സങ്ഘസ്സ, ദ്വയം സാധേതി നത്തനോ;
തസ്മാ ഛന്ദം ദദന്തേന, ദാതബ്ബാ പാരിസുദ്ധിപി.

൧൦൪. ഹരേയ്യേകോ ബഹൂനമ്പി, പരമ്പരാ ന ഹാരയേ;
പരമ്പരാഹടാ ഛന്ദ-പാരിസുദ്ധി ന ഗച്ഛതി.

൧൦൫. സബ്ബൂപചാരം കത്വാന, ഏവം ദേയ്യാ പവാരണാ. “പവാരണം ദമ്മി, പവാരണം മേ ഹര, പവാരണം മേ ആരോചേഹി, മമത്ഥായ പവാരേഹീ”തി.

൧൦൬. ആരോചേത്വാഥ സോ സങ്ഘം, പവാരേയ്യേവമാഗതോ. “ഇത്ഥന്നാമോ, ഭന്തേ, സങ്ഘം പവാരേതി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു തം സങ്ഘോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സതീ”തി.

൧൦൭. ഗഹേത്വാ പാരിസുദ്ധിം വാ, ഛന്ദം വാപി പവാരണം;
ഹാരകോ സങ്ഘമപ്പത്വാ, വിബ്ഭമേയ്യ മരേയ്യ വാ.

൧൦൮. സാമണേരാദിഭാവം വാ,
പടിജാനേയ്യ നാഹടാ;
പത്വാ സങ്ഘം തഥാ ഹേയ്യ,
ആഹടാ ഹോതി ഹാരകോ.

൧൦൯. സങ്ഘപ്പത്തോ പമത്തോ വാ, സുത്തോ നാരോചയേയ്യ വാ;
അനാപത്തിവ സഞ്ചിച്ച, നാരോചേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി.

ർർ. ഉപോസഥനിദ്ദേസോ

ഉപോസഥോതി -

ർ൧൦. ദുവേ ഉപോസഥാ ചാതു-ദ്ദസോ പന്നരസോ ഇതി;
സുത്തുദ്ദേസമധിട്ഠാന-പാരിസുദ്ധിവസാ തയോ.

ർ൧൧. സുത്തുദ്ദേസോവ സങ്ഘസ്സ, അധിട്ഠാനഉപോസഥോ;
പുഗ്ഗലസ്സേവ സേസാനം, പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ.

ർ൧൨. പുബ്ബകിച്ചേ ച കരണേ, പത്തകല്ലേ സമാനിതേ;
സുത്തം ഉദ്ദിസതി സങ്ഘോ, പഞ്ചധാ സോ വിഭാവിതോ.

ർ൧൩. വിനാന്തരായം സങ്ഖേപേ-നുദ്ദേസോ വിനിവാരിതോ;
''ഥേരോവ ഇസ്സരോ ദ്വീസു, ഉദ്ദേസേസ്വേത്ഥ തീസു വാ;
വിസദേസൂ''തി വുത്തത്താ, അവത്തന്തേപി വട്ടതി.

ർ൧൪. ആഗച്ഛേയ്യും യദി സമാ, ഉദ്ദിസന്തേ വ ഥോകികാ;
ഉദ്ദിട്ഠം യം സുഉദ്ദിട്ഠം, സോതബ്ബമവസേസകം.

ർ൧൫. ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ സകലാ-യേകച്ചായുട്ഠിതായ വാ;
പാരിസുദ്ധിം കരേയ്യേസം, സന്തികേ ബഹുകാഥ ചേ;
കത്വാ സബ്ബവികപ്പേസു, പുബ്ബകിച്ചം പുനുദ്ദിസേ.

ർ൧൬. പന്നരസോവാസികാനം, ഇതരാനം സചേതരോ;
സമാനേതരേനുവത്തന്തു, പുരിമാനം സചേധികാ;
പുരിമാ അനുവത്തന്തു, തേസം സേസേപ്യയം നയോ.

ർ൧൭. പാടിപദോവാസികാനം, ഇതരാനം ഉപോസഥോ;
സമഥോകാനം സാമഗ്ഗിം, മൂലട്ഠാ ദേന്തു കാമതോ.

ർ൧൮. ബഹി ഗന്ത്വാന കാതബ്ബോ, നോ ചേ ദേന്തി ഉപോസഥോ;
ദേയ്യാനിച്ഛായ സാമഗ്ഗീ, ബഹൂസു ബഹി വാ വജേ.

ർ൧൯. പാടിപദേഗന്തുകാനം , ഏവമേവ അയം നയോ;
സാവേയ്യ സുത്തം സഞ്ചിച്ച, അസ്സാവേന്തസ്സ ദുക്കടം.

ർ൨൦. സമ്മജ്ജിതും പദീപേതും, പഞ്ഞാപേതും ദകാസനം;
ന കരേയ്യ തഥാ കല്ലോ, മഹാഥേരേന പേസിതോ.

ർ൨൧. സമ്മജ്ജിത്വാ പദീപേത്വാ, പട്ഠപേത്വാ ദകാസനം. ഗണഞത്തിം ഠപേത്വേവം, കത്തബ്ബോ തീഹുപോസഥോ. ''സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യാമാ''തി.

ർ൨൨. ഏകംസം ചീവരം കത്വാ, നിസീദിത്വാ ഉക്കുടികം,. ഥേരേന അഞ്ജലിം തേവം, പഗ്ഗയ്ഹ സമുദീരിയാ. ''പരിസുദ്ധോ അഹം ആവുസോ, പരിസുദ്ധോതി മം ധാരേഥാ''തി, വദേ യാവതതീയകം.

൪൨൩. സമത്തപുബ്ബാരമ്ഭേന, തേ നവേനേവമീരിയാ. ‘‘പരിസുദ്ധോ അഹം ഭന്തേ, പരിസുദ്ധോതി മം ധാരേഥാ’’തി, വദേ യാവതതീയകം.

൪൨൪. ദ്വീസു ഥേരേന കത്തബ്ബം, കത്വേവമീരിയോ നവോ. ‘‘പരിസുദ്ധോ അഹം ആവുസോ, പരിസുദ്ധോതി മം ധാരേഹീ’’തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബോ.

൪൨൫. നവേന ഥേരോ തിക്ഖത്തും, ഏവമസ്സ ഉദീരിയോ;
‘‘പരിസുദ്ധോ അഹം ഭന്തേ, പരിസുദ്ധോതി മം ധാരേഥാ’’തി.

൪൨൬. പുബ്ബകിച്ചം സമാപേത്വാ, അധിട്ഠേയ്യേവമേകകോ. ‘‘അജ്ജ മേ ഉപോസഥോ പന്നരസോതി വാ ചാതുദ്ദസോതി വാ അധിട്ഠാമീ’’തി വത്തബ്ബം, നോ ചേധിട്ഠേയ്യ ദുക്കടം.

൪൨൭. യത്ഥ വസന്തി ചത്താരോ, തയോ വാ യദി വാ ദുവേ;
പാരിസുദ്ധിം ഹരിത്വാന, ഏകേകസ്സിതരീതരേ;
തം തം ഉപോസഥം കയിരും, സിയാ ആപത്തി ദുക്കടം.

൪൨൮. വഗ്ഗേ സമഗ്ഗേ വഗ്ഗോതി, സഞ്ഞിനോ വിമതിസ്സ വാ;
ദുക്കടം കരോതോ ഭേദാ-ധിപ്പായേന ഥുല്ലച്ചയം;
വഗ്ഗേ സമഗ്ഗേനാപത്തി, സമഗ്ഗോ ഇതി സഞ്ഞിനോ.

൪൨൯. ഉക്ഖിത്തസ്സ ഗഹട്ഠസ്സ, സേസാനം സഹധമ്മിനം;
പാരാജികസ്സാഭബ്ബസ്സ, സിക്ഖാനിക്ഖിത്തകസ്സ ച.

൪൩൦. നിസിന്നപരിസായഞ്ച, സഭാഗാപത്തികോ തഥാ;
ഛന്ദേന പരിവുത്ഥേന, പാതിമോക്ഖം ന ഉദ്ദിസേ.

൪൩൧. അദേസയിത്വാനാപന്നം, നാവികത്വാന വേമതിം;
നുപോസഥേപി വാ കാതും, പോസഥോ ന ച കപ്പതി.

൪൩൨. അട്ഠിതോപോസഥാവാസാ, ന വജേ തദഹൂ വിനാ;
അന്തരായം വ സങ്ഘം വാ-ധിട്ഠാതും സീമമേവ വാതി.

൪൫. പവാരണാനിദ്ദേസോ

പവാരണാതി -

൪൩൩. ദ്വിന്നം തിണ്ണം ചതുന്നഞ്ച, അഞ്ഞമഞ്ഞപ്പവാരണാ;
ഏകസ്സ ച അധിട്ഠാനം, സേസാ സങ്ഘപ്പവാരണാ.

൪൩൪. പുബ്ബകിച്ചേ ച കരണേ, പത്തകല്ലേ സമാനിതേ;
ഠപേത്വാ ഞത്തിം സങ്ഘേന, കത്തബ്ബേവം പവാരണാ.

‘‘സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ’’തി.

൪൩൫. ഏകംസം ചീവരം കത്വാ, നിസീദിത്വാ ഉക്കുടികം;
ഥേരേന അഞ്ജലിം സങ്ഘോ, പഗ്ഗയ്ഹ സമുദീരിയോ.

൪൩൬. “സങ്ഘം, ആവുസോ, പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി, ആവുസോ, സങ്ഘം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ”തി.

൪൩൭. പവാരേന്തേസു ഥേരേസു, നിസജ്ജുക്കുടികം നവോ;
പവാരേതി സയം യാവ, ഉക്കുടികോവ അച്ഛതു.

൪൩൮. പുബ്ബാരമ്ഭം സമാപേത്വാ, നവോ സങ്ഘമുദീരയേ.

൪൩൯. “സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി, ഭന്തേ, സങ്ഘം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ”തി.

൪൪൦. ദാനേന ധമ്മസാകച്ഛാ, കലഹേഹി ച രത്തിയാ;
തേവാചികായ ഓകാസേ-സതി ഖേപിതഭാവതോ;
അന്തരായേ ദസവിധേ, ഞത്തിം വത്വാനുരൂപതോ.

൪൪൧. “സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, മനുസ്സേഹി ദാനം ദേന്തേഹി, ദ്വീഹി ഭിക്ഖൂഹി ധമ്മം സാകച്ഛന്തേഹി, കലഹം കരോന്തേഹി യേഭുയ്യേന രത്തി ഖേപിതാ. സചേ സങ്ഘോ തേവാചികം പവാരേസ്സതി, അപ്പവാരിതോവ സങ്ഘോ ഭവിസ്സതി, അഥായം രത്തി വിഭായിസ്സതി. അയം രാജന്തരായോ, അയം ചോരന്തരായോ, അയം അഗ്യന്തരായോ, അയം ഉദകന്തരായോ, അയം മനുസ്സന്തരായോ, അയം അമനുസ്സന്തരായോ, അയം വാളന്തരായോ, അയം സരീസപന്തരായോ, അയം ജീവിതന്തരായോ, അയം ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ. സചേ സങ്ഘോ തേവാചികം പവാരേസ്സതി, അപ്പവാരിതോവ സങ്ഘോ ഭവിസ്സതി, അഥായം ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ ഭവിസ്സതി. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ ദ്വേവാചികം, ഏകവാചികം, സമാനവസ്സികം പവാരേയ്യാ”തി.

൪൪൨. പവാരേയ്യാനുരൂപേന , യഥാഠപിതഞത്തിയാ;
ആഗച്ഛേയ്യും യദി സമാ, ആദികാ ചേത്ഥ ആഹരേ.

൪൪൩. ഏവം തിചതുവഗ്ഗോ ച, ഞത്തിം വത്വാ പവാരയേ. “സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പവാരേയ്യാമാ”തി.

൪൪൪. ഏകംസം ചീവരം കത്വാ, നിസീദിത്വാ ഉക്കുടികം;
ഥേരേന അഞ്ജലിം തേവം, പഗ്ഗയ്ഹ സമുദീരിയാ.

൪൪൫. “അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്താ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി…പേ॰… തതിയമ്പി അഹം, ആവുസോ,

ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്താ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ''തി.

നവേനാപി ''അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്താ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി...പേ॰... തതിയമ്പി അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്താ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ''തി.

ർർന്ന. ദ്വീസു ഥേരേന കത്തബ്ബം, നവോ കത്വേവമീരിയോ.

ർർ൭. ''അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി...പേ॰... തതിയമ്പി അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ''തി.

നവേനാപി ''അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമി. ദുതിയമ്പി...പേ॰... തതിയമ്പി അഹം, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ''തി.

ർർവ്വ. പുബ്ബകിച്ചം സമാപേത്വാ, അധിട്ഠേയ്യേവമേകകോ. ''അജ്ജ മേ പവാരണാ ചാതുദ്ദസീതി വാ പന്നരസീതി വാ അധിട്ഠാമീ''തി വത്തബ്ബം.

ർർ൯. യസ്മിം വസന്തി വാ പഞ്ച, ചത്താരോ വാ തയോ ദുവേ;
പവാരണം ഹരിത്വാന, ഏവ്വകേകസ്സിതരീതരേ.

ർ൦. തം തം പവാരണം കയിരും,
സിയാ ആപത്തി ദുക്കടം;
സേസാ ഉപോസഥേ വുത്താ,
ഗാഥായോ ചേത്ഥ ആഹരേ.

ർ൧. പവാരിതേവ സങ്ഘമ്ഹി, പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം;
കരേയ്യ ഛിന്നവസ്സോ വാ, അവുത്ഥോ വാനുപഗതോ.

ർ൨. ചാതുമാസിനിയാ ചാപി, കതേ സങ്ഘേനുപോസഥേ;
വുത്ഥവസ്സാ പവാരേയ്യും, സചേ അപ്പതരാ സിയുന്തി.

ർന്ന. സംവരനിദ്ദേസോ

സംവരോതി -

ർ൩. ചക്ഖുസോതാദിഭേദേഹി, രൂപസദ്ദാദിഗോചരേ;
അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാദി-പ്പവത്തിം വിനിവാരയേ.

ർ൪. നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ സകം ചിത്തം, കിട്ഠാദിം വിയ ദുപ്പസും;
സതിമാ സമ്പജാനോ ച, ചരേ സബ്ബിരിയാപഥേതി.

ർ൭. സുദ്ധിനിദ്ദേസോ

സുദ്ധീതി -

ർഒ. ദേസനാ സംവരോ ഏട്ഠിപച്ചവേക്ഖണ ഭേദതോ;
സുദ്ധീ ചതുബ്ബിധാ പാതിമോക്ഖസംവരസമ്മതം;
ദേസനായ വിസുദ്ധത്താ, **ദേസനാസുദ്ധി** വുച്ചതി.

ർഒന്ന്. “ന പുനേവം കരിസ്സ”ന്തി, ചിത്താധിട്ഠാനസംവരാ;
വുത്തോ **സംവരസുദ്ധീ**തി, സുജ്ഝതിന്ദ്രിയസംവരോ.

ർഒൗ. പഹായാനേസനം ധമ്മേനുപ്പാദേന്തസ്സ ഏട്ഠിയാ;
സുദ്ധത്താ **ഏട്ഠിസുദ്ധീ**തി, വുത്തമാജീവനിസ്സിതം.

ർഒൃ. യോനിസോ പടിസങ്ഖായ, ചീവരം പടിസേവതി;
ഏവമാദിയഥാവുത്ത-പച്ചവേക്ഖണസുജ്ഝനാ;
പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധീതി, വുത്തം പച്ചയനിസ്സിതന്തി.

ർവ്വ. സന്തോസനിദ്ദേസോ

സന്തോസോതി -

ർഒനി. അപ്പേന അനവജ്ജേന, സന്തുട്ഠോ സുലഭേന ച;
മത്തഞ്ഞൂ സുഭരോ ഹുത്വാ, ചരേ സദ്ധമ്മഗാരവോ.

ർന്നഉ. അതീതം നാനുസോചന്തോ, നപ്പജപ്പമനാഗതം;
പച്ചുപ്പന്നേന യാപേന്തോ, **സന്തുട്ഠോ**തി പവുച്ചതീതി.

ർൻ. ചതുരാരക്ഖനിദ്ദേസോ

ചതുരക്ഖാതി -

ർന്ന. ബുദ്ധാനുസ്സതി മേത്താ ച, അസുഭം മരണസ്സതി;
ആരകത്താദിനാരഹം, സമ്മാ സാമഞ്ച ബുദ്ധതോ.

ർന്ന. സമ്മാസമ്ബുദ്ധഇതി വാനുസ്സതി യാ പുനപ്പുനം;
നവഭേദേ ഭഗവതോ, **ബുദ്ധാനുസ്സതി** സാ ഗുണേ.

ർന്ന. സീമട്ഠസങ്ഘേ സീമട്ഠദേവതാസു ച ഇസ്സരേ;
ജനേ ഗോചരഗാമമ്ഹി, തത്ഥുപാദായ മാനുസേ.

ർന്ന. സബ്ബസത്തേസു സുഖിതാ, ഹോന്താവേരാതിആദിനാ;
പരിച്ഛിജ്ജ പരിച്ഛിജ്ജ, ഭാവനാ **മേത്തഭാവനാ**.

ർന്ന. വണ്ണസണ്ഠാനഓകാസ-ദിസതോ പരിച്ഛേദതോ;
വവത്ഥപേത്വാ കേസാദി-കോട്ഠാസേ അനുപുബ്ബതോ.

ർന്ന. നാതിസീഘഞ്ച സണികം, വിക്ഖേപം പടിബാഹയം;
പണ്ണത്തിം സമതിക്കമ്മ, മുഞ്ചന്തസ്സാനുപുബ്ബതോ.

ർന്ന. വണ്ണആസയസണ്ഠാന-ഗന്ധോകാസേഹി ഭാവനാ;

പടിക്കൂലാതി കോട്ഠാസേ, ഉദ്ധുമാതാദിവത്ഥുസു;
ഗഹേത്വാ അസുഭാകാരം, പവത്താ ഭാവനാസുഭം.

൪൬൮. “മരണം മേ ഭവിസ്സതി, ജീവിതം ഉച്ഛിജ്ജിസ്സതി;
മരണം മരണം വാ”തി, ഭാവയിത്വാന യോനിസോ.

൪൬൯. വധകസ്സേവുപട്ഠാനാ, സമ്പത്തീനം വിപത്തിതോ;
ഉപസംഹരതോ കായബഹുസാധാരണാ തഥാ.

൪൭൦. ആയുദുബ്ബലതോ കാലവവത്ഥാനസ്സഭാവതോ;
അദ്ധാനസ്സ പരിച്ഛേദാ, ഭാവനാ **മരണസ്സതീ**തി.

൫൦. വിപസ്സനാനിദ്ദേസോ

വിപസ്സനാതി -

൪൭൧. നാമരൂപം പരിഗ്ഗയ്ഹ, തതോ തസ്സ ച പച്ചയം;
ഹുത്വാ അഭാവതോ**നിച്ചാ,** ഉദയബ്ബയപീളനാ.

൪൭൨. **ദുക്ഖാ** അവസവത്തിത്താ, **അനത്താ**തി തിലക്ഖണം;
ആരോപേത്വാന സങ്ഖാരേ, സമ്മസന്തോ പുനപ്പുനം;
പാപുണേയ്യാനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയന്തി.

നിഗമനകഥാ

൪൭൩. അധിസീലാധിചിത്താനം, അധിപഞ്ഞായ സിക്ഖനാ;
ഭിക്ഖുകിച്ചമതോ ഖുദ്ദസിക്ഖായം സമുദാഹടാ.

൪൭൪. മഹതോ കിത്തിസദ്ദസ്സ, യസ്സ ലോകവിചാരിനോ;
പരിസ്സമോ ന സമ്ഭോതി, മാലുതസ്സേവ നിച്ചസോ.

൪൭൫. കതേന **ധമ്മസിരീകേന,** തമ്ബപണ്ണിയകേതുനാ;
ഥേരേന രചിതാ ധമ്മവിനയഞ്ഞുപസംസിതാ.

൪൭൬. ഏത്താവതായം നിട്ഠാനം, ഖുദ്ദസിക്ഖാ ഉപാഗതാ;
പഞ്ചമത്തേഹി ഗാഥാനം, സതേഹി പരിമാണതോതി.

ഖുദ്ദസിക്ഖാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദസിക്ഖാ-പുരാണടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

യോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം, വിദിത്വാ ദുക്ഖിതം ജനം;
തഥാപി നാവബുജ്ഝന്തമനുകമ്പായ ചോദിതോ.

ബോധായ പണിധിം കത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം;
തസ്സ പാദേ നമസ്സിത്വാ, ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച സാധുകം.

പുബ്ബാചരിയപാദേസു, ഠപേത്വാ സീസമത്തനോ;
ഥേരേന **ധമ്മസിരിനാ,** ഥിരസീലേന യാ കതാ.

''ആദിതോ ഉപസമ്പന്നസിക്ഖിതബ്ബ''ന്തിആദിനാ;
ഖുദ്ദസിക്ഖാ സമാസേന, തസ്സാ അത്ഥവിനിച്ഛയം.

ലിഖിസ്സാമി ഹിതത്ഥായ, ആദികമ്മികഭിക്ഖുനം;
തത്ഥ യുത്തം ഗഹേതബ്ബമയുത്തം തുജ്ഝിതബ്ബകന്തി;

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

(ക) ഏത്ഥാഹ - കതമാ ഖുദ്ദസിക്ഖാ, കഥം സിക്ഖിതബ്ബാ, കസ്മാ സിക്ഖിതബ്ബാ, കേ സിക്ഖന്തി, കേ സിക്ഖിതസിക്ഖാതി? വുച്ചതേ - അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാവസേന തിസ്സോ സിക്ഖാ, ഗന്ഥവസേനേത്ഥ സങ്ഖിപിത്വാ വുത്തത്താ തദ്ദീപനോ ഗന്ഥോ ''ഖുദ്ദസിക്ഖാ''തി വുച്ചതി, അഥ വാ ''ഖുദ്ദം അനേലകം മധുപടല''ന്തിആദീനി വിയ സിക്ഖാകാമാനം മധുരതായ ഖുദ്ദാ ച താ സിക്ഖാ ചാതി ഖുദ്ദസിക്ഖാ, അഥ വാ ''ഖുദ്ദപുത്തമ്ഹി സമണ പോസ മ''ന്തിആദീസു വിയ ബഹുവിധത്താപി ഖുദ്ദാ ച താ സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാ ചാതി ഖുദ്ദസിക്ഖാ. അധിസീലസിക്ഖാ പനേത്ഥ ചാരിത്തവാരിത്തവസേന ദുവിധമ്പി സീലം യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജമാനേന തപ്പടിപക്ഖേ കിലേസേ തദങ്ഗപ്പഹാനവസേന പജഹന്തേന സിക്ഖിതബ്ബാ, അധിചിത്തസിക്ഖാ പന യഥാവുത്തേസു ആരമ്മണേസു അഭിയോഗകരണവസേന ഝാനപ്പടിപക്ഖാനം നീവരണഗണാനം വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനം കുരുമാനേന സിക്ഖിതബ്ബാ, അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ പന യഥാനുരൂപം സമുച്ഛേദവസേന സാനുസയേ കിലേസേ സമുച്ഛിന്ദന്തേന സിക്ഖിതബ്ബാ.

കസ്മാ സിക്ഖിതബ്ബാതി ഏത്ഥ -

ജാതിആദീഹി ദുക്ഖേഹി, അനേകേഹി ഉപദ്ദുതം;
ഖന്ധലോകം ജഹിത്വാന, പത്തും ഖേമം പുരം സിവം.

കല്യാണപുഥുജ്ജനേന സഹ സത്ത സേക്ഖാ സിക്ഖന്തി. അരഹന്തോ സിക്ഖിതസിക്ഖാ.

യേ വീതമോഹാ മുനിപുങ്ഗവസ്സ;
സിസ്സേസു അഗ്ഗാ മുനിനാ പസത്ഥാ;
തേ തീസു സിക്ഖാസു സമത്തസിക്ഖാ;
തതോ പരേ കേന സമത്തസിക്ഖാതി.

ആദിതോതി ഏത്ഥ ആദിമ്ഹിയേവാതി അത്ഥോ, ആദിതോ പട്ഠായാതി വാ. ഉപസമ്പന്നേന ച ഉപസമ്പന്നായ ച സിക്ഖിതബ്ബം **ഉപസമ്പന്നസിക്ഖിതബ്ബം**. സഹ മാതികായ **സമാതികം**. പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരം ഖുദ്ദസിക്ഖം പവക്ഖാമി ആദരേന, പകാരേന വാ വക്ഖാമി രതനത്തയം വന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. അപിച ഥേരോ **ആദിതോതി** വചനേന സദ്ധാപബ്ബജിതാനം കുലപുത്താനം ആലസിയദോസേന അപ്പടിപജ്ജന്താനം അഞ്ഞാണദോസേന അഞ്ഞഥാ പടിപജ്ജന്താനം സംവേഗം ജനേതി. കഥം? അതിദുല്ലഭം ഖണസമവായം പടിലഭിത്വാ തങ്ഖണം ന കുസീതേന വാ നിരത്ഥകകഥാപസുതേന വാ വീതിനാമേതബ്ബം, കിം കാതബ്ബം? ആദിതോ പട്ഠായ നിരന്തരമേവ തീസു സിക്ഖാസു ആദരോ ജനേതബ്ബോതി. ഏത്ഥാഹ - കിം തം രതനത്തയം നാമ, യം വന്ദിത്വാ ഥേരോ ഖുദ്ദസിക്ഖം പവക്ഖതീതി? വുച്ചതേ - ബുദ്ധരതനം

ധമ്മരതനം സങ്ഘരതനന്തി ഇമാനി തീണി രതനാനി. താനി ഹി രതിജനനട്ഠേന ''രതനാനീ''തി വുച്ചന്തി. അപിച -

> ''ചിത്തീകതം മഹഗ്ഘഞ്ച, അതുലം ദുല്ലഭദസ്സനം;
> അനോമസത്തപരിഭോഗം, രതനം തേന വുച്ചതീ''തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൩; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൫.൨൨൩; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൬.൩; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൨൬; മഹാനി॰ അട്ഠ॰ ൫൦; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൪൭) -

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ വസേന രതനത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

മാതികാവണ്ണനാ

(ഖ-ജ) ഇദാനി ''സമാതിക''ന്തി വുത്തത്താ മാതികം താവ ദസ്സേതും **''പാരാജികാ ച ചത്താരോ''**തിആദി ആരദ്ധം. സബ്ബസിക്ഖാനം പന മൂലഭൂതത്താ അധിസീലസിക്ഖാവ പഠമം വുത്താ. ''സീലേ പതിട്ഠായാ''തി (സം॰ നി॰ ൧.൧.൨൩, ൧൯൨; പേടകോ॰ ൨൨; മി॰ പ॰ ൨.൧.൯) ഹി വുത്തം. തത്രാപി മഹാസാവജ്ജത്താ, മൂലച്ഛേജ്ജവസേന പവത്തനതോ ച സബ്ബപഠമം ജാനിതബ്ബാതി പാരാജികാവ പഠമം വുത്താതി. ഇദാനി യഥാനിക്ഖിത്താനി മാതികാപദാനി പടിപാടിയാ വിത്ഥാരേത്വാ ദസ്സേതും ''പാരാജികാ ച ചത്താരോ''തി പഠമപദം ഉദ്ധടം, തസ്സായമത്ഥോ - **പാരാജികാ**തി പരാജിതാ പരാജയമാപന്നാ, സിക്ഖാപദം അതിക്കമിത്വാ തേനേവ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ, തായ വാ പരാജയമാപാദിതാനമേതം അധിവചനം, തേ പന ചത്താരോതി വുത്തം ഹോതി.

൧. പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧-൨. ഇദാനി തേ ദസ്സേതും **''മഗ്ഗത്തയേ''**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതാനം വസേന തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ, തയോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ, തയോ പണ്ഡകാ, തയോ പുരിസാതി പാരാജികവത്ഥുഭൂതാനം നിമിത്താനം നിസ്സയാ ദ്വാദസമത്താ ഹോന്തി, തേസം വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമുഖമഗ്ഗവസേന തയോ മഗ്ഗാ. തത്ഥ മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ, അമനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ, തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ തയോതി നവ, തഥാ മനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകാദീനം. മനുസ്സപണ്ഡകാദീനം പന വച്ചമഗ്ഗമുഖമഗ്ഗവസേന ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ, തഥാ മനുസ്സപുരിസാദീനന്തി സബ്ബേസം വസേന തിംസ മഗ്ഗാ ഹോന്തി. തേ സബ്ബേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഇധ **''മഗ്ഗത്തയേ''**തി വുത്തം, തസ്മിം മഗ്ഗത്തയേതി അത്ഥോ. **അനിക്ഖിത്തസിക്ഖോ**തി ഭിക്ഖുഭാവതോ ചവിതുകാമതാചിത്തേന യഥാലക്ഖണം അപച്ചക്ഖാതസിക്ഖോതി അത്ഥോ. **സന്ഥതസന്ഥതേ**തി വത്ഥാദീസു യേന കേനചി സന്ഥതേ വാ അസന്ഥതേ വാ. **അല്ലോകാസേ**തി മഗ്ഗത്തയസ്സ പകതിവാതേന അസമ്ഫുട്ഠപ്പദേസേ. **നിമിത്ത**ന്തി അങ്ഗജാതം. **സംസന്ഥതം വാ അസന്ഥതം വാ**തി അത്തനോ അങ്ഗജാതം വത്ഥാദീനം അഞ്ഞതരേന പടിച്ഛന്നം വാ അപ്പടിച്ഛന്നം വാ. **ഉപാദിണ്ണ**ന്തി അനട്ഠകായപ്പസാദം. വുത്തപ്പകാരേ മഗ്ഗത്തയേ പവേസന്തോ ചുതോ പാരാജികോതി സമ്ബന്ധോ. നട്ഠകായപ്പസാദം പന പീളകം വാ ചമ്മഖിലം വാ ലോമം വാ പവേസന്തസ്സ ദുക്കടം, മനുസ്സാനം പന ജീവമാനകസരീരേ അക്ഖിനാസാകണ്ണച്ഛിദ്ദവത്ഥികോസേസു സത്ഥകാദീഹി കതവണേ വാ മേഥുനരാഗേന തിലബീജമത്തമ്പി അങ്ഗജാതം പവേസന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, അവസേസസരീരേസു ഉപകച്ഛകാദീസു ച ദുക്കടം. തിരച്ഛാനഗതാനം ഹത്ഥിഅസ്സഗോണഗദ്രഭഓട്ഠമഹിംസാദീനം നാസായ ഥുല്ലച്ചയം, തഥാ തേസം വത്ഥികോസേസു. സബ്ബേസമ്പി തിരച്ഛാനഗതാനം അക്ഖികണ്ണവണേസു ദുക്കടം, തഥാ തേസം അവസേസസരീരേസുപി.

ഇദാനി പവേസനം നാമ ന കേവലം അത്തുപക്കമേനേവ ഹോതി, ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാദീനം പന വസേന പരൂപക്കമേനാപി ഹോതി, തത്ഥാപി സേവനചിത്തേ സതി പാരാജികോ ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം **''അഥ വാ''**തിആദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - യോ ഭിക്ഖു പവേസനപവിട്ഠഠിതഉദ്ധാരണക്ഖണേസു സാദിയതി, തസ്മിം ഖണേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠപേതി, സോപി പാരാജികോ ഹോതി. യോ പന ഭിക്ഖു സബ്ബസോ അസാദിയന്തോ ആസീവിസമുഖം അങ്ഗാരകാസുഞ്ച പവിട്ഠം വിയ മഞ്ഞതി, സോ നിപ്പരാധോ ഹോതി. ഏത്ഥ ഠിതം നാമ സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയപ്പവത്തി.

പഠമം.

ന-ർ. ഇദാനി ദുതിയം ദസ്സേതും **"ആദിയേയ്യാ"**തിആദിമാഹ. "ആദിയേയ്യാ"തിആദീനം പദാനം "അദിന്നം ഥേയ്യചിത്തേന ഭവേ പാരാജികോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **ആദിയേയ്യാ**തി ആരാമാദിം അഭിയുഞ്ജിത്വാ യോ ഭിക്ഖു ഗണ്ഹേയ്യ, സോ ഭവേ പാരാജികോതി അത്ഥോ. ഏവം സേസേസുപി. **ഹരേയ്യാ**തി വേതനേന വാ മിത്തഭാവേന വാ അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോ പുന ഥേയ്യചിത്തേ ഉപ്പന്നേ "സീസേ ഭാരം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതീ"തിആദിനാ ഗണ്ഹേയ്യാതി അത്ഥോ. **അവഹരേയ്യാ**തി "ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം 'ദേഹി മേ ഭണ്ഡ'ന്തി വുച്ചമാനോ 'നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തിആദിനാ അവഹരേയ്യ. **ഇരിയാപഥം കോപേയ്യാ**തി "സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീ"തി തേനേവ പുരിസേന തം നേതും തസ്സ ഗമനപഥം വാരേത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന തം സന്തജ്ജേത്വാ നേതി, ഏവം നേന്തസ്സ തസ്സ പുരിസസ്സ പഠമപാദേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയപാദുദ്ധാരേ പാരാജികം. "ഥലട്ഠം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതീ"തിആദിനാ **ഠാനാ ചാവേയ്യ**. പരികപ്പിതട്ഠാനം വാ സുങ്കഘാതം വാ അതിക്കാമേന്തോ **സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യ**. യം കിഞ്ചി പരപരിഗ്ഗഹിതം സസ്സാമികം ഭണ്ഡം തേഹി സാമികേഹി കായേന വാ വാചായ വാ ന ദിന്നന്തി **അദിന്നം**.

ഇദാനി ന ഇമിനാവ ആകാരേന അവഹാരകോ പാരാജികോ ഹോതി, അഞ്ഞഥാപി ഹോതീതി ദസ്സേതും **"അഥ വാ"**തിആദി വുത്തം. ഥേയ്യാവഹാരകോ ച ബലാവഹാരകോ ച കുസാവഹാരകോ ച പടിച്ഛന്നാവഹാരകോ ച പരികപ്പാവഹാരകോ ച ഭവേ പാരാജികോതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഥേയ്യാവഹാരോ** നാമ സന്ധിച്ഛേദാദീഹി വാ കംസകൂടമാനകൂടതുലാകൂടാദീഹി വാ വഞ്ചേത്വാ ഗഹണം. പസയ്ഹാവഹാരോ **ബലാവഹാരോ**. കുസസങ്കമനം കത്വാ പരകോട്ഠാസഗ്ഗഹണം **കുസാവഹാരോ**. പരഭണ്ഡം പംസുആദിനാ പടിച്ഛാദേത്വാ സാമികേസു അപസ്സിത്വാ ഗതേസു പച്ഛാഗന്ത്വാ ഗഹണം **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ. പരികപ്പാവഹാരോ** പന ദുവിധോ ഭണ്ഡോകാസവസേന. തത്ഥ "സാടകോ ചേ, ഗണ്ഹിസ്സാമി, സുത്തഞ്ചേ, ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഭണ്ഡം പരികപ്പേത്വാ അന്ധകാരേ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ ചേ സാടകോ ഹോതി, ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം. സചേ സുത്തം ഹോതി, രക്ഖതി, പുന "സുത്ത"ന്തി ഞത്വാപി "യം ലദ്ധം, തം ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം, അയം **ഭണ്ഡപരികപ്പോ**. ഓകാസപരികപ്പോ ഗബ്ഭദ്വാരപ്പമുഖവിഹാരാദീനം വസേന പരിച്ഛേദം കരോതി "സചേ മം ഏത്ഥന്തരേ പസ്സന്തി, ദസ്സാമി, നോ ചേ പസ്സന്തി, ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛാമീ"തി, തസ്സ തം പരികപ്പിതപരിച്ഛേദം അതിക്കമന്തസ്സ പദവാരേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം, അയം **ഓകാസപരികപ്പോ**.

ഇദാനി ഇമസ്മിം അദിന്നാദാനേ വിനിച്ഛയനയം ദസ്സേതും **"ഭണ്ഡകാലഗ്ഘദേസേഹീ"**തിആദി വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി അദിന്നാദാനേ. **നിച്ഛയോ**തി വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ. തത്ഥ കേനചി ഭിക്ഖുനാ "മയാ ഇദം നാമ ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തേന ഗഹിത"ന്തി വുത്തേ വിനയധരേന സഹസാവ തം ആപത്തിം അനാരോപേത്വാ തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ സാമികഅസ്സാമികഭാവം ഉപപരിക്ഖിത്വാ യദി സസ്സാമികം, തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘവസേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. സചേ നിരാലയകാലേ ഗഹിതം , പാരാജികേന ന കാരേതബ്ബോ, അയം ഭണ്ഡവസേന വിനിച്ഛയോ.

കാലോതി അവഹാരകാലോ. തദേവ ഹി ഭണ്ഡം കദാചി മഹഗ്ഘം ഹോതി, കദാചി അപ്പഗ്ഘം, തസ്മാ യസ്മിം കാലേ അവഹടം, തസ്മിം കാലേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ, തേന അഗ്ഘേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ, അയം കാലവസേന വിനിച്ഛയോ.

അഗ്ഘോതി ഭണ്ഡഗ്ഘോ. നവഭണ്ഡസ്സ ഹി യോ അഗ്ഘോ, സോ പച്ഛാ പരിഹായതി, തസ്മാ സബ്ബദാ ഭണ്ഡം പകതിഅഗ്ഘവസേനേവ ന കാരേതബ്ബം, അയം അഗ്ഘവസേന വിനിച്ഛയോ. **ദേസോ**തി അവഹാരദേസോ. ഭണ്ഡുട്ഠാനദേസേ ഹി ഭണ്ഡം അപ്പഗ്ഘം ഹോതി, അഞ്ഞത്ഥ മഹഗ്ഘം, തസ്മാ യസ്മിം ദേസേ ഭണ്ഡം അവഹടം, തസ്മിംയേവ ദേസേ അഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ, അയം ദേസവസേന വിനിച്ഛയോ.

പരിഭോഗേനപി സാടകാദികസ്സ ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘോ പരിഹായതി, തസ്മാ തസ്സ പരിഭോഗവസേന പരിഹീനാപരിഹീനഭാവോ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബോ, അയം പരിഭോഗവസേന വിനിച്ഛയോ.

ദുതിയം.

൧. ഇദാനി തതിയം ദസ്സേതും **“മനുസ്സവിഗ്ഗഹ”**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **മനുസ്സവിഗ്ഗഹന്തി** പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം ഉപ്പന്നം കലലരൂപം ആദിം കത്വാ പകതിയാ വീസതിവസ്സസതായുകസ്സ സത്തസ്സ യാവ മരണകാലാ എത്ഥന്തരേ അനുപുബ്ബേന വുദ്ധിപ്പത്തോ അത്തഭാവോ, ഏസോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാമ, ഏവരൂപം മനുസ്സവിഗ്ഗഹന്തി അത്ഥോ. **ചിച്ചാ**തി വധകചേതനാവസേന സഞ്ചേതേത്വാ പകപ്പേത്വാ അഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമോതി അത്ഥോ. **ജീവിതാ വാ വിയോജയേ**തി വുത്തപ്പകാരം മനുസ്സവിഗ്ഗഹം കലലകാലേപി താപനമദ്ദനേഹി വാ ഭേസജ്ജസമ്പദാനേന വാ തതോ വാ ഉദ്ധമ്പി തദനുരൂപേന ഉപക്കമേന സന്തതിവികോപനവസേന യോ ജീവിതാ വിയോജേയ്യ, സോ ചുതോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - **“സത്ഥഹാരകം വാ”**തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ ഹരതീതി ഹാരകം, കിം ഹരതി? ജീവിതം, ഹരിതബ്ബന്തി വാ ഹാരകം, ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ, സത്ഥഞ്ച തം ഹാരകഞ്ചാതി **സത്ഥഹാരകം. അസ്സാ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ. യഥാ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ തം അസിആദിസത്ഥം പടിലഭതി, തഥാ സയം **മരണചേതനോ** മരണാധിപ്പായോ ഹുത്വാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ. സോപി ചുതോ ഭവേതി അത്ഥോ. ഏതേന ഥാവരപ്പയോഗം ദസ്സേതി.

൩-൭. ഇദാനി “മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യാ”തിആദിവിധിം ദസ്സേതും **“ഗാഹേയ്യ മരണൂപായം, വദേയ്യ മരണേ ഗുണ”**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ “സത്ഥം വാ ആഹര, വിസം വാ ഖാദ, രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ കാലം കരോഹീ”തിആദിനാ നയേന മരണത്ഥായ ഉപായം ഗാഹേയ്യ. മരണസംവണ്ണനാ പനേത്ഥ ബഹുവിധാ “കായേന സംവണ്ണേതി, വാചായ കായവാചായ ദൂതേന ലേഖായ വാ സംവണ്ണേതീ”തി വുത്തത്താ. തത്ഥ **കായേന സംവണ്ണേതി** നാമ കായേന വിഞ്ഞാപേതി. “യോ പപാതേ പപതനാദീനി കത്വാ മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതി, യസം വാ ലഭതി, സഗ്ഗം വാ ഗച്ഛതീ”തിആദിനാ നയേന സംവണ്ണേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. തസ്സ വചനം സുത്വാ കോചി “മരിസ്സാമീ”തി ദുക്ഖം വേദനം ഉപ്പാദേതി, ഥുല്ലച്ചയം. മരതി ചേ, പാരാജികം. ഏവം സേസേസുപി. **ദൂതേന സംവണ്ണനായം** പന ദൂതസ്സ സാസനം ആരോചാപേതി “ഏവം ആരോചേഹീ”തി, “യോ ഏവം മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതീ”തി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. **ലേഖായ സംവണ്ണേതി** നാമ ഗിരിപബ്ബതപുരാണാദിലേഖം ലിഖതി, “യോ ഏവം മരതീ”തിആദി വുത്തനയമേവ. ഏത്ഥാപി യോ മരണൂപായം വാ ഗാഹേയ്യ, മരണേ വാ ഗുണം വദേയ്യ, സോ ചുതോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ.

ഇദാനി പന ഇമസ്സ മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ ഛബ്ബിധേ പയോഗേ ദസ്സേതും **“പയോഗാ”**തിആദി ആരദ്ധം. സാഹത്ഥികനിസ്സഗ്ഗികആണത്തികഥാവരഇദ്ധിമയവിജ്ജാമയാനം വസേന തസ്സ മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ ഛപ്പയോഗാതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ **സാഹത്ഥികോ**തി സയം മാരേന്തസ്സ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ പഹരണം. **നിസ്സഗ്ഗികോ**തി ദൂരേ ഠിതം മാരേതുകാമസ്സ കായാദീഹി ഉസുസത്തിയന്തപാസാണാദീനം നിസ്സജ്ജനം. **ആണത്തികോ**തി “അസുകം നാമ മാരേഹീ”തി അഞ്ഞം ആണാപേന്തസ്സ ആണാപനം. **ഥാവരോ**തി ഓപാതക്ഖണനം, അപസ്സേനസംവിധാനം, അസിആദീനം ഉപനിക്ഖിപനം, തളാകാദീസു വിസസമ്പയോജനം, രൂപൂപഹാരോതി ഏവമാദി. കമ്മവിപാകജായ ഇദ്ധിയാ പയോജനം **ഇദ്ധിപയോഗം**. മാരണത്ഥായ വിജ്ജാനം പരിജപ്പനം **വിജ്ജാമയോ**തി.

ഇദാനി ഇമേസു ഛസു പയോഗേസു ആണത്തിയം സങ്കേതവിസങ്കേതതം ദസ്സേതും **“കാലവത്ഥാവുധിരിയാപഥാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കാലോ**തി പുബ്ബണ്ഹസായന്ഹാദികാലോ ച യോബ്ബനഥാവരിയാദികാലോപി ച. ഇമേസു യം കിഞ്ചി കാലം നിയമേത്വാ “ഇമസ്മിം നാമ കാലേ മാരേഹീ”തി ആണത്തോ സചേ തസ്മിംയേവ കാലേ മാരേതി, ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികം. സചേ നിയമിതകാലതോ പുരേ വാ പച്ഛാ വാ മാരേതി, ആണാപകോ മുച്ചതി. **വത്ഥൂ**തി മാരേതബ്ബോ പുഗ്ഗലോ. സചേ ആണത്തോ തമേവ മാരേതി, ആണാപകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികം. അഥ അഞ്ഞം മാരേതി, ആണാപകോ മുച്ചതി. ഏവം സേസേസുപി വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. **ആവുധ**ന്തി അസിആദി. **ഇരിയാപഥോ**തി മാരേതബ്ബസ്സ ഗമനം വാ നിസജ്ജാ വാതി ഏവമാദികോ. **കിരിയാവിസേസോ**തി വിജ്ഝനം വാ ഛേദനം വാ ഭേദനം വാ സൂലാരോപനം വാതി ഏവമാദികോ. **ഓകാസോ**തി ഗാമോ വാ വനം വാ ഗേഹം വാതി ഏവമാദികോ. ഇമേസു യഥാ യഥാ വധകോ ആണത്തോ, തഥാ തഥാ കതേ ആണാപകസ്സ ആപത്തി, അഞ്ഞഥാ കതേ വിസങ്കേതോ ഹോതി. ആണത്തിയം പന അയം വിസേസോ “അധിട്ഠായാതി അധിട്ഠഹിത്വാ ആണാപേതി ‘ഏവം വിജ്ഝ, ഏവം പഹര, ഏവം ഘാതേഹീ’തി വുത്തായ പാളിയാ ലബ്ഭതീതി ഞാതബ്ബോ.

തതിയം.

൮൩. ഇദാനി ചതുത്ഥം ദസ്സേതും **"ഝാനാദിഭേദ"**ന്തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - "ഝാനം വിമോക്ഖോ സമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സനം മഗ്ഗഭാവനാ ഫലസച്ഛികിരിയാ കിലേസപ്പഹാനം വിനീവരണതാ ചിത്തസ്സ സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി ഏവം വുത്തം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം അത്തനി നത്ഥിതായ നോസന്തം "മയി അത്ഥീ"തി അത്തനി വാ തം "അഹം ഏത്ഥ സന്ദിസ്സാമീ"തി അത്താനം വാ തത്ഥ ഉപനേത്വാ ദീപേന്തോ ചുതോ ഭവേ. **കോട്ഠാസം വാ**തി ഏത്ഥ "ഝാനലാഭീ, വിമോക്ഖലാഭീ, സമാധിലാഭീ, സമാപത്തിലാഭീമ്ഹീ"തി ഏവമാദിനാ നയേന കോട്ഠാസതോ വാതി അത്ഥോ. **ഏകേകം വാ**തി "പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ, ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീമ്ഹീ"തി ഏവമാദിനാ നയേന ഏകേകം വാതി അത്ഥോ. "അതീതഭവേ സോതാപന്നോമ്ഹീ"തി വദതോ അതീതഭവം സന്ധായ കഥിതത്താ പാരാജികം നത്ഥി, തസ്മാ **"പച്ചുപ്പന്നഭവസ്സിത"**ന്തി വുത്തം, തസ്സ പച്ചുപ്പന്നഭവനിസ്സിതം കത്വാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞാപദേസരഹിത**ന്തി "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ"തിആദിനാ നയേന അഞ്ഞാപദേസം വിനാതി അത്ഥോ. ഏവം ദീപേന്തോ ഹി ഥുല്ലച്ചയമാപജ്ജതി. **ദീപേന്തോ**തി "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജിം, സമാപജ്ജാമി, സമാപന്നോ, പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീമ്ഹി, വസീമ്ഹി, സച്ഛികതം അസ്സാ"തി ഏവമാദിനാ നയേന ദീപേന്തോതി അത്ഥോ. "അധിഗതോ"തി മാനോ അധിമാനോ, സോ യസ്സ നത്ഥി, സോ **അനധിമാനികോ**. കേന ഏവം ദീപേന്തോതി ചേ? തം ദസ്സേതും **"കായേന വാചാ"**തിആദി വുത്തം , കായേന വാ വാചായ വാ തദുഭയേന വാതി അത്ഥോ. **വിഞ്ഞത്തിപഥേ**തി യത്ഥ ഠിതോ മനുസ്സജാതികോ ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ തസ്സ വചനം പകതിസോതേന സുത്വാ സമനന്തരമേവ "ഇമം നാമ ഏസ വദതീ"തി ജാനാതി, തത്ഥ ഠത്വാ ദീപേന്തോ ചുതോ ഭവേ, ന ദേവബ്രഹ്മാദീസു അഞ്ഞതരേന ഞാതേതി അത്ഥോ.

ചതുത്ഥം.

൮൪. ഇദാനി ചതുന്നമ്പി സാധാരണവിനിച്ഛയം വത്തും **"പാരാജികേതേ ചത്താരോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥായം സങ്ഖേപോ - **ചത്താരോപി ഏതേ** പാരാജികാ "ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാ"തി ഏവം വുത്തസംവാസസ്സ അഭബ്ബതായ **അസംവാസാ, യഥാപുരേ** പുബ്ബേ ഗിഹികാലേ ച അനുപസമ്പന്നകാലേ ച അസംവാസികാ, ഏവം പച്ഛാ പാരാജികം ആപന്നാപി അസംവാസാതി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - **അഭബ്ബാ ഭിക്ഖുഭാവായ** പുന തേന അത്തഭാവേന ഉപസമ്പദായ അവത്ഥുതായ ഉപസമ്പന്നാ ഭവിതുമ്പി അഭബ്ബാതി അത്ഥോ. കിം വിയാതി ചേ? **സീസച്ഛിന്നോവ ജീവിതും,** യഥാപി സീസച്ഛിന്നോ തേന അത്തഭാവേന പുന ജീവിതും അഭബ്ബോ, ഏവമിമേ ചത്താരോതി അധിപ്പായോ.

൮൫. ഇദാനി ഇമേസു ചതൂസു പാരാജികേസു യേ പരിയായാണത്തീഹി സമ്ഭവന്തി, തേ ദസ്സേതും **"പരിയായോ ചാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **പരിയായോ**തി മരണാധിപ്പായസ്സ കായപയോഗോ വാ വചീപയോഗോ വാ. തസ്മാ "യോ ഈദിസേ മുഹുത്തേ സത്ഥം വാ ആഹരിത്വാ വിസം വാ ഖാദിത്വാ സോബ്ഭാദീസു വാ പപതിത്വാ മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതി, യസം വാ ലഭതീ"തിആദിനാ നയേന മരണം അഭിനന്ദന്തോ "ഇദം സുത്വാ യോ കോചി മരതൂ"തി യോ പരിയായേന വദതി, തം സുത്വാ സചേ കോചി തഥാ മരതി, പാരാജികം. നിയമിതേന പന യം സന്ധായ വുത്തം, തസ്സേവ മരണേ പാരാജികം. **ആണത്തി** പന വുത്തത്ഥായേവ. **തതിയേ** മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികേ ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. **ദുതിയേ പന** അദിന്നാദാനേ ആണത്തി ഏവ ലബ്ഭതി, ന പരിയായോതി അത്ഥോ. കസ്മാ നം പരിയായേന നാപജ്ജതീതി? യഥാ മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ "മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യാ"തി വുത്തം, തഥാ ഇധ അദിന്നാദാനേ "വണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യാ"തി അവുത്തത്താ. **സേസേസൂ**തി പഠമചതുത്ഥേസു പരിയായാണത്തിദ്വയം ന ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ.

൮൬. ഇദാനി ചതൂസുപി യഥാസമ്ഭവം അങ്ഗഭേദം ദസ്സേതും **"സേവേതുകാമതാചിത്ത"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **മേഥുനധമ്മസ്സാ**തി മേഥുനധമ്മപാരാജികസ്സ. **ബുധാ**തി വിനയധരാ.

൮൭. **മനുസ്സസ**ന്തി മനുസ്സസന്തകതാ. ഏതേന പേതതിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹേസു അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. **തഥാസഞ്ഞീ**തി മനുസ്സസന്തകവസേന പരപരിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞീതി അത്ഥോ. **വത്ഥുനോ ഗരുതാ**തി പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ തദഗ്ഘനകം ഭണ്ഡം വാ ഹോതീതി അത്ഥോ. **അവഹാരോ ചാ**തി പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരേസു യേന കേനചി

അവഹാരോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **അദിന്നാദാനഹേതുയോ**തി അദിന്നാദാനപാരാജികസ്സ ഏതാനി പഞ്ച അങ്ഗാനീതി അധിപ്പായോ.

൧൪. **പാണോ മാനുസ്സകോ**തി മനുസ്സജാതികപാണോ. തസ്മിം പാണേ **പാണസഞ്ഞിതാ. ഘാതചേതനാ**തി വധകചേതനാ. **പയോഗോ**തി തംസമുട്ഠിതോ സാഹത്ഥികാദീനം ഛന്നം പയോഗാനം അഞ്ഞതരപയോഗോ. **തേന** പയോഗേന മരണം. **പഞ്ചേതേ വധഹേതുയോ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികസ്സ പഞ്ച അങ്ഗാനീതി അത്ഥോ.

൧൫. **അസന്തതാ**തി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ അത്തനി അസന്തതാ ചാതി അത്ഥോ. **പാപമിച്ഛതായാരോചനാ**തി ഇമിനാ യോ കേവലം പാപമിച്ഛതം വിനാ മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ ഭണതി, തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. **തസ്സാ**തി യസ്സ ആരോചേതി, തസ്സ മനുസ്സജാതിതാ ച. "യോ തേ വിഹാരേ വസതി, സോ ഭിക്ഖു അരഹാ"തിആദിനാ (പരി॰ ൧൫൭, ൩൩൩) **നാഞ്ഞാപദേസോ ച. തദേവാ**തി തദാ ഏവ തങ്ഖണേയേവ ജാനനം. **അസന്തദീപനേ**തി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനപാരാജികേതി അത്ഥോ.

൧൬. ഇദാനി "പാരാജികാ ച ചത്താരോ"തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതേഹി സദ്ധിം സമോധാനേത്വാ ദസ്സേതും **"അസാധാരണാ ചത്താരോ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാ വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാ ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ അട്ഠവത്ഥുകാതി ഇമേ ചത്താരോ ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാ നാമ. ഏതാസു **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാ** നാമ യാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന അവസ്സുതാ തേനേവ രാഗേന അവസ്സുതസ്സ മനുസ്സപുരിസസ്സ അക്ഖകാനം അധോ, ജാണുമണ്ഡലാനം കപ്പരാനഞ്ച ഉപരി യേന കേനചി സരീരാവയവേന ആമസനാദിം സാദിയതി, തസ്സാ അധിവചനം. യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികസങ്ഖാതം വജ്ജം ജാനം പടിച്ഛാദേതി, സാ **വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാ** നാമ. സമഗ്ഗേന പന സങ്ഘേന ഉക്ഖിത്തം ഭിക്ഖും യാ ഭിക്ഖുനീ യംദിട്ഠികോ സോ ഹോതി, തസ്സാ ദിട്ഠിയാ ഗഹണവസേന അനുവത്തതി, സാ **ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ** നാമ. യാ പന കായസംസഗ്ഗരാഗേന തിന്താ തഥാവിധസ്സേവ പുരിസസ്സ ഹത്ഥഗ്ഗഹണം വാ സങ്ഘാടികണ്ണഗ്ഗഹണം വാ സാദിയതി, കായസംസഗ്ഗസങ്ഖാതസ്സ അസദ്ധമ്മസ്സ പടിസേവനത്ഥായ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ സന്തിട്ഠതി വാ, തത്ഥ ഠത്വാ സല്ലപതി വാ, സങ്കേതം വാ ഗച്ഛതി, പുരിസസ്സ ആഗമനം വാ സാദിയതി, കേനചി വാ പടിച്ഛന്നോകാസം പവിസതി, ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാ കായം ഉപസംഹരതി, അയം **അട്ഠവത്ഥുകാ** നാമാതി വേദിതബ്ബാ.

അഭബ്ബകാ ഏകാദസാതി ഏത്ഥ പണ്ഡകോ ഥേയ്യസംവാസകോ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ തിരച്ഛാനഗതോ മാതുഘാതകോ പിതുഘാതകോ അരഹന്തഘാതകോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ സങ്ഘഭേദകോ ലോഹിതുപ്പാദകോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോതി ഇമേ ഏകാദസ അഭബ്ബപുഗ്ഗലാ നാമ. **വിബ്ഭന്താ ഭിക്ഖുനീ**തി യദാ ഭിക്ഖുനീ വിബ്ഭമിതുകാമാ ഹുത്വാ സേതവത്ഥം വാ കാസായമേവ വാ ഗിഹിനിവാസനാകാരേന നിവാസേതി, തദാ പാരാജികമാപന്നാ നാമ ഹോതി, പുന ഉപസമ്പദം ന ലഭതി, സാ ച പാരാജികാതി അത്ഥോ. **മുദുപിട്ഠികോ** നാമ കതപരികമ്മായ മുദുകായ പിട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ. സോ ഏത്താവതാ ന പാരാജികോ, അഥ ഖോ യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖമഗ്ഗവച്ചമഗ്ഗേസു അഞ്ഞതരം പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി.

൧൭-൧൮. **ലമ്ബീ**തി അങ്ഗജാതസ്സ ദീഘത്താ ഏവം വുത്തോ. സോപി യദാ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖേ വാ വച്ചമഗ്ഗേ വാ പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി. **മുഖേന ഗണ്ഹന്തോ**തി ഏത്ഥ യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ സുത്തസ്സ വാ പമത്തസ്സ വാ അങ്ഗജാതം അത്തനോ മുഖേന ഗണ്ഹാതി, സോ ചാതി അത്ഥോ. **തത്ഥേവാ**തി പരസ്സ അങ്ഗജാതേവാതി അത്ഥോ . യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ദിസ്വാ അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗേന തസ്സ ഉപരി നിസീദതി, തം അത്തനോ വച്ചമഗ്ഗം പവേസേതി, സോ ചാതി അത്ഥോ. ഏതേ ചത്താരോ അനുലോമികാ മേഥുനസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. കഥമിതി ചേ? മഗ്ഗേ മഗ്ഗപ്പവേസനസദിസതായ, ന ഉഭിന്നം രാഗവസേന സദിസഭാവൂപഗതാനം ദ്വയംദ്വയസമാപത്തിസദിസതായ. **ഇധാഗതാ ചത്താരോ**തി മേഥുനധമ്മാദിവസേന പാരാജികാ ചത്താരോ ചാതി ഏവം സമോധാനതോ ചതുവീസതി പാരാജികാതി അത്ഥോ.

ഏത്ഥാഹ - മാതുഘാതകപിതുഘാതകഅരഹന്തഘാതകാ തതിയപാരാജികം ആപന്നാ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ ലമ്ബീആദയോ ചത്താരോ പഠമപാരാജികം ആപന്നായേവാതി കത്വാ

കുതോ ചതുവീസതീതി? അധിപ്പായോ പനേത്ഥ അത്ഥി, മാതുഘാതകാദയോ ഹി ചത്താരോ ഇധ അനുപസമ്പന്നായേവ അധിപ്പേതാ, ലമ്ബീആദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം അപ്പടിസേവിനോപി ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താതി. പാരാജികവിനിച്ഛയോ.

പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സങ്ഘാദിസേസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯. ഇദാനി സങ്ഘാദിസേസം പകാസേതും **"ഗരുകാ നവാ"**തിആദി ആരദ്ധം. **ഗരുകാ**തി സങ്ഘാദിസേസാ ഇധ അധിപ്പേതാ, അഞ്ഞത്ഥ പന പാരാജികാപി സങ്ഗയ്ഹന്തി. കസ്മാ "തേരസാ"തി അവത്വാ "നവാ"തി വുത്തന്തി ചേ? വീതിക്കമക്ഖണേയേവ ആപജ്ജിതബ്ബത്താ പഠമാപത്തികാ വുത്താ, യാവതതിയകാ പന ചത്താരോ സങ്ഘാദിസേസാ സങ്ഘായത്തത്താ ചിരേന ആപജ്ജന്തീതി ന വുത്താ. തത്ഥ **മോചേതുകാമതാ**തി മോചേതുകാമതായാതി അത്ഥോ "അലജ്ജിതാ"തിആദീസു വിയ. ഇമിനാ പന നയേന മോചനസ്സാദോ മുച്ചനസ്സാദോ മുത്തസ്സാദോ മേഥുനസ്സാദോ ഫസ്സസ്സാദോ കണ്ഡൂവനസ്സാദോ ദസ്സനസ്സാദോ നിസജ്ജനസ്സാദോ വാചസ്സാദോ ഗേഹസിതപേമം വനഭങ്ഗിയന്തി ഏകാദസ അസ്സാദാ വുത്താ, തേസു ഏകംയേവ മോചനസ്സാദം ഗഹേത്വാ സേസാ പടിക്ഖിത്താ ഹോന്തി.

തേസം അസ്സാദാനം വസേന ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ - മോചേതും അസ്സാദോ **മോചനസ്സാദോ**. മോചനസ്സാദചേതനായ നിമിത്തേ ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, സങ്ഘാദിസേസോ. ന മുച്ചതി ചേ, ഥുല്ലച്ചയം. **മുച്ചനസ്സാദേ** സചേ അത്തനോ ധമ്മതായ മുച്ചമാനം അസ്സാദേതി, ന ഉപക്കമതി, അനാപത്തി. സചേ മുച്ചമാനം അസ്സാദേന്തോ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോവ. അത്തനോ ധമ്മതായ മുത്തേ അസ്സാദോ **മുത്തസ്സാദോ**. ഏത്ഥാപി ഉപക്കമസ്സ നത്ഥിതായ അനാപത്തി. ഏവം സബ്ബത്ഥ. മേഥുനസ്സാദേന ഇത്ഥിം ഗണ്ഹന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി, അയം **മേഥുനസ്സാദോ. ഫസ്സസ്സാദോ** ദുവിധോ അജ്ഝത്തികോ ബാഹിരോ ചാതി. തത്ഥ അജ്ഝത്തികേ താവ അത്തനോ നിമിത്തം "ഥദ്ധം മുദുകന്തി ജാനിസ്സാമീ"തി വാ ലോലഭാവേന വാ കീളാപയതോ സചേ മുച്ചതി, അനാപത്തി. ബാഹിരഫസ്സസ്സാദേ കായസംസഗ്ഗരാഗേന മാതുഗാമം ഫുസതോ ആലിങ്ഗതോ ച മുത്തേ അനാപത്തി. **കണ്ഡൂവനസ്സാദേ** ദദ്ദുകച്ഛാദീനം വസേന ഖജ്ജമാനം നിമിത്തം കണ്ഡൂവനസ്സാദേന കണ്ഡൂവതോ മുത്തേപി അനാപത്തി. **ദസ്സനസ്സാദേ** മാതുഗാമസ്സ അനോകാസം ഉപനിജ്ഝായതോ മുത്തേപി അനാപത്തി. **നിസജ്ജനസ്സാദേ** മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസിന്നസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. വാചായ അസ്സാദോ **വാചസ്സാദോ**. തേന അസ്സാദേന മാതുഗാമം മേഥുനപ്പടിസംയുത്താഹി വാചാഹി ഓഭാസന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. **ഗേഹസിതപേമേ** മാതാദീനം മാതാദിപേമേന ആലിങ്ഗനാദിം കരോന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. **വനഭങ്ഗേ ച** സന്ഥവകരണത്ഥായ ഇത്ഥിയാ പേസിതം പുപ്ഫാദിവനഭങ്ഗസഞ്ഞിതം പണ്ണാകാരം "ഇത്ഥന്നാമായ നാമ ഇദം മേ പേസിത"ന്തി അസ്സാദേന ആമസന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. ഏതേസു പന മോചനസ്സാദവസേനേവ ഉപക്കമന്തസ്സ ആപത്തി, സേസാനം വസേന അനാപത്തീതി വേദിതബ്ബം.

സുക്കസ്സാതി "നീലം പീതകം ലോഹിതകം ഓദാതം തക്കവണ്ണം ദകവണ്ണം തേലവണ്ണം ഖീരവണ്ണം ദധിവണ്ണം സപ്പിവണ്ണ"ന്തി (പാരാ॰ ൨൩൭) ഏവം ആഗതേസു ദസസു വണ്ണേസു യസ്സ കസ്സചി സുക്കസ്സാതി അധിപ്പായോ . **ഉപക്കമ്മാ**തി "അജ്ഝത്തരൂപേ മോചേതി, ബഹിദ്ധാരൂപേ മോചേതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപേ മോചേതി, ആകാസേ കടിം കമ്പേന്തോ മോചേതീ"തി (പാരാ॰ ൨൩൭) ഏവം വുത്തേസു ചതൂസു ഉപായേസു അഞ്ഞതരേന ഉപായേന "രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതി, വച്ചൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതി, പസ്സാവൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതി, വാതൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതി, ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠൂപത്ഥമ്ഭേ മോചേതീ"തി ഏവം വുത്തേസു പഞ്ചസു കാലേസു കിസ്മിഞ്ചി കാലേ അങ്ഗജാതേ കമ്മനിയം പത്തേ "ആരോഗ്യത്ഥായ മോചേതി, സുഖത്ഥായ മോചേതി, ഭേസജ്ജത്ഥായ, ദാനത്ഥായ, പുഞ്ഞത്ഥായ, യഞ്ഞത്ഥായ, സഗ്ഗത്ഥായ, ബീജത്ഥായ, വീമംസത്ഥായ, ദവത്ഥായ മോചേതീ"തി (പാരാ॰ ൨൩൭) ഏവം വുത്തേസു ദസസു അധിപ്പായേസു യേന കേനചി അധിപ്പായേന ഹത്ഥാദീസു യേന കേനചി ഉപക്കമിത്വാതി അത്ഥോ. **വിമോചയ**ന്തി അന്തമസോ യം ഏകാ ഖുദ്ദകമക്ഖികാ പിവേയ്യ, തത്തകമ്പി മോചേന്തോതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞത്ര സുപിനന്തേനാ**തി യാ സുപിനന്തേ സുക്കവിസ്സട്ഠി ഹോതി, തം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **സമണോ**തി യോ കോചി ഉപസമ്പന്നോ. **ഗരുക**ന്തി സങ്ഘാദിസേസം. **ഫുസേ**തി ആപജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ.

സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദം പഠമം.

൨൦. ഇദാനി കായസംസഗ്ഗം ദീപേതും **"ഇത്ഥിസഞ്ഞീ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **ഇത്ഥിസഞ്ഞീ**തി തദഹുജാതായപി മനുസ്സിത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞീയേവ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. സചേ തത്ഥ വേമതികോ വാ പണ്ഡകപുരിസതിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞീ വാ ഹോതി, ഥുല്ലച്ചയം, തഥാ ഇത്ഥിയാ കായേന കായപ്പടിബദ്ധാമസനേ ച കായപ്പടിബദ്ധേന കായാമസനേ ച യക്ഖീപേതീപണ്ഡകാനം കായേന കായാമസനേ ച. പുരിസതിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനം പന കായേന കായാമസനേപി ദുക്കടം, തഥാ യക്ഖീആദീനം കായേന കായപ്പടിബദ്ധാദീസു ച. മതിത്ഥിയാ പന ഥുല്ലച്ചയം. **കായസംസഗ്ഗരാഗവാ**തി ഇമിനാ മാതുപേമാദിം മോക്ഖാധിപ്പായഞ്ച പടിക്ഖിപതി. **സമ്ഫുസന്തോ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഉപക്കമ്മ അന്തമസോ ലോമേനപി മനുസ്സിത്ഥിം സമ്ഫുസന്തോതി അത്ഥസമ്ബന്ധോ. ഇമിനാ യോ ഇത്ഥിയാ ആലിങ്ഗതോപി കായേന ന വായമതി, കേവലം ഫസ്സംയേവ അനുഭവതി, തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി.

കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദം ദുതിയം.

൨൧. ഇദാനി ദുട്ഠുല്ലവാചം പകാസേതും **"തഥാ സുണന്തി"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **തഥാ**തി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ. മനുസ്സിത്ഥിം സുണന്തിന്തി സമ്ബന്ധോ. **സുണന്തി**ന്തി ഇമിനാ പടിബലായപി ഇത്ഥിയാ അവിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതായ ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ആരോചേന്തസ്സ ദുട്ഠുല്ലവാചാപത്തിന ഹോതീതി ദീപിതം ഹോതി. **വിഞ്ഞുഞ്ചാ**തി ഇമിനാ യാ മഹല്ലികാപി ബാലാപി എളമൂഗാപി അസദ്ധമ്മപ്പടിസംയുത്തം കഥം ന ജാനാതി, സാ ഇധ നാധിപ്പേതാതി ദസ്സേതി. വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം വസേന മഗ്ഗം വാ മേഥുനം വാ ആരബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ. ദുട്ഠുല്ലവാചായ രാഗോ ദുട്ഠുല്ലവാചാരാഗോ, തേന **ദുട്ഠുല്ലവാചാരാഗേന**. തം അസ്സാദേന്തോ **ഓഭാസേത്വാ** ദുരുത്തവചനം വത്വാ ഗരുകം ഫുസേതി അത്ഥോ.

കഥം ദ്വേ മഗ്ഗേ ആരബ്ഭ പസംസതി ഗരഹതി? തത്ഥ പസംസായപി താവ "ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തി വദതി, ന താവസീസം ഏതി. "തവ വച്ചമഗ്ഗോ ച പസ്സാവമഗ്ഗോ ച സുഭോ സുസണ്ഠാനോ ദസ്സനീയോ, ഈദിസേന നാമ ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ"തി വദതി, സീസം ഏതി, സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതീതി അത്ഥോ. ഗരഹണേ പന "സിഖരണീസി, സമ്ഭിന്നാസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ"തി ഇമാനി തീണി സുദ്ധാനിയേവ സീസം ഏന്തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം നിയതവചനത്താ അച്ഛോളാരികത്താ ച. അഞ്ഞാനി പന "അനിമിത്താസി, നിമിത്തമത്താസീ"തിആദീനി മഗ്ഗാനം അനിയതവചനത്താ മേഥുനേന ഘടേത്വാ വുത്താനി ഏവ സീസം ഏന്തി. മേഥുനപ്പടിസംയുത്തേ "ദേഹി മേ, അരഹസി മേ ദാതു"ന്തിആദീഹി പന സീസം ന ഏതി, "മേഥുനധമ്മം ദേഹീ"തിആദിനാ മേഥുനധമ്മേ ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ. ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേ ഠപേത്വാ അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം ആദിസ്സ വണ്ണാദിഭണനേ ഥുല്ലച്ചയം, തഥാ യക്ഖീപേതീപണ്ഡകേസു വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേ മേഥുനേപി. ഇമേസം പന യക്ഖീആദീനം അധക്ഖകാദികേ വുത്തപ്പകാരേ പദേസേ ദുക്കടം, തഥാ ഇത്ഥിയാദീനം ഉബ്ഭക്ഖകേ അധോജാണുമണ്ഡലേ കായപ്പടിബദ്ധേ ചാതി.

ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദം തതിയം.

൨൨. ഇദാനി അത്തകാമപാരിചരിയം ദസ്സേതും **"വത്വാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **വത്വാ**തി ദുട്ഠുല്ലോഭാസനേ വുത്തപ്പകാരം ഇത്ഥിം ഇത്ഥിസഞ്ഞീയേവ ഹുത്വാ വത്വാതി അത്ഥോ. **അത്തകാമുപട്ഠാനവണ്ണ**ന്തി ഏത്ഥ മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേന കാമേന ഉപട്ഠാനം കാമുപട്ഠാനം, അത്തനോ അത്ഥായ കാമുപട്ഠാനം അത്തകാമുപട്ഠാനം, അത്തനാ വാ കാമിതം ഇച്ഛിതന്തി അത്തകാമം, സയം മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതന്തി അത്ഥോ, അത്തകാമഞ്ച തം ഉപട്ഠാനഞ്ചാതി അത്തകാമുപട്ഠാനം, തസ്സ വണ്ണോ അത്തകാമുപട്ഠാനവണ്ണോ, തം അത്തകാമുപട്ഠാനവണ്ണം. "ഏതദഗ്ഗം, ഭഗിനി, പാരിചരിയാനം യാ മാദിസം സീലവന്തം കല്യാണധമ്മം ബ്രഹ്മചാരിം ഏതേന ധമ്മേന പരിചരേയ്യാ"തി ഏവം വത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **മേഥുനരാഗിനോ**തി ഇമിനാ ഗിലാനപച്ചയാദീഹി ഉപട്ഠാനസ്സ വണ്ണം ഭണതോ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി. **വാചാ മേഥുനയുത്തേനാ**തി ഏത്ഥ മേഥുനയുത്തേനേവ വാചായ മേഥുനയാചനേ ഗരുകം ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാതി അധിപ്പായോ.

അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദം ചതുത്ഥം.

൨൩. ഇദാനി സഞ്ചരിത്തം ദസ്സേതും **"പടിഗ്ഗഹേത്വാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസേന വാ ഉഭിന്നം മാതാദീഹി വാ "ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ഏവം ഭണാഹീ"തി വുത്തോ തേസം വചനം "സാധൂ"തി വാ "ഹോതൂ"തി വാ "ഭണാമീ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന വചീഭേദം കത്വാ, സീസകമ്പനാദീഹി വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാതി അത്ഥോ. **സന്ദേസ**ന്തി ഏത്ഥ പന ഇത്ഥീ ദസവിധാ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ മാതാപിതുരക്ഖിതാ ഭാതുരക്ഖിതാ ഭഗിനിരക്ഖിതാ ഞാതിരക്ഖിതാ ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ സാരക്ഖാ സപരിദണ്ഡാതി. ദസ ഭരിയായോ ധനക്കീതാ ഛന്ദവാസിനീ ഭോഗവാസിനീ പടവാസിനീ ഓദപത്തകിനീ ഓഭടചുമ്ബടകാ ദാസീ ച ഭരിയാ ച കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ച ധജാഹടാ മുഹുത്തികാ ചാതി.

താസു മാതുരക്ഖിതാ ഭിക്ഖും പഹിണതി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ബ്രൂഹി 'ഹോമി ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ...പേ॰... മുഹുത്തികാ ചാ"തി, അയം ഇത്ഥിയാ സന്ദേസോ നാമ. സചേ മാതുരക്ഖിതായ മാതാപിതാഭാതാഭഗിനിആദയോ ഭിക്ഖും പഹിണന്തി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ബ്രൂഹി 'ഹോതു ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ...പേ॰... മുഹുത്തികാ ചാ"തി, അയമ്പി ഇത്ഥിയാ സന്ദേസോയേവ നാമ. ഏവം പിതുരക്ഖിതാദീസുപി നയോ നേതബ്ബോ. പുരിസോ ഭിക്ഖും പഹിണതി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹി...പേ॰... സപരിദണ്ഡം ബ്രൂഹി 'ഹോതു കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ...പേ॰... മുഹുത്തികാ ചാ"തി, അയം പുരിസസ്സ സന്ദേസോ നാമ. സചേ പുരിസസ്സ മാതാപിതാഭാതാഭഗിനിആദയോ ഭിക്ഖും പഹിണന്തി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹി...പേ॰... സപരിദണ്ഡം ബ്രൂഹി 'ഹോതു ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ...പേ॰... മുഹുത്തികാ ചാ"തി, അയമ്പി പുരിസസ്സ സന്ദേസോയേവ നാമ, ആണാപനന്തി അത്ഥോ.

വീമംസിത്വാതി ഏത്ഥ വുത്തപ്പകാരേന സാസനം ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ തേസം അവസ്സാരോചനകാനം മാതാപിതാഭാതാഭഗിനിആദീനം വാ ആരോചേത്വാതി അത്ഥോ. **ഹരന്തി** യത്ഥ പഹിതോ, തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ ആരോചേതി, സാ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതു വാ, മാ വാ, ലജ്ജായ വാ തുണ്ഹീ ഹോതു, പുന ആഗന്ത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ ഹരന്തോ ഗരുകം ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്താവതാ "പടിഗ്ഗണ്ഹതി വീമംസതി പച്ചാഹരതീ"തി വുത്തം അങ്ഗത്തയം സമ്പാദിതം ഹോതി. ഇമായ തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ, ഇതോ യേഹി കേഹിചി ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി ഥുല്ലച്ചയം, ഏകേന ദുക്കടം. യക്ഖീപേതീപണ്ഡകേസു അങ്ഗത്തയേനപി ഥുല്ലച്ചയമേവ, ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ ദുക്കടന്തി.

സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദം പഞ്ചമം.

൨൪. ഇദാനി കുടികാരസിക്ഖാപദം ആവി കാതും **"സംയാചിതപരിക്ഖാര"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - "വാസിം ദേഥ, ഫരസും ദേഥാ"തിആദിനാ സയം പവത്തിതയാചനായ ഗഹിതപരിക്ഖാരം **സംയാചിതപരിക്ഖാരം** പദഭാജനേ വുത്തനയേന സങ്ഘം തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ ലദ്ധഭിക്ഖൂഹി വാ സങ്ഘേനേവ വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സാരമ്ഭാനാരമ്ഭസപരിക്കമനാപരിക്കമനഭാവം ഞത്വാ **അദേസിതവത്ഥുകം** "കുടി നാമ ഉല്ലിത്താ വാ ഹോതി അവലിത്താ വാ ഉല്ലിത്താവലിത്താ വാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൮) ഏവം വുത്തലക്ഖണം **കുടിം**. "തത്രിദം പമാണം, ദീഘസോ ദ്വാദസ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം സത്തന്തരാ"തി (പാരാ॰ ൩൪൮) ഏവം **വുത്തപമാണാതിക്കന്തം,** "മയ്ഹം വാസാഗാരം ഏസാ"തി ഏവം അത്താ ഉദ്ദേസോ ഏതിസ്സാതി അത്തുദ്ദേസാ, തം **അത്തുദ്ദേസം** കത്വാ **ഗരും** സങ്ഘാദിസേസം ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ. അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം കുന്ഥകിപില്ലികാദീനം ആസയേ കതത്താ സാരമ്ഭം ദ്വീഹി ബലീബദ്ദേഹി യുത്തേന സകടേന ഗന്തും അസക്കുണേയ്യതായ അപരിക്കമനം ഉല്ലിത്താദിഭേദം കുടിം അത്തനോ വസനത്ഥായ കരോന്തോ വാ കാരാപേന്തോ വാ "ഇദാനി നിട്ഠാനം ഗമിസ്സതീ"തി പഠമപിണ്ഡദാനേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയപിണ്ഡദാനേന ലേപേ ഘടിതേ ദ്വേ ച സങ്ഘാദിസേസേ ദ്വേ ച ദുക്കടാനി, സചേ ദേസിതവത്ഥുകായേവ വാ പമാണാതിക്കന്തായേവ വാ ഹോതി, ഏകം സങ്ഘാദിസേസം ദ്വേ ച ദുക്കടാനി ആപജ്ജതീതി.

കുടികാരസിക്ഖാപദം ഛട്ഠം.

൨൭. ഇദാനി വിഹാരകാരസിക്ഖാപദം ദസ്സേതും **"മഹല്ലക"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **മഹല്ലക**ന്തി സസ്സാമികഭാവേന സംയാചിതകുടിതോ മഹന്തഭാവോ ഏതസ്സ അത്ഥി, യസ്മാ വാ വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കമേനാപി കാതും വട്ടതി, തസ്മാ പമാണമഹന്തതായപി മഹല്ലകോ, തം മഹല്ലകം വിഹാരം വാ കത്വാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന അദേസിതവത്ഥുകഭാവേന ഏകോ സങ്ഘാദിസേസോ, സേസം അനന്തരസദിസമേവ. ഇധ ച തത്ഥ ച വാസാഗാരം ഠപേത്വാ ഉപോസഥാഗാരം വാ ജന്താഘരം വാ അഗ്ഗിസാലം വാ ഭവിസ്സതീതി ഏവമാദിനാ നയേന കരോന്തസ്സ അനാപത്തി.

വിഹാരകാരസിക്ഖാപദം സത്തമം.

൨൮. ഇദാനി അമൂലകസിക്ഖാപദം പകാസേതും **"അമൂലകേനാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **അമൂലകേനാ**തി യം ചോദകേന ചുദിതകമ്ഹി പുഗ്ഗലേ അദിട്ഠം അസുതം അപരിസങ്കിതം, ഇദം ഏതേസം ദസ്സനസവനപരിസങ്കാസങ്ഖാതാനം മൂലാനം അഭാവതോ അമൂലകം, തേന അമൂലകേന വത്ഥുനാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **അദിട്ഠം** നാമ അത്തനോ പസാദചക്ഖുനാ വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ വാ അദിട്ഠം. **അസുതം** നാമ തഥേവ കേനചി വുച്ചമാനം ന സുതം. **അപരിസങ്കിതം** നാമ ചിത്തേന അപരിസങ്കിതം, തം പന ദിട്ഠസുതമുതവസേന തിവിധം. തത്ഥ ഭിക്ഖുഞ്ച മാതുഗാമഞ്ച തഥാരൂപേ ഠാനേ ദിസ്വാ "അദ്ധാ ഇമേഹി കത"ന്തി വാ "കരിസ്സന്തീ"തി വാ പരിസങ്കതി, ഇദം **ദിട്ഠപരിസങ്കിതം** നാമ. അന്ധകാരേ പടിച്ഛന്നോകാസേ വാ ഭിക്ഖുസ്സ ച മാതുഗാമസ്സ ച വചനം സുത്വാ ദുതിയസ്സ അത്ഥിഭാവം അജാനന്തോ പുബ്ബേ വുത്തനയേന പരിസങ്കതി, ഇദം **സുതപരിസങ്കിതം** നാമ. ധുത്തേഹി ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം പച്ഛന്തവിഹാരേസു പുപ്ഫഗന്ധസുരാദീഹി അനുഭവിത്വാ ഗതട്ഠാനം ദിസ്വാ "കേന നു ഖോ ഇദം കത"ന്തി വീമംസന്തോ തത്ര കേനചി ഭിക്ഖുനാ ഗന്ധാദീഹി പൂജാ കതാ ഹോതി, ഭേസജ്ജത്ഥായ അരിട്ഠം വാ പീതം, സോ തസ്സ ഗന്ധം ഘായിത്വാ "അയം സോ ഭവിസ്സതീ"തി പരിസങ്കതി, ഇദം **മുതപരിസങ്കിതം** നാമ. ഏവം തിവിധായ പരിസങ്കായ അഭാവേന അപരിസങ്കിതന്തി അത്ഥോ.

ചോദേന്തോതി "പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസി, അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസീ"തിആദീഹി വചനേഹി സയം ചോദേന്തോതി അത്ഥോ. ഏവം ചോദേന്തസ്സ വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ. **ചോദാപേന്തോ വാ**തി അത്തനാ തസ്സ സമീപേ ഠത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ആണാപേത്വാ ചോദാപേന്തോ തസ്സ ആണത്തസ്സ വാചായ വാചായ ഗരും ഫുസേതി അത്ഥോ. അഥ സോപി ചാവനാധിപ്പായേന "മയാപി ദിട്ഠം അത്ഥീ"തിആദിനാ നയേന ചോദേതി, ദ്വിന്നമ്പി വാചായ ആപത്തി. **വത്ഥുനാ അന്തിമേന ചാ**തി ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപേസു ഏകൂനവീസതിയാ പാരാജികേസു അഞ്ഞതരേനാതി അത്ഥോ. **ചാവേതു**ന്തി ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതും, യോ സുദ്ധം വാ അസുദ്ധം വാ കതൂപസമ്പദം പുഗ്ഗലം സുദ്ധദിട്ഠികോ സമാനോ ചാവനാധിപ്പായേന ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാ, തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോതി അധിപ്പായോ. **സുണമാന**ന്തി ഇമിനാ പരമ്മുഖാ ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ചോദേതി. ചോദേന്തസ്സ ന രുഹതീതി ദീപിതം ഹോതി. പരമ്മുഖാ പന സത്തഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കടം.

അമൂലകസിക്ഖാപദം അട്ഠമം.

൨൯. ഇദാനി അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദം ദസ്സേതും **"അഞ്ഞസ്സ കിരിയ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അഞ്ഞസ്സ കിരിയ**ന്തി അഞ്ഞസ്സ ഖത്തിയാദിജാതികസ്സ പാരാജികസ്സ വീതിക്കമസങ്ഖാതം കിരിയം ദിസ്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തേന ലേസേനാ**തി "ദസ ലേസാ ജാതിലേസോ നാമലേസോ ഗോത്തലേസോ ലിങ്ഗലേസോ ആപത്തിലേസോ പത്തലേസോ ചീവരലേസോ ഉപജ്ഝായലേസോ ആചരിയലേസോ സേനാസനലേസോ"തി (പാരാ॰ ൩൯൮) ഏവം വുത്തേസു ദസസു ലേസേസു യോ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ ദിസ്സതി, തേന ലേസേന തദഞ്ഞം പുഗ്ഗലം ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതും അന്തിമവത്ഥുനാ ചോദേന്തോ ഗരുകം ഫുസേതി അത്ഥോ. തത്ഥ അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും ലിസ്സതി സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവ ഈസകം അല്ലീയതീതി ലേസോ, ജാതിയേവ ലേസോ **ജാതിലേസോ**. ഏസ നയോ സേസപദേസുപി. ലേസേന ചോദേന്തോ കഥം ചോദേതി? അഞ്ഞോ ഖത്തിയജാതികോ ഇമിനാ ചോദകേന പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി, സോ അഞ്ഞം അത്തനോ വേരിം ഖത്തിയജാതികം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ തം ഖത്തിയജാതിലേസം ഗഹേത്വാ ഏവം ചോദേതി "ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ, ത്വമ്പി ഖത്തിയോ പാരാജികം ധമ്മം

ആപന്നോസീ"തി വാ "സോ ത്വം ഖത്തിയോ, നാഞ്ഞോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ"തി വാ ചോദേതി. ഏവം നാമലേസാദയോപി വേദിതബ്ബാ.

അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദം നവമം.

൨൮. ഏത്താവതാ "ഗരുകാ നവാ"തി ഉദ്ദിട്ഠേ വിത്ഥാരതോ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസു ആപന്നേസു പടിപജ്ജനാകാരം ദസ്സേതും **"ഛാദേതി ജാനമാപന്ന"**ന്തിആദി വുത്തം. തസ്സായം പിണ്ഡത്ഥോ - യോ ഭിക്ഖു "അയം ഇത്ഥന്നാമാ ആപത്തീ"തി ആപത്തിവസേന വാ "ഇദം ഭിക്ഖൂനം ന വട്ടതീ"തി ഏവം വത്ഥുവസേന വാ **ജാനമാപന്നം** ആപത്തിം യാവ **ഛാദേതി, താവ തേന** ഭിക്ഖുനാ അകാമാ **പരിവാസോ** വസിതബ്ബോതി. **ചരേയ്യാ**തി മാനത്തം സമാദായ വസേയ്യ. കിത്തകം ദിവസന്തി ചേ? ഛ രത്തിയോ. മാനത്തവാസോ പന സങ്ഘേയേവ, ന ഗണേ, ന പുഗ്ഗലേ, തേന വുത്തം **"സങ്ഘേ"**തി. **പരിവുത്ഥോ**തി "തയോ ഖോ ഉപാലി പാരിവാസികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ വിപ്പവാസോ അനാരോചനാ"തി (ചൂളവ॰ ൭൬) ഏവം വുത്തം രത്തിച്ഛേദം അകത്വാ പരിവുത്ഥോതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സഹവാസോ**തി പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ ഉദകപാതട്ഠാനബ്ഭന്തരേ വാസോ. **വിപ്പവാസോ** നാമ അഞ്ഞം പകതത്തം ഭിക്ഖും വിനാ വാസോ. **അനാരോചനാ**തി ആഗന്തുകാദീനം അനാരോചനാ. ഏതേസു തീസു ഏകേനാപി രത്തിച്ഛേദോ ഹോതി ഏവ. ഏത്ഥ പന ഉപചാരസീമഗതാനം ആരോചേതബ്ബം, ന ബഹി ഠിതാനം, ബഹി ഠിതാനമ്പി സചേ സദ്ദം സുണാതി, പസ്സതി, ദൂരം വാ ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബമേവ, അനാരോചേന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദേ ദുക്കടഞ്ച ഹോതി. അജാനന്തസ്സേവ ഉപചാരസീമം പവിസിത്വാ ഗച്ഛന്തി ചേ, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദോ.

ചിണ്ണമാനത്തന്തി "ചത്താരോ ഖോ, ഉപാലി, മാനത്തചാരികസ്സ ഭിക്ഖുനോ രത്തിച്ഛേദാ സഹവാസോ വിപ്പവാസോ അനാരോചനാ ഊനേ ഗണേ ചരണ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൯൨) ഏവം വുത്തം രത്തിച്ഛേദം അകത്വാ ചിണ്ണമാനത്തം പരിനിട്ഠിതമാനത്തന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന സഹവാസാദയോ പരിവാസേ വുത്തപ്പകാരാ ഏവ. "ഊനേ ഗണേ ചരണ"ന്തി ഏത്ഥ ഗണോ ചത്താരോ വാ അതിരേകാ വാ ഭിക്ഖൂ, തസ്മാ സചേപി തീഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം വസതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതിയേവ, "സചേ പന തേന തേസം അത്ഥിഭാവം ദിസ്വാ ആരോചിതേ പക്കമന്തി, ഊനേ ഗണേ ചരണദോസോ ന ഹോതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൯൭) **അട്ഠകഥാസു** വുത്തം കിര. **അബ്ഭേയ്യാ**തി തം ഭിക്ഖും വീസതിഗണോ സങ്ഘോ അബ്ഭേയ്യ സമ്പടിച്ഛേയ്യ, അബ്ഭാനകമ്മവസേന ഓസാരേയ്യാതി അത്ഥോ. സചേ ഏകേനപി ഊനോ വീസതിഗണോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ തം ഭിക്ഖും അബ്ഭേയ്യ, സോ ച ഭിക്ഖു ന അബ്ഭിതോ, തേ ച ഭിക്ഖൂ ഗാരയ്ഹാ, ദുക്കടം ആപജ്ജന്തീതി അത്ഥോ.

൨൯. ഇദാനി യഥാ ഛാദിതാ ആപത്തി ഛന്നാ ഹോതി, തം പകാരം ദസ്സേതും **"ആപത്തീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥായം പദയോജനാ - ആപത്തിതാ ച അനുക്ഖിത്തതാ ച അനന്തരായതാ ച പഹുത്തതാ ച ആപത്തിനുക്ഖിത്തഅനന്തരായപഹുത്തതായോ, ഏതാസു ചതൂസു തഥാസഞ്ഞിതാ ച ഛാദേതുകാമോ ഹുത്വാ ഛാദനാ ചാതി ഏവം ദസഹങ്ഗേഹി അരുണുഗ്ഗമമ്ഹി ഛന്നാ ഹോതീതി. ഏത്ഥ പന ആപത്തിആദീസു ചതൂസു ആപത്തിസഞ്ഞിതാ ച അനുക്ഖിത്തസഞ്ഞിതാ ച അനന്തരായസഞ്ഞിതാ ച പഹുത്തസഞ്ഞിതാ ചാതി ഏവം സഞ്ഞാവസേന യോജേത്വാ അട്ഠങ്ഗാനി ഗഹേതബ്ബാനി, **ഛാദേതുകാമോ**തി ഇദമേകം, **ഛാദനാ**തി ഇദമേകന്തി ഏവം ദസ.

ഏതേസു പന ആദിതോ പട്ഠായ അയം വിനിച്ഛയോ - "ആപത്തി ച ഹോതി ആപത്തിസഞ്ഞീ ചാ"തി ഏത്ഥ യം ആപന്നോ, സാ തേരസന്നം അഞ്ഞതരാ ഹോതി, സോപി ച തത്ഥ ഗരുകാപത്തിസഞ്ഞീയേവ ഹുത്വാ ജാനന്തോ ഛാദേതി, ഛന്നാ ഹോതി. സചേ തത്ഥ അനാപത്തിസഞ്ഞീ വാ അഞ്ഞാപത്തിസഞ്ഞീ വാ വേമതികോ വാ ഹോതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. തിവിധം പന ഉക്ഖേപനീയകമ്മം, തേന അകതോ അനുക്ഖിത്തോ. സോ ചേ പകതത്തസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, ഛന്നാ ഹോതി. സചേ അപകതത്തസഞ്ഞീ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാ ഹോതി. അപകതത്തേന പന പകതത്തസഞ്ഞിനാപി അപകതത്തസഞ്ഞിനാപി ഛാദിതം അച്ഛാദിതമേവ ഹോതീതി. **അനന്തരായികോ**തി യസ്സ ദസസു രാജചോരഅഗ്ഗിഉദകമനുസ്സാമനുസ്സവാളസരീസപജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേസുപി ഏകോപി നത്ഥി, സോ ചേ അനന്തരായികസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, ഛന്നാ ഹോതി. സചേ സോ അന്ധകാരഭീരുകോ അനന്തരായേ ഏവ വാളാദിഅന്തരായസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. **പഹൂ**തി യോ സക്കോതി സഭാഗഭിക്ഖുനോ സമീപം ഗന്തുഞ്ചേവ ആരോചിതുഞ്ച ,

സോ ചേ പഹുസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, ഛന്നാ ഹോതി. യോ പന അപഹു ഹുത്വാ പഹുസഞ്ഞീ, പഹു വാ അപഹുസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഛാദേതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതീതി.

അരുണുഗ്ഗമമ്ഹീതി ഏത്ഥ പുരേഭത്തം വാ ആപത്തിം ആപന്നോ ഹോതി പച്ഛാഭത്തം വാ, യാവ അരുണം ന ഉഗ്ഗച്ഛതി, താവ ആരോചേതബ്ബാ. സചേ പന അരുണബ്ഭന്തരേ സതക്ഖത്തുമ്പി ഛാദേതുകാമതാ ഉപ്പജ്ജതി, അച്ഛന്നാവ ഹോതി. ആരോചേന്തോ പന സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സ ആരോചേതും ന വട്ടതി. സചേ ആരോചേതി, ആപത്തി പന ആവികതാ ഹോതി, ആരോചനപച്ചയാ പന അഞ്ഞം ദുക്കടം ആപത്തിം ആപജ്ജതി. ഇമിനാ അഞ്ഞമ്പി വത്ഥുസഭാഗാപത്തിം ആരോചേതും ന വട്ടതീതി ദീപിതോ ഹോതി. ആരോചേന്തേന പന "അഹം തവ സന്തികേ ഏകം ആപത്തിം ആവി കരോമീ"തി വാ "ആചിക്ഖാമീ"തി വാ "ആരോചേമീ"തി വാ "ഏകം ആപത്തിം ആപന്നഭാവം ജാനാഹീ"തി വാ "ഏകം ഗരുകാപത്തിം ആവി കരോമീ"തി വാ ആദിനാ നയേന വത്തബ്ബം, ഏത്താവതാ അച്ഛന്നാവ ഹോതി. സചേ "ലഹുകാപത്തിം ആരോചേമീ"തി വദതി, ഛന്നാവ ഹോതീതി. സങ്ഘാദിസേസവിനിച്ഛയോ.

സങ്ഘാദിസേസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചീവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦. ഏവം ഗരുകേ സിക്ഖിതബ്ബാകാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ചീവരേസു ദസ്സേതും **"ചീവര"**ന്തി ഉദ്ധടം. തത്ഥ ജാതിതോ ഛ ചീവരാനി (മഹാവ॰ ൩൩൯; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൨-൪൬൩; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ), താനി കാനീതി ചേ, തം ദസ്സേതും **"ഖോമാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **ഖോമം** നാമ ഖോമവാകസുത്തേഹി കതം വത്ഥം. **സാണം** നാമ സാണവാകേഹി കതം വത്ഥം. **ഭങ്ഗം** നാമ ഖോമസുത്താദീഹി പഞ്ചഹി മിസ്സേത്വാ കതം വത്ഥം. പാടേക്കം വാകമയമേവ വാതി വദന്തി. **കമ്ബലം** നാമ മനുസ്സലോമം വാളലോമം ഠപേത്വാ ലോമേഹി വായിത്വാ കതം വത്ഥം. **ഛളേതാനീ**തി ഛ ഏതാനി. സഹ അനുലോമേഹീതി **സാനുലോമാനി**. ജാതിതോ പന കപ്പിയാനി ഛ ചീവരാനീതി വുത്തം ഹോതി.

൩൧. ഇദാനി തേസം അനുലോമാനി ദസ്സേതും **"ദുകൂല"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൩൯) **ദുകൂലം** സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ. **പട്ടുണ്ണ**ന്തി പട്ടുണ്ണദേസേ പാണകേഹി സഞ്ജാതവത്ഥം. സോമാരദേസേ, ചീനദേസേ ജാതം **സോമാരചീനജം** പടന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമാനി തീണിപി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. **ഇദ്ധിജ**ന്തി ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ നിബ്ബത്തചീവരം. തം പന ഖോമാദീനം അഞ്ഞതരം ഹോതി. കപ്പരുക്ഖേഹി നിബ്ബത്തം ജാലിനിയാ ദേവകഞ്ഞായ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ദിന്നവത്ഥാദികം **ദേവദിന്നം**. തമ്പി ഖോമാദീഹി നിബ്ബത്തവത്ഥസദിസത്താ ഛന്നമ്പി അനുലോമം ഹോതിയേവ കപ്പാസികസ്സ വാ, ഇദ്ധിജമ്പി തഥേവ വേദിതബ്ബം. **തസ്സ തസ്സാ**തി ഖോമാദികസ്സ. **അനുലോമിക**ന്തി അനുരൂപം.

൩൨-൩൩. ഏവം ജാതിതോ സാനുലോമാനി ഛ ചീവരാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസു അധിട്ഠാനാദികം വിധാനം ദസ്സേതും **"തിചീവര"**ന്തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസികഖാപദവണ്ണനാ; മഹാവ॰ ൩൫൮) ധിട്ഠാനതോ പുബ്ബേ തിചീവരം നാമ പാടേക്കം നത്ഥി സങ്ഘാടിആദിപ്പഹോനകസ്സ പച്ചത്ഥരണാദിവസേനാപി അധിട്ഠാതും അനുഞ്ഞാതത്താ. തസ്മാ **"തിചീവരം അധിട്ഠേയ്യ ന വികപ്പേയ്യാ"**തി ഏത്ഥ "ഇമം സങ്ഘാടി"ന്തി ഏവം നാമേ ഗഹിതേ "അധിട്ഠാന"മിച്ചേവ വത്തബ്ബം, "വികപ്പേമീ"തി പന ന വത്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. ഏവം സേസേസുപി. മുഖപുഞ്ഛനഞ്ച നിസീദനഞ്ച **മുഖപുഞ്ഛനനിസീദനം. കണ്ഡുച്ഛാദി**ന്തി കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം അധിട്ഠേയ്യ, ന വികപ്പേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമേസു നവസു ചീവരേസു. **തിചീവര**ന്തി തിചീവരാധിട്ഠാനനയേന അധിട്ഠിതതിചീവരം. **വിനാ** അലദ്ധസമ്മുതികോ ഭിക്ഖു അവിപ്പവാസസമ്മുതിഅലദ്ധട്ഠാനേ ഏകാഹമ്പി ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ ന വസേയ്യാതി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ ചാതുമാസം നിസീദനേന വിപ്പവസിതബ്ബം, യോ വിപ്പവസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി **ഖുദ്ദകക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൨൬൩) വുത്തത്താ ചാതുമാസം നിസീദനം വിനാ ന വസേയ്യാതി അത്ഥോ.

൩൪. ഇദാനി അധിട്ഠാനവിധിം ദസ്സേതും **"ഇമം സങ്ഘാടി"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **മിച്ചധിട്ഠയേ**തി ഇതി അധിട്ഠയേ, "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി ഏവം സങ്ഘാടിം

അധിട്ഠയേതി അത്ഥോ. **അഹത്ഥപാസമേത**ന്തി ദൂരേ ഠിതം പന ഠപിതോകാസം സല്ലക്ഖേത്വാ സചേ ഏകം, "ഏത"ന്തി, ബഹൂനി ചേ, "ഏതാനീ"തി വത്വാ അധിട്ഠയേതി അത്ഥസമ്ബന്ധോ. **സേസേസുപി അയം നയോ**തി യഥാ "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി വുത്തം, ഏവം "ഇമം ഉത്തരാസങ്ഗം, ഇമം കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം അധിട്ഠാമീ"തി ഏവം അത്തനോ നാമേനേവ വത്വാ സമ്മുഖാപി പരമ്മുഖാപി വുത്തനയേന അധിട്ഠാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി.

൩൭. ഇദാനി സചേ പുബ്ബേ അധിട്ഠിതം തിചീവരം നിസീദനം വസ്സികസാടികം കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദീതി ഇമേസു ഛസു ചീവരേസു അഞ്ഞതരം ചീവരം അത്ഥി, പുന തഥാവിധം ചീവരം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഹരിതും ഇച്ഛന്തേന "ദ്വേ പന ന വട്ടന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തത്താ പുബ്ബേ അധിട്ഠിതം പച്ചുദ്ധരിത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി ദസ്സേതും **"അധിട്ഠഹന്തോ"**തിആദി വുത്തം, തം ഉത്താനമേവ. **പത്താധിട്ഠഹനേ തഥാ**തി "ഇമം പത്തം, ഏതം പത്ത"ന്തി ഏവം നാമമത്തമേവ വിസേസോ. സേസം താദിസമേവാതി അത്ഥോ.

൩൮. **ഏതം ഇമം വ സങ്ഘാടിം സംസേ**തി ഏത്ഥ സചേ അന്തോഗബ്ഭേ വാ സാമന്തവിഹാരേ വാ ഹോതി, ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ, സചേ ഹത്ഥപാസേ ഹോതി, "ഇമം സങ്ഘാടി"ന്തി തേസം തേസം നാമവസേന വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാതി അത്ഥോ. പച്ചുദ്ധാരേപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന "ദ്വേ ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനാ കായേന വാ അധിട്ഠേതി, വാചായ വാ അധിട്ഠേതീ"തി (പരി॰ ൩൨൨) വുത്തത്താ സങ്ഘാടിആദികം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തിആദിനാ നയേന ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായവികാരം കരോന്തേന കായേന അധിട്ഠാതബ്ബം, യേന കേനചി സരീരാവയവേന അഫുസന്തസ്സ ന വട്ടതി. വാചായ അധിട്ഠഹന്തേന വചീഭേദം കത്വാവ അധിട്ഠാതബ്ബം. തഥാ പത്തേപി. **വിദൂ**തി പണ്ഡിതോ.

൩൯-൪൦. ഇദാനി തേസം പമാണപരിച്ഛേദം ദസ്സേതും **"സങ്ഘാടി പച്ഛിമന്തേനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകതോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പട്ഠായ "തത്രിദം സുഗതസ്സ സുഗതചീവരപ്പമാണം, ദീഘസോ നവ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥിയാ, തിരിയം ഛ വിദത്ഥിയോ"തി (പാചി॰ ൫൪൮) ഏവം വുത്തസുഗതചീവരൂനാപി വട്ടതി. തിരിയം പന മുട്ഠിത്തികം. ച-സദ്ദേന അതിരേകമ്പി വട്ടതീതി അത്ഥോ. ഉത്തരാസങ്ഗസ്സപി ഏതദേവ പമാണന്തി തം ദസ്സേതും **"തഥാ ഏകംസികസ്സാപീ"**തി വുത്തം. അന്തരവാസകസ്സ പന "പാരുപനേനപി ഹി സക്കാ നാഭിം പടിച്ഛാദേതു"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ **"ദ്വിഹത്ഥോ വാ"**തി വുത്തം.

൪൧. **നിസീദനസ്സ ദീഘേനാ**തി ഏത്ഥ (പാചി॰ ൫൩൧ ആദയോ; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൩൧; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) **നിസീദന**ന്തി സന്ഥതസദിസം സന്ഥരിത്വാ ഏകസ്മിം അന്തേ വുത്തപ്പമാണേന ദ്വീസു ഠാനേസു ഫാലേത്വാ കതാഹി തീഹി ദസാഹി യുത്തസ്സ പരിക്ഖാരസ്സേതം നാമം.

൪൨. **കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി** (പാചി॰ ൫൩൭; മഹാവ॰ ൩൫൪; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൫൩൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) നാമ യസ്സ അധോനാഭിഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം കണ്ഡു വാ പിളകാ വാ അസ്സാവോ വാ ഥുല്ലകച്ഛു വാ ആബാധോ, തസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥായ അനുഞ്ഞാതം ചീവരം. ഗാഥായോ സുവിഞ്ഞേയ്യാവ.

൪൩. **അഡ്ഢതേയ്യാവാ**തി (പാചി॰ ൫൪൩) ഏത്ഥ തതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൪൪. **ഏത്ഥാ**തി സങ്ഘാടിതോ പട്ഠായ യാവ വസ്സികസാടികാ, താവ ദസ്സിതചീവരേസൂതി അത്ഥോ. **തദുത്തരി**ന്തി തതോ തേസം ചീവരാനം വുത്തപ്പമാണതോ ഉത്തരിം കരോന്തസ്സ ഛേദനപാചിത്തി ഹോതീതി പാഠസേസോ, തം അതിരേകം ഛിന്ദിത്വാ പുന പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **പച്ചത്ഥരണമുഖചോളാ**തി ഏത്ഥ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാവ മഹന്തം പച്ചത്ഥരണം ആകങ്ഖതി, താവ മഹന്തം പച്ചത്ഥരണം കാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൩) വുത്തത്താ പച്ചത്ഥരണസ്സ പമാണപരിച്ഛേദോ നത്ഥി,. മുഖപുഞ്ഛനചോളസ്സ പന ഉക്കട്ഠവസേന വാ അന്തിമവസേന വാ പമാണപരിച്ഛേദോ ന വുത്തോ, തസ്മാ തമ്പി അപ്പമാണികം. തേന വുത്തം **"ആകങ്ഖിതപ്പമാണികാ"**തി, ഇച്ഛിതപ്പമാണികാതി അത്ഥോ. യാവ ഏകം ധോവീയതി, താവ അഞ്ഞം പരിഭോഗത്ഥായ ഇച്ഛിതബ്ബന്തി ദ്വേപി വട്ടന്തി.

൪൩. ന ദീപിതന്തി കത്ഥ ന ദീപിതം? അട്ഠകഥാസു. കസ്മാതി ചേ? “തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂനം പരിപുണ്ണം ഹോതി തിചീവരം, അത്ഥോ ച ഹോതി പരിസ്സാവനേഹിപി ഥവികാഹിപി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖാരചോളക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൭) ബഹൂനം പത്തഥവികപരിസ്സാവനാദീനം സങ്ഗഹവസേന വുത്തത്താ പാടേക്കം നിധാനമുഖന്തി. യസ്മാ പന ഭഗവതാ “യം യം ലബ്ഭതി, തം തം ഇമിനാ വിധാനേന അധിട്ഠഹിത്വാ പുന യേന യേന പരിസ്സാവനാദിനാ അത്ഥോ ഹോതി, തം തം കത്വാ ഗണ്ഹന്തൂ”തി അനുകമ്പായ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരപ്പമാണം ഥവികമ്പി പടപരിസ്സാവനമ്പി ബഹൂനിപി ഏകതോ കത്വാ “ഇമാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠാമീ”തി വത്വാ അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതിയേവ. തസ്മാ വുത്തം **“തഥാ വത്വാ”**തി, “പരിക്ഖാരചോള”ന്തി വത്വാതി അത്ഥോ. **വികപ്പിയ**ന്തി വികപ്പനുപഗം.

൪൪. അഹതകപ്പാനന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൮) ഏകവാരം ധോവിതകാനം.

൪൫. ഉതുദ്ധടാനന്തി ഉതുതോ ദീഘകാലതോ ഉദ്ധടാനം, കതവത്ഥകിച്ചാനം പിലോതികാനന്തി വുത്തം ഹോതി. **സേസാ**തി ഉത്തരാസങ്ഗഅന്തരവാസകാ. പംസു വിയ കുച്ഛിതഭാവം പടിക്കൂലഭാവം ഉലതി ഗച്ഛതീതി പംസുകൂലം, ചോളഖണ്ഡാനമേതം നാമം, തസ്മിം **പംസുകൂലേ** യഥാരുചീതി അത്ഥോ. കസ്മാതി ചേ? “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അഹതാനം ദുസ്സാനം അഹതകപ്പാനം ദിഗുണം സങ്ഘാടിം ഏകച്ചിയം ഉത്തരാസങ്ഗം ഏകച്ചിയം അന്തരവാസകം, ഉതുദ്ധടാനം ദുസ്സാനം ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം ദിഗുണം ഉത്തരാസങ്ഗം ദിഗുണം അന്തരവാസകം, പംസുകൂലേ യാവദത്ഥം, പാപണികേ ഉസ്സാഹോ കരണീയോ”തി വുത്തത്താ, തസ്മാ സുസാനാദീസു പതിതപംസുകൂലേ ച അന്തരാപണേ പതിതപിലോതികചീവരേ ച പടപരിച്ഛേദോ നത്ഥി, പടസതമ്പി വട്ടതീതി സിദ്ധം.

൪൬. ഇദാനി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛിന്നകം സങ്ഘാടിം ഛിന്നകം ഉത്തരാസങ്ഗം ഛിന്നകം അന്തരവാസക”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൫) വത്വാ പുന “തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരേ കയിരമാനേ സബ്ബം ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ഛിന്നകാനി ഏകം അച്ഛിന്നകന്തി. ദ്വേ ഛിന്നകാനി ഏകം അച്ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ അച്ഛിന്നകാനി ഏകം ഛിന്നകന്തി. ഏകം ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്വാധികമ്പി ആരോപേതും. ന ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അച്ഛിന്നകം ധാരേതബ്ബം, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൩൬൦) ഏവം വുത്തവിധാനം ദസ്സേതും **“തീസൂ”**തിആദി ആരദ്ധം. തസ്സ അത്ഥോ - തീസു ചീവരേസു യം ഛിന്ദിത്വാ സിബ്ബിതും സബ്ബപച്ഛിമപ്പമാണം പഹോതി, തം ഛിന്ദിതബ്ബം. സബ്ബേസു പന അപ്പഹോന്തേസു അന്വാധികം ആദിയേയ്യാതി. തത്ഥ **അന്വാധി** നാമ അനുവാതം വിയ സംഹരിത്വാ ചീവരസ്സ ഉപരി സങ്ഘാടിആകാരേന ആരോപേതബ്ബം. ആഗന്തുകപത്തന്തിപി വദന്തി. ഇദം പന അപ്പഹോനകേ അനുഞ്ഞാതം. സചേ പഹോതി, ന വട്ടന്തി, ഛിന്ദിതബ്ബമേവ. **അനാദിണ്ണ**ന്തി അനാരോപിതം അന്വാധികം. **ന ധാരേയ്യാ**തി തിചീവരാധിട്ഠാനവസേന അധിട്ഠഹിത്വാ ന ധാരേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

൪൭-൮. ഇദാനി ഉദോസിതസിക്ഖാപദനയം ദസ്സേതും **“ഗാമേ”**തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ പന സചേ ഗാമോ (പാരാ॰ ൪൭൭; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭-൪൭൮; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഏകസ്സ രഞ്ഞോ വാ ഭോജകസ്സ വാ വസേന ഏകകുലസ്സ ഹോതി, പാകാരാദിനാ പരിക്ഖിത്തത്താ ഏകൂപചാരോ ച, ഏവരൂപേ ഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ തസ്മിം ഗാമേ യഥാരുചിതട്ഠാനേ വസിതും ലബ്ഭതി. സചേ സോ ഗാമോ അപരിക്ഖിത്തോ, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വസിതബ്ബം, തസ്സ വാ ഘരസ്സ സമന്തതോ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം.

സചേ സോ ഗാമോ വേസാലികുസിനാരാദയോ വിയ നാനാരാജൂനം വാ ഭോജകാനം വാ ഹോതി, വുത്തപ്പകാരേന പരിക്ഖിത്തോ ച, ഏവരൂപേ ഗാമേ യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഘരേ വാ വത്ഥബ്ബം. യസ്സാ വീഥിയാ തം ഘരം ഹോതി, തസ്സാ വീഥിയാ തസ്സ ഘരസ്സ സമ്മുഖാട്ഠാനേ സഭായേ വാ നഗരദ്വാരേ വാ വത്ഥബ്ബം, തേസം സഭായദ്വാരാനം ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ അപരിക്ഖിത്തോ, യസ്മിം ഘരേ നിക്ഖിത്തം, തത്ഥ വാ തസ്സ ഹത്ഥപാസേ വാ വത്ഥബ്ബം.

നിവേസനാദയോ ഹമ്മിയപരിയോസാനാ ഗാമപരിക്ഖേപതോ ബഹി സന്നിവിട്ഠാതി വേദിതബ്ബാ. ഇതരഥാ തേസം ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതത്താ ഗാമസ്സ ഏകകുലനാനാകുലഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാവസേനേവ വിനിച്ഛയോ വത്തബ്ബോ സിയാ. നിവേസനാദീനം വസേനേവ **പാളിയം** (പാരാ॰ ൪൭൮ ആദയോ) അത്ഥോ വിഭത്തോ, ന ഗാമവസേന. ഉദോസിതവിനിച്ഛയേ അയം നയോ വുത്തോയേവ.

നിവേസനേതി ഏത്ഥ സചേ ഏകകുലസ്സ നിവേസനം ഹോതി പരിക്ഖിത്തഞ്ച, അന്തോനിവേസനേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോനിവേസനേ വത്ഥബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തഞ്ചേ ഹോതി, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം വത്ഥബ്ബം, തസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ നാനാകുലസ്സ ഹോതി പരിക്ഖിത്തഞ്ച, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഗബ്ഭേ വത്ഥബ്ബം, സബ്ബേസം സാധാരണദ്വാരമൂലേ വാ തേസം ഗബ്ഭദ്വാരമൂലേ വാ തേസം ഗബ്ഭദ്വാരമൂലാനം വാ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തഞ്ചേ ഹോതി, യസ്മിം ഗബ്ഭേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം ഗബ്ഭേ വത്ഥബ്ബം, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

ഉദോസിതോതി യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ. **പാസാദോ**തി ദീഘപാസാദോ. **ഹമ്മിയ**ന്തി മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ. **നാവാ** പന ഥലം ആരോപേത്വാ നിക്ഖിത്താപി ഹോതി, സമുദ്ദേ ഠിതാപി. സചേ ഏകകുലസ്സ നാവാ ഹോതി, അന്തോനാവായ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോനാവായ വത്ഥബ്ബം. നാനാകുലസ്സ നാവാ ഹോതി നാനാഗബ്ഭാ നാനാഓവരകാ, യസ്മിം ഓവരകേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തസ്മിം വത്ഥബ്ബം, ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

അട്ടോതി പടിരാജാദീനം പടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ. **മാളോ**തി ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ. ഇമേസു പന ഉദോസിതാദീസു മാളപരിയോസാനേസു നിവേസനേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. നിവേസനന്തി പന ഉദോസിതാദീനം വസേന അകതായ പതിസ്സയവികതിയാ അധിവചനം.

ആരാമോ നാമ പുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദികോ. സചേ ഏകകുലസ്സ ആരാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച, അന്തോആരാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോആരാമേ വത്ഥബ്ബം. സചേ അപരിക്ഖിത്തോ, ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം. സചേ നാനാകുലസ്സ ആരാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച, ദ്വാരമൂലേ വാ വത്ഥബ്ബം, ദ്വാരമൂലസ്സ ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. അപരിക്ഖിത്തോ ചേ, ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം.

സത്ഥോ നാമ ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥാനമഞ്ഞതരോ. സചേ ഏകകുലസ്സ സത്ഥോ ഹോതി, സത്ഥേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ സത്തബ്ഭന്തരാ ന വിജഹിതബ്ബാ, പസ്സതോ അബ്ഭന്തരം ന വിജഹിതബ്ബം. **അബ്ഭന്തരം** നാമ അട്ഠവീസതിഹത്ഥം ഹോതി. സചേ ഗച്ഛന്തോ സത്ഥോ സകടേ വാ ഭഗ്ഗേ, ഗോണേ വാ നട്ഠേ അന്തരാ ഛിജ്ജതി, യസ്മിം കോട്ഠാസേ ചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം, തത്ഥ വസിതബ്ബം. സചേ നാനാകുലസ്സ ഹോതി , സത്ഥേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം.

ഖേത്തഖലേസു ആരാമേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ. **ദുമേ**തി രുക്ഖമൂലേ. സചേ ഏകകുലസ്സ രുക്ഖമൂലം ഹോതി, യം മജ്ഝന്ഹികകാലേ സമന്താ ഛായാ ഫരതി, തസ്മിം ഠാനേ അവിരളേ പദേസേ തസ്സ ഛായായ ഫുട്ഠോകാസസ്സ അന്തോ ഏവ നിക്ഖിപിതബ്ബം. സചേ വിരളസാഖസ്സ പന രുക്ഖസ്സ ആതപേന ഫുട്ഠോകാസേ ഠപേതി, അരുണുഗ്ഗമനേ സചേ സോ ഭിക്ഖു തസ്സ ഹത്ഥപാസേ ന ഹോതി, അഞ്ഞസ്മിം വാ ഠാനേ തസ്സ ഛായായപി ഹോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതിയേവ. നാനാകുലസ്സ ചേ ഹോതി, ചീവരസ്സ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം.

അജ്ഝോകാസേ പന വിഞ്ഝാടവീആദീസു അരഞ്ഞേസുപി സമുദ്ദമജ്ഝേ മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥേസു ദീപകേസുപി ചീവരം ഠപേത്വാ തതോ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരേ പദേസേ യത്ഥ കത്ഥചി വസിതബ്ബം. സചേ സത്തബ്ഭന്തരതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കമിത്വാ അരുണം ഉട്ഠപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി.

ഏത്ഥ പന **പാളിയം** "ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാനൂപചാരോ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ർ൭൭) അവിസേസേന മാതികം നിക്ഖിപിത്വാപി ഗാമനിവേസനഉദോസിതഘേത്തധഞ്ഞകരണആരാമവിഹാരാനം ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ "ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാമ ഏകകുലസ്സ ഗാമോ ഹോതി പരിക്ഖിത്തോ ച അപരിക്ഖിത്തോ ചാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ർ൭വ്വ) പരിക്ഖിത്താപരിക്ഖിത്തവസേന വിഭത്തോ. അട്ടമാളപാസാദഹമ്മിയനാവാസത്ഥരുക്ഖമൂലഅജ്ഝോകാസാനമ്പി ഏവം അവത്വാ "ഏകകുലസ്സ അട്ടോ ഹോതി, നാനാകുലസ്സ അട്ടോ ഹോതീ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ർവ്വർ) നയേന ഏകകുലനാനാകുലവസേന ച അന്തേ "അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ നാമ അഗാമകേ അരഞ്ഞേ സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ ഏകൂപചാരോ, തതോ പരം നാനൂപചാരോ"തി (പാരാ॰ ർൻർ) ച ഏവം ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ വിഭത്താ. തസ്മാ ഗാമാദീസു പരിക്ഖിത്തം ഏകൂപചാരം, അപരിക്ഖിത്തം നാനൂപചാരന്തി ച അട്ടാദീസു യം ഏകകുലസ്സ, തം ഏകൂപചാരം നാനാകുലസ്സ നാനൂപചാരന്തി ച ഗഹേതബ്ബം. അജ്ഝോകാസപദേ വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബം.

ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാഞ്ഞത്രാതി യം ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരം ആദായ പക്കമിതും അസക്കോന്തസ്സ ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന അവിപ്പവാസസമ്മുതി ദീയതി, തം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ പന യാവ രോഗോ ന വൂപസമ്മതി, തസ്മിം വൂപസന്തേ അഞ്ഞോ വാ കുപ്പതി, അനാപത്തിയേവ.

ർൻ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം യാവ ആബാധാ അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതും. വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൭൫) വുത്തത്താ രോഗപരിയന്താ കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി, വസ്സാനപരിയന്താ വസ്സികസാടികാതി അത്ഥോ. **സേസാ**തി തിചീവരാദയോ കാലവസേന **അപരിയന്തികാ**തി അത്ഥോ.

൫ം. പച്ചത്ഥരണാദിത്തയം സദസമ്പി അദസമ്പി രത്തമ്പി അരത്തമ്പി ആദിണ്ണകപ്പമ്പി അനാദിണ്ണകപ്പമ്പി ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. **നിസീദന**ന്തി നിസീദനഞ്ച രത്തം അനാദിണ്ണകപ്പഞ്ച ലബ്ഭതീതി അധിപ്പായോ. പച്ചത്ഥരണപരിക്ഖാരമുഖപുഞ്ഛനചോളാനി പന നീലമ്പി പീതകമ്പി ലോഹിതകമ്പി പുപ്ഫദസാദികമ്പി വട്ടന്തി, തസ്മാ **"സദസമ്പീ"**തിആദി വുത്തം. ഏവരൂപം പന നിവാസേതും വാ പാരുപിതും വാ ന വട്ടതി, കേവലം പച്ചത്ഥരണാദിവസേന അധിട്ഠാനമത്തം കാതും വട്ടതി.

൫൧. തിചീവരം കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി വസ്സികസാടികാതി ഇദം പന **സേസചീവരപഞ്ചകം** അദസം രജിതംയേവ കപ്പതി, തഞ്ച ആദിണ്ണകപ്പമേവാതി അത്ഥോ. **സദസംവ നിസീദന**ന്തി ഇദം പന പുബ്ബേ "സദസമ്പീ"തി ഏത്ഥ വുത്തത്താ അദസമ്പി നിസീദനം വട്ടതീതി സമ്മോഹനിവാരണത്ഥം വുത്തന്തി വദന്തി.

൫൨. അനധിട്ഠിതന്തി തിചീവരാദിവസേന അനധിട്ഠിതം. **അനിസ്സട്ഠം** നാമ അഞ്ഞേസം അവിസ്സജ്ജിതം, തം പന വികപ്പേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ഇദാനി വികപ്പനുപഗസ്സ പമാണം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന ദസ്സേതും **"ഹത്ഥദീഘ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആയാമേന അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥതം പച്ഛിമം ചീവരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വുത്തത്താ ദീഘതോ ഏകഹത്ഥം പുഥുലതോ ഉപഡ്ഢഹത്ഥം വികപ്പേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

൫൩. തിചീവരസ്സാതി വിനയതിചീവരസ്സ, ന ധുതങ്ഗതിചീവരസ്സ. തസ്സ പന ഇമേസു നവസു ചീവരത്തയമേവ ലബ്ഭതി, ന അഞ്ഞം ലബ്ഭതി. **സബ്ബമേത**ന്തി സബ്ബം അധിട്ഠാനവിധാനഞ്ച പരിഹരണവിധാനഞ്ചാതി അത്ഥോ. **പരിക്ഖാരചോളിയോ സബ്ബ**ന്തി തിചീവരാദികം നവവിധമ്പി ചീവരം. **തഥാ വത്വാ**തി "പരിക്ഖാരചോള"ന്തി വത്വാ. **അധിട്ഠതീ**തി അധിട്ഠാതി. കിം പന തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും വട്ടതീതി? ആമ വട്ടതി, "പരിക്ഖാരചോളം നാമ പാടേക്കം നിധാനമുഖമേതന്തി തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ പന തിചീവരം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഹരന്തസ്സ പരിഹാരോ വുത്തോ"തി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ർ൬൯) വുത്തം, തസ്മാ തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠഹന്തേന പച്ചുദ്ധരിത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബം.

൪൮. ഇദാനി ഏതേസം അധിട്ഠാനവിജഹനാകാരം ദസ്സേതും **"അച്ഛേദവിസ്സജ്ജനഗാഹവിബ്ഭമാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **അച്ഛേദോ**തി ചോരാദീഹി അച്ഛിന്ദനം. **വിസ്സജ്ജനന്തി** അഞ്ഞേസം ദാനം. കഥം പന ദിന്നം, കഥം ഗഹിതം സുദിന്നം സുഗ്ഗഹിതഞ്ച ഹോതീതി? സചേ "ഇദം തുയ്ഹം ദേമി ദദാമി ദജ്ജാമി ഓണോജേമി പരിച്ചജാമി നിസ്സജ്ജാമി വിസ്സജ്ജാമീ"തി വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമി...പേ॰... വിസ്സജ്ജാമീ"തി വാ വദതി, സമ്മുഖാപി പരമ്മുഖാപി ദിന്നംയേവ ഹോതി. "തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ "മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി വദതി, സുദിന്നം സുഗ്ഗഹിതഞ്ച. "തവ സന്തകം കരോഹി, തവ സന്തകം ഹോതു, തവ സന്തകം കരിസ്സതീ"തി വുത്തേ "മമസന്തകം കരോമി, മമ സന്തകം ഹോതു, മമ സന്തകം കരിസ്സാമീ"തി വദതി, ദുദ്ദിന്നം ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച. സചേ പന "തവ സന്തകം കരോഹീ"തി വുത്തേ "സാധു, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി ഗണ്ഹാതി, സുഗ്ഗഹിതം.

ഗാഹോതി വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൧). സോ പന ഏവം വേദിതബ്ബോ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ വിസ്സാസം ഗഹേതും. സന്ദിട്ഠോ ച ഹോതി, സമ്ഭത്തോ ച, ആലപിതോ ച, ജീവതി ച, ജാനാതി ച 'ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ ഭവിസ്സതീ'"തി (മഹാവ॰ ൩൫൬). തത്ഥ **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തകമിത്തോ. **സമ്ഭത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ. **ആലപിതോ**തി "മമ സന്തകം യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹേയ്യാസി, ആപുച്ഛിത്വാ ഗഹണേ കാരണം നത്ഥീ"തി വുത്തോ. **ജീവതീ**തി അനുട്ഠാനസേയ്യായ സയിതോപി യാവ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദം ന പാപുണാതി. **ഗഹിതേ ച അത്തമനോ**തി ഗഹിതേ ച തുട്ഠചിത്തോ. ഏവരൂപസ്സ സന്തകം "ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ ഭവിസ്സതീ"തി ജാനന്തേന ഗഹേതും വട്ടതി. അനവസേസപരിയാദാനവസേന ചേതാനി പഞ്ച അങ്ഗാനി വുത്താനി, വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ പന തീഹി അങ്ഗേഹി രുഹതി. കഥം? സന്ദിട്ഠോ ജീവതി ഗഹിതേ അത്തമനോ, സമ്ഭത്തോ ജീവതി ഗഹിതേ അത്തമനോ, ആലപിതോ ജീവതി ഗഹിതേ അത്തമനോതി ഏവം.

യോ പന ജീവതി, ന ച ഗഹിതേ അത്തമനോ ഹോതി, തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഭാവേന ഗഹിതമ്പി പുന ദാതബ്ബം. ദദന്തേന മതകധനം താവ യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബം. യോ പന പഠമംയേവ "സുട്ഠു കതം തയാ മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ"തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ അനുമോദിത്വാ പച്ഛാ കേനചി കാരണേന കുപിതോ, സോ പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോപി അദാതുകാമോ, ചിത്തേന പന അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതി, സോപി പുന പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോ പന "മയാ തുമ്ഹാകം സന്തകം ഗഹിത"ന്തി വാ "പരിഭുത്ത"ന്തി വാ വുത്തേ നാധിവാസേതി, "പടിദേഹീ"തി ഭണതി, സോ പച്ചാഹരാപേതും ലഭതി.

വിബ്ഭമാതി ഇമിനാ ഭിക്ഖുനിയായേവ അധിട്ഠാനവിജഹനം ഗഹിതം ഹോതി. സാ പന യദാ വിബ്ഭമതി, തദാ അസ്സമണീ ഹോതി. ഭിക്ഖു പന വിബ്ഭമന്തോപി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, താവ ഭിക്ഖുയേവാതി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീതി. **ലിങ്ഗസിക്ഖാ**തി ലിങ്ഗപരിവത്തനഞ്ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ചാതി അത്ഥോ. **സബ്ബേസൂ**തി നവസു ചീവരേസു. **അധിട്ഠാനവിയോഗകാരണാ**തി അധിട്ഠാനവിജഹനകാരണാ, ഇമേസു അഞ്ഞതരേന അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി അത്ഥോ.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) - തിചീവരസ്സ പന വിനിബ്ബിദ്ധഛിദ്ദഞ്ച അധിട്ഠാനവിജഹനം കരോതീതി അത്ഥോ. തത്ഥ സങ്ഘാടിഉത്തരാസങ്ഗാനം ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സ തിരിയന്തതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരതോ കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖപിട്ഠിപ്പമാണകം ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി. അന്തരവാസകസ്സ ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സേവ തിരിയന്തതോ ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരതോ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, പരതോ പന ന ഭിന്ദതി. തസ്മാ ഛിദ്ദേ ജാതേ തിചീവരം അതിരേകചീവരം ഹോതി, സൂചികമ്മം കത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. ഇതരേസം പന ഛിദ്ദേന വിജഹനം നാമ നത്ഥി. യോ പന തിചീവരേപി ദുബ്ബലട്ഠാനേ പഠമം അഗ്ഗളം ദത്വാ പച്ഛാ ദുബ്ബലട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ അപനേതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. മണ്ഡലപരിവത്തനേപി ഏസേവ നയോ. യോ പന ഉഭോ കോടിയോ മജ്ഝേ കരോന്തോ സചേ പഠമം ഛിന്ദിത്വാ പച്ഛാ ഘടേതി, അധിട്ഠാനം വിജഹതി, അഥ ഘടേത്വാ ഛിന്ദതി, ന വിജഹതി. രജകേഹി ധോവാപേത്വാ സേതകം കരോന്തസ്സാപി ന വിജഹതി ഏവ.

൪൯. ഇദാനി അകപ്പിയചീവരാനി ദസ്സേതും **"കുസവാകഫലകാനീ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **കുസചീരം** (മഹാവ॰ ൩൭൧; മഹാവ॰ അട്ഠ॰) നാമ കുസേ ഗന്ഥേത്വാ കതചീവരം. **വാകചീരം**

നാമ താപസാനം വക്കലം. **ഫലകചീരം** നാമ ഫലകാനി സിബ്ബിത്വാ കതചീവരം. **കേസകമ്ബല**ന്തി കേസേഹി തന്തം വായിത്വാ കതകമ്ബലം. **വാലകമ്ബല**ന്തി ചമരവാലേഹി വായിത്വാ കതകമ്ബലം. **ഉലൂകപക്ഖ**ന്തി ഉലൂകസകുണസ്സ പക്ഖേഹി കതനിവാസനം. **അജിനക്ഖിപ**ന്തി സലോമം സഖുരം അജിനമിഗചമ്മം. ഇമേസു സത്തസു വത്ഥേസു യം കിഞ്ചി ധാരയതോ ഥുല്ലച്ചയന്തി അത്ഥോ. യഥാ ഇമേസു ഥുല്ലച്ചയം, തഥാ അക്കനാളം നിവാസേന്തസ്സ. **അക്കനാളം** നാമ അക്കദണ്ഡേ വാകാദീഹി ഗന്ഥേത്വാ കതചീവരം. "ന ഭിക്ഖവേ അക്കനാളം നിവാസേതബ്ബം, യോ നിവാസേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൭൧) ഹി വുത്തം.

൩൬. **കദലേരകക്കദുസ്സേ പോത്ഥകേ ചാപീ**തി ഏത്ഥ കദലിഏരകഅക്കമകചിവാകേഹി കതാനി വത്ഥാനി ഏവം വുത്താനീതി വേദിതബ്ബാനി. ഏതേസു പോത്ഥകോയേവ **പാളിയം** ആഗതോ, ഇതരാനി തഗ്ഗതികത്താ **അട്ഠകഥാസു** പടിക്ഖിത്താനി. ഇമേസു ചതൂസുപി ദുക്കടമേവ. "ന ഭിക്ഖവേ നഗ്ഗിയം തിത്ഥിയസമാദാനം സമാദിയിതബ്ബം, യോ സമാദിയേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൭൦) വുത്തത്താ നഗ്ഗിയമ്പി ന കപ്പതി ഏവ. സബ്ബമേവ നീലകം **സബ്ബനീലകം**. ഏവം സേസേസുപി. ഏത്ഥ **നീലം** ഉമാപുപ്ഫവണ്ണം ഹോതി . **മഞ്ജേട്ഠകം** മഞ്ജേട്ഠകവണ്ണമേവ. **പീതകം** കണികാരപുപ്ഫവണ്ണം. **ലോഹിതകം** ജയസുമനപുപ്ഫവണ്ണം. **കണ്ഹകം** അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണം.

൩൭. **മഹാരങ്ഗം** നാമ സതപദിപിട്ഠിവണ്ണം. **മഹാനാമം** നാമ രത്തസമ്ഭിന്നവണ്ണം ഹോതി. പദുമപുപ്ഫവണ്ണന്തിപി വുത്തം, മന്ദരത്തന്തി അത്ഥോ. **തിരീടകേ**തി രുക്ഖതചേ. **അച്ഛിന്നദീഘദസകേ**തി സബ്ബസോ അച്ഛിന്നദസകേ ച മജ്ഝേ ഛിന്നദസകേ ചാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസിബ്ബിത്വാ കതദസം **ഫലദസം** നാമ. കേതകപുപ്ഫാദിപുപ്ഫസദിസാഹി ദസാഹി യുത്തം **പുപ്ഫദസം** നാമ. ഏതേസുപി "പോത്ഥകേ ചാപീ"തി ഏത്ഥ വുത്തഅപി-സദ്ദേന ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം. **തഥാ**തി യഥാ ഏതേസു കദലിദുസ്സാദീസു പുപ്ഫദസാവസാനേസു ദുക്കടം, തഥാ കഞ്ചുകവേഠനേസുപി യം കിഞ്ചി ധാരേന്തസ്സ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

ഏതേസു പന അയം വിനിച്ഛയോ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൨) - സബ്ബനീലകാദീനി രജനാനി വമേത്വാ പുന രജിത്വാ ധാരേതബ്ബാനി, ന സക്കാ ചേ വമേതും, പച്ചത്ഥരണാദീനി വാ കാരേതബ്ബാനി, തിപട്ടചീവരസ്സ മജ്ഝേ വാ ദാതബ്ബാനി. അച്ഛിന്നദസകാദീനി ദസാ ഛിന്ദിത്വാ ധാരേതബ്ബാനി. കഞ്ചുകം വിജടേത്വാ രജിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. വേഠനേപി ഏസേവ നയോ. തിരീടകം പാദപുഞ്ഛനം കാതബ്ബം. **സബ്ബ**ന്തി ഇമം വുത്തപ്പകാരം കുസചീരാദികം അകപ്പിയചീവരം അച്ഛിന്നചീവരോ ലഭതീതി അത്ഥോ. വുത്തമ്പി ചേതം **പരിവാരേ**.

> "അകപ്പകതം നാപി രജനായ രത്തം,
> തേന നിവത്ഥോ യേന കാമം വജേയ്യ;
> ന ചസ്സ ഹോതി ആപത്തി,
> സോ ച ധമ്മോ സുഗതേന ദേസിതോ;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി. (പരി॰ ൪൮൧);

അയഞ്ഹി പഞ്ഹോ അച്ഛിന്നചീവരഭിക്ഖും സന്ധായ വുത്തോ, തസ്മാ ഹി യം കിഞ്ചി അകപ്പിയചീവരം നിവാസേത്വാ വാ പാരുപിത്വാ വാ അച്ഛിന്നചീവരകേന അഞ്ഞം പരിയേസിതബ്ബം. ഏത്ഥ പന "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ നിസ്സീമഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ചീവരം ദേന്തി 'ഇമം ചീവരം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമാ'തി, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സാദിതും, ന താവ തം ഗണനൂപഗം, യാവ ന ഹത്ഥം ഗച്ഛതീ"തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തത്താ യാവ ആഹരിത്വാ തം ന ദിന്നം, "തുമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ചീവരം ഉപ്പന്ന"ന്തി പഹിണിത്വാ വാ നാരോചിതം, താവ ഗണനം ന ഉപേതി, അനധിട്ഠിതം വട്ടതി. പത്തേപി ഏസേവ നയോ. ആനേത്വാ ദിന്നേ വാ ആരോചിതേ വാ പരിഹാരോ നത്ഥി, ദസാഹം അധിട്ഠാതബ്ബം. ചീവരവിനിച്ഛയോ.

ചീവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. രജനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൮. ഇദാനി തേസം ചീവരാനം രജനവിധാനം ദസ്സേതും **"രജനാനി ചാ"**തി വുത്തം. തത്ഥ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛ രജനാനി മൂലരജനം ഖന്ധരജനം തചരജനം പത്തരജനം

പുപ്ഫരജനം ഫലരജന''ന്തി (മഹാവ· ൩൮൨) ഏവം ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതത്താ **"ഛപ്പകാരാനി അനുഞ്ഞാതാനി സത്ഥുനാ"**തി വുത്തം.

൭൩. തത്ഥ **മൂലേ**തി മൂലരജനേതി അത്ഥോ. ഹലിദ്ദിം വിവജ്ജിയ സബ്ബം ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സേസേസുപി. **തുങ്ഗഹാരകോ** നാമ ഏകോ സകണ്ടകരുക്ഖോ, തസ്സ ഹരിതാലവണ്ണം ഖന്ധരജനം ഹോതി. ഗിഹിപരിഭുത്തം പന അല്ലിപത്തേന ഏകവാരം രജിതും വട്ടതി. ഫലരജനേ അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി, സബ്ബം വട്ടതീതി. രജനവിനിച്ഛയോ.

രജനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. പത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦. ഇദാനി ഭാജനവികതിം ദസ്സേതും **"പത്തോ ചാ"**തി ഉദ്ധടം. ഏത്ഥ പന പഠമഗാഥാ സുവിഞ്ഞേയ്യാ.

൩൧. ദുതിയേ ''മഗധനാളിദ്വയതണ്ഡുലസാധിത''ന്തി വത്തബ്ബേ വിഭത്തിലോപം അകത്വാ ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം **"മഗധേ നാളിദ്വയതണ്ഡുലസാധിത"**ന്തി വുത്തം, പചിതന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ (പാരാ· ൩൦൨; പാരാ· അട്ഠ· ൨.൩൦൨; കങ്ഖാ· അട്ഠ· പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) **മഗധനാളി** നാമ അഡ്ഢതേരസപലം ഗണ്ഹാതി. **ഓദന**ന്തി ഏത്ഥ സബ്ബപ്പകാരസമ്പന്നം അവസ്സാവിതോദനം ഗഹേതബ്ബം. ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം നാതിഘനം നാതിതനുകം ഹത്ഥഹാരിയമുഗ്ഗസൂപഞ്ച ആലോപസ്സ ആലോപസ്സ അനുരൂപം യാവ ചരിമകാലോപപ്പഹോനകം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനഞ്ച യോ പത്തോ ഗണ്ഹാതി, സോ ഉക്കട്ഠോ നാമാതി അത്ഥോ. സപ്പിതേലതക്കരസകഞ്ജികാദീനി പന ഗണനൂപഗാനി ന ഹോന്തി, താനി ഹി ഓദനഗതികാനേവ ഹോന്തി, നേവ ഹാപേതും, ന വഡ്ഢേതും സക്കോന്തി. ഏവമേതം സബ്ബം പക്ഖിത്തം സചേ പത്തസ്സ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, സുത്തേന വാ ഹീരേന വാ ഛിന്ദന്തസ്സ സുത്തസ്സ വാ ഹീരസ്സ വാ ഹേട്ഠിമന്തം ഫുസതി, അയം **ഉക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമിത്വാ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം **ഉക്കട്ഠോമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി, അന്തോഗതമേവ ഹോതി, അയം **ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ.

൩൨. ''മജ്ഝിമോ നാമ പത്തോ നാളികോദനം ഗണ്ഹാതീ''തി വുത്തത്താ **"മജ്ഝിമോ തസ്സുപഡ്ഢോ വാ"**തി വുത്തം. ഏത്ഥാപി വുത്തപ്പകാരേന മജ്ഝിമോ മജ്ഝിമോമകോ മജ്ഝിമുക്കട്ഠോതി പത്തത്തികം വേദിതബ്ബം. ''ഓമകോ നാമ പത്തോ പത്ഥോദനം ഗണ്ഹാതീ''തി (പാരാ· ൩൦൨) വചനതോ **"തതോപഡ്ഢോ"**തി വുത്തം. മഗധനാളിയാ ഉപഡ്ഢനാളികോദനഞ്ച തദൂപിയം സൂപം ബ്യഞ്ജനഞ്ച ഗണ്ഹാതി, സോ **ഓമകോ** നാമ. ഇധാപി ഓമകോ ഓമകോമകോ ഓമകുക്കട്ഠോതി പത്തത്തികം വേദിതബ്ബം. ഇമേസു പന നവസു പത്തേസു ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ച ഓമകോമകോ ച അപത്തോ. ഏതേസു അധിട്ഠാതബ്ബകിച്ചം നത്ഥി, സേസാ സത്ത പത്താ അധിട്ഠാതബ്ബാ, വികപ്പേതബ്ബാ ചാതി അത്ഥോ.

൩൩. **അതിരേകപത്തോ**തി (പാരാ· ൩൦൩) അനധിട്ഠിതോ അവികപ്പിതോ. **സകോ**തി സസന്തകോ. **കപ്പോ**തി കപ്പിയോ. അയമേവേത്ഥ സങ്ഖേപോ - യോ പത്തോ കാകണികമത്തസ്സാപി മൂലസ്സ ദാതബ്ബസ്സ നത്ഥിതായ സകോ. അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി പക്കത്താ കപ്പോ. സോ ദസാഹപരമം കാലം അനധിട്ഠിതോ അവികപ്പിതോ ധാരേയ്യോതി.

൩൪. **അച്ഛേദാദയോ** ചീവരേ വുത്തപ്പഭേദായേവ. **ഛിദ്ദേനാ**തി (പാരാ· അട്ഠ· ൨.൩൦൭; കങ്ഖാ· അട്ഠ· പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഏത്ഥ യസ്സ പത്തസ്സ മുഖവട്ടിതോ ഹേട്ഠാ ദ്വങ്ഗുലപ്പദേസേ യേന ഛിദ്ദേന കങ്ഗുസിത്ഥം നിക്ഖമതി, തത്തകേന ഛിദ്ദേന ഭിജ്ജതി. തസ്മിം പന അയചുണ്ണാദീഹി പടിപാകതികേ കതേ ദസാഹബ്ഭന്തരേ പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. **പത്താധിട്ഠാനമുജ്ഝതീ**തി പത്തോ അധിട്ഠാനം ഉജ്ഝതി.

൩൫. ഇദാനി പരിഹരണവിധിം ദസ്സേതും **"പത്തം ന പടിസാമേയ്യ സോദക"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. സോദകം (ചൂളവ· ൨൫൩) പത്തം ന പടിസാമേയ്യ, ആതപേ ച സോദകം പത്തം ന ഓതപേതി അധിപ്പായോ. **ന നിദഹേ**തി നിരുദകം കത്വാപി അതികാലം ന നിദഹേതി അധിപ്പായോ.

ഭുമ്യാതി ഭൂമിയം. **ന ഠപേ**തി തട്ടികാചമ്മഖണ്ഡാദീസു യേന കേനചി അനത്ഥതായ പംസുസക്ഖരമിസ്സായ ഭൂമിയാ ന ഠപേയ്യാതി അത്ഥോ. **നോ ച ലഗ്ഗയേ**തി ഏത്ഥപി നാഗദന്താദീസു (ചൂളവ॰ ൨൫൪) യത്ഥ കത്ഥചി ലഗ്ഗന്തസ്സ ദുക്കടമേവ.

൬൬. മിഡ്ഢന്തേതി (ചൂളവ॰ ൨൫൪; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൪) മിഡ്ഢപരിയന്തേ. സചേ പന പരിവത്തേത്വാ തത്ഥേവ പതിട്ഠാതി, ഏവരൂപായ വിത്ഥിണ്ണായ മിഡ്ഢിയാ അബ്ഭന്തരപരിച്ഛേദേ ഠപേതും വട്ടതി, ന പരിയന്തേ. **പരിഭണ്ഡന്തേ**തി ബാഹിരപസ്സേ കതായ തനുകമിഡ്ഢിയാ അന്തേതി അത്ഥോ. **അങ്കേ വാ**തി (ചൂളവ॰ ൨൫൪) ദ്വിന്നം ഊരൂനം മജ്ഝേ. ഏത്ഥ പന അംസബദ്ധകേ അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ അങ്കേ ഠപേതും വട്ടതി, ന ഇതരഥാ. **ആതപത്തകേ**തി ഛത്തേ. ഏത്ഥ ഭത്തപൂരോപി അംസകൂടേ ലഗ്ഗിതപത്തോപി ഠപേതും ന വട്ടതി.

൬൭. ഉച്ഛിട്ഠോദകം (ചൂളവ॰ ൨൬൩; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൩) നാമ മുഖവിക്ഖാലനോദകം, തം പത്തേ നിട്ഠുഭിത്വാ പത്തേന ന നീഹരേയ്യാതി അത്ഥോ. ചലകഞ്ച അട്ഠികഞ്ച **ചലകട്ഠികം**. ഏതേസു യം കിഞ്ചി പത്തേന നീഹരന്തസ്സ ദുക്കടം. പത്തം പടിഗ്ഗഹം കത്വാ ഹത്ഥം ധോവിതുമ്പി ന ലഭതി. ഹത്ഥധോവിതവത്ഥധോവിതഉദകമ്പി പത്തേ ആകിരിത്വാ നീഹരിതും ന വട്ടതി. അനുച്ഛിട്ഠപത്തം ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേന ഗഹേതുമ്പി ന വട്ടതി. ഹത്ഥം പന ബഹി ധോവിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി. മച്ഛമംസഫലാഫലാദീനി ഖാദന്തോ യം മുഖേന ലുഞ്ചിത്വാ ലുഞ്ചിത്വാ ഖാദതി, തം വാ തേസം അട്ഠിആദികം വാ മുഖതോ നീഹടം പുന അഖാദിതുകാമോ ഛഡ്ഡേതുകാമോ പത്തേ ഠപേതും ന ലഭതി. സിങ്ഗിവേരനാളികേരഖണ്ഡാദീനി ഖാദന്തേഹി ഡംസിത്വാ ഡംസിത്വാ പുന ഠപേതും ലഭതി. ''ന ഭിക്ഖവേ പത്തഹത്ഥേന കവാടം പണാമേതബ്ബം, യോ പണാമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൬൩) വുത്തത്താ യേന കേനചി സരീരാവയവേന പത്തം ഗഹേത്വാ ഠിതോ യേന കേനചി സരീരാവയവേന കവാടം പണാമേതും ന ലഭതി, തസ്മാ **''പത്തഹത്ഥോ വാ''**തി വുത്തം. അംസകൂടേ ലഗ്ഗിത്വാ ഠിതസ്സ വട്ടതി.

൬൮. ഭൂമിആധാരകേതി ഏത്ഥ ദന്തവല്ലിവേത്തവാകാദീഹി കതേ വലയാധാരകേ. **ദാരുദണ്ഡാധാരേ**തി ഏകദാരുനാ കതആധാരകേ ച ബഹൂഹി ദണ്ഡേഹി കതആധാരകേ ചാതി അത്ഥോ. തിദണ്ഡേ ന വട്ടതി. ഏതേസു പന സുസജ്ജിതേസു ഏകം പത്തം ഠപേത്വാവ തസ്സുപരി ഏകം ഠപേതും വട്ടതി, തയോ പന ന വട്ടന്തി. **ഏകം നിക്കുജ്ജിത്വാവ ഭൂമിയ**ന്തി ഏത്ഥ ഭൂമിയം കടസാരകാദീസു അഞ്ഞതരം പത്ഥരിത്വാ തസ്സുപരി നിക്കുജ്ജിത്വാ വാ ഉക്കുജ്ജിത്വാ വാ ഏകം ഠപേയ്യ, ദ്വേ ഠപേതും ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. ദ്വേ പന ഠപേന്തേന ഉപരി ഠപിതപത്തം ഏകേന പസ്സേന ഭൂമിയം ഫുസാപേത്വാ ഠപേതും വട്ടതീതി വദന്തി.

൬൯-൭൦. ഇദാനി അകപ്പിയപത്തേ ദസ്സേതും **''ദാരുരൂപിയസോവണ്ണാ''**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **മണിവേളുരിയാമയാ**തി (ചൂളവ॰ ൨൫൨; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൨) **മണീ**തി ഇന്ദനീലകബരകതാദി. സചേ ഗഹട്ഠാ ഭത്തഗ്ഗേ സുവണ്ണരൂപിയതട്ടകാദീസു സൂപബ്യഞ്ജനം കത്വാ ഉപനാമേന്തി, ആമസിതുമ്പി ന വട്ടതി. ഘടികടാഹജാ (ചൂളവ॰ ൨൬൩; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൩) ച തുമ്ബകടാഹജാ ച **ഘടിതുമ്ബകടാഹജാ**. ഏത്ഥ **തുമ്ബകടാഹജാ**നാമ അലാബു. പത്തവിനിച്ഛയോ.

പത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൬. ഥാലകനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൧-൨. ഇദാനി ഥാലകേസു കപ്പിയാകപ്പിയവിധിം ദസ്സേതും **''ഥാലകാ ചാ''**തി പദം ഉദ്ധടം. തത്ഥ **അകപ്പാ**തി ദാരുമയാദയോ ഥാലകാ അകപ്പിയാതി അത്ഥോ. ഫലികഥാലകാദയോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൨) ഗിഹിസന്തകാ വാ സങ്ഘസന്തകാ വാ കപ്പിയാ. **ഘടിതുമ്ബകടാഹജാ** (ചൂളവ॰ ൨൬൩) താവകാലികാ, താസു ഭുഞ്ജിത്വാ ഛഡ്ഡേതബ്ബാ, ന പരിഹരിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ. ഥാലകവിനിച്ഛയോ.

ഥാലകനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൩. ഇദാനി പവാരണാവിധിം ദസ്സേതും **“പവാരണാ”**തി (പാചി॰ ൨൩൮-൨൩൯; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പദം ഉദ്ധടം. തത്ഥ **ഇരിയാപഥേനാ**തി ഠാനഗമനസയനനിസജ്ജാനം അഞ്ഞതരേന ഇരിയാപഥേനാതി അത്ഥോ. തതോ ഇരിയാപഥതോ അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന അനതിരിത്തകം പരിഭുഞ്ജേയ്യ ചേ, പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. **പാചിത്തിനതിരിത്തക**ന്തി പാചിത്തി അനതിരിത്തകം.

൭൪. ഇദാനി യേഹി അങ്ഗേഹി പവാരണാ ഹോതി, താനി അങ്ഗാനി ദസ്സേതും **“അസന”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അസന**ന്തി ഏതേന അവിപ്പകതഭോജനതാ വുത്താ, ഭുഞ്ജമാനോ ച സോ പുഗ്ഗലോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഭോജനഞ്ചേവാ**തി യം ഭുഞ്ജന്തോ പവാരേതി, തം ഓദനോ കുമ്മാസോ സത്തു മച്ഛോ മംസന്തി ഇമേസു അഞ്ഞതരം ഹോതീതി അത്ഥോ. **അഭിഹാരോ**തി ദായകോ തസ്സ തം ഭത്തം കായേന അഭിഹരതീതി അത്ഥോ, വാചാഭിഹാരോ പന ന ഗഹേതബ്ബോ. **സമീപതാ**തി ദായകോ പവാരണപ്പഹോനകഭോജനം ഗഹേത്വാ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണേ ഓകാസേ ഹോതീതി അത്ഥോ. **കായവാചാപടിക്ഖേപോ**തി ഹത്ഥപാസേ ഠിതേന അഭിഹടം ഭിക്ഖം കായേന വാ വാചായ വാ പടിക്ഖിപേയ്യാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന സചേ ഭിക്ഖു നിസിന്നോ ഹോതി, ആനിസദസ്സ പാരിമന്തതോ പട്ഠായ, സചേ ഠിതോ, പണ്ഹിഅന്തതോ പട്ഠായ, സചേ നിപന്നോ, യേന പസ്സേന നിപന്നോ, തസ്സ പാരിമന്തതോ പട്ഠായ ദായകസ്സാപി ഠിതാവിധസ്സ ഠപേത്വാ പസാരിതഹത്ഥം യം തസ്സ ആസന്നതരം അങ്ഗം, തസ്സ വസേന പരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ. **പഞ്ച അങ്ഗാ പവാരണാ**തി “അസനം പഞ്ഞായതി, ഭോജനം പഞ്ഞായതി, ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ അഭിഹരതി, പടിക്ഖേപോ പഞ്ഞായതീ”തി (പാചി॰ ൨൩൯; പരി॰ ൪൭൨) **പാളിയം** വുത്തേഹി ഇമേഹി പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി പവാരണാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൭൫. ഇദാനി ഏതേസു പഞ്ചസു ഭോജനം ദസ്സേതും **“ഓദനോ”**തിആദി വുത്തം. ഇദാനി ഓദനാദയോ ഇമേഹി നിബ്ബത്താതി ദസ്സേതും **“സാലീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സേതരത്തകാളഭേദാ സബ്ബാപി കങ്ഗുജാതിയോ **കങ്ഗൂ**തി ഗഹേതബ്ബാ. കാളസേതാ **കുദ്രൂസവരകാ**. ഇമേസം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ഓദനോ ച ഭോജ്ജയാഗു ച ഓദനോ നാമാതി അത്ഥോ.

൭൬. സാമാകാദിതിണം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) കുദ്രൂസകേ സങ്ഗഹം ഗതന്തി അത്ഥോ. വരകചോരകോ വരകേ സങ്ഗഹം ഗതോ, സാലിയഞ്ചേവ നീവാരോ സങ്ഗഹം ഗതോ സേതത്താതി വദന്തി. ഇമേസം വുത്തപ്പകാരാനം സാനുലോമാനം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം തണ്ഡുലേ ഗഹേത്വാ “യാഗും പചിസ്സാമാ”തി വാ “ഭത്തം പചിസ്സാമാ”തി വാ യം കിഞ്ചി സന്ധായ പചന്തി, സചേ ഉണ്ഹം വാ സീതലം വാ ഭുഞ്ജന്താനം ഭോജനകാലേ ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനേ ഓധി പഞ്ഞായതി, അയം ഓദനോ നാമ, പവാരണം ജനേതി. യോപി പായാസോ വാ അമ്ബിലയാഗു വാ ഉദ്ധനതോ ഓതാരിതമത്താ അബ്ഭുണ്ഹാ ആവിജ്ഝിത്വാ പിവിതും സക്കാ, ഗഹിതോകാസേപി ഓധിം ന ദസ്സേതി, അയം പവാരണം ന ജനേതി. ഉസുമായ പന വിഗതായ ഘനഭാവം ഗച്ഛതി, ഓധി പഞ്ഞായതി, പുന പവാരണം ജനേതി, പുബ്ബേ തനുകഭാവോ ന രക്ഖതി. ഭത്തേ പന ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീനി ആകിരിത്വാ “യാഗും ഗണ്ഹഥാ”തി വദന്തി, കിഞ്ചാപി തനുകാ ഹോതി, പവാരണം ജനേതിയേവ തസ്മിം യാഗുയാ നത്ഥിഭാവതോ. സചേ പന പക്കുഥിതേസു ഉദകാദീസു പക്ഖിപിത്വാ പചിത്വാ ദേന്തി, യാഗുസങ്ഗഹമേവ ഗച്ഛതി.

൭൭. **ഭട്ഠധഞ്ഞമയോ**തി സത്തവിധാനിപി ധഞ്ഞാനി ഗഹേത്വാ ഖരപാകഭജ്ജിതാനം തേസം തണ്ഡുലേ കോട്ടേത്വാ കതചുണ്ണകുണ്ഡകാനി **സത്തു** നാമ. സമപാകഭജ്ജിതാനം പന ആതപസുക്ഖാനം വാ തണ്ഡുലാനം ചുണ്ണകുണ്ഡകാനി സത്തുസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛന്തി. **യവസമ്ഭവോ**തി അഞ്ഞേഹി പന മുഗ്ഗാദീഹി കത**കുമ്മാസോ** ന പവാരേതീതി അധിപ്പായോ. **ഉദകസമ്ഭവോ**തി ഇമിനാ കക്കടകസിപ്പികസമ്ബുകാദയോപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. സചേ യാഗുപാനകാലേ ഏകസ്മിം ഭാജനേ ഠപേത്വാ മച്ഛമംസം വാ ഖാദന്തി, തേ ച അഖാദന്തോ അഞ്ഞം പവാരണപ്പഹോനകം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി. ഖാദിതേപി സചേ മുഖേ അവസിട്ഠം നത്ഥി, തദാ പടിക്ഖിപന്തോപി ന പവാരേതിയേവ. സചേ പത്തേ അവസിട്ഠം അത്ഥി, മുഖേ നത്ഥി, തഞ്ചേ അഖാദിതുകാമോ ഹോതി, അഞ്ഞത്ഥ വാ ഗന്ത്വാ ഖാദിതുകാമോ, തസ്മിം ഖണേ പടിക്ഖിപന്തോപി ന പവാരേതിയേവ.

൭൮. **ഭോജന**ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) പഞ്ചസു ഭോജനേസു യം കിഞ്ചി ഭോജനം. കപ്പിയം വാ അകപ്പിയം വാ ഭുഞ്ജന്തോതി സമ്ബന്ധോ. **നിസേധയ**ന്തി കായേനാഭിഹടം

അങ്ഗുലിചലനാദിനാ വാ ഭമുകവികാരേന വാ കുദ്ധഭാവേന ഓലോകേന വാ പടിക്ഖിപന്തോ കായേന വാ "അല"ന്തി വാ "ന ഗണ്ഹാമീ"തി വാ "മാ ആകിരാ"തി വാ "അപഗച്ഛാ"തി വാ ആദിനാ നയേന പടിക്ഖിപന്തോ വാചായ വാ നിസേധയന്തോതി അത്ഥോ. **കപ്പന്തി** കപ്പിയഭോജനമേവ പടിക്ഖിപന്തോ സോ പവാരേതി, അകപ്പിയമംസം വാ ഭോജനം വാ പടിക്ഖിപന്തോ ന പവാരേതി. കസ്മാ? തസ്സ പടിക്ഖിപിതബ്ബട്ഠാനേ ഠിതത്താ. സചേ കപ്പിയഭോജനം ഭുഞ്ജമാനോ അകപ്പിയം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി. കസ്മാ? തസ്സ പടിക്ഖിപിതബ്ബതോ. ഇദാനി മിസ്സകനയം ദസ്സേതും **"തന്നാമേനാ"**തിആദി വുത്തം. തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ - തന്നാമേന വാ ഇമന്തി വാ അഭിഹടം കപ്പിയം നിസേധയം പവാരേയ്യാതി. കിം വുത്തം ഹോതി? യോ പന മച്ഛമംസമിസ്സം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) യാഗും ബ്യഞ്ജനം വാ ആഹരിത്വാ "മച്ഛം ഗണ്ഹഥ, മംസം ഗണ്ഹഥാ"തി വദതി, തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതി. സചേ "യാഗും ഗണ്ഹഥ, രസബ്യഞ്ജനം ഗണ്ഹഥാ"തി വദതി, തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ന ഹോതി. കസ്മാ? തസ്സാപി അത്ഥിതായ. സചേ "ഇമം ഗണ്ഹഥാ"തി സവത്ഥുകം കത്വാ ദേതി, തം പടിക്ഖിപതോ പവാരണാ ഹോതി. ഭത്തമിസ്സകേപി ഏസേവ നയോ. സചേ അഞ്ഞസ്സ അഭിഹടം പടിക്ഖിപതി, പവാരണാ നത്ഥിയേവ.

൨൯-൩൦. ഇദാനി പവാരണം അജനേന്തേ ദസ്സേതും **"ലാജാ"**തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ **ലാജാ തംസത്തുഭത്താനീ**തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപവാരണാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ലാജാ ച ലാജേഹി കതസത്തുഭത്താനി ചാതി അത്ഥോ. മച്ഛമംസപുബ്ബേസു പന പവാരണാ ഹോതി, തസ്മാ **"സുദ്ധഖജ്ജകോ"**തി വുത്തം. **ഭട്ഠപിട്ഠ**ന്തി പുബ്ബേ ആമകം പച്ഛാ ഭജ്ജിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. വേളുആദീനം വുത്താവസേസാനം ഭത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **രസയാഗു രസോ** പക്കയാഗു. മംസാദീഹി അമിസ്സിതാ **സുദ്ധയാഗു**. പുഥുകാമയം പന യം കിഞ്ചി പവാരണം ന ജനേതി.

൩൧. **വുട്ഠായാ**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൩൮-൨൩൯) ആസനാ ഉട്ഠായ അതിരിത്തം ന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. സചേ പവാരേത്വാ ആസനാ ന വുട്ഠാതി ഭിക്ഖു, തസ്സാപി അതിരിത്തം കാതും ലഭതി. **അഭുത്തേന ച ഭോജന**ന്തി യേന പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം അന്തമസോ കുസഗ്ഗേനാപി ന ഭുത്തം, തേനാപി അതിരിത്തം ന കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. യേന പന അരുണുഗ്ഗമേപി ഭുത്തം ഹോതി, സോ ചേ അപവാരിതോ ആസനാ വുട്ഠിതോപി മജ്ഝന്ഹികസമയേപി പുന കിഞ്ചി അഭുത്വാപി കാതും ലഭതി. **യേന യം വാ പുരേ കത**ന്തി യേന യം വാ പുബ്ബേ കതം, തേന തമ്പി പച്ഛാ ന കാതബ്ബം. അഞ്ഞേന പന തം കാതും വട്ടതീതി വദന്തി.

൩൨. യം ഫലം വാ കന്ദമൂലം വാ പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി കതകപ്പിയം അഞ്ഞമ്പി കപ്പിയഭോജനം വാ കപ്പിയമംസം വാ, ഇദം കപ്പിയം നാമ, വുത്തപ്പകാരവിപരീതം അകപ്പിയം നാമ, തസ്മിം അതിരിത്തകരണം ന രുഹതി, യഞ്ച പടിഗ്ഗഹേത്വാ ന ഗഹിതം, തസ്മിമ്പി ന രുഹതി, തേന വുത്തം **"കപ്പിയം ഗഹിതഞ്ചേവാ"**തി. **ഉച്ചാരിത**ന്തി കപ്പിയം കാരേതും ആഗതേന ഭിക്ഖുനാ ഈസകമ്പി ഉക്ഖിത്തം വാ അപനമിതം വാതി അത്ഥോ. ഹത്ഥപാസതോ ബഹി ഠിതം കാതും ന വട്ടതി, തേന വുത്തം **"ഹത്ഥപാസഗ"**ന്തി. **അതിരിത്തം കരോന്തേവ**ന്തി അതിരിത്തം കരോന്തോ **"അലമേതം** സബ്ബ"ന്തി വചീഭേദം കത്വാ **ഏവം ഭാസതൂ**തി അത്ഥോ. "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം, അയം കിര ആചിണ്ണോ. വിനയധരാ കിര പന "സകിം ഏവ വത്തബ്ബ"ന്തി വദന്തി. **അലമേതം സബ്ബ**ന്തി ഇദമ്പി വോ അധികം, ഇതോ അഞ്ഞം ന ലച്ഛസീതി അത്ഥോ.

൩൩. **അനുപസമ്പന്നഹത്ഥഗ**ന്തി കപ്പിയം കരോന്തേന പന അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതംയേവ ന കാതബ്ബം, തം പന അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹാപേത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതം അതിരിത്തം കത്വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ ദാതും വട്ടതി. അത്തനാ ആഗന്ത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ ച **പേസയിത്വാപി കാരേതും ലബ്ഭതേ**തി അത്ഥോ. **തം** പന അതിരിത്തകാരകം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ **സബ്ബോ** പവാരിതോപി അപ്പവാരിതോപി **ഭുഞ്ജിതും** ലഭതീതി അത്ഥോ. സചേ പവാരിതോ പരിഭുഞ്ജതി, യഥാ അകതേന മിസ്സം ന ഹോതി, തഥാ മുഖഞ്ച ഹത്ഥഞ്ച സുദ്ധം കത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. ഗിലാനസ്സ ഭുത്താവസേസമ്പി തസ്സ "അജ്ജ വാ സ്വേ വാ ഖാദിസ്സതീ"തി ആഹടമ്പി അനതിരിത്തകതം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി. പവാരണാവിനിച്ഛയോ.

പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കാലികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൪. ഇദാനി യേ തേ ചത്താരോ കാലികാ മുനിനാ വുത്താ “യാവകാലികം യാമകാലികം സത്താഹകാലികം യാവജീവിക”ന്തി, തേ ദസ്സേതും **“കാലികാ ചാ”**തി പദം ഉദ്ധടം. തത്ഥ (പാചി॰ ൨൫൪-൨൫൬; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൫൩-൨൫൬) കതമേ തേ കാലികാതി ചേ, തേ ദസ്സേതും **“യാവകാലിക”**ന്തിആദിമാഹ. തേസു അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ ഠിതമജ്ഝന്ഹികാ ഭുഞ്ജിതബ്ബതോ **യാവകാലികം**. അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ യാമാവസാനാ പിപാസായ സതി പിപാസച്ഛേദനത്ഥം പാതബ്ബതോ യാമോ കാലോ അസ്സാതി **യാമകാലികം**. തേന ഉപസമേതബ്ബേ ആബാധേ സതി യാവ സത്താഹാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ **സത്താഹകാലികം**. ആബാധേ സതി യാവജീവം പരിഹരിത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബതോ **യാവജീവികം**.

൮൫. തേസു യാവകാലികം ദസ്സേതും **“പിട്ഠം മൂലം ഫലം ഖജ്ജ”**ന്തിആദിമാഹ. എത്ഥ (പാചി॰ ൨൪൮-൨൪൯; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൪൮-൨൪൯) **പിട്ഠഖാദനീയം** നാമ സത്തന്നം താവ ധഞ്ഞാനം ധഞ്ഞാനുലോമാനം അപരണ്ണാനഞ്ച പിട്ഠം പനസപിട്ഠം ലബുജപിട്ഠം അമ്ബാടകപിട്ഠം സാലപിട്ഠം ധോതകതാലപിട്ഠം ഖീരവല്ലിപിട്ഠഞ്ചാതി ഏവമാദീനി തേസു തേസു ജനപദേസു പകതിആഹാരവസേന മനുസ്സാനം ഖാദനീയത്ഥഞ്ച ഭോജനീയത്ഥഞ്ച ഫരണകാനി പിട്ഠാനി യാവകാലികാനി. ഇമിനാവ ലക്ഖണേന **മൂലഖാദനീയാ**ദീസുപി യാവകാലികലക്ഖണം വേദിതബ്ബം, അതിവിത്ഥാരഭയേന സംഖിത്തം. **ഗോരസോ** നാമ ഖീരദധിതക്കരസോ. **ധഞ്ഞഭോജന**ന്തി സാനുലോമാനി സത്തധഞ്ഞാനി ച പഞ്ചവിധഭോജനഞ്ചാതി അത്ഥോ. **യാഗുസൂപപ്പഭുതയോ**തി എത്ഥ പഭുതി-സദ്ദേന കന്ദഖാദനീയം മുളാലഖാദനീയം മത്ഥകഖാദനീയം ഖന്ധഖാദനീയം തചഖാദനീയം പത്തഖാദനീയം പുപ്ഫഖാദനീയം അട്ഠിഖാദനീയം നിയ്യാസഖാദനീയന്തി ഇമാനി സങ്ഗഹിതാനീതി വേദിതബ്ബാനി.

തത്രിദം മുഖമത്തനിദസ്സനം - ഭിസസങ്ഖാതോ പദുമപുണ്ഡരീകകന്ദോ പിണ്ഡാലുമസാലുകആദയോ വല്ലികന്ദോ ആലുവകന്ദോ താലകന്ദോതി ഏവമാദി **കന്ദഖാദനീയം**. പദുമമുളാലാദയോ **മുളാലഖാദനീയം**. താലഹിന്താലകുന്താലകേതകനാളികേരപൂഗരുക്ഖഖജ്ജൂരീആദീനം കളീരസങ്ഖാതാ മത്ഥകാ **മത്ഥകഖാദനീയം**. ഉച്ഛുഖന്ധോ നീലുപ്പലരത്തുപ്പലകുമുദസോഗന്ധികാനം പുപ്ഫദണ്ഡകാനീതി ഏവമാദി **ഖന്ധഖാദനീയം. തചഖാദനീയം** ഉച്ഛുതചോ ഏവ ഏകോ യാവകാലികോ, സോപി സരസോ. മൂലകം ഖാരകോ ചച്ചു തമ്ബുകോ തണ്ഡുലേയ്യകോതി ഏവമാദി **പത്തഖാദനീയം**. മൂലകപുപ്ഫം ഖാരകപുപ്ഫം ചച്ചുപുപ്ഫം തമ്ബുകപുപ്ഫന്തി ഏവമാദി **പുപ്ഫഖാദനീയം,** അസോകപുപ്ഫം പന യാവജീവികം. ലബുജപനസട്ഠിആദി **അട്ഠിഖാദനീയം. നിയ്യാസഖാദനീയേ** യാവകാലികം നത്ഥി. ഏതേ വുത്തപ്പകാരാ യാവകാലികാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൮൬. ഇദാനി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠ പാനാനി അമ്ബപാനം ജമ്ബുപാനം ചോചപാനം മോചപാനം മധുകപാനം മുദ്ദികപാനം സാലൂകപാനം ഫാരുസകപാന”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൦) ഏവം വുത്തം അട്ഠവിധം പാനകം യാമകാലികം നാമാതി ദസ്സേതും **“മധൂ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦) മധുജം മുദ്ദികജം സാലൂകജം ചോചജം മോചജം അമ്ബുജം ജമ്ബുജഞ്ചാതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. എത്ഥ **മധുജം** നാമ മധുകാനം ജാതിരസേന കതം, തം പന ഉദകസമ്ഭിന്നമേവ വട്ടതി, സുദ്ധം ന വട്ടതി. **മുദ്ദികപാനം** നാമ മുദ്ദികാ ഉദകേ മദ്ദിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ഗഹിതം. **സാലൂകപാനം** നാമ രത്തുപ്പലനീലുപ്പലാദീനം കിഞ്ജക്ഖരേഹി കതം. സേസാനി പാകടാനേവ. എത്ഥ പന സചേ സയം ഏതാനി യാവകാലികവത്ഥൂനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഉദകേ മദ്ദിത്വാ ആതപേ ആദിച്ചപാകേന പചിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ പാനകം കരോതി, തം പുരേഭത്തമേവ കപ്പതി. സചേ അനുപസമ്പന്നേന കതം ലഭതി, തദഹുപുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തം നിരാമിസപരിഭോഗേന യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വട്ടതി. ഇമാനി അട്ഠ പാനാനി സീതാനിപി ആദിച്ചപാകാനിപി വട്ടന്തി, അഗ്ഗിപാകാനി പന ന വട്ടന്തി, തസ്മാ **“നഗ്ഗിസന്തത്ത”**ന്തി വുത്തം.

൮൭. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ഫലരസം ഠപേത്വാ ധഞ്ഞഫലരസ”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൦) വുത്തത്താ ധഞ്ഞഫലരസോ പന ന വട്ടതി, തേന വുത്തം **“സാനുലോമാനി ധഞ്ഞാനി ഠപേത്വാ”**തി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം പുപ്ഫരസം ഠപേത്വാ മധുകപുപ്ഫരസ”ന്തി വുത്തത്താ മധുകപുപ്ഫരസോ ആദിച്ചപാകോ വാ ഹോതു അഗ്ഗിപാകോ വാ, പച്ഛാഭത്തം ന വട്ടതി, തേന വുത്തം **“മധുകപുപ്ഫമഞ്ഞത്രാ”**തി.

൮൮. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം പത്തരസം ഠപേത്വാ ഡാകരസ"ന്തി വുത്തത്താ ഉദകേന പക്കാനമ്പി യാവകാലികപത്താനം രസോ പുരേഭത്തമേവ വട്ടതി, സീതോദകേന മദ്ദിതാനം രസോ യാമകാലികം. തേന വുത്തം **"ഠപേത്വാ പക്കഡാകജ"**ന്തി. യാവജീവികപണ്ണസ്സ ഉദകേന പക്കസ്സ രസോ യാവജീവികോ ഹോതി.

൮൯. ഇദാനി സത്താഹകാലികേ ദസ്സേതും **"സപ്പീ"**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ (മഹാവ॰ ൨൬൦) പന -

"സപ്പിനോനീതതേലാനി, മധുഫാണിതമേവ ച;
സത്താഹകാലികാ സപ്പി, യേസം മംസമവാരിത"ന്തി. -

പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏവം പന ഗഹിതേ വസാ തേലഗ്ഗഹണേന ഗഹിതാവ ഹോതി "തേലം നാമ തിലതേലം സാസപതേലം മധുകതേലം ഏരണ്ഡതേലം വസാതേല"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൩; പാചി॰ ൨൬൦) ഏവം **പാളിയം** വിത്ഥാരിതത്താ. ഏവം പന അഗ്ഗഹേത്വാ വസാ ച "മധുഫാണിത"ന്തി പാഠേ ഗഹിതേ യാവകാലികഭൂതാ വസാ സത്താഹകാലികാതി ആപജ്ജേയ്യ, "യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനി, സേയ്യഥിദം - സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിത"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൨) ഏവം പഞ്ചേവ ഭഗവതാ സത്താഹകാലികഭേസജ്ജാനി അനുഞ്ഞാതാനി, തതോ ഉത്തരി ഛട്ഠസ്സ സത്താഹകാലികഭേസജ്ജസ്സ അത്ഥിതാപി ആപജ്ജതി, **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേപി** ഭഗവതാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസം കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) ഏവം സത്താഹകാലികവസേന വസം അനനുജാനിത്വാ തതോ നിബ്ബത്തതേലമേവ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ "മധുഫാണിതമേവ ചാ"തി പാഠേ അഗ്ഗഹിതേ പാളിയാ അട്ഠകഥായ ച വിരുജ്ഝതി. ഥേരേന പന ഉത്തരവിഹാരവാസീനം ഖുദ്ദസിക്ഖായ ആഗതനയേന വുത്തം. തേസം പന -

"സപ്പി നവനീതം തേലം, മധു ഫാണിതപഞ്ചമം;
അച്ഛമച്ഛവസാദി ച, ഹോന്തി സത്താഹകാലികാ"തി. -

ഏവമാഗതം. അമ്ഹാകം പന വിസും സത്താഹകാലികേ ആഗതട്ഠാനം നത്ഥീതി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

ഇദാനി തേസു സപ്പിം ദസ്സേതും **"യേസം മംസപവാരിത"**ന്തി വുത്തം. "സപ്പിനാമ ഗോസപ്പി വാ അജികാസപ്പി വാ മഹിംസസപ്പി വാ. യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി, നവനീതം നാമ തേസംയേവ നവനീത"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൩; പാചി॰ ൨൬൦) **പാളിയം** വുത്തത്താ നവനീതം പന ഗഹിതന്തി ന വിത്ഥാരിതം , സപ്പി പന പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം തദഹു പുരേഭത്തം സാമിസമ്പിനിരാമിസമ്പി വട്ടതി. പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. സത്താഹാതിക്കമേ സചേ ഏകഭാജനേ ഠപിതം, ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം. സചേ ബഹൂസു, വത്ഥുഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാനി. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. സപ്പി താപേന്തസ്സ സാമംപാകോ ന ഹോതി, "നവനീതം പന താപേന്തസ്സ ഹി സാമംപാകോ ന ഹോതി, സാമംപക്കേന പന തേന സദ്ധിം ആമിസം ന വട്ടതീ"തി ച "സചേ അനുപസമ്പന്നോ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതനവനീതേന സപ്പിം കത്വാ ദേതി, പുരേഭത്തം സാമിസം വട്ടതി. സചേ സയം കരോതി, സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതീ"തി ച **സമന്തപാസാദികായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨) നവനീതമ്ഹിയേവ സാമംപാകതാ വുത്താ, ന സപ്പിമ്ഹി. യം പന **കങ്ഖാവിതരണിയം** വുത്തം "നിബ്ബത്തിതസപ്പി വാ നവനീതം വാ പചിതും വട്ടതീ"തി, "തം പന തദഹു പുരേഭത്തമ്പി സാമിസം പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ച, തത്ഥ യാവകാലികവത്ഥുനാ അസമ്മിസ്സം സുധോതം നവനീതം സന്ധായ "പചിതും വട്ടതീ"തി വുത്തം. സയംപചിതസത്താഹകാലികേന സദ്ധിം യദി ആമിസം ഭുഞ്ജതി, തം ആമിസം സയംപക്കസത്താഹകാലികേന മിസ്സിതം അത്തനോ യാവകാലികഭാവം സത്താഹകാലികേന ഗണ്ഹാപേതി, തഥാ ച സതി യാവകാലികം അപക്കമ്പി സയംപക്കഭാവം ഉപഗച്ഛതീതി "സാമിസം പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി വുത്തം. യഥാ സയംപക്കസത്താഹകാലികവസാതേലം സയംഭജ്ജിതസാസപാദിയാവജീവികവത്ഥൂനം തേലഞ്ച സാമിസം തദഹു പുരേഭത്തമ്പി ന വട്ടതി, തഥാ നവനീതസപ്പീതി വേദിതബ്ബം. വക്ഖതി ച ആചരിയോ -

“യാവകാലികആദീനി, സംസട്ഠാനി സഹത്തനാ. ഗാഹാപയന്തി സബ്ഭാവ”ന്തി ച,

“തേഹേവ ഭിക്ഖുനാ പക്കം, കപ്പതേ യാവജീവികം;
നിരാമിസഞ്ച സത്താഹം, സാമിസേ സാമപാകതാ”തി ച.

യാ പന **സമന്തപാസാദികായം** നവനീതമ്ഹി സാമംപാകതാ വുത്താ, സാ തക്കാദിസമ്മിസ്സം അധോതനവനീതം സന്ധായ വുത്താ. തസ്മാ വിഞ്ഞൂനം സമന്തപാസാദികാപി കങ്ഖാവിതരണീപി സമേന്തി, തം നവനീതം സന്ധായ വുത്തന്തി ആചരിയാ വദന്തി. ഇദമേവ യുത്തം. യദി സപ്പിമ്ഹി സാമംപാകതാ ഹോതി, അവസ്സംയേവ സമന്തപാസാദികായം വുച്ചേയ്യ, തത്ഥ പന “സപ്പി താവ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം, തദഹു പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി നിരാമിസമ്പി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨) ഹി വുത്തം, ന പചനവിധാനം. മനുസ്സസപ്പിനവനീതാനം, അഞ്ഞേസമ്പി ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം അകപ്പിയമംസസപ്പിനവനീതാനം സത്താഹാതിക്കമേ ദുക്കടം. കിം പന തം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി? ആമ വട്ടതി. കസ്മാ? പടിക്ഖേപാഭാവാ ച സബ്ബഅട്ഠകഥാസു അനുഞ്ഞാതത്താ ച. “യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി, നവനീത”ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൩) ഇദം പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും ദസ്സേതും വുത്തം, ന അഞ്ഞേസം വാരണത്ഥായ.

൯൦. ഇദാനി തേലം ദസ്സേതും **“തേലം തിലവസേരണ്ഡമധുസാസപസമ്ഭവ”**ന്തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ തിലാദീഹി സമ്ഭവം നിബ്ബത്തം തേലന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൦) പന പുരേഭത്തം തിലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതതേലം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സവത്ഥുകപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ അനജ്ഝോഹരണീയം. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതതേലം അനജ്ഝോഹരണീയം, സീസമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. ഏരണ്ഡമധുകസാസപട്ഠീനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സചേ താനി ഭജ്ജിത്വാ തേലം കരോതി, തദഹു പുരേഭത്തമ്പി സാമിസം ന വട്ടതി, സാമംപാകതാ ഹോതി. സചേ അഭജ്ജിത്വാ കരോതി, തദഹു പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ നിരാമിസമേവ വട്ടതി, പരിഭുഞ്ജിതബ്ബവത്ഥൂനം യാവജീവികത്താ സവത്ഥുകപ്പടിഗ്ഗഹണേ ദോസോ നത്ഥീതി. തേലഗ്ഗഹണത്ഥായ ഏരണ്ഡകട്ഠിആദീനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം അതിക്കാമയതോ ദുക്കടം. തഥാ പാളിയം അനാഗതാനി അദസ്സിതാനി കോസമ്ബകകുസുമ്ഭാദീനം തേലാനി.

ഇദാനി മധുവികതിം ദസ്സേതും **“ഖുദ്ദാഭമരമധുകരി-മക്ഖികാഹി കത”**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) **ഖുദ്ദാ**തി ഖുദ്ദമക്ഖികാ. **ഭമരാ**തി മഹാഭമരമക്ഖികാ . ദണ്ഡകേസു മധുകരാ **മധുകരിമക്ഖികാ** നാമ. ഏതാഹി തീഹി മക്ഖികാഹി കതം മധു നാമാതി അത്ഥോ. “മധു നാമ മക്ഖികാമധൂ”തി **പാളിയം** (പാരാ॰ ൬൨൩; പാചി॰ ൨൬൦) വുത്തത്താ അഞ്ഞേഹി തുമ്ബടകാദീഹി കതം സത്താഹകാലികം ന ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി ഫാണിതം ദസ്സേതും **“രസാദിഉച്ഛുവികതി, പക്കാപക്കാ ച ഫാണിത”**ന്തി ആഹ. പക്കാ ച അപക്കാ ച രസാദിഉച്ഛുവികതി ഫാണിതന്തി അത്ഥോ. മധുകപുപ്ഫഫാണിതം പുരേഭത്തം സാമിസം വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. തസ്സ സത്താഹാതിക്കമേ ദുക്കടം. ചിഞ്ചഫാണിതഞ്ച അമ്ബഫാണിതഞ്ച യാവകാലികമേവ.

൯൧. ഇദാനി ഏതേസു വസാതേലസ്സ ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ തം വിസും ഉദ്ധരിത്വാ ദസ്സേതും **“സവത്ഥുപക്കാ സാമം വാ”**തിആദിമാഹ. സത്തവിധഞ്ഹി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) ഓദിസ്സം നാമ ബ്യാധോദിസ്സം പുഗ്ഗലോദിസ്സം കാലോദിസ്സം സമയോദിസ്സം ദേസോദിസ്സം വസോദിസ്സം ഭേസജ്ജോദിസ്സന്തി.

തത്ഥ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അമനുസ്സികാബാധേ ആമകമംസം ആമകലോഹിത”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) വുത്തം, ഇദം **ബ്യാധോദിസ്സം** നാമ. ഏത്ഥ പന കാലേപി വികാലേപി കപ്പിയാകപ്പിയമംസലോഹിതം വട്ടതി. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രോമന്ഥകസ്സ രോമന്ഥന”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൩) ഏവം അനുഞ്ഞാതം **പുഗ്ഗലോദിസ്സം** നാമ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരി മഹാവികടാനി ദാതും ഗൂഥം മുത്തം ഛാരികം മത്തിക”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) ഏവം സപ്പദട്ഠകാലേ അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം അനുഞ്ഞാതം **കാലോദിസ്സം** നാമ. ഗണഭോജനാദി **സമയോദിസ്സം** നാമ. ഗണങ്ഗണൂപാഹനാനി **ദേസോദിസ്സം** നാമ. **വസോദിസ്സം** നാമ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനീ”തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) ഏവം വസാനാമേന അനുഞ്ഞാതം. തം ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം കപ്പിയാകപ്പിയവസാനം തേലം തംതദത്ഥികാനം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. **ഭേസജ്ജോദിസ്സം** നാമ “അനുജാനാമി,

ഭിക്ഖവേ, താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനീ"തി (മഹാവ॰ ൨൬൦) ഏവം ഭേസജ്ജനാമേന വുത്താനി സപ്പിആദീനി പഞ്ച.

യഥാ പന ഖീരദധിആദീഹി പക്കതേലം പച്ഛാഭത്തം ന വട്ടതി, ന ഏവമിദം. ഇദം പന തേലം സവത്ഥുകപക്കമ്പി വട്ടതി, തം ദസ്സേതും "സവത്ഥുപക്കാ സാമം വാ"തി വുത്തം. വസം ഓലോകേത്വാ "സവത്ഥുപക്കാ"തി വുത്തം. സാമം പക്കാ വാതി അത്ഥോ. യഥാ സവത്ഥുകപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ സാമംപക്കത്താ ദധിആദീഹി പക്കതേലം അത്തനാ കതം പുരേഭത്തമ്പി ന വട്ടതി, ന ഏവമിദം. ഇദം പന അത്തനാ സവത്ഥുകപക്കമ്പി പുരേഭത്തമ്പി പച്ഛാഭത്തമ്പി വട്ടതീതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന കാരണൂപചാരേന വസാതേലം "വസാ"തി വുത്തം.

കാലേതി പുരേഭത്തകാലേ പരേഹി വാ അത്തനാ വാ പക്കാതി അത്ഥോ. പച്ഛാഭത്തം പന പചിതും ന വട്ടതി "കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) വുത്തത്താ. തസ്മാ "കാലേ"തി വുത്തം. യോ പന വികാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ വികാലേ പചിത്വാ വികാലേ പരിസ്സാവേത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, സോ തീണി ദുക്കടാനി ആപജ്ജതി.

അമാനുസാതി ഏത്ഥ (മഹാവ॰ ൨൬൨) പന അച്ഛവസാദീനം അനുഞ്ഞാതത്താ ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം അകപ്പിയമംസാനം വസാ അനുഞ്ഞാതാതി വേദിതബ്ബാ. മംസേസു ഹി മനുസ്സഹത്ഥിമംസാദീനി ദസ മംസാനി പടിക്ഖിത്താനി, വസാ പന ഏകാ മനുസ്സവസാ ഏവ.

അനുപസമ്പന്നേന (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) കതനിബ്ബട്ടിതവസാതേലം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. യം പനേത്ഥ സുഖുമരജസദിസം മംസം വാ ന്ഹാരു വാ അട്ഠി വാ ലോഹിതം വാ, തം അബ്ബോഹാരികം. സചേ സയം കരോതി, പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പചിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ സത്താഹം നിരാമിസമേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. നിരാമിസപരിഭോഗഞ്ഹി സന്ധായ ഇദം വുത്തം "കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨). **അഞ്ഞേസ**ന്തി സപ്പിആദീനം. **വത്ഥു**ന്തി യാവകാലികഭൂതം വത്ഥും. യാവകാലികവത്ഥൂനം വത്ഥും ന പചേതി സമ്ബന്ധോ.

൯൨. ഇദാനി യാവജീവികവികതിം ദസ്സേതും **"ഹലിദ്ദീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥായമനുത്താനപദത്ഥോ (മഹാവ॰ ൨൬൩; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൪൮-൨൪൯) - **പഞ്ചമൂലാദികഞ്ചാപീ**തി ഏത്ഥ ദ്വിപഞ്ചമൂലേന സദ്ധിം അഞ്ഞാനിപി തഗ്ഗതികാനി മൂലഭേസജ്ജാനി ഗഹിതാനീതി ഞാതബ്ബം.

൯൩-൪. ബിളങ്ഗാദീനി ഫലഭേസജ്ജാനി. തത്ഥ (മഹാവ॰ ൨൬൩) **ഗോട്ഠഫല**ന്തി മദനഫലന്തി വദന്തി. കപ്പാസാദീനം പണ്ണന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇമേ പന വുത്തപ്പകാരാ മൂലഭേസജ്ജഫലഭേസജ്ജപണ്ണഭേസജ്ജവസേന വുത്താ സബ്ബേ കപ്പിയാ. ഇമേസം പുപ്ഫഫലപണ്ണമൂലാ സബ്ബേപി കപ്പിയാ യാവജീവികായേവ. ഠപേത്വാ ഉച്ഛുനിയ്യാസം സബ്ബോ ച നിയ്യാസോ സരസഞ്ച ഉച്ഛുജം തചം ഠപേത്വാ സബ്ബോ ച തചോതി സമ്ബന്ധോ.

൯൬. മധുനാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) അമക്ഖിതം **സുദ്ധസിത്ഥഞ്ച**. മധുമക്ഖിതം പന സത്താഹകാലികമേവ. **യഞ്ച കിഞ്ചീ**തി ഓദനം മംസം അട്ഠിആദീനീതി അത്ഥോ.

൯൭. "യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി നേവ ഖാദനീയേ ഖാദനീയത്ഥം ഫരന്തി, ന ഭോജനീയേ ഭോജനീയത്ഥം ഫരന്തി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവം പരിഹരിതും, സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതും , അസതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൬൩) വുത്തത്താ **"ആഹാരത്ഥമസാധേന്തം, സബ്ബം തം യാവജീവിക"**ന്തി വുത്തം.

൯൮. **സബ്ബസ്സാ**തി ഗിലാനസ്സാപി അഗിലാനസ്സപീതി അത്ഥോ. **കാലികത്തയ**ന്തി യാവകാലികം വജ്ജേത്വാ അവസേസം സതി പച്ചയേ വികാലേ കപ്പതീതി അത്ഥോ.

൯൯. **ജനയന്തുഭോ**തി ജനയന്തി ഉഭോ. കിം വുത്തം ഹോതി? യാവകാലികയാമകാലികസങ്ഖാതാ ഉഭോ കാലികാ അത്തനോ കാലമതിക്കമിത്വാ പരിഭുത്താ പാചിത്തിം ജനയന്തീതി അത്ഥോ. കിഞ്ച ഭിയ്യോ (മഹാവ॰ ൨൭൪; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൪;

കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) - ഉഭോപി പനേതേ അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥാ അന്തോവുത്ഥം ദുക്കടഞ്ച, പുനദിവസേ പരിഭുഞ്ജതോ സന്നിധിം പാചിത്തിയഞ്ച ജനയന്തീതി അത്ഥോ.

൬൦. **അനാരുള്ഹേ**തി പാളിയം അനാഗതേ മനുസ്സസപ്പിആദിമ്ഹീതി അത്ഥോ.

൬൧. **നിസ്സട്ഠംലദ്ധ**ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൪) വിനയകമ്മം കത്വാ പുന ലദ്ധന്തി അത്ഥോ. **വികപ്പേന്തസ്സ സത്താഹേ**തി സത്താഹബ്ഭന്തരേ സാമണേരസ്സ "ഇദം സപ്പിം തേല"ന്തിആദിനാ നയേന നാമം ഗഹേത്വാ "തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ വികപ്പേമീ"തി വാ സമ്മുഖാപി വാ പരമ്മുഖാപി വാ വികപ്പേന്തസ്സ അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **പാളിയം** പന "അനാപത്തി അന്തോസത്താഹേ അധിട്ഠേതി, വിസ്സജ്ജേതി, നസ്സതി, വിനസ്സതി, ഡയ്ഹതി, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തി, വിസ്സാസം ഗണ്ഹന്തീ"തി (പാരാ॰ ൬൨൫) എത്തകമേവ വുത്തം, "വികപ്പേമീ"തി ഇദം പന നത്ഥി. കിഞ്ചാപി നത്ഥി, അഥ ഖോ "അനധിട്ഠിതേ അധിട്ഠിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, അവികപ്പിതേ വികപ്പിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൨൪) **ആപത്തിവാരേ** ആഗതത്താ ഥേരേന ദസ്സിതം. തം ദസ്സേന്തേനാപി സചേ ഉപസമ്പന്നസ്സ വികപ്പേതി, അത്തനോ എവ സന്തകം ഹോതി, പടിഗ്ഗഹണമ്പി ന വിജഹതി, തസ്മാ ഉപസമ്പന്നവസേന അദസ്സേത്വാ അനുപസമ്പന്നവസേന ദസ്സിതം. തസ്സ ഹി വികപ്പിതേ പടിഗ്ഗഹണമ്പി വിജഹതി, ആപത്തിപി ന ഹോതീതി. **അധിട്ഠതോ**തി അബ്ഭഞ്ജനാദീനി അധിട്ഠഹന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. സചേ പന സത്താഹബ്ഭന്തരേ നിരപേക്ഖോ ഹുത്വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ പരിച്ചജതി, പരിച്ചത്തത്താ അനാപത്തി, ഇതരസ്സ ച അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ ഉഭിന്നമ്പി കായികപരിഭോഗോ വട്ടതി. അനിസ്സഗ്ഗിയത്താ പന ബാഹിരപരിഭോഗേന വട്ടതി. "താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീ"തി (പാരാ॰ ൬൨൨) എവം നിയമേത്വാ അനുഞ്ഞാതത്താ വുത്തം **"അഞ്ഞസ്സ ദദതോപി ച അനാപത്തീ"**തി.

൬൨. **സബ്ഭാവ**ന്തി അത്തനോ സഭാവം. യസ്മാ ഗാഹാപയന്തി, തസ്മാ എവമുദീരിതന്തി വുത്തന്തി അത്ഥോ. ഇദാനി വക്ഖമാനം സന്ധായ **"എവ"**ന്തി വുത്തം.

൬൨-൩. **സത്താഹം യാവജീവികന്തി** (മഹാവ॰ ൩൦൫; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) സത്താഹകാലികഞ്ച യാവജീവികഞ്ചാതി അത്ഥോ. കിം വുത്തം ഹോതി? സത്താഹകാലികയാവജീവികദ്വയം സേസകാലികസമ്മിസ്സം സമ്ഭിന്നരസം കത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ സന്നിധിപാചിത്തി ഹോതീതി ഉദീരിതന്തി. തദഹു പടിഗ്ഗഹിതം തദഹേവാതി അത്ഥോ. **സേസ**ന്തി സത്താഹകാലികയാവജീവികദ്വയം. **ഇതര**ന്തി യാവജീവികം. പുരേ പടിഗ്ഗഹിതം വാ ഹോതു, തദഹു വാ പടിഗ്ഗഹിതം, യാവജീവികം സത്താഹകാലികേന സത്താഹം കപ്പതീതി വേദിതബ്ബം. "യാവകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാമകാലികം, സത്താഹകാലികം, യാവജീവികം തദഹു പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ കപ്പതി, നോ വികാലേ. യാമകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, സത്താഹകാലികം, യാവജീവികം തദഹു പടിഗ്ഗഹിതം യാമേ കപ്പതി, യാമാതിക്കന്തേ ന കപ്പതി. സത്താഹകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം കപ്പതി, സത്താഹാതിക്കന്തേ ന കപ്പതീ"തി ഹി **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൩൦൫) വുത്തം. എത്ഥ പന "തദഹു പടിഗ്ഗഹിത"ന്തി വിസേസവചനസ്സ നത്ഥിതായ പുരേ പടിഗ്ഗഹിതമ്പി വട്ടതീതി സിദ്ധന്തി. കാലികവിനിച്ഛയോ.

കാലികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പടിഗ്ഗാഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൬൪. ഇദാനി "പടിഗ്ഗാഹോ"തി പദം വിത്ഥാരേതും **"ദാതുകാമാഭിഹാരോ ചാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ ദാതുകാമസ്സ അഭിഹാരോ **ദാതുകാമാഭിഹാരോ**. എതേന അഞ്ഞസ്സ പത്തേ പക്ഖിപിതും ആലുലേന്തസ്സ ഫുസിതാനി ഉട്ഠഹിത്വാ അഞ്ഞസ്സ പത്തേ സചേ പതന്തി, പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതീതി ദീപിതം ഹോതി. **എരണക്ഖമ**ന്തി ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന ഉക്ഖിപനക്ഖമം, തതോ മഹന്തേ പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതി. **തിധാ ദേന്തേ**തി കായകായപ്പടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം വസേന തിധാ ദേന്തേ. തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കായകായപ്പടിബദ്ധേഹി **ദ്വിധാ ഗാഹോ**തി അത്ഥോ. പഞ്ചങ്ഗോ എവം **പഞ്ചങ്ഗേവം**. ദാതുകാമാഭിഹാരോ എകം, ഹത്ഥപാസോ എകം, എരണക്ഖമതാ എകം, ദേവമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതേസു എകേന തിധാ ദാനമേകം, ദ്വിധാ ഗാഹോ എകന്തി എവം പഞ്ചങ്ഗാനി ഹോന്തി.

൧൦൭. ഇദാനി യേന കായപ്പടിബദ്ധേന പടിഗ്ഗഹണം ന രുഹതി, തം ദസ്സേതും **“അസംഹാരിയേ”**തിആദിമാഹ. ഖാണുകേ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൬൫) ബന്ധിത്വാ ഠപിതമഞ്ചാദിമ്ഹി വാ ഫലകേ വാ പാസാണേ വാ അസംഹാരിയേ ന രുഹതീതി അത്ഥോ. **തത്ഥജാതേ** പദുമിനിപണ്ണേ വാ കിംസുകപണ്ണാദിമ്ഹി വാ ന വട്ടതി, **സുഖുമേ ചിഞ്ചആദീനം പണ്ണേ** വാ ന രുഹതി, യഞ്ച മജ്ഝിമപുരിസോ സന്ധാരേതും ന സക്കോതി, തസ്മിം **അസയ്ഹഭാരേ ച പടിഗ്ഗഹോ ന രുഹതീ**തി അത്ഥോ.

൧൦൮. ഇദാനി പടിഗ്ഗഹണവിജഹനം ദസ്സേതും **“സിക്ഖാമരണലിങ്ഗേഹീ”**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന ച മരണേന ച ലിങ്ഗപരിവത്തനേന ച “ന തം ദാനി പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി വാ “ന പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി വാ ഏവം അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന ച ചോരാദീഹി വാ അച്ഛേദാ ച അനുപസമ്പന്നസ്സ ദാനാ ച **ഗാഹോ** പടിഗ്ഗാഹോ **ഉപസമ്മതി** വിജഹതീതി. ഭിക്ഖുനിയാ പന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ അഭാവാ വിബ്ഭമനേന ച വിജഹതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൧൦൯-൧൧൦

. ഇദാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം ദസ്സേതും **“അപ്പടിഗ്ഗഹിതം സബ്ബ”**ന്തിആദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദന്തപോനസിക്ഖാപദ) - ചതുകാലികപരിയാപന്നം അന്തമസോ രജരേണുമ്പി അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ സബ്ബം പരിഭുഞ്ജതോ പാചിത്തി. ഇദാനി അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം ദസ്സേതും **“സുദ്ധഞ്ച നാതിബഹല”**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **സുദ്ധഞ്ചാ**തി അഞ്ഞേന രസേന അസമ്മിസ്സം. ഹിമോദകസമുദ്ദോദകാദീസു പടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥി. ലോണഞ്ച അസ്സു ച **ലോണസ്സു**. ഏത്ഥ ലോണം നാമ സരീരേ ഉട്ഠിതം. ഏതാനി പന സബ്ബാനി അവിച്ഛിന്നാനേവ കപ്പന്തി, നേതരാനി.

൧൧൧. ഇദാനി അനങ്ഗലഗ്ഗാനിപി ദസ്സേതും **“ഗൂഥമത്തികമുത്താനീ”**തിആദിമാഹ. **തഥാവിധേ**തി തഥാവിധേ കാലേ, സപ്പദട്ഠകാലേതി അത്ഥോ. അഞ്ഞേസം പന അപ്പടിഗ്ഗഹിതം അനങ്ഗലഗ്ഗം ന വട്ടതി. കസ്മാ ? “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം കരോന്തോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, സ്വേവ പടിഗ്ഗഹോ കതോ, ന പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) വുത്തത്താ.

൧൧൨. **ദുരൂപചിണ്ണേ**തി ദുപ്പരാമട്ഠേ ഫലികരുക്ഖവല്ലിആദിം ചാലേന്തസ്സ വാ ആമിസഭരിതഭാജനം അപ്പടിഗ്ഗഹിതം പരാമസന്തസ്സ വാ ദുരൂപചിണ്ണദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. **രജോകിണ്ണേ**തി ഭിക്ഖായ ചരന്തസ്സ പത്തേ പതിതരജം അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പുന ഭിക്ഖം ഗണ്ഹതോ വിനയദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. **അഥുഗ്ഗഹപ്പടിഗ്ഗഹേ**തി അഥ ഉഗ്ഗഹപ്പടിഗ്ഗഹേ, അത്തനാ ഏവ ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹിതേതി അത്ഥോ. അകപ്പിയകുടിയം അന്തോവുത്ഥേ ച യത്ഥ കത്ഥചി ഭിക്ഖുനാ സയംപക്കേ ച അത്തനാ വാ പരേന വാ അകപ്പിയകുടിയം അന്തോപക്കേ ചാതി സബ്ബത്ഥ ദുക്കടന്തി അധിപ്പായോ. പടിഗ്ഗാഹവിനിച്ഛയോ.

പടിഗ്ഗാഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അകപ്പിയമംസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൧൩. ഇദാനി മംസേസു പടിപജ്ജിതബ്ബാകാരം ദസ്സേതും **“മംസേസു ച അകപ്പിയ”**ന്തി ഉദ്ധടം. അകപ്പിയമംസമ്ഹി ദസ്സിതേ കപ്പിയമംസം ദസ്സിതമേവ ഹോതി പാരിസേസനയേന. **ഉരഗസ്സ ചാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബോപി ഉരഗോ ന കപ്പതി.

൧൧൪. ഏത്താവതാ ജാതിവസേന ദസവിധമ്പി അകപ്പിയമംസം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കപ്പിയമംസേസുപി അകപ്പിയവിധിം ദസ്സേതും **“ഉദ്ദിസ്സകതമംസഞ്ച, യഞ്ച അപ്പടിവേക്ഖിത”**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യസ്സ കസ്സചി യം കിഞ്ചി ഉദ്ദിസ്സ കതം **ഉദ്ദിസ്സകതം** നാമ, തം പന ജാനിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും സബ്ബേസമ്പി ന വട്ടതി, അജാനന്താനം അനാപത്തി. മച്ഛേസുപി ഏസേവ നയോ. **അപ്പടിവേക്ഖിത**ന്തി അനുപപരിക്ഖിതം, അനാപുച്ഛിതന്തി അത്ഥോ. “ന ഭിക്ഖവേ അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ മംസം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൨൮൧) വുത്തം. മച്ഛേസു പന ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥി അകപ്പിയമച്ഛാനം നത്ഥിതായാതി വദന്തി. ഇദാനി ഏതേസു ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതും **“ഥുല്ലച്ചയ”**ന്തിആദിമാഹ. തം സബ്ബം (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഉത്താനമേവ.

൮൭. ഇദാനി ന കേവലം ഇമേസം മനുസ്സാദീനം മംസമേവ അകപ്പിയം, അട്ഠിആദീനിപി അകപ്പിയാനീതി ദസ്സേതും **"അട്ഠീപീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ (മഹാവ॰ അട്ഠ ൨൮൧) **ലോമമ്പേസ**ന്തി ലോമമ്പി ഏസം അകപ്പിയമംസവത്ഥൂനന്തി അത്ഥോ. **സചിത്തകം വാ**തി ഏതേസു പന ഉദ്ദിസ്സകതമേവ സചിത്തകം, സേസാ അചിത്തകാതി. അകപ്പിയമംസവിനിച്ഛയോ.

അകപ്പിയമംസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൮-൯. ഇദാനി അച്ചോളാരികാനം വസേന ദസ്സേതും **"അരൂപിയ"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. അഞ്ഞഥാപി യുത്തി പരിയേസിതബ്ബാ. തത്ഥായം സങ്ഖേപത്ഥോ (പാരാ॰ ൫൮൩; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൪; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) - യോ രൂപിയേന അരൂപിയഞ്ച പരിവത്തേയ്യ, യോ ച ഇതരേന ച അരൂപിയേന രൂപിയം പരിവത്തേയ്യ, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി.

ഇദാനി രൂപിയഞ്ച അരൂപിയഞ്ച ദസ്സേതും **"ഇധ രൂപിയ"**ന്തിആദി ആരദ്ധം. ഏത്ഥ (പാരാ॰ ൫൮൪; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ജാതരൂപസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) **സജ്ഝു സിങ്ഗീ**തി **സജ്ഝൂ**തി രജതം. **സിങ്ഗീ**തി സുവണ്ണം. തമ്ബലോഹാദീഹി വാ ദാരൂഹി വാ പണ്ണേഹി വാ ലാഖായ വാ രൂപം സമുട്ഠാപേത്വാ വാ അസമുട്ഠാപേത്വാ വാ കതം ചമ്മബീജമയമ്പിയം യം ദേസേ വോഹാരം ഗച്ഛതി, ഇദം **വോഹാരൂപഗമാസകം** നാമ. ഇദമിധ രൂപിയന്തി അധിപ്പേതം. വത്ഥാദി ച മുത്താദി ച **വത്ഥമുത്താദി. ഇതര**ന്തി അരൂപിയം കപ്പിയവത്ഥുഞ്ച ദുക്കടവത്ഥുഞ്ച. കിം വുത്തം ഹോതി? വത്ഥം സുത്തം ഫാലോ പടകോ കപ്പാസോ അനേകപ്പകാരം അപരണ്ണം സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതാദിഭേസജ്ജഞ്ചാതി ഇദം **കപ്പിയവത്ഥു** നാമ. മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാളം ലോഹിതങ്ഗോ മസാരഗല്ലം സത്ത ധഞ്ഞാനി ദാസീ ദാസോ ഖേത്തം വത്ഥു പുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദയോതി ഇദം **ദുക്കടവത്ഥു** നാമ, തദുഭയം അരൂപിയം നാമാതി വുത്തം ഹോതി.

൯൦. ഏത്താവതാ രൂപിയസംവോഹാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കയവിക്കയം ദസ്സേതും **"ഇമം ഗഹേത്വാ"**തിആദിമാഹ . തത്ഥ **ഇമ**ന്തി തണ്ഡുലാദികം കപ്പിയഭണ്ഡം **ഗഹേത്വാ** വാ ഓദനാദിം **ഭുത്വാ വാ "ഇമം** വത്ഥാദികം കപ്പിയഭണ്ഡം **ദേഹി, ഇമം** രജനപചനാദികം **കര,** രജനകട്ഠാദിമാ **നയ, ഇമം** വാ തവ **ദേമി,** ത്വം പന ഇമഞ്ച ഇമഞ്ച ആഹര, **കര, ദേഹീ"**തി ഏവം **കയവിക്കയേ സമാപന്നേ നിസ്സഗ്ഗീ**തി സമ്ബന്ധോ.

൯൧. ഇദാനി പരിണാമവസേന ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതും **"അത്തനോ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്രായം പിണ്ഡത്ഥോ (പാരാ॰ ൬൫൯; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) - സങ്ഘസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ നതം പരിണതം ലാഭം ലഭിതബ്ബം ചീവരാദിപച്ചയം അത്തനോ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ പരിണാമേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയആദീനി ഹോന്തീതി. കഥം? യോ പന മാതുസന്തകമ്പി സങ്ഘസ്സ പരിണതം അത്തനോ പരിണാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേതി, സുദ്ധികപാചിത്തിയം. അഞ്ഞസ്സ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതി, ദുക്കടം. യോ പന അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണതം അത്തനോ വാ അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അഞ്ഞചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതി, തസ്സാപി ദുക്കടമേവാതി.

൯൨. യോ പന **നിസ്സഗ്ഗിം** നിസ്സജ്ജിതബ്ബം **അനിസ്സജ്ജിത്വാ** വിനയകമ്മം അകത്വാ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ **ദുക്കടം**. യോ വാ പരേന വിനയകമ്മത്ഥായ **നിസ്സട്ഠം സകസഞ്ഞായ** ന ദദേയ്യ, തസ്സാപി **ദുക്കടം. അഞ്ഞഥേതര**ന്തി ഏത്ഥ **അഞ്ഞഥാ**തി ഥേയ്യസഞ്ഞായ സചേ ന ദദേയ്യ, **ഇതരം** തസ്സ അഗ്ഘവസേന പാരാജികഞ്ച ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി അത്ഥോ. നിസ്സഗ്ഗിയവിനിച്ഛയോ.

നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൯൩. ഇദാനി പാചിത്തിയാനി ദസ്സേതും ''പാചിത്തീ''തി മാതികാപദം ഉദ്ധരിത്വാ **"മുസാവാദോമസാവാദേ, പേസുഞ്ഞഹരണേ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ മുസാവാദേ ച ഓമസവാദേ

ച പേസുഞ്ഞഹരണേ ച പാചിത്തി വുത്താതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സേസേസുപി. ഏത്ഥ പന “അദിട്ഠം, അസുതം, അമുതം , അവിഞ്ഞാതം, ദിട്ഠം, സുതം, മുതം, വിഞ്ഞാത”ന്തി (പാചി॰ ൩; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩) പുബ്ബേപി “മുസാ ഭണിസ്സാമീ”തി ചേതേത്വാ വചനക്ഖണേവ “മുസാ ഭണാമീ”തി ജാനിത്വാ ജാനന്തസ്സേവ മുസാഭണനേ പാചിത്തി നാമ ആപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. യസ്സ ഭണതി, സോ തം ന സുണാതി, ആപത്തി ന ഹോതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ മുസാവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

“ഓമസവാദോ നാമ ദസഹി ആകാരേഹി ഓമസതി ജാതിയാപി നാമേനപി ഗോത്തേനപി കമ്മേനപി സിപ്പേനപി ആബാധേനപി ലിങ്ഗേനപി കിലേസേനപി ആപത്തിയാപി അക്കോസേനപീ”തി (പാചി॰ ൧൫) ഏവം വുത്തേഹി ദസഹി ആകാരേഹി ഉപസമ്പന്നം യോ ഖുംസേതി വമ്ഭേതി, അയം ഓമസതി നാമ, തസ്സ പാചിത്തീതി അത്ഥോ. പരമ്മുഖാ ഭണന്തസ്സ ദുക്കടം, തഥാ പാളിയം അനാഗതേഹി “ചോരോ”തി വാ “ഗണ്ഠിഭേദകോ”തി വാ ആദീഹി ഭണന്തസ്സ. “സന്തി ഇധേകച്ചേ ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ ചണ്ഡാലാ”തിആദിനാ പരിയായേന ഭണന്തസ്സ ച അനുപസമ്പന്നം ഭണന്തസ്സ ച സബ്ബത്ഥപി ദുക്കടമേവ.

പിയകമ്യതായ വാ ഭേദാധിപ്പായേന വാ ഉപസമ്പന്നം ജാതിആദീഹി ഓമസന്തസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ വചനം സുത്വാ തസ്സ ഉപസംഹരണം **പേസുഞ്ഞഹരണം** നാമ. ഏത്ഥാപി പരിയായവചനേന ച അനുപസമ്പന്നസ്സ ഉപസംഹരണേന ച ദുക്കടമേവ.

പദസോധമ്മോതി ഏത്ഥ **“ധമ്മോ** നാമ ബുദ്ധഭാസിതോ സാവകഭാസിതോ ഇസിഭാസിതോ ദേവതാഭാസിതോ അത്ഥൂപസംഹിതോ ധമ്മൂപസംഹിതോ”തി (പാചി॰ ൪൬) ഏവം വുത്തം സങ്ഗീതിത്തയമാരുള്ഹം തിപിടകധമ്മം പദഅനുപദഅന്വക്ഖരഅനുബ്യഞ്ജനവസേന ഭിക്ഖുഞ്ച ഭിക്ഖുനിഞ്ച ഠപേത്വാ അനുപസമ്പന്നം ഏകതോ വാചേന്തസ്സ പാചിത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

സാഗാരേതി യം പന സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേന പാകാരാദിനാ പരിക്ഖിത്തത്താ സബ്ബപരിച്ഛിന്നഞ്ച യേന കേനചി വിതാനാദിനാ അന്തമസോ വത്ഥേനപി ഛന്നത്താ സബ്ബച്ഛന്നഞ്ച സേനാസനം, തഥാരൂപേ സേനാസനേ ഏകൂപചാരട്ഠാനേ അനുപസമ്പന്നേന സഹ വസന്തസ്സ ചതുത്ഥദിവസതോ പട്ഠായ നിപജ്ജനഗണനായ ച അനുപസമ്പന്നഗണനായ ച ദേവസികം പാചിത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഉജ്ഝാപനകഖിയ്യനേതി ഏത്ഥ യോ ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന സമ്മതം സേനാസനപഞ്ഞാപകം വാ ഭത്തുദ്ദേസകം വാ യാഗുഭാജകം വാ ഫലഭാജകം വാ ഖജ്ജഭാജകം വാ അപ്പമത്തകവിസ്സജ്ജകം വാ മങ്കുകത്തുകാമോ ഛന്ദേന “ഇത്ഥന്നാമോ സേനാസനം പഞ്ഞാപേതി, ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസതീ”തി വാ വദന്തോ അഞ്ഞം ഉപസമ്പന്നം ഉജ്ഝാപേതി തേന അവജാനാപേതി, യോ പന തഥേവ വദന്തോ ഉപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ തസ്സ അയസം പകാസേന്തോ ഖിയതി, തസ്മിം ഉജ്ഝാപനകേ ച ഖിയനകേ ച പാചിത്തിദ്വയന്തി വേദിതബ്ബം.

൧൨൨. തലസത്തിഅനാദര-കുക്കുച്ചുപ്പാദനേസു ചാതി ഏത്ഥ യോ ഭിക്ഖു ഉപസമ്പന്നസ്സ പഹരണാകാരം ദസ്സേന്തോ കായം വാ കായപ്പടിബദ്ധം വാ ഉച്ചാരേതി, തസ്സ പാചിത്തിയം. സചേ വിരദ്ധോ പഹാരം ദേതി, അപ്പഹരിതുകാമതായ ദുക്കടം, തഥാ അനുപസമ്പന്നേസുപി ദുക്കടമേവ.

ഉപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ തം അസിക്ഖിതുകാമതായ വാ തസ്സ വചനം അസോതുകാമതായ വാ യോ അനാദരിയം കരോതി, തസ്സ അനാദരകരണേ പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. അപഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനസ്സ ച അനുപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വാ അപഞ്ഞത്തേന വാ വുച്ചമാനസ്സ ദുക്കടം.

ഉപസമ്പന്നസ്സ “ഊനവീസതിവസ്സോ മഞ്ഞേ ത്വം ഉപസമ്പന്നോ, വികാലേ മഞ്ഞേ തയാ ഭുത്ത”ന്തിആദിനാ നയേന സഞ്ചിച്ച കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേന്തസ്സ പാചിത്തിയം. അനുപസമ്പന്നസ്സ ഉപ്പാദനേ ദുക്കടം.

ഗാമപ്പവേസനാപുച്ഛാതി ഏത്ഥ പന മജ്ഝന്ഹികാതിക്കമനതോ പട്ഠായ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ **വികാലോ** നാമ, ഏത്ഥന്തരേ സചേ സമ്ബഹുലാ കേനചി കമ്മേന ഗാമം പവിസന്തി, “വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമാ”തി സബ്ബേഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞം

ആപുച്ഛിതബ്ബം. സചേ അനാപുച്ഛാ പരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തി, പഠമപാദേ ദുക്കടം, ദുതിയപാദുദ്ധാരേ പാചിത്തിയം. ആപദാസു അനാപത്തി.

ഭോജനേ ച പരമ്പരാതി പരമ്പരഭോജനേ ച പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന പഞ്ചസു ഭോജനേസു അഞ്ഞതരം നാമം ഗഹേത്വാ "ഓദനേന വാ സത്തുനാ വാ കുമ്മാസേന വാ മംസേന വാ മച്ഛേന വാ നിമന്തേമീ"തിആദിനാ നയേന, യേന കേനചി വേവചനേന വാ അകപ്പിയനിമന്തനായ നിമന്തിതസ്സ യേന യേന പഠമം നിമന്തിതോ, തസ്സ തസ്സ ഭോജനം ഠപേത്വാ ഉപ്പടിപാടിയാ, അവികപ്പേത്വാ വാ പഠമനിമന്തനം പരസ്സ പരസ്സ കുലസ്സ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ പരമ്പരഭോജനേ പാചിത്തി ഹോതി. ഗിലാനചീവരദാനചീവരകാലസമയേസു അനാപത്തി, തഥാ പഞ്ച ഭോജനാനി ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ.

൧൨൩. **അനുദ്ധരിത്വാ ഗമനേ സേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ ദസവിധാ സേയ്യാ ഭിസി ചിമിലികാ ഉത്തരത്ഥരണം ഭൂമത്ഥരണം തട്ടികാ ചമ്മഖണ്ഡോ നിസീദനം പച്ചത്ഥരണം തിണസന്ഥാരോ പണ്ണസന്ഥാരോതി. ഏതേസു യം കിഞ്ചി സങ്ഘികേ വിഹാരേ ഗുത്തസേനാസനേ അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന ഗഹിതം അത്തനാ വാ സന്ഥരിത്വാ, അനുപസമ്പന്നേന വാ സന്ഥരാപേത്വാ തം ദിവസം ഗമികവസേന പക്കമന്തോ നേവ സയം ഉദ്ധരേയ്യ ന അഞ്ഞം ഉദ്ധരാപേയ്യ, യഥാ ഉപചികാദീഹി ന ഖജ്ജേയ്യ, ഏവം ന ഠപേയ്യ, അഞ്ഞേന വാ ന ഉദ്ധരാപേയ്യ, പതിരൂപം ഭിക്ഖും വാ സാമണേരം വാ ആരാമികമേവ വാ അനാപുച്ഛാ വാ ഗച്ഛേയ്യ, തസ്സ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമന്തസ്സ പാചിത്തിയം. മണ്ഡപരുക്ഖമൂലാദിഅഗുത്തസേനാസനേ സന്ഥരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം, തഥാ മഞ്ചപീഠഭിസികോച്ഛകേസു, ഗുത്തസേനാസനേപി ദുക്കടമേവ.

സേനാസനാനി വാതി ഏത്ഥ അനുദ്ധരിത്വാ ഗമനേതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ പന മഞ്ചോ പീഠം ഭിസി കോച്ഛകന്തി ചതുബ്ബിധമ്പി സേനാസനം വസ്സാനഹേമന്താനം അട്ഠസു മാസേസു അജ്ഝോകാസേ വാ ഓവസ്സകമണ്ഡപേ വാ രുക്ഖമൂലേ വാ സയം സന്ഥരിത്വാ വാ അനുപസമ്പന്നേന സന്ഥരാപേത്വാ വാ തം അനുദ്ധരിത്വാ വാ അനുദ്ധരാപേത്വാ വാ തസ്സ സേനാസനസ്സ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അതിക്കമനേ പാചിത്തിയം. സമ്മുഞ്ജനീയാദി സേസപരിക്ഖാരേസു ദുക്കടം.

ഇത്ഥിയാദ്ധാനഗമനേതി ഏത്ഥ മാതുഗാമേന "ഗച്ഛാമ ഭഗിനി, ഗച്ഛാമ അയ്യാ"തി ഏവം സംവിദഹിത്വാ "അജ്ജ വാ സ്വേ വാ പരസുവേ വാ"തി നിയമിതകാലം വിസങ്കേതം അകത്വാ ദ്വാരവിസങ്കേതം മഗ്ഗവിസങ്കേതം കത്വാപി ഗച്ഛതോ ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ പാചിത്തിയം. അഗാമകേ അരഞ്ഞേ അദ്ധയോജനേ അദ്ധയോജനേ ആപത്തി.

ഏകേകായ നിസീദനേതി ഏത്ഥ ഏകോ ഏകായ ഇത്ഥിയാ നിസീദനേതി അത്ഥോ.

൧൨൪. **ഭിംസാപനേ**തി ഏത്ഥ ഉപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പന്നം ഭിംസാപേതുകാമോ ചോരകന്താരവാളകന്താരാദീനി ആചിക്ഖതി, ഭയാനകം വാ രൂപസദ്ദാദിം ദസ്സേതി, സോ ഭായതു വാ മാ വാ, തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ പാചിത്തിയം. അനുപസമ്പന്നേ ദുക്കടം.

ആകോടനേതി പഹാരദാനേ. ഉപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പന്നസ്സ അനത്തമനോ ഹുത്വാ സചേ ഉപ്പലപത്തേനപി പഹാരം ദേതി, പാചിത്തിയം. അനുപസമ്പന്നസ്സ ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതസ്സാപി പഹാരം ദേതി, ദുക്കടമേവ.

അനാചാരം ആചരിത്വാ സങ്ഘമജ്ഝേ ആപത്തിയാ വാ വത്ഥുനാ വാ അനുയുഞ്ജിയമാനോ തം അകഥേതുകാമോ "കോ ആപന്നോ, കിം ആപന്നോ, കിസ്മിം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന അഞ്ഞേഹി വചനേഹി തം വചനം പടിച്ഛാദേന്തോ സോ അഞ്ഞം വദതി, അയം അഞ്ഞവാദകോ, തസ്മിം **അഞ്ഞവാദകേ** ച കഞ്ചി വീതിക്കമം ദിസ്വാ "ആവുസോ, ഇദം നാമ തയാ കത"ന്തി വുത്തേ തം ന കഥേതുകാമോ തുണ്ഹീഭൂതോവ സങ്ഘം വിഹേസതീതി സങ്ഘവിഹേസകോ, തസ്മിം **വിഹേസകേ** ച പാചിത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. ഇധ പന ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന അഞ്ഞവാദകേ ച വിഹേസകേ ച ആരോപിതേ പുന അഞ്ഞം ഭണന്തസ്സ, വിഹേസന്തസ്സ പാചിത്തി. അനാരോപിതേ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം.

ദുട്ഠുല്ലപകാസഛാദേതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി "ദുട്ഠുല്ലാ നാമ ആപത്തി ചത്താരി ച പാരാജികാനി തേരസ ച സങ്ഘാദിസേസാ"തി (പാചി॰ ൩൯൯) വുത്താ, തഥാപി ഇധ

സങ്ഘാദിസേസാവ അധിപ്പേതാ. തസ്മാ സങ്ഘസമ്മുതിം വിനാ ഭിക്ഖുസ്സ ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം "അയം അസുചിം മോചേത്വാ സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന വത്ഥുനാ സദ്ധിം ആപത്തിം ഘടേത്വാ ഭിക്ഖുഞ്ച ഭിക്ഖുനിഞ്ച ഠപേത്വാ യസ്സ കസ്സചി അനുപസമ്പന്നസ്സ ആരോചേന്തസ്സ പാചിത്തിയം. ഥുല്ലച്ചയാദിഅദുട്ഠുല്ലാരോചനേ ദുക്കടം. ദുട്ഠുല്ലച്ഛാദനേപി സങ്ഘാദിസേസോവ അധിപ്പേതോ. യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സ ദുട്ഠുല്ലം ആപത്തിം സയം വാ ജാനിത്വാ അഞ്ഞേസം വാ സുത്വാ "ഇമം ജാനിത്വാ ചോദേസ്സന്തി സാരേസ്സന്തി മങ്കും കരിസ്സന്തി, നാരോചിസ്സാമീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, തസ്സ പാചിത്തിയം. ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛാ ആരോചിതേപി ന രക്ഖതി ഏവ.

ഹാസോദകേതി അങ്ഗുലിപതോദകേന ഹാസോ ച ഉദകേ ഹാസോ ചാതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഉപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പന്നം ഹസാധിപ്പായോ കായേന കായം ആമസതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ, കോ പന വാദോ ഉപകച്ഛകാദീസു ഘട്ടനേ. അനുപസമ്പന്നേ ദുക്കടം, തഥാ ഭിക്ഖുസ്സ കായപ്പടിബദ്ധാമസനേ ച നിസ്സഗ്ഗിയേന കായപ്പടിബദ്ധാമസനേ ച. ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനീപി അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠിതാ. **ഉദകേ ഹസനധമ്മോ** നാമ ഉപരിഗോപ്ഫകേ ഉദകേ കീളാധിപ്പായസ്സ നിമ്മുജ്ജനഉമ്മുജ്ജനപ്ലവനാദികം. ഇധ **ഹാസോ** നാമ കീളാ വുച്ചതി.

നിച്ഛുഭനേ വിഹാരാതി സങ്ഘികാ വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢനേതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന യോ കുദ്ധോ ഹുത്വാ ഉപസമ്പന്നം ഹത്ഥാദീസു ഗഹേത്വാ വാ "നിക്ഖമാ"തി വത്വാ വാ യത്തകാനി ദ്വാരാനി ഏകേന പയോഗേന അതിക്കാമേതി, തത്ഥ ദ്വാരഗണനായ ആപത്തിം അഗ്ഗഹേത്വാ പയോഗസ്സ ഏകത്താ ഏകാ ഏവ ഗഹേതബ്ബാ. സചേ നാനാപയോഗേഹി അതിക്കാമേതി, തത്ഥ ദ്വാരഗണനായ ഗഹേതബ്ബം. തസ്സ പരിക്ഖാരനിക്കഡ്ഢനേ ദുക്കടം, തഥാ അനുപസമ്പന്നേ, തസ്സ പരിക്ഖാരനിക്കഡ്ഢനേ ച. അലജ്ജിആദീസു പന അനാപത്തി.

അനുപഖജ്ജ സയനേതി സങ്ഘികേ വിഹാരേ "വുഡ്ഢോ"തി വാ "ഗിലാനോ"തി വാ "സങ്ഘേന ദിന്നോ"തി വാ ജാനിത്വാ മഞ്ചസ്സ വാ പീഠസ്സ വാ പവിസന്തസ്സ വാ നിക്ഖമന്തസ്സ വാ ഉപചാരേ സേയ്യം സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ "യസ്സ സമ്ബാധോ ഭവിസ്സതി, സോ പക്കമിസ്സതീ"തി അധിപ്പായേന അഭിനിസീദന്തസ്സ ച അഭിനിപജ്ജന്തസ്സ ച പയോഗഗണനായ പാചിത്തിയം വേദിതബ്ബം. പാചിത്തിയവിനിച്ഛയോ.

പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. സമണകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൨൭. ഭൂതാനം ജാതാനം നിബ്ബത്താനം ഗാമോ ഭൂതഗാമോ (പാചി॰ ൯൧; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൧; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ). സമാരമ്ഭോതി ഛേദനഫാലനപചനാദി, തസ്മിം **ഭൂതഗാമസമാരമ്ഭേ** ഭൂതഗാമസമാരമ്ഭഹേതു **പാചിത്തി** ഹോതീതി അത്ഥോ. **കതകപ്പിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) പന സമണകപ്പിയം ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. സമണാനം കപ്പിയം **സമണകപ്പിയം** . ഇദാനി യേന കതം കപ്പിയം സമണകപ്പിയം ഹോതി, തം ദസ്സേതും **"നഖേന വാ"**തിആദിമാഹ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും, അഗ്ഗിപരിജിതം സത്ഥപരിജിതം നഖപരിജിതം അബീജം നിബ്ബട്ടബീജഞ്ഞേവ പഞ്ചമ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൦) ഹി വുത്തം.

൧൨൮. ഇദാനി തം ഭൂതഗാമം ദസ്സേതും **"സമൂലാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ (പാചി॰ ൯൧; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൧) **സ**-ഇതി സോ ഭൂതഗാമോ നാമാതി അത്ഥോ, മൂലബീജാദീഹി പഞ്ചഹി ബീജേഹി പഭാവിതോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ **മൂലബീജം** നാമ ഹലിദ്ദിസിങ്ഗിവേരാദി. **ഖന്ധബീജം** നാമ അസ്സത്ഥോ നിഗ്രോധോതി ഏവമാദി. **അഗ്ഗബീജം** നാമ അജ്ജുകഫണിജ്ജകാദി. **ഫളുബീജം** നാമ ഉച്ഛുവേളുനളാദി. **"ബീജബീജം** നാമ പുബ്ബണ്ണം അപരണ്ണം, യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപി അത്ഥി ബീജേ ജായന്തി ബീജേ സഞ്ജായന്തി, ഏതം ബീജബീജം നാമാ"തി വുത്തം. ഇദാനി "ബീജഗാമഭൂതഗാമസമാരമ്ഭാ പടിവിരതോ ഹോതീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൦, ൧൯൫; മ॰ നി॰ ൧.൨൯൩, ൪൧൧; ൨.൧൧; അ॰ നി॰ ൧൦.൯൯; പു॰ പ॰ ൧൭൯) വുത്തത്താ ധമ്മാനുലോമേന ആഗതം ബീജഗാമസമാരമ്ഭം ദസ്സേതും **"ആരമ്ഭേ ദുക്കട"**ന്തിആദിമാഹ. തസ്മാ ഏതം പഠമം "കപ്പിയം കരോഹീ"തി ഭൂതഗാമപരിമോചനം കാരേത്വാ ബീജഗാമപരിമോചനത്ഥം പുന കപ്പിയം കാരേതബ്ബം.

൧൨൭. നിബ്ബട്ടബീജം (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭുതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) നാമ അമ്ബപനസാദി. **നോബീജം** നാമ തരുണമ്ബഫലാദി, ഏതം പന സബ്ബം അകപ്പിയമ്പി വട്ടതീതി അത്ഥോ. **കടാഹബദ്ധബീജാനി** കപിത്ഥഫലാദീനി. **ബഹിദ്ധാ വാപി കാരയേ**തി കപാലേപി കാതും വട്ടതി, സചേ ഏകാബദ്ധാനീതി അത്ഥോ. കടാഹമുത്തം പന ഭിന്ദിത്വാ കാരേതബ്ബം.

൧൨൮. ഭാജനേ വാ ഭൂമിയം വാ ഏകാബദ്ധേസു ബീജേസു ഏകസ്മിം ബീജേ കപ്പിയേ കതേ സബ്ബേസ്വേവ കതം ഭവേതി അത്ഥോ. യഥാ ച ബീജേ, ഏവം രുക്ഖസഹസ്സം വാ ഉച്ഛുസഹസ്സം വാ ഛിന്ദിത്വാ ഏകാബദ്ധേ കതേപി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

൧൨൯. കപ്പിയം കത്വാ നിക്ഖിത്തേ ബീജഗാമേ പുന മൂലപണ്ണാനി സചേ ജായരും, പുന കപ്പിയം കാരേയ്യാതി അത്ഥോ. **തദാ**തി മൂലേ ച അങ്കുരേ ച ജാതേതി അത്ഥോ.

൧൩൦. ഉദകസമ്ഭവോതി ഉദകജാതോ. **ചേതിയാദീസൂ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഗേഹപ്പമുഖപാകാരവേദികാദീസു നിബ്ബത്താ ഗഹിതാ. നിബ്ബത്തദ്വത്തിപത്തകോ ഭൂതഗാമോവ, അനിബ്ബത്തകോ അഗ്ഗബീജേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. ബീജമ്പി യാവ മൂലം വാ പണ്ണം വാ ന നിക്ഖമതി, താവ ബീജഗാമോവ, മൂലേ ച നിക്ഖന്തേ പണ്ണേ ച ഹരിതേ ജാതേ ഭൂതഗാമോവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

൧൩൧. മകുളന്തി അഫുല്ലം. **അഹിച്ഛത്തകം** നാമ രുക്ഖേ ജാതം അഹിച്ഛത്തകം.

൧൩൨. അല്ലരുക്ഖേ ഗണ്ഹതോതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി അല്ലരുക്ഖേ ഛിന്ദതോ വാപീതി സമ്ബന്ധോ.

൧൩൪. "ഇമം രുക്ഖം, ഇമം ലതം, ഇമം കന്ദം ഛിന്ദ, ഭിന്ദാ"തിആദിനാ നയേന നിയമേത്വാ ഭാസിതും ന വട്ടതി. "ഇദം, ഏത"ന്തി അവത്വാ കേവലം "രുക്ഖം ഛിന്ദാ"തിആദിനാ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൨; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭൂതഗാമഹിക്ഖാപദവണ്ണനാ) നയേന വത്തും വട്ടതീതി. സമണകപ്പവിനിച്ഛയോ.

സമണകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. ഭൂമിനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൩൫. ഇദാനി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതസ്സോ കപ്പിയഭൂമിയോ ഉസ്സാവനന്തികം ഗോനിസാദികം ഗഹപതിം സമ്മുതി"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൯൫) ഏവം വുത്താ ചതസ്സോ കപ്പിയഭൂമിയോ ദസ്സേതും **"സമ്മുതുസ്സാവനന്താ ചാ"**തിആദിമാഹ. **യാസൂ**തി കപ്പിയഭൂമീസു (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ).

൧൩൭. ഇദാനി യത്ഥ കപ്പിയകുടി ഇച്ഛിതബ്ബാ, തം ദസ്സേതും **"വാസത്ഥായാ"**തിആദിമാഹ. **വാസത്ഥായാ**തി ഇമിനാ കോട്ഠാഗാരഭത്തസാലാചേതിയഘരസമ്മുഞ്ജനീമാളകാദി യം യം അഞ്ഞമ്പി വാസത്ഥായ കരീയതി, തത്ഥ തത്ഥ കപ്പിയകുടികരണകിച്ചം നത്ഥീതി ദീപിതം ഹോതി. ഭോജനസാലാ പന സേനാസനമേവ, തസ്മാ തത്ഥ കാതബ്ബാ ഏവാതി വദന്തി. **സങ്ഘികേവേകസന്തകേ**തി ഏത്ഥ ഏകസന്തകോ ഉപസമ്പന്നസന്തകോവ വേദിതബ്ബോ.

൧൩൮. ഇദാനി കത്തബ്ബാകാരം ദസ്സേതും **"ഗേഹേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സങ്ഘസ്സ വാ ഏകസ്സ വാ ഗേഹേ വിഹാരേ കരിയമാനേ ഏവം **ഈരയം** "കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ"തി വാ "കപ്പിയകുടി കപ്പിയകുടീ"തി വാ വദന്തോ പഠമിട്ഠകത്ഥമ്ഭാദിം ഠപേയ്യ, ഏവം കതാ **ഉസ്സാവനന്തികാ** നാമ, ഏവം ഉദാഹരിതവചനന്തികാതി അത്ഥോ.

൧൩൯. യേഭുയ്യേന വാ അപരിക്ഖിത്തോ, സകലോപി വാ അപരിക്ഖിത്തോ ആരാമോ **"ഗോനിസാദീ"**തി വുച്ചതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ പന സേനാസനേസു പരിക്ഖിത്തേസുപി ആരാമേ അപരിക്ഖിത്തേ കപ്പിയകുടികരണകിച്ചം നത്ഥി. സമ്മുതിം കരോന്തേഹി കതം പരിയോസിതം "ഇമം വിഹാരം അഡ്ഢയോഗം പാസാദം ഹമ്മിയം ഗുഹം തിണകുടികം മണ്ഡപ"ന്തി തേസം നാമം ഗഹേത്വാ തസ്സാ കുടിയാ ഹത്ഥപാസേ വാ ഠത്വാ, തസ്സാ അന്തോ വാ പവിസിത്വാ വുത്തനയേനേവ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ സമ്മന്നിതബ്ബം.

൧൮൦. ‘‘ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അഞ്ഞേഹീ’’തി വചനതോ സേസസഹധമ്മികേഹിപി ദേവമനുസ്സേഹിപി അഞ്ഞേഹി കപ്പിയകുടിയാ അത്ഥായ ദിന്നോ വാ തേസം സന്തകോ വാ ഗേഹോ **‘‘ഗഹപതീ’’**തി **മതോ** ഞാതോതി അത്ഥോ, സങ്ഘസന്തകഞ്ച ഭിക്ഖുസന്തകഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബേസം ഗേഹോ ഗഹപതീതി അധിപ്പായോ.

൧൮൧. **സപ്പിആദീഹി മിസ്സിത**ന്തി സപ്പിആദീഹി പഞ്ചഹി ച ഹലിദ്ദിസിങ്ഗിവേരാദിയാവജീവികേന ചാതി അത്ഥോ. **വജ്ജേയ്യ അന്തോവുത്ഥത്ത**ന്തി എത്ഥ യാവകാലികയാമകാലികസങ്ഖാതം പുരിമകാലികദ്വയം സങ്ഘികം വാ ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ സന്തകം സയം കപ്പിയകുടിയാ വുത്ഥമ്പി ഇതരേഹി അകപ്പിയകുടിയാ വുത്ഥേഹി മിസ്സിതം അന്തോവുത്ഥഭാവം ആഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ.

൧൮൨. **തേഹേവാ**തി അകപ്പിയകുടിയം വുത്ഥസപ്പിതേലാദീഹി. **സാമപാകത**ന്തി സാമംപക്കഭാവം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

൧൮൩-൪. ഇമാ പന കപ്പിയകുടിയോ യദാ ജഹിതവത്ഥുകാ ഹോന്തി, തം ദസ്സേതും **‘‘ഉസ്സാവനന്തികാ’’**തിആദിമാഹ. സചേ ഥമ്ഭേ വാ ഭിത്തിപാദേ വാ പരിവത്തേന്തി, യോ യോ ഠിതോ, തത്ഥ തത്ഥ പതിട്ഠാതി, ഏതേനുപായേന സബ്ബേസു പരിവത്തേസുപി ന വിജഹിതവത്ഥുകാവ ഹോതീതി അത്ഥോ. **പരിക്ഖിത്തേ ഗോനിസാദി** വിജഹിതവത്ഥുകാ. **സേസാ ഛദനവിബ്ഭമാ**തി ഛദനവിനാസാ ജഹിതവത്ഥുകാ ഹോന്തീതി അധിപ്പായോ. ഭൂമിവിനിച്ഛയോ.

ഭൂമിനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ഉപജ്ഝാചരിയവത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൮൫. **ഉപജ്ഝാചരിയേ**തി എത്ഥ (മഹാവ॰ ൬൪, ൬൭, ൭൮, ൭൯-൭൪; ചൂളവ॰ ൩൭൫, ൩൭൭; ൩൭൪-൩൭൬; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൬൪, ൬൭, ൭൫, ൭൬, ൭൭) **ആചരിയോ** നാമ നിസ്സയാചരിയോ പബ്ബജ്ജാചരിയോ ഉപസമ്പദാചരിയോ ധമ്മാചരിയോതി ചതുബ്ബിധോ. ഏതേസു ഹി നിസ്സയന്തേവാസികേന യാവ ആചരിയം നിസ്സായ വസതി, താവ സബ്ബമാചരിയവത്തം കാതബ്ബം. പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മന്തേവാസികേഹി പന നിസ്സയമുത്തകേഹിപി ആദിതോ പട്ഠായ യാവ ചീവരരജനം, താവ വത്തം കാതബ്ബം. അനാപുച്ഛിത്വാ പത്തദാനാദിമ്ഹി പന ഏതേസം അനാപത്തി. ഏതേസു ച പബ്ബജ്ജന്തേവാസികോ ച ഉപസമ്പദന്തേവാസികോ ച ആചരിയസ്സ യാവജീവം ഭാരോ, നിസ്സയന്തേവാസികോ ച ധമ്മന്തേവാസികോ ച യാവ സമീപേ വസതി, താവദേവ. സുട്ഠു പിയസീലോ **സുപേസലോ,** സിക്ഖാകാമോതി അത്ഥോ. **ദന്തകട്ഠം** ദേന്തേന ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ മഹന്തം മജ്ഝിമം ഖുദ്ദകന്തി തീണി ദന്തകട്ഠാനി ഉപനേതബ്ബാനി. തേസു യം തീണി ദിവസാനി ഗണ്ഹാതി, തം സല്ലക്ഖേത്വാ ചതുത്ഥദിവസതോ പട്ഠായ താദിസംയേവ സമ്മാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദാതബ്ബം. സചേ യം വാ തം വാ ഗണ്ഹാതി, യഥാലദ്ധം ഉപനേതബ്ബം. **തോയ**ന്തി സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ച ഉദകം ഉപനേത്വാ യം തീണി ദിവസാനി വളഞ്ജേതി, ചതുത്ഥദിവസതോ പട്ഠായ താദിസം ഉപനേതബ്ബം. സചേ ദ്വേപി വളഞ്ജേതി, ദുവിധമ്പി ഉപനേതബ്ബം. സചേ യാഗു ഹോതി, ഭാജനം ധോവിത്വാ ഉപനേതബ്ബം.

൧൮൬. **പത്തേ വത്തം ചരേ**തി ‘‘യാഗും പീതസ്സ ഉദകം ദത്വാ ഭാജനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നീചം കത്വാ സാധുകം അപരിഘംസന്തേന ധോവിത്വാ പടിസാമേതബ്ബ’’ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൯; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം പത്തേ വത്തം ചരേതി അത്ഥോ. ഗാമപ്പവേസേ വത്തം ചരേതി ഏവം സബ്ബത്ഥ. ‘‘സചേ ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ ഗാമം പവിസിതുകാമോ ഹോതി, നിവാസനം ദാതബ്ബം, പടിനിവാസനം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, കായബന്ധനം ദാതബ്ബം, സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിയോ ദാതബ്ബാ, ധോവിത്വാ പത്തോ സോദകോ ദാതബ്ബോ’’തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൯; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) ഇദം **ഗാമപ്പവേസനേ വത്തം** നാമ. ‘‘സചേ ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ പച്ഛാസമണം ആകങ്ഖതി, തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിയോ പാരുപിത്വാ ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചിത്വാ ധോവിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ വാ ആചരിയസ്സ വാ പച്ഛാസമണേന ഹോതബ്ബ’’ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൯; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) നയേന വുത്തം **ഗമനേ വത്തം** നാമ. ‘‘നിവത്തന്തേന പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേതബ്ബ’’ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൯; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) നയേന വുത്തം

ആഗമേ വത്തം നാമ. "ഉപജ്ഝായമ്ഹി വുട്ഠിതേ ആസനം ഉദ്ധരിതബ്ബം, പാദോദകം പാദപീഠം പാദകഥലികം പടിസാമേതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) ഏവം വുത്തം **ആസനാദീസു വത്തം** നാമ. **ഉപാഹനായ വത്തം** നാമ "ഉപാഹനാ പുഞ്ഛിതബ്ബാ, ഉപാഹനാ പുഞ്ഛന്തേന പഠമം സുക്ഖേന ചോളകേന പുഞ്ഛിതബ്ബാ, പച്ഛാ അല്ലേനാ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൫൭, ൩൫൯) വുത്തം. **ചീവരേ വത്തം** നാമ "സചേ ചീവരം സിന്നം ഹോതി, മുഹുത്തം ഉണ്ഹേ ഓതാപേതബ്ബം, ന ച ഉണ്ഹേ ചീവരം നിദഹിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം.

൫൭൭. പരിഭോജനീയപാനീയ-വച്ചപ്പസ്സാവഠാനിസൂതി ഏത്ഥ സചേ പാനീയം ന ഹോതി, പാനീയം ഉപട്ഠാപേതബ്ബം. സചേ പരിഭോജനീയം ന ഹോതി, പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതബ്ബം. സചേ വച്ചകുടി ഉക്ലാപാ ഹോതി, വച്ചകുടി സമ്മജ്ജിതബ്ബാ. **തഥാ** പസ്സാവട്ഠാനേ ഏവം **വത്തം** ചരിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. "വിഹാരം സോധേന്തേന പഠമം പത്തചീവരം നീഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ നയേന വുത്തം **വിഹാരസോധനേ വത്തം** നാമ. "ഭൂമത്ഥരണം ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞാപേതബ്ബ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം പുന **പഞ്ഞാപനേ വത്തം** നാമ.

൫൭൮. ഇദാനി വിഹാരം സോധേന്തേന ഏവം സോധേതബ്ബന്തി തം ദസ്സേതും **"ന പപ്ഫോടേയ്യാ"**തിആദിമാഹ . തസ്സത്ഥോ - വിഹാരം സോധേന്തോ ഭിക്ഖു ഭൂമത്ഥരണാദിസയനാസനം പടിവാതേ വാ പങ്ഗണേ വാ പാനീയസാമന്താ വാ ന പപ്ഫോടേയ്യാതി. **പങ്ഗണേ**തി ബഹൂനം സന്നിപാതേ ഠാനേ.

൫൭൯. ന്ഹാനേതി "സചേ ഉപജ്ഝായോ നഹായിതുകാമോ ഹോതി, നഹാനം പടിയാദേതബ്ബം. സചേ സീതേന അത്ഥോ ഹോതി, സീതം പടിയാദേതബ്ബ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬; ചൂളവ॰ ൩൭൬) വുത്തം **നഹാനേ വത്തം** നാമ, "ഉപജ്ഝായസ്സ ഗത്തതോ ഉദകം സമ്മജ്ജിതബ്ബം, നിവാസനം ദാതബ്ബ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൬൬; ചൂളവ॰ ൩൭൬) വുത്തം **നഹാതസ്സ കാതബ്ബം** നാമ. **രങ്ഗപാകേ**തി "സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ആചരിയസ്സ രജനം പചിതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന അന്തേവാസികേന പചിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം. **ധോവനേ**തി "സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ ആചരിയസ്സ ചീവരം ധോവിതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന അന്തേവാസികേന ധോവിതബ്ബം, ഉസ്സുക്കം വാ കാതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം. **സിബ്ബനേ**തി "സചേ ഉപജ്ഝായേന ആചരിയേന ചീവരം കാതബ്ബം ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന അന്തേവാസികേന കാതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) വുത്തം. ചീവരേ ഥേവേ ഠിതേ രജന്തോ ന വജേ ന പക്കമേയ്യാതി അത്ഥോ. "ചീവരം രജന്തേന സാധുകം സമ്പരിവത്തകം സമ്പരിവത്തകം രജിതബ്ബം, ന ച അച്ഛിന്നേ ഥേവേ പക്കമിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬, ൭൮; ചൂളവ॰ ൩൭൬, ൩൮൦) ഹി വുത്തം.

൫൮൦. ഏകച്ചസ്സാതി ആചരിയുപജ്ഝായാനം വിസഭാഗസ്സ അനത്ഥകാമസ്സ വേരിപുഗ്ഗലസ്സ. **അനാപുച്ഛാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായാനം അനാരോചേത്വാ. **കിഞ്ചന**ന്തി യം കിഞ്ചി.

൫൮൧-൨. തസ്സാതി ഏകച്ചസ്സ. **നിന്നേതു**ന്തി നീഹരിതും. **കിച്ചയം പരികമ്മം വാ**തി വേയ്യാവച്ചം വാ പിട്ഠിപരികമ്മാദിപരികമ്മം വാ അത്തനാ തസ്സ കാതും വാ തേന അത്തനോ കാരാപേതും വാതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൫൮൩. സചേ ആചരിയുപജ്ഝായാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതാ ഹോന്തി, പരിവേണം ഗന്ത്വാ അപസ്സന്തേഹി ഗാമം പവിസിതും വട്ടതി. ഗാമം പവിസന്തോ സചേ പസ്സതി, ആപുച്ഛിതബ്ബമേവാതി വദന്തി. "ഉപജ്ഝായം അനാപുച്ഛാ ന ദിസാ പക്കമിതബ്ബാ"തി (മഹാവ॰ ൬൬, ചൂളവ॰ ൩൭൬) ഹി വുത്തം. അത്തനോ **കിച്ചയം** നാമ അന്തോവിഹാരേപി അത്തനോ പത്തപചനചീവരകമ്മകേസച്ഛേദനാദി.

൫൮൪. സങ്ഘായത്തകമ്മാനി നാമ പരിവാസമാനത്തഅബ്ഭാനതജ്ജനീയനിയസ്സപബ്ബാജനീയപടിസാരണീയഉക്ഖേപനാദയോ.

൫൮൫. വുട്ഠാനം നേസമാഗമേതി "സചേ ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ ഗിലാനോ ഹോതി, യാവജീവം ഉപട്ഠാതബ്ബോ, വുട്ഠാനമസ്സ ആഗമേതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൬൬; ചൂളവ॰

൩൭൬) ഹി വുത്തം. ഉപജ്ഝാചരിയവത്തവിനിച്ഛയോ.

ഉപജ്ഝാചരിയവത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. വച്ചപ്പസ്സാവട്ഠാനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൨൭. യഥാവുഡ്ഢം ന കരേയ്യ വച്ചന്തി സമ്ബന്ധോ. യഥാനുപുബ്ബിയാ ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. ഇമേസു പന തീസു ഠാനേസു യോ യോ പഠമം ആഗച്ഛതി വുഡ്ഢോ വാ നവോ വാ, സോ സോ ആഗതപടിപാടിയാ കാതുഞ്ച നഹായിതുഞ്ച ലബ്ഭതീതി അധിപ്പായോ.

൧൨൮. **ഉബ്ഭജിത്വാ**തി (ചൂളവ॰ ൩൭൩, ൩൭൪) നിവാസനം ദൂരതോവ ഉക്ഖിപിത്വാ നോ പവിസേയ്യ. സഹസാ ച നോ പവിസേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. ''ബഹി ഠിതേന ഉക്കാസിതബ്ബ''ന്തി ച ''സാധുകം അതരമാനേന വച്ചകുടി പവിസിതബ്ബാ''തി ച വുത്തത്താ ഉക്കാസിത്വാവ അതരമാനോ പവിസേയ്യാതി അത്ഥോ. ''ന ഉബ്ഭജിത്വാ പവിസിതബ്ബാ, വച്ചപാദുകായ ഠിതേന ഉബ്ഭജിതബ്ബ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൭൪) വചനതോ **''ഉബ്ഭജേയ്യ പാദുകാസ്വേവ സണ്ഠിതോ''**തി വുത്തം.

൧൨൯. ന കരേയ്യ ഉഭയം **ന കരേയ്യുഭയം**.

൧൩൦. **കൂപേ**തി (ചൂളവ॰ ൩൭൪) വച്ചകൂപേ. **കട്ഠ**ന്തി അവലേഖനകട്ഠം. പസ്സാവദോണിയാ ഖേളം ന കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **നാവലേഖേയ്യ ഫരുസേനാ**തി ഫാലിതകട്ഠേന വാ ഖരേന വാ ഗണ്ഠികേന വാ കണ്ടകേന വാ സുസിരേന വാ പൂതിനാ വാ നാവലേഖിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഉഹതഞ്ചാപീ**തി ഗൂഥമക്ഖിതമ്പി ധോവയേ അത്തനാ വാ പരേന വാ കതന്തി അധിപ്പായോ.

൧൩൧. **ഉബ്ഭജിത്വാ ന നിക്ഖമേ**തി എത്ഥ ''വച്ചപാദുകായ ഠിതേന പടിച്ഛാദേതബ്ബ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൭൪) ഹി വുത്തം, പുന ''ആചമനപാദുകായം ഠിതേന ഉബ്ഭജിതബ്ബ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൭൪) ച വുത്തം. ''ചപു ചപൂ''തി സദ്ദം കത്വാ നാചമേയ്യാതി അത്ഥോ. വച്ചപ്പസ്സാവട്ഠാനികവിനിച്ഛയോ.

വച്ചപ്പസ്സാവട്ഠാനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ആപുച്ഛകരണനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൩൨. **ഥേരേനാ**തി സങ്ഘത്ഥേരേന.

൧൩൩. തത്ഥ തത്ഥ സന്നിപതിതാനം സബ്ബേസം വുഡ്ഢോ വുഡ്ഢതരോ, തസ്മിം **വുഡ്ഢതരാഗമേ** പുന ആപുച്ഛനം നത്ഥി. **ഭത്തഗ്ഗേ ചാനുമോദതോ**തി എത്ഥ ദാനപതിനാ യാചിതേന ദഹരേന വുഡ്ഢേന അനാപുച്ഛിത്വാ കഥേതും വട്ടതീതി വദന്തി.

൧൩൪. **ഏകവിഹാരകേ**തി ഏകോവരകേ വുഡ്ഢേന വസന്തോ അനാപുച്ഛാ ന സജ്ഝായേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഉദ്ദേസം പരിപുച്ഛഞ്ച നോ ദദേ**തി ഉദ്ദേസം വാ പരിപുച്ഛം വാ നോ ദദേയ്യ.

൧൩൫. ന വിവരേയ്യ ന ഥകേയ്യ ചാതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വാരം നാമ മഹാവളഞ്ജം, തത്ഥ ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥി.

൧൩൬. വുഡ്ഢേന ചങ്കമേ ചങ്കമന്തോപി യേന വുഡ്ഢോ, തേന പരിവത്തയേതി സമ്ബന്ധോ. ആപുച്ഛകരണവിനിച്ഛയോ.

ആപുച്ഛകരണനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮. നഗ്ഗനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൩൭. ''ന ത്വേവ നഗ്ഗേന ആഗന്തബ്ബം, യോ ആഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൫൧൭) വുത്തത്താ (ചൂളവ॰ ൨൬൧;) **''നഗ്ഗോ മഗ്ഗം ന വജേ''**തി വുത്തം.

൧൩൭. പടിച്ഛാദിസൂതി ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ ജന്താഘരേപി ഉദകേപി പരികമ്മം കാതും കുക്കുച്ചായന്തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ പടിച്ഛാദിയോ ജന്താഘരപ്പടിച്ഛാദിം ഉദകപ്പടിച്ഛാദിം വത്ഥപ്പടിച്ഛാദി''ന്തി ഏവം വുത്താസു തീസു പടിച്ഛാദീസൂതി അത്ഥോ. **ദുവേ**തി ഏതാസു തീസു പടിച്ഛാദീസു ഉദകജന്താഘരപ്പടിച്ഛാദിയോ പരികമ്മേ കപ്പന്തീതി അധിപ്പായോ. **വത്ഥച്ഛാദീ**തി വത്ഥപ്പടിച്ഛാദി. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഖാദനീയസായനീയാദീസു സബ്ബകമ്മേസു കപ്പിയാതി അത്ഥോ. നഗ്ഗവിനിച്ഛയോ.

നഗ്ഗനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൯. ന്ഹാനകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൩൮. പുരതോതി (ചൂളവ॰ ൩൭൮) ഥേരാനം പുരതോ ഉപരി വാ ന ച ന്ഹായേയ്യാതി അത്ഥോ.

൧൩൯-൧൪൧. കുട്ടത്ഥമ്ഭതരുട്ടാനേതി ഏത്ഥ (ചൂളവ॰ ൨൪൩; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൩) കുട്ടേ വാ ഥമ്ഭേ വാ തരുമ്ഹി വാ അട്ടാനഫലകേ വാ കായം ന ഘംസയേതി അത്ഥോ. **ഗന്ധബ്ബഹത്ഥോ** നാമ മക്കടഹത്ഥസദിസോ ദാരുആദിമയോ. **കുരുവിന്ദകസുത്തിയാ**തി കുരുവിന്ദസുത്തിയാ. മല്ലകേന വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ. ''ന ഭിക്ഖവേ വിഗ്ഗയ്ഹ പരികമ്മം കാരാപേതബ്ബം. യോ കാരാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൪൩) ഏവം വുത്തം വിഗ്ഗഹപരികമ്മം സന്ധായ **''അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ''**തി വുത്തം.

ഇദാനി കപ്പിയാനി ദസ്സേതും **''കപാലിട്ഠകഖണ്ഡാനീ''**തിആദിമാഹ. സബ്ബേസം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ . ഗിലാനസ്സപി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൩) അഗിലാനസ്സപി ഇമാനി കപാലിട്ഠകഖണ്ഡാദീനി കായഘംസനേ വട്ടന്തി. **പുഥുപാണീ**തി (ചൂളവ॰ ൨൪൪) ഹത്ഥപരികമ്മം വുച്ചതി. തസ്മാ സബ്ബേസം ഹത്ഥേന പിട്ഠിപരികമ്മം കാതും വട്ടതി. **അകതമല്ലകം** നാമ ഏകദാഠിമം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കതം. പാസാണാദയോ പാദഘംസനേ ഏവ കപ്പിയാ. ന്ഹാനകപ്പവിനിച്ഛയോ.

ന്ഹാനകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൦. അവന്ദിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൪൨. ''നാനാസംവാസകോ വുഡ്ഢതരോ അധമ്മവാദീ അവന്ദിയോ''തി (ചൂളവ॰ ൩൧൨; പരി॰ ൪൬൭) ഏവം വുത്തത്താ ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ ഇധ **നാനാസംവാസകോ**. പാരിവാസിയമൂലായപടികസ്സനാരഹമാനത്താരഹമാനത്തചാരിഅബ്ഭാനാരഹാ **ഗരുകട്ഠാ**തി ഇധ ഗഹിതാ. ഇമേ പന അഞ്ഞമഞ്ഞം യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനാദീനി ലഭന്തി, പകതത്തേന അവന്ദനീയാതി അധിപ്പായോ. അവന്ദനീയവിനിച്ഛയോ.

അവന്ദിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൧. ചമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൪൩. ഇദാനി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ചമ്മാനി അത്ഥരണാനി ഏളകചമ്മം അജചമ്മം മിഗചമ്മ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) ഏവം വുത്തചമ്മാനി ദസ്സേതും **''മിഗാജേളകചമ്മാനീ''**തിആദിമാഹ. **പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) മഞ്ചാദീസു യഥ കത്ഥചി അത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിതും വാ നിസീദിതും വാ വട്ടന്തീതി അത്ഥോ. രോഹിതേണീപസദാ ച കുരുങ്ഗാ ച ച-സദ്ദേന അഞ്ഞേപി വാളമിഗാ മിഗമാതുകാദയോപി മിഗജാതികാ ഏവാതി അധിപ്പായോ.

൧൪൪. അനുഞ്ഞാതത്തയാ അഞ്ഞന്തി -

> ''മക്കടോ കാളസീഹോ ച, സരഭോ കദലീമിഗോ;
> യേ ച വാളമിഗാ കേചി, തേസം ചമ്മം ന വട്ടതീ''തി. -

ഏത്ഥ **വാളമിഗ**ഗ്ഗഹണേന വുത്താവസേസാ അന്തമസോ ഗോമഹിംസാദയോ ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. **ഥവികാ**തി ഉപാഹനകോസകസത്ഥകോസകകുഞ്ചികകോസകാതി വേദിതബ്ബാ, ന

പത്തത്ഥവികാദയോ. ചമ്മവിനിച്ഛയോ.

ചമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൨. ഉപാഹനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൭൭. ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാതി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൫) ചതുപടലതോ പട്ഠായ വുച്ചതി, ന ഏകദ്വിതിപടലതോ പട്ഠായ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഏകപലാസികം ഉപാഹനം, ന ഭിക്ഖവേ ദിഗുണാ ഉപാഹനാ ധാരേതബ്ബാ, ന തിഗുണാ ഉപാഹനാ ധാരേതബ്ബാ, ന ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൪൫) വുത്തത്താ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഓമുക്കം ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനം, ന ഭിക്ഖവേ നവാ ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൪൭) വുത്തത്താ **''നവാ''**തി വുത്തം. സബ്ബത്ഥാപി മജ്ഝിമദേസേ ഗിലാനോപി നവം ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനം ന ലഭതി, ഏകവാരമ്പി അഞ്ഞേഹി പരിഭുത്തം ഓമുക്കഉപാഹനസങ്ഖാതം ലഭതി, പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ഗിലാനോ നവമ്പി ലഭതീതി വേദിതബ്ബം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ഗുണങ്ഗുണൂപാഹന''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) അവിസേസേന വുത്തത്താ.

സബ്ബസ്സാതി ഗിലാനസ്സാപി അഗിലാനസ്സാപീതി അത്ഥോ. മജ്ഝിമദേസേപി പച്ചന്തിമദേസേപി ആരാമേ ആരാമൂപചാരേ ഗിലാനസ്സാപി അഗിലാനസ്സാപി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അജ്ഝാരാമേ ഉപാഹനം ധാരേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൯) വുത്തത്താ കപ്പിയന്തി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി ആരാമേപി ഗാമേപി. **അകല്ലകസ്സാ**തി ഗിലാനസ്സ. ഏത്ഥ പന മജ്ഝിമദേസേ ഗിലാനസ്സ ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ പരിഭുത്താവ ആരാമേപി ഗാമേപി വട്ടതി, പച്ചന്തിമദേസേ അപരിഭുത്താപി. മജ്ഝിമദേസേപി പച്ചന്തിമദേസേപി ഭഗവതാ ഗിലാനസ്സേവ ഉപാഹനാ അനുഞ്ഞാതാ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ പാദാ വാ ദുക്ഖാ, പാദാ വാ ഫലിതാ, പാദഖിലോ വാ ആബാധോ, ഉപാഹനം ധാരേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൯) ച ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ സഉപാഹനേന ഗാമം പവിസിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൬) വുത്തത്താ ച. മജ്ഝിമദേസേ ച ഗിലാനോ നവം ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനം ധാരേതും യദി ലഭതി, കഥം പദേസപഞ്ഞത്തി ഹോതീതി? സബ്ബത്ഥ പന ഭഗവതാ ഗിലാനസ്സേവ ഉപാഹനാ അനുഞ്ഞാതാ, തസ്മാ മജ്ഝിമദേസേ ഗിലാനോ നവം ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനം ലഭതീതി ഗഹേതബ്ബന്തി വദന്തി.

൧൭൮-൯. സബ്ബാവ നീലകാ (മഹാവ॰ ൨൪൬; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൬) **സബ്ബനീലകാ**. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ **ഓദാതകാദീ**സുപി. ഓദാതം പന നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം പടിക്ഖിത്തം, അനുലോമവസേന പന ഇധ പടിക്ഖിത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **മഹാരങ്ഗരത്താ** സതപദിപിട്ഠിവണ്ണാ. **മഹാനാമരങ്ഗരത്താ** മന്ദരത്താ. **മഞ്ജേട്ഠികാ** കണവേരപുപ്ഫവണ്ണാ. പുപ്ഫലതാദീഹി വിചിത്താ **ചിത്രാ. നീലപീതാദിവദ്ധികാ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഓദാതലോഹിതമഞ്ജേട്ഠികമഹാരങ്ഗമഹാനാമരങ്ഗരത്താദിവസേന വദ്ധികാ ഗഹിതാ. സീഹബ്യഗ്ഘുദ്ദാജിനദീപീനം ചമ്മേഹി ചാതി സമ്ബന്ധോ. **കോചീ**തി ഗിലാനോപി അഗിലാനോപി.

൧൮൦. സകലം വാ ഏകദേസകം വാ രജനം ചോളേന (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൬) പുഞ്ഛിത്വാ വളഞ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. ഖല്ലകാദികം പന സബ്ബം ഹാരിത്വാ വളഞ്ജേതബ്ബം. ഉപാഹനവിനിച്ഛയോ.

ഉപാഹനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൩. അനോലോകിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൮൧. ഇത്ഥിയാതി തദഹുജാതായപി ദാരികായ. ആദാസേ (ചൂളവ॰ ൨൪൭) വാ ഉദകപത്തേ വാ അത്തനോ മുഖം അവലോകേയ്യ, അസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആബാധപച്ചയാ ആദാസേ വാ ഉദകപത്തേ വാ മുഖനിമിത്തം ഓലോകേതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൪൭) വുത്തത്താവണാദീനി വാ ''ജിണ്ണോ നു ഖോമ്ഹി, നോ വാ''തി ഏവം ആയുസങ്ഖാരം വാ ഓലോകേതും വട്ടതി. അനോലോകിയവിനിച്ഛയോ.

അനോലോകിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൪. അഞ്ജനീനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯൨. വട്ടാ വാ അട്ഠസോളസംസാ വാ മട്ഠാ പുപ്ഫലതാദീഹി അചിത്തകാ അഞ്ജനീ വട്ടതീതി അത്ഥോ. **തിസ്സോപി** വട്ടന്തി, ഏകായ വാ ദ്വീസു വാ കഥാ ഏവ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ. **ലേഖാതി** വട്ടലേഖാ. **ബന്ധിതുന്തി** പിധാനകബന്ധനത്ഥം.

൧൯൩. **രൂപന്തി** സകുണരൂപാദി. യദി ച ഏദിസം അഞ്ഞേഹി കതം ലഭതി, ഘംസിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ യഥാ വാ ന പഞ്ഞായതി, തഥാ സുത്തേന വേഠേത്വാ വളഞ്ജേതബ്ബം.

൧൯൪. **ഥവികാതി** അഞ്ജനിഥവികാ. അഞ്ജനിസലാകാപി ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ.

൧൯൫-൬. **അട്ഠീതി** (മഹാവ॰ ൨൬൬; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪) മനുസ്സട്ഠിം ഠപേത്വാ അവസേസട്ഠി. വിസാണദന്തേസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. ആമലകക്കാദീഹി കതാ **ഫലമയാ. തമ്മയാതി** ഇധ വുത്തേഹേവ നിബ്ബത്താ. അഞ്ജനീവിനിച്ഛയോ.

അഞ്ജനീനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൫. അകപ്പിയസയനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯൭-൮. "ഉച്ചകോ ആസന്ദികോ ഉപ്പന്നോ ഹോതി, അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ഉച്ചകമ്പി ആസന്ദിക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭) വചനതോ മഞ്ചസ്സ ഉപഡ്ഢഭാഗപ്പമാണേന ഏകതോഭാഗേന ദീഘമ്പി സുഗതങ്ഗുലേന അതിരേകട്ഠങ്ഗുലപാദകം ഇധ **ആസന്ദീതി** അധിപ്പേതം, ചതുരംസാസന്ദികോ പന പമാണാതിക്കന്തകോപി വട്ടതി. **തൂലീതി** പകതിതൂലികാ. **പല്ലങ്കോ**നാമ ആഹരിമേഹി വാളേഹി കതോതി വുത്തോ. തത്ഥേവ "സീഹരൂപാദിം ദസ്സേത്വാ കതോ പന വട്ടതീ"തി വദന്തി. **പടികന്തി** സേതത്ഥരണം. **ഗോനചിത്തകന്തി** ഏത്ഥ ചതുരങ്ഗുലാധികലോമോ കോജവോ **"ഗോനകോ"**തി വുച്ചതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കോജവ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൩൭) **ചീവരക്ഖന്ധകേ** വുത്തത്താ ചതുരങ്ഗുലലോമകം പകതികോജവം വട്ടതി. രതനചിത്തം ചിത്തകം ന വട്ടതി. **പടലീതി** ഘനപുപ്ഫരത്തഅത്ഥരണം . **വികതീതി** സീഹബ്യഗ്ഘാദിരൂപവിചിത്തോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണകോ. **ഉദ്ദലോമീതി** ഏകതോഉഗ്ഗതപുപ്ഫം. **ഏകന്തലോമികാതി** ഉഭതോഉഗ്ഗതപുപ്ഫം.

കുത്തന്തി സോളസന്നം നാടകിത്ഥീനം ഠത്വാ നച്ചനയോഗ്ഗം ഉണ്ണാമയത്ഥരണം. **കോസേയ്യന്തി** രതനപരിസിബ്ബിതം കോസേയ്യസുത്തമയം പച്ചത്ഥരണം. **കട്ടിസ്സന്തി** രതനപരിസിബ്ബിതം കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയം പച്ചത്ഥരണം. കോസേയ്യഞ്ച കട്ടിസ്സഞ്ച രതനപരിസിബ്ബിതാനേവ ന വട്ടന്തി, സുദ്ധാനി വട്ടന്തി. **ഹത്ഥിഅസ്സരഥത്ഥരാ** തേസം ഉപരി അത്ഥരണകഅത്ഥരണാവ. **അജിനപ്പവേണീതി** അജിനചമ്മേഹി മഞ്ചപ്പമാണേന സിബ്ബിത്വാ കതാ പവേണീ, തേന ച കദലീമിഗചമ്മം സേതവത്ഥസ്സ ഉപരി പത്ഥരിത്വാ സിബ്ബിത്വാ കതം പവരപച്ചത്ഥരണം കദലീമിഗപ്പവരപച്ചത്ഥരണം, തേന ച അത്ഥതം **അജിനപ്പവേണീകദലീമിഗപ്പവരപച്ചത്ഥരണത്ഥതം**.

സേതവിതാനമ്പി ഹേട്ഠാ അകപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ സതി ന വട്ടതി, കപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ സതി വട്ടതി, രത്തവിതാനസ്സ ഹേട്ഠാ കപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ സതിപി ന വട്ടതി ഏവ. സീസൂപധാനം പാദൂപധാനന്തി മഞ്ചസ്സ ഉഭതോലോഹിതകം ഉപധാനം ന വട്ടതി. യം പന ഏകമേവ ഉപധാനം ഹോതി, ഉഭോസു അന്തേസു രത്തം വാ പദുമവണ്ണം വാ ചിത്തം വാ, സചേ പമാണയുത്തം, വട്ടതി, മഹാഉപധാനം പന പടിക്ഖിത്തം.

൧൯൯. **ആസന്ദാദിത്തയാതി** ആസന്ദീ തൂലീ പല്ലങ്കോതി ഇദം തയം നാമം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ തീണി ആസന്ദിം പല്ലങ്കം തൂലികം സേസകം ഗിഹിവികടം അഭിനിസീദിതും, ന ത്വേവ അഭിനിപജ്ജിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൧൪) ഹി വുത്തം. സേസേ ഗിഹിസന്തകേ നിസീദിതും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. യദി ധമ്മാസനേ സങ്ഘികമ്പി ഗോനകാദിം ഭിക്ഖൂഹി അനാണത്താ ആരാമികാദയോ സയമേവ പഞ്ഞപേന്തി ചേവ നീഹരന്തി ച, ഏതം **ഗിഹിവികടനീഹാരം** നാമ, ഇമിനാ ഗിഹിവികടനീഹാരേന വട്ടതി. **ഭത്തഗ്ഗം** നാമ വിഹാരേ ഏവ ദാനട്ഠാനം.

൫൩. ചതുന്നം പാദാനം, തീസു പസ്സേസു അപസ്സയാനഞ്ച വസേന **സത്തങ്ഗോ**. ഏകപസ്സേന യുത്തോ **പഞ്ചങ്ഗോ**. ഇമേ പന സത്തങ്ഗപഞ്ചങ്ഗാ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചകമ്പി സത്തങ്ഗ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭) വുത്തത്താ പമാണാതിക്കന്താപി വട്ടന്തി. തേന വുത്തം **''ഉച്ചപാദകാ''**തി. തൂലോനദ്ധാ മഞ്ചപീഠാ ഘരേയേവ നിസീദിതും കപ്പന്തീതി സമ്ബന്ധോ.

൫൪. **ചീവരച്ഛവിയോ**തി ഛന്നം ചീവരാനം, ഛന്നം അനുലോമചീവരാനഞ്ച അഞ്ഞതരചീവരച്ഛവിയോതി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥാ**തി മഞ്ചേപി പീഠേപി ഭത്തഗ്ഗേപി അന്തരഘരേപീതി അത്ഥോ. ഇമാസം പന ഭിസീനം പമാണപരിച്ഛേദോപി നത്ഥി, മഞ്ചപീഠാദീനം വസേന അനുരൂപം സല്ലക്ഖേത്വാ പമാണം കാതബ്ബം.

൫൫. ''തൂലികാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിജടേത്വാ ബിമ്ബോഹനം കാതും, തീണി തൂലാനി രുക്ഖതൂലം ലതാതൂലം പോടകിതൂല''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭) വുത്തത്താ തൂലത്തയഞ്ച (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ബിമ്ബോഹനേ വട്ടതി. ഇമേഹി തീഹി തൂലേഹി സബ്ബേസം രുക്ഖലതാതിണാനം തൂലം അനുഞ്ഞാതന്തി വേദിതബ്ബം. ഭിസിയം പന കിഞ്ചി തൂലം ന വട്ടതിയേവ. **ഭിസിഗബ്ഭോ**തി ഭിസിയാ വുത്തം ചോളാദിപഞ്ചകം ബിമ്ബോഹനേ അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. **മിഗപക്ഖിന**ന്തി സീഹാദീനം സബ്ബചതുപ്പദാനം ഹംസമോരാദീനം സബ്ബപക്ഖീനം ലോമാനി കപ്പന്തി. മസൂരകേ അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ.

൫൬. ഇദാനി ഭിസിയം കപ്പിയാകപ്പിയം ദസ്സേതും **''മനുസ്സലോമ''**ന്തിആദിമാഹ. **ഉണ്ണായ**ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) ഉണ്ണാഭിസിയം മനുസ്സലോമം ന ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. ഉണ്ണാഭിസിയമ്പി മനുസ്സലോമം ഠപേത്വാ യേസം കേസഞ്ചി പക്ഖിചതുപ്പദാനം ലോമം വട്ടതീതി അത്ഥോ. **പണ്ണേ**തി പണ്ണഭിസിയഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച സുദ്ധം തമാലപത്തഞ്ച ന ലബ്ഭം, അവസേസം യം കിഞ്ചി പണ്ണം ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. തമാലപത്തകമ്പി അഞ്ഞേഹി മിസ്സം വട്ടതീതി. ചോളവാകതിണേസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. **ആസനഞ്ചേവ അപ്പടിവേക്ഖിതം ന ലബ്ഭ**ന്തി ആസനസാമഞ്ഞതോ പസങ്ഗേന വുത്തം. അകപ്പിയസയനവിനിച്ഛയോ.

അകപ്പിയസയനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൫. സമാനാസനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൫൭. തിണ്ണം വസ്സാനം അന്തരം **തിവസ്സന്തരം**. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിവസ്സന്തരേന സഹ നിസീദിതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) ഹി വുത്തം. യോ ദ്വീഹി വസ്സേഹി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦) വുഡ്ഢോ വാ നവോ വാ, സോ തിവസ്സന്തരോ നാമ.

൫൮. **മുനീ**തി ബുദ്ധമുനി. **സബ്ബേഹേവാ**തി അനുപസമ്പന്നേഹിപി.

൫൯. **അന്ത**ന്തി പച്ഛിമം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം തിണ്ണം പഹോതി, ഏത്തകം പച്ഛിമം ദീഘാസന''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൦) വുത്തത്താ യം തിണ്ണം പഹോതി, ഏതം സംഹാരിമം വാ ഹോതു അസംഹാരിമം വാ, തഥാരൂപേസു ഫലകഖണ്ഡേസുപി നിസീദിതും വട്ടതി. **ദ്വിന്ന**ന്തി ദ്വിന്നം സമാനാസനികാനം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദുവഗ്ഗസ്സ മഞ്ചം ദുവഗ്ഗസ്സ പീഠ''ന്തി (ചുളവ॰ ൩൨൦) വുത്തത്താ ദ്വേ സമാനാസനികാ സഹ നിസീദിതും ലഭന്തി. അഞ്ഞേഹി അസമാനാസനികേഹി, അനുപസമ്പന്നാദീഹി വാ ദ്വേ ഹുത്വാപി നിസീദിതും ന ലഭന്തി. സമാനാസനികവിനിച്ഛയോ.

സമാനാസനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൬. അസംവാസികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൬൦. **ഉക്ഖിത്തോ**തി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ, അപ്പടികമ്മേ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ വാ ഉക്ഖിത്തകോതി തിവിധോപി ഇധ ഉക്ഖിത്തോ ഗഹിതോ. **അനുപസമ്പന്നോ**തി ഇമിനാ സിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരീസിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകാ ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. **ഛിന്നമൂലകോ** നാമ അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നകോ. **നാനാസംവാസോ**തി ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ. ''നാനാസീമായ ഠിതചതുത്ഥോ കമ്മം കരേയ്യ, ഇദ്ധിയാ വേഹാസേ

ഠിതചതുത്ഥോ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ”ന്തി ഹി വുത്തത്താ ഇമേപി “അസംവാസികാ”തി വുത്താ. ഏതേസു പന ഉക്ഖിത്തകേഹി സദ്ധിം ഉപോസഥാദീനി കരോന്തോ പാചിത്തിയം ആപജ്ജതി. നിസ്സീമട്ഠവേഹാസട്ഠേഹി കരോന്തസ്സ കമ്മം കുപ്പതി, ദുക്കടഞ്ച ഹോതി, ഇതരേഹി ദുക്കടം. അസംവാസികവിനിച്ഛയോ.

അസംവാസികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൭. കമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯൯. അധമ്മകമ്മന്തി ഏത്ഥ കഥം അധമ്മകമ്മം ഹോതീതി ചേ? വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മകമ്മം? ഞത്തിദുതിയേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, കമ്മേ ഏകായ ഞത്തിയാ കമ്മം കരോതി, ന ച കമ്മവാചം അനുസ്സാവേതി, അധമ്മകമ്മം. ദ്വീഹി ഞത്തീഹി കമ്മം കരോതി, ന ച കമ്മവാചം അനുസ്സാവേതി, അധമ്മകമ്മം. ഏകായ കമ്മവാചായ കമ്മം കരോതി, ന ച ഞത്തിം ഠപേതി, അധമ്മകമ്മം. ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി കമ്മം കരോതി, ന ച ഞത്തിം ഠപേതി, അധമ്മകമ്മ”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൮൭). ഇമിനാ നയേന സേസകമ്മേസുപി വുത്തപ്പകാരേന അകത്വാ അഞ്ഞഥാ കരണം അധമ്മകമ്മന്തി വേദിതബ്ബം.

വഗ്ഗേനാതി വഗ്ഗേന സങ്ഘേന. കഥഞ്ച വഗ്ഗം ഹോതീതി ചേ? യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേ അനാഗതാ ഹോന്തി, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ അനാഹടോ ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ പടിക്കോസന്തി, വഗ്ഗകമ്മന്തി ഇമേസു യേന കേനചി ഏകേനപി അങ്ഗേന വഗ്ഗം ഹോതി.

സമഗ്ഗേനാതി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന. കഥം സമഗ്ഗം ഹോതീതി ചേ? യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേ ആഗതാ ഹോന്തി, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ ആഹടോ ഹോതി, സമ്മുഖീഭൂതാ നപ്പടിക്കോസന്തി, സമഗ്ഗകമ്മന്തി ഏവം.

ചതുത്ഥന്തി സമഗ്ഗേന ധമ്മികം. ഏത്താവതാ “ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, കമ്മാനി, അധമ്മേന വഗ്ഗകമ്മം, അധമ്മേന സമഗ്ഗകമ്മം, ധമ്മേന വഗ്ഗകമ്മം, ധമ്മേന സമഗ്ഗകമ്മ”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൮൪) ഏവം വുത്താനി ചത്താരി കമ്മാനി പരിഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാനി.

൨൦൦-൨൦൨. ദസവഗ്ഗികോ (മഹാവ॰ ൩൮൮; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വീസതിവഗ്ഗികോ ച **ദസവീസതിവഗ്ഗികോ**. അബ്ഭാനോപസമ്പദാപ്പവാരണാ ഠപേത്വാ സബ്ബകമ്മേസു കമ്മപ്പത്തോതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സേസേസുപി. **ഇതരോ**തി വീസതിവഗ്ഗോ ച അതിരേകവീസതിവഗ്ഗോ ച.

൨൦൩. ഇദാനി കമ്മപ്പത്തേ ച ഛന്ദാരഹേ ച ദസ്സേതും **“ചതുവഗ്ഗേനാ”**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ (പരി॰ ൪൭൭, ൪൮൭; പരി॰ ൪൭൭-൪൭൭) **പകതത്താ** നാമ യേ പാരാജികഉക്ഖിത്തലദ്ധിനാനാസംവാസകാ ന ഹോന്തി. **പരേ**തി ഏകസീമട്ഠാ പകതത്താ ഭിക്ഖൂ. യദി പകതത്താ ഭിക്ഖൂപി അഞ്ഞതരം ഗാമസീമം വാ നദീസമുദ്ദജാതസ്സരഖണ്ഡസീമാസു വാ അഞ്ഞതരം പവിസിത്വാ ഠിതാ ഹോന്തി, നേവ കമ്മപ്പത്താ, ന ഛന്ദാരഹാ. ന ഹി തേസം ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ ആഗച്ഛതി അഞ്ഞസീമായം ഠിതത്താ. **സേസേപീ**തി പഞ്ചവഗ്ഗാദികരണീയേപീതി അത്ഥോ.

൨൦൪. അസംവാസഗണപൂരം വാ കത്വാ കതം കമ്മം കുപ്പഞ്ച ഹോതി, കാരകാനഞ്ച ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. “യസ്സ സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി, തംചതുത്ഥോ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൮൯) വുത്തത്താ **“കമ്മാരഹഗണപൂരം വാ”**തി വുത്തം. ഇദാനി പരിവാസാദികമ്മാനംയേവ പരിസതോ വിപത്തിം ദസ്സേതും **“ഗരുകട്ഠഗണപൂരം വാ”**തി വുത്തം. തമ്പി അനിക്ഖിത്തവത്തം സന്ധായ വുത്തം. നിക്ഖിത്തവത്തോ പന സബ്ബത്ഥ ഗണപൂരകോ ഹോതി ഏവ.

൨൦൫. വാരേയ്യാതി പടിക്ഖിപേയ്യ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മകമ്മേ കയിരമാനേ പടിക്കോസിതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൪) ഹി വുത്തം. **അന്തരായേ** സതീതി അത്ഥോ. “അധമ്മകമ്മം ഇദം, ന മേതം ഖമതീ”തി ഏവം ദ്വേ തയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠിം ആവി കരേയ്യുന്തി അത്ഥോ. യദി ഏകോ ഹോതി, “ന മേതം ഖമതീ”തി ഏവം അധിട്ഠാനം കരേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏത്താവതാ ഏതേ നിരാപത്തികാ ഹോന്തി, അന്തരായാ ച മുച്ചന്തി, കമ്മം പന അധമ്മത്താ കുപ്പമേവ. **വാരേന്തേവ തതോധികാ**തി ഏത്ഥ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതൂഹി പഞ്ചഹി പടിക്കോസിതും, ദ്വീഹി തീഹി ദിട്ഠിം ആവി കാതും, ഏകേന അധിട്ഠാതും, "ന മേതം ഖമതീ"തി (മഹാവ॰ ൧൫൪) വുത്തത്താ ചത്താരോ വാ പഞ്ച വാ വാരേന്തി ഏവാതി അത്ഥോ.

൨൦൬. ഇദാനി യേഹി പടിക്ഖിത്തം ഹോതി, തേ ദസ്സേതും **"കമ്മാരഹാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഖിത്തചിത്ത**-ഗ്ഗഹണേന ഉമ്മത്തകോപി ഗഹിതോവ. **ഏതേസ**ന്തി യേ വുത്തപ്പകാരാ, തേസം പടിക്ഖേപോ ന രുഹതീതി അത്ഥോ.

൨൦൭. ഇദാനി യസ്സ പടിക്ഖേപോ രുഹതി, തം ദസ്സേതും **"പകതത്തേകസീമട്ഠ-സമസംവാസഭിക്ഖുനോ"**തി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ (മഹാവ॰ ൩൯൫) - ഏവരൂപസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിക്കോസനാ അന്തമസോ ആനന്തരസ്സാപി ആരോചേന്തസ്സ രുഹതീതി. "ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖവേ , പകതത്തസ്സ സമാനസംവാസികസ്സ സമാനസീമായം ഠിതസ്സ അന്തമസോ ആനന്തരികസ്സപി ഭിക്ഖുനോ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ സങ്ഘമജ്ഝേ പടിക്കോസനാ രുഹതീ"തി (മഹാവ॰ ൩൯൫) വുത്തം.

൨൦൮. സമ്മുഖാ യദി പടിക്കോസേയ്യാതി അത്ഥോ. **തിരോക്ഖാ**തി പരമ്മുഖാ. കായസാമഗ്ഗിം വാ ഛന്ദം വാ നോ ദദേയ്യ, ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. കമ്മവിനിച്ഛയോ.

കമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൯. മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൦൯. **ചുണ്ണ**ന്തി സിരീസചുണ്ണാദികന്തി അത്ഥോ. **മത്തികാ**തി പകതിമത്തികാ വാ പഞ്ചവണ്ണാ വാ സുദ്ധാ കുങ്കുട്ഠആദികാ വാ. **കുലസങ്ഗഹാ**തി ഏതേഹി സങ്ഗഹിതാനം സന്തികേ ലാഭാസായ കുലസങ്ഗഹത്ഥന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന ഇമേഹി സങ്ഗഹിതാനം സന്തികേ "കിഞ്ചി ലഭിസ്സാമീ"തി സങ്ഘികം വാ പുഗ്ഗലികം വാ ദാതും ന വട്ടതി ഏവ. ഇമിനാ പന നയേന ലദ്ധം പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന വട്ടതി, മിച്ഛാജീവഞ്ച ഹോതി.

൨൧൦-൨൧൧. ലാഭാസായ ദായകാനം ദാരകേ ഉക്ഖിപിത്വാ പരിഭടഭാവോ **പാരിഭടകതാ,** തായ പാരിഭടകതായ ന ജീവയേതി സമ്ബന്ധോ. സേസേസുപി ഏസേവ നയോ. ഖേത്താദീസു പേസിതസ്സ ഗമനം **പഹേണകമ്മം**. സാസനപ്പടിസാസനഹരണം **ദൂതകമ്മം**. പേസിതസ്സ ഗേഹതോ ഗേഹഗമനം **ജങ്ഘപേസനിയം**. ലാഭാസായ ലഞ്ജദാന**മനുപ്പദാനം. അഞ്ഞേന വാപീ**തി അങ്ഗവിജ്ജാദിനാ.

൨൧൨. **വിഞ്ഞത്തീ**തി (പാരാ॰ ൬൭൭ ആദയോ; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൭൭ ആദയോ) അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി. **അനേസനാ**തി പുബ്ബേ വുത്തേന പുപ്ഫദാനാദിനാ പച്ചയേസനാ. **കുഹനാദീഹീ**തി (വിഭ॰ ൮൬൧; വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൮൬൧; മഹാനി॰ ൮൭) കുഹനാ ലപനാ നേമിത്തകതാ നിപ്പേസികതാ ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാതി ഇമേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥൂഹീതി അത്ഥോ. മിച്ഛാജീവവിനിച്ഛയോ.

മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൦. വത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൧൩. ഇദാനി ആഗന്തുകവത്താദീനി ദസ്സേതും **"വത്ത"**ന്തി മാതികാപദം ഉദ്ധടം. പരിക്ഖിത്തസ്സ (ചൂളവ॰ ൩൫൭ ആദയോ; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭ ആദയോ) വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ദ്വീഹി ലേഡ്ഡുപാതേഹി പരിച്ഛിന്നട്ഠാനം പത്വാ ഉപാഹനം ഓമുഞ്ചിത്വാ നീചം കത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ ഉപാഹനം ദണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ ഛത്തം അപനാമേത്വാ സീസം വിവരിത്വാ സീസേ ചീവരം ഖന്ധേ കരിത്വാ സാധുകം അതരമാനേന ആരാമോ പവിസിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൨൧൪. **പുച്ഛേയ്യ സയനാസന**ന്തി "കതമം മേ സേനാസനം പാപുണാതി, കിം അജ്ഝാവുത്ഥം വാ അനജ്ഝാവുത്ഥം വാ"തി ഏവം പുച്ഛിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൨൭൫-൬. മഞ്ചപീഠാദിദാരുഭണ്ഡഞ്ച (ചൂളവ॰ ൩൧൬; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൬) രജനഭാജനാദിമത്തികാഭണ്ഡഞ്ച. **ആപുച്ഛാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ വാ സാമണേരസ്സ വാ ആരാമികസ്സ വാ "ആവുസോ ഇമം ജഗ്ഗാഹീ"തി ആരോചേത്വാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞഥാ**തി ഏവം അകത്വാതി അത്ഥോ.

൨൭൭-൯. **വുഡ്ഢാഗന്തുകസ്സാ**തി ഏത്ഥ (ചൂളവ॰ ൩൫൯ ആദയോ; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൭ ആദയോ) ദൂരതോവ ദിസ്വാ യദി "വുഡ്ഢോ"തി ജാനാതി, തസ്മിം അനാഗതേ ഏവ ആസനപഞ്ഞാപനാദിവത്തം കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **പാദോദപ്പഭുതി**ന്തി പാദോദകം പാദപീഠം പാദകഥലികം ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. പാനീയേന ആപുച്ഛന്തേന സചേ സകിം ആനീതം പാനീയം സബ്ബം പിവതി, പുനപി ആപുച്ഛിതബ്ബോ ഏവ. **പഞ്ഞപേ**തി "ഏതം തുമ്ഹാകം സേനാസനം പാപുണാതീ"തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൨൮൦-൨. "ഭിക്ഖാചാരഗാമോ ഇതോ ദൂരേ"തി വാ "സന്തികേ"തി വാ "കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബ"ന്തി വാ "ഉപട്ഠാകേ ചരിതബ്ബ"ന്തി വാ ഗോചരോ ആചിക്ഖിതബ്ബോ. **അഗോചരോ**തി മിച്ഛാദിട്ഠികാനം വാ ഗാമോ, പരിച്ഛിന്നഭിക്ഖകോ വാ ഗാമോ, യത്ഥ ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ ഭിക്ഖാ ദീയതി, സോ ആചിക്ഖിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **കതികം**തി സങ്ഘസ്സ കതികട്ഠാനം. "ഇമം കാലം പവിസിതബ്ബം, ഇമം കാലം നിക്ഖമിതബ്ബ"ന്തി ഏവം പവേസനനിക്ഖമനകാലം ആചിക്ഖിതബ്ബം. കേസുചി ഠാനേസു അമനുസ്സാ വാ വാളാ വാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബമേവ. **നിസിന്നോവാ**തി ഇദം ആപത്തിഅഭാവമത്തദീപകം, ഉട്ഠഹിത്വാപി സബ്ബം കാതും വട്ടതേവ. വത്തവിനിച്ഛയോ.

വത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൫. വികപ്പനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൨൫. **സമ്മുഖായാ**തി (പാചി॰ ൩൭൪; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) സമ്മുഖേ ഠിതസ്സാതി അത്ഥോ. **ബ്യത്തസ്സാ**തി വികപ്പനവിധാനം പച്ചുദ്ധരണാദിവിധാനഞ്ച ജാനന്തസ്സ. അബ്യത്തോ പന "ഇമിനാ മയ്ഹം ദിന്ന"ന്തി ഗഹേത്വാപി ഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഏകസ്സാ**തി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ.

൨൨൨. **നിധേതുംവാ**തി നിധേതും ഏവ, നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. പരിഭുഞ്ജിതും വാ വിസ്സജ്ജേതും വാ അധിട്ഠാതും വാ ന വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൨൨൪-൫. **അപരാ സമ്മുഖാ വാ**തി സമ്മുഖാ വികപ്പനാ ഏവാതി അത്ഥോ. ഇമാ ദ്വേ വികപ്പനാ അത്തനാ ഏവ വികപ്പേത്വാ പരേന പച്ചുദ്ധരാപിതത്താ സമ്മുഖാ വികപ്പനാ ഏവാതി വുത്താ.

൨൨൭. **മിത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ. **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തോ നാതിദള്ഹമിത്തോ. "ഇതരേന ച പുബ്ബേ വുത്തനയേന 'തിസ്സോ ഭിക്ഖൂ'തി വാ 'തിസ്സാ ഭിക്ഖുനീ'തി വാ വത്തബ്ബം. പുന തേന 'അഹം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ, തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ദമ്മീ'തി വികപ്പേത്വാ തേനേവ 'തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ, തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ'തി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബ"ന്തി ഏവം പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ.

൨൨൯. **ദൂരസന്തികത്തേകത്ത-ബഹുഭാവം വിജാനിയാ**തി ഏത്ഥ ദൂരത്തഞ്ച സന്തികത്തഞ്ച ഏകത്തഞ്ച ബഹുഭാവഞ്ച വിജാനിത്വാതി അത്ഥോ.

൨൨൮. "ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨) വുത്തത്താ **"ദസാഹം വാ"**തി വുത്തം. "ചീവരകാലസമയോ നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ച മാസാ"തി (പാരാ॰ ൬൪൮) വുത്തത്താ **"മാസമേകം വാ പഞ്ച വാ"**തി വുത്തം, മാസം വാ ഏകം പഞ്ച വാ മാസേതി അത്ഥോ. "ഭിക്ഖുനോ പനേവ അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബം. നോ ചസ്സ പാരിപൂരി, മാസപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തം ചീവരം നിക്ഖിപിതബ്ബം ഊനസ്സ പാരിപൂരിയാ സതിയാ പച്ചാസായാ"തി (പാരാ॰ ൪൯൯) വുത്തത്താ **"പച്ചാസാ സതി മാസക"**ന്തി വുത്തം. **നുപ്പാദയതീ**തി അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം നിസ്സഗ്ഗിം ന ജനയതീതി അത്ഥോ. വികപ്പനാവിനിച്ഛയോ.

വികപ്പനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൨. നിസ്സയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൩൦. ബ്യത്തസ്സാതി എത്ഥ കിത്താവതാ ബ്യത്തോ ഹോതീതി ചേ? നിസ്സയമുച്ചനകേന പന സബ്ബന്തിമേന ധമ്മപരിച്ഛേദേന അത്ഥതോ ച ബ്യഞ്ജനതോ ച ദ്വേ മാതികാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ കാതബ്ബാ, പക്ഖദിവസേസു ധമ്മസ്സാവനത്ഥായ സുത്തന്തതോ ചത്താരോ ഭാണവാരാ, സമ്പത്താനം പരിസാനം പരികഥനത്ഥായ അന്ധകവിന്ദമഹാരാഹുലോവാദധമ്മക്ഖന്ധസദിസോ ഏകോ കഥാമഗ്ഗോ, സങ്ഘഭത്തമങ്ഗലാമങ്ഗലേസു അനുമോദനത്ഥായ തിസ്സോ അനുമോദനാ, ഉപോസഥപ്പവാരണാദിവിജാനനത്ഥം കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയോ , സമണധമ്മകരണത്ഥം സമാധിവസേന വാ വിപസ്സനാവസേന വാ അരഹത്തപരിയോസാനം ഏകം കമ്മട്ഠാനം ഏത്തകം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. ഏത്താവതാ ബ്യത്തോ നാമ ഹോതി ചാതുദിസോ, ഇതരഥാ അബ്യത്തോ.

൨൩൧. ഇദാനി നിസ്സയഗ്ഗഹണാകാരം ദസ്സേതും **"ഏകംസ"**ന്തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ (മഹാവ· ൧൦൩) **ആയസ്മതോ**തി ആയസ്മന്തം.

൨൩൨. ഇദാനി പടിപ്പസ്സദ്ധിവിധാനം ദസ്സേതും **"പക്കന്തേ"**തിആദി വുത്തം, "പഞ്ചിമാ, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സയപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിയോ ഉപജ്ഝായമ്ഹാ. ഉപജ്ഝായോ പക്കന്തോ വാ ഹോതി വിബ്ഭന്തോ വാ കാലകതോ വാ പക്ഖസങ്കന്തോ വാ ആണത്തിയേവ പഞ്ചമീ"തി (മഹാവ· ൮൩), "ഛയിമാ, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സയപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിയോ ആചരിയമ്ഹാ. ആചരിയോ പക്കന്തോ വാ ഹോതി വിബ്ഭന്തോ വാ കാലകതോ വാ പക്ഖസങ്കന്തോ വാ ആണത്തിയേവ പഞ്ചമീ, ഉപജ്ഝായേന വാ സമോധാനഗതോ ഹോതീ"തി ഇദം പന ഉഭയം ഇധ ദസ്സിതം. സചേ ആചരിയുപജ്ഝായാ സാമന്തവിഹാരേസുപി അപരിക്ഖിത്തേസു ലേഡ്ഡുപാതദ്വയബ്ഭന്തരേ വസന്തി, നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. പരിക്ഖിത്തേസുപി ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി ഏകേ. ആചരിയാ പന ന ഇച്ഛന്തി. കസ്മാതി ചേ? നിസ്സയഗ്ഗഹണപ്പടിപ്പസ്സദ്ധീനം ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നത്താ. ലേഡ്ഡുപാതേന ഉപചാരസീമാപരിച്ഛേദോ പന അപരിക്ഖിത്തേസു ഏവ ലബ്ഭതി, ന പരിക്ഖിത്തേസു. തസ്മാ ആചരിയാനം വിനിച്ഛയേവ ഠാതബ്ബം.

പക്കന്തേതി ഏത്ഥ (മഹാവ· അട്ഠ· ൮൩) സചേ ആചരിയോ അന്തേവാസികം അനാമന്തേത്വാവ ഉപചാരസീമം അതിക്കമതി, നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ ഉപചാരസീമം അനതിക്കമിത്വാവ നിവത്തതി, ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ആചരിയം അനാമന്തേത്വാ അന്തേവാസികസ്സ ഗമനേപി ഏസേവ നയോ. സചേ ആചരിയോ കത്ഥചി ഗന്തുകാമോ അന്തേവാസികം ആപുച്ഛതി, അന്തേവാസികോപി "സാധു സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതി, തങ്ഖണേ ഏവ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ഏവം ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ അന്തേവാസികസ്സ ഗമനേപി. ദ്വീസുപി അന്തോവിഹാരേയേവ ഠിതേസു ആചരിയോ വാ അന്തേവാസികം, അന്തേവാസികോ വാ ആചരിയം അനാപുച്ഛിത്വാവ സചേ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമതി, പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. പക്ഖസങ്കന്തേ വാ വിബ്ഭന്തേ വാ കാലകതേ വാ തങ്ഖണേയേവ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി . **ആണത്തി** നാമ നിസ്സയപ്പണാമനാ. ദസ്സനസവനവസേന ദുവിധം **സമോധാനം**.

൨൩൩. അലജ്ജിന്തി ഏത്ഥ -

"സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി;
ആപത്തിം പരിഗൂഹതി;
അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി;
ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജിപുഗ്ഗലോ"തി. (പരി· ൩൫൯) -

ഏവം വുത്തം. "ന ഭിക്ഖവേ അലജ്ജിനം നിസ്സായ വത്ഥബ്ബം. യോ വസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ· ൧൨൦) ഹി വുത്തം.

൨൩൪. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നേന ഭിക്ഖുനാ നിസ്സയം അലഭമാനേന അനിസ്സിതേന വത്ഥു"ന്തി (മഹാവ· ൧൨൧) വുത്തത്താ **"അദ്ധികസ്സാ"**തി വുത്തം. ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ ച യാചിതസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനുപട്ഠാകേന ഭിക്ഖുനാ നിസ്സയം അലഭമാനേന യാചിയമാനേന അനിസ്സിതേന വത്ഥു"ന്തി

(മഹാവ॰ ൧൨൧) ഹി വുത്തം. **സല്ലക്ഖേന്തേന ഫാസുക**ന്തി ഫാസുവിഹാരം സല്ലക്ഖേന്തേന. ഇദം പന പരിഹാരം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൧) സോതാപന്നാദിഅരിയസാവകോ വാ ഝാനലാഭീ വാ ബാലപുഥുജ്ജനോ വാ ന ലഭതി. യസ്സ ഖോ പന സമഥവിപസ്സനാ തരുണാ ഹോതി, ന ഥാമഗതാ, അയം ലഭതി. അസന്തേ നിസ്സയദായകേ ''യദാ പടിരൂപോ നിസ്സയദായകോ ആഗച്ഛിസ്സതി, തദാ തസ്സ നിസ്സായ വസിസ്സാമീ''തി ആഭോഗം കത്വാ യാവ ആസാള്ഹീപുണ്ണമാ, താവ വസിതും ലഭതി. സചേ പന ആസാള്ഹീമാസേ നിസ്സയദായകം ന ലഭതി, യത്ഥ അത്ഥി, തത്ഥ ഗന്തബ്ബം. അന്തോവസ്സേ പന അനിസ്സിതേന വത്ഥും ന വട്ടതി. സഭാഗേ ദായകേ അസന്തേ വസിതും ലബ്ഭതീതി സബ്ബപദേസു യോജനാ കാതബ്ബാ. നിസ്സയവിനിച്ഛയോ.

നിസ്സയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. കായബന്ധനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൧൫. അകായബന്ധനോതി കായബന്ധനം അബന്ധിത്വാതി അത്ഥോ. തതോ പട്ഠായ ചീവരം പാരുപിതബ്ബം, തതോ പട്ഠായ ഏവ കായബന്ധനം ബന്ധിതബ്ബം. ''ന ഭിക്ഖവേ അകായബന്ധനേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ. യോ പവിസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൨൭൮) ഹി വുത്തം. **തത്ഥേവാസതിയാ ഗതോ**തി അസതിയാ ഗതോ യത്ഥ സരതി, തത്ഥേവ ബന്ധിതബ്ബം. സരിത്വാ പന യാവ ന ബന്ധതി, താവ പിണ്ഡായ ചരിതും ന വട്ടതി. യദി അന്തോഗാമേ സരതി, കായബന്ധനേ സതി ഏകമന്തേ ഠത്വാ ബന്ധിതബ്ബം, അസതി ചേ നിക്ഖമിത്വാ ബന്ധിത്വാ പുന പിണ്ഡായ പവിസിതബ്ബന്തി വദന്തി.

൮൧൬. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ കായബന്ധനാനി പട്ടികം സൂകരന്തക''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൮) വുത്തത്താ **''ദുവിധ''**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ **സൂകരന്തം** നാമ കുഞ്ചികാകോസകാ വിയ അന്തേ സുസിരം കത്വാ കോട്ടിതം. **രജ്ജു ച ഏകാ**തി ഏകവട്ടാ രജ്ജു ച. **തദനുലോമികാ**തി തേസം ദ്വിന്നം അനുലോമികാ.

൮൧൭. മച്ഛകണ്ഡകഖജ്ജുരീ-പത്താ മട്ഠാ ച പട്ടികാതി ഏത്ഥ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮) ഏതേ മച്ഛകണ്ടകാദയോ മട്ഠാ വികാരരഹിതാ പട്ടികാ ച തദന്തോഗധാതി അധിപ്പായോ. **ലബ്ഭാ ദസാ ചതസ്സോ**തി ഏകായ വാ ദ്വീസു വാ തീസു വാ കഥാ ഏവ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ, തതോ പരം ന വട്ടതി. **അന്തേസൂ**തി ഉഭോസു അന്തേസു. **ഗുണസുത്തക**ന്തി ദിഗുണസുത്തകം.

൮൧൮. മകരമുഖാദിന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ദേഡ്ഡുഭസീസം ഗഹിതം. **ഉഭന്തേ**തി ഉഭോസു അന്തേസു. കസ്സാതി? വിധസ്സ. **ഘടകാ**തി ഘടകതോ. **ലേഖാ**തി ലേഖായ. ഘടകതോ ച ലേഖായ ച അഞ്ഞം ചിത്തകം ന കപ്പതീതി അത്ഥോ.

൮൧൯. **ദേഡ്ഡുഭക**ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൮; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮) ഉദകസപ്പസിരസദിസം. **മുരജ**ന്തി ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഏകായ രജ്ജുയാ പലിവേഠേത്വാ കതരജ്ജു. **മദ്ദവീണ**ന്തി പാമങ്ഗസദിസം. **കലാബുക**ന്തി അനേകവട്ടം. ഏതാനി പന സബ്ബാനി ന കപ്പന്തി. **ദസാസു ദ്വേ മജ്ഝിമാ**തി മുരജം മദ്ദവീണന്തി ദ്വേ മജ്ഝിമാ ഏവ. **കപ്പരേ**തി കപ്പന്തീതി അത്ഥോ.

൮൨൦. ഗണ്ഠിയോ ചാപീതി (ചൂളവ॰ ൨൭൯) ചീവരഗണ്ഠിയോപി. വേളുആദിമയാ കപ്പന്തീതി പസങ്ഗേന വുത്തം. കായബന്ധനവിനിച്ഛയോ.

കായബന്ധനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഠമഭാണവാരം.

൧൨. പഥവീനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൨൧. ജാതാ (പാചി॰ ൮൬; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬-൮൭; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഥവീഖണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) അജാതാതി ദുവിധാ പഥവീതി അത്ഥോ. ഇദാനി തദുഭയം ദസ്സേതും **''സുദ്ധമത്തികപംസുകാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സുദ്ധമത്തികപംസുകാ ച അദഡ്ഢാ ച ബഹുമത്തികപംസുകാ ച ചാതുമാസാധികോവട്ഠപംസുമത്തികരാസി ച ജാതപഥവീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ പന **അദഡ്ഢാ**തി ഉദ്ധനപചനകുമ്ഭകാരാവാപഭാജനപചനാദിവസേന തഥാ

തഥാ അദഡ്ഢാ. അയം പന വിസും നത്ഥി, സുദ്ധപംസുആദീസു അഞ്ഞതരാവ വേദിതബ്ബാ. സുദ്ധപംസു സുദ്ധമത്തികാ യേഭുയ്യേനപംസു യേഭുയ്യേനമത്തികാ അതിരേകചാതുമാസാധികോവട്ഠമത്തികാപംസുപുഞ്ജാ ച അദഡ്ഢാ ചാതി അയം സബ്ബാപി **ജാതപഥവീ**തി വേദിതബ്ബാ.

൮൬. ദുതിയാതി അജാതപഥവീതി അത്ഥോ. **വുത്തരാസീ**തി മത്തികരാസി ച പംസുരാസി ച ചാതുമാസോമവട്ഠകോ **അജാതപഥവീ**തി അത്ഥോ.

൮൭. ഇദാനി യേഭുയ്യേനമത്തികാ യേഭുയ്യേനപംസുകാ യേഭുയ്യേനസക്ഖരാതി ഏവം വുത്താസു കിത്താവതാ യേഭുയ്യതാ ഹോതീതി തം ദസ്സേതും **"ദ്വേ ഭാഗാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ തീസു ഭാഗേസു ദ്വേ ഭാഗാ മത്തികാ യസ്സാ ഭൂമിയാ, ഏസാ യേഭുയ്യമത്തികാതി സമ്ബന്ധോ. ഉപഡ്ഢപംസുആദയോപി കപ്പിയാ ഏവ അകപ്പിയഭാഗസ്സ അനതിരേകതോ. "യേഭുയ്യേനമത്തികാ യേഭുയ്യേനപംസുകാ"തി (പാചി॰ ൮൬) ഹി വുത്തം, ന "ഉപഡ്ഢമത്തികാ, ഉപഡ്ഢപംസുകാ"തി. **സേസേസുപീ**തി യേഭുയ്യപംസുകാദീസുപി.

൮൮. ജാതസഞ്ഞിസ്സ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വേള്ഹസ്സ വിമതിസ്സ ദുക്കടം. ജാതേ അജാതസഞ്ഞിസ്സ അനാപത്തി.

൮൯. ഏകായാണത്തിയാ ഏകാതി സചേ സകിം ആണത്തോ ദിവസമ്പി ഖണതി, ആണാപകസ്സ ഏകാ ഏവാതി അത്ഥോ. **വാചസോ**തി വാചായ വാചായാതി അത്ഥോ.

൯൦. ഏത്ഥ "ജാലേഹി അഗ്ഗി"ന്തി വാ വത്തും ന വട്ടതി. അനിയമേത്വാ പന "പോക്ഖരണിം ഖണ, പഥവിം ഖണ, വാപിം ഖണ, ആവാടം ഖണ, കന്ദം ഖണാ"തി വത്തും വട്ടതി.

൯൧. ഏദിസന്തി ഏത്ഥ അഞ്ഞമ്പി ഏവരൂപം കപ്പിയവോഹാരവചനം വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

൯൨. കോപേതും ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ, ഘടാദീഹി ഗഹേതും സക്കുണേയ്യകം **ഉസ്സിഞ്ചനീയകദ്ദമം**.

൯൩-൯. ഉദകസന്തികേ പതിതേതി സമ്ബന്ധോ. ഉദകേ പതിതം പന സബ്ബകാലം കപ്പിയമേവ, തസ്മാ അകപ്പിയം ദസ്സേതും **"ഉദകസന്തികേ"**തി വുത്തം. പാസാണേ ലഗ്ഗേ രജേ ച നവസോണ്ഡിയാ പതിതേ രജേ ചാതി സമ്ബന്ധോ. അബ്ഭോകാസുട്ഠിതേ വമ്മികേ ച മത്തികാകുട്ടേ ചാതി അത്ഥോ, തഥാ ഏതേപി സബ്ബേ ചാതുമാസാധികോവട്ഠാ ന കോപേതബ്ബാതി അത്ഥോ.

൯൬-൭. ഭൂമിം വികോപയം ഥമ്ഭാദിം ഗണ്ഹിതും ന ച കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ. **ധാരായാ**തി പസ്സാവധാരായ. പദം ദസ്സേസ്സാമീതി സമ്ബന്ധോ.

൯൯. സേകോതി സിഞ്ചനം. ഭൂമിയാ അല്ലഹത്ഥം ഠപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ.

൯൯. അവസേ സതീതി ഹത്ഥദാഹാദീസു ആപദാസൂതി അത്ഥോ. പഥവീവിനിച്ഛയോ.

പഥവീനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. പരിക്ഖാരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൦൦-൧൦൧. ഗിരികൂടന്തി മകരദന്തകം. സിബ്ബിതുഞ്ച ഛിന്ദിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി സബ്ബത്ഥ യോജനാ. **ദണ്ഡേ**തി ഛത്തദണ്ഡേ.

൧൦൨. സിബ്ബിതും വാ പഞ്ജരം വിനന്ധിതും വാ ഥിരത്ഥം ഛത്തേ ബന്ധിതും ദണ്ഡേ ലേഖാ വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. സചേ വുത്തപ്പകാരം അകപ്പിയഛത്തം ലഭതി, ഘടകമ്പി വാളരൂപമ്പി ഛിന്ദിത്വാ ധാരേതബ്ബം, ലേഖാപി ഘംസേത്വാ അപനേതബ്ബാ, സുത്തകേന വാ ദണ്ഡോ വേഠേതബ്ബോ.

൨൬൨. അനുവാതം സന്ധായ **"അന്തേ വാ"**തി വുത്തം. ഭിന്നം പട്ടാനം സങ്ഘടിതട്ഠാനം സന്ധായ **"പട്ടമുഖേ വാപീ"**തി വുത്തം. വരകസീസാകാരേന സിബ്ബനം സന്ധായ **"വേണികാ"**തി ച സതപദാകാരേന സിബ്ബനം സന്ധായ **"സങ്ഖലികാപി വാ"**തി ച വുത്തം. സതപദിസദിസം അഞ്ഞം വാ സൂചിവികാരം ന കപ്പതി, പകതിസൂചികമ്മമേവ വട്ടതീതി അത്ഥോ. പാളികണ്ണികആദികം ചീവരേ ന ച കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ.

൨൬൩-൪. ചതുകോണാവ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) കപ്പരേതി സമ്ബന്ധോ. **അഗ്ഘികന്തി** അഗ്ഘിയം ചേതിയസദിസം. **ഏത്ഥാതി** ഗണ്ഠിപാസകപട്ടേ. **കോണസുത്താ ച പീളകാതി** ന കേവലം ചതുകോണാ ഗണ്ഠികപാസകപട്ടാവ കപ്പന്തി, അഥ ഖോ ദുവിഞ്ഞേയ്യാ കോണസുത്തപീളകാ ച കപ്പരേതി അത്ഥോ. **ഗന്ധം തേലം വാതി** ഗന്ധം വാ തേലം വാ.

൨൬൫. **രത്തന്തി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) രജിതം. **അഞ്ഞേന വാതി** മുഗ്ഗരാദിനാ വാ. **കത്വാതി** ഠപേത്വാ. **പഹാരേ ന ച മുട്ഠിനാതി** മുട്ഠിനാ ന പഹാരേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൬൬-൭. ഛത്തവട്ടിയം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) ലേഖം ഠപേത്വാ ധമ്മകരണേ ലേഖാ ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. കുഞ്ചികായ ച പിപ്ഫലേ ച മണികാ ച പീളകാ ച ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **മണികാതി** ഏകാ ഏവ വട്ടമണികാ. **പീളകാ** മുത്തരാജിസദിസാ ബഹൂ.

൨൬൮-൯. മാലാദ്യരണിയന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) അരണിയം മാലാദി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. തിപുസീസമയേ പത്തമണ്ഡലേ ഭിത്തികമ്മഞ്ച ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. **ഹിത്വാതി** ഠപേത്വാ. **സൂചിസണ്ഡാസകോ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) നാമ സൂചിം ഡംസാപേത്വാ ഘംസിതും കതോ ദാരുമയോ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മകരദന്തകം ഛിന്ദിതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൩) വുത്തത്താ പത്തമണ്ഡലേ മകരദന്തകം വട്ടതി, അഞ്ഞം ഭിത്തികമ്മാദിവികാരമേവ ന വട്ടതി, തസ്മാ ഗിരികൂടം പത്തമണ്ഡലേ ഠപേത്വാ അവസേസേ ന വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം.

൨൭൨. **സേനാസനേതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൮൫) പാസാദാദിസേനാസനേതി അത്ഥോ.

൨൭൩. **പുമിത്ഥിരൂപരഹിതന്തി** പുരിസരൂപഇത്ഥിരൂപരഹിതന്തി അത്ഥോ. പരിക്ഖാരവിനിച്ഛയോ.

പരിക്ഖാരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൬. ഭേസജ്ജനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൭൪-൫. സഹധമ്മിനം ലബ്ഭം ഭേസജ്ജകരണന്തി സമ്ബന്ധോ. ന കേവലം പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനംയേവ ഭിക്ഖാചരിയവിഞ്ഞത്തിസകേഹി ഭേസജ്ജകരണം ലബ്ഭതി, അഥ ഖോ അപരേസമ്പി പഞ്ചന്നം ലബ്ഭതി, തേ ദസ്സേന്തോ **"പിതൂന"**ന്തിആദിമാഹ. **പിതൂനന്തി** മാതാപിതൂനന്തി അത്ഥോ. യേ മാതാപിതരോ ജഗ്ഗന്തി ഉപട്ഠഹന്തി, തേ **തദുപട്ഠാകാ** നാമ. ഭിക്ഖും ഏവ നിസ്സായ ജീവന്തോ **ഭിക്ഖുനിസ്സിതകോ** നാമ. പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ **"ഭണ്ഡൂ"**തി വുച്ചതി.

൨൭൬. അപരേസമ്പി ദസന്നം കാതും വട്ടതി, തേ ദസ്സേതും **"മഹാചൂളപിതാ"**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൮൫-൧൮൭) പന മഹാപിതാ ചൂളപിതാ മഹാമാതാ ചൂളമാതാ മഹാഭാതാ ചൂളഭാതാ മഹാഭഗിനീ ചൂളഭഗിനീതി ഇമേഹി **അട്ഠഹി** ആദി-സദ്ദേന പിതുഭഗിനിഞ്ച മാതുഭാതികഞ്ച ഗഹേത്വാ ദസ. ഏതേസം പന സകേന ഭേസജ്ജേന കാതബ്ബം. **അത്തനിയേ** ച അസതീതി പാഠസേസോ.

൨൭൭. ന കേവലഞ്ച ഏതേസം ദസന്നം, ഇമേഹി സമ്ബന്ധാനം പുത്തനത്താദീനം യാവസത്തമാ കുലപരിവട്ടാ കാതും വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം **"കുലദൂസനാ"**തിആദിമാഹ. അഞ്ഞോപി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൮൫-൨൮൭) യോ ആഗന്തുകോ വാ ചോരോ വാ യുദ്ധപരാജിതോ വാ ഇസ്സരോ ഞാതകേഹി പരിച്ചത്തോ വാ ഗമിയമനുസ്സോ വാ ഗിലാനോ ഹുത്വാ വിഹാരം പവിസതി, സബ്ബേസമ്പി അപച്ചാസീസന്തേന ഭേസജ്ജം കാതബ്ബം.

൨൭൮. മാതാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൪-൫൮൭) പിതാ തദുപട്ഠാകോ ഭിക്ഖുനിസ്സിതകോ പണ്ഡുപലാസോ വേയ്യാവച്ചകരോതി ഇമേസം ഛന്നം അനാമട്ഠംപിണ്ഡപാതോ അവാരിതോതി അത്ഥോ. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - ദാമരികചോരസ്സ ച ഇസ്സരിയസ്സ ച ദാതുമവാരിതോതി അത്ഥോ.

൨൭൯. **തേസന്തി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൪-൫൮൭) ഗഹട്ഠാനം. **സാസനോഗധന്തി** രതനപരിത്തആടാനാടിയപരിത്താദിപരിത്തം ഭണിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൨൮൦. "ആഗന്ത്വാ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൪-൫൮൭) സീലം ദേതു, ധമ്മഞ്ച പരിത്തഞ്ച ഭാസതൂ"തി കേനചി പേസിതോതി സമ്ബന്ധോ. **ദാതും വത്തു**ന്തി സീലം ദാതും, ധമ്മഞ്ച പരിത്തഞ്ച വത്തും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. ഭേസജ്ജവിനിച്ഛയോ.

ഭേസജ്ജനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. ഉഗ്ഗഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൮൧. **ദസഭേദമ്പീ**തി സചേ കേനചി ഹേട്ഠാ ദസ്സിതം ദസവിധം രതനം ആനേത്വാ "ഇദം സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ നവകമ്മസ്സ വാ അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സുത്തന്തികഗണസ്സ വാ ദമ്മീ"തി വുത്തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൨൮൨-൩. തേസു ദസവിധേസു രതനേസൂതി അത്ഥോ. **ദ്വീസൂ**തി രജതജാതരൂപേസു. ഗണസങ്ഘപുഗ്ഗലേ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) അനാമസിത്വാ "ഇദം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ചേതിയസ്സ ദമ്മി, നവകമ്മസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ ന പടിക്ഖിപേതി അത്ഥോ. കിം കാതബ്ബന്തി ചേ? തം ദസ്സേതും **"വദേ"**തിആദി വുത്തം. "ഇമേ ഏവം വദന്തീ"തി കപ്പിയകാരാനം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൨൮൪. ന കേവലം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദികമേവ, അഞ്ഞമ്പി ഖേത്തവത്ഥാദികം അകപ്പിയം ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബന്തി തം ദസ്സേതും **"ഖേത്തം വത്ഥു"**ന്തിആദിമാഹ. ദാസപസുആദികം **ദാസപസ്വാദികം**. സചേ ഹി കോചി "മയ്ഹം സസ്സസമ്പാദകം മഹാതളാകം അത്ഥി, തം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വദതി, തഞ്ചേ സങ്ഘോ സമ്പടിച്ഛതി. പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തിയേവ. ഏവം സേസേസുപി.

കപ്പിയേന കമേന ഗണ്ഹേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. "ഖേത്തം ദമ്മീ"തി വുത്തേ "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ "ഇതോ ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വാ "ചതുപച്ചയപരിഭോഗത്ഥായ ദമ്മീ"തി വാ വദതി ചേ, ഗഹേതബ്ബം. വത്ഥുമ്ഹിപി ഏസേവ നയോ. "തളാകം ദമ്മീ"തി വുത്തേ പടിക്ഖിപിത്വാ "ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വാ "സങ്ഘോ ഉദകം പരിഭുഞ്ജിസ്സതി, ഭണ്ഡകം ധോവിസ്സതീ"തി വാ ആദിനാ നയേന വുത്തേ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. "ദാസം ദമ്മീ"തി വുത്തേ പടിക്ഖിപിത്വാ "ആരാമികം, വേയ്യാവച്ചകരം, കപ്പിയകാരകം ദമ്മീ"തി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. "ഗോമഹിംസഅജേളകാദയോ ദമ്മീ"തി വുത്തേ പടിക്ഖിപിത്വാ "പഞ്ചഗോരസപരിഭോഗത്ഥായാ"തി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. ഏദിസം ഗഹണം സന്ധായ **"പടിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യാ"**തി വുത്തം.

൨൮൬-൭. **നവമാതികകേദാരതളാകകിരിയാ** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) **ച അനവേ** പുബ്ബേ കപ്പിയവോഹാരേന പടിക്ഖിപിത്വാ ഗഹിതതളാകേ **മത്തികുദ്ധരണഞ്ച** ഭിന്നട്ഠാനേ പാളി**ബന്ധോ** ച ദുബ്ബലട്ഠാനേ **ആളിയാ ഥിരകാരോ ച അനവേ** കേദാരേ പുരാണഭാഗതോ **അതിരേകഭാഗഗ്ഗഹണഞ്ച നവേ** കേദാരേ **അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ "സസ്സേ ദേഥ ഏത്തകേ"**തി **കഹാപണുട്ഠാപനഞ്ചാ**പീതി ഇദം സബ്ബം ഭിക്ഖുസ്സ കാതും ന വട്ടതി. സചേ കരോതി, ഏവമാദികം **സബ്ബേസമ്പി അകപ്പിയ**ന്തി അത്ഥോ.

൨൮൭-൮. ഇദാനി തംയേവ അകപ്പിയം ദസ്സേതും **"അവത്വാ"**തിആദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൩൮-൫൩൯) - യോ പന "കസ, വപ്പ" ഇച്ചാദികം അവത്വാ "ഏത്തികായ ഭൂമിയാ ഏത്തകോ ഭാഗോ ദേയ്യോ"തി ഭൂമിം വാ പതിട്ഠാപേതി, "ഏത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ സസ്സം കതം, ഏത്തകം ഗണ്ഹഥാ"തി കസ്സകേ വദന്തേ പമാണഗണ്ഹനത്ഥം ദണ്ഡരജ്ജുഭി മിനതി, ഖലേ ഠത്വാ രക്ഖണാദീനി കരോതി, തസ്സേവ അകപ്പിയന്തി.

൨൮൯. ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന പിതുസന്തകമ്പി സചേ പടിസാമേയ്യ, പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ.

൮൷-൮. പിതൂനന്തി മാതാപിതൂനം. സാടകാദികപ്പിയം **വത്ഥും**. “പടിസാമേത്വാ ദേഹീ”തി വുത്തേതി സമ്ബന്ധോ. പാതേത്വാന ഗതേ യസ്മാ **അജ്ഝാരാമസിക്ഖാപദവസേന** (പാചി॰ ൫൦൬-൫൦൭) പലിബോധോ, തസ്മാ ഗോപിതും ലബ്ഭന്തി അത്ഥോ.

൮൭൯-൪. സകം വാസിആദിപരിക്ഖാരന്തി അത്ഥോ. ഇദം ഠാനം ഗുത്തന്തി ദസ്സേതബ്ബം. “എത്ഥ ഠപേഥാ”തി പന ന വത്തബ്ബം.

൮൭൫. എത്ഥ “അഞ്ഞോ കോചി ന പവിസതി, ഭിക്ഖൂഹി വാ സാമണേരേഹി വാ ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ”തി **സങ്കന്തീ**തി അത്ഥോ. **വത്ഥുമ്ഹീ**തി അലങ്കാരാദിവത്ഥുമ്ഹീതി അത്ഥോ. **താദിസേ**തി യാദിസേ വത്ഥുമ്ഹി നട്ഠേ ആസങ്കാ ഹോതി, താദിസേ വത്ഥുമ്ഹി നട്ഠേതി സമ്ബന്ധോ.

൮൭൭. ഇദാനി അസങ്കിതബ്ബട്ഠാനം ദസ്സേതും **“വിഹാരാവസഥസ്സന്തോ”**തിആദിമാഹ. വിഹാരസ്സ ച ഘരസ്സ ചാതി അത്ഥോ. **രതനന്തി** ദസവിധം രതനം. **രത്നസമ്മതന്തി** സാടകവേഠനാദികം. **ഗഹേത്വാനാതി** കപ്പിയകാരകേ അസതി അത്തനാപി ഗഹേത്വാന നിക്ഖിപേയ്യാതി അത്ഥോ. **മഗ്ഗേരഞ്ഞേപീ**തി മഗ്ഗേപി അരഞ്ഞേപി. **താദിസേ**തി “ഭിക്ഖൂഹി ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ”തി ആസങ്കിതബ്ബട്ഠാനേ. **പതിരൂപം കരീയതീ**തി മഗ്ഗേ വാ അരഞ്ഞേ വാ താദിസം ഭണ്ഡം പസ്സിത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ നിസീദിതബ്ബം, സാമികേസു ആഗതേസു തം ഠാനം ആചിക്ഖിതബ്ബം. സചേ സാമികേ ന പസ്സതി, രതനസമ്മതം പംസുകൂലം ഗഹേതബ്ബം. രതനഞ്ചേ ഹോതി, തുണ്ഹീഭൂതേന ഗന്തബ്ബന്തി അത്ഥോ. അയം മഗ്ഗാരഞ്ഞകേസു പടിപത്തി. വിഹാരാവസഥാനം പന അന്തോ താദിസം ദിസ്വാ ഭണ്ഡകം മുഞ്ചിത്വാ “എത്ഥ എത്തകാ കഹാപണാ”തിആദിനാ നയേന രൂപേന വാ ലഞ്ഛനായ വാ പിലോതികായ വാ സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം, തതോ പക്കമന്തേന പതിരൂപാനം ഭിക്ഖൂനം ആചിക്ഖിതബ്ബം. ഉഗ്ഗഹവിനിച്ഛയോ.

ഉഗ്ഗഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൮. കുലദൂസനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൭൭. “കുലാനി ദൂസേതി പുപ്ഫേന വാ ഫലേന വാ ചുണ്ണേന വാ മത്തികായ വാ ദന്തകട്ഠേന വാ വേളുയാ വാ വേജ്ജികായ വാ ജങ്ഘപേസനിയേന വാ”തി (പാരാ॰ ൪൩൭) വുത്തത്താ താനി അട്ഠ വത്ഥൂനി ദസ്സേതും **“പുപ്ഫ”**ന്തിആദിമാഹ. ഇമായ മിച്ഛാപടിപത്തിയാ കുലാനം അഞ്ഞേസു സീലവന്തേസു പസാദം ദൂസേതി വിനാസേതീതി **കുലദൂസനം ദുക്കടം** ആപജ്ജതി. തം പന അത്തനോ സന്തകേ ച പരസന്തകേ ച വേദിതബ്ബം.

൮൭൮. ഇദാനി ഇമേസു വത്ഥൂസു ന കേവലം കുലദൂസനദുക്കടമേവ ആപജ്ജതി, ഥുല്ലച്ചയാദീനിപി ആപജ്ജതീതി ദസ്സേതും **“ഥുല്ലച്ചയ”**ന്തിആദിമാഹ. സങ്ഘികം ഗരുഭണ്ഡം ഇസ്സരേന ദേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി സമ്ബന്ധോ. സേനാസനത്ഥായ നിയമിതം പന പുപ്ഫാദി ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി. സങ്ഘസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ സന്തകം ഥേയ്യചിത്തേന ദേന്തസ്സ ദുക്കടാദീനി ഹോന്തീതി പാഠസേസോ, തസ്സ ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘവസേന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

൮൭൯-൩൦൦. സബ്ബഥാതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൬) കപ്പിയവോഹാരഅകപ്പിയവോഹാരപരിയായഓഭാസനിമിത്തകമ്മാദീഹി ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. വതിആദീനി കത്വാ **ജഗ്ഗിതുഞ്ച. അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥന്തി** ഫലപരിഭോഗത്ഥം. **രോപനാദീനീതി** രോപാപനാദീനി. **ആദി**-സദ്ദേന സിഞ്ചാപനഓചിനാപനാദീനി ഗഹിതാനി. കുദ്ദാലഖണിത്തിവാസിഫരസുഉദകഭാജനാദീനി ആഹരിത്വാ സമീപേ ഠപനവസേന നിമിത്തതോ ച കുദ്ദാലഖണിത്താദീനി ച മാലാവച്ഛേ ച ഗഹേത്വാ ഠിതേ “സാമണേരാദയോ ദിസ്വാ ‘ഥേരോ കാരാപേതുകാമോ’തി ആഗന്ത്വാ കരോന്തീ”തി സഞ്ഞായ ഓഭാസതോ ച “ഇമം രുക്ഖം ജാന, ഇമം ആവാടം ജാനാ”തിആദികപ്പിയവോഹാരതോ ച “പണ്ഡിതേന മാലാവച്ഛാദയോ രോപാപേതബ്ബാ, ന ചിരസ്സേവ ഉപകാരായ സംവത്തന്തീ”തിആദിപരിയായതോ ച രോപനാദീനി ലബ്ഭരേതി സമ്ബന്ധോ.

൩൦൨-൨. ഇദാനി അട്ഠസു വത്ഥൂസു അവസേസാനി ദ്വേ വത്ഥൂനി ദസ്സേതും **“വുത്താവ വേജ്ജികാ ജങ്ഘപേസനേ”**തി വുത്തം. തത്ഥ **വേജ്ജികാ പുബ്ബേ വുത്താവ,** ഇദാനി

ജങ്ഘപേസനാദിവിനിച്ഛയം വക്ഖാമീതി അത്ഥോ. **പിതരോതി** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ౨.൪൩൬-൪൩൭) മാതാപിതരോ. **ഭണ്ഡുന്തി** പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം. ഭിക്ഖുസ്സ സകം വേയ്യാവച്ചകരഞ്ചാതി ഏതേ ഠപേത്വാ കസിവാണിജ്ജാദിഗിഹികമ്മേസു ദൂതസാസനം ഹരണേ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. പഠമം സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാ പുന തം ദിസ്വാ വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വാ വദതോപി ദുക്കടമേവാതി അത്ഥോ. സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാ ആഗതാനം പന "ഭന്തേ, തസ്മിം ഗാമേ ഇത്ഥന്നാമസ്സ കാ പവത്തീ"തി പുച്ഛിയമാനേ കഥേതും വട്ടതി. പുച്ഛിതപഞ്ഹേ ദോസോ നത്ഥി.

൩൦൩. **ഏവം** കുലദൂസനേന **ഉപ്പന്നപച്ചയാ**. "പഞ്ചന്നമ്പീ"തി വുത്തത്താ അനുപസമ്പന്നേന കതമ്പി ഏദിസം ന വട്ടതി ഏവ മിച്ഛാജീവത്താ. **ആതുമാവത്ഥു** (മഹാവ॰ ൩൦൩) ചേത്ഥ നിദസ്സനം. കിം വിയാതി ചേ, തം ദസ്സേതും **"അഭൂതാരോചനാരൂപ-സബ്യോഹാരുഗ്ഗഹാദിസാ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **ഉഗ്ഗഹാദിസാതി** ഏതേഹി ഉപ്പന്നപച്ചയസദിസാതി അത്ഥോ.

൩൦൪. ഇദാനി പുപ്ഫാദീനി കേസം ദാതും വട്ടന്തി, കേസം ദാതും ന വട്ടന്തീതി തം ദസ്സേതും **"ഹരാപേത്വാ"**തിആദിമാഹ. പിതൂനം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ౨.൪൩൬-൪൩൭) ദാതും ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. സേസഞാതീനം പത്താനം ഏവ. **ലിങ്ഗന്തി** സിവലിങ്ഗം.

൩൦൫. **തഥാ ഫലന്തി** ഫലമ്പി മാതാപിതൂനം ഹരിത്വാപി ഹരാപേത്വാപി ദാതും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. ന കേവലം മാതാപിതൂനംയേവ, അഞ്ഞേസമ്പി ദാതും ലബ്ഭതീതി ദസ്സേതും **"ഗിലാനാന"**ന്തിആദിമാഹ. **സപരസന്തകന്തി** ഏത്ഥ **പരോതി** അത്തനോ വിസ്സാസഞാതകോ ഏവ അധിപ്പേതോ.

൩൦൬. **ഭാജേന്തേതി** സങ്ഘസ്സ ഫലപുപ്ഫമ്ഹി ഭാജിയമാനേ സമ്മതേന ദേയ്യന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇതരേന അസമ്മതേന അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൩൦൭. **പരിച്ഛിജ്ജാതി** ആഗതാനം ദാതബ്ബന്തി ഫലവസേന വാ രുക്ഖവസേന വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. **ഇതരസ്സാതി** ഇസ്സരാദികസ്സ. **കതികം വത്വാതി** "ഇമസ്മിം രുക്ഖേ ഏത്തകാനി ഫലാനി ലബ്ഭന്തീ"തി ഏവം വത്വാ.

൩൦൮. **സേസേതി** മത്തികാദന്തകട്ഠവേളുമ്ഹി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ౨.൪൩൬-൪൩൭). **യഥാവുത്തനയോ ഏവാതി** ഏത്ഥ അത്തനോ ച പരസ്സ ച സന്തകം കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദദതോ ദുക്കടന്തിആദിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **പണ്ണമ്പീതി** കിഞ്ചാപി പാളിയം പണ്ണദാനം ന വുത്തം, തഥാപി കുലദൂസനേ പവേസയേതി അത്ഥോ. കുലദൂസനവിനിച്ഛയോ.

കുലദൂസനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൯. വസ്സൂപനായികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦൯-൩൧൦. ഇദാനി വസ്സൂപഗമനം ദസ്സേതും **"പുരിമികാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പുരിമികാ പച്ഛിമികാ (മഹാവ॰ ൧൮൪; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൪) ചേതി ദ്വേ വസ്സൂപനായികാതി അത്ഥോ. ആലയപരിഗ്ഗാഹോ വാ വചീഭേദോ വാ വസ്സൂപനായികാതി പാഠസേസോ. ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായ **"ഏദിസോ"**തി വുത്തം. "ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ"തി **ചിത്തുപ്പാദേത്ഥ ആലയോ** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ౨൦൩). ആലയപരിഗ്ഗാഹോ പന വജേ വാ സത്ഥേ വാ നാവായ വാ വസ്സം ഉപഗന്തുകാമസ്സ തത്ഥ സേനാസനം അലഭന്തസ്സ ലബ്ഭതി, സത്ഥാദീസു പന വസ്സം ഉപഗന്തും ന വട്ടതീതി കത്വാ. യദി സത്ഥാദീസു കവാടബന്ധം സേനാസനം ലബ്ഭതി, തത്ഥ ഉപഗന്തബ്ബം. ഉപഗച്ഛന്തേന ച "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം. വിഹാരേ പന വചീഭേദോ വാ കാതബ്ബോ. സചേ "ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ"തി ആലയോ അത്ഥി, അസതിയാ പന വസ്സം ന ഉപേതി, ഛിന്നവസ്സോ ന ഹോതി, പവാരേതുഞ്ച ലഭതി ഏവ.

൩൧൧. **നോപേതുകാമോ ആവാസം, തദഹൂതിക്കമേയ്യ വാതി** പാഠേ (മഹാവ॰ ൧൮൬) അതിക്കമന്തസ്സ ആവാസം തദഹു വസ്സൂപനായികാതിപി അത്ഥോ. ആവാസം അതിക്കമേയ്യ വാതി സമ്ബന്ധോ. **ജാനം വാനുപഗച്ഛതോതി** ഏത്ഥ വിഹാരേ നിസീദിത്വാപി അനുപഗച്ഛതോ ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൩൮൨. ഛിന്നവസ്സോ (വജിരം ടീം മഹാവഗ്ഗ ൨൦൭) വാ കേനചി അന്തരായേന പഠമം അനുപഗതോ (മഹാവം ൧൭൫-൧൭൭) വാ ദുതിയം ഉപഗച്ഛേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **തേമാസന്തി** പുരിമം വാ തേമാസം പച്ഛിമം വാ തേമാസം. "ന ഭിക്ഖവേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പുരിമം വാ പച്ഛിമം വാ തേമാസം അവസിത്വാ ചാരികാ പക്കമിതബ്ബാ. യോ പക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവം ൧൮൫) ഹി വുത്തം.

൩൮൩-൫. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സത്തന്നം സത്താഹകരണീയേന അപ്പഹിതേപി ഗന്തും, പഗേവ പഹിതേ, 'ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ സാമണേരിയാ മാതുയാ ച പിതുസ്സ ച, ഗിലാനഭത്തം വാ പരിയേസിസ്സാമി, ഗിലാനുപട്ഠാകഭത്തം വാ പരിയേസിസ്സാമി, ഗിലാനഭേസജ്ജം വാ പരിയേസിസ്സാമി, പുച്ഛിസ്സാമി വാ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി വാ'തി സത്താഹം സന്നിവത്തോ കാതബ്ബോ"തി (മഹാവം ൧൯൮) വുത്തത്താ **"മാതാപിതൂനമത്ഥായ...പേ॰... ഉപട്ഠിസ്സ"**ന്തി വുത്തം. തത്ഥായം സങ്ഖേപോ - "മാതാദീനം ഗിലാനഭത്തം വാ തദുപട്ഠാകഭത്തം വാ ഗിലാനാനം ഓസധം വാ ഏസിസ്സം പരിയേസിസ്സ"ന്തി വാ "തേ ഗിലാനേ ഗന്ത്വാ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി വാ "ഉപട്ഠിസ്സ"ന്തി വാ പഹിതേപി അപ്പഹിതേപി സത്താഹകിച്ചേന ഗന്തും ലഭതി.

ഇദാനി സഹധമ്മികേ ഏവ സന്ധായ **"അനഭിരത"**ന്തിആദി വുത്തം. "വിസഭാഗരൂപം ദിസ്വാ അനഭിരതി, തതോ വൂപകാസിസ്സം, തം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗമിസ്സ"ന്തി അധിപ്പായേന ഗന്തുമ്പി ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. കുക്കുച്ചം വിനോദനഞ്ച ദിട്ഠിം വിവേചനഞ്ച അഹം വാ കരേയ്യം അഞ്ഞേഹി വാ കാരേയ്യന്തി സമ്ബന്ധോ. പരിവാസമാനത്തആദീഹി വുട്ഠാനം വാ ഗരുകാ. **ആദി**-സദ്ദേന സചേ സങ്ഘേന കമ്മം കതം ഹോതി, തസ്സ പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ അനുസ്സാവനകരണാദീസു ഉസ്സുക്കം കരേയ്യന്തി ഗന്തും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. **സത്താഹകിച്ചേനാതി** സത്താഹകരണീയേന.

൩൮൬. ധമ്മസവനത്ഥം നിമന്തിതോ ഏവം വജേതി അത്ഥോ. **ഗരൂ** നാമ ആചരിയുപജ്ഝായാ, തേഹി ഭണ്ഡധോവനകിച്ചേന പഹിതസ്സ ഗന്തും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൩൮൭. ന ഭണ്ഡധോവന...പേ॰... ദസ്സനേതി ഏത്ഥ (മഹാവം അട്ഠം ൧൯൯) ഏതേസുപി ന വജേതി സമ്ബന്ധോ. **ലബ്ഭന്തി** ഏത്ഥ "അജ്ജേവ ആഗമിസ്സ"ന്തി അദൂരഗോ യദി ന പാപുണേയ്യ, ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. കിം വുത്തം ഹോതി? "അജ്ജേവ ആഗമിസ്സാമീ"തി സാമന്തവിഹാരം ഗന്ത്വാ പുന ആഗച്ഛന്തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ സചേ അരുണുട്ഠാനം ഹോതി, വസ്സച്ഛേദോപി ന ഹോതി, രത്തിച്ഛേദേന ദുക്കടമ്പി നാപജ്ജതീതി വുത്തം ഹോതി.

൩൮൮. **സേസഞാതിഹീ**തി ഭാതുഭഗിനീആദീഹി. ഭിക്ഖുനിസ്സിതകേന ച പഹിതേതി സമ്ബന്ധോ. **നിദ്ദിസിത്വാ**തി "ആഗച്ഛന്തു ഭദന്താ, ഇച്ഛാമി ദാനഞ്ച ദാതും ധമ്മഞ്ച സോതും ഭിക്ഖുഞ്ച പസ്സിതു"ന്തിആദിനാ യം കിഞ്ചി നിദ്ദിസിത്വാവ പേസിതേ ഗന്തും വട്ടതി. കേവലം "ആഗച്ഛന്തു ഭിക്ഖൂ, ഇച്ഛാമി ഭിക്ഖൂനം ആഗമന"ന്തി ഏവം അനിദ്ദിസിത്വാ വുത്തേ ഗന്തും ന ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ.

൩൮൯. **അച്ഛരായേ സതത്തനോ**തി ദസവിധേസു അന്തരായേസു ഏകസ്മിമ്പി അന്തരായേ അത്തനോ സതീതി അത്ഥോ. സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ വാ വസ്സച്ഛേദേ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം "ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, വസ്സൂപഗതോ ഭിക്ഖു പസ്സതി സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമന്തേ. തത്ര ചേ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി, 'ഗരുകോ ഖോ സങ്ഘഭേദോ വുത്തോ ഭഗവതാ. മാ മയി സമ്മുഖീഭൂതേ സങ്ഘോ ഭിജ്ജീ'തി പക്കമിതബ്ബം, അനാപത്തി വസ്സച്ഛേദസ്സാ"തി (മഹാവം ൨൦൨). ഏവം ഛിന്നവസ്സോ നോ പവാരയേതി അത്ഥോ.

൩൯൦. **രുക്ഖസ്സ സുസിരേ**തി ഏത്ഥ (മഹാവം ൨൦൪; മഹാവം അട്ഠം ൨൦൩) പന സുദ്ധേ രുക്ഖസുസിരേ ഏവ ന വട്ടതി, മഹന്തസ്സ പന സുസിരസ്സ അന്തോ പദരച്ഛദനം കുടികം കത്വാ പവിസനദ്വാരം യോജേത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതി. **രുക്ഖസ്സ വിടപേ**തി ഏത്ഥാപി സുദ്ധവിടപമത്തേ ന വട്ടതി, മഹാവിടപേ പന അട്ടകം ബന്ധിത്വാ വുത്തനയേന കുടികം കത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതി. **ഛവകുടി** നാമ പാസാണകുടികന്തി വദന്തി. തീസു പസ്സേസു പാസാണേ ഉസ്സാപേത്വാ ഉപരി പാസാണേന പടിച്ഛന്നാ.

൩൨൬. നാവാദീസു പന ഉപഗതോ പവാരേതുഞ്ച ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. വസ്സൂപനായികവിനിച്ഛയോ.

വസ്സൂപനായികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അവേഭങ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൨൭-൪. ആരാമാരാമവത്ഥൂനീതി എത്ഥ (ചൂളവ॰ ൩൨൬; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬) **ആരാമോ** നാമ പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. മഞ്ചോ പീഠം ഭിസി ബിബ്ബോഹനാദിസയനാസനം. **ലോഹകുമ്ഭീ**ആദയോ കാളലോഹതമ്ബലോഹാദിമയാ. **ഭാണകോ** ഉദകചാടി. **പഞ്ചേതേ അവിഭാജിയാ**തി ഭാജേത്വാ ന ഗഹേതബ്ബാ, ഗഹിതാപി സങ്ഘസന്തകാ ഏവാതി അത്ഥോ. എത്ഥ പന ആരാമോ ആരാമവത്ഥൂതി പഠമം, വിഹാരോ വിഹാരവത്ഥൂതി ദുതിയം, മഞ്ചോ പീഠം ഭിസി ബിബ്ബോഹനന്തി തതിയം, ലോഹകുമ്ഭീ…പേ॰… നിഖാദനന്തി ചതുത്ഥം, വല്ലി…പേ॰… ദാരുഭണ്ഡം മത്തികഭണ്ഡന്തി പഞ്ചമന്തി ഏവം ഇമാനി രാസിവസേന പഞ്ച ഹോന്തി, സരുപവസേന അനേകാനി ഹോന്തി. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

> ''ദ്വിസങ്ഗഹാനി ദ്വേ ഹോന്തി, തതിയം ചതുസങ്ഗഹം;
> ചതുത്ഥം നവകോട്ഠാസം, പഞ്ചമം അട്ഠഭേദന''ന്തി. (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬);

൩൨൮. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അവിസ്സജ്ജിയാനി ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനി സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ, വിസ്സജ്ജിതാനിപി അവിസ്സജ്ജിതാനി ഹോന്തി. യോ വിസ്സജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൩൨൬) വുത്തത്താ **''ഭാജിതാപി അഭാജിതാ''**തി വുത്തം. **ഏതേ**തി വുത്തപ്പകാരാ പഞ്ചപി ''ഗരുഭണ്ഡാനീ''തി ച ''അവിസ്സജ്ജിയാനീ''തി ച ച-സദ്ദേന ''അവേഭങ്ഗിയാനീ''തി ച വുച്ചന്തീതി അത്ഥോ.

൩൨൯-൭. ഇദാനി പുരിമേസു തീസു രാസീസു സബ്ബസ്സ ഗരുഭണ്ഡത്താ തേ അനാമസിത്വാ പച്ഛിമേസു ദ്വീസു രാസീസു ഏകച്ചസ്സ അഗരുഭണ്ഡസ്സാപി അത്ഥിതായ തം ദസ്സേതും ആരഭന്തോപി തേസു ദ്വീസു ബഹുവിസയം പഠമം ദസ്സേതും **''വല്ലിഡ്ഢബാഹുമത്താപീ''**തിആദിമാഹാതി ഞാതബ്ബം. തസ്സായം സങ്ഖേപോ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൬) - വല്ലി അഡ്ഢബാഹുമത്താപി വേളു അട്ഠങ്ഗുലായതോപി **തിണാദി മുട്ഠിമത്തമ്പീ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന മുഞ്ജപബ്ബജം സങ്ഗണ്ഹാതി, പണ്ണം ഏകമ്പി മത്തികാ പാകതാ വാ പഞ്ചവണ്ണാ വാ **സുധാകങ്ഗുട്ഠആദികാ**തി **ആദി**-സദ്ദേന സജ്ജുലസജാതിഹിങ്ഗുലകാദി വാ താലപക്കപ്പമാണാപി യേഹി കേഹിചി സങ്ഘസ്സ ദിന്നാ വാ സങ്ഘികേ തിണവേത്താദിമ്ഹി ജാതാ വാ രക്ഖിതഗോപിതഭൂമിഭാഗേ ഉപ്പന്നാ തത്ഥജാതകാ വാ സങ്ഘികാ രക്ഖിതാ ഏവ അഭാജിയാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി യേ ചേത്ഥ ഭാജിതബ്ബാ, തേ ദസ്സേതും **''നിട്ഠിതേ''**തിആദിമാഹ, സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ കമ്മേ നിട്ഠിതേ ഭാജിയാതി അധിപ്പായോ. എത്ഥ പന യം കിഞ്ചി വല്ലിവേളുതിണപണ്ണമത്തികാദി സങ്ഘസ്സ ദിന്നം വാ സങ്ഘികേ തിണവേത്താദിമ്ഹി ജാതകം വാ രക്ഖിതഗോപിതം ഗരുഭണ്ഡം, തം സങ്ഘകമ്മേ ച ചേതിയകമ്മേ ച നിട്ഠിതേ അവസേസം പുഗ്ഗലികകമ്മേപി ദാതും വട്ടതി, അഗരുഭണ്ഡത്താ ഭാജിതുമ്പി ലബ്ഭതി. സേനാസനത്ഥായ രക്ഖിതഗോപിതമേവ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി, ന ഇതരം. സീഹളദീപേ തുമൂലസോമവിഹാരേ സങ്ഘസ്സ പാകവത്തമ്പി താലപണ്ണം വിക്കിണിത്വാ കരീയതി. കസ്മാ? ന ഹി തത്ഥ പണ്ണേന അത്ഥോ അത്ഥി, സബ്ബേപി ഇട്ഠകച്ഛന്നാ പാസാദാദയോതി. ഏവം അഞ്ഞത്ഥാപി കരീയതി ഏവാതി വദന്തി.

൩൨൭. ഇദാനി ലോഹഭണ്ഡാദീസു ഏകന്തഭാജേതബ്ബഭണ്ഡം ദസ്സേതും **''പത്താദീ''**തിആദിമാഹ. എത്ഥ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൨൬) പന **ആദി**-സദ്ദേന ലോഹഥാലകതമ്ബ കുണ്ഡികാ കടച്ഛു സരക അഞ്ജനി അഞ്ജനിസലാകാകണ്ണമലഹരണീസൂചിസണ്ഡാസകത്തരയട്ഠിആദീനി ഗഹിതാനേവ. **തഥാ**തി ഭാജിയമേവാതി അത്ഥോ. വിപ്പകതഞ്ച അവിപ്പകതഞ്ച. **പാദഗണ്ഹക**ന്തി മഗധനാളിയാ പഞ്ചനാളിയാ ഗണ്ഹനം.

൩൩൧-൨. **അനുഞ്ഞാതവാസി** യം സക്കാ സിപാടികായ പക്ഖിപിത്വാ പരിഹരിതുന്തി വുത്താ. **തച്ഛിതാനിട്ഠിത**ന്തി വിപ്പകതം. യദി തച്ഛിതം, ഗരുഭണ്ഡമേവ. **ദന്തം** പന അതച്ഛിതഞ്ച

അനിട്ഠിതഞ്ച ഭാജിയമേവ. അനിട്ഠിതം മഞ്ചപാദാദികം ഗരുഭണ്ഡം. ഇദാനി മത്തികഭണ്ഡം ദസ്സേതും **"ഭിക്ഖൂപകരണേ"**തിആദിമാഹ. പത്തഥാലകകുണ്ഡികാദിഭിക്ഖൂപകരണേ ച. **പാദഘടകോ**തി പാദഗണ്ഹനകോ ഘടകോ ച മത്തികാമയോ ഭാജിയോ ഭാജേതബ്ബോതി അത്ഥോ. സങ്ഖഥാലകമ്പി ഭാജിയമേവ.

൩൩൩-൪. മിഗചമ്മാദികം കപ്പിയചമ്മം ഭാജിയം, സീഹചമ്മാദികം അകപ്പിയചമ്മം ഗരുഭണ്ഡം. തം പന ഭൂമത്ഥരണം കാതും വട്ടതി. **ഏളചമ്മം** പന പച്ചത്ഥരണഗതികത്താ ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി. ഇദാനി ഇമാനി പന പഞ്ച ചീവരപിണ്ഡപാതഭേസജ്ജാനം അത്ഥായ പരിവത്തേതും ന വട്ടതി, ഗരുഭണ്ഡേന പന ഗരുഭണ്ഡഞ്ച ഥാവരഞ്ച ഥാവരേന ഥാവരമേവ പരിവത്തേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി ദസ്സേതും **"ഗരുനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) **ഗരുനാ**തി ഗരുഭണ്ഡേന ഗരുഭണ്ഡഞ്ച ഥാവരഞ്ച പരിവത്തേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ഥാവരേന ച** ഥാവരമേവ പരിവത്തേയ്യ, ന ഗരുഭണ്ഡന്തി അധിപ്പായോ. പഞ്ചസു കോട്ഠാസേസു പച്ഛിമത്തയം ഗരുഭണ്ഡം, പുരിമദ്വയം ഥാവരന്തി വേദിതബ്ബം . **തഥാ കത്വാ ച ഭുഞ്ജതൂ**തി ഏവം പരിവത്തേത്വാ തതോ ആഭതം കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭുഞ്ജതൂതി അത്ഥോ. കഥം ഞായതീതി ചേ? വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേ**-

"അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിയം, പഞ്ച വുത്താ മഹേസിനാ;
വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തി,
പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി. (പരി॰ ൪൭൯);

ഏത്ഥ പന ഗരുഭണ്ഡേന ഗരുഭണ്ഡഞ്ച ഥാവരഞ്ച ഥാവരേന ഥാവരമേവ പരിവത്തനവിധിം സന്ധായ "വിസ്സജ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി വുത്തം. പുന തതോ നിബ്ബത്തഞ്ച ചതുപച്ചയം പരിഭുഞ്ജിതും ലബ്ഭതീതി ദീപേതും "പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി വുത്തം. അയം ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അധിപ്പായോ. **സേസ**ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧) ആരാമാദി അഭാജിയന്തി അത്ഥോ. അവേഭങ്ഗിയവിനിച്ഛയോ.

അവേഭങ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൧. പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൩൫-൬. **സദ്വാരബന്ധനേ ഠാനേ…പേ॰… സയന്തോ ദുക്കടം ഫുസേ**തി ഏവരൂപേ ഠാനേ ദിവാ സയന്തേനാതി സമ്ബന്ധോ. **സദ്വാരബന്ധനേ** (പാരാ॰ ൭൭; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭) പന **ഠാനേ** യേന കേനചി പരിക്ഖിത്തേ അബ്ഭോകാസേപി രുക്ഖമൂലേപി അന്തമസോ ഇമിനാ ലക്ഖണേന യുത്തേ ആകാസങ്ഗണേപി സയന്തേന ദ്വാരം ബന്ധിതബ്ബമേവ. **വിഞ്ഞൂമ്ഹി പുരിസേ**തി ഭിക്ഖുമ്ഹി വാ സാമണേരേ വാ അന്തമസോ ഉപാസകആരാമികേസുപി അഞ്ഞതരസ്മിം സതീതി അത്ഥോ. "ഏസ ജഗ്ഗിസ്സതീ"തി **ആഭോഗോ ചാപി കപ്പ**തീതി കേവലം ഭിക്ഖുനിം വാ മാതുഗാമം വാ ആപുച്ഛിതും ന വട്ടതി. **സവസേ**തി അത്തനോ വസേ, അബഹുസാധാരണട്ഠാനേതി അത്ഥോ. **തം വിനാകാര**ന്തി തം പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരം ദ്വാരഥകനആഭോഗകരണസങ്ഖാതം ആകാരം വിനാതി അത്ഥോ. അചിത്തകാപത്തികിരിയായം സങ്ഖേപോ.

൩൩൭. **രതനാനീ**തി മുത്താദിദസവിധരതനാനി. **ധഞ്ഞ**ന്തി സത്തവിധം ധഞ്ഞം.

൩൩൮. **സിത്ഥതേലോദതേലേഹീ**തി ഏത്ഥ (ചൂളവ॰ ൨൪൫; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൫) പന യോ മധുസിത്ഥകതേലേന വാ ഉദകമിസ്സകതേലേന വാ അഞ്ഞേന കേനചി വികാരേന വാ കേസേ ഓസണ്ഠേതി, ദന്തമയാദീസു യേന കേനചി ഫണേന വാ കോച്ഛേന വാ ഹത്ഥേന വാ ഫണകിച്ചം കരോന്തോ അങ്ഗുലീഹി വാ ഓസണ്ഠേതി, തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൩൩൯. **നേകപാവുരണാ**തി (ചൂളവ॰ ൨൬൪) ന ഏകപാവുരണാ. **തുവട്ടയു**ന്തി നിപജ്ജേയ്യും. കിം വുത്തം ഹോതി? യദി ഏകപാവുരണാ വാ ഏകത്ഥരണാ വാ ഏകമഞ്ചേ വാ തുവട്ടേയ്യും, ന വട്ടതി, ദുക്കടം ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. ഏകമ്ഹി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൬൪) വാ ഭാജനേ ന ഭുഞ്ജേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ.

൩൪൦. ചതുരങ്ഗുലതോ (ചൂളവ॰ ൨൮൮; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൮) ഊനം ദന്തകട്ഠം ന ഖാദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **അധികട്ഠങ്ഗുല**ന്തി അട്ഠങ്ഗുലതോ അധികം. **തഥാ**തി ന ഖാദേയ്യാതി

അത്ഥോ. അകല്ലകോ (ചൂളവ॰ ൨൫൬) ലസുണം ന ഖാദേയ്യ.

൩൪൧. ഹീനേഹി (പാചി॰ ൩൧ ആദയോ) വാ ഉക്കട്ഠേഹി വാ ജാതിആദീഹി ഏവ ഉക്കട്ഠം വാ ഹീനം വാ "ചണ്ഡാലോസീ"തിആദിനാ നയേന **ഉജും വා** "സന്തി വാ ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലാ, വേനാ, നേസാദാ"തിആദിനാ നയേന **അഞ്ഞാപദേസേന** വാ ഉപസമ്പന്നം വാ അനുപസമ്പന്നം വാ അക്കോസാധിപ്പായം വിനാ കേവലം **ദവാധിപ്പായേന വദേ, ദുബ്ഭാസിത**ന്തി അത്ഥോ.

൩൪൨. നഖേ വാ കേസേ വാ നാസലോമേ (ചൂളവ॰ ൨൭൫) വാ ദീഘേ ന ധാരയേതി സമ്ബന്ധോ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മംസപ്പമാണേന നഖേ ഛിന്ദിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) ച "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദുമാസികം വാ ദുവങ്ഗുലം വാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൭൩) ച വുത്തം. **ന ലബ്ഭം വീസതിമട്ഠ**ന്തി ഏത്ഥ ഏകനഖമ്പി മട്ഠം കാതും ന വട്ടതി ഏവ. "ന ഭിക്ഖവേ വീസതിമട്ഠം കാരാപേതബ്ബം. യോ കാരാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ (ചൂളവ॰ ൨൭൪). അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മലമത്തം അപകഡ്ഢിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൪) ഹി വുത്തം. തസ്മാ നഖതോ മലമത്തം അപകഡ്ഢിതും വട്ടതി. **സമ്ബാധേ ലോമഹാരണ**ന്തി ഏത്ഥ **സമ്ബാധോ** നാമ ഉഭോ ഉപകച്ഛകാ മുത്തകരണഞ്ച. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആബാധപച്ചയാ സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരാപേതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൫) ഹി വുത്തം.

൩൪൩. **യഥാവുഡ്ഢ**ന്തി വുഡ്ഢപടിപാടിയാ ലദ്ധബ്ബം. **ന ബാധേയ്യാ**തി ന വാരേയ്യ. **സങ്ഘുദ്ദിട്ഠംവാ**തി ഉപാസകാദീഹി യഥാവുഡ്ഢം "അയ്യാ പരിഭുഞ്ജന്തൂ"തി നിസ്സജ്ജിത്വാവ ദിന്നം സേനാസനാദി. "ന ഭിക്ഖവേ ഉദ്ദിസ്സകതമ്പി യഥാവുഡ്ഢം പടിബാഹിതബ്ബം. യോ പടിബാഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൩) ഹി വുത്തം. അധോതപാദേഹി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪) വാ അല്ലപാദേഹി വാ നക്കമേതി സമ്ബന്ധോ. **സുധോതപാദകം വാപീ**തി ധോതപാദേഹേവ അക്കമിതബ്ബട്ഠാനം. **തഥേവാ**തി നക്കമേയ്യ സഉപാഹനോതി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ അധോതേഹി പാദേഹി, അല്ലേഹി പാദേഹി, സഉപാഹനേന സേനാസനം അക്കമിതബ്ബം. യോ അക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൨൪), ഹി വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പച്ചത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജിതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൪) വുത്തത്താ പരിഭണ്ഡകതം ഭൂമിം വാ ഭൂമത്ഥരണസേനാസനം വാ സങ്ഘികം മഞ്ചപീഠം വാ അത്തനോ സന്തകേന പച്ചത്ഥരണേന പച്ചത്ഥരിത്വാവ നിപജ്ജിതബ്ബം.

൩൪൪. **സങ്ഘാടിയാ ന പല്ലത്ഥേ**തി അധിട്ഠിതചീവരേന വിഹാരേ വാ അന്തരഘരേ വാ പല്ലത്ഥികാ ന കാതബ്ബാതി അത്ഥോ. പരികമ്മകതം (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൪) **ഭിത്തിആദിം** ന അപസ്സയേ. "ന ഭിക്ഖവേ പരികമ്മകതാ ഭിത്തി അപസ്സേതബ്ബാ. യോ അപസ്സേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൨൪) ഹി വുത്തം. തസ്മാ സേതഭിത്തി വാ ചിത്തകമ്മകതാ വാ ഭിത്തി ന അപസ്സയിതബ്ബാ. ന കേവലം ഭിത്തിയേവ, പരികമ്മകതാ ദ്വാരകവാടവാതപാനത്ഥമ്ഭാദയോപി ന അപസ്സയിതബ്ബാ. ഏത്ഥപി ലോമഗണനായ ഏവ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. **സന്തേ ഉദകേ നോ ന ആചമേ**തി (ചൂളവ॰ ൩൭൩; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൩) നോ ന ആചമേതും, ഉദകസുദ്ധിം അകാതും ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. **സന്തേ**തി വചനേന അസന്തേ അനാപത്തീതി ദീപേതി.

൩൪൫. **അകപ്പിയസമാദാനേ**തി ഭിക്ഖും വാ സാമണേരാദികേ സേസസഹധമ്മികേ വാ അകപ്പിയേ നിയോജേന്തസ്സ ദുക്കടമേവ. "ന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതേന അകപ്പിയേ സമാദപേതബ്ബം. യോ സമാദപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൩) ഹി വുത്തം. സഭാഗായ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൯) ആപത്തിയാ ദേസനായാതി അത്ഥോ. വത്ഥുസഭാഗതാ ഇധ അധിപ്പേതാ, ന ആപത്തിസഭാഗതാ. "ന ഭിക്ഖവേ സഭാഗാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ. യോ ദേസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൯) ച "ന ഭിക്ഖവേ സഭാഗാ ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ. യോ പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൯) ച വുത്തം. വത്ഥുസഭാഗം ആപത്തിം ആവി കാതുമ്പി ന വട്ടതി, തേന വുത്തം **"ആവികമ്മേ ച ദുക്കട"**ന്തി. "അഹം, ആവുസോ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപജ്ജിം, തം ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ പടികരിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞസ്സ വചനം ആവികമ്മംനാമ.

൩൪൬. **ഇതരസ്സ തൂ**തി അസുദ്ധചിത്തസ്സ.

൩൪൭. പോരിസന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൪) പുരിസപ്പമാണം അഭിരുഹിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സതി കരണീയേ പോരിസം രുക്ഖം അഭിരുഹിതും, ആപദാസു യാവദത്ഥ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൮൪) ഹി വുത്തം.

൩൪൮. പരിസ്സാവനം (ചൂളവ॰ ൨൫൮; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൮) വിനാ അഡ്ഢയോജനം ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. "അദ്ധാനഗമനസമയോ നാമ അഡ്ഢയോജനം ഗച്ഛിസ്സാമീതി ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി (പാചി॰ ൨൧൭) വുത്തം, തസ്മാ അഡ്ഢയോജനമേവ അന്തിമം അദ്ധാനന്തി വേദിതബ്ബം. ഭിക്ഖുനിയാ ച മാതുഗാമേന ച **സംവിധാനസിക്ഖാപദേ** "ഏകദ്ധാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യ, അന്തമസോ ഗാമന്തരമ്പീ"തി (പാചി॰ ൧൮൨, ൪൧൩) ഏവം വിസേസേത്വാ വുത്തത്താ "കുക്കുടസമ്പാതേ ഗാമേ ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ൧൮൩, ൪൧൪) വുത്തം, ന അദ്ധാനലക്ഖണേന. യദി ഗാമന്തരപരിച്ഛേദേന അദ്ധാനം വുച്ചതി, ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേപി "അദ്ധാനഗമനസമയോ നാമ ഗാമന്തരമ്പി ഗച്ഛിസ്സാമീതി ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി വദേയ്യ, ന ച വുത്തം. തസ്മാ "ന ഭിക്ഖവേ അപരിസ്സാവനകേന അദ്ധാനോ പടിപജ്ജിതബ്ബോ. യോ പടിപജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സചേ ന ഹോതി പരിസ്സാവനം വാ ധമ്മകരണോ വാ, സങ്ഘാടികണ്ണോപി അധിട്ഠാതബ്ബോ ഇമിനാ പരിസ്സാവേത്വാ പിവിസ്സാമീ"തി വുത്തട്ഠാനേപി അഡ്ഢയോജനവസേനേവ അദ്ധാനപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. അഭയഗിരിവാസീനം പന "ദ്വിഗാവുതവസേന അദ്ധാനപരിച്ഛേദോ"തി പാളിയം ഏവ അത്ഥി. **യാചമാനസ്സാ**തി യാചന്തസ്സ. "ന ച ഭിക്ഖവേ അദ്ധാനപ്പടിപന്നേന ഭിക്ഖുനാ പരിസ്സാവനം യാചിയമാനേന ന ദാതബ്ബം. യോ ന ദദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഹി വുത്തം.

൩൪൯. അഞ്ഞത്ര ആബാധപ്പച്ചയാ കണ്ണനാസാദികേ സേസങ്ഗേ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ആബാധേ സതി അങ്ഗുലിആദീനി ഛിന്ദിതും വട്ടതി. അങ്ഗജാതം വാ ബീജാനി വാ ഛിന്ദിതും ന വട്ടതി ഏവ. അത്തഘാതനേ ച ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. "ന ച ഭിക്ഖവേ അത്താനം ഘാതേതബ്ബം. യോ ഘാതേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഹി വുത്തം.

൩൫൦. "ന ച ഭിക്ഖവേ പടിഭാനചിത്തം കാരാപേതബ്ബം ഇത്ഥിരൂപകം പുരിസരൂപകം. യോ കാരാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മാലാകമ്മം ലതാകമ്മം മകരദന്തകം പഞ്ചപടിക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൯) വുത്തത്താ **"ചിത്തപോത്ഥകരൂപാനി, ന കരേ ന ച കാരയേ"**തി വുത്തം. **ഭുഞ്ജന്ത**ന്തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൭) വിപ്പകതഭോജനം. "ന ഭിക്ഖവേ വിപ്പകതഭോജനോ ഭിക്ഖു വുട്ഠാപേതബ്ബോ. യോ വുട്ഠാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൧൭) ഹി വുത്തം.

൩൫൧. യാനാനീതി വയ്ഹം രഥോ സകടം സന്ദമാനികാദീനി ഗിലാനസ്സ അഭിരുഹിതും കപ്പന്തി, സിവികോ ച കപ്പതി. ഏവം സബ്ബത്ഥ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ യാനം, പുരിസയുത്തം ഹത്ഥവട്ടകം, സിവികം പാടങ്കി"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൩) ഹി വുത്തം.

൩൫൨. ദവന്തി കേളിം. "ന ഭിക്ഖവേ ബുദ്ധം വാ ധമ്മം വാ സങ്ഘം വാ ആരബ്ഭ ദവോ കാതബ്ബോ. യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൬൨൭) ഹി വുത്തം. തസ്മാ "കിം ബുദ്ധോ സിലകബുദ്ധോ, ഉദാഹു പടിബുദ്ധോ"തി വാ "കിം ധമ്മോ ഗോധമ്മോ അജധമ്മോ"തി വാ "കിം സങ്ഘോ അജസങ്ഘോ മിഗസങ്ഘോ"തി വാ ഏവമാദിനാ നയേന യോ ദവം കരോതി, തസ്സ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം. "തുമ്ഹാകം ചീവരം ദസ്സാമ, പത്തം ദസ്സാമാ"തിആദിനാ നയേന സാമണേരം വാ ഉപസമ്പന്നം വാ അഞ്ഞസ്സ അന്തമസോ ദുസ്സീലസ്സാപി പരിസഭൂതം അത്തനോ ഉപട്ഠാകകരണത്ഥം ഉപലാളനേ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ അഞ്ഞസ്സ പരിസാ അപലാളേതബ്ബാ. യോ അപലാളേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഹി വുത്തം.

൩൫൩. കായം (ചൂളവ॰ ൪൧൧) വാ ഊരും വാ നിമിത്തം വാ വിവരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം ന ദസ്സയേതി സമ്ബന്ധോ. കദ്ദമുദകാദിനാ താ ഭിക്ഖുനിയോ ന സിഞ്ചേയ്യാതി അത്ഥോ. ന കേവലം കദ്ദമുദകാദികേനേവ, വിപ്പസന്നഉദകരജനകദ്ദമാദീസുപി യേന കേനചി ഓസിഞ്ചന്തസ്സ ദുക്കടമേവ.

൩൫൪. ബാലന്തി ഏത്ഥ **ബാലോ** നാമ യോ ഓവാദം ഗഹേത്വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സ ആരോചേത്വാ പാടിപദേ പച്ചാഹരിതബ്ബന്തി ന ജാനാതി. **ഗിലാനോ** നാമ യോ ഓവാദം

ഗഹേത്വാ ഉപോസഥഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ആരോചേതുഞ്ച പച്ചാഹരിതുഞ്ച ന സക്കോതി. **ഗമിയോ** നാമ യോ പടിദേസം ഗന്തുകാമോ.

“ന ഭിക്ഖവേ ഓവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ. യോ ന ഗണ്ഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൪൧൪) ച “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ ബാലം, ഠപേത്വാ ഗിലാനം, ഠപേത്വാ ഗമികം, അവസേസേഹി ഓവാദം ഗഹേതു”ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൧൪) ച “ന ഭിക്ഖവേ ഓവാദോ ന പച്ചാഹരിതബ്ബോ. യോ ന പച്ചാഹരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (പാചി॰ ൪൧൫) ച വുത്തത്താ ഭിക്ഖുനീഹി തേരസിയം വാ ചാതുദ്ദസിയം വാ ആഗന്ത്വാ “അയം ഉപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ”തി വാ “പന്നരസോ”തി വാ “കദാ അയ്യ ഉപോസഥോ”തി വാ പുച്ഛിതേ “ചാതുദ്ദസോ”തി വാ “പന്നരസോ”തി വാ “സ്വേ ഭഗിനി ഉപോസഥോ”തി വാ ആചിക്ഖിതബ്ബം. താഹി ഭിക്ഖുനീഹി ഉപോസഥദിവസേ ആഗന്ത്വാ “ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ അയ്യ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പാദേ വന്ദതി, ഓവാദൂപസങ്കമനഞ്ച യാചതി, ലഭതു കിര അയ്യ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ഓവാദൂപസങ്കമന”ന്തി ഏവം യാചിതബ്ബം, തം വചനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഉപോസഥഗ്ഗേ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സ “ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പാദേ വന്ദതി, ഓവാദൂപസങ്കമനഞ്ച യാചതി, ലഭതു കിര, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ഓവാദൂപസങ്കമന”ന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബം. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേനാപി സചേ തത്ഥ ഭിക്ഖുനോവാദകോ അത്ഥി, “ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോവാദകോ സമ്മതോ, തം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ഉപസങ്കമതൂ”തി വത്തബ്ബം. സചേ നത്ഥി, “കോ ആയസ്മാ ഉസ്സഹതി ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതു”ന്തി പുച്ഛിത്വാ സചേ അത്ഥി അട്ഠംഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു, തം തത്ഥേവ സമ്മന്നിത്വാ വുത്തനയേനേവ ഓവാദപ്പടിഗ്ഗാഹകസ്സ ആരോചേതബ്ബം. യദി നത്ഥി കോചി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോവാദകോ സമ്മതോ, “പാസാദികേന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ സമ്പാദേതൂ”തി വത്തബ്ബം. തേന ഭിക്ഖുനാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പാടിപദേ ഭിക്ഖുനീനം “നത്ഥി കോചി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോവാദകോ സമ്മതോ, പാസാദികേന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ സമ്പാദേതൂ”തി വത്തബ്ബം. താഹിപി “സാധു അയ്യാ”തി സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. ഇമിനാ നയേന ഗണപുഗ്ഗലേസുപി വചനഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

൩൭. ലോകായതം (ചൂളവ॰ ൨൮൬; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൬) നാമ വിതണ്ഡസത്ഥം. “ന ഭിക്ഖവേ ആസിത്തകൂപധാനേ ഭുഞ്ജിതബ്ബം. യോ ഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൬൪) വുത്തത്താ **“പേളായപി ന ഭുഞ്ജേയ്യാ”**തി വുത്തം.

൩൮. ഗിഹിപാരുതം ന പാരുപേയ്യ, ഗിഹിനിവാസനം ന നിവാസേയ്യാതി അത്ഥോ. “ന ഭിക്ഖവേ ഗിഹിനിവത്ഥം നിവാസേതബ്ബം ഹത്ഥിസോണ്ഡകം മച്ഛവാളകം ചതുകണ്ണകം താലവണ്ടകം സതവലികം. യോ നിവാസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (ചൂളവ॰ ൨൮൦) ഹി വുത്തം. പരിമണ്ഡലതോ അഞ്ഞഥാ പാരുപനം, സബ്ബമേതം **ഗിഹിപാരുതം** നാമ. തം പന ന പാരുപേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **സംവേല്ലിയ**ന്തി ഏത്ഥ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ ന നിവാസേയ്യാതി അത്ഥോ. **ദായ**ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൮൧; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൮൧) അരഞ്ഞം. നാലിമ്പയേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൯. വഡ്ഢിഞ്ച ന പയോജയേ, നോഞാതകേ നപ്പവാരിതേ ന യാചേതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ഏത്ഥ (ചൂളവ॰ ൪൨൦; ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൪൨൦) “തുമ്ഹേ പരിഭുഞ്ജഥാ”തി നിയമേത്വാ ദിന്നം സഹധമ്മികാനമ്പി ദാതും ന വട്ടതി. അഗ്ഗം ഗഹേത്വാ വാ കതിപാഹം ഭുത്വാ വാ പുന ദദേയ്യാതി അത്ഥോ.

൪൦. ഉദ്ദിസ്സ യാചനേതി ഏത്ഥ (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯) “അമ്ഹാകം വിഹാരേ ഇത്ഥന്നാമേന ഇദഞ്ചിദഞ്ച കത”ന്തി വാ “കരിസ്സന്തീ”തി വാ ഏവം ഉദ്ദിസ്സ രക്ഖം യാചനേതി അത്ഥോ. **ഞത്വാഞത്വാ വാ**തി ഏവം “അമ്ഹേഹി യാചിയമാനാ ഇമേസം ദണ്ഡേസ്സന്തീ”തി തേസം ദണ്ഡിനം ഞത്വാ വാ അഞത്വാ വാതി അത്ഥോ. തേഹി പന **ദണ്ഡിതേ സോ ദണ്ഡോ** ഉദ്ദിസ്സ യാചന്താനം **ഗീവാവ** ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതി ഏവാതി അത്ഥോ. “ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച ഇദഞ്ച ഇദഞ്ച കതം, ഏത്തകം ദണ്ഡം ഗണ്ഹഥാ”തി **സയം ദണ്ഡാപനേ പന** അസ്സ ദണ്ഡസ്സ അഗ്ഘഭേദേന പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടാ ഞേയ്യാതി അത്ഥോ.

൪൧. അനത്ഥായ അസ്സ ചോരസ്സ ഭാസിതേതി സമ്ബന്ധോ. രാജരാജമഹാമത്താദീഹി **തസ്സ ചോരസ്സ ദണ്ഡം ഗണ്ഹന്തേ അസ്സ** ഭിക്ഖുസ്സ **തത്തകം** ഗീവാതി അത്ഥോ.

൪൨. വിഘാസം (പാചി॰ ൮൨൫-൮൨൬) വാ ഉച്ചാരം വാ സങ്കാരം വാ മുത്തം വാ പാകാരകുട്ടാനം ബഹി ഛഡ്ഡേയ്യ, ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **വളഞ്ജേ നാവലോകിയാ**തി ഇമിനാവ

അവളഞ്ജനകാലേ നാവലോകേത്വാ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതീതി ദീപേതി. ന കേവലം തത്ഥേവ, അഥ ഖോ ഹരിതേ വാപി വീഹാദിനാളികേരാദിരോപിമേ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ ദുക്കടമേവാതി അത്ഥോ.

൩൩൧. **"ഉപഹാരം കരോമാ"തി വുത്തേ**തി പുച്ഛിതേതി അധിപ്പായോ.

൩൩൨. കീളത്ഥം (പാചി॰ ൯൩൯; പാചി॰ അട്ഠ॰ ൯൩൭) കതം രാജാഗാരം വാ പോക്ഖരണിം വാ ഉയ്യാനം വാ ചിത്താഗാരം വാ ആരാമം വാ ദട്ഠും ഗച്ഛതോ പദേ പദേ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ.

൩൩൩. ആസനേന (ചൂളവ॰ ൩൩൪) നവേ ന പടിബാഹേയ്യ, ഉണ്ഹേ (മഹാവ॰ ൩൫, ൬൭, ൬൯; ചൂളവ॰ ൩൬൩, ൩൬൭, ൩൭൦, ൩൭൨) ചീവരം ന നിദഹേയ്യ. **ഗുരുനാ**തി ആചരിയാദിനാ പണാമിതോ ഖമാപേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൩൪. **ആപത്തീഹി ച സത്തഹീ**തി (വജിര॰ ടീ॰ പാചിത്തിയ ൨൩) സത്തഹി ആപത്തീഹി ഭിക്ഖും പരമ്മുഖാ അക്കോസനേന ച "അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ ബീജഭോജീ"തിആദിനാ അഞ്ഞേനേവ വാ അക്കോസനേന ച ദുക്കടന്തി അധിപ്പായോ.

൩൩൫. സദ്ധാദേയ്യം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൧) ചീവരം വാ പിണ്ഡപാതം വാതി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ സദ്ധാദേയ്യം വിനിപാതേതബ്ബം. യോ വിനിപാതേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൧) ഹി വുത്തം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, മാതാപിതൂനം ദാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൧) വുത്തത്താ **"ലബ്ഭം പിതൂന"**ന്തി വുത്തം.

൩൩൬. വസ്സംവുത്ഥോ അഞ്ഞത്രാതി സമ്ബന്ധോ, അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞതോ**തി അഞ്ഞവിഹാരതോ. "ന ഭിക്ഖവേ അഞ്ഞത്ര വസ്സംവുത്ഥേന അഞ്ഞത്ര ചീവരഭാഗോ സാദിതബ്ബോ. യോ സാദിയേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൪) ഹി വുത്തം. **തേസ**ന്തി തസ്മിം വിഹാരേ തം ചീവരം ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹിതും യുത്താനം ഭിക്ഖൂനം ധുരനിക്ഖേപതോ ഹോതി ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരിയോതി അത്ഥോ.

൩൩൭. സഹ അന്തരേന ഉത്തരോതി **സന്തരുത്തരോ,** ഗാമം ന പവിസേയ്യാതി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ സന്തരുത്തരേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ. യോ പവിസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൨) ഹി വുത്തം. **കല്ലോ വാ**തി അഗിലാനോ. സഉപാഹനോ ഗാമം ന പവിസേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. "ന ഭിക്ഖവേ ചാമരിബീജനീ ധാരേതബ്ബാ. യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൬൯), "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ ബീജനിയോ വാകമയം ഉസീരമയം മോരപിഞ്ഛമയ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൯) ച വുത്തത്താ **"ന ധാരേയ്യ ചാമരീമകസബീജനി"**ന്തി വുത്തം. മകസബീജനീ പന ദന്തവിസാണദാരുദണ്ഡകാപി വട്ടതി.

൩൩൮. ആരാമതോ ബഹീതി സമ്ബന്ധോ. "ന ഭിക്ഖവേ ഛത്തം ധാരേതബ്ബം. യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി, "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഛത്ത"ന്തി ച വുത്തത്താ അഗിലാനോ ആരാമതോ ബഹി ന ലഭതി, ചീവരഗുത്തിയാദിഅത്ഥായ അഗിലാനോപി ലഭതീതി അത്ഥോ.

൩൩൯. **ഗാഹേയ്യ നുഭതോകാജ**ന്തി ന ഗാഹേയ്യ ഉഭതോകാജം. **ഏകന്തരികകാജക**ന്തി ഏകതോകാജഞ്ച അന്തരകാജഞ്ച . സീസഭാരോ ച ഖന്ധഭാരോ ച കടിഭാരോ ച **സീസക്ഖന്ധകടിഭാരാ**. "ന ഭിക്ഖവേ ഉഭതോകാജം ഹരിതബ്ബം. യോ ഹരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൨൭൧), "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഏകതോകാജം അന്തരകാജം സീസഭാരം ഖന്ധഭാരം കടിഭാരം ഓലമ്ബക"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൧) ച വുത്തത്താ ഉഭതോകാജമേവ ന വട്ടതി, സേസാനി വട്ടന്തീതി വേദിതബ്ബാ.

൩൪൦. **അനോകാസകത**ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൩) യോ പഠമമേവ "കരോഹി മേ ആവുസോ ഓകാസം, അഹം തം വത്തുകാമോ"തി ഏവം അകതോകാസം ആപത്തിയാ ചോദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. **തഥാ**തി ദുക്കടമേവാതി അത്ഥോ.

൩൪൧. **പകതങ്ഗുലേന,** ന സുഗതങ്ഗുലേനാതി അത്ഥോ.

൩൭൨. മൂഗബ്ബതാദിം (മഹാവ॰ ൨൦൯; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൯) തിത്ഥിയബ്ബതം യദി ഗണ്ഹേയ്യ, ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **ആദി**-സദ്ദേന ഗോവതകുക്കുരവതാദയോ സങ്ഗഹിതാ. **തഥാതി** (മഹാവ॰ ൩൦൩; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൩) ന്ഹാപിതപുബ്ബകോ ഖുരഭണ്ഡം യദി പരിഹരേയ്യ, ദുക്കടമേവാതി അത്ഥോ.

൩൭൩. യം കിഞ്ചീതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ന്ഹാപിതതുണ്ണകാരകമ്മാദി യം കിഞ്ചി ഹത്ഥകമ്മന്തി അത്ഥോ. **തദനുസാരതോ**തി ഹത്ഥകമ്മയാചനാനുസാരതോതി അത്ഥോ. സചേ ഏവം യാചതോ ഹത്ഥകമ്മമൂലമേവ ദേതി, തം അഞ്ഞസ്സ ദാപേത്വാ കാരേതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. നിക്കമ്മം പന ഹത്ഥകമ്മവസേന അയാചിത്വാപി "ഏഹി ഇമം കരോഹീ"തി കാരേതും കപ്പതീതി അത്ഥോ. **യം കിഞ്ചിപരസന്തക**ന്തി യം കിഞ്ചി ദാരുതിണാദികം അപരസന്തകം അപരിഗ്ഗഹിതം ആഹരാപേതും കപ്പതീതി അധിപ്പായോ.

൩൭൪. ഗിഹീനന്തി ഗിഹീനം സന്തകം. **ഗോപകേ**തി രക്ഖകേ. യത്തകം ദേതി, തത്തകം ഗഹേതും കപ്പതീതി അത്ഥോ. **യഥാപരിച്ഛേദ**ന്തി "ദിവസേ ദിവസേ ഏത്തകം ഉച്ഛുനാളികേരം അമ്ബപക്കം തുമ്ഹേ ഖാദഥാ"തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നമേവ തേസു ദേന്തേസു ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ.

൩൭൫. ദ്വിഹാപജ്ജേയ്യാതി ദ്വീഹി ആപജ്ജേയ്യ. കതമേഹി ദ്വീഹീതി ചേ, തേ ദസ്സേതും **"കായവാചാഹീ"**തി വുത്തം, "ദ്വീഹാകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതി, കായേന ആപജ്ജതി, വാചായ ആപജ്ജതീ"തി (പരി॰ ൩൨൨) ഹി വുത്തം. കായവാചാഹി ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ ച ഛഹി ആകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതി, താനി ദസ്സേതും **"അലജ്ജിഞാണകുക്കുച്ചപകതത്താ"**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ (പരി॰ ൨൯൫) പന അകപ്പിയഭാവം ജാനന്തോ ഏവ വീതിക്കമം കരോന്തോ **അലജ്ജിതായ** ആപജ്ജതി നാമ. കപ്പിയാകപ്പിയം അജാനിത്വാ ആപജ്ജന്തോ **അഞ്ഞാണതായ**. കപ്പിയം നു ഖോ, നോ നു ഖോ"തി സംസയേ ഉപ്പന്നേ തമഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമം കരോന്തോ **കുക്കുച്ചപകതത്താ** ആപജ്ജതി. സഹസേയ്യാദിം ആപജ്ജന്തോ **സതിപ്ലവാ,** സതിസമ്മോസാതി അത്ഥോ. അച്ഛമംസം "സൂകരമംസ"ന്തി വാ സൂകരമംസം "അച്ഛമംസ"ന്തി വാ ഖാദന്തോ **അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞിതായ ച കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞിതായ** ച ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ.

൩൭൬. അലജ്ജിതായ വാ അഞ്ഞാണതായ വാ ആപത്തിം കായവാചാഹി ഛാദയേതി അത്ഥോ. **ഏകേ വാ** ഏകസ്മിം വാ. **ലിങ്ഗേ**തി ലിങ്ഗപരിവത്തനതോ. ഏവം ചതുധാ ആപത്തിവുട്ഠാനം ഹോതീതി അത്ഥോ. തിണവത്ഥാരകസമഥഅബ്ഭാനാദീനം വസേന **സങ്ഘേ** ആപത്തി വുട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം നിസ്സജ്ജനാദീസു ഗണേ. ഏകസ്സ സന്തികേ വുട്ഠാനം പാകടമേവ. "യാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാ, താഹി ആപത്തീഹി അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൬൯) വചനതോ ലിങ്ഗപരിവത്തനേ ആപത്തിവുട്ഠാനം ഞാതബ്ബം.

൩൭൭. പച്ചയദ്വയേതി ചീവരേ ച പിണ്ഡപാതേ ച. ന കേവലഞ്ച ഇമേ ഏവ, നിമിത്തകമ്മമ്പി ന ലബ്ഭതേവ, ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം പന ന വുത്തം. തത്ഥ **നിമിത്തകമ്മം** നാമ യം കിഞ്ചി പരേസം പച്ചയദാനസംയോജനകം കായവചീകമ്മം. ഖാദനീയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "കിം ഖാദനീയം ലഭിത്ഥാ"തിആദിനാ നയേന തസ്സ പവത്തി വേദിതബ്ബാ. **പരികഥാ** നാമ യഥാ യഥാ തം ലഭതി, തഥാ തഥാ പരിവത്തേത്വാ കഥനം. "ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡപാതേന കിലമന്തീ"തിആദിനാ നയേന തസ്സ പവത്തി വേദിതബ്ബാ. **ഓഭാസോ** നാമ പച്ചയപ്പടിസംയുത്തകഥാ. **വിഞ്ഞത്തി** പന പാകടാ ഏവ. **തതിയേ**തി സേനാസനേ. സേനാസനേ പന നിമിത്തോഭാസപരികഥാ വട്ടന്തി, വിഞ്ഞത്തി ഏവ ഏകാ ന വട്ടതി. തത്ഥ **നിമിത്തകമ്മം** നാമ ഉപാസകേ ദിസ്വാ സേനാസനത്ഥം ഭൂമിപരികമ്മകരണാദി. **ഓഭാസോ** നാമ "ഉപാസകാ, തുമ്ഹേ കുഹിം വസഥാ"തി "പാസാദേ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കിം ഭിക്ഖൂനം പാസാദോ ന വട്ടതീ"തിആദികം വചനം. **പരികഥാ** നാമ "ഭിക്ഖൂനം സേനാസനം സമ്ബാധ"ന്തി വചനം. **സേസേ**തി ഗിലാനപച്ചയേ.

൩൭൮. ന രുഹതീതി ന ഹോതി. **അച്ചയേ ദാന**ന്തി അച്ചയദാനം. പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു യേന കേനചി കാലം കരോന്തേന "മമച്ചയേന മയ്ഹം പരിക്ഖാരോ ഉപജ്ഝായസ്സ ഹോതു, ആചരിയസ്സ ഹോതു, അഞ്ഞസ്സ വാ കസ്സചി ഹോതൂ"തി വുത്തേ തേസം ന ഹോതി, തസ്മാ വുത്തം "ന രുഹതീ"തി. **സങ്ഘസ്സേവ ച തം ഹോതീ**തി യദി ഭിക്ഖുസാമണേരേഹി ഏവം വുത്തം, തസ്മിം മതേപി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സേവ ഹോതി, ഭിക്ഖുനിസിക്ഖമാനസാമണേരീഹി

ചേ വുത്തം, തസ്മിം മതേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ തം ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഗിഹീനം പന രൂഹതീ**തി ഗിഹീനം പന അച്ചയദാനം ഏവ സബ്ബേസം രുഹതീതി വുത്തം ഹോതി.

൧൭൯. **ഉപസ്സയേ**തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരേ. **ദായജ്ജോ**തി തസ്സ പരിക്ഖാരസ്സ ദായജ്ജോ. **സേസേപീ**തി സചേ ഭിക്ഖുനിസിക്ഖമാനസാമണേരിയോ ഭിക്ഖുവിഹാരേ കാലം കരോന്തി, താസം പരിക്ഖാരാനം ഭിക്ഖുസങ്ഘോവ ദായജ്ജോതി അത്ഥോ.

൧൮൦. **പുരിമസ്സേവാ**തി ഏത്ഥ ''ഇമം പരിക്ഖാരം നേത്വാ അസുകസ്സ ദേഹീ''തി ദിന്നം പുരിമസ്സേവ ഹോതീതി അത്ഥോ. ''അസുകസ്സ ദമ്മീ''തി ദിന്നം പന പച്ഛിമസ്സേവ ഹോതി പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നത്താ. ഇമം വിധിം ഞത്വാവ വിസ്സാസഗ്ഗാഹം വാ ഗണ്ഹേയ്യ, മതകചീവരം വാ അധിട്ഠേതി സമ്ബന്ധോ. **മതകചീവരഅധിട്ഠാനം** നാമ ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ കാലം ഘോസേത്വാ ഥോകം ആഗമേത്വാ സചേ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, തേഹി സദ്ധിം ഭാജേതബ്ബാനി, നോ ചേ ആഗച്ഛന്തി, ''മയ്ഹിമാനി ചീവരാനി പാപുണന്തീ''തി അധിട്ഠാതബ്ബാനി. ഏവം അധിട്ഠിതേ സബ്ബാനി തസ്സേവ ഹോന്തി, ഠിതികാ പന ന തിട്ഠതി. സചേ ഏകേകം ഉദ്ധരിത്വാ ''അയം പഠമഭാഗോ മയ്ഹം പാപുണാതി, അയം ദുതിയഭാഗോ''തി ഏവം ഗണ്ഹാതി, ഗഹിതാനി ച സുഗഹിതാനി ഹോന്തി, ഠിതികാ ച തിട്ഠതി. ഏവം പാപേത്വാ ഗണ്ഹന്തേനാപി അധിട്ഠിതമേവ ഹോതി.

൧൮൧. ലോഹഭണ്ഡേ പഹരണിം ഠപേത്വാ സബ്ബം കപ്പതി, ദാരുഭണ്ഡേ ച ദാരുജം പത്തഞ്ച പാദുകഞ്ച, പല്ലങ്കഞ്ച ആസന്ദിഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം കപ്പതി, മത്തികാമയേ കതകഞ്ച കുമ്ഭകാരികഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം കപ്പതീതി അത്ഥോ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ പഹരണിം സബ്ബം ലോഹഭണ്ഡം, ഠപേത്വാ ആസന്ദിം പല്ലങ്കം ദാരുപത്തം ദാരുപാദുകം സബ്ബം ദാരുഭണ്ഡം, ഠപേത്വാ കതകഞ്ച കുമ്ഭകാരികഞ്ച സബ്ബം മത്തികാഭണ്ഡ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൩) ഹി വുത്തം. ഏത്ഥ **കതക**ന്തി പദുമകണ്ണികാകാരേന കതമല്ലകന്തി അധിപ്പേതം. ധനിയസ്സേവ സബ്ബമത്തികാമയാ കുടി കുമ്ഭകാരികന്തി. പകിണ്ണകവിനിച്ഛയോ.

പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൨. ദേസനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൮൨. ഭിക്ഖുഭാവസ്സ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൯൮) യോ ചാഗോ, സാ പാരാജികദേസനാതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം ''വിസുദ്ധാപേക്ഖോതി ഗിഹി വാ ഹോതുകാമോ ഉപാസകോ വാ ഹോതുകാമോ ആരാമികോ വാ ഹോതുകാമോ സാമണേരോ വാ ഹോതുകാമോ''തി (പാരാ॰ ൧൯൮). തസ്മാ ഗിഹിഭാവാദികംയേവ പാരാജികം ആപന്നസ്സ വിസുദ്ധി നാമ, അഞ്ഞതരസ്സ വിസുദ്ധി ഏവ നത്ഥി. ''ഛാദേതി ജാനമാപന്നം, പരിവസേയ്യ താവതാ''തിആദിനാ നയേന ഹേട്ഠാ വുത്തവിധിം സന്ധായ **''യഥാവുത്തേന വുട്ഠാന''**ന്തി വുത്തം.

൧൮൩. ഇദാനി വത്തബ്ബതം സന്ധായ **''ഏവ''**ന്തി വുത്തം.

൧൮൪. **പടിദേസേമീ**തി ആരോചേമി. ഏതാനി അഹം **ഏതാനാഹം**.

൧൮൫. (ക) യം സങ്ഘോ ഗിലാനസ്സ തിചീവരേന വിപ്പവാസസമ്മുതിം ദേതി, തം അഞ്ഞത്രാതി അത്ഥോ.

(ഖ) **അകാലചീവരം** (പാരാ॰ ൫൦൦) നാമ ''അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്നം, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്നം, കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവരം നാമാ''തി.

(ഗ) **പുരാണചീവരം** (പാരാ॰ ൫൦൫) നാമ ''സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീ''തി വുത്തം. **അഞ്ഞാതികാ** നാമ മാതിതോ വാ പിതിതോ വാ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ അസമ്ബന്ധാ. നിസീദനപച്ചത്ഥരണധോവാപനേ ദുക്കടം.

(ഘ) **അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ**തി (പാരാ॰ ൫൧൨) ഏത്ഥ ഹരീതകീഖണ്ഡമ്പി വട്ടതി. **ചീവരം** നാമ ഇധ വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമതോ പട്ഠായ അധിപ്പേതം.

(ങ) **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി (പാരാം ൫൧ൻ) എത്ഥ ‘‘അച്ഛിന്നചീവരോ വാ ഹോതി ഭിക്ഖു നട്ഠചീവരോ വാ’’തി എവം വുത്തം സമയന്തി അത്ഥോ.

(ച) ‘‘സന്തരുത്തരപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ’’ന്തി (പാരാം ൫൨ർ) വുത്തത്താ **‘‘തതുത്തരീ’’**തി വുത്തം. എത്ഥ പന ‘‘സചേ തീണി നട്ഠാനി ഹോന്തി, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ദ്വേ നട്ഠാനി, എകം സാദിതബ്ബം, എകം നട്ഠം, ന കിഞ്ചി സാദിതബ്ബ’’ന്തി (പാരാം ൫൨ർ) വുത്തം.

(ഛ-ജ) ‘‘കീദിസേന തേ (പാരാം ൫൨ൻ), ഭന്തേ, ചീവരേന അത്ഥോ, കീദിസം തേ ചീവരം ചേതാപേമീ’’തി എവം അപ്പവാരിതോതി അത്ഥോ. **വികപ്പ**ന്തി വിസിട്ഠകപ്പം അധികവിധാനം ആപന്നം. ഇധ പുരിമം എകസ്സ, ദുതിയം ബഹൂനം വസേന വുത്തം, എത്തകം നാനത്തം.

(ഝ) **അതിരേകതിക്ഖത്തു**ന്തി എത്ഥ കേനചി യം കിഞ്ചി അകപ്പിയവത്ഥും ആനേത്വാ ‘‘ഇദം ഖോ മേ, ഭന്തേ, ആയസ്മന്തം ഉദ്ദിസ്സ ചീവരചേതാപന്നം ആഭതം, പടിഗ്ഗണ്ഹതു ആയസ്മാ ചീവരചേതാപന്ന’’ന്തി വുത്തേ ‘‘ന ഖോ മയം, ആവുസോ, ചീവരചേതാപന്നം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ, ചീവരഞ്ച ഖോ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ കാലേന കപ്പിയ’’ന്തി വത്തബ്ബം. എവം വുത്തേ സചേ സോ ‘‘അത്ഥി കോചി കപ്പിയകാരകോ’’തി വദതി, ചീവരത്ഥികേന ഠപേത്വാ പഞ്ച സഹധമ്മികേ യോ കോചി ഉദ്ദിസിതബ്ബോ ‘‘എസോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ’’തി, എത്തകമേവ വത്തബ്ബം. എവം വുത്തേ സചേ ദായകോ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ ‘‘എസോ അയ്യസ്സ ചീവരം ചേതാപേത്വാ ദസ്സതീ’’തി വത്വാ ഗച്ഛതി, തം ഉപസങ്കമിത്വാ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ചോദേതബ്ബോ സാരേതബ്ബോ ‘‘അത്ഥോ മേ, ആവുസോ, ചീവരേനാ’’തി, എത്തകമേവ വത്തബ്ബം, ‘‘ദേഹി മേ ചീവര’’ന്തിആദിനാ ന വത്തബ്ബം. എവം തിക്ഖത്തും ചോദനായ തം ചീവരം ലഭതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ ലഭതി, ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഠാതബ്ബം, ന ആസനേ നിസീദിതബ്ബം, ന ആമിസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, ന ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ. ‘‘കിം കാരണാ ആഗതോസീ’’തി വുത്തേ ‘‘ജാനാഹി, ആവുസോ’’തി എത്തകമേവ വത്തബ്ബം. സചേ നിസജ്ജാദീനി കരോതി, ഠാനം ഭഞ്ജതി. വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച ആപജ്ജതീതി വദന്തി. എവം പന അപ്പടിപജ്ജിത്വാ അതിരേകതിക്ഖത്തും ചോദനായ അതിരേകഛക്ഖത്തും ഠാനേന സചേ നിപ്ഫാദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അത്ഥോ.

(ഞ) **സന്ഥതം** (പാരാം ൫൮ർ) നാമ സന്ഥരിത്വാ കതം ഹോതി അവായിമം. എകകോസിയംസുനാപി ചേ മിസ്സേത്വാ കരോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം.

(ട) **സുദ്ധകാളകാന**ന്തി (പാരാം ൫ർ൭-൫ർൻ) അഞ്ഞേഹി അമിസ്സിതാനന്തി അത്ഥോ. ‘‘കാളകം നാമ ദ്വേ കാളകാനി ജാതികാളകം വാ രജനകാളകം വാ’’തി വുത്തം.

(ഠ) **അനാദിയിത്വാ…പേ॰… തുല**ന്തി (പാരാം ൫൫ർ) എത്ഥ പന യത്തകേഹി എളകലോമേഹി കത്തുകാമോ ഹോതി, തേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ കാളകാനം, എകോ ഓദാതാനം, എകോ ഗോചരിയാനം ആദാതബ്ബോതി വിനിച്ഛയോ. എകസ്സാപി കാളകലോമസ്സ അതിരേകഭാഗേ സതി നിസ്സഗ്ഗിയമേവ.

(ഡ) **ഊനകഛബ്ബസ്സാനീ**തി (പാരാം ൫൬൨) ഛബ്ബസ്സതോ ഓരഭാഗേ.

(ഢ) നിസീദനസന്ഥതം (പാരാം ൫൬൭) പന കാരാപേന്തേന പുരാണസന്ഥതസ്സ എകപസ്സതോ വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതട്ഠാനം യഥാ വിദത്ഥിമത്തം ഹോതി, എവം ഗഹേത്വാ എകദേസം വാ സന്ഥരിതബ്ബം, വിജടേത്വാ വാ സന്ഥരിതബ്ബം.

(ത) ന കേവലം ധോവാപനേ (പാരാം ൫൭൨) എവ നിസ്സഗ്ഗിയം, രജനേപി നിസ്സഗ്ഗിയമേവ.

(ദ) രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസ്സേവ (പാരാം ൫൮ൻ) പടിക്ഖിത്തത്താ പടിഗ്ഗഹിതപരിവത്തനേ ദോസം അപസ്സന്താ കതാകതാദിവസേന അനേകവിധം ജാതരൂപപരിവത്തനം കരോന്തി, തം സന്ധായ **‘‘നാനപ്പകാരക’’**ന്തി വുത്തം.

൩൭൭-൯. ആപത്തിം ദേസേത്വാ പച്ഛാ കത്തബ്ബം ദസ്സേതും **‘‘അഥാ’’**തി വുത്തം. **ഗിഹിം വദേ**തി സചേ തത്ഥ ആഗച്ഛതി ആരാമികോ വാ ഉപാസകോ വാ, തം വദേയ്യാതി അത്ഥോ. ഏവം വുത്തോ **സോ** ‘‘ഇമിനാ കിം ആഹരാമീ’’തി ചേ വദേയ്യാതി അത്ഥോ. **അവത്വാമ**ന്തി

"ഇമം വാ ഇമം വാ ആഹരാ"തി അവത്വാതി അത്ഥോ. **വദേ**തി "കപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൮൪, ൫൮൯) വചനതോ "പബ്ബജിതാനം സപ്പി വാ തേലം വാ മധു വാ ഫാണിതം വാ വട്ടതീ"തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം, "ഇമം നാമ ആഹരാ"തി ന വത്തബ്ബമേവ. **ദ്വേപേതേ**തി ദ്വേപി ഏതേ രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകഞ്ച രൂപിയസബ്ബോഹാരികഞ്ചാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞേനാ**തി അന്തമസോ ആരാമികേനാപി ലദ്ധഭാഗോ ന കപ്പതി ഏവ.

൩൯൦. അന്തമസോ (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൮൩-൪) തന്നിബ്ബത്താ രുക്ഖച്ഛായാപി ന കപ്പതീതി. **നിസ്സട്ഠം പടിലദ്ധമ്പീ**തി ഏത്ഥ യഥാ രൂപിയസംവോഹാരം കത്വാ ലദ്ധവത്ഥുതോ ആഭതം ന കപ്പതി, തഥാ കോസിയമിസ്സകസന്ഥതാദിത്തയമ്പി ന കപ്പതി. ന കേവലം തസ്സേവ, അഞ്ഞേസമ്പി ന കപ്പതേവ "അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൫൪൮, ൫൫൦, ൫൫൫) വുത്തത്താ.

൩൯൧. ഏവം നോ ചേ ലഭേഥ, **സോ** ആരാമികാദികോ "ഇമം ഛഡ്ഡേഹീ"തി **സംസിയോ** വത്തബ്ബോതി അത്ഥോ. ഏവമ്പി നോ ചേ ലഭേയ്യ, **സമ്മതോ** ഭിക്ഖു ഛഡ്ഡേയ്യാതി അത്ഥോ.

൩൯൨. പടിഗ്ഗഹിതരൂപിയഞ്ച പരിവത്തിതരൂപിയഞ്ച സന്ധായ **"ഏതാനീ"**തി വുത്തം. **ദുതിയപത്തോ** നാമ "ഊനപഞ്ചബന്ധനേന പത്തേന അഞ്ഞം നവം പത്തം ചേതാപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൧൨) വുത്തപത്തോ. സോ ച ഏതാനി ച സങ്ഘേ നിസ്സട്ഠും ലബ്ഭരേതി സമ്ബന്ധോ. "സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, ഭിക്ഖുപരിസായ നിസ്സജ്ജിതബ്ബ"ന്തി (പാരാ॰ ൫൮൪, ൫൮൯) ച വുത്തത്താ ന ഗണപുഗ്ഗലാനം നിസ്സജ്ജിതും വട്ടതി. സേസാനി പന തീണി ചീവരാദിവത്ഥൂനി "നിസ്സജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ"തി വുത്തത്താ (പാരാ॰ ൪൬൩) സങ്ഘാദീനം നിസ്സജ്ജിതും വട്ടതി. **ഭാസന്തരേനപീ**തി പാളിയാ വത്തും അസക്കോന്തേന ദമിളഭാസാദീസു അഞ്ഞതരായപി നിസ്സജ്ജിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ.

൩൯൩. (ക-ഗ) **നാനപ്പകാരകം** നാമ "ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാ, "അന്തമസോ ചുണ്ണപിണ്ഡോപി ദന്തകട്ഠമ്പി ദസികസുത്തമ്പീ"തി (പാരാ॰ ൫൯൫) **പാളിയം** വുത്തം. **ചേതാപിതോ**തി (പാരാ॰ ൬൧൩) യാചിത്വാ ഗഹിതോ.

൩൯൪. **സമ്മന്നിത്വാന പത്തഗാഹകം സങ്ഘസ്സ പത്തന്ത**ന്തി (പാരാ॰ ൬൧൪; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) യ അന്തിമം പത്തം, തം തസ്സ ദാപയേതി അത്ഥോ.

൩൯൫. (ഖ) **പരിദഹിതം നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി ഏത്ഥ (പാരാ॰ ൬൨൬-൬൨൮; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൮) പന ഠത്വാ വസ്സികസാടികായ പരിയേസനക്ഖേത്തം കരണക്ഖേത്തം നിവാസനക്ഖേത്തം അധിട്ഠാനക്ഖേത്തന്തി ചതുബ്ബിധം ഖേത്തഞ്ച കുച്ഛിസമയോ പിട്ഠിസമയോതി ദുവിധോ സമയോ ച വേദിതബ്ബോ. കഥം? ഗിമ്ഹാനമാസേസു പച്ഛിമമാസസ്സ പുരിമോ അഡ്ഢമാസോ **പരിയേസനക്ഖേത്തം,** പച്ഛിമോ **കരണക്ഖേത്തഞ്ച നിവാസനക്ഖേത്തഞ്ച**, പരിയേസിതുമ്പി വട്ടതി, അധിട്ഠാതും പന ന വട്ടതി. വസ്സികാ പന ചത്താരോ മാസാ പരിയേസനാദീനം ചതുന്നമ്പി ഖേത്തം. ഏതേ ഏവ പഞ്ച മാസാ **കുച്ഛിസമയോ** നാമ. ഇതരേ സത്ത മാസാ **പിട്ഠിസമയോ,** തത്ഥ സതുപ്പാദകരണം ന വട്ടതി.

(ഗ) **അച്ഛിന്ന**ന്തി ഏത്ഥ "യോ പന മമ പത്തചീവരാദീനി വഹന്തോ മയാ സദ്ധിം ചരിസ്സതീ"തി സഞ്ഞായ ചീവരം ദത്വാ പുന സകസഞ്ഞായ ഏവ അത്തനോ വേയ്യാവച്ചം അകരോന്തം ദിസ്വാ അച്ഛിന്ദതി, സോ ഇമം ആപത്തിം ആപജ്ജതി. കേവലം പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നം ഗഹേതുമേവ ന ലഭതി.

(ഘ) **സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ**തി ഏത്ഥ ചീവരകാരസമയാദീസു ചീവരസിബ്ബനാദീനമത്ഥായ സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞഥാ സുത്തം വിഞ്ഞാപേതുമേവ ന വട്ടതി. വിഞ്ഞത്തിയാ ഏവ ലദ്ധ**തന്തവായേഹീ**തി അത്ഥോ. സുത്തതന്തവായാനം അകപ്പിയഭാവേ സതി ദീഘതോ വിദത്ഥിമത്തേ, തിരിയന്തതോ ഹത്ഥമത്തേ വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഏകതോ അകപ്പിയപക്ഖേ ദുക്കടം.

(ങ) **വികപ്പം ആപന്ന**ന്തി (പാരാ॰ ൬൪൩) "ഇദം ഖോ, ആവുസോ, ചീവരം മം ഉദ്ദിസ്സ വിയ്യതി, ആയതഞ്ച കരോഥ വിത്ഥതഞ്ചാ"തിആദിനാ അധികം വിധാനം ആപന്നന്തി അത്ഥോ.

(ച) **അച്ചേകചീവരം** (പാരാ॰ ൬൪൬-൬൪൭) നാമ സേനായ ഗന്തുകാമാദീഹി ദിന്നം.

(ഛ) **അതിരേകഛാരത്ത**ന്തി (പാരാ॰ ൬൪൮-൬൪൯) ഛദിവസതോ അതിരേകം. "അത്ഥതകഥിനാനം വോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കപ്പിസ്സന്തി, അനാമന്തചാരോ അസമാദാനചാരോ ഗണഭോജനം യാവദത്ഥചീവരം യോ ച തത്ഥ ചീവരുപ്പാദോ, സോ നേസം ഭവിസ്സതീ"തി (മഹാവ॰ ൩൦൬) വുത്തആനിസംസേസു ചീവരമാസേ അസമാദാനചാരം ഠപേത്വാ സേസാനിസംസാ ലബ്ഭന്തി. യദി അസമാദാനചാരോ ലബ്ഭേയ്യ, പാവേയ്യകാ ഭിക്ഖൂ വസ്സംവുത്ഥാ ഓകപുണ്ണേഹി ചീവരേഹി ന ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമേയ്യും, യസ്മാ തം ന ലഭന്തി, തസ്മാ ചീവരമാസേപി തിചീവരം ആദായ ഏവ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിംസു. തസ്മാ വേദിതബ്ബം അസമാദാനചാരപരിഹാരം അത്ഥതകഥിനാ ഏവ ലഭന്തി, ന ഇതരേതി വദന്തി.

൩൯. (ഖ) "അഹം, ഭന്തേ, ഏകം പാടിദേസനീയാപത്തിം, ദ്വേ, സമ്ബഹുലാ പാടിദേസനീയാപത്തിയോ ആപജ്ജി"ന്തി ഇമം പന യേസു പോത്ഥകേസു ലിഖിതം, തം അഭയഗിരിവാസീനം ഖുദ്ദസിക്ഖാവസേന ദസ്സിതം കിര. തത്ഥ "അഹം, ആയസ്മാ, സമ്ബഹുലാ പാടിദേസനീയാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ, തായോ പടിദേസേമി. അഹം, ആയസ്മാ, ഏകം പാടിദേസനീയം ആപത്തിം ആപന്നോ, തം പടിദേസേമീ"തി ഹി വുത്തം. അമ്ഹാകം പന ഏവം ദേസനാവിധാനം നത്ഥി. "ഗാരയ്ഹം, ആവുസോ, ധമ്മം ആപജ്ജിം അസപ്പായം പാടിദേസനീയം, തം പടിദേസേമീ"തി (പാചി॰ ൫൫൩) വുത്തം. **സമന്തപാസാദികായം** (പാചി॰ ൫൫൩) "ഗാരയ്ഹം ആവുസോ'തിആദി പടിദേസേതബ്ബാകാരദസ്സന"ന്തി വുത്തം. **കങ്ഖാവിതരണിയ**മ്പി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "തസ്സാ ദേസേതബ്ബാകാരോ ഗാരയ്ഹം ആവുസോ'തിആദിനാ നയേന സിക്ഖാപദേ ദസ്സിതോയേവാ"തി വുത്തത്താ പാഠേ ആഗതനയേനേവ ദേസനാവിധാനം വേദിതബ്ബം. സചേ ദ്വേ ഹോന്തി, "ഗാരയ്ഹേ, ആവുസോ, ദ്വേ ധമ്മേ ആപജ്ജിം അസപ്പായേ പാടിദേസനീയേ, തേ പടിദേസേമീ"തി, "പസ്സഥ, ഭന്തേ, തേ ധമ്മേ"തി ച "ഗാരയ്ഹേ , ആവുസോ, സമ്ബഹുലേ ധമ്മേ ആപജ്ജിം അസപ്പായേ പാടിദേസനീയേ, തേ പടിദേസേമീ"തി, "പസ്സഥ, ഭന്തേ, തേ ധമ്മേ"തി ച ഏവം യഥാനുരൂപം ദേസനാവിധാനം വേദിതബ്ബം. സേസം വുത്തപ്പകാരമേവാതി.

൩൪. **അദേസനാഗാമിനിയ**ന്തി (പരി॰ ൪൨൫ ആദയോ; പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൨൭) പാരാജികഞ്ച സങ്ഘാദിസേസഞ്ച ന ദേസയേതി അത്ഥോ. **അനാപത്തിഞ്ചാ**തി അനാപത്തിം ഏവ "ആപത്തി"ന്തി ന ദേസയേ. ലഹുകാപത്തിമ്പി പുബ്ബേ ദേസിതം പുന ന ദേസയേതി സമ്ബന്ധോ, നാനാസംവാസനിസ്സീമട്ഠിതാനം സന്തികേ ന ദേസയേതി അത്ഥോ. **ചതുപഞ്ചഹീ**തി ഏത്ഥ സമാനവസ്സികപവാരണായം വിയ ചതൂഹി വാ പഞ്ചഹി വാ ഏകതോ ഹുത്വാ ഏകസ്സ സന്തികേ ന ദേസയേതി അത്ഥോ. ദ്വിന്നം വാ തിണ്ണം വാ വട്ടതി. കഥം ദേസേതബ്ബന്തി ചേ? ഏകസ്സ സന്തികേ തീഹിപി ഏകതോ നിസീദിത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, ഏകം പാചിത്തിയാപത്തിം ആപജ്ജിം, തം തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീ"തി ഏവം അത്തനാ ആപന്നആപത്തിവസേന വുത്തേ തേന "പസ്സസി, ആവുസോ, തം ആപത്തി"ന്തി ഏവം തിക്ഖത്തും വുത്തേ "ആമ, ഭന്തേ, പസ്സാമീ"തി വാ "ആമാവുസോ പസ്സാമീ"തി വാ വുത്തേ പുന തേന "ആയതിം സംവരേയ്യാഥാ"തി വാ "സംവരേയ്യാസീ"തി വാ വുത്തേ "സാധു സുട്ഠു സംവരിസ്സാമീ"തി വത്തബ്ബം, ഏവം ദേസേതബ്ബം. **മനസാ**തി വചീഭേദം അകത്വാ കേവലം ചിത്തേനേവ ന ദേസയേതി അത്ഥോ. **അപകതത്താന**ന്തി അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ വാ ഉക്ഖിത്തകസ്സ വാ ഉപോസഥോ പവാരണാ വാ ഠപിതാ ഹോന്തി, തസ്സ സന്തികേ ന ദേസയേതി അത്ഥോ. **നാനേകാ**തി നാനാപത്തിയോ "ഏകാ"തി വത്വാ ന ദേസയേതി അത്ഥോ. ഏകാ പന "സമ്ബഹുലാ"തി ദേസിതാ ഹോതീതി. ദേസനാവിനിച്ഛയോ.

ദേസനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൬. ഛന്ദദാനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൪൪. കമ്മപ്പത്തേ സങ്ഘേ സമാഗതേതി സമ്ബന്ധോ. ഏതേന സങ്ഘേ അസമാഗതേ ഛന്ദദാനം ന രുഹതീതി ദീപിതം ഹോതീതി വദന്തി. ഏത്ഥായം വിചാരണാ - പഞ്ചഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ ഏകസ്സ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആഹരിത്വാ സേസാനം ഉപോസഥാദികരണം അനുഞ്ഞാതം **പാളിയം** (പരി॰ ൪൬൬-൪൬൭) **അട്ഠകഥായഞ്ച** (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൬൭-൪൬൮). തേസു ഏകോ ഛന്ദദായകോ, ഏകോ ഛന്ദഹാരകോ, തേ മുഞ്ചിത്വാ ന ഏത്ഥ സന്നിപതിതോ സങ്ഘോ തിണ്ണം സമൂഹഭാവതോ, തസ്മാ അസമാഗതേപി ദാതും വട്ടതി. ആരോചേന്തേന പന സമാഗതേ

ഏവ ആരോചേതബ്ബം. ഇധാപി **"ഹരേയ്യാ"**തി വുത്തം, ന "ദേസേയ്യാ"തി. തഥ ഛന്ദഹാരകേന സദ്ധിം കമ്മപ്പത്താനം സന്നിപാതോ വേദിതബ്ബോ.

൪൦൦. ഇദാനി ഛന്ദദാനവിധിം ദസ്സേതും **"ഏകം ഭിക്ഖു"**ന്തിആദിമാഹ (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ).

൪൦൧. (ക) "ഛന്ദം ദമ്മീ"തി ഏത്തകമേവ അലം, "ഹര, ആരോചേഹീ"തി ഇമേഹി കിംപയോജനന്തി ചേ? വുച്ചതേ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന ഛന്ദമ്പിദാതും, സന്തി സങ്ഘസ്സ കരണീയ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ ഭഗവതോ ആണം കരോന്തേന **"ഛന്ദം ദമ്മീ"**തി വുത്തം. "ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ അന്തരാമഗ്ഗേ പക്കമതി, അനാഹടോവ ഹോതി ഛന്ദോ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ ഛന്ദഹാരകസ്സ അഞ്ഞസ്സ അപക്കമനത്ഥായ പാരിസുദ്ധിം ദേന്തേന "ഇദം കരോഹി ഏവാ"തി ആണാപേന്തേന **"ഛന്ദം മേ ഹരാ"**തി വുത്തം. "ഛന്ദഹാരകോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ദിന്നേ ഛന്ദേ സങ്ഘപ്പത്തോ സഞ്ചിച്ച നാരോചേതി, ആഹടോ ഹോതി ഛന്ദോ, ഛന്ദഹാരകസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൫) വുത്തത്താ "യദിത്വം സഞ്ചിച്ച നാരോചേസ്സസി, ആപത്തിം ആപജ്ജിസ്സസി , ആരോചേഹി ഏവാ"തി തസ്സ ആചിക്ഖന്തോ **"ആരോചേഹീ"**തി ആഹാതി ഏവമേത്ഥ ഇമേസം പദാനം സപ്പയോജനതാ വേദിതബ്ബാ. ഏവം പാരിസുദ്ധിദാനേപീതി.

൪൦൨. **സേസകമ്മ**ന്തി യദി സങ്ഘോ ഉപോസഥഗ്ഗേ അഞ്ഞം അപലോകനാദികമ്മം കരോതി, തം കമ്മം വിബാധതി, വികോപേതീതി അത്ഥോ.

൪൦൩. **ദ്വയ**ന്തി ഉപോസഥഞ്ച സേസകമ്മഞ്ചാതി അത്ഥോ. **നത്തനോ**തി അത്തനോ ഉപോസഥം ന സമ്പാദേതി.

൪൦൪. "ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ"തിആദികം (മഹാവ॰ ൨൧൩) **സബ്ബൂപചാരം കത്വാനാ**തി അത്ഥോ.

൪൦൫. "ഇത്ഥന്നാമേന പവാരണാ ദിന്നാ"തി **ആരോചേത്വാ**.

൪൦൬. **പടിജാനേയ്യ നാഹടാ**തി (മഹാവ॰ ൧൬൪-൧൬൫, ൨൧൩) പാഠേ ന ആഹടാതി **നാഹടാ,** ആഹടാ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **തഥാ ഹേയ്യാ**തി വിബ്ഭമനാദീനി കരേയ്യാതി അത്ഥോ.

൪൦൭. സുത്തോ വാ നാരോചയേയ്യ, ആഹടാ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **അനാപത്തിവാ**തി അനാപത്തി ഏവ. ഛന്ദദാനവിനിച്ഛയോ.

ഛന്ദദാനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൪. ഉപോസഥനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൧൧. **സുത്തുദ്ദേസോ** സങ്ഘസ്സേവ. **സേസാന**ന്തി ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാ.

൪൧൨. **പുബ്ബകരണേ പുബ്ബകിച്ചേ, പത്തകല്ലേ സമാനിതേ**തി സബ്ബപഠമം കത്തബ്ബം **പുബ്ബകരണം**. തദനന്തരം കത്തബ്ബം **പുബ്ബകിച്ചം** നാമ. ഏത്ഥ -

"സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതി.

"ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ"തി -. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮);

ഏവം **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേന പുബ്ബകരണഞ്ച പുബ്ബകിച്ചഞ്ച വേദിതബ്ബം.

"ഉപോസഥോ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ,
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി,
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതീ"തി -. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮);

വുത്തവസേന പത്തകല്ലേ സമാനിതേ, പജ്ജിതേതി അത്ഥോ. “പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ. നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം പഠമോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ ചത്താരി പാരാജികാനി ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം ദുതിയോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ ചത്താരി പാരാജികാനി ഉദ്ദിസിത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം തതിയോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ ചത്താരി പാരാജികാനി ഉദ്ദിസിത്വാ തേരസ സങ്ഘാദിസേസേ ഉദ്ദിസിത്വാ ദ്വേ അനിയതേ ഉദ്ദിസിത്വാ അവസേസം സുതേന സാവേതബ്ബം, അയം ചതുത്ഥോ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ. വിത്ഥാരേനേവ പഞ്ചമോ. ഇമേ ഖോ ഭിക്ഖവേ പഞ്ച പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ”തി (മഹാവ॰ ൧൫൦) വുത്തത്താ സോ സുത്തുദ്ദേസോ പഞ്ചധാ വിഭാവിതോതി അത്ഥോ.

൪൧൩. **വിനാന്തരായ**ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൦) രാജന്തരായാദിദസവിധം അന്തരായം വിനാ സങ്ഖേപേനുദ്ദേസോ വിനിവാരിതോ പടിക്ഖിത്തോതി അത്ഥോ. **ഥേരോവാ**തി സങ്ഘത്ഥേരോവ. **ഏത്ഥാ**തി പഞ്ചസു ഉദ്ദേസേസു. “ദ്വീസു വാ തീസു വാ വിസദേസു ഥേരോവ ഇസ്സരോ”തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ അവത്തന്തേപി അന്തരായേ സംഖിത്തേന ഉദ്ദിസിതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. കഥ വുത്തന്തി ചേ? “യോ തത്ഥ ഭിക്ഖു ബ്യത്തോ പടിബലോ, തസ്സാധേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൫) വുത്തപാളിയാ **അട്ഠകഥായം** “യോ തത്ഥ ഭിക്ഖു ബ്യത്തോ പടിബലോതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ദഹരസ്സാപി ബ്യത്തസ്സ പാതിമോക്ഖോ അനുഞ്ഞാതോ, അഥ ഖോ ഏത്ഥ അയമധിപ്പായോ - സചേ സങ്ഘത്ഥേരസ്സ പഞ്ച വാ ചത്താരോ വാ തയോ വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ നാഗച്ഛന്തി, ദ്വേ പന അഖണ്ഡാ സുവിസദാ വാചുഗ്ഗതാ ഹോന്തി, ഥേരായത്തോവ പാതിമോക്ഖോ. സചേ പന ഏത്തകമ്പി വിസദം കാതും ന സക്കോതി, ബ്യത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയത്തോവ ഹോതീ”തി അത്ഥോ വുത്തോ. പാളിയമ്പി വുത്തമേവ “തേഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂഹി ഏകോ ഭിക്ഖു സാമന്താ ആവാസാ സജ്ജുകം പാഹേതബ്ബോ ‘ഗച്ഛ, ആവുസോ, സംഖിത്തേന വാ വിത്ഥാരേന വാ പാതിമോക്ഖം പരിയാപുണിത്വാ ആഗച്ഛാ’”തി (മഹാവ॰ ൧൬൩).

൪൧൪. **ഉദ്ദിസന്തേ വാ**തി (മഹാവ॰ ൧൭൮) പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസിയമാനേ സമാ വാ ഥോകതരാ വാ യദി ആഗച്ഛേയ്യും, ഉദ്ദിട്ഠം സുഉദ്ദിട്ഠം, തേഹി സദ്ധിം നിസീദിത്വാ അവസേസകം സോതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൪൧൫. **ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ** (മഹാവ॰ ൧൭൮) **വാ സകലായ വാ ഏകച്ചായ** വാ പരിസായ **വുട്ഠിതായ** സമാ വാ ഥോകതരാ വാ യദി ആഗച്ഛേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധോ. **പാരിസുദ്ധി**ന്തി പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം. **കരേയ്യുേസ**ന്തി കരേയ്യു ഏസം, ഏതേസം സന്തികേതി അത്ഥോ. **ബഹുകാഥ ചേ**തി അഥ ബഹുകാ ചേ, പുന ആഗതാ ബഹുകാ ചേതി അത്ഥോ ,. “ഉദ്ദിസ്സമാനേ, ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ ഏകച്ചായ വുട്ഠിതായ സകലായ വുട്ഠിതായാ”തി (മഹാവ॰ ൧൭൮) ആഗതേസു സബ്ബവികപ്പേസു പുബ്ബകിച്ചം കത്വാ പുന ആദിതോ പട്ഠായ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേതി അത്ഥോ.

൪൧൬. **ഇതരാനന്തി** ആഗന്തുകാനം. **സചേതരോ**തി സചേ ചാതുദ്ദസികോതി അത്ഥോ. **സമാനേതരേനുവത്തന്തൂ**തി സമാ വാ ഊനാ വാ ഇതരേ ആഗന്തുകാ പുരിമാനം ആവാസികാനം അനുവത്തന്തൂതി അത്ഥോ. **സചേധികാ**തി ആഗന്തുകാ സചേ അധികാ, **പുരിമാ** ആവാസികാ **അനുവത്തന്തൂ**തി അത്ഥോ. **സേസേപ്യയം നയോ**തി “ആഗന്തുകാനം പന്നരസോ ഹോതി, ആവാസികാനം ചാതുദ്ദസോ”തി ഇതരേപി സമഥോകാ ആഗന്തുകാ ആവാസികാനം അനുവത്തന്തൂതിആദിനാ നയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

൪൧൭. **മൂലട്ഠാ**തി ആവാസികാ. **സമഥോകാനം** ആഗന്തുകാനം. **സാമഗ്ഗിം ദേന്തു കാമതോ**തി യദി ഇച്ഛന്തി, ദേന്തൂതി അത്ഥോ.

൪൧൮. നോ ചേ ദേന്തി, ആഗന്തുകേഹി ബഹി ഗന്ത്വാന ഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ. അനിച്ഛായ സാമഗ്ഗീ ദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

൪൧൯. “ന ഭിക്ഖവേ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന സഞ്ചിച്ച ന സാവേതബ്ബം. യോ ന സാവേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തിവുത്തത്താ (മഹാവ॰ ൧൫൪) **“സാവേയ്യ സുത്ത”**ന്തി വുത്തം. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകേന വായമിതും കഥം സാവേയ്യന്തി,

വായമന്തസ്സ അനാപത്തീ''തി (മഹാവ. ൧൫൪) വുത്തത്താ **"സഞ്ചിച്ച അസ്സാവേന്തസ്സ ദുക്കട"**ന്തി വുത്തം.

൪൨൦. **തഥാതി** ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **കല്ലോതി** അഗിലാനോ. **പേസിതോതി** ആണത്തോ. ''ന ഭിക്ഖവേ ഥേരേന ആണത്തേന അഗിലാനേന ന സമ്മജ്ജിതബ്ബം. യോ ന സമ്മജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തിആദി (മഹാവ. ൧൫൯) വുത്തം.

൪൨൧-൩. ഇദാനി പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം ദസ്സേതും **"സമ്മജ്ജിത്വാ"**തിആദി വുത്തം. അഞ്ജലിം (മഹാവ. ൧൬൮) പഗ്ഗയ്ഹാതി സമ്ബന്ധോ. **തേതി** അവസേസാ ദ്വേ ഏവം സമുദീരിയാ വത്തബ്ബാതി അത്ഥോ. ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗാദികരണവസേന സമത്തപുബ്ബാരമ്ഭേന തേ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ നവേന ഏവമീരിയാ വത്തബ്ബാതി അത്ഥോ.

൪൨൪-൫. ഇദാനി ദ്വീഹി കത്തബ്ബം ദസ്സേതും **"ദ്വീസു ഥേരേനാ"**തി വുത്തം.

൪൨൬. ഏത്താവതാ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചതുന്നം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു''ന്തി (മഹാവ. ൧൬൮) ച ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ണം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതു''ന്തി (മഹാവ. ൧൬൮) ച ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതു''ന്തി (മഹാവ. ൧൬൮) ച വുത്തം സങ്ഘുപോസഥഞ്ച പാരിസുദ്ധിഉപോസഥഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യത്ഥ ഏകോ ഭിക്ഖു വിഹരതി, തസ്സ അനുഞ്ഞാതം അധിട്ഠാനുപോസഥം ദസ്സേതും **"പുബ്ബകിച്ച"**ന്തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ ച **പുബ്ബകിച്ചം** നാമ സമ്മജ്ജനാദികംയേവ.

൪൨൭. സങ്ഘുപോസഥപാരിസുദ്ധിഉപോസഥഅധിട്ഠാനഉപോസഥാനം വസേന തം തം ഉപോസഥം യദി കയിരുന്തി സമ്ബന്ധോ.

൪൨൮. വഗ്ഗേ (മഹാവ. ൧൭൩) ച സമഗ്ഗേ ച ''വഗ്ഗോ''തി സഞ്ഞിനോ ച ''വഗ്ഗോ നു ഖോ, സമഗ്ഗോ നു ഖോ''തി ഏവം **വിമതിസ്സ** ച ദുക്കടം, ''നസ്സന്തേതേ വിനസ്സന്തേതേ, കോ തേഹി അത്ഥോ''തി ഏവം അനാഗതാനം ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം ഞത്വാ **ഭേദാധിപ്പായേന** ഉപോസഥം കരോതോ **ഥുല്ലച്ചയം** ഹോതീതി അത്ഥോ. തദുഭയേപി ''സമഗ്ഗോ''തി സഞ്ഞിനോ അനാപത്തി.

൪൨൯-൪൩൦. **സേസസഹധമ്മികാ** നാമ ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അവസേസാ ചത്താരോ. **അഭബ്ബസ്സാതി** ഏത്ഥ പണ്ഡകഥേയ്യസംവാസക തിത്ഥിയപക്കന്തക തിരച്ഛാനഗത മാതുഘാതക പിതുഘാതക അരഹന്തഘാതക ഭിക്ഖുനിദൂസക സങ്ഘഭേദക ലോഹിതുപ്പാദകഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ അഭബ്ബാ ഗഹിതാ. ഏത്ഥ പന നാഗമാണവകാദയോ തിരച്ഛാനഗതപക്ഖികാതി വേദിതബ്ബാ. ഏതേസം നിസിന്നപരിസായഞ്ച പാതിമോക്ഖം ന ഉദ്ദിസേതി സമ്ബന്ധോ.

തഥാതി യോ പന സങ്ഘോ സഭാഗാപത്തികോ, സോപി ന ഉദ്ദിസേ, പരിവുത്ഥേന ഛന്ദേനപി ന ഉദ്ദിസേതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന ചതുബ്ബിധം പാരിവാസിയം പരിസപാരിവാസിയം രത്തിപാരിവാസിയം ഛന്ദപാരിവാസിയം അജ്ഝാസയപാരിവാസിയന്തി.

ഏത്ഥ പന ഭിക്ഖൂ കേനചിദേവ കരണീയേന സന്നിപതിതാ മേഘാദീഹി ഉപദ്ദുതാ ''അനോകാസാ മയം, അഞ്ഞത്ര ഗച്ഛാമാ''തി ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ ഉട്ഠഹന്തി. ഇദം **പരിസപാരിവാസിയം**. കിഞ്ചാപി പരിസപാരിവാസിയം, ഛന്ദസ്സ പന അവിസ്സട്ഠത്താ കമ്മം കാതും വട്ടതി.

പുനപി ഭിക്ഖൂനം ''ഉപോസഥാദീനി കരിസ്സാമാ''തി രത്തിം സന്നിപതിത്വാ ധമ്മം സുണന്താനംയേവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി. സചേ ''ചാതുദ്ദസികം കരിസ്സാമാ''തി നിസിന്നാ, ''പന്നരസോ''തി കാതും വട്ടതി. സചേ പന്നരസികം കാതും നിസിന്നാ, പാടിപദേ അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി, അഞ്ഞം പന സങ്ഘകിച്ചം കാതും വട്ടതി. ഇദം **രത്തിപാരിവാസിയം** നാമ.

പുന ഭിക്ഖൂ ''യംകിഞ്ചിദേവ അബ്ഭാനാദികമ്മം കരിസ്സാമാ''തി സന്നിപതിതാ ഹോന്തി, തത്രേകോ നക്ഖത്തപാഠകോ ഏവം വദതി ''അജ്ജ നക്ഖത്തം ദാരുണ''ന്തി, തേ തസ്സ വചനേന ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നാ ഹോന്തി. അഥഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ ''കിം നക്ഖത്തേന,

കരോഥാ"തി വദതി. ഇദം **ഛന്ദപാരിവാസിയഞ്ചേവ അജ്ഝാസയപാരിവാസിയഞ്ച**. തസ്മിം പാരിവാസിയേ പുന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം അനാനേത്വാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതി. ഇദം സന്ധായ **"ഛന്ദേന പരിവുത്ഥേനാ"**തി വുത്തം.

൪൩൧. ആപന്നമാപത്തിം (മഹാവ॰ ൧൬൯; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൯) **അദേസയിത്വാന** വാ "അഹം, ആവുസോ, ഇത്ഥന്നാമായ ആപത്തിയാ വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സാമി, തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ"തി വത്വാ **വിമതിം അനാവികത്വാന** വാ "ന ച ഭിക്ഖവേ അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ"തി (മഹാവ॰ ൧൮൩) വുത്തത്താ **അനുപോസഥേപി വാ കാതും ന ച കപ്പതീ**തി അത്ഥോ.

൪൩൨. "ന ച ഭിക്ഖവേ തദഹുപോസഥേ സഭിക്ഖുകാ ആവാസാ അഭിക്ഖുകോ ആവാസോ വാ അനാവാസോ വാ ഗന്തബ്ബോ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേന അഞ്ഞത്ര അന്തരായാ"തി (മഹാവ॰ ൧൮൧) വുത്തത്താ **"അട്ഠിതോപോസഥാവാസാ"**തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൧) വുത്തം. **ന വജേ ന** ഗച്ഛേ. **അധിട്ഠാതും സീമമേവ വാതി** സചേ വിഹാരേ ഉപോസഥം കരോന്തി, ഉപോസഥാധിട്ഠാനത്ഥം സീമാപി നദീപി ന ഗന്തബ്ബാ. സചേ പനേത്ഥ കോചി ഭിക്ഖു ഹോതി, തസ്സ സന്തികം ഗന്തും വട്ടതി. വിസ്സട്ഠഉപോസഥാപി ആവാസാ ഗന്തും വട്ടതി, ഏവം ഗതോ അധിട്ഠാതുമ്പി ലഭതീതി. ഉപോസഥവിനിച്ഛയോ.

ഉപോസഥനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൭. പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൩൩. "അനുജാനാമി , ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചന്നം സങ്ഘേ പവാരേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൧൭) വുത്തത്താ **"സേസാ സങ്ഘപ്പവാരണാ"**തി (മഹാവ॰ ൨൧൭ ആദയോ) വുത്താ.

൪൩൪. **അജ്ജ പവാരണാ**തി ഏത്ഥ (മഹാവ॰ ൨൧൭ ആദയോ) പന ചാതുദ്ദസികായ പവാരണായ "അജ്ജ പവാരണാ ചാതുദ്ദസീ"തി പുബ്ബകിച്ചം കാതബ്ബം, പന്നരസിയം "അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ"തി.

൪൩൭. ഥേരേസു ഉക്കുടികം നിസജ്ജ പവാരേന്തേസു സയം പന നവോ യാവ പവാരേതി, താവ ഉക്കുടികോവ അച്ഛതൂതി അത്ഥോ. "ന ഭിക്ഖവേ ഥേരേസു ഉക്കുടികം നിസിന്നേസു പവാരയമാനേസു ആസനേസു അച്ഛിതബ്ബം. യോ അച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തദമന്തരാ ഉക്കുടികം നിസീദിതും, യാവ പവാരേതി, പവാരേത്വാ ആസനേ നിസീദിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൧൩) ഹി വുത്തം.

൪൪൦-൨. ഏവം തേവാചികപ്പവാരണം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ദ്വേവാചികഏകവാചികസമാനവസ്സികപ്പവാരണാസു കത്തബ്ബം ദസ്സേതും **"ദാനേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ദാനേനാ**തി ദാനേന വാ. **ധമ്മസാകച്ഛാ**തി ഇമിനാ ധമ്മകഥാസുത്തസങ്ഗായനാവിനയവിനിച്ഛയാദയോ ഗഹിതാ. ദാനേന വാ ധമ്മസാകച്ഛായ വാ കലഹേന വാ രത്തിയാ ഖേപിതഭാവതോ തേവാചികായ ഓകാസേ അസതി ദസവിധേ വാ അന്തരായേ അനുരൂപതോ ഉത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

ഇദാനി യഥാനുരൂപതോ ഞത്തി ഠപിതാ, തം ദസ്സേതും **"സുണാതു മേ"**തിആദിമാഹ. **യഥാഠപിതഞത്തിയാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബസങ്ഗാഹികാചേഞത്തിഠപിതാ, തേവാചികദ്വേവാചികഏകവാചികാനം വസേന പവാരേതബ്ബം, സമാനവസ്സികപ്പവാരണാവ ഏകാ ന വട്ടതി. സചേ "സങ്ഘോ തേവാചികം പവാരേയ്യാ"തി ഠപിതാ, തേവാചികാ ഏവ വട്ടതി, ദ്വേവാചികാദയോ ന വട്ടന്തി. "ദ്വേവാചികം പവാരേയ്യാ"തി വുത്തേ ദ്വേവാചികഞ്ച തേവാചികഞ്ച വട്ടതി, ഏകവാചികസമാനവസ്സികാ ന വട്ടന്തി. "ഏകവാചികം പവാരേയ്യാ"തി വുത്തേ പന സമാനവസ്സികം ഠപേത്വാ സേസാ വട്ടന്തി. "സമാനവസ്സിക"ന്തി പന വുത്തേ സബ്ബം വട്ടതീതി. **ആദികേ ചേത്ഥ ആഹരേ**തി ഏത്ഥ പവാരണായപി പുബ്ബേ ഉപോസഥേ വുത്തേ "യദി സമാ ആഗച്ഛേയ്യു"ന്തിആദികേ **വാരേ** ആഹരേതി അത്ഥോ.

൪൪൩. ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായ **"ഏവ"**ന്തി വുത്തം. തിവഗ്ഗോ ച ചതുവഗ്ഗോ ച **തിചതുവഗ്ഗോ**.

൪൦. "ന ഭിക്ഖവേ സാപത്തികേന പവാരേതബ്ബം. യോ പവാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൩൭) വുത്തത്താ സാപത്തികേനപി വേമതികേനപി പവാരിയമാനേ ആപത്തിം സരന്തേനപി ഉപോസഥേ വുത്തനയേന പടിപജ്ജിതബ്ബം. "വഗ്ഗേ സമഗ്ഗേ വഗ്ഗോതി-സഞ്ഞിനോ വിമതിസ്സ വാ"തിആദിഗാഥാതോ പട്ഠായ യാവ "അന്തരായം വ സങ്ഘം വാ-ധിട്ഠാതും സീമമേവ വാ"തി അവസാനഗാഥാ, താവ സേസാ ഉപോസഥേ വുത്താ ഗാഥായോതി അധിപ്പേതാ.

൪൧. പവാരിതേ ചാതി (മഹാവ॰ ൨൧൩ ആദയോ) പഠമപവാരണായ സങ്ഘമ്ഹി പവാരിതേതി അധിപ്പായോ. ഏത്ഥ **അവുത്ഥോ**തി പച്ഛിമികായ ഉപഗതോ അപരിനിട്ഠിതത്താ "അവുത്ഥോ"തി വുച്ചതി.

൪൨. ചാതുമാസിനീതി കത്തികപുണ്ണമീ. ഏത്ഥ **വുത്ഥവസ്സാ** നാമ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ. പവാരണാവിനിച്ഛയോ.

പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൬. സംവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൩. ചക്ഖുസോതാദിഭേദേഹീതി (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൧൩, ൪൪; മ॰ നി॰ ൧.൪൧൧; അ॰ നി॰ ൪.൧൭൮; ധ॰ സ॰ ൧൩൫൨-൧൩൪൪; മഹാനി॰ ൧൬൬)
ചക്ഖുസോതഘാനജിവ്ഹാകായമനസങ്ഖാതേഹി ഛഹി ഇന്ദ്രിയേഹീതി അത്ഥോ. **രൂപസദ്ദാദിഗോചരേ**തി രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബധമ്മസങ്ഖാതേസു ഛസു ഗോചരേസൂതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന ഹത്ഥപാദഹസിതകഥിതവിലോകിതാദിഭേദം സുഭാകാരം ഗഹേത്വാ അയോനിസോ മനസി കരോന്തസ്സ അഭിജ്ഝാ ഉപ്പജ്ജതി. "അനത്ഥം മേ അചരി, ചരതി, ചരിസ്സതീ"തിആദിനാ (പരി॰ അട്ഠ॰ ๓൨൯) നയേന പടിഘനിമിത്തം ഗഹേത്വാ അയോനിസോ മനസി കരോന്തസ്സ ബ്യാപാദോ ഉപ്പജ്ജതി. ഏത്ഥ പന ഇത്ഥിപുരിസനിമിത്തം വാ സുഭനിമിത്താദികം കിലേസവത്ഥുഭൂതം നിമിത്തം അഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ദിട്ഠേ ദിട്ഠമത്താദിനാ പടിപജ്ജിത്വാ അസുഭനിമിത്തേ യോനിസോ മനസികാരം ബഹുലീകരോന്തസ്സ അഭിജ്ഝായ പഹാനം ഹോതി. "അനത്ഥം മേ അചരി, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ"തിആദിനാ വാ മേത്താഭാവനാദിവസേന വാ യോനിസോ മനസി കരോന്തസ്സ ബ്യാപാദപ്പഹാനം ഹോതി. ഏവമിദം സങ്ഖേപതോ രൂപാദീസു കിലേസാനുബന്ധനിമിത്താദിഗ്ഗാഹപരിവജ്ജനലക്ഖണം ഇന്ദ്രിയസംവരസീലന്തി വേദിതബ്ബം.

൪൪. നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യാതി നിവാരേയ്യ;
"യാനി സോതാനി ലോകസ്മിം; (അജിതാതി ഭഗവാ,)
സതി തേസം നിവാരണം;
സോതാനം സംവരം ബ്രൂമി;
പഞ്ഞായേതേ പിധിയ്യരേ"തി -. (സു॰ നി॰ ൧൦൪൧);

വുത്തത്താ **"സതിമാ സമ്പജാനോ വാ"**തി വുത്തം. ഏത്ഥ പന ചതുബ്ബിധം സമ്പജഞ്ഞം സാത്ഥകസപ്പായഗോചരഅസമ്മോഹവസേന. സംവരവിനിച്ഛയോ.

സംവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൭. സുദ്ധിനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൫. ദേസനാ സംവരോ ഏട്ഠി, പച്ചവേക്ഖണ ഭേദതോതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൭൮൫; വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൯) ദേസനാസുദ്ധി സംവരസുദ്ധി പരിയേട്ഠിസുദ്ധി പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധീതി ഏവം ചതുബ്ബിധാ സുദ്ധീതി അത്ഥോ. ഇദാനി താഹി സുദ്ധീഹി വിസുജ്ഝനകേ ദസ്സേതും **"പാതിമോക്ഖസംവരസമ്മത"**ന്തിആദിമാഹ.

൪൬. "പുന ഏവം ന കരിസ്സ"ന്തി ചിത്താധിട്ഠാനസംവരാ യസ്മാ സുജ്ഝതി ഇന്ദ്രിയസംവരോ, തസ്മാ ഇന്ദ്രിയസംവരോ **"സംവരസുദ്ധീ"**തി വുത്തോതി സമ്ബന്ധോ.

൪൭. പഹായാനേസനന്തി അനേസനം പഹായ ധമ്മേന ഉപ്പാദേന്തസ്സ പച്ചയേതി പാഠസേസോ.

൪൮. ''പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവാമി…പേ॰… ഉപ്പന്നാനം വേയ്യാബാധികാനം…പേ॰… പരമതായാ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩; അ॰ നി॰ ൬.൫൮) ച ഏവം ചതൂസുപി പച്ചയേസു യഥാവുത്തപച്ചവേക്ഖണസുജ്ഝനാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന ദുവിധം പച്ചവേക്ഖണം പടിലാഭകാലേ ച പരിഭോഗകാലേ ച. പടിലാഭകാലേ ഹി ധാതുവസേന വാ പടിക്കൂലവസേന വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഠപിതചീവരാദീനി തതോ ഉത്തരി പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനവജ്ജോവ പരിഭോഗോ, പരിഭോഗകാലേപി. സുദ്ധിവിനിച്ഛയോ.

സുദ്ധിനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൮. സന്തോസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൯. ''ചത്താരിമാനി , ഭിക്ഖവേ, അപ്പാനി ചേവ സുലഭാനി ച, താനി ച അനവജ്ജാനി. കതമാനി ചത്താരി? പംസുകൂലം, ഭിക്ഖവേ, ചീവരാനം അപ്പഞ്ച സുലഭഞ്ച, തഞ്ച അനവജ്ജം. പിണ്ഡിയാലോപോ, ഭിക്ഖവേ, ഭോജനാനം അപ്പഞ്ച സുലഭഞ്ച, തഞ്ച അനവജ്ജം. രുക്ഖമൂലം , ഭിക്ഖവേ, സേനാസനാനം അപ്പഞ്ച സുലഭഞ്ച, തഞ്ച അനവജ്ജം. പൂതിമുത്തഭേസജ്ജം, ഭിക്ഖവേ, ഭേസജ്ജാനം അപ്പഞ്ച സുലഭഞ്ച, തഞ്ച അനവജ്ജം. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരി അപ്പാനി ചേവ സുലഭാനി ച, താനി ച അനവജ്ജാനീ''തി (അ॰ നി॰ ൪.൨൭; ഇതിവു॰ ൧൦൧) വചനതോ **''അപ്പേനാ''**തിആദി വുത്തം.

സന്തുട്ഠോതി ഏത്ഥ യഥാലാഭയഥാബലയഥാസാരുപ്പസന്തോസാനം വസേന ഏകേകസ്മിം പച്ചയേ തയോ തയോ കത്വാ ചതൂസു പച്ചയേസു ദ്വാദസ സന്തോസാ ഹോന്തി. **മത്തഞ്ഞൂ**തി ഏത്ഥ (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൪൨൨; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ٣.൪.൨൩൯; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൧൬; ഇതിവു॰ അട്ഠ॰ ൨൮; ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൮-൧൩൪) ചത്താരോ മത്താ പരിയേസനമത്താ പടിഗ്ഗഹണമത്താ പരിഭോഗമത്താ വിസ്സജ്ജനമത്താതി. ഇതരീതരേന യാപേന്തോ **സുഭരോ** നാമ. സന്തോസവിനിച്ഛയോ.

സന്തോസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൯. ചതുരാരക്ഖനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൬൧-൨. അസുഭന്തി അസുഭഭാവനാ. ഇമേ ചത്താരോ ചതുരാരക്ഖാ നാമാതി അധിപ്പായോ. ഇദാനി തേ ദസ്സേതും **''ആരകത്താദിനാ''**തിആദിമാഹ. **ആരകത്താദിനാ**തി ഏത്ഥ ആരകത്താ, അരീനം അരാനഞ്ച ഹതത്താ, പച്ചയാദീനം അരഹത്താ, പാപകരണേ രഹാഭാവാതി ഇമേഹി താവ ചതൂഹി കാരണേഹി സോ ഭഗവാ അരഹന്തി അനുസ്സരിതബ്ബോതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

''ആരകത്താ ഹതത്താ ച, കിലേസാരീന സോ മുനി;
ഹതസംസാരചക്കാരോ, പച്ചയാദീന ചാരഹോ;
ന രഹോ കരോതി പാപാനി, അരഹം തേന വുച്ചതീ''തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧;
വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൩൦);

ഭഗവാ പന സബ്ബകിലേസേഹി സുവിദൂരവിദൂരേ ഠിതോ മഗ്ഗേന സവാസനകിലേസാനം ഹതത്താ, തസ്മാ ''ആരകത്താ അരഹ''ന്തി വുത്തോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

''സോ തതോ ആരകാ നാമ;
യസ്സ യേനാസമങ്ഗിതാ;
അസമങ്ഗീ ച ദോസേഹി,
നാഥോ തേനാരഹം മതോ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൨൫);

ഭഗവതാ പന സബ്ബകിലേസാരയോ ഹതാ, തസ്മാ ''അരീനം ഹതത്താപി അരഹ''ന്തി വുത്തോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

''യസ്മാ രാഗാദിസങ്ഖാതാ, സബ്ബേപി അരയോ ഹതാ;
പഞ്ഞാസത്ഥേന നാഥേന, തസ്മാപി അരഹം മതോ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൨൬);

യം പനേതം അവിജ്ജാഭവതണ്ഹാമയനാഭിപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരഅപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരാരം ജരാമരണനേമി “ആസവസമുദയാ അവിജ്ജാസമുദയോ”തി (മം നിം ൧.൧൦൩) വചനതോ ആസവസമുദയമയേന അക്ഖേന വിജ്ഝിത്വാ തിഭവരഥേ യോജിതം അനാദികാലപ്പവത്തം സംസാരചക്കം, തസ്സ ഭഗവതോ ബോധിരുക്ഖമൂലേ സമ്മപ്പധാനവീരിയപാദേഹി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലപഥവിയം പതിട്ഠായ സദ്ധാഹത്ഥേന കമ്മക്ഖയകരഞാണഫരസും ഗഹേത്വാ സബ്ബേ അരാ ഹതാ. തസ്മാ “അരാനം ഹതത്താ അരഹ”ന്തി വുത്തോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

“അരാ സംസാരചക്കസ്സ, ഹതാ ഞാണാസിനാ യതോ;
ലോകനാഥേന തേനേസ, അരഹന്തി പവുച്ചതീ”തി. (വിസുദ്ധിം ൧.൧൨൭);

അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യത്താ ചീവരാദീനം പച്ചയാനം ഉത്തമപൂജായ ച യുത്തോ ഭഗവാ, തസ്മാ “പച്ചയാദീനം അരഹത്താ ച അരഹ”ന്തി വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

“പൂജാവിസേസം സഹ പച്ചയേഹി,
യസ്മാ അയം അരഹതി ലോകനാഥോ;
അത്ഥാനുരൂപം അരഹന്തി ലോകേ,
തസ്മാ ജിനോ അരഹതി നാമമേത”ന്തി. (വിസുദ്ധിം ൧.൧൨൮);

യഥാ ലോകേ കേചി പണ്ഡിതമാനിനോ അസിലോകഭയേന രഹോ പാപാനി കരോന്തി, തഥാ ഭഗവാ കദാചിപി ന കരോതി, തസ്മാ “പാപകരണേ രഹാഭാവാ ച അരഹ”ന്തി വുച്ചതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

“യസ്മാ നത്ഥി രഹോ നാമ, പാപകമ്മേസു താദിനോ;
രഹാഭാവേന തേനേസ, അരഹം ഇതി വിസ്സുതോ”തി. (വിസുദ്ധിം ൧.൧൩൦) -

ഏവം ആരകത്താദിനാ അരഹന്തി ഭാവേതബ്ബം.

സമ്മാ സാമഞ്ച സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്താ പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. **സമ്മാ**തി ഞായേനേവ, അഭിഞ്ഞേയ്യേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞേയ്യതോ പരിഞ്ഞേയ്യേ ധമ്മേ പരിഞ്ഞേയ്യതോ പഹാതബ്ബേ ധമ്മേ പഹാതബ്ബതോ സച്ഛികാതബ്ബേ ധമ്മേ സച്ഛികാതബ്ബതോ ഭാവേതബ്ബേ ധമ്മേ ഭാവേതബ്ബതോ ഏവാതി അത്ഥോ. **സാമഞ്ചാ**തി അത്തനാവ. വുത്തഞ്ഹേതം -

“അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിഞ്ഞാതം, ഭാവേതബ്ബഞ്ച ഭാവിതം;
പഹാതബ്ബം പഹീനം മേ, തസ്മാ ബുദ്ധോസ്മി ബ്രാഹ്മണാ”തി. (മം നിം ൨.൩൯൯; സും നിം ൫൬൩);

“ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ”തി ഏവം വുത്തേ **നവഭേദേ ഭഗവതോ ഗുണേ യാ പുനപ്പുനം** ഉപ്പജ്ജനതോ സതിയേവ **അനുസ്സതി,** പവത്തിതബ്ബട്ഠാനമ്ഹിയേവ വാ പവത്തത്താ സദ്ധാപബ്ബജിതസ്സ കുലപുത്തസ്സ അനുരൂപാ സതീതി അനുസ്സതി, ബുദ്ധം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നാ അനുസ്സതി **ബുദ്ധാനുസ്സതി,** യാ ഏവം നവവിധേന പവത്താ സതി , സാ ബുദ്ധാനുസ്സതി നാമാതി അത്ഥോ. സബ്ബാകാരേന പന ആചരിയേന ബുദ്ധഘോസേന ബുദ്ധാനുസ്സതി **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധിം ൧.൧൨൩ ആദയോ) വുത്താ, അത്ഥികേന പന തതോ പച്ചാസീസിതബ്ബാ.

൪൫൩-൪. ചതുരാരക്ഖായ സായംപാതം ഭാവേതബ്ബത്താ മേത്താഭാവനം ദസ്സേന്തേന ഥേരേന സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനഭാവനാവസേന ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ. ഇതരഥാ “അത്താനം ഉപമം കത്വാ, ന ഹനേയ്യ ന ഘാതയേ”തി (ധം പം ൧൨൯-൧൩൦) വചനതോ സബ്ബപഠമം “അഹം സുഖിതോ ഹോമി, അവേരോ”തിആദിനാ നയേന ഭാവേത്വാവ അത്തനി ചിത്തം നിപരിബന്ധമാനം കത്വാ പച്ഛാ ആചരിയുപജ്ഝായാദീസു കമേന ഭാവേതബ്ബാ. അത്തനി പന അപ്പനാ ന ഹോതി. ഗോചരഗാമമ്ഹി ഇസ്സരേ ജനേതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി (പാരാം അട്ഠം ൨.൧൬൫) ഗോചരഗാമേ. സീമട്ഠസങ്ഘതോ പട്ഠായ **പരിച്ഛിജ്ജ പരിച്ഛിജ്ജാ**തി അത്ഥോ. ഏവം മേത്തം ഭാവേന്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ മേത്തായ സഹവാസീനം മുദുചിത്തം ജനേതി, അഥസ്സ

സുഖസംവാസതാ ഹോതി. സീമട്ഠകദേവതാസു മേത്തായ മുദുകതചിത്താഹി ദേവതാഹി ധമ്മികായ രക്ഖായ സുസംവിഹിതരക്ഖോ ഹോതി. ഗോചരഗാമമ്ഹി ഇസ്സരജനേ മേത്തായ മുദുകതചിത്തസന്താനേഹി ഇസ്സരേഹി ധമ്മികായ രക്ഖായ സുരക്ഖിതപരിക്ഖാരോ ഹോതി. തത്ഥ മനുസ്സേ മേത്തായ പസാദിതചിത്തേഹി തേഹി അപരിഭൂതോ ഹുത്വാ വിചരതി. സബ്ബസത്തേസു മേത്തായ സബ്ബത്ഥ അപ്പടിഹതചാരോ ഹോതി.

൪൩൭-൩. വണ്ണതോ ച സണ്ഠാനതോ ച ഓകാസതോ ച ദിസതോ ച പരിച്ഛേദതോ ച കേസാദികോട്ഠാസേ വവത്ഥപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ **വണ്ണതോതി** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൮൦) കേസാദീനം വണ്ണതോ. **സണ്ഠാനതോതി** തേസംയേവ സണ്ഠാനതോ. **ഓകാസതോതി** "അയം കോട്ഠാസോ ഇമസ്മിം നാമ ഓകാസേ പതിട്ഠിതോ"തി ഏവം തസ്സ തസ്സ ഓകാസതോ. **ദിസതോതി** ഇമസ്മിം സരീരേ നാഭിതോ ഉദ്ധം ഉപരിമാ ദിസാ, അധോ ഹേട്ഠിമാ ദിസാ, തസ്മാ "അയം കോട്ഠാസോ ഇമിസ്സാ നാമ ദിസായാ"തി ദിസാ വവത്ഥപേതബ്ബാ. **പരിച്ഛേദതോതി** സഭാഗപരിച്ഛേദതോ വിസഭാഗപരിച്ഛേദതോതി ദ്വേ പരിച്ഛേദാ. തത്ഥ "അയം കോട്ഠാസോ ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച തിരിയഞ്ച ഇമിനാ നാമ പരിച്ഛിന്നോ"തി ഏവം സഭാഗപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. "കേസാ ന ലോമാ, ലോമാ ന കേസാ"തി ഏവം അമിസ്സകവസേന വിസഭാഗപരിച്ഛേദോ.

ഏവം പഞ്ചഹി ആകാരേഹി വവത്ഥാനാകാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി മനസി കരോന്തേന ഏവം മനസി കാതബ്ബന്തി തം ദസ്സേതും **"അനുപുബ്ബതോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അനുപുബ്ബതോതി** സജ്ഝായകരണകാലതോ പട്ഠായ "കേസാ നഖാ"തി ഏവം ഏകന്തരികായ വാ "ലോമാ കേസാ"തി ഏവം ഉപ്പടിപാടിയാ വാ ന മനസി കാതബ്ബം, അഥ ഖോ "കേസാ ലോമാ"തിആദിനാ നയേന അനുപടിപാടിയാ മനസി കാതബ്ബം, അനുപടിപാടിയാ മനസി കരോന്തേനാപി നാതിസീഘം നാതിസണികം മനസി കാതബ്ബം, ബഹിദ്ധാ പുഥുത്താരമ്മണേ ചേതസോ വിക്ഖേപോ പടിബാഹിതബ്ബോ. "പണ്ണത്തിം സമതിക്കമ്മ, മുഞ്ചന്തസ്സാനുപുബ്ബതോ"തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏവഞ്ഹി സതി ഭാവനാക്കമേന അത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി. "കേസാ ലോമാ"തിആദിപണ്ണത്തിം അമനസികത്വാ പടിക്കൂലഭാവേന ഏവം ചിത്തം ഠപേതബ്ബം. **മുഞ്ചന്തസ്സാനുപുബ്ബതോതി** യോ യോ കോട്ഠാസോ ആപാഥം നാഗച്ഛതി, തം തം അനുപുബ്ബതോ മുഞ്ചന്തസ്സാതി അത്ഥോ.

൪൩൭. ഇദാനി യഥാ പടിക്കൂലമനസികാരോ കാതബ്ബോ, തം ദസ്സേതും **"വണ്ണആസയസണ്ഠാനാ"**തിആദിമാഹ. ഏതേഹി വണ്ണാദീഹി കോട്ഠാസേഹി പടിക്കൂലാതി ഭാവനാതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ (വിഭ॰ അട്ഠ॰ ൩൫൬; വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൮൭) കേസാ താവ വണ്ണതോപി പടിക്കൂലാ. തഥാ ഹി യാഗുഭത്താദീസു കേസവണ്ണം കിഞ്ചി ദിസ്വാ ജിഗുച്ഛന്തി. സണ്ഠാനതോപി പടിക്കൂലാ. തഥാ ഹി രത്തിം ഭുഞ്ജന്താ കേസസണ്ഠാനം മകചിവാകാദികം ഛുപിത്വാ ജിഗുച്ഛന്തി. തേലമക്ഖനാദിവിരഹിതാനഞ്ച അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്താനഞ്ച ഗന്ധോ അതിവിയ പടിക്കൂലോതി ഗന്ധതോപി പടിക്കൂലാ. അസുചിട്ഠാനേ ജാതസൂപേയ്യപണ്ണം വിയ പുബ്ബലോഹിതമുത്തകരീസപിത്തസേമ്ഹാദിനിസ്സന്ദേന ജാതത്താ ആസയതോപി പടിക്കൂലാ. ഗൂഥരാസിമ്ഹി ഉട്ഠിതകണ്ണികം വിയ ഏകതിംസകോട്ഠാസരാസിമ്ഹി ജാതത്താ ഓകാസതോപി പടിക്കൂലാ. ഉദ്ധുമാതകം വിനീലകം വിപുബ്ബകം വിച്ഛിദ്ദകം വിക്ഖായിതകം വിക്ഖിത്തകം ഹതവിക്ഖിത്തകം ലോഹിതകം പുളവകം അട്ഠികന്തി ഇമേസു ഉദ്ധുമാതകാദീസു വത്ഥൂസു അസുഭാകാരം ഗഹേത്വാ പവത്താ ഭാവനാ വാ അസുഭം നാമാതി അത്ഥോ.

൪൩൮. യം പനേതം അരഹന്താനം വട്ടദുക്ഖസമുച്ഛേദസങ്ഖാതം സമുച്ഛേദമരണം (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൬൭), സങ്ഖാരാനം ഖണഭങ്ഗസങ്ഖാതം ഖണികമരണം, "രുക്ഖോ മതോ, ലോഹം മത"ന്തിആദി സമ്മുതിമരണഞ്ച, ന തം ഇധ അധിപ്പേതം. ഇധ പന **മരണന്തി** ഏകഭവപരിയാപന്നസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപച്ഛേദോ അധിപ്പേതോ. തമ്പി കാലമരണം അകാലമരണന്തി ദുവിധം ഹോതി. തത്ഥ കാലമരണം പുഞ്ഞക്ഖയേന വാ ആയുക്ഖയേന വാ ഉഭയക്ഖയേന വാ ഹോതി, അകാലമരണം ഉപപീളകഉപച്ഛേദകകമ്മവസേന . "മരണം മേ ഭവിസ്സതീ"തി വാ "ജീവിതം ഉച്ഛിജ്ജിസ്സതീ"തി വാ "മരണം മരണ"ന്തി വാ യോനിസോ ഭാവയിത്വാനാതി സമ്ബന്ധോ.

൪൩൯-൪൦. യസ്സ പന ഏത്താവതാ ഉപചാരജ്ഝാനം ന ഉപ്പജ്ജതി, തേന വധകപച്ചുപട്ഠാനതോ സമ്പത്തിവിപത്തിതോ ഉപസംഹരണതോ കായബഹുസാധാരണതോ ആയുദുബ്ബലതോ അനിമിത്തതോ അദ്ധാനപരിച്ഛേദതോ ഖണപരിത്തതോതി ഇമേഹി അട്ഠഹി

ആകാരേഹി മരണം അനുസ്സരിതബ്ബം, ഇദാനി തേ ദസ്സേതും **"വധകസ്സേവുപട്ഠാന"**ന്തിആദിമാഹ. അസിം ഉക്ഖിപിത്വാ സീസം ഛിന്ദിതും ഠിതവധകോ വിയ മരണം പച്ചുപട്ഠിതമേവാതി ഭാവനാ മരണസ്സതി നാമാതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. സബ്ബം ആരോഗ്യം ബ്യാധിപരിയോസാനം, സബ്ബം യോബ്ബനം ജരാപരിയോസാനം, സബ്ബം ജീവിതം മരണപരിയോസാനം, തസ്മാ "അയം യോബ്ബനാദികായസമ്പത്തി താവദേവ സോഭതി, യാവ മരണസങ്ഖാതാ വിപത്തി ന ഭവിസ്സതീ"തി ഏവമാദിനാ സമ്പത്തിവിപത്തിതോ ച, സത്തഹാകാരേഹി ഉപസംഹരണതോ മരണം അനുസ്സരിതബ്ബം യസമഹത്തതോ പുഞ്ഞമഹത്തതോ ഥാമമഹത്തതോ ഇദ്ധിമഹത്തതോ പഞ്ഞാമഹത്തതോ പച്ചേകബുദ്ധതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധതോതി. തത്ഥ "ഇദം മരണം നാമ മഹായസാനം മഹാപരിവാരാനം മഹാസമ്മതമന്ധാതാദീനമ്പി ഉപരി പതതി, കിമങ്ഗം പന മയ്ഹം ഉപരി ന പതിസ്സതീ"തി ഏവം യസമഹത്തതോ,

"ജോതികോ ജടിലോ ഉഗ്ഗോ,
മേണ്ഡകോ അഥ പുണ്ണകോ;
ഏതേ ചഞ്ഞേ ച യേ ലോകേ,
മഹാപുഞ്ഞാതി വിസ്സുതാ;
സബ്ബേ മരണമാപന്നാ,
മാദിസേസു കഥാവ കാ"തി. -

ഏവം പുഞ്ഞമഹത്തതോ,

"വാസുദേവോ ബലദേവോ, ഭീമസേനാദയോ മഹാ;
ബലാ മച്ചുവസം പത്താ, മാദിസേസു കഥാവ കാ"തി. -

ഏവം ഥാമമഹത്തതോ,

"മഹാമോഗ്ഗല്ലാനാദീനം മഹിദ്ധികാനമ്പി ഉപരി പതതി, മാദിസേസു കഥാവ കാ"തി ഏവം ഇദ്ധിമഹത്തതോ, "സാരിപുത്താദീനം മഹാപഞ്ഞാനമ്പി ഉപരി പതതി, മാദിസേസു കഥാവ കാ"തി ഏവം പഞ്ഞാമഹത്തതോ. ഏവം ഇതരേസമ്പി പച്ചേകബുദ്ധസമ്മാസമ്ബുദ്ധാനമ്പി മഹന്തഭാവം ചിന്തേത്വാ "തേസമ്പി ഉപരി മരണം പതതി, കിമങ്ഗം പന മയ്ഹം ഉപരി ന പതിസ്സതീ"തി ഏവം **ഉപസംഹരണതോ** ച, "അയം കായോ ബഹുസാധാരണോ അജ്ഝത്തികാനംയേവ അനേകസതാനം രോഗാനം ബാഹിരാനം അഹിവിച്ഛികാദീനഞ്ചാ"തി **കായബഹുസാധാരണതോ** ച, "അസ്സാസപസ്സാസപടിബദ്ധം ജീവിത"ന്തിആദിനാ നയേന **ആയുദുബ്ബലതോ** ച,

"ജീവിതം ബ്യാധി കാലോ ച,
ദേഹനിക്ഖേപനം ഗതി;
പഞ്ചേതേ ജീവലോകസ്മിം;
അനിമിത്താ ന നായരേ"തി. (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൦; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨.൩൪) -

ഏവം **കാലവവത്ഥാനസ്സ അഭാവതോ** ച, "യോ, ഭിക്ഖവേ, ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം ജീവതി അപ്പം വാ ഭിയ്യോ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൪൫) വുത്തത്താ ഏവമാദിനാ നയേന **അദ്ധാനസ്സ പരിച്ഛേദാ**ച ഭാവനാ മരണസ്സതി നാമാതി അത്ഥോ. ഖണപരിത്തതോ ച മരണസ്സതി ഭാവേതബ്ബാ.

"ജീവിതം അത്തഭാവോ ച,
സുഖദുക്ഖാ ച കേവലാ;
ഏകചിത്തസമായുത്താ,
ലഹു സോ വത്തതേ ഖണോ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൭൩) -

ഹി വുത്തം. ചതുരാരക്ഖവിനിച്ഛയോ.

ചതുരാരക്ഖനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വിപസ്സനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൭൧-൨. നാമരൂപം പരിഗ്ഗയ്ഹാതി ഏത്ഥ (വിസുദ്ധി॰ ൨.൬൬൪ ആദയോ) നാമരൂപപരിഗ്ഗഹം കാതുകാമേന താവ ഠപേത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം അവസേസേസു യം കിഞ്ചി ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ വിതക്കാദീനി ഝാനങ്ഗാനി ച തംസമ്പയുത്തേ ച ഫസ്സാദയോ ധമ്മേ ലക്ഖണരസപച്ചുപട്ഠാനപദട്ഠാനവസേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "സബ്ബമേതം ആരമ്മണാഭിമുഖം നമനതോ നമനട്ഠേന നാമ"ന്തി വവത്ഥപേതബ്ബം. തതോ തസ്സ പച്ചയം പരിയേസന്തോ "ഹദയവത്ഥും നിസ്സായ വത്തതീ"തി പസ്സതി, പുന വത്ഥുസ്സ പച്ചയഭൂതാനി ച ഉപാദാരൂപാനി ച പസ്സിത്വാ "ഇദം സബ്ബം രുപ്പനതോ വികാരാപത്തിതോ രൂപ"ന്തി പരിഗ്ഗണ്ഹാതി. പുന തദുഭയം "നമനലക്ഖണം നാമം, രുപ്പനലക്ഖണം രൂപ"ന്തി ഏവം സങ്ഖേപതോ നാമരൂപം വവത്ഥപേതി. ഇദം സബ്ബം സമഥയാനികവസേന വുത്തം. വിപസ്സനായാനികോ പന ചതുധാതുവവത്ഥാനമുഖേന ഭൂതുപാദായരൂപാനി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "സബ്ബമേതം രുപ്പനതോ രൂപ"ന്തി പസ്സതി. തതോ ഏവം പരിച്ഛിന്നരൂപസ്സ ചക്ഖാദീനി നിസ്സായ പവത്തമാനാ അരൂപധമ്മാപി ആപാഥമാഗച്ഛന്തി. തതോ സബ്ബേപി തേ അരൂപധമ്മേ നമനലക്ഖണേന ഏകതോ കത്വാ "ഏതം നാമ"ന്തി പസ്സതി. സോ "ഇദം നാമം, ഇദം രൂപ"ന്തി ദ്വേധാ വവത്ഥപേതി. ഏവം വവത്ഥപേത്വാ "നാമരൂപതോ ഉദ്ധം അഞ്ഞോ സത്തോ വാ പുഗ്ഗലോ വാ പോസോ വാ ദേവോ വാ ബ്രഹ്മാ വാ നത്ഥീ"തി പസ്സതി.

> യഥാഹി അങ്ഗസമ്ഭാരാ, ഹോതി സദ്ദോ രഥോ ഇതി;
> ഏവം ഖന്ധേസു സന്തേസു, ഹോതി സത്തോതി സമ്മുതി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൭൧);

ഏവമേവ പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു സതി സത്തോ, പുഗ്ഗലോതി വാ വോഹാരമത്തോ ഹോതീതി ഏവമാദിനാ നയേന നാമരൂപാനം യാഥാവദസ്സനസങ്ഖാതേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഭൂതേന ഞാണേന നാമരൂപം പരിഗ്ഗയ്ഹാതി അത്ഥോ.

തതോ തസ്സ ച പച്ചയന്തി പുന തസ്സ നാമരൂപസ്സ പച്ചയം പരിഗ്ഗയ്ഹാതി അത്ഥോ. വുത്തനയേന നാമരൂപം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ "കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഹേതൂ"തി പരിയേസന്തോ അഹേതുവാദവിസമഹേതുവാദേസു ദോസം ദിസ്വാ രോഗം ദിസ്വാ തസ്സ നിദാനസമുട്ഠാനം പരിയേസന്തോ വേജ്ജോ വിയ തസ്സ ഹേതുഞ്ച പച്ചയഞ്ച പരിയേസന്തോ അവിജ്ജാ തണ്ഹാ ഉപാദാനം കമ്മന്തി ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മേ നാമരൂപസ്സ ഉപ്പാദപച്ചയത്താ "ഹേതൂ"തി ച ആഹാരം ഉപത്ഥമ്ഭനസ്സ പച്ചയത്താ "പച്ചയോ"തി ച പസ്സതി. "ഇമസ്സ കായസ്സ അവിജ്ജാദയോ തയോ ധമ്മാ മാതാ വിയ ദാരകസ്സ ഉപനിസ്സയാ ഹോന്തി, കമ്മം പിതാ വിയ പുത്തസ്സ ജനകം, ആഹാരോ ധാതി വിയ ദാരകസ്സ സന്ധാരകോ"തി ഏവം രൂപകായസ്സ പച്ചയപരിഗ്ഗഹം കത്വാ പുന "ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ"ന്തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൨.൪൩) നയേന നാമകായസ്സപി ഹേതുപച്ചയം പരിഗ്ഗണ്ഹാതി.

ഏവം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ "അതീതാനാഗതാപി ധമ്മാ ഏവമേവ പവത്തന്തീ"തി സന്നിട്ഠാനം കരോതി. തസ്സ യാ സാ പുബ്ബന്തം ആരബ്ഭ "അഹോസിം നു ഖോ അഹം അതീതമദ്ധാനം, ന നു ഖോ അഹോസിം, കിം നു ഖോ, കഥം നു ഖോ, കിം ഹുത്വാ കിം അഹോസിം നു ഖോ അഹം അതീതമദ്ധാന"ന്തി പഞ്ചവിധാ വിചികിച്ഛാ വുത്താ, യാപി അപരന്തം ആരബ്ഭ "ഭവിസ്സാമി നു ഖോ അഹം അനാഗതമദ്ധാനം, ന നു ഖോ, കിം നു ഖോ, കഥം നു ഖോ, കിം ഹുത്വാ കിം ഭവിസ്സാമി നു ഖോ അഹം അനാഗതമദ്ധാന"ന്തി പഞ്ചവിധാ വുത്താ, യാപി ഏതരഹി വാ പന പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ആരബ്ഭ "അജ്ഝത്തം കഥംകഥീ ഹോതി, അഹം നു ഖോസ്മി, നോ നു ഖോസ്മി, കിം നു ഖോസ്മി, കഥം നു ഖോസ്മി, അയം നു ഖോ സത്തോ കുതോ ആഗതോ, സോ കുഹിം ഗാമീ ഭവിസ്സതീ"തി ഛബ്ബിധാ വിചികിച്ഛാ വുത്താ, താ സബ്ബാപി പഹീയന്തി. ഏവം പച്ചയപരിഗ്ഗഹണേന തീസു അദ്ധാസു കങ്ഖം വിതരിത്വാ ഠിതം ഞാണം "കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധീ"തിപി "ധമ്മട്ഠിതിഞാണ"ന്തിപി "സമ്മാദസ്സന"ന്തിപി വുച്ചതി.

ഏത്ഥ പന തിസ്സോ ലോകിയപരിഞ്ഞാ ഞാതപരിഞ്ഞാ തീരണപരിഞ്ഞാ പഹാനപരിഞ്ഞാതി. തത്ഥ "രുപ്പനലക്ഖണം രൂപം, വേദയിതലക്ഖണാ വേദനാ"തി ഏവം തേസം തേസം ധമ്മാനം പച്ചത്തലക്ഖണസല്ലക്ഖണവസേന പവത്താ പഞ്ഞാ **ഞാതപരിഞ്ഞാ**നാമ. "രൂപം അനിച്ചം, വേദനാ അനിച്ചാ"തിആദിനാ തേസംയേവ ധമ്മാനം സാമഞ്ഞലക്ഖണം ആരോപേത്വാ ലക്ഖണാരമ്മണികവിപസ്സനാപഞ്ഞാ **തീരണപരിഞ്ഞാ** നാമ. തേസു ഏവം പന ധമ്മേസു നിച്ചസഞ്ഞാദിപജഹനവസേന പവത്താ ലക്ഖണാരമ്മണികവിപസ്സനാ **പഹാനപരിഞ്ഞാ** നാമ. തത്ഥ സങ്ഖാരപരിഗ്ഗഹതോ പട്ഠായ യാവ പച്ചയപരിഗ്ഗഹാ ഞാതപരിഞ്ഞായ ഭൂമി. കലാപസമ്മസനതോ പട്ഠായ യാവ

ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനാ തീരണപരിഞ്ഞായ ഭൂമി. ഭങ്ഗാനുപസ്സനതോ പട്ഠായ പഹാനപരിഞ്ഞായ ഭൂമി. തതോ പട്ഠായ ഹി "അനിച്ചതോ അനുപസ്സന്തോ നിച്ചസഞ്ഞം പജഹതി, ദുക്ഖതോ അനുപസ്സന്തോ സുഖസഞ്ഞം, അനത്തതോ അനുപസ്സന്തോ അത്തസഞ്ഞം, നിബ്ബിന്ദന്തോ നന്ദിം, വിരജ്ജന്തോ രാഗം, നിരോധേന്തോ സമുദയം, പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആദാനം പജഹതീ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൫൨) ഏവം പജഹന്തോ നിച്ചസഞ്ഞാദിപഹാനസാധികാനം സത്തന്നം അനുപസ്സനാനം ആധിപച്ചം ഹോതി. ഇതി ഇമാസു പരിഞ്ഞാസു സങ്ഖാരപരിച്ഛേദസ്സ ചേവ പച്ചയപരിഗ്ഗഹസ്സ ച സാധിതത്താ ഇമിനാ യോഗിനാ ഞാതപരിഞ്ഞാ അധിഗതാ ഹോതി.

പുന "യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം ഹുത്വാ അഭാവതോ അനിച്ചം, ഉദയബ്ബയപ്പടിപീളിതത്താ ദുക്ഖം, അവസവത്തിത്താ അനത്താ. യാ കാചി വേദനാ, യാ കാചി സഞ്ഞാ, യേ കേചി സങ്ഖാരാ, യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം ഹുത്വാ അഭാവതോ അനിച്ചം, ഉദയബ്ബയപ്പടിപീളിതത്താ ദുക്ഖം, അവസവത്തിത്താ അനത്താ"തി ഏവമാദിനാ നയേന കലാപസമ്മസനം കരോതി. ഇദം സന്ധായ വുത്തം **"തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാന സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തോ"**തി.

ഏവം സങ്ഖാരേസു അനിച്ചദുക്ഖഅനത്തവസേന കലാപസമ്മസനം കത്വാ പുന സങ്ഖാരാനം ഉദയബ്ബയമേവ പസ്സതി. കഥം? "അവിജ്ജാസമുദയാ (പടി॰ മ॰ ൧.൫൦) രൂപസമുദയോ, തണ്ഹാകമ്മആഹാരസമുദയാ രൂപസമുദയോ'തി ഏവം രൂപക്ഖന്ധസ്സ പച്ചയസമുദയദസ്സനട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി, നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സന്തോപി രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതീ"തി ഏവം പഞ്ചഹാകാരേഹി രൂപക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. "അവിജ്ജാനിരോധാ രൂപനിരോധോ, തണ്ഹാകമ്മആഹാരനിരോധാ രൂപനിരോധോ'തി ഏവം രൂപക്ഖന്ധസ്സ പച്ചയനിരോധദസ്സനട്ഠേന രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി, വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സന്തോപി രൂപക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതീ"തി ഏവം പഞ്ചഹാകാരേഹി വയം പസ്സതി. തഥാ "അവിജ്ജാസമുദയാ വേദനാസമുദയോ, തണ്ഹാകമ്മഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ"തി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ, നിബ്ബത്തിലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ ഉദയം പസ്സതി. "അവിജ്ജാനിരോധാ വേദനാനിരോധോ, തണ്ഹാകമ്മഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ"തി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ, വിപരിണാമലക്ഖണം പസ്സന്തോപി വേദനാക്ഖന്ധസ്സ വയം പസ്സതി. ഏവം സഞ്ഞാക്ഖന്ധാദീസുപി. അയം പന വിസേസോ - വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധസ്സ ഫസ്സട്ഠാനേ നാമരൂപസമുദയാ, നാമരൂപനിരോധാതി യോജേതബ്ബം. ഏവം ഏകേകസ്മിം ഖന്ധേ പച്ചയസമുദയവസേന ച നിബ്ബത്തിലക്ഖണവസേന ച പച്ചയനിരോധവസേന ച വിപരിണാമലക്ഖണവസേന ച ഉദയബ്ബയദസ്സനേന ദസ ദസ കത്വാ പഞ്ഞാസ ലക്ഖണാനി വുത്താനി. തേസം വസേന ഏവം രൂപസ്സ ഉദയോ രൂപസ്സ വയോതി പച്ചയതോ ചേവ ലക്ഖണതോ ച വിത്ഥാരേന മനസികാരം കരോതി.

തസ്സേവം കരോതോ "ഇതി കിര ഇമേ ധമ്മാ അഹുത്വാ സമ്ഭോന്തി, ഹുത്വാ പടിവേന്തീ"തി ഞാണം വിസദം ഹോതി. "ഏവം കിര ഇമേ ധമ്മാ അനുപ്പന്നാ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പന്നാ നിരുജ്ഝന്തീ"തി നിച്ചം നവാവ ഹുത്വാ സങ്ഖാരാ ഉപട്ഠഹന്തി. ന കേവലഞ്ച നിച്ചം നവാ, സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഉസ്സാവബിന്ദു വിയ, ഉദകബുബ്ബുളോ വിയ, ഉദകേ ദണ്ഡരാജി വിയ, ആരഗ്ഗേ സാസപോ വിയ, വിജ്ജുപ്പാദോ വിയ ച പരിത്തട്ഠായിനോ. മായാമരീചിസുപിനഅലാതചക്കഗന്ധബ്ബനഗരഫേണപിണ്ഡകദലിആദയോ വിയ നിസ്സാരാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി. ഏത്താവതാ ചാനേന വയധമ്മമേവ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നഞ്ച വയം ഉപേതീതി ഇമിനാ ആകാരേന സമപഞ്ഞാസ ലക്ഖണാനി പടിവിജ്ഝിത്വാ ഠിതം ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനം നാമ പഠമം തരുണവിപസ്സനാഞാണം അധിഗതം ഹോതി, യസ്സാധിഗമാ ആരദ്ധവിപസ്സകോതി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി.

അഥസ്സ ആരദ്ധവിപസ്സകസ്സ കുലപുത്തസ്സ ഓഭാസോ ഞാണം പീതി പസ്സദ്ധി സുഖം അധിമോക്ഖോ പഗ്ഗഹോ ഉപട്ഠാനം ഉപേക്ഖാ നികന്തീതി ദസ വിപസ്സനുപക്കിലേസാ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏത്ഥ **ഓഭാസോ** നാമ വിപസ്സനാക്ഖണേ ഞാണസ്സ ബലവത്താ ലോഹിതം പസീദതി, തേന ഛവിതോ ഓഭാസോ നിബ്ബത്തതി, തം ദിസ്വാ അയം യോഗീ "മഗ്ഗോ മയാ പത്തോ"തി തമേവ ഓഭാസം അസ്സാദേതി. **ഞാണന്തി** വിപസ്സനാഞാണമേവേതം, സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തസ്സ സൂരം പസന്നം ഹുത്വാ പവത്തമാനം ദിസ്വാ പുബ്ബേ വിയ "മഗ്ഗോ"തി

അസ്സാദേതി. **പീതീ**തി വിപസ്സനാപീതി എവ. തസ്സ ഹി തസ്മിം ഖണേ പഞ്ചവിധാ പീതി ഉപ്പജ്ജതി. **പസ്സദ്ധീ**തി വിപസ്സനാപസ്സദ്ധി. തസ്മിം സമയേ നേവ കായചിത്താനം ദരഥോ ഗാരവതാ കക്ഖളതാ അകമ്മഞ്ഞതാ ഗേലഞ്ഞതാ വങ്കതാ ഹോതി. **സുഖം** വിപസ്സനാസുഖമേവ. തസ്സ കിര തസ്മിം സമയേ സകലസരീരം ഠപിതവട്ടി വിയ അഭിസന്ദയമാനം അതിപണീതം സുഖം ഉപ്പജ്ജതി.

അധിമോക്ഖോ നാമ വിപസ്സനാക്ഖണേ പവത്താ സദ്ധാ. തസ്മിം ഖണേ ചിത്തചേതസികാനം അതിവിയ പസാദഭൂതാ ബലവതീ സദ്ധാ ഉപ്പജ്ജതി. **പഗ്ഗഹോ** നാമ വിപസ്സനാസമ്പയുത്തം വീരിയം. തസ്മിഞ്ഹി ഖണേ അസിഥിലമനച്ചാരദ്ധം സുപഗ്ഗഹിതം വീരിയം ഉപ്പജ്ജതി. **ഉപട്ഠാന**ന്തി വിപസ്സനാസമ്പയുത്താ സതി. തസ്മിഞ്ഹി ഖണേ സുപട്ഠിതാ സതി ഉപ്പജ്ജതി. **ഉപേക്ഖാ**തി ദുവിധാ വിപസ്സനാവജ്ജനവസേന . തസ്മിം ഖണേ സബ്ബസങ്ഖാരഗ്ഗഹണേ മജ്ഝത്തഭൂതവിപസ്സനുപേക്ഖാസങ്ഖാതം ഞാണം ബലവന്തം ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജതി, മനോദ്വാരേ ആവജ്ജനുപേക്ഖാ ച, സാവ തം തം ഠാനം ആവജ്ജേന്തസ്സ സൂരാ തിഖിണാ ഹുത്വാ വഹതി. **നികന്തി** വിപസ്സനാനികന്തി. ഓഭാസാദീസു ആലയം കുരുമാനാ സുഖുമാ സന്താകാരാ നികന്തി ഉപ്പജ്ജതി. എത്ഥ ഓഭാസാദയോ കിലേസവത്ഥുഭൂതതായ "ഉപക്കിലേസാ"തി വുത്താ, ന അകുസലത്താ. നികന്തി പന ഉപക്കിലേസോ ചേവ കിലേസവത്ഥു ച. പണ്ഡിതോ പന ഭിക്ഖു ഓഭാസാദീസു ഉപ്പന്നേസു വിക്ഖേപം അഗച്ഛന്തോ "ഓഭാസാദയോ ധമ്മാ ന മഗ്ഗോ, ഉപക്കിലേസവിനിമുത്തം പന വീഥിപ്പടിപന്നം വിപസ്സനാഞാണം മഗ്ഗോ"തി മഗ്ഗഞ്ച അമഗ്ഗഞ്ച വവത്ഥപേതി. തസ്സേവം "അയം മഗ്ഗോ, അയം ന മഗ്ഗോ"തി ഞത്വാ ഠിതം ഞാണം **"മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധീ"**തി വുച്ചതി.

ഇതോ പട്ഠായ അട്ഠവിധസ്സ ഞാണസ്സ വസേന സിഖാപ്പത്തം വിപസ്സനാഞാണം **പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി** നാമ ഹോതി. ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനാഞാണം ഭങ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ഭയതുപട്ഠാനഞാണം ആദീനവാനുപസ്സനാഞാണം നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം മുഞ്ചിതുകമ്യതാഞാണം പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാഞാണം സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണന്തി ഇമാനി അട്ഠ ഞാണാനി നാമ. എതാനി നിബ്ബത്തേതുകാമേന യസ്മാ ഉപക്കിലേസേഹി അഭിഭൂതം ഹുത്വാ ലക്ഖണപ്പടിവേധം കാതും അസമത്ഥം ഹോതി ചിത്തം, തസ്മാ പുനപി ഉദയബ്ബയമേവ പസ്സിതബ്ബം. ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തസ്സ അനിച്ചലക്ഖണം യഥാഭൂതം ഉപട്ഠാതി, ഉദയബ്ബയപ്പടിപീളിതത്താ ദുക്ഖലക്ഖണഞ്ച "ദുക്ഖമേവ ച സമ്ഭോതി, ദുക്ഖം തിട്ഠതി വേതി ചാ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൭൧) പസ്സതോ അനത്തലക്ഖണഞ്ച.

എത്ഥ ച അനിച്ചം അനിച്ചലക്ഖണം, ദുക്ഖം ദുക്ഖലക്ഖണം, അനത്താ അനത്തലക്ഖണന്തി അയം വിഭാഗോ വേദിതബ്ബോ. എത്ഥ **അനിച്ച**ന്തി ഖന്ധപഞ്ചകം. കസ്മാ? ഉപ്പാദവയഞ്ഞഥത്തഭാവാ ഹുത്വാ അഭാവതോ വാ. അഞ്ഞഥത്തം നാമ ജരാ, ഉപ്പാദവയഞ്ഞഥത്തം അനിച്ചലക്ഖണം, ഹുത്വാ അഭാവസങ്ഖാതോ വാ എകോ ആകാരവികാരോ. "യദനിച്ചം തം ദുക്ഖ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൩.൧൫) വചനതോ തദേവ ഖന്ധപഞ്ചകം ദുക്ഖം. കസ്മാ? അഭിണ്ഹം പടിപീളിതത്താ. അഭിണ്ഹപ്പടിപീളനാകാരോ ദുക്ഖലക്ഖണം. "യം ദുക്ഖം തദനത്താ"തി വചനതോ തദേവ ഖന്ധപഞ്ചകം അനത്താ. കസ്മാ? അവസവത്തനതോ. അവസവത്തനാകാരോ അനത്തലക്ഖണം. ഇമാനിപി തീണി ലക്ഖണാനി ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തസ്സേവ ആരമ്മണാനി ഹോന്തി.

പുനപി സോ രൂപാരൂപധമ്മേസു എവ "അനിച്ചാ"തിആദിനാ വിപസ്സതി, തസ്സ സങ്ഖാരാ ലഹും ലഹും ആപാഥം ഗച്ഛന്തി. തതോ ഉപ്പാദം വാ ഠിതിം വാ ആരമ്മണം അകത്വാ തേസം ഖയവയനിരോധേ എവ പസ്സതോ സതി സന്തിട്ഠതീതി ഇദം **ഭങ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം** നാമ. ഇമസ്സ ഉപ്പാദതോ പട്ഠായ അസ്സ യോഗിനോ "യഥാ ഇമേ സങ്ഖാരാ പഞ്ചക്ഖന്ധാ ഭിജ്ജന്തി, എവം അതീതേപി സങ്ഖാരാ ഭിജ്ജിംസു, അനാഗതേപി ഭിജ്ജിസ്സന്തീ"തി നിരോധമേവ പസ്സതോ സതി സന്തിട്ഠതി, തസ്സ ഭങ്ഗാനുപസ്സനാഞാണം ആസേവന്തസ്സ ബഹുലീകരോന്തസ്സ സബ്ബഭവയോനിഗതിട്ഠിതിസത്താവാസേസു സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ജലിതഅങ്ഗാരകാസുആദയോ വിയ മഹാഭയം ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി. എതം **ഭയതുപട്ഠാനഞാണം** നാമ. തസ്സ തം ഭയതുപട്ഠാനഞാണം ആസേവന്തസ്സ സബ്ബേ ഭവാദയോ ആദിത്തഅങ്ഗാരാ വിയ, സമുസ്സിതഖഗ്ഗാ വിയ പച്ചത്ഥികാ അപ്പടിസരണാ സാദീനവാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി. ഇദം **ആദീനവാനുപസ്സനാഞാണം** നാമ. തസ്സ എവം സങ്ഖാരേ ആദീനവതോ പസ്സന്തസ്സ ഭവാദീസു സങ്ഖാരാനം ആദീനവത്താ സബ്ബസങ്ഖാരേസു ഉക്കണ്ഠനാ അനഭിരതി ഉപ്പജ്ജതി. ഇദം **നിബ്ബിദാനുപസ്സനാഞാണം** നാമ. സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദന്തസ്സ ഉക്കണ്ഠന്തസ്സ സബ്ബസ്മാ

സങ്ഖാരഗതാ മുഞ്ചിതുകാമതാ നിസ്സരിതുകാമതാവ ഹോതി. ഇദം **മുഞ്ചിതുകമ്യതാഞാണം** നാമ. പുന തസ്മാ സങ്ഖാരഗതാ മുഞ്ചിതും പുന തേ ഏവ സങ്ഖാരേ പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാഞാണേന തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ തീരണം **പടിസങ്ഖാനുപസ്സനാഞാണം** നാമ, യോ ഏവം തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ സങ്ഖാരേ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തേസു അനത്തലക്ഖണസ്സ സുദിട്ഠത്താ "അത്താ"തി വാ "അത്തനിയ"ന്തി വാ അഗ്ഗണ്ഹന്തോ സങ്ഖാരേസു ഭയഞ്ച നന്ദിഞ്ച പഹായ സങ്ഖാരേസു ഉദാസിനോ ഹോതി മജ്ഝത്തോ, "അഹ"ന്തി വാ "മമ"ന്തി വാ ന ഗണ്ഹാതി, സബ്ബസങ്ഖാരേസു ഉദാസിനോ മജ്ഝത്തോ തീസു ഭവേസു ഉപേക്ഖകോ, തസ്സ തം ഞാണം **സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണം** നാമ. തം പനേതം സബ്ബസങ്ഖാരപ്പവത്തം വിസ്സജ്ജേത്വാ നിബ്ബാനനിന്നം നിബ്ബാനപക്ഖന്ദം ഹോതി, നോ ചേ നിബ്ബാനം സന്തതോ പസ്സതി, പുനപ്പുനം "അനിച്ച"ന്തി വാ "ദുക്ഖ"ന്തി വാ "അനത്താ"തി വാ തിവിധാനുപസ്സനാവസേന സങ്ഖാരാരമ്മണമേവ ഹുത്വാ പവത്തതി.

ഏവം തിട്ഠമാനഞ്ച ഏതം അനിമിത്തോ അപ്പണിഹിതോ സുഞ്ഞതോതി തിണ്ണം വിമോക്ഖാനം വസേന വിമോക്ഖമുഖഭാവം ആപജ്ജിത്വാ തിട്ഠതി. തിസ്സോ ഹി അനുപസ്സനാ തീണി വിമോക്ഖമുഖാനീതി വുച്ചന്തി. ഏത്ഥ ച അനിച്ചതോ മനസി കരോന്തോ (പടി॰ മ॰ ൧.൨൨൩-൨൨൪) അധിമോക്ഖബഹുലോ അനിമിത്തം വിമോക്ഖം പടിലഭതി. ദുക്ഖതോ മനസി കരോന്തോ പസ്സദ്ധിബഹുലോ അപ്പണിഹിതം വിമോക്ഖം പടിലഭതി. അനത്തതോ മനസി കരോന്തോ വേദബഹുലോ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖം പടിലഭതി. ഏത്ഥ ച **അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ**തി അനിമിത്താകാരേന നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ പവത്തോ അരിയമഗ്ഗോ. സോ ഹി അനിമിത്തായ ധാതുയാ ഉപ്പന്നത്താ അനിമിത്തോ, കിലേസേഹി ച വിമുത്തത്താ വിമോക്ഖോ. ഏതേനേവ നയേന അപ്പണിഹിതാകാരേന നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ പവത്തോ അപ്പണിഹിതോ, സുഞ്ഞതാകാരേന നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ പവത്തോ സുഞ്ഞതോതി വേദിതബ്ബോ. അധിഗതസങ്ഖാരുപേക്ഖസ്സ കുലപുത്തസ്സ വിപസ്സനാ സിഖാപ്പത്താ ഹോതി. വുട്ഠാനഗാമിനിവിപസ്സനാതി ഏതദേവ. ഏതം സങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണം ആസേവന്തസ്സ ഭാവേന്തസ്സ തിക്ഖതരാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാ ഉപ്പജ്ജതി.

തസ്സ ഇദാനി മഗ്ഗോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി സങ്ഖാരുപേക്ഖാ സങ്ഖാരേ "അനിച്ചാ"തി വാ "ദുക്ഖാ"തി വാ "അനത്താ"തി വാ സമ്മസിത്വാ ഭവങ്ഗം ഓതരതി. ഭവങ്ഗാ വുട്ഠായ സങ്ഖാരുപേക്ഖായ ആഗതനയേനേവ അനിച്ചാദിആകാരേന മനസി കരിത്വാ ഉപ്പജ്ജതി മനോദ്വാരാവജ്ജനം, തദേവ മനസി കരോതോ പഠമം ജവനചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, യം "പരികമ്മ"ന്തി വുച്ചതി. തദനന്തരം തഥേവ ദുതിയം ജവനചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, യം "ഉപചാര"ന്തി വുച്ചതി. തദനന്തരമ്പി തഥേവ ഉപ്പജ്ജതി ജവനചിത്തം, യം "അനുലോമ"ന്തി വുച്ചതി. ഇദം തേസം പാടിയേക്കം നാമം. അവിസേസേന പന തിവിധമേതം ആസേവനന്തിപി പരികമ്മന്തിപി ഉപചാരന്തിപി അനുലോമന്തിപി വുച്ചതി. ഇദം പന അനുലോമഞാണം സങ്ഖാരാരമ്മണായ വുട്ഠാനഗാമിനിയാ വിപസ്സനായ പരിയോസാനം ഹോതി. നിപ്പരിയായേന പന ഗോത്രഭുഞാണമേവ വിപസ്സനാപരിയോസാനന്തി വുച്ചതി. തതോ പരം നിരോധം നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കുരുമാനം പുഥുജ്ജനഗോത്തം അതിക്കമമാനം നിബ്ബാനാരമ്മണേ പഠമസമന്നാഹാരഭൂതം അപുനരാവട്ടകം ഗോത്രഭുഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. ഇദം പന ഞാണം പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിഞ്ച ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിഞ്ച ന ഭജതി, അന്തരാ അബ്ബോഹാരികമേവ ഹോതി, വിപസ്സനാസോതേ പതിതത്താ പന വിപസ്സനാതി വാ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ ഗോത്രഭുഞാണേ നിരുദ്ധേ തേന ദിന്നസഞ്ഞായ നിബ്ബാനം ആരമ്മണം കത്വാ ദിട്ഠിസംയോജനം സീലബ്ബതപരാമാസസംയോജനം വിചികിച്ഛാസംയോജനന്തി തീണി സംയോജനാനി സമുച്ഛേദവസേന വിദ്ധംസേന്തോ സോതാപത്തിമഗ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി. തദനന്തരം തസ്സേവ വിപാകഭൂതാനി ദ്വേ തീണി വാ ഫലചിത്താനി ഉപ്പജ്ജന്തി അനന്തരവിപാകത്താ ലോകുത്തരാനം. ഫലപരിയോസാനേ പനസ്സ ചിത്തം ഭവങ്ഗം ഓതരതി.

തതോ ഭവങ്ഗം വിച്ഛിന്ദിത്വാ പച്ചവേക്ഖണത്ഥായ മനോദ്വാരാവജ്ജനം ഉപ്പജ്ജതി. സോ ഹി "ഇമിനാ വതാഹം മഗ്ഗേന ആഗതോ"തി മഗ്ഗം പച്ചവേക്ഖതി, തതോ "അയം മേ ആനിസംസോ ലദ്ധോ"തി ഫലം പച്ചവേക്ഖതി, തതോ "ഇമേ നാമ മേ കിലേസാ പഹീനാ"തി പഹീനകിലേസേ പച്ചവേക്ഖതി, തതോ "ഇമേ നാമ മേ കിലേസാ അവസിട്ഠാ"തി ഉപരിമഗ്ഗത്തയവജ്ഝേ കിലേസേ പച്ചവേക്ഖതി, അവസാനേ "അയം മേ ധമ്മോ ആരമ്മണതോ പടിവിദ്ധോ"തി അമതം നിബ്ബാനം പച്ചവേക്ഖതി. ഇതി സോതാപന്നസ്സ അരിയസാവകസ്സ പഞ്ച പച്ചവേക്ഖണാനി ഹോന്തി. തഥാ സകദാഗാമിഅനാഗാമീനം. അരഹതോ പന അവസിട്ഠകിലേസപച്ചവേക്ഖണം നാമ നത്ഥി. ഏവം സബ്ബാനിപി

ഏകൂനവീസതി ഹോന്തി. ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോവ ചേസോ. പഹീനാവസിട്ഠകിലേസപച്ചവേക്ഖണഞ്ഹി സേക്ഖാനം ഹോതി വാ, ന വാ. ഏവം പച്ചവേക്ഖിത്വാ സോ സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ തസ്മിംയേവ വാ ആസനേ നിസിന്നോ അപരേന വാ സമയേന കാമരാഗബ്യാപാദാനം തനുഭാവം കരോന്തോ ദുതിയമഗ്ഗം പാപുണാതി, തദനന്തരം വുത്തനയേന ഫലഞ്ച. തതോ വുത്തനയേന കാമരാഗബ്യാപാദാനം അനവസേസപ്പഹാനം കരോന്തോ തതിയമഗ്ഗം പാപുണാതി, വുത്തനയേന ഫലഞ്ച. തതോ തസ്മിംയേവ വാ ആസനേ നിസിന്നോ അപരേന വാ സമയേന രൂപരാഗഅരൂപരാഗമാനഉദ്ധച്ചഅവിജ്ജാനം അനവസേസപ്പഹാനം കരോന്തോ ചതുത്ഥമഗ്ഗം പാപുണാതി, വുത്തനയേന ഫലഞ്ച. ഏത്താവതാ ചേസ അരഹാ നാമ അട്ഠമോ അരിയപുഗ്ഗലോ ഹോതി മഹാഖീണാസവോ. ഇതി ഇമേസു ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണം **ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി** നാമ.

ഏത്താവതാ പാതിമോക്ഖസംവരസീലാദീനം വുത്തത്താ സീലവിസുദ്ധി ച മേത്താസുഭാദീനം വുത്തത്താ ചിത്തവിസുദ്ധി ച നാമരൂപപരിഗ്ഗഹാദീനം വസേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധികങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധിമഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിയോ ചാതി സത്ത വിസുദ്ധിയോ വുത്താ ഹോന്തി. ഇദം വുത്തപ്പകാരം പടിപദാക്കമം സന്ധായ വുത്തം **"പാപുണേയ്യാനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ"**ന്തി. ഏത്ഥ സക്കായദിട്ഠി വിചികിച്ഛാ സീലബ്ബതപരാമാസോ കാമരാഗോ പടിഘോ രൂപരാഗോ അരൂപരാഗോ മാനോ ഉദ്ധച്ചം അവിജ്ജാതി ഇമേ ദസ ധമ്മാ **സബ്ബസംയോജനാ** നാമ. ഏതേസു സക്കായദിട്ഠിവിചികിച്ഛാസീലബ്ബതപരാമാസാ സോതാപത്തിമഗ്ഗവജ്ഝാ, കാമരാഗപടിഘാ ദുതിയമഗ്ഗേന തനുഭൂതാ ഹുത്വാ തതിയേന സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി, സേസാനി പഞ്ച ചതുത്ഥേനാതി. ഏവം അനുപുബ്ബേന സബ്ബസംയോജനക്ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം പാപുണാതീതി വേദിതബ്ബം.

വിപസ്സനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

൪൭൮-൯. അധിസീലഅധിചിത്താനം അധിപഞ്ഞായ ച സിക്ഖനാ ഉത്തരി ഭിക്ഖുകിച്ചം നാമ നത്ഥി യസ്മാ, അതോ അയം ഖുദ്ദസിക്ഖാ സമുദാഹടാ.

കേനാതി ചേ? **യസ്സ ഥേരസ്സ ലോകവിചാരിനോ** ലോകേ വിചരന്തസ്സ മഹതോ കിത്തിസദ്ദസ്സ പരിസ്സമോ **ന സമ്ഭോതി** ന ഹോതി, കിം വിയ? **മാലുതസ്സേവ നിച്ചസോ,** യഥാ നിച്ചം വിചരന്തസ്സ മാലുതസ്സ പരിസ്സമോ നത്ഥി, ഏവം വിചരന്തസ്സ കിത്തിസദ്ദസ്സ പരിസ്സമോ നത്ഥി, തേന **ധമ്മസിരികേന** സമുദാഹടാതി സമ്ബന്ധോ.

ഏത്താവതാ ച -

നിട്ഠിതോ ഖുദ്ദസിക്ഖായ, സമാസേന വിനിച്ഛയോ;
വിത്ഥാരോ പന ഏതിസ്സാ, സബ്ബമ്പി പിടകത്തയം.

തസ്മാ വിത്ഥാരകാമേന, സകലേ പിടകത്തയേ;
കത്തബ്ബോ സാദരോ ഏത്ഥ, ഇതരേന വിസേസതോതി.

ഖുദ്ദസിക്ഖാവിനിച്ഛയോ.

ഖുദ്ദസിക്ഖാ-പുരാണടീകാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദസിക്ഖാ-അഭിനവടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

തിലോകതിലകം വന്ദേ, സദ്ധമ്മാമതനിമ്മിതം;
സംസുട്ഠുകതസമ്ഭത്തിം, ജിനം ജനമനോരമം.

സാരിപുത്തം മഹാസാമിം, നേകസത്ഥവിസാരദം;
മഹാഗുണം മഹാപഞ്ഞം, നമോ മേ സിരസാ ഗരും.

ഖുദ്ദസിക്ഖായ ടീകാ യാ, പുരാതനാ സമീരിതാ;
ന തായ സക്കാ സക്കച്ചം, അത്ഥോ സബ്ബത്ഥ ഞാതവേ.

തതോനേകഗുണാനം യോ, മഞ്ജൂസാ രതനാനവ;
സുമങ്ഗലസനാമേന, തേന പഞ്ഞവതാ സതാ.

അജ്ഝേസിതോ യതിന്ദേന, സദാരഞ്ഞനിവാസിനാ;
സവിനിച്ഛയമേതിസ്സാ, കരിസ്സാമത്ഥവണ്ണനം.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

(ക) ഏത്ഥാഹ - കിമത്ഥമാദിതോവായം ഗാഥാ നിക്ഖിത്താ, നനു യഥാധിപ്പേതമേവ പകരണമാരഭനീയന്തി? വുച്ചതേ - സപ്പയോജനത്താ . സപ്പയോജനഞ്ഹി തംദസ്സനം തായ രതനത്തയപ്പണാമാഭിധേയ്യകരണപ്പകാരപ്പയോജനാഭിധാനസന്ദസ്സനതോ. താനി ച പന സപ്പയോജനാനി അനന്തരായേന ഗന്ഥപരിസമാപനാദിപ്പയോജനാനമഭിനിപ്ഫാദനതോ. തഥാ ഹി സോതൂനമത്തനോ ച യഥാധിപ്പേതത്ഥനിപ്ഫാദനം രതനത്തയപ്പണാമകരണപ്പയോജനം. വിദിതാഭിധേയ്യസ്സ ഗന്ഥസ്സ വിഞ്ഞൂനമാദരണീയതാ അഭിധേയ്യകഥനപ്പയോജനം. സോതുജനസമുസ്സാഹജനനം കരണപ്പകാരപ്പയോജനകഥനപ്പയോജനം. വോഹാരസുഖതാ പന അഭിധാനകഥനപ്പയോജനം.

തത്ഥ **വന്ദിത്വാ രതനത്തയ**ന്തി ഇമിനാ രതനത്തയപ്പണാമോ ദസ്സിതോ, **ഖുദ്ദസിക്ഖ**ന്തി ഇമിനാ ഖുദ്ദഭൂതാനം സിക്ഖാനം ഇധ പടിപാദേതബ്ബതാദീപനേന അഭിധേയ്യം, അഭിധേയ്യോ ച നാമേസ സമുദിതേന സത്ഥേന വചനീയത്ഥോതി. അഭിധാനഞ്ച പന ഇമിനാവ ദസ്സിതം തേന അത്ഥാനുഗതസമഞ്ഞാപരിദീപനതോ. **സമാതിക**ന്തി ഇമിനാ കരണപ്പകാരോ, **ഖുദ്ദസിക്ഖ**ന്തി ഇമിനാ ച, തേന ഖുദ്ദഭൂതാനം സിക്ഖാനം ഇധ ദസ്സേതബ്ബഭാവപ്പകാസനതോ. **ആദിതോ ഉപസമ്പന്ന സിക്ഖിതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ പയോജനപയോജനം പന ഇമിനാവ സാമത്ഥിയതോ ദസ്സിതമേവ, താസം സിക്ഖിതബ്ബപ്പകാസനേന ഹി സിക്ഖനേ സതി തമ്മൂലികായ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികത്ഥനിപ്ഫത്തിയാ സംസിജ്ഝനതോ. പകരണപ്പയോജനാനം സാധനസാധിയലക്ഖണോ സമ്ബന്ധോ തന്നിസ്സയദസ്സനേനേവ ദസ്സിതോയേവാതി അയമേത്ഥ സമുദായത്ഥോ.

അയം പനേത്ഥാവയവത്ഥോ - രതനത്തയം വന്ദിത്വാ ഖുദ്ദസിക്ഖം പവക്ഖാമീതി സമ്ബന്ധോ. രതിജനനട്ഠേന രതനാനി, ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘാനമേതം അധിവചനം. അഥ വാ ചിത്തീകതാദിനാ കാരണേന രതനാനി, ബുദ്ധാദയോവ രതനാനി. തഥാ ച വുത്തം -

“ചിത്തീകതം മഹഗ്ഘഞ്ച, അതുലം ദുല്ലഭദസ്സനം;
അനോമസത്തപരിഭോഗം, രതനം തേന വുച്ചതീ”തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ૨.൩൩; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൩.൫.൨൨൩; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൩; സു॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൨൬; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൪൭; മഹാനി॰ അട്ഠ॰ ൫൦);

തയോ അവയവാ അസ്സാതി തയം, സമുദായാപേക്ഖം ഏകവചനം, അവയവവിനിമുത്തസ്സ പന സമുദായസ്സ അഭാവതോ തീണി ഏവ രതനാനി വുച്ചന്തി. രതനാനം തയം **രതനത്തയം. വന്ദിത്വാ**തി തീഹി ദ്വാരേഹി നമസ്സിത്വാ. “തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വന്ദനാ കായേന വന്ദതി, വചസാ വന്ദതി, മനസാ വന്ദതീ”തി (അ॰ നി॰ ൩.൧൫൬) ഹി വുത്തം. തത്ഥ വിഞ്ഞത്തിം അനുപ്പാദേത്വാ കേവലം രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണവസേന മനോദ്വാരേ ബഹുലപ്പവത്താ കുസലചേതനാ മനോദ്വാരവന്ദനാ. തം തം വിഞ്ഞത്തിം ഉപ്പാദേത്വാ പന പവത്താ കായവചീദ്വാരവന്ദനാ. സിക്ഖിതബ്ബാതി സിക്ഖാ, അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാവസേന തിസ്സോ സിക്ഖാ. സിക്ഖനഞ്ചേത്ഥ യഥാക്കമം സീലാദിധമ്മാനം സംവരണവസേന, ഏകാരമ്മണേ ചിത്തചേതസികാനം സമാധാനവസേന, ആരമ്മണജാനനലക്ഖണപ്പടിവേധമഗ്ഗപാതുഭാവപാപനവസേന ച ആസേവനം ദട്ഠബ്ബം. അഞ്ഞത്ഥ ബഹുവിധാ സിക്ഖാ, ഇധ തു സങ്ഖേപനയത്താ അപ്പകാദിഅനേകത്ഥസമ്ഭവേപി ഖുദ്ദ-സദ്ദസ്സ അപ്പകത്ഥോവേത്ഥ യുത്തതരോതി ഖുദ്ദാ അപ്പകാ സിക്ഖാതി ഖുദ്ദസിക്ഖാ. ഇധ പന ഖുദ്ദസിക്ഖാപ്പകാസകോ ഗന്ഥോ തബ്ബോഹാരൂപചാരതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന **“ഖുദ്ദസിക്ഖാ”**തി വുച്ചതി യഥാ “വരുണാനഗര”ന്തി. തം **ഖുദ്ദസിക്ഖം. പവക്ഖാമീ**തി കഥേസ്സാമി.

കീദിസന്തി ആഹ **“ആദിതോ ഉപസമ്പന്നസിക്ഖിതബ്ബ”**ന്തിആദി. **ആദി-**സദ്ദോയമത്ഥി അവയവവചനോ യഥാ “സബ്ബാദീനി സബ്ബനാമാനീ”തി. അത്ഥി അപാദാനവചനോ യഥാ “പബ്ബതാദീനി ഖേത്താനീ”തി. തത്ഥാവയവവാചീ കമ്മസാധനോ “ആദിയതീത്യാദീ”തി. ഇതരോ അപാദാനസാധനോ “ആദിയതി ഏതസ്മാത്യാദീ”തി . തത്ഥ യോ അവയവവചനോ, തസ്സേദം ഗഹണം, തസ്മാ ഉപസമ്പന്നക്ഖണമ്പി അന്തോ കത്വാ ആദിഭൂതാ ഉപസമ്പന്നക്ഖണതോയേവ പട്ഠായാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഏവ**-സദ്ദോ പനേത്ഥ സബ്ബവാക്യാനം അവധാരണഫലത്താ ലബ്ഭതി. തോ-പച്ചയോ അവധിമ്ഹിയേവ , ന ആധാരേ. തത്ഥ ഹി തോപച്ചയേ ആധാരേ വത്തമാനേ ആദിമ്ഹിയേവ മജ്ഝഅന്താനം അവയവഭൂതേ ഉപസമ്പന്നക്ഖണേയേവാതി അത്ഥോ ഭവേയ്യ, തഥാ സതി അവധാരണനിച്ഛയോ നിയമോതി അത്ഥന്തരത്താ ആദിക്ഖണനിയമേന മജ്ഝാദയോ നിവത്തിയേയ്യും. അപാദാനവചനസ്സാപി ഗഹണേ അവധിഭൂതോ ഉപസമ്പന്നക്ഖണോ നിവത്തിയേയ്യ “പബ്ബതാദീനി ഖേത്താനീ”തി ഏത്ഥ ആദിഭൂതപബ്ബതപരിച്ചാഗേന ഖേത്തഗ്ഗഹണം വിയാതി ദട്ഠബ്ബം. ടീകായം പന ആധാരത്ഥോപി വുത്തോ, സോ യഥാവുത്തദോസം നാതിഗച്ഛതി. സബ്ബത്ഥ “ടീകായ”ന്തി ച വുത്തേ ഏത്ഥേവ പുരാണടീകായന്തി ഗഹേതബ്ബം. **ആദിതോ**തി ഇമിനാ ഇദം ദീപേതി - അതിദുല്ലഭം ഖണസമവായം ലഭിത്വാ ആലസിയദോസേന അപ്പടിപജ്ജന്തേഹി ച അഞ്ഞാണദോസേന അഞ്ഞഥാ പടിപജ്ജന്തേഹി ച അഹുത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ നിരന്തരമേവ തീസു സിക്ഖാസു സമ്മാപടിപജ്ജനവസേന ആദരോ ജനേതബ്ബോതി.

ഉപസമ്പന്നേന ഉപസമ്പന്നായ ച സിക്ഖിതബ്ബം ആസേവിതബ്ബന്തി **ഉപസമ്പന്നസിക്ഖിതബ്ബം,** ഏകസേസനയേന ഉപസമ്പന്നതാസാമഞ്ഞേന വാ ഉപസമ്പന്നായപി ഏത്ഥേവാവിരോധോതി ഉപസമ്പന്നേന സിക്ഖിതബ്ബന്തി സമാസോ. നനു അധിസീലാദയോവ സിക്ഖിതബ്ബാ, ഏവം സതി കഥം പകരണം

സിക്ഖിതബ്ബത്തേന വുത്തന്തി? നായം ദോസോ, സിക്ഖായ സിക്ഖിതബ്ബത്തേ സതി തദ്ദീപകഗന്ഥസ്സാപി ആസേവിതബ്ബതാ ആപജ്ജതീതി. സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം വത്തബ്ബവിനിച്ഛയം സകലമ്പി സങ്ഗഹേത്വാ മാതികായ ഠപനതോ സഹ മാതികായാതി **സമാതികം**. തഗ്ഗുണസംവിഞ്ഞാണോയം ബഹുബ്ബീഹി തസ്സ ഖുദ്ദസിക്ഖാസങ്ഖാതസ്സ അഞ്ഞപദത്ഥസ്സ യോ ഗുണോ മാതികാസങ്ഖാതം വിസേസനം, തസ്സ ഇധ വിഞ്ഞായമാനത്താ. സുഖേനേവ ഹി ഗഹണം സിയാ മാതികാനുസാരേന തം തം വിനിച്ഛയം ഓലോകേന്താനം സംസയാപഗമതോ.

മാതികാവണ്ണനാ

(ഖ-ജ) ഇദാനി "സമാതിക"ന്തി വുത്തത്താ മാതികാപദാനി താവ ഉദ്ദിസിതും **"പാരാജികാ ച ചത്താരോ"**തിആദി ആരദ്ധം. എത്ഥാഹ - തീസു സിക്ഖാസു അധിസീലസിക്ഖാവ കസ്മാ പഠമം വുത്താതി? സബ്ബസിക്ഖാനം മൂലഭൂതത്താ. "സീലേ പതിട്ഠായ നരോ സപഞ്ഞോ, ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവയ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൨൩; പേടകോ॰ ൨൨; മി॰ പ॰ ൨.൧.൯) ഹി വുത്തം. തത്രാപി മഹാസാവജ്ജത്താ മൂലച്ഛേജ്ജവസേന പവത്തനതോ സബ്ബപഠമം ജാനിതബ്ബാതി പാരാജികാവ പഠമം വുത്താതി വേദിതബ്ബം. മാതികാപദാനം പന അത്ഥോ തസ്സ തസ്സ മാതികാപദസ്സ നിദ്ദേസവസേനേവ വിഞ്ഞായതീതി ന ഇധ വിസും ദസ്സയിസ്സാമ. അവിഞ്ഞായമാനം പന തത്ഥ തത്ഥേവ പകാസയിസ്സാമ.

ഇദാനി ഉദ്ദിട്ഠപദാനുക്കമേന നിദ്ദേസം ആരഭന്തോ **"പാരാജികാ ച ചത്താരോ"**തി പഠമം മാതികാപദം ഉദ്ധരി. ഏവമുപരിപി. ഇദാനി പാരാജികായോ ഉദ്ദിസിത്വാ ഉദ്ദിട്ഠപദാനുക്കമേന നിദ്ദേസം ആരഭന്തോ **"ഗരുകാ നവാ"**തി ദുതിയം പദം ഉദ്ധരീതിആദിനാ യഥായോഗം വത്തബ്ബം. തത്ഥ സിക്ഖാപദം അതിക്കമിത്വാ ആപത്തിം ആപന്നാ പുഗ്ഗലാ തായ പരാജയന്തീതി പരാജിയാ. തേയേവ **പാരാജികാ** ഉപസഗ്ഗസ്സ വുദ്ധിം കത്വാ യ-കാരസ്സ ക-കാരകരണേന. തേ പന ഗണനപരിച്ഛേദവസേന ചത്താരോതി അത്ഥോ.

൧. പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧-൨. ഇദാനി തേ ദസ്സേതും **"മഗ്ഗത്തയേ"**തിആദി ആരദ്ധം. ഏവമുപരിപി യഥായോഗം യോജേതബ്ബം. തത്ഥ **മഗ്ഗത്തയേ**തി ഏത്ഥ മഗ്ഗാ ച നാമ തിംസ മഗ്ഗാ. മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതവസേന ഹി തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ. തത്ഥ തിരച്ഛാനഗതായ അയം പരിച്ഛേദോ -

> "അപദാനം അഹീ മച്ഛാ, ദ്വിപദാനഞ്ച കുക്കുടീ;
> ചതുപ്പദാനം മജ്ജാരീ, വത്ഥു പാരാജികസ്സിമാ"തി. (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൫);

താസം വച്ചപസ്സാവമുഖമഗ്ഗവസേന തയോ തയോ കത്വാ നവ മഗ്ഗാ, തഥാ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം, പുരിസാനം പന വച്ചമുഖമഗ്ഗവസേന ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ, തഥാ പണ്ഡകാനന്തി തിംസ. തേസം തയേ. കീദിസേതി ആഹ **"സന്ഥതസന്ഥതേ"**തി. സന്ഥതേ അസന്ഥതേതി പദച്ഛേദോ. ന സന്ഥതം അസന്ഥതം. തസ്മിം **അസന്ഥതേ**. ന-കാരോ ഏത്ഥ "അബ്രാഹ്മണോ"തിആദീസു വിയ പയിരുദാസേ, തം കിരിയായുത്തസ്സ താദിസസ്സ അഞ്ഞസ്സ വത്ഥുനോ വിധാനേന സന്ഥതസ്സ വത്ഥുനോ പയിരുദാസനം പരിച്ചജനം പയിരുദാസോതി. ന പസജ്ജപ്പടിസേധേ, സന്ഥതം പസജ്ജ പത്വാ തസ്സ "ബ്രാഹ്മണോ ന ഭവിസ്സതീ"തിആദീസു വിയ ന നിസേധോതി. വാ-സദ്ദോ പനേത്ഥ വചനയുത്തിബലേനേവ ലബ്ഭതി, തസ്സ പലിവേഠേത്വാ, അന്തോ വാ പവേസേത്വാ വത്ഥാദിനാ കേനചി പടിച്ഛന്നേ വാ അപ്പടിച്ഛന്നേ വാതി

അഥോ. തഥാഭൂതേ **അല്ലോകാസേ** പകതിവാതേന അസമ്ഫുട്ഠേ തിന്തപ്പദേസേ. **നിമിത്ത**ന്തി അങ്ഗജാതം. **സന്തി**ആദി തബ്ബിസേസനം. **സന്തി** അത്തനിയം. സം-സദ്ദോ ഹി അത്തനി അത്തനിയേ ച വത്തതി. **സന്ഥതം അസന്ഥത**ന്തി യഥാവുത്തനയേന പടിച്ഛന്നം വാ അപ്പടിച്ഛന്നം വാ. **ഉപാദിണ്ണ**ന്തി അനട്ഠകായപ്പസാദം. കിത്തകന്തി ആഹ **"തിലമത്തമ്പീ"**തി. തിലസ്സ മത്തം സാകല്ലം യസ്സ തം **തിലമത്തം** . "മത്തം സാകല്ലം നിച്ഛയേ"തി ഹി നിഘണ്ഡു. ഏത്ഥാപി അവയവേന വിഗ്ഗഹോ സമുദായോ സമാസത്ഥോ, തിലബീജപ്പമാണമ്പീതി വുത്തം ഹോതി. കിം തം? നിമിത്തം, പവേസനം വാ. **അപി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ, "തിലബീജമത്തമ്പീ"തി സമ്ഭാവീയതി, അധികേ കാ നാമ കഥാതി ഇദമേത്ഥ സമ്ഭാവനം, ഏവംഭൂതം **സം** അങ്ഗജാതം യഥാവുത്തേ മഗ്ഗത്തയേ തിലമത്തമ്പി പവേസന്തോ ഭിക്ഖു **ചുതോ** പരിഭട്ഠോ, പാരാജികോ നാമ ഹോതി സാസനതോതി വിഞ്ഞായതി ഗമ്മമാനത്ഥസ്സ സദ്ദസ്സ പയോഗം പതി കാമാചാരത്താ. കീദിസോതി ആഹ **"അനിക്ഖിത്തസിക്ഖോ"**തി. നിക്ഖിത്തസിക്ഖോ പന അഭിക്ഖുകത്താ പരിച്ചത്തോ. തത്ഥ നിക്ഖിത്താ ഓഹിതാ പരിച്ചത്താ പച്ചക്ഖാതാ സിക്ഖാ ഏതേനാതി വിഗ്ഗഹോ. യഥാലക്ഖണം ന നിക്ഖിത്തസിക്ഖോ അനിക്ഖിത്തസിക്ഖോ. തത്ഥ ചിത്തഖേത്തകാലപ്പയോഗപുഗ്ഗലവിജാനനവസേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഞത്വാ തദഭാവേന അപച്ചക്ഖാനം വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ ഉപസമ്പന്നഭാവതോ ചവിതുകാമതാചിത്തം **ചിത്തം** നാമ. "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദീനി "ഗിഹീതി മം ധാരേഹി, ഉപാസകോ, ആരാമികോ, സാമണേരോതി മം ധാരേഹീ"തി "അലം മേ ബുദ്ധേനാ"തിആദീനി ഛ ഖേത്തപദാനി **ഖേത്തം** നാമ. "പച്ചക്ഖാമീ"തിആദിനാ വുത്തോ വത്തമാനകാലോയേവ **കാലോ** നാമ. യായ കായചി ഭാസായ വസേന വാചസികപ്പയോഗോവ **പയോഗോ** നാമ. അനുമ്മത്താദികോ പച്ചക്ഖാതോ ച മനുസ്സജാതികോ സോവ **പുഗ്ഗലോ** നാമ. പച്ചക്ഖാതകസ്സ വചനസമനന്തരമേവ "അയം ഉക്കണ്ഠിതോ"തി വാ "ഗിഹിഭാവം പത്ഥയതീ"തി വാ സോതുനോ ജാനനം **വിജാനനം** നാമാതി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ നട്ഠകായപ്പസാദം പന പിളകം വാ ചമ്മഖിലം വാ ലോമം വാ പവേസന്തസ്സ ദുക്കടം. അക്ഖിനാസകണ്ണച്ഛിദ്ദവത്ഥികോസേസു, സത്ഥകാദീഹി കതവണേ വാ മേഥുനരാഗേന നിമിത്തം പവേസന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. അവസേസസരീരേസു ഉപകച്ഛകാദീസു ദുക്കടം. തിരച്ഛാനഗതാനം ഹത്ഥിഅസ്സഗോഗദ്രഭഓട്ഠമഹിംസാദീനം നാസായ ഥുല്ലച്ചയം, വത്ഥികോസേ ഥുല്ലച്ചയമേവ. സബ്ബേസമ്പി തിരച്ഛാനഗതാനം അക്ഖികണ്ണവണേസു ദുക്കടം. തഥാ അവസേസസരീരേ കായസംസഗ്ഗരാഗേന, മേഥുനരാഗേന വാ ജീവമാനകപുരിസസ്സ വത്ഥികോസം അപ്പവേസന്തോ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഛുപതി, ദുക്കടം. ബഹി നിക്ഖന്തദന്തേസു വായമന്തസ്സ പന ഥുല്ലച്ചയന്തി അയമേത്ഥ സവിനിച്ഛയോ അത്ഥവണ്ണനക്കമോ.

ഇദാനി പവേസനം നാമ ന കേവലം അത്തുപക്കമേനേവ, പരൂപക്കമേനാപി ഹോതി, തത്രാപി സാദിയന്തോവ ചുതോ ഹോതീതി ദസ്സേതും **"അഥ വാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **അഥ വാ**തി അയം നിപാതോ, നിപാതസമുദായോ വാ പക്ഖന്തരാരമ്ഭേ. പവേസനഞ്ച ഠിതഞ്ച ഉദ്ധാരോ ച പവിട്ഠഞ്ച **പവേസന...പേ...പവിട്ഠാനി,** ഇതരീതരയോഗദ്വന്ദോ. ഇതരീതരയോഗോ നാമ അഞ്ഞമഞ്ഞത്ഥോപാദാനതാതി പവേസനാദീനി ഠിതാദിഅത്ഥാനിപി ഹോന്തീതി **പവിട്ഠ**-സദ്ദോപി പവേസനാദിഅത്ഥോ ഹോതി, തതോയേവേത്ഥ തസ്മാ ബഹുവചനസമ്ഭവോ. അഞ്ഞഥാ ദ്വന്ദേ അവയവത്ഥപധാനത്താ ഏകത്ഥവാചകാപി പവിട്ഠ-സദ്ദാ കഥം ബഹുവചനപ്പസങ്ഗോ. സമാഹാരേ വാ ദ്വന്ദോ. **ഖണോ**തി കാലവിസേസോ. സോ ച യോഗവന്താനം ഖണന്തരവിനിമുത്തോ നത്ഥീതി

പവേസന…പേ॰…പവിട്ഠാനിയേവ ഖണോതി കമ്മധാരയോ, അഭേദേ ഭേദപരികപ്പനായ വാ പവേസന…പേ॰… പവിട്ഠാനം ഖണോതി ഛട്ഠീതപ്പുരിസോ. തസ്സ സാദകോ, തസ്മിം വാ സാദകോ **പവേസന…പേ॰… സാദകോ. ഖണ**-സദ്ദോ പനേത്ഥ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ ദ്വന്ദസമാസത്താ, പവേസനകാലം ഠിതകാലം ഉദ്ധാരകാലം പവിട്ഠകാലം, തസ്മിം വാ സാദിയന്തോതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഏവം സേവനചിത്തപച്ചുപട്ഠാനേന സാദകോ ഭിക്ഖു ചുതോതി യോജേതബ്ബം. തത്ഥ യഥാവുത്തപ്പദേസസ്സ അന്തോകരണം **പവേസനം** നാമ. യാവ ഉദ്ധരണാരമ്ഭാ നിവത്തം **ഠിതം** നാമ. **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൮) പന മാതുഗാമസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠിം പത്വാ സബ്ബഥാ വായമതോ ഓരമിത്വാ ഠിതകാലം സന്ധായ "സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയേ"തി വുത്തം. യാവ അഗ്ഗാ നീഹരണം **ഉദ്ധാരോ** നാമ. യാവ പവേസനാരഹട്ഠാനാ അന്തോകതം **പവിട്ഠം** നാമ.

പഠമം.

൯-൧൦. ഇദാനി ദുതിയം ദസ്സേതും **"ആദിയേയ്യാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അദിന്നം ഥേയ്യചിത്തേന ആദിയേയ്യ…പേ॰… സങ്കേതം വീതിനാമയേ, പാരാജികോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. **അദിന്നന്തി** മനുസ്സസാമികേഹി കായവാചാഹി ന ദിന്നം. **ഥേയ്യചിത്തേനാ**തി ഥേനോതി ചോരോ, തസ്സ ഭാവോ ഥേയ്യം ന-കാരസ്സ യ-കാരം കത്വാ ദ്വിത്തേന. ഭവന്തി ഏതസ്മാ അഭിധാനബുദ്ധീതി ഭാവോ, സദ്ദപ്പവത്തിനിമിത്തം ജാതിഗുണാദി. ഇധ പന അവഹരണചിത്തസങ്ഖാതം ദബ്ബം ഥേയ്യം. ഥേയ്യഞ്ച തം ചിത്തഞ്ചാതി ഥേയ്യചിത്തം, തേന. **ആദിയേയ്യാ**തി ആരാമാദിം അഭിയുഞ്ജിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ. **ഹരേയ്യാ**തി ഹരന്തോ ഗണ്ഹേയ്യ. **അവഹരേയ്യാ**തി ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം "ദേഹി മേ ഭണ്ഡ"ന്തി വുച്ചമാനോ "ന മയാ ഗഹിത"ന്തിആദീനി വദന്തോ ഗണ്ഹേയ്യ. **ഇരിയാപഥം കോപേയ്യാ**തി ഭണ്ഡഹാരകസ്സ ഗമനാദിഇരിയാപഥം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ. കോപം കത്വാ ഗണ്ഹാതീതി ഹി ഏതസ്മിം അത്ഥേ "കോപീ"തി നാമധാതു. **ഠാനാ ചാവേയ്യാ**തി ഠപിതട്ഠാനതോ ചാവേയ്യ. **സങ്കേതം വീതിനാമയേ**തി പരികപ്പിതട്ഠാനം വാ സുങ്കഘാതം വാ അതിക്കാമേയ്യ.

ഏത്ഥ ച ആരാമാദിഅഭിയുഞ്ജനേ, സാമികസ്സ വിമതുപ്പാദനധുരനിക്ഖേപേ, ഭണ്ഡഹാരകസ്സ സീസഭാരാമസനഫന്ദാപനഖന്ധോരോപനേ, ഉപനിക്ഖിത്തേ "ദേഹി മേ ഭണ്ഡ"ന്തി ചോദിയമാനസ്സ "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തി ഭണനവിമതുപ്പാദനധുരനിക്ഖേപേ, ഥലട്ഠസ്സ ഥേയ്യചിത്തേനാമസനഫന്ദാപനഠാനാചാവനേ ചാതി ചതൂസു പച്ചേകം യഥാക്കമം ദുക്കടഥുല്ലച്ചയപാരാജികായോ വേദിതബ്ബാ. "സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീ"തി പഠമദുതിയപാദസങ്കാമനേ, പരികപ്പിതസുങ്കഘാതട്ഠാനതോ പഠമദുതിയപാദാതിക്കാമേ ചാതി ദ്വീസു പച്ചേകം കമേന ഥുല്ലച്ചയപാരാജികായോ വേദിതബ്ബാ. അയമേത്ഥ സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകമിസ്സകത്താ നാനാഭണ്ഡവസേന യോജനാ. ഏകഭണ്ഡവസേന പന സസ്സാമികസ്സ ദാസസ്സ വാ തിരച്ഛാനഗതസ്സ വാ യഥാവുത്തേന അഭിയോഗാദിനാ നയേന ആദിയനഹരണാദിവസേന യോജനാ ദട്ഠബ്ബാ.

അപിച ഇമാനി ഛ പദാനി വണ്ണയന്തേന നാനാഭണ്ഡഏകഭണ്ഡസാഹത്ഥികപുബ്ബപ്പയോഗഥേയ്യാവഹാരസങ്ഖാതേ പഞ്ചപഞ്ചകേ സമോധാനേത്വാ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ ദസ്സേതബ്ബാ ഛപ്പദന്തോഗധത്താ സബ്ബേസമ്പി അവഹാരാനം. തേ പന അവഹാരാ യേന കേനചി അഭിയോഗാദിആകാരനാനത്തമത്തേന ഭിന്നാതി തംവസേന പഞ്ചപഞ്ചകം നാമ ജാതം. ഏവം സംവണ്ണിതഞ്ഹി ഇദം അദിന്നാദാനപാരാജികം സുവണ്ണിതം

നാമ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ പുരിമാനി ദ്വേ പഞ്ചകാനി "ആദിയേയ്യാ"തിആദീനം പഞ്ചന്നം പദാനം വസേന ലബ്ഭന്തി. യം പനേതം "സങ്കേതം വീതിനാമയേ"തി ഛട്ഠം പദം, തം തതിയപഞ്ചമേസു പഞ്ചകേസു നിസ്സഗ്ഗിയപരികപ്പാവഹാരവസേന യോജേതബ്ബം.

തത്ഥ സാഹത്ഥിക-സദ്ദേന ഉപചാരതോ തംസഹചരിതപഞ്ചകം ഗഹേത്വാ "സാഹത്ഥികഞ്ച തം പഞ്ചകഞ്ചാ"തി വാ "സാഹത്ഥികാദി പഞ്ചക"ന്തി മജ്ഝേപദലോപവസേന വാ **സാഹത്ഥികപഞ്ചകം**. ഏവമുപരിപി. തം പന സാഹത്ഥികോ ആണത്തികോ നിസ്സഗ്ഗിയോ അത്ഥസാധകോ ധുരനിക്ഖേപോ ചാതി. തത്ഥ സകോ ഹത്ഥോ സഹത്ഥോ, സഹത്ഥേന നിബ്ബത്തോ **സാഹത്ഥികോ**. ഏവം **ആണത്തികോ**. സുങ്കഘാതപരികപ്പിതോകാസാനം അന്തോ ഠത്വാ ബഹി നിസ്സജ്ജനം നിസ്സഗ്ഗോ, സോ ഏവ **നിസ്സഗ്ഗിയോ**. കാലം അനിയമേത്വാ ആണത്തസ്സ ഭണ്ഡഗ്ഗഹണതോ ച പരസ്സ തേലകുമ്ഭിയാ പാദഗ്ഘനകം തേലം അവസ്സം പിവനകാനം ഉപാഹനാദീനം നിക്ഖിത്താനം തേലപാതനതോ ച പുരേതരമേവ പാരാജികസങ്ഖാതം അത്ഥം സാധേതീതി **അത്ഥസാധകോ**. സോ പന ആണാപനപ്പയോഗോ, ഉപാഹനാദീനം നിക്ഖേപപ്പയോഗോ ച. ആരാമാഭിയോഗേ ച ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡേ ച താവകാലികഭണ്ഡദേയ്യാനമദാനേ ച ധുരസ്സ നിക്ഖേപോ **ധുരനിക്ഖേപോ**.

പുബ്ബപ്പയോഗപഞ്ചകം നാമ പുബ്ബപ്പയോഗോ സഹപ്പയോഗോ സംവിധാവഹാരോ സങ്കേതകമ്മം നിമിത്തകമ്മന്തി. തത്ഥ ആണാപനം ഭണ്ഡഗ്ഗഹണതോ പുബ്ബത്താ **പുബ്ബപ്പയോഗോ** നാമ. ഠാനാചാവനഖിലസങ്കാമനപ്പയോഗേന സഹ വത്തമാനോ **സഹപ്പയോഗോ**. സംവിധായ സമ്മന്തയിത്വാ ഗതേസു ഏകേനാപി ഭണ്ഡേ ഠാനാ ചാവിതേ സബ്ബേസം അവഹാരോ **സംവിധാവഹാരോ. സങ്കേതകമ്മ**ന്തി പുബ്ബണ്ഹാദികാലപരിച്ഛേദവസേന സഞ്ജാനനകരണം. **നിമിത്തകമ്മം** നാമ സഞ്ഞുപ്പാദനത്ഥം അക്ഖിനിഖണനാദികരണം.

ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകം പന സയമേവ ദസ്സേതും **"അഥ വാ"**തിആദിമാഹ. നനു ച ഛപ്പദന്തോഗധത്താ "സബ്ബേസമ്പി അവഹാരാന"ന്തി വുത്തം, ഏവം സതി "അഥ വാ"തി പക്ഖന്തരവസേന വിസും വിയ ഇദം പഞ്ചകം കസ്മാ വുത്തന്തി? നനു അവോചുമ്ഹാ "യേന കേനചി അഭിയോഗാദിആകാരനാനത്തമത്തേന ഭിന്നാ"തി, ഏതാദിസസ്സ ഭേദസ്സ സമ്ഭവതോ പക്ഖന്തരവസേനാപി യുജ്ജതീതി ഏവം വുത്തം. ഇമസ്സ പഞ്ചകസ്സ വിസും ഉദ്ധരിത്വാ വചനം പന പസിദ്ധിവസേനാതി ദട്ഠബ്ബം, കുസ-സദ്ദേന കുസസങ്കാമനമധിപ്പേതം അഭേദോപചാരേന. ഥേയ്യഞ്ച ബലഞ്ച കുസോ ച ഛന്നഞ്ച പരികപ്പോ ച **ഥേയ്യാ...പേ॰... പരികപ്പം,** ദീഘോ സന്ധിവസേന. തേന അവഹാരകോ പാരാജികോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. യോ പന പടിച്ഛന്നേന അവഹാരകോ, സോ അത്ഥതോ പടിച്ഛന്നസ്സ അവഹാരകോ ഹോതീതി ദ്വന്ദസമാസന്തോഗധത്തേപിചസ്സ വിരോധാഭാവോഭാവസാധനോ ചായം ഛന്ന-സദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ. തത്ഥ സന്ധിച്ഛേദനാദീനി കത്വാ വാ തുലാകൂടമാനകൂടകഹാപണകൂടാദീഹി വഞ്ചേത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തോ **ഥേയ്യാവഹാരകോ**. ബലക്കാരേന പരസന്തകം ഗണ്ഹന്തോ **ബലാവഹാരകോ**. കുസം സങ്കാമേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ **കുസാവഹാരകോ**. തിണപണ്ണാദീഹി യം കിഞ്ചി പടിച്ഛാദേത്വാ പച്ഛാ കസ്സ പടിച്ഛന്നസ്സ അവഹാരകോ **പടിച്ഛന്നാവഹാരകോ**. സാടകാദിഭണ്ഡവസേന, ഗബ്ഭദ്വാരാദിഓകാസവസേന വാ പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ **പരികപ്പാവഹാരകോ**. ഏത്ഥ പന പരികപ്പിതഭണ്ഡഗ്ഗഹണേ പരികപ്പിതപരിച്ഛേദാതിക്കമേ ച പാരാജികം വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി പനേത്ഥ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതും **“ഭണ്ഡകാലഗ്ഘദേസേഹീ”**തിആദി വുത്തം. ഏത്ഥ അദിന്നാദാനേ ഭണ്ഡഞ്ച കാലോ ച അഗ്ഘോ ച ദേസോ ച തേഹി ച പരിഭോഗേന ച വിനിച്ഛയോ കാതബ്ബോതി അത്ഥോ . തത്ഥ അവഹടഭണ്ഡസ്സ സസ്സാമികസ്സാമികഭാവം സസ്സാമികേപി സാമികാനം സാലയനിരാലയഭാവഞ്ച ഉപപരിക്ഖിത്വാ സാലയകാലേ ചേ അവഹടം, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ **ഭണ്ഡേന വിനിച്ഛയോ**. നിരാലയകാലേ ചേ അവഹടം, പാരാജികം നത്ഥി, സാമികേസു പുന ആഹരാപേന്തേസു ദാതബ്ബം. തദേവ ഹി ഭണ്ഡം കദാചി മഹഗ്ഘം, കദാചി അപ്പഗ്ഘം, തസ്മാ യസ്മിം കാലേ ഭണ്ഡം അവഹടം, തസ്മിംയേവ കാലേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ, തേന കാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ **കാലേന വിനിച്ഛയോ**. നവഭണ്ഡസ്സ യോ അഗ്ഘോ, സോ പച്ഛാ പരിഹായതി, തസ്മാ സബ്ബദാ പകതിഅഗ്ഘവസേന അകത്വാ കാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ **അഗ്ഘേന വിനിച്ഛയോ**. ഭണ്ഡുട്ഠാനദേസേ ഭണ്ഡം അപ്പഗ്ഘം ഹോതി, അഞ്ഞത്ഥ മഹഗ്ഘം, തസ്മാ യസ്മിം ദേസേ ഭണ്ഡം അവഹടം, തസ്മിംയേവ ദേസേ അഗ്ഘേന കാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ **ദേസേന വിനിച്ഛയോ**. പരിഭോഗേന സാടകാദിനോ ഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘോ പരിഹായതി, തസ്മാ തസ്സ പരിഭോഗവസേന പരിഹീനാപരിഹീനഭാവം ഉപപരിക്ഖിത്വാ കാതബ്ബോ വിനിച്ഛയോ **പരിഭോഗേന വിനിച്ഛയോ**.

ദുതിയം.

൬-൭. ഇദാനി തതിയം ദസ്സേതും **“മനുസ്സവിഗ്ഗഹ”**ന്തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **മനുസ്സവിഗ്ഗഹം** കലലതോ പട്ഠായ ജീവമാനകമനുസ്സജാതികാനം സരീരം. **ചിച്ച** പാണോതി സഞ്ഞായ സദ്ധിംയേവ “വധാമി ന”ന്തി വധകചേതനായ ചേതേത്വാ പകപ്പേത്വാ. **ജീവിതാ വാ വിയോജയേ**തി യോ ഭിക്ഖു ജാതിഉണ്ണംസുനാ സമുദ്ധടതേലബിന്ദുമത്തം കലലരൂപകാലേ താപനാദീഹി വാ തതോ വാ ഉദ്ധമപി തദനുരൂപേന ഉപക്കമേന രൂപജീവിതിന്ദ്രിയോപക്കമേ സതി തദായത്തവുത്തിനോ അരൂപജീവിതസ്സാപി വോരോപനസമ്ഭവതോ ഉഭയജീവിതാ വോരോപേയ്യ. **വാ**-സദ്ദോ വികപ്പേ. **മരണചേതനോ**തി മരണേ ചേതനാ യസ്സ സോ മരണാധിപ്പായോ. **സത്ഥഹാരക**ന്തി ജീവിതം ഹരതീതി ഹാരകം, സത്ഥഞ്ച തം ഹാരകഞ്ചാതി സത്ഥഹാരകം, തം. **അസ്സ** മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ. **ഉപനിക്ഖിപേ**തി സമീപേ നിക്ഖിപേയ്യ വാ. ഏതേന ഥാവരപ്പയോഗം ദസ്സേതി. **ഗാഹേയ്യ മരണൂപായ**ന്തി “സത്ഥം വാ ആഹര, വിസം വാ ഖാദാ”തിആദിനാ നയേന മരണത്ഥായ ഉപായം ഗാഹാപേയ്യ വാ. ഏതേന ആണത്തിപ്പയോഗോ ദസ്സിതോ. **വദേയ്യ മരണേ ഗുണ**ന്തി കായവാചാദൂതലേഖാഹി “യോ ഏവം മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതീ”തിആദിനാ നയേന മരണേ ഗുണം പകാസേയ്യ വാ. ഉഭയത്ഥ അധികാരവസേന വാ-സദ്ദോ ആഹരിതബ്ബോ. സോ ഭിക്ഖു ചുതോതി സമ്ബന്ധോ, സാസനതോതി വിഞ്ഞായതി.

ഇദാനി പനസ്സ ഛബ്ബിധേ പയോഗേദസ്സേതും **“പയോഗാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സാഹത്ഥി...പേ... ഇദ്ധിവിജ്ജാമയാ പയോഗാതി ഇമേ ഛ പയോഗാതി സമ്ബന്ധോ. ക-കാരലോപേന പനേത്ഥ **“സാഹത്ഥീ”**തി വുത്തം. അഥ വാ അനേകത്ഥേ അനേകതദ്ധിതസമ്ഭവേന സഹത്ഥസ്സായം പയോഗോ സാഹത്ഥീതി പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. സാഹത്ഥി ച നിസ്സഗ്ഗോ ച ആണത്തി ച ഥാവരോ ചാതി ദ്വന്ദോ. ഇദ്ധി ച വിജ്ജാ ച, താസമിമേതി **ഇദ്ധിവിജ്ജാമയാ,** ഇദ്ധിമയോ വിജ്ജാമയോതി വുത്തം ഹോതി. **പയോഗാ**തി ഇമേ ഛപ്പയോഗാ നാമ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. തത്ഥ സയം മാരേന്തസ്സ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ പഹരണം **സാഹത്ഥികോ** പയോഗോ. ദൂരേ ഠിതം മാരേതുകാമസ്സ കായാദീഹി ഉസുസത്തിആദീനം നിസ്സജ്ജനം **നിസ്സഗ്ഗോ**. “അസുകം നാമ മാരേഹീ”തിആദിനാ ആണാപേന്തസ്സ ആണാപനം **ആണത്തി,** ഓപാതഖണനം അപസ്സേനസംവിധാനം അസിആദീനം ഉപനിക്ഖിപനാദി

ഥാവരോ. മാരണത്ഥം കമ്മവിപാകജായ ഇദ്ധിയാ പയോജനം **ഇദ്ധിമയോ**. കമ്മവിപാകജിദ്ധി ച നാമേസാ രാജാദീനം രാജിദ്ധിആദയോ. തത്ഥ പിതുരഞ്ഞോ സീഹളിന്ദസ്സ ദാഠാകോടനേന ചൂളസുമനകുടുമ്ബിയമാരണേ രാജിദ്ധി ദട്ഠബ്ബാ, തദത്ഥമേവ അഥബ്ബണാദിവിജ്ജായ പരിജപ്പനം **വിജ്ജാമയോ** പയോഗോ.

ഏവം ഛപ്പയോഗേ ദസ്സേത്വാ തേസു ആണത്തിപ്പയോഗസ്സ നിയാമകേ ദസ്സേതും **"കാലാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യഥാവുത്തം ആണത്തിം നിയമേന്തി സങ്കേതവിസങ്കേതതാവസേന പരിച്ഛിന്ദന്തീതി **ആണത്തിനിയാമകാ**. തേ പന കാലോ ച വത്ഥു ച ആവുധഞ്ച ഇരിയാപഥോ ചാതി ചത്താരോ, തഥാ കിരിയാവിസേസോ ഓകാസോതി ഗണനപരിച്ഛേദവസേന ഛ ഹോന്തീതി അത്ഥോ. തത്ഥ **കാലോ** പുബ്ബണ്ഹാദി യോബ്ബനാദി ച. **വത്ഥു** മാരേതബ്ബോ സത്തോ. **ആവുധം** അസിആദി. **ഇരിയാപഥോ** മാരേതബ്ബസ്സ ഗമനാദി. **കിരിയാവിസേസോ** വിജ്ഝനാദി. **ഓകാസോ** ഗാമാദി. യോ ഹി "അജ്ജ, സ്വേ"തി അനിയമേത്വാ "പുബ്ബണ്ഹേ മാരേഹീ"തി വുത്തോ യദാ കദാചി പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. യോ പന "പുബ്ബണ്ഹേ"തി വുത്തോ മജ്ഝന്ഹാദീസു മാരേതി, വിസങ്കേതോ ഹോതി, ആണാപകസ്സ അനാപത്തി. ഏവം കാലസ്സ സങ്കേതവിസങ്കേതതാവസേന നിയാമകതാ വേദിതബ്ബാ. ഇമിനാവ നയേന വത്ഥുആദീസുപി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി.

തതിയം.

വ്ര-ൻ. ഇദാനി ചതുത്ഥം ദസ്സേതും **"ഝാനാദിഭേദ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ അത്തനി നോസന്തം അത്തുപനായികഞ്ച പച്ചുപ്പന്നഭവസ്സിതഞ്ച അഞ്ഞാപദേസരഹിതഞ്ച ഝാനാദിഭേദം കോട്ഠാസം കത്വാ വാ ഏകേകം കത്വാ വാ കായേന വാ വാചായ വാ വിഞ്ഞത്തിപഥേ ദീപേന്തോ നാധിമാനികോ ഞാതേ ചുതോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **അത്തനി** സകസന്താനേ **നോസന്തം** അനുപ്പന്നത്തായേവ അവിജ്ജമാനം, ഏത്ഥ നോസന്തോതി അത്ഥേ തപ്പുരിസോ. **ഝാനാദിഭേദ**ന്തി ഝാനം ആദി യസ്സ "വിമോക്ഖസമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സന മഗ്ഗഭാവനാ ഫലസച്ഛി കിരിയാകിലേസപ്പഹാനവിനീവരണതാചിത്തസ്സ സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി (പാരാം ൧൯൮) വുത്തസ്സ സോ ഝാനാദി, സോവ ഭേദോ വിസേസോതി സമാസോ. തം ഝാനാദിഭേദം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം. **അത്തുപനായിക**ന്തി "അയം മയി അത്ഥീ"തി ആരോചനവസേന അത്തനി ഉപനീയതി, "അഹം വാ ഏത്ഥ സന്ദിസ്സാമീ"തി അത്താ ഉപനീയതി ഏത്ഥ ധമ്മേതി വാ അത്തുപനായികോ, ഝാനാദിഭേദോ, തം. **പച്ചുപ്പന്നഭവസ്സിത**ന്തി പച്ചുപ്പന്നഭവോ നാമ ഇദാനി വത്തമാനോ അത്തഭാവോ, തന്നിസ്സിതോതി സമാസോ, സോ ച ഝാനാദിഭേദോയേവ, തം.

അഞ്ഞാപദേസരഹിതന്തി "യോ തേ വിഹാരേ വസി, സോ ഭിക്ഖു പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജീ"തിആദിനാ (പാരാം ൨൨൦) നയേന അഞ്ഞസ്സ അപദേസോ, തേന രഹിതോ ചത്തോതി തപ്പുരിസസമാസോ, സോ രഹിതോ തേനാതി വാ ബഹുബ്ബീഹി, ഝാനാദിഭേദോവ , തം. **കോട്ഠാസം കത്വാ വാ**തി "പഠമം ഝാനം ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജിം, പഠമം ഝാനം തതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി"ന്തിആദിനാ നയേന കോട്ഠാസം കത്വാ വാ. **ഏകേകം കത്വാ വാ**തി "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജിം, ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി"ന്തിആദിനാ നയേന ഏകേകം കത്വാ വാ. ഏത്ഥ ച ഏകന്തി ഠിതേ വിച്ഛായം ദ്വിത്തം. ഏത്ഥ പന കത്വാതി കരണകിരിയായ ഏകേകവസേന ഭിന്നസ്സ ഝാനാദിനോ അത്ഥസ്സ സമ്ബന്ധനിച്ഛാ വിച്ഛാതി വേദിതബ്ബാ. **ടീകായം** പന "കോട്ഠാസം വാതി ഏത്ഥ 'ഝാനലാഭീ, വിമോക്ഖലാഭീ, സമാധിലാഭീ, സമാപത്തിലാഭീമ്ഹീ'തി ഏവമാദിനാ നയേന കോട്ഠാസതോ വാതി അത്ഥോ"തി ച "ഏകേകം വാതി 'പഠമസ്സ ഝാനസ്സ

ലാഭീ, ദുതിയസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി ഏവമാദിനാ നയേന ഏകേകം വാതി അത്ഥോ''തി ച വുത്തം. സോ പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച അവുത്തക്കമോതി വേദിതബ്ബോ. **കായേന വാ**തി ഹത്ഥമുദ്ദാദിവസേന കായേന വാ. **വാചാ**തി ഏത്ഥ യ-കാരോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ ''അലജ്ജിതാ''തിആദീസു വിയ. **വിഞ്ഞത്തിപഥേ**തി കായവചീവിഞ്ഞത്തീനം ഗഹണയോഗ്യേ പദേസേ ഠത്വാതി അജ്ഝാഹരിതബ്ബം. **ദീപേന്തോ**തി ''ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേന അയം ധമ്മോ മയി അത്ഥീ''തി പകാസേന്തോ. **നാധിമാനികോ**തി അപ്പത്തേ പത്തസഞ്ഞിതാസങ്ഖാതോ അധികോ മാനോ, സോ നത്ഥി ഏതസ്സാതി നാധിമാനികോ, ഭിക്ഖു. **ഞാതേ**തി വിഞ്ഞുനാ മനുസ്സജാതികേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേ വുത്തനയേന വിഞ്ഞാതേ സതി ചുതോ ഭവേ സാസനതോതി വിഞ്ഞായതി. അഞ്ഞാപദേസേന ദീപയതോ പന ഥുല്ലച്ചയം. ഏത്ഥ ച -

ദുക്കടം പഠമസ്സേവ, സാമന്തമിതി വണ്ണിതം;
സേസാനം പന തിണ്ണമ്പി, ഥുല്ലച്ചയമുദീരിതന്തി.

ചതുത്ഥം.

൧൦. ഇദാനി ചതുന്നമ്പി ചേതേസമസംവാസതം അഭബ്ബതഞ്ച ദീപേതും **"പാരാജികേതേ"**തിആദി ആരദ്ധം. ഏതേ ചത്താരോ **പാരാജികാ** പുഗ്ഗലാ **യഥാ പുരേ** പുബ്ബേ ഗിഹികാലേ, അനുപസമ്പന്നകാലേ ച വിയ അസംവാസാതി സമ്ബന്ധോ. സഹ വസന്തി യസ്മാ സബ്ബേപി ലജ്ജിനോ ഏതേസു കമ്മാദീസു ന ഏകോപി തതോ ബഹിദ്ധാ സന്ദിസ്സതീതി ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാതി ഇമേ തയോ സംവാസാ നാമ. തത്ഥ അപലോകനാദികം ചതുബ്ബിധമ്പി സങ്ഘകമ്മം സീമാപരിച്ഛിന്നേഹി പകതത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകതോ കത്തബ്ബതാ **ഏകകമ്മം** നാമ. തഥാ പഞ്ചവിധോപി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ഏകതോ ഉദ്ദിസിതബ്ബത്താ **ഏകുദ്ദേസോ** നാമ. പഞ്ഞത്തം പന സിക്ഖാപദം സബ്ബേഹിപി ലജ്ജീപുഗ്ഗലേഹി സമം സിക്ഖിതബ്ബഭാവതോ **സമസിക്ഖതാ** നാമ. നത്ഥി തേ സംവാസാ ഏതേസന്തി **അസംവാസാ. "അഭബ്ബാ"**തിആദീസു **ഭിക്ഖുഭാവായാ**തി തുമത്ഥേ സമ്പദാനവചനം, തസ്മാ യഥാ സീസച്ഛിന്നോ ജീവിതും അഭബ്ബോ, ഏവം ചത്താരോമേ പുഗ്ഗലാ ഭിക്ഖുഭാവായ ഭിക്ഖൂ ഭവിതും അഭബ്ബാതി അത്ഥോ.

൧൧. ഇദാനി പരിയായാണത്തീഹി സമ്ഭവന്തേ ദസ്സേതും **"പരിയായോ ചാ"**തിആദിമാഹ. പരിയായോ ച ആണത്തി ച തതിയേ മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ കായാദീഹി യഥാവുത്തേഹി ''യോ ഏവം മരതി, സോ ധനം വാ ലഭതീ''തി ഏവമാദിവിഞ്ഞാപകോ ബ്യഞ്ജനഭൂതോ കായവചീപയോഗോ പരിയായോ. ഇമിനാ ഇദം ദീപേതി - യഥാ അദിന്നാദാനേ ''ആദിയേയ്യാ''തി (പാരാ° ൯൨) വുത്തത്താ പാരിയായകഥായ മുച്ചതി, ന ഇധ ഏവം. ''സംവണ്ണേയ്യാ''തി (പാരാ° ൧൭൨) പരിയായകഥായപി ന മുച്ചതീതി. **"ദുതിയേ പനാ"**തിആദീസു അത്ഥോ പാകടോയേവ. ഏവമുപരിപി പാകടമുപേക്ഖിസ്സാമ.

൧൨. ഇദാനി മേഥുനധമ്മാദീനം അങ്ഗാനി ദസ്സേതും **"സേവേതൂ"**തിആദിമാഹ. **സേവേതുകാമതാചിത്ത**ന്തി മേഥുനം സേവേതും കാമേതീതി സേവേതുകാമോ, തസ്സ ഭാവോ നാമ തണ്ഹാ, തായ സേവേതുകാമതായ സമ്പയുത്തം ചിത്തന്തി തപ്പുരിസോ. **മേഥുനധമ്മസ്സാ**തി മിഥുനാനം ഇത്ഥിപുരിസാനം ഇദന്തി മേഥുനം, തമേവ ധമ്മോതി മേഥുനധമ്മോ. ഇധ പന ഉപചാരവസേന പാരാജികാപത്തി മേഥുനധമ്മോ നാമ. അഥ വാ മേഥുനേന ജാതോ ധമ്മോ പാരാജികാപത്തി

മേഥുനധമ്മോ, തസ്സ മേഥുനധമ്മസ്സ മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിയാ. **അങ്ഗദ്വയ**ന്തി അങ്ഗാനം കാരണാനം ദ്വയം. **ബുധാ**തി വിനയധരാ വിഞ്ഞുനോ.

൬൩. മനുസ്സസന്തി മനുസ്സാനം സം മനുസ്സസം, തദായത്തവത്ഥുകാ ച. ഏതേന പേതതിരച്ഛാനഗതായത്തം നിവത്തേതി. **തഥാസഞ്ഞീ**തി തഥാ താദിസാ സഞ്ഞാ തഥാസഞ്ഞാ, സാ അസ്സ അത്ഥീതി തഥാസഞ്ഞീ. പരായത്തസഞ്ഞിതാ ചാതി അത്ഥോ. ഭാവപ്പധാനാ ഇമേ നിദ്ദേസാ, ഭാവപച്ചയലോപോ വാ "ബുദ്ധേ രതന"ന്തിആദീസു (ഖു॰ പാ॰ ൬.൩) വിയ. ഏവമുപരിപി ഈദിസേസു. **ഥേയ്യചിത്ത**ന്തി ഥേനഭാവസങ്ഖാതം ചിത്തഞ്ച. **വത്ഥുനോ ഗരുതാ**തി ഭണ്ഡസ്സ പാദഅതിരേകപാദാരഹഭാവേന ഗരുതാ ച. ഊനപഞ്ചമാസകേ വാ അതിരേകമാസകേ വാ ഥുല്ലച്ചയം. മാസകേ വാ ഊനമാസകേ വാ ദുക്കടം. **അവഹാരോ**തി പഞ്ചവീസതിയാ അവഹാരാനം അഞ്ഞതരേന അവഹരണഞ്ചാതി ഇമേ പഞ്ച **അദിന്നാദാനഹേതുയോ** അദിന്നാദാനപാരാജികാപത്തിയാ അങ്ഗാനി.

൬൪. പാണോ മാനുസ്സകോതി മനുസ്സജാതിസമ്ബന്ധോ പാണോ ച, പാണോതി ഹി വോഹാരതോ സത്തോ, പരമത്ഥതോ പന ജീവിതിന്ദ്രിയം വുച്ചതി. **പാണസഞ്ഞിതാ**തി പാണോതി സഞ്ഞിതാ ച, ഘാതനം ഘാതോ, സോ ഏവ ചേതനാ **ഘാതചേതനാ,** "വധാമി ന"ന്തി ഏവം പവത്താ സാ ച, തംസമുട്ഠിതോ സാഹത്ഥികാദീനം ഛന്നമഞ്ഞതരോ **പയോഗോ** ച, **തേന** പയോഗേന മരണഞ്ചാതി **ഏതേ** യഥാവുത്താ **പഞ്ച വധഹേതുയോ** പാണഘാതാപജ്ജിതബ്ബആപത്തിയാ അങ്ഗാനീതി അത്ഥോ.

൬൫. അത്തനി അസന്തതാതി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ സന്താനേ അവിജ്ജമാനതാ ച. **പാപമിച്ഛതായാരോചനാ**തി യാ സാ "ഇധേകച്ചോ ദുസ്സീലോ സമാനോ 'സീലവാതി മം ജനോ ജാനാതൂ"തിആദിനാ (വിഭ॰ ൮൫൧) നയേന വുത്താ പാപഇച്ഛതായ സമന്നാഗതാ, തായ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ആരോചനാ ച. **തസ്സാ**തി യസ്സ ആരോചേതി, തസ്സ. **മനുസ്സജാതിതാ**തി മനുസ്സാനം ജാതി യസ്സ, തസ്സ ഭാവോ മനുസ്സജാതിതാ, സാ ച, **നഞ്ഞാപദേസോ**തി ന അഞ്ഞാപദേസോ അഞ്ഞാപദേസാഭാവോ ച, **തദേവ ജാനന**ന്തി തങ്ഖണംയേവ വിജാനനഞ്ചാതി ഇമാനി **പഞ്ച ഏത്ഥ അസന്തദീപനേ** അസ്മിം സന്താനേ അവിജ്ജമാനഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപ്പകാസനനിമിത്തേ പാരാജികേ **അങ്ഗാനി** ഹേതുയോതി അത്ഥോ.

൬൬. ഏവം തേസമസംവാസതാഭബ്ബതാദീനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ന തേ ചത്താരോവ, അഥ ഖോ സന്തഞ്ഞേപീതി തേ സബ്ബേപി സമോധാനേത്വാ ദസ്സേന്തോ **"അസാധാരണാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അസാധാരണാ**തി പാരാജികാ ധമ്മാ അധിപ്പേതാ. തേനേവ ചേത്ഥ പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. തസ്മാ ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂഹി അസാധാരണാ പാരാജികാ ധമ്മാ ചത്താരോ ചാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഉപചാരവസേന തു ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാദികാ പാരാജികാപന്നാ പരിഗ്ഗയ്ഹന്തി. താസു യാ അവസ്സുതാ അവസ്സുതസ്സ മനുസ്സപുരിസസ്സ അക്ഖകാനം അധോ ജാണുമണ്ഡലാനം കപ്പരാനഞ്ച ഉപരി കായസംസഗ്ഗം സാദിയതി, അയം **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികാ**. യാ പന അഞ്ഞിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികം പടിച്ഛാദേതി, സാ **വജ്ജപ്പടിച്ഛാദികാ**. യാ ഉക്ഖിത്തകം ഭിക്ഖും തസ്സാ ദിട്ഠിയാ ഗഹണവസേന അനുവത്തതി, സാ **ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ**. കായസംസഗ്ഗരാഗേന തിന്തസ്സ ഹത്ഥഗ്ഗഹണം സങ്ഘാടികണ്ണഗ്ഗഹണം കായസംസഗ്ഗത്ഥായ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠാനം ഠത്വാ സല്ലപനം സങ്കേതഗമനം പുരിസസ്സാഗമനസാദിയനം പടിച്ഛന്നോകാസവവിസനം ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാ കായോപസംഹരണന്തി ഇമാനി അട്ഠ വത്ഥൂനി യസ്സാ അവസ്സുതായ, സാ **അട്ഠവത്ഥുകാ** നാമ.

അഭബ്ബകാ ഏകാദസ ചാതി ഏത്ഥ പണ്ഡകോ ഥേയ്യസംവാസകോ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ തിരച്ഛാനഗതോ മാതുഘാതകോ പിതുഘാതകോ അരഹന്തഘാതകോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ സങ്ഘഭേദകോ ലോഹിതുപ്പാദകോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോതി ഇമേ അഭബ്ബാ ഏകാദസ ച. തേസു **പണ്ഡകോതി** ഓപക്കമികനപുംസകപണ്ഡകാ ച പണ്ഡകഭാവപക്ഖേ പക്ഖപണ്ഡകോ ച ഇധ അധിപ്പേതാ. ആസിത്തഉസൂയപണ്ഡകാനം പന പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച ന വാരിതാ. ഥേയ്യസംവാസകോ പന ലിങ്ഗത്ഥേനകാദിവസേന തിവിധോ. തത്ഥ സയം പബ്ബജിതത്താ ലിങ്ഗമത്തം ഥേനേതീതി **ലിങ്ഗത്ഥേനകോ**. ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികം സംവാസം ഥേനേതീതി **സംവാസത്ഥേനകോ**. സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഏവം പടിപജ്ജന്തേപി ഏസേവ നയോ. യഥാവുത്തമുഭയം ഥേനേതീതി **ഉഭയത്ഥേനകോ**. ഠപേത്വാ പന ഇമം തിവിധം -

> രാജദുബ്ഭിക്ഖകന്താര-രോഗവേരിഭയേന വാ;
> ചീവരാഹരണത്ഥം വാ, ലിങ്ഗം ആദിയതീധ യോ.
>
> സംവാസം നാധിവാസേതി, യാവ സോ സുദ്ധമാനസോ;
> ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ, താവ ഏസ ന വുച്ചതീതി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൧൦; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ);

തിത്ഥിയപക്കന്തകാദയോ തു തംതംവചനത്ഥാനുസാരേന വേദിതബ്ബാ. തിരച്ഛാനഗതോ പന ഠപേത്വാ മനുസ്സജാതികം അവസേസോ സബ്ബോ വേദിതബ്ബോ. ഇമേ ഏകാദസ പുഗ്ഗലാ ഭിക്ഖുഭാവായ അഭബ്ബത്താ പാരാജികാപന്നസദിസതായ ''പാരാജികാ''തി വുച്ചന്തി. **വിബ്ഭന്താ ഭിക്ഖുനീ**തി ഗിഹിനിവാസനനിവത്ഥാ ഭിക്ഖുനീ ച. സാ ഹി ഏത്താവതാ പാരാജികാ. മുദുകാ പിട്ഠി യസ്സ, സോ ച. സോ ഹി അനഭിരതിയാ പീളിതോ യദാ അത്തനോ അങ്ഗജാതം അത്തനോ വച്ചമുഖമഗ്ഗേസു പവേസേതി, തദാ പാരാജികോ ഹോതി.

൧൭-൧൮. ലമ്ബമാനമങ്ഗജാതമേതസ്സാതി **ലമ്ബീ**. സോ യഥാവുത്തേസു പവേസിതോ പാരാജികോ. **മുഖേന ഗണ്ഹന്തോ അങ്ഗജാതം പരസ്സ ചാ**തി യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ പരസ്സ സുത്തസ്സ വാ മതസ്സ വാ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതി, സോ പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹന്തോ ച. **തത്ഥേവാഭിനിസീദന്തോ**തി യോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ തത്ഥേവ പരസ്സ അങ്ഗജാതേ വച്ചമഗ്ഗേന അഭിനിസീദതി, സോ ചാതി ഏതേ ദ്വയംദ്വയസമാപത്തിയാ അഭാവേപി മഗ്ഗേ മഗ്ഗപ്പവേസനഹേതു മേഥുനസ്സ അനുലോമികാ ചത്താരോ ച. **ഇധാഗതാ ചത്താരോ**തി ഇധ ഖുദ്ദസിക്ഖായം യഥാവുത്താ മേഥുനധമ്മാ പാരാജികാദയോ ചത്താരോ ചാതി **സമോധാനാ** പിണ്ഡീകരണവസേന ചതുവീസതി പാരാജികാ ഭവന്തീതി സേസോ. ഏത്ഥ ച ഗാഥാബന്ധവസേന രസ്സം കത്വാ **"പരാജികാ"**തി വുത്തം. ഏത്ഥാഹ - മാതുഘാതകാദയോ തതിയം പാരാജികം ആപന്നാ, ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, മുദുപിട്ഠികാദയോ ചത്താരോ ച പഠമപാരാജികം ആപന്നാ ഏവാതി കുതോ ചതുവീസതീതി? വുച്ചതേ - മാതുഘാതകാദയോ ഹി ചത്താരോ ഇധ അനുപസമ്പന്നാ ഏവ അധിപ്പേതാ. മുദുപിട്ഠികാദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ പന ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം അപ്പടിസേവിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താതി.

പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സങ്ഘാദിസേസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൬൯. വുട്ഠാനസ്സ ഗരുകത്താ **ഗരുകാ**തി സങ്ഘാദിസേസാ വുച്ചന്തി. **നവാ**തി തേസം ഗണനപരിച്ഛേദോ. നനു "നവാ"തി കസ്മാ വുത്തം, "തേരസാ"തി വത്തബ്ബന്തി? നായം ദോസോ, ചിരേനാപജ്ജിതബ്ബേ ചത്താരോ യാവതതിയകേ ഠപേത്വാ വീതിക്കമക്ഖണേയേവ ആപജ്ജിതബ്ബാ പഠമാപത്തികാ വുച്ചന്തീതി. ഇദാനി തേ ദസ്സേതും **"മോചേതുകാമതാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **സുക്കസ്സാ**തി ആസയധാതുനാനത്തതോ നീലാദിവസേന ദസവിധേ സുക്കേ യസ്സ കസ്സചി സുക്കസ്സ. **മോചേതുകാമതാ**തി മോചേതുകാമതായ, യ-കാരോ ലുത്തനിദ്ദിട്ഠോ. ഇമിനാ പന വചനേന മോചനസ്സാദ മുച്ചനസ്സാദ മുത്തസ്സാദമേഥുനസ്സാദ ഫസ്സസ്സാദ കണ്ഡുവനസ്സാദ ദസ്സനസ്സാദ നിസജ്ജനസ്സാദ വാചസ്സാദ ഗേഹസിതപേമ വനഭങ്ഗിയ സങ്ഖാതേസു ഏകാദസസ്സാദേസു ഏകംയേവ മോചനസ്സാദം ദസ്സേതി.

തത്ഥ മോചനായ അസ്സാദോ സുഖവേദനാ **മോചനസ്സാദോ**. മുച്ചനേ അത്തനോ ധമ്മതായ മുച്ചനേ അസ്സാദോ **മുച്ചനസ്സാദോ**. ഏവം സബ്ബത്ഥ സത്തമീതപ്പുരിസേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇമേഹി പന നവഹി പദേഹി സമ്പയുത്തഅസ്സാദസീസേന രാഗോ വുത്തോ. ഗേഹനിസ്സിതേസു മാതാദീസു പേമം ഗേഹേ സിതം പേമന്തി **ഗേഹസിതപേമം,** ഇമിനാ സരൂപേനേവ രാഗോ വുത്തോ. സന്ഥവകരണത്ഥായ ഇത്ഥിയാ പേസിതപുപ്ഫാദി **വനഭങ്ഗിയം,** ഇമിനാ ച വത്ഥുവസേന രാഗോ വുത്തോ. മേഥുനസ്സാദോപി ഇത്ഥിയാ ഗഹണപ്പയോഗേന വേദിതബ്ബോ. സബ്ബത്ഥേവ ച പന ചേതനാനിമിത്തുപക്കമമോചനേ സതി വിസങ്കേതാഭാവോ വേദിതബ്ബോ. **ഉപക്കമ്മ** ഹത്ഥാദിനാ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ. **അഞ്ഞത്ര സുപിനന്തേനാ**തി സുപിനോയേവ സുപിനന്തോ "കമ്മമേവ കമ്മന്തോ"തിആദീസു വിയ അന്ത-സദ്ദസ്സ തബ്ഭാവവുത്തിത്താ. തം സുപിനന്തം വിനാ **വിമോചയം** സുക്കം വിമോചേന്തോ **സമണോ** യോ കോചി ഭിക്ഖു **ഗരുകം** ഗരുകാപത്തിസങ്ഖാതം സങ്ഘാദിസേസം **ഫുസേ** ഫുസേയ്യ, ആപജ്ജേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ ച അജ്ഝത്തരൂപബഹിദ്ധാരൂപഉഭയരൂപആകാസേകടികമ്പനസങ്ഖാതേസു ചതൂസു ഉപായേസു സതി രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീസു ച കാലേസു യേന കേനചി അങ്ഗജാതേ കമ്മഞ്ഞതം പത്തേ "ആരോഗ്യത്ഥായാ"തിആദീസു യേന കേനചി അധിപ്പായേന അധിപ്പായവത്ഥുഭൂതം യം കിഞ്ചി സുക്കം മോചനസ്സാദചേതനായ ഏവ നിമിത്തേ ഉപക്കമ്മ മോചേന്തോ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതീതി സബ്ബഥാ അധിപ്പായോ ദട്ഠബ്ബോ.

പഠമോ.

൭൦. കായസംസഗ്ഗരാഗവാതി കായേ സംസഗ്ഗോ, തസ്മിം രാഗോ, സോ അസ്സ അത്ഥീതി വന്തു, കായസംസഗ്ഗരാഗസമങ്ഗീതി അത്ഥോ. സമണോ ഇത്ഥിസഞ്ഞീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപക്കമ്മാ**തി കായേന വായമിത്വാ. **മനുസ്സിത്ഥിം സമ്ഫുസന്തോ**തി അന്തമസോ ലോമേനപി പരാമസന്തോ ഗരുകം ഫുസേതി യോജനാ. മനുസ്സഭൂതാ അമതാ ഇത്ഥീ **മനുസ്സിത്ഥീ**. തത്ഥ "കായസംസഗ്ഗരാഗവാ"തി ഇമിനാ മാതുപേമാദിം , ഇത്ഥിയാ ഗഹിതമോക്ഖാധിപ്പായഞ്ച പടിക്ഖിപതി. ഇത്ഥിയാ വേമതികസ്സ, പണ്ഡകപുരിസതിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞിസ്സ ച ഥുല്ലച്ചയം. ഇത്ഥിയാ പന കായേന കായപ്പടിബദ്ധാമസനേ, കായപ്പടിബദ്ധേന കായാമസനേ ച യക്ഖീപേതീപണ്ഡകാനം കായേന കായാമസനേ ച പുരിസതിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനം കായേന കായാമസനേപി ദുക്കടം, തഥായക്ഖീആദീനം കായേന കായപ്പടിബദ്ധാദീസു ച. മതിത്ഥിയാ പന ഥുല്ലച്ചയം. ഇത്ഥിയാ പന ഫുസിയമാനോ സേവനാധിപ്പായോപി സചേ കായേന ന വായമതി, അനാപത്തി.

ദുതിയോ.

൨൧. തഥാതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ. **സുണന്തി**ന്തി വിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠത്വാ അത്തനോ വചനം സുണന്തിഞ്ച. **വിഞ്ഞുഞ്ചാ**തി ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലസല്ലക്ഖണസമത്ഥഞ്ച മനുസ്സിത്ഥിം. **മഗ്ഗം വാ**തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം വസേന മഗ്ഗം വാ മേഥുനം വാ ആരബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ. **ദുട്ഠുല്ലവാചാരാഗേനാ**തി ദുട്ഠാ ച സാ അസദ്ധമ്മപ്പടിസംയുത്തതായ ഥൂലാ ച ലാമകജനസാധാരണതായാതി ദുട്ഠുല്ലാ. സാവ പുന വാചാ ദുട്ഠുല്ലവാചാ. തസ്സം അസ്സാദസമ്പയുത്തോ രാഗോതി സമാസോ, തേന. **ഓഭാസിത്വാ**തി വണ്ണാവണ്ണയാചനാദിവസേന അസദ്ധമ്മവചനം വത്വാ. അസുണന്തിയാ പന ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ആരോചിതേ അനാപത്തി. തത്ഥ ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വസേന വണ്ണാവണ്ണേഹി, മേഥുനയാചനാദീഹി വാ "സിഖരണീസി, സമ്ഭിന്നാസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാസീ"തി ഇമേസു തീസു അഞ്ഞതരേന അക്കോസവചനേന വാ ഓഭാസന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ, അധക്ഖകഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം ആദിസ്സ വണ്ണാദിഭണനേ ഥുല്ലച്ചയം, തഥാ യക്ഖീപേതീപണ്ഡകാനം വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേ ആദിസ്സ വണ്ണാദിഭണനേ മേഥുനയാചനാദീസുപി. തേസം പന അധക്ഖകാദികേ ദുക്കടം, തഥാ മനുസ്സിത്ഥീനം ഉബ്ഭക്ഖകേ അധോജാണുമണ്ഡലേ കായപ്പടിബദ്ധേ ച.

തതിയോ.

൨൨. അത്തകാമുപട്ഠാനന്തി മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേന കാമേന ഉപട്ഠാനം കാമുപട്ഠാനം. അത്തനോ അത്ഥായ കാമുപട്ഠാനം അത്തകാമുപട്ഠാനം. അഥ വാ കാമീയതീതി കാമം, അത്തനോ കാമം അത്തകാമം, സയം മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതന്തി അത്ഥോ. അത്തകാമഞ്ച തം ഉപട്ഠാനഞ്ചാതി അത്തകാമുപട്ഠാനം. തസ്സ വണ്ണോ ഗുണോ, തം. **വത്വാ**തി "യദിദം കാമുപട്ഠാനം നാമ, ഏതദഗ്ഗം ഉപട്ഠാനാന"ന്തി കാമുപട്ഠാനേ വണ്ണം അന്തമസോ ഹത്ഥമുദ്ദായപി ഇത്ഥീതി സഞ്ഞീ പകാസേത്വാതി അത്ഥോ. **വാചാ**തി വാചായ യകാരലോപവസേന. **മേഥുനയുത്തേനാ**തി മേഥുനയുത്തായ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന തായ "അരഹസി ത്വം മയ്ഹം മേഥുനം ധമ്മം ദാതു"ന്തിആദികായ മേഥുനധമ്മപ്പടിസംയുത്തായ വാചായ മേഥുനയാചനേ മേഥുനരാഗിനോതി സമ്ബന്ധോ. മേഥുനേരാഗോ, സോ അസ്സ അത്ഥീതി **മേഥുനരാഗീ,** തസ്സ. **ഗരു ഹോതീ**തി ഗരുകാപത്തി ഹോതീതി അത്ഥോ. **മ**-കാരോ പദസന്ധികരോ. ഏത്ഥ പന പണ്ഡകേ പണ്ഡകസഞ്ഞിനോ ഥുല്ലച്ചയം, തസ്മിംയേവ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ ദുക്കടം.

ചതുത്ഥോ.

൨൩. ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ സന്ദേസം പടിഗ്ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഇത്ഥിയാ വാ**തി "ദസ ഇത്ഥിയോ മാതുരക്ഖിതാ പിതുരക്ഖിതാ"തിആദിനാ (പാരാ० ൩൦൩) ച "ദസ ഭരിയായോ ധനക്കീതാ ഛന്ദവാസിനീ"തിആദിനാ (പാരാ० ൩൦൩) ച വുത്തായ വീസതിവിധായ ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ തംസമ്ബന്ധവസേന തേസം മാതാദീനം വാ. **സന്ദേസ**ന്തി ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസേന വാ ഉഭിന്നം മാതാദീഹി വാ "ഏഹി, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ഏവം ഭണാഹീ"തി വുത്തം ജായമ്പതിഭാവസന്നിസ്സിതം സന്ദേസവചനം. **പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി "സാധൂ"തി കായേന വാ വാചായ വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ. **വീമംസിത്വാ**തി യത്ഥ പേസിതോ, തേസം അധിപ്പായം ഉപപരിക്ഖിത്വാ വാ ഉപപരിക്ഖാപേത്വാ വാ. **ഹരം പച്ചാ**തി ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതു വാ, മാ വാ, യേഹി പേസിതോ, തേസം പച്ചാഹരന്തോ വാ ഹരാപേന്തോ വാ, ജായമ്പതിഭാവോ ഹോതു വാ, മാ വാ, അകാരണമേതം. ഇമായ തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ ച, ദ്വീഹി അങ്ഗേഹി പണ്ഡകേ ച അങ്ഗത്തയേനാപി ഥുല്ലച്ചയം, ഏകേന ദുക്കടം. കേചി പന "ഹരം പച്ചാ"തി

വിപാഠം പരികപ്പേത്വാ ''പച്ഛാ ഹര''ന്തി യോജേന്തി, തം ന സുന്ദരം **പച്ഛാ**തി ഉപസഗ്ഗത്താ. പദസ്സ ഉപരി അത്ഥേ സജ്ജേന്തോ പകാസേന്തോ ഗച്ഛതീതി ഹി **ഉപസഗ്ഗോ** നാമ, തസ്മാ ''പതി ആ''തി ഉപസഗ്ഗാനം ''ഹര''ന്തിമസ്സ പദസ്സ ഉപരി ഭവിതബ്ബന്തി.

പഞ്ചമോ.

൩൪൨. സംയാചിതപരിക്ഖാരന്തി സം അത്തനാ യാചിതോ വാസിആദികോ പരിക്ഖാരോ യസ്സാ, തം. **അദേസിതവത്ഥുക**ന്തി ഉത്തിദുതിയകമ്മേന അദേസിതം വത്ഥു കുടികരണപ്പദേസോ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ, തം. **പമാണാതിക്കന്ത**ന്തി ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ സുഗതവിദത്ഥി നാമ, തായ ''ദീഘസോ ദ്വാദസ വിദത്ഥിയോ സുഗതസ്സ വിദത്ഥിയാ തിരിയം സത്തന്തരാ''തി (പാരാ॰ ൩൪൮) ഏവം വുത്തപ്പമാണം ഏകതോഭാഗേനാപി അതിക്കന്താ പമാണാതിക്കന്താതി തം തിരിയം ചതുഹത്ഥസങ്ഖാതഹേട്ഠിമപ്പമാണേ സതി ദീഘതോ വുത്തപ്പമാണതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി വഡ്ഢേതും ന വട്ടതി. തതോ ഊനകേ, ദീഘതോ ച വഡ്ഢിതേ അയം കുടിസങ്ഖം ന ഗച്ഛതീതി. ''മയ്ഹം വാസാഗാരം ഏത''ന്തി ഏവം അത്താ ഉദ്ദേസോ ഏതിസ്സാതി **അത്തുദ്ദേസാ. കുടി**ന്തി ഉല്ലിത്താദികം കുടിം കത്വാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഉല്ലിത്താ** നാമ അന്തോ ഉദ്ധംമുഖം ലിത്താ. **അവലിത്താ** നാമ ബഹി അധോമുഖം ലിത്താ. ഉഭയഥാ **ഉല്ലിത്താവലിത്താ. കത്വാ**തി അന്തോഭൂതകാരിതത്ഥവസേന കാരാപേത്വാ വാ.

തത്ഥായം വത്ഥുദേസനക്കമോ - തേന കുടികാരകേന ഭിക്ഖുനാ കുടിവത്ഥും സോധേത്വാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ **പദഭാജനേ** (പാരാ॰ ൩൪൯) വുത്തനയേന സങ്ഘം തിക്ഖത്തും യാചിത്വാ സബ്ബേ വാ സങ്ഘപരിയാപന്നാ, സങ്ഘേന വാ സമ്മതാ ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ തത്ഥ നേതബ്ബാ. തേഹി ച കിപില്ലികാദീഹി സോളസഹി ഉപദ്ദവേഹി വിരഹിതത്താ അനാരമ്ഭം അനുപദ്ദവം ദ്വീഹി ചതൂഹി വാ ബലിബദ്ദേഹി യുത്തേന സകടേന ഏകചക്കം നിബ്ബോദകപതനട്ഠാനേ ഏകം ബഹി കത്വാ ആവിഞ്ഛിതും സക്കുണേയ്യതായ ''സപരിക്കമന''ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ സചേപി സങ്ഘപ്പഹോനകാ ഹോന്തി, തത്ഥേവ, നോ ചേ, സങ്ഘമജ്ഝം ഗന്ത്വാ തേന ഭിക്ഖുനാ യാചിതേഹി **പദഭാജനേ** (പാരാ॰ ൩൫൦, ൩൫൧) വുത്തായ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായ വത്ഥു ദേസേതബ്ബന്തി. അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം കുടിം കരിസ്സാമീതി സബ്ബപ്പയോഗേ ദുക്കടം, ഇദാനി ദ്വീഹി പിണ്ഡേഹി നിട്ഠാനം ഗമിസ്സതീതി പഠമപിണ്ഡദാനേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയദാനേന ലേപേ സങ്ഘടിതേ സചേ അദേസിതവത്ഥുകാ ഏവ വാ ഹോതി, പമാണാതിക്കന്താ ഏവ വാ, ഏകോ സങ്ഘാദിസേസോ, സാരമ്ഭഅപരിക്കമനതായ ദ്വേ ച ദുക്കടാനീതി സചേ ഉഭയവിപന്നാ, ദ്വേ ച സങ്ഘാദിസേസാ ദ്വേ ച ദുക്കടാനീതി സബ്ബം ഞേയ്യം.

ഛട്ഠോ.

൩൬൬. മഹല്ലകന്തി സസ്സാമികഭാവേന സംയാചിതകുടിതോ മഹന്തഭാവേന, വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കമേനാപി കാതബ്ബഭാവേന ച മഹന്തതായ മഹത്തം ലാതി ആദദാതീതി മഹല്ലകോ. മഹത്തലക ഇതി ഠിതേ ത്തസ്സ ലോപോ ലസ്സ ച ദ്വിത്തം, തം. വസനം അത്ഥോ പയോജനം **വസനത്ഥോ,** തായ . ഏത്ഥ പന അദേസിതവത്ഥുഭാവേ ഏകോ സങ്ഘാദിസേസോ. സേസം അനന്തരസദിസമേവ. ഇധ ച തത്ഥ ച ലേണഗുഹാതിണകുടിപണ്ണച്ഛദനഗേഹേസു

അഞ്ഞതരം കാരേന്തസ്സ ച കുടിമ്പി അഞ്ഞസ്സ വാസത്ഥായ വാസാഗാരം വാ ഠപേത്വാ ഉപോസഥാഗാരാദീസു അഞ്ഞതരത്ഥായ കരോന്തസ്സ ച അനാപത്തി.

സത്തമോ.

൳൩. അമൂലകേന അന്തിമേന വത്ഥുനാതി സമ്ബന്ധോ. **അമൂലകേനാ**തി ദസ്സനസങ്ഖാതസ്സ, സവനസങ്ഖാതസ്സ, ദിട്ഠസുതമുതവസേന പവത്തപരിസങ്കാസങ്ഖാതസ്സ ച മൂലസ്സ അഭാവേന നത്ഥി മൂലമേതസ്സാതി അമൂലകം, തേന. തം പന സോ ആപന്നോ വാ ഹോതു, നോ വാ, ഏതം ഇധ അപ്പമാണം. തത്ഥ ഭിക്ഖുഞ്ച മാതുഗാമഞ്ച തഥാരൂപേ ഠാനേ ദിസ്വാ പരിസങ്കതി, അയം **ദിട്ഠപരിസങ്കാ**. അന്ധകാരേ വാ പടിച്ഛന്നേ വാ ഭിക്ഖുസ്സ ച മാതുഗാമസ്സ ച വചനം സുത്വാ അഞ്ഞസ്സ അത്ഥിഭാവം അജാനന്തോ പരിസങ്കതി, അയം **സുതപരിസങ്കാ**. ധുത്താനം ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം പച്ചന്തവിഹാരേസു പുപ്ഫഗന്ധസുരാദീഹി അനുഭവിത്വാ ഗതട്ഠാനം ദിസ്വാ “കേന നു ഖോ ഇദം കത”ന്തി വീമംസന്തോ തത്ഥ കേനചി ഭിക്ഖുനാ ഗന്ധാദീഹി പൂജാ കതാ ഹോതി, ഭേസജ്ജത്ഥായ അരിട്ഠം വാ പീതം, സോ തസ്സ ഗന്ധം ഘായിത്വാ “അയം സോ ഭവിസ്സതീ”തി പരിസങ്കതി. അയം **മുതപരിസങ്കാ** നാമ. **അന്തിമേന ചാ**തി തതോ പരം വജ്ജാഭാവേന അന്തേ ഭവത്താ അന്തിമേനേവ. **വത്ഥുനാ**തി ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപേസു ഏകൂനവീസതിയാ പാരാജികേസു ധമ്മേസു അഞ്ഞതരേന പാരാജികേന ധമ്മേന. **ച**-കാരോ പനേത്ഥ അവധാരണേ, തേന സങ്ഘാദിസേസാദിം നിവത്തേതി. അഥ വാ **ച**-കാരോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ.

ചോദേന്തോ വാ ചോദാപേന്തോവാചാതി യോജേതബ്ബോ. **ചാവേതു**ന്തി ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവനത്ഥായ. ഏതേന ഏകം ചാവനാധിപ്പായം ഗഹേത്വാ അവസേസേ അക്കോസാധിപ്പായവുട്ഠാപനാധിപ്പായാദികേ സത്താധിപ്പായേ പടിക്ഖിപതി. **സുണമാന**ന്തി ഇദം “ചോദേന്തോ”തിആദീനം കമ്മപദം, ഇമിനാ പരമ്മുഖാ ചോദനം പടിക്ഖിപതി. പരമ്മുഖാ പന സത്തഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കടം. **ചോദേന്തോ**തി “വത്ഥുസന്ദസ്സനാ ആപത്തിസന്ദസ്സനാ സംവാസപ്പടിക്ഖേപോ സാമീചിപ്പടിക്ഖേപോ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൫-൩൮൬) സങ്ഖേപതോ വുത്താനം ചതുന്നം ചോദനാനം വസേന സയം ചോദേന്തോ വാ. **ചോദാപേന്തോ വാ**തി പരേന യേന കേനചി ചോദാപേന്തോ വാ. തസ്മാ യോ ഭിക്ഖുസ്സ സമീപേ ഠത്വാ “ത്വം മേഥുനം ധമ്മം സേവി, അസ്സമണോസീ”തിആദിനാ വത്ഥുസന്ദസ്സനവസേന വാ “ത്വം മേഥുനധമ്മാപത്തിം ആപന്നോസീ”തിആദിനാ ആപത്തിസന്ദസ്സനവസേന വാ “അസ്സമണോസി, നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ സങ്ഘകമ്മം വാ, അസ്സമണോസീ”തിആദിനാ സംവാസപ്പടിക്ഖേപവസേന വാ അഭിവാദനാദിസംവാസേ പടിക്ഖിത്തേ അസ്സമണോതി കസ്മാതി പുട്ഠസ്സ “അസ്സമണോസീ”തിആദിവചനേഹി സാമീചിപ്പടിക്ഖേപവസേന വാ അന്തമസോ ഹത്ഥമുദ്ദായ ഏവ വാപി ഏതമത്ഥം ദീപയതോ “കരോതു മേ ആയസ്മാ ഓകാസം, അഹം തം വത്തുകാമോ”തി ഏവം ഓകാസേ അകാരിതേ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ ചേവ ദുക്കടഞ്ച, ഓകാസം കാരേത്വാ ചോദേന്തസ്സ പന സങ്ഘാദിസേസോവ ദട്ഠബ്ബോ.

അട്ഠമോ.

൳൭. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ഖത്തിയാദിജാതികസ്സ പരസ്സ. **കിരിയ**ന്തി മേഥുനവീതിക്കമസങ്ഖാതം കിരിയം. **തേനാ**തി അഞ്ഞസ്സ വീതിക്കമസങ്ഖാതസ്സ മേഥുനവീതിക്കമസന്ദസ്സനേന കരണഭൂതേന. **ലേസേനാ**തി യസ്സ ജാതിആദയോ തതോ

അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും ലിസ്സതി ഉദ്ദിട്ഠേ വിത്ഥാരം സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവാതി ജാതിആദയോവ "ലേസാ"തി വുച്ചന്തി, തേന ജാതിലേസനാമലേസാദിനാ ലേസേന. **അഞ്ഞന്തി** യോ വീതിക്കമന്തോ ദിട്ഠോ, തതോ അപരമ്പി ഭിക്ഖും ചാവേതും അന്തിമേന വത്ഥുനാ ചോദയന്തി സമ്ബന്ധോ. കഥം? കോചി ഖത്തിയജാതിയോ വീതിക്കമന്തോ ദിട്ഠോ, തതോ അഞ്ഞം അത്തനോ വേരിം ഖത്തിയജാതികം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ തം ഖത്തിയം ജാതിലേസം ഗഹേത്വാ "ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ വീതിക്കമന്തോ, ത്വം ഖത്തിയോ പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസീ"തി ചോദേതി ചോദാപേതി വാ. ഏവം നാമലേസാദയോപി വേദിതബ്ബാ. സേസാ വിനിച്ഛയകഥാ അട്ഠമേ വുത്തസദിസായേവ.

നവമോ.

൨൨൪. ഏത്താവതാ "ഗരുകാ നവാ"തി ഉദ്ദിട്ഠേ വിത്ഥാരതോ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തേസു ആപന്നേസു പടിപജ്ജിതബ്ബാകാരം ദസ്സേതും **"ഛാദേതി ജാനമാപന്ന"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു അത്തനാ **ആപന്നം** സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ആപത്തിവസേന വാ വത്ഥുവസേന വാ **ജാനം** ജാനന്തോ **യാവതാ** യത്തകാനി അഹാനി **ഛാദേതി** പടിച്ഛാദേതി, **താവതാ** തത്തകാനി അഹാനി തസ്സ പരിവാസോ ഹോതീതി ഏവം പദസന്ധിവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ പടിച്ഛന്നപരിവാസോ സുദ്ധന്തപരിവാസോ സമോധാനപരിവാസോതി തിവിധോ പരിവാസോ. തേസം പന അതിസങ്ഖേപനയേന മുഖമത്തേപി ദസ്സിതേ വിത്ഥാരവിനിച്ഛയപവേസോപായസമ്ഭവോ സിയാതി മുഖമത്തം ദസ്സയിസ്സാമ.

തത്ഥ **പടിച്ഛന്നപരിവാസോ** നാമ യഥാപടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ ദാതബ്ബോ, തസ്മാ പടിച്ഛന്നദിവസേ ച ആപത്തിയോ ച സല്ലക്ഖേത്വാ സചേ ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, "അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ"തിആദിനാ **ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൻ൨-ൻൻ) ആഗതനയേന യാചാപേത്വാ "സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ"തിആദിനാ **ഖന്ധകേ** ആഗതനയേനേവ കമ്മവാചം വത്വാ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ. ഏകം ആപജ്ജിത്വാ "സമ്ബഹുലാ"തി വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സാപി വുട്ഠാതീതി "സമ്ബഹുലാ"തി വുത്തം. നാനാവത്ഥുകാസുപി ഏസേവ നയോ. അഥ ദ്വീഹാദിപ്പടിച്ഛന്നാ ഹോന്തി, പക്ഖഅതിരേകപക്ഖമാസഅതിരേകമാസസംവച്ഛരഅതിരേകസംവച്ഛരപ്പടിച്ഛന്നാ വാ, "ദ്വീഹപ്പടിച്ഛന്നായോ വാ"തിആദിനാ വത്വാ യോ യോ ആപന്നോ ഹോതി, തസ്സ തസ്സ നാമഞ്ച ഗഹേത്വാ യോജനാ കാതബ്ബാ.

കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ച സചേ അപ്പഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഹോതി, സക്കാ രത്തിച്ഛേദം അനാപജ്ജന്തേന വസിതും, തത്ഥേവ "പരിവാസം സമാദിയാമി, വത്തം സമാദിയാമീ'തി വത്തം സമാദായ തത്ഥേവ സങ്ഘസ്സ "അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നായോ"തിആദിനാ ആരോചേത്വാ പുന ആഗതാഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേന്തേന പകതത്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഏകച്ഛന്നേ സഹവാസോ, തേന ച വിനാവാസോ, ആഗന്തുകാദീനം ഉപചാരഗതാനം അനാരോചനാതി ഏതേസു ഏകേനാപി രത്തിച്ഛേദഞ്ച വത്തഭേദഞ്ച അകത്വാ പരിവത്ഥബ്ബം.

സചേ ന സക്കാ ഹോതി പരിവാസം സോധേതും, നിക്ഖിത്തവത്തേന വസിതുകാമോ ഹോതി, തത്ഥേവ സങ്ഘമജ്ഝേ വാ ഏകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തികേ "പരിവാസം നിക്ഖിപാമി, വത്തം നിക്ഖിപാമീ"തി പരിവാസോ നിക്ഖിപിതബ്ബോ. നിക്ഖിത്തകാലതോ പട്ഠായ പകതത്തട്ഠാനേ തിട്ഠതി.

അഥാനേന പച്ചൂസസമയേ ഏകേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ മഹാമഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ അന്തോഅരുണേയേവ വത്തം സമാദിയിത്വാ ആരോചേതബ്ബം. സചേ ബഹി ഠിതാനമ്പി സദ്ദം സുണാതി, പസ്സതി വാ, ദൂരം ഗന്ത്വാപി ആരോചേതബ്ബം, അനാരോചേന്തേ രത്തിച്ഛേദോ ചേവ വത്തഭേദദുക്കടഞ്ച. സചേ അജാനന്തസ്സേവ ഉപചാരസീമം പവിസിത്വാ ഗച്ഛന്തി, രത്തിച്ഛേദോവ ഹോതി, ന വത്തഭേദോ. അരുണേ ഉട്ഠിതേ തസ്സ സന്തികേ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വിഹാരം ഗന്തബ്ബം. ഏവം യാവ രത്തിയോ പൂരേന്തി, താവ പരിവത്ഥബ്ബം. അയം താവ **പടിച്ഛന്നപരിവാസോ**.

സുദ്ധന്തോ ദുവിധോ ചൂളസുദ്ധന്തോ മഹാസുദ്ധന്തോതി. തത്ഥ യോ "ഉപസമ്പദതോ പട്ഠായ യത്തകം നാമ കാലം അഹം സുദ്ധോ"തി ജാനാതി, തത്തകം അപനേത്വാ തതോ അവസേസേ രത്തിപരിച്ഛേദേ ഏകതോ കത്വാ ദാതബ്ബപരിവാസോ **ചൂളസുദ്ധന്തോ**. യോ പന സബ്ബസോ രത്തിപരിയന്തം ന ജാനാതി നസ്സരതി, തത്ഥ ച വേമതികോ, തസ്സ ദാതബ്ബോ **മഹാസുദ്ധന്തോ**. ആപത്തിപരിയന്തം ജാനാതു വാ, മാ വാ, അകാരണമേതം.

സമോധാനപരിവാസോ നാമ തിവിധോ ഓധാനസമോധാനോ അഗ്ഘസമോധാനോ മിസ്സകസമോധാനോതി. തത്ഥ യോ നിട്ഠിതപരിവാസോപി വാ നിട്ഠിതമാനത്തോപി വാ അനിക്ഖിത്തവത്തോ അഞ്ഞം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പുരിമാപത്തിയാ സമാ വാ ഊനതരാ വാ രത്തിയോ പടിച്ഛാദേതി, തസ്സ മൂലായ പടികസ്സനേന തേ പരിവുത്ഥദിവസേ ച മാനത്തചിണ്ണദിവസേ ച ഓധുനിത്വാ മക്ഖേത്വാ പുരിമായ ആപത്തിയാ മൂലദിവസപരിച്ഛേദേ പച്ഛാ ആപന്നം ആപത്തിം സമോദഹിത്വാ പുന ആദിതോ പട്ഠായ ദാതബ്ബപരിവാസോ **ഓധാനസമോധാനോ** നാമ. സചേ കസ്സചി ഏകാപത്തി ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നാ, ദ്വീഹപ്പടിച്ഛന്നാ, ഏവം യാവ ദസാഹപ്പടിച്ഛന്നാ, താസം അഗ്ഘേന സമോധായ താസം ദസാഹപ്പടിച്ഛന്നവസേന അവസേസാനം ഏകാഹപ്പടിച്ഛന്നാദീനമ്പി ദാതബ്ബപരിവാസോ **അഗ്ഘസമോധാനോ** നാമ. യോ പന നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ ഏകതോ കത്വാ ദാതബ്ബപരിവാസോ **മിസ്സകസമോധാനോ** നാമ. ദാനവിധി പന സബ്ബത്ഥ **ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൧൩൮ ആദയോ) ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ഏവം പരിവുത്ഥപരിവാസോ ഭിക്ഖു **മാനത്തം** ഭിക്ഖൂനം മാനനഭാവം **ഛ രത്തിയോ** അഖണ്ഡം കത്വാ **ചരേയ്യ** കരേയ്യ, സമ്പാദേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ സങ്ഘേന ഗണേന പുഗ്ഗലേന കതം തേന ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘമജ്ഝേ വത്തം സമാദാപേത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി"ന്തിആദിനാ **ഖന്ധകേ** വുത്തനയേന യാചാപേത്വാ തത്ഥേവ വുത്തനയേന മാനത്തദാനാദയോപി വേദിതബ്ബാ. ഇമിനാപി വത്തം നിക്ഖിപിതുകാമേന ചേ വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ ചതൂഹി പഞ്ചഹി സദ്ധിം പരിവാസേ വുത്തപ്പകാരം പദേസം ഗന്ത്വാ പുരിമനയേനേവ ഹേട്ഠാ വുത്തം സഹവാസാദിം അന്തമസോ ചതൂഹി ഊനത്താ ഊനേ ഗണേ ചരണദോസഞ്ച വജ്ജേത്വാ പടിപജ്ജിതബ്ബം. അപ്പടിച്ഛന്നാപത്തികസ്സ പന പരിവാസം അദത്വാ മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. ഏവം ചിണ്ണം കതം പരിനിട്ഠാപിതം മാനത്തം യേന , **തം** ഭിക്ഖും. വീസതി സങ്ഘോ ഗണോ അസ്സാതി **വീസതീഗണോ** ദീഘം കത്വാ, സോ **സങ്ഘോ അബ്ഭേയ്യ** സമ്പടിച്ഛേയ്യ, അബ്ഭാനകമ്മവസേന ഓസാരേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി, അവ്ഹേയ്യാതി വാ അത്ഥോ. ഏത്ഥാപി സമാദാനആരോചനയാചനാനി, കമ്മവാചാ ച **ഖന്ധകേ** വുത്തനയേന വേദിതബ്ബാ.

൨൯. ഏവം തേസു പടിപജ്ജിതബ്ബാകാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഛാദനസ്സ അങ്ഗാനി ദസ്സേതും **"ആപത്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ന ഉക്ഖിത്തോ **അനുക്ഖിത്തോ,** നത്ഥി അന്തരായോ അസ്സാതി **അനന്തരായോ**. സകത്ഥേ ത്തപച്ചയവസേന വാ, പഹുനോ ഭാവോ പഹുത്തം, തം അസ്സത്ഥീതി സദ്ധാദിവസേന വാ പഹുത്തോ. അനുക്ഖിത്തോ ച അനന്തരായോ ച പഹുത്തോ ചാതി ദ്വന്ദോ, തേസം ഭാവോ അനുക്ഖിത്താദിഗുണോ അനുക്ഖിത്ത...പേ॰... പഹുത്തതാ. ആപത്തി ച അനുക്ഖിത്ത...പേ॰... പഹുത്തതാ ച **ആപത്തി...പേ॰... പഹുത്തതായോ**. മ-കാരോ പദസന്ധിജോ. തഥാ തേന പകാരേന ആപത്തിആദീസു ചതൂസു ആപത്താദിപകാരേന സഞ്ഞീ തഥസഞ്ഞീ രസ്സവസേന. തസ്സ ഭാവോ **തഥസഞ്ഞിതാ,** യഥാവുത്തആപത്താദിസഞ്ഞിതാതി വുത്തം ഹോതി. **ച**-കാരോ വുത്തസമുച്ചയത്ഥോ. കമനം പത്ഥനം കാമോ, ഛാദേതും കാമോ **ഛാദേതുകാമോ**. ഇതി യഥാവുത്താ നവ, **അഥ ഛാദനാ** ചാതി ഏവം ദസ ച താനി അങ്ഗാനി ചാതി, തേഹി. **അരുണുഗ്ഗമമ്ഹി** അരുണസങ്ഖാതസ്സ പഠമബാലസൂരിയരംസിനോ ഉഗ്ഗമനേ സതി **ഛന്നാ** ഹോതി, ആപത്തീതി സേസോ.

തത്ഥായമധിപ്പായോ - യോ ഭിക്ഖു രാജചോരഅഗ്ഗിഉദകമനുസ്സഅമനുസ്സവാളസരീസപജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായാനം ദസന്നമേകസ്സാപി നത്ഥിതായ അനന്തരായികോ സമാനോ അനന്തരായികസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുനോ സന്തികം ഗന്തുഞ്ചേവ ആരോചേതുഞ്ച സക്കുണേയ്യതായ പഹു സമാനോ പഹുസഞ്ഞീ ഹുത്വാ തിവിധഉക്ഖേപനീയകമ്മാകരണേന അനുക്ഖിത്തോ സമാനോ അനുക്ഖിത്തസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ഗരുകാപത്തീതി സഞ്ഞീ ഗരുകംയേവ ആപത്തിം ഛാദേതുകാമോ ഹുത്വാ ഛാദേതി, തസ്സായം ആപത്തി ച ഛന്നാ ഹോതീതി. സചേ പനേത്ഥ അനാപത്തിസഞ്ഞീ വാ ഹോതി അഞ്ഞാപത്തിക്ഖന്ധസഞ്ഞീ വാ വേമതികോ വാ, അച്ഛന്നാ ഹോന്തി. ആരോചേന്തേന പന "മമ ഏകാപത്തിം ആപന്നഭാവം ജാനാഹീ"തിആദിനാ നയേന ആരോചേതബ്ബം. സചേ പന വത്ഥുസഭാഗാപത്തികസ്സ ആരോചേതി, താവ തപ്പച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി.

സങ്ഘാദിസേസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചീവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦. "ഖോമഞ്ച കോസേയ്യഞ്ചാ"തിആദിനാ നപുംസകവിഗ്ഗഹേന ദ്വന്ദേ കതേ **ഖോമ...പേ॰... ഭങ്ഗാനി**. തത്ഥ **ഖോമ**ന്തി ഗച്ഛജാതി. ഉപചാരതോ പന ഖോമേന ഖോമസുത്തേന വായിതന്തി തദ്ധിതേന ഉപചാരേന വാ ഖോമം ഖോമപടചീവരം, തഥാ അവസേസാനി. **സാണം** സാണവാകസുത്തേഹി വായിതം ചീവരം. **ഭങ്ഗം** ഖോമസുത്താദീനി സബ്ബാനി ഏകച്ചാനി വാ വോമിസ്സേത്വാ വായിതചീവരം. വാകമയമേവ വാതി കേചി. **കമ്ബല**ന്തി മനുസ്സലോമം വാളലോമഞ്ച ഠപേത്വാ സേസലോമേഹി വായിതം. **ഏതാനീ**തി ഖോമാദീനി യഥാവുത്താനി. സഹ അനുലോമേഹീതി **സാനുലോമാനി**. ജാതിതോ കപ്പിയാനി **ഛ** ചീവരാനി ഭവന്തി.

൩൧. ഇദാനി **"ദുകൂല"**ന്തിആദിനാ തേസം അനുലോമാനി ദസ്സേതി. തത്ഥ **ദുകൂല**ന്തി ദുകൂലസങ്ഖാതേന കേനചി വാകവിസേസേന വായിതം ചീവരം. **ചേവാ**തി സമുച്ചയേ, സോ ഉപരി ആകഡ്ഢിതബ്ബോ. **പട്ടുണ്ണ**ന്തി പട്ടുണ്ണേസു ജാതം പട്ടുണ്ണം. ദേസവാചിനോ ബഹുവചനന്താതി ബഹുവചനേന വിഗ്ഗഹോ. തഥാ സോമാരാ ച ചീനാ ച, തേസു ജാതം **സോമാരചീനജം**. ഇമാനി തീണി പാണകേഹി കതസുത്തമയാനി. ഏഹിഭിക്ഖൂനം പുഞ്ഞിദ്ധിയാ ജാതം **ഇദ്ധിജം,** തം പന ഖോമാദീനം അഞ്ഞതരം. **ദേവദിന്ന**ന്തി ദേവേഹി ദിന്നം കപ്പരുക്ഖേ

നിബ്ബത്തം ചീവരം. തദേതം ദുകൂലാദി തസ്സ തസ്സ യഥാവുത്തസ്സ ഖോമാദിനോ അനുലോമികം ഹോതി. തത്ഥ ലോമാനി അനുഗതം അനുലോമം, യഥാ സേസലോമാനി അനുഗതം ലോമം തദനുകൂലത്താ "അനുലോമ"ന്തി വുച്ചതി, തഥാ തംജാതിയകം യേസം കേസഞ്ചി അനുകൂലം സബ്ബമ്പി രുള്ഹീവസേന "അനുലോമ"ന്തി വുച്ചതി. തമേവ **അനുലോമികം,** അനുകൂലന്തി അത്ഥോ. കഥം? ദുകൂലം സാണസ്സ അനുലോമം, പട്ടുണ്ണാദീനി തീണി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി, ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നഞ്ച ഖോമാദീനമനുലോമന്തി.

൯൨-൯൩. ഏവം സാനുലോമാനി ചീവരാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അധിട്ഠാനാദികം ദസ്സേതും **"തിചീവര"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ അവുത്തേപി അവസ്സം വത്തബ്ബതായ സമ്ബന്ധത്ഥ ച-സദ്ദോ അജ്ഝാഹരിതബ്ബോ, തിചീവരഞ്ച...പേ॰... കണ്ഡുച്ഛാദിഞ്ച അധിട്ഠേയ്യ ന വികപ്പേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ തിണ്ണം ചീവരാനം സമാഹാരോ **തിചീവരം**. പരിക്ഖാരഞ്ച തം ചോളഞ്ചാതി **പരിക്ഖാരചോളം**. വസ്സസ്സ യോഗ്ഗാ വസ്സികാ, സാവ സാടികാ **വസ്സികസാടികാ**. പുഞ്ഛതി അനേനാതി പുഞ്ഛനം, മുഖസ്സ പുഞ്ഛനം മുഖപുഞ്ഛനം. നിസീദന്തി ഏത്ഥാതി നിസീദനം, മുഖപുഞ്ഛനഞ്ച നിസീദനഞ്ച **മുഖപുഞ്ഛനനിസീദനം** . സയനസുഖാദിം പടിച്ച അത്ഥരീയതീതി പച്ചത്ഥരണം, തദേവ **പച്ചത്ഥരണകം**. കണ്ഡും ഛാദേതീതി **കണ്ഡുച്ഛാദി. അധിട്ഠഹേ**തി "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തിആദിനാ നവന്നം നാമം ഗഹേത്വാ അധിട്ഠേയ്യ. **ന വികപ്പേയ്യാ**തി തസ്സ തസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ ന വികപ്പേയ്യ, തസ്സ തസ്സ പന നാമം അഗ്ഗഹേത്വാ "ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വികപ്പേയ്യാതി അധിപ്പായോ. **ഏത്ഥാ**തി ഇമേസു നവസു ചീവരേസു. **തിചീവര**ന്തി തിചീവരനാമേന അധിട്ഠിതം. തഥാ ഹി അധിട്ഠാനതോ പുബ്ബേ വിസും തിചീവരം നാമ നത്ഥി സങ്ഘാടിആദിപ്പഹോനകസ്സ പച്ചത്ഥരണാദിവസേനാപി അധിട്ഠാതും അനുഞ്ഞാതത്താ. തം **വിനാ ഏകാഹം** ഏകദിവസമ്പി. **ന വസേയ്യാ**തി അലദ്ധസമ്മുതികോ ഭിക്ഖു അവിപ്പവാസസീമതോ അഞ്ഞത്ഥ വാസം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. ഏവം സതി തിചീവരഞ്ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബം ഹോതി, പാചിത്തിയഞ്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി ദീപേതി. നിസീദനം വിനാ ചാതുമാസം ന വസേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. ചതുന്നം മാസാനം സമാഹാരോ ചതുമാസം, തമേവ **ചാതുമാസം**. തം അച്ചന്തസംയോഗവസേന.

൯൪. ഇദാനി **"ഇമ"**ന്തിആദിനാ "അധിട്ഠേയ്യാ"തി വുത്തമധിട്ഠാനം ദസ്സേതി. സങ്ഘാടിം "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി അധിട്ഠഹേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **അധിട്ഠഹേ**തി ഹത്ഥപാസേ ഠിതം ഏവം അധിട്ഠേയ്യ. **അഹത്ഥപാസ**ന്തി ഹത്ഥസ്സ പാസോ സമീപോ ഹത്ഥപാസോ, അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥബ്ഭന്തരോ. ദ്വാദസഹത്ഥബ്ഭന്തരോതിപി വദന്തി. നത്ഥി ഹത്ഥപാസോ ഏതിസ്സാതി അഹത്ഥപാസാ, തം **ഏതന്തി** അധിട്ഠഹേതി സമ്ബന്ധോ. കിം വുത്തം ഹോതി? അന്തോഗബ്ഭേ വാ ഉപരിപാസാദേ വാ തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തനയോഗ്ഗേ പദേസേ വാ ഠിതം ചീവരം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി അധിട്ഠേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. തതോ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബന്തിപി വദന്തി. **സേസേസുപീ**തി ഉത്തരാസങ്ഗാദികണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിപരിയന്തേസുപി അവസേസചീവരേസു. **അയം നയോ**തി അയമേവ നയോ. യഥാ സങ്ഘാടിയാ, ഏവം "ഇമം ഉത്തരാസങ്ഗം അധിട്ഠാമീ"തിആദി വുത്തനയോവാതി വുത്തം ഹോതി. അധിട്ഠഹന്തേന പന ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ കായവികാരം കരോന്തേന "ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായേന വാ അധിട്ഠാതബ്ബം, വചീഭേദമത്തം കത്വാ വാചായ വാ. പരിക്ഖാരചോളം നാമ പാടേക്കം നിധാനമുഖന്തി തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളമ്പി അധിട്ഠാതും വട്ടതീതി.

൩൫. ഇദാനി ഏവം അധിട്ഠഹതോ അഞ്ഞം ലദ്ധാ അധിട്ഠാതുകാമേന പച്ചുദ്ധരിത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി ദസ്സേതും **"അധിട്ഠഹന്തോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സങ്ഘാടി പഭുതി ആദി യസ്സ തം **സങ്ഘാടിപ്പഭുതി**. ഏതം "അധിട്ഠഹന്തോ"തി ഏത്ഥാപി "അധിട്ഠേയ്യാ"തി ഏത്ഥാപി കമ്മപദം, "പുബ്ബചീവര"ന്തി ഏത്ഥ പന വിസേസനം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. **പച്ചുദ്ധരിത്വാ**തി പരിച്ചജിത്വാ. പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹി സങ്ഘാടിആദീനി കരോതി, നിട്ഠിതേ രജനേ ച കപ്പേ ച ഇമം പരിക്ഖാരചോളം പച്ചുദ്ധരിത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബാനി. **പത്താധിട്ഠഹനേ**തി പത്തസ്സ അധിട്ഠാനേ. **തഥാ**തി ച യഥാ ചീവരേ, തഥാ പത്തേപി അധിട്ഠാനാദികം സബ്ബന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പന "ഇമം പത്തം, ഏതം പത്ത"ന്തി വാ വിസേസോ.

൩൬. ഇദാനി പച്ചുദ്ധാരവിധിം ദസ്സേതും **"ഏത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇമം വ** ഇതി വാ-സദ്ദോ രസ്സം കത്വാ നിദ്ദിട്ഠോ, സോ ഇതി-സദ്ദതോ പരം യോജേതബ്ബോ, തസ്മാ "ഏതം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി വാ "ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ"തി വാ സംസേതി സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **സംസേ**തി വദേയ്യ. **ഏവ**ന്തി യഥാ നാമേന സങ്ഘാടി പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, തഥാ ഉത്തരാസങ്ഗാദീനീതി അത്ഥോ. **വിദൂ**തി പച്ചുദ്ധരേതിമസ്സ കത്തുപദം, പഞ്ഞവാതി അത്ഥോ. സബ്ബത്ഥാപി ദൂരാസന്നതാദീ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബാ.

൩൭-൮. ഇദാനി സങ്ഘാടിആദീനം ഛന്നം പമാണപരിച്ഛേദം ദസ്സേതി **"സങ്ഘാടീ"**തിആദിനാ. പച്ഛിമോ അന്തോ **പച്ഛിമന്തോ,** തേന, പച്ഛിമകോടിയാതി അത്ഥോ. **ദീഘസോ**തി ദീഘതോ. മുട്ഠിയാ സഹിതം പഞ്ചകം യസ്സാ സാ മുട്ഠിപഞ്ചകാ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന പന **മുട്ഠിപഞ്ചകോ**. മുട്ഠി-സദ്ദേനേത്ഥ ഉപചാരവസേന കതമുട്ഠികോ ഹത്ഥോവ വുത്തോ. സുഗതസ്സ ചീവരതോ ഊനാതി സമാസോ. **അപീ**തി വുത്തസമുച്ചയേ, തേന യഥാവുത്തപച്ഛിമപ്പമാണാ ച അയഞ്ച ഉത്തമപ്പമാണാതി അത്ഥോ. "പച്ഛിമന്തേനാ"തി ഇദം **മുട്ഠിത്തികഞ്ച തിരിയ**ന്തി ഏത്ഥാപി അനുവത്തേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ച**-സദ്ദോ "ഉത്തമന്തേന സുഗതചീവരൂനാപി വട്ടതീ"തി ഇദം സമുച്ചിനോതി. തത്ഥ ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ ഏകാ സുഗതവിദത്ഥി, തായ വിദത്ഥിയാ നവ വിദത്ഥിയോ ദീഘതോ സുഗതചീവരപ്പമാണം, തിരിയം ഛ വിദത്ഥിയോ, തം പന വഡ്ഢകിഹത്ഥേന ദീഘതോ തേരസ ഹത്ഥാ ഏകാ ച വിദത്ഥി, തിരിയതോ നവ ഹത്ഥാ ഹോന്തി. തംവസേന ഉഭയത്ഥ ഊനതാ വിഞ്ഞാതബ്ബാ.

ഉത്തരാസങ്ഗോപി തത്തകോവാതി ദസ്സേതും **"തഥാ ഏകംസികസ്സപീ"**തി ആഹ. ഏകോ അംസോ ഏകംസോ, തത്ഥ കാതബ്ബന്തി തദ്ധിതേ **ഏകംസികം**. "അന്തരവാസകോ"ച്ചാദിനാ നിവാസനം ദസ്സേതി. തത്ഥ അന്തരം മജ്ഝപദേസോ, അന്തരേ മജ്ഝേ കടിപ്പദേസേ വാസോ വത്ഥം അന്തരവാസോ, സോയേവ **അന്തരവാസകോ. ചാപീ**തി സമുദായോ, ഏകോ വാ സമുച്ചയോ. അഡ്ഢേന തതിയോ ഭാഗോ **അഡ്ഢതേയ്യോ**. ഏത്ഥ ദ്വിന്നം ഹത്ഥകോട്ഠാസാനം സമ്പുണ്ണാനം തതിയകോട്ഠാസസംസിജ്ഝനേ കരണഭൂതാ അഡ്ഢ-സദ്ദനിദ്ദിട്ഠാ യാ വിദത്ഥി , സാവ തതിയോതി നിദ്ദിട്ഠോതി ഉപഡ്ഢഹത്ഥസങ്ഖാതോ തതിയോ ഭാഗോ അഡ്ഢതേയ്യോ. സോ ച നാനന്തരേന ദ്വിഹത്ഥതതിയതാ ലബ്ഭതീതി ദ്വേ ഹത്ഥാ, ഏകാ ച വിദത്ഥി അഡ്ഢതേയ്യോ. തംസന്നിയോഗേന പനേത്ഥ അന്തരവാസകോവ അഡ്ഢതേയ്യോതി വേദിതബ്ബോ. ദ്വേ ഹത്ഥാ യസ്സാതി ബാഹിരത്ഥസമാസോ. പാരുപനേനാപി സക്കാ നാഭിം പടിച്ഛാദേതുന്തി **"ദ്വിഹത്ഥോ"**തി വുത്തം. **വാ**-സദ്ദോ അഡ്ഢതേയ്യം വികപ്പേതി. തിരിയസ്സ അന്തോതി ഛട്ഠീതപ്പുരിസോ, തിരിയമേവ അന്തോതി വാ കമ്മധാരയോ "ഗാമന്തോ"തിആദീസു വിയ.

൩൯. **“നിസീദനസ്സാ”**തിആദിനാ നിസീദനചീവരം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ **നിസീദനം** നാമ സമേ ഭൂമിഭാഗേ ഏളകലോമാനി ഉപരൂപരി സന്ഥരിത്വാ കഞ്ജികാദീഹി സിഞ്ചിത്വാ കതോ ദ്വീസു ഠാനേസു ഫാലിതത്താ തീഹി ദസാഹി യുത്തോ പരിക്ഖാരവിസേസോ. **വിദത്ഥി ദ്വേ**തി ദ്വേ വിദത്ഥീ. **വിസാലതോ** പുഥുലതോ.

൪൦. **“കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദീ”**തിആദിനാ കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം ദസ്സേതി. തത്ഥ **കണ്ഡൂ**തി ഹി ന അത്ഥതോ നാനം, തഗ്ഗഹണേന പനേത്ഥ പിളകസ്സാവഥുല്ലകച്ഛാബാധം ഗയ്ഹതി. കണ്ഡും യഥാവുത്തം പിളകാദിം പടിച്ഛാദേതീതി കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി. പടിച്ഛദനം വാ പടിച്ഛാദോ, യഥാവുത്തകണ്ഡുയാ പടിച്ഛാദോ കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദോ, സോ അസ്സ അത്ഥീതി കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദീ, തസ്സ. **തിരിയ**ന്തി തിരിയതോ.

൪൧. **“വസ്സികാ”**തിആദിനാ വസ്സികസാടികം ദസ്സേതി, തം സുവിഞ്ഞേയ്യം.

൪൨. ഏവം പമാണവന്താനം പമാണം ദസ്സേത്വാ വുത്തപ്പമാണാതിക്കമേ ദോസം, കേസഞ്ചി പമാണാഭാവഗണനാഭാവഞ്ച ദസ്സേതും **“ഏത്ഥാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഏത്ഥാ**തി വുത്തപ്പമാണവന്തേസു ചീവരേസു. **തദുത്തരി** തതോ വുത്തപ്പമാണതോ ഉത്തരി നിപാതേന ഉത്തരി-സദ്ദേന തപ്പുരിസോ. **കരോന്തസ്സ** സമ്പാദേന്തസ്സ. **ഛേദനപാചിത്തീ**തി ഛേദനേന സഹിതാ പാചിത്തി, അതിരേകം ഛിന്ദിത്വാ പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. വുത്തപ്പമാണതോ പന അതിരേകഞ്ച ഊനകഞ്ച ‘‘പരിക്ഖാരചോള’’ന്തി അധിട്ഠാതബ്ബം. യേന മുഖം പുഞ്ഛന്തി, തം മുഖസമ്ബന്ധീതി മുഖസ്സ ചോളന്തി സമാസേ ദ്വന്ദോ. ആകങ്ഖിതം ഇച്ഛിതം പമാണന്തി കമ്മധാരയോ. തമേതേസമത്ഥീതി **ആകങ്ഖിതപ്പമാണികാ**. ഏത്ഥ ച തിചീവരാദീസു അവുത്തേപി ഗണനവിഭാഗേ പച്ചത്ഥരണമുഖപുഞ്ഛനപരിക്ഖാരചോളേ ഠപേത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ ഛക്കമേകേകമേവ വട്ടതി. മുഖപുഞ്ഛനചോളാനി പച്ചത്ഥരണാനി ച ബഹൂനിപീതി വിഞ്ഞാതബ്ബം.

൪൩. **ഗണനാ**തി ഏത്ഥ നപുംസകസ്സ ഇത്ഥിവചനേന യോഗാഭാവാ ‘‘ന ദീപിതാ’’തി ലിങ്ഗം വിപരിണാമേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, അട്ഠകഥായം ന പകാസിതാതി അത്ഥോ. തിണ്ണം പനേതേസം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവസേനേവ വുത്തം, വികപ്പനൂപഗപച്ഛിമേന പച്ഛിമപ്പമാണം അത്ഥിയേവ. ഇദാനി യസ്മാ തത്ഥ തം സബ്ബം ന ദീപിതം, തസ്മാ വികപ്പനൂപഗഥവികാദി സബ്ബം ഏകം ‘‘പരിക്ഖാരചോള’’ന്തി, ബഹൂനി ഏകതോ കത്വാ ‘‘പരിക്ഖാരചോളാനീ’’തിപി വത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ **“തഥാ”**തിആദിമാഹ. ഇമിനാ പരിക്ഖാരചോളം നാമ പാടേക്കം നിധാനമുഖന്തി ദസ്സേതി. **ഥവികാദിം** ഥവികാ ആദി യസ്സ പരിസ്സാവനാദിനോതി സമാസോ. വികപ്പസ്സ ഉപഗം **വികപ്പിയം,** തഞ്ച ഉപരി വക്ഖതി.

൪൪. ഇദാനി തിണ്ണം ചീവരാനം പടിഭാഗം ദസ്സേതും **“അഹതാ”**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ അഹതേന നവേന അധോതേന കപ്പം സദിസം അഹതകപ്പം, ഏകവാരധോതം. അഹതഞ്ച അഹതകപ്പഞ്ച **അഹതാഹതകപ്പാനി,** വത്ഥാനി, തേസം. ദ്വേ ഗുണാ പടലാനി യസ്സ സാതി ദുഗുണാ. ‘‘ഗുണോ പടലരാസീസൂ’’തി ഹി അഭിധാനപ്പദീപികാ. **ദുഗുണാ** ദുപട്ടാ, ഉത്തരസ്മിം ദേഹഭാഗേ ആസജ്ജീയതീതി **ഉക്കരാസങ്ഗോ**. ഏകച്ചം ഏകപട്ടം അസ്സ അത്ഥീതി **ഏകച്ചീ,** ഏകപട്ടോതി അത്ഥോ. നിപാതോ വാ ഏകച്ചീതി. **തഥാ**തി സമുച്ചയേ, അന്തരവാസകോ ചാതി വുത്തം ഹോതി. ഉപമായം വാ, യഥാ ഉത്തരാസങ്ഗോ ഏകച്ചിയോ, ഏവം അന്തരവാസകോതി അത്ഥോ.

൪൭. ''ഉതൂ''തി അനേകഉതു ഗഹിതാതി ഉതുതോ ദീഘകാലതോ ഉദ്ധടാ **ഉതുദ്ധടാ,** തേസം പിലോതികാനന്തി അത്ഥോ. **സേസാ**തി ഉത്തരാസങ്ഗഅന്തരവാസകാ. പംസു വിയ കുച്ഛിതം ഉലതി പവത്തതീതി **പംസുകൂലം,** രഥികാസുസാനസങ്കാരകൂടാദീനം യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം ചോളഖണ്ഡം, തസ്മിം. യാ യാ രുചീതി അബ്യയീഭാവേ **യഥാരുചി,** യാവദത്ഥം സതപട്ടമ്പി വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

൪൮. ഇദാനി തീസു ഛിന്ദിത്വാ കാതും അപ്പഹോന്തേസു കാതബ്ബവിധിം ദസ്സേതും **''തീസൂ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ തിചീവരസമുദായതോ ഏകദേസഭൂതാനം ദ്വിന്നമേകസ്സ ച സങ്ഖാഗുണേന നിദ്ധാരിയമാനത്താ **തീസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം. ഏകവചനസ്സ ബഹവത്ഥേന യോഗാഭാവതോ ദ്വിചീവരസങ്ഖാതബഹ്വത്ഥവസേന വചനം വിപരിണാമേത്വാ യാനി പഹോന്തി, താനി ദ്വേ വാപി ഛിന്ദിതബ്ബാനി, യം പഹോതി, തം ഏകം വാ ഛിന്ദിതബ്ബന്തി യോജേതബ്ബം. **പഹോന്തീ**തി പച്ഛിമചീവരപ്പമാണഛിന്നകാനി പഹോന്തി. **അപീ**തി സമ്ഭാവനേ, തീസു കാ കഥാതി അത്ഥോ. **അന്വാധി**ന്തി ആഗന്തുകപത്തം. അനു പച്ഛാ ആധീയതീതി അന്വാധി, യം ചീവരസ്സോപരി സങ്ഘാടിആകാരേന ആരോപേതബ്ബം. **അനാദിണ്ണ**ന്തി അനാരോപിതം അന്വാധികം. **ന ധാരേയ്യാ**തി ഇമിനാ യദി ധാരേയ്യ, ദുക്കടന്തി ദീപേതി.

൪൯-൫൭. ഇദാനി ''തിചീവരം ന വസേയ്യ വിനേകാഹ''ന്തി വുത്താനം തിണ്ണം അവിപ്പവാസലക്ഖണം ദസ്സേതും **''ഗാമേ''**തിആദിനാ **ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ** (പാരാ॰ ൪൭൭ ആദയോ) വുത്തപരിഹാരമാഹ. തത്ഥ ഗാമേ വാ...പേ॰... വിഹാരേ വാ തിചീവരം നിക്ഖിപിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ''പടോ ദഡ്ഢോ''തിആദീസു വിയ അവയവേപി സമുദായവോഹാരവസേന തീസു ഏകമ്പി **''തിചീവര''**ന്തി വുത്തം. **ഭിക്ഖുസമ്മുതിയഞ്ഞത്രാ**തി സങ്ഘേന ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദീയമാനം ചീവരേന വിപ്പവാസസമ്മുതിം വിനാ. **വിപ്പവത്ഥു**ന്തി ഏകൂപചാരനാനൂപചാരഗാമാദിതോ ബഹി, അഥ വാ നിവേസനാദീനം, തത്ഥ ച ഗബ്ഭോവരകാനം ചീവരസ്സ വാ ഹത്ഥപാസം അതിക്കമ്മ ചീവരേന വിപ്പയുത്തോ ഹുത്വാ വസിതും. ഏത്ഥ ച ഗാമാദീനം ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ ഏകകുലനാനാകുലസന്തകസ്സ ഗാമാദിനോ പരിക്ഖേപസ്സ, പരിക്ഖേപോകാസസ്സ ച വസേന സത്ഥഅബ്ഭോകാസാനം സത്തബ്ഭന്തരവസേന ച വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ ഏകോ അബ്ഭന്തരോ അട്ഠവീസതിഹത്ഥോ ഹോതി. ഏത്ഥ ച നിവേസനാദീനി ഗാമതോ ബഹി സന്നിവിട്ഠാനീതി ദട്ഠബ്ബം വിസും ഗാമസ്സ ഗഹിതത്താ, തഥാ ഉദോസിതാദീഹി അഞ്ഞം നിവേസനം.

തത്ഥ **ഉദോസിതോ** നാമ യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ. **പാസാദോ** ദീഘപാസാദോ. **ഹമ്മിയം** മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ. നാവാ ച അട്ടോ ച മാളോ ച ആരാമോ ച **നാവാ...പേ॰... ആരാമം,** തസ്മിം. **അട്ടോ** നാമ പടിരാജാദീനം പടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ. **മാളോ** ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ. **ആരാമോ** പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. സത്ഥോ ച ഖേത്തഞ്ച ഖലഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ. **സത്ഥോ** നാമ ജങ്ഘസത്ഥോ വാ സകടസത്ഥോ വാ. **ഖലം** വുച്ചതി ധഞ്ഞകരണം. **ദുമോ** നാമ ദുമമൂലം ഛായായ ഫുട്ഠോകാസോ ഉപചാരവസേന. **അബ്ഭോകാസോ** പന അഗാമകേ അരഞ്ഞേവ അധിപ്പേതോ.

൫൮. ഇദാനി ''ഏതം...പേ॰... സങ്ഘാടി''ന്തിആദിനാ നവന്നമേവ പച്ചുദ്ധാരോ വുത്തോ, ന പന തേസം കാലപരിച്ഛേദോതി തം ദസ്സേതും **''രോഗാ''**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ ദേവദത്തോ ദത്തോതി നാമേകദേസേനാപി നാമവോഹാരതോ വസ്സികസാടികാവ ''സാടികാ''തി പകരണവസേന ഗമ്മമാനത്ഥത്താ വുത്താ.

കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദികാ ച **രോഗവസ്സാനപരിയന്താ**. രോഗാ ച വസ്സാനാ ച മാസാ രോഗവസ്സാനാ, തേ തദതിക്കമേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബതായ പരിയന്താ യാസന്തി വിഗ്ഗഹോ.

കിം വുത്തം ഹോതി? വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേ കത്തികപുണ്ണമായ ഏവ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ. തഥാ കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദികാ ആബാധേസു വൂപസന്തേസ്വൂതി വുത്തം ഹോതി. ''പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ''തി ഹി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) വുത്തം. ഏത്ഥ പന കേചി ആചരിയാ ''പച്ചുദ്ധരിത്വാതി വസ്സികസാടികഭാവതോ അപനേത്വാ''തി വദിംസു, തം ന യുജ്ജതി. പച്ചുദ്ധാരവിനയകമ്മവിസയേയേവ പച്ചുദ്ധാര-സദ്ദസ്സ ദിട്ഠത്താ, ''ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) **പാളി**വചനതോ ച. ''ചാതുമാസം അധിട്ഠാതു''ന്തി ച ചതുന്നം മാസാനം അധിട്ഠാനേന സഹ അച്ചന്തസംയോഗോ ദസ്സിതോതി ന തേന അധിട്ഠാനഭേദോ വിഞ്ഞായതി. തേനേവ **കുരുന്ദട്ഠകഥായമ്പി** ''വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വചനതോ കത്തികപുണ്ണമായ ഏവ പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഹേമന്തേ വികപ്പേതബ്ബാതി വുത്തം. തസ്മാ ''വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപി കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി ആബാധവൂപസമേനാപി അധിട്ഠാനം വിജഹതീ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം. **മാതികാട്ഠകഥായ**മ്പി പച്ചുദ്ധാരവസേനാപി അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ഏവമത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏവഞ്ഹി സതി സബ്ബട്ഠകഥായോ സമേന്തി, യുത്തി ച അവിരുദ്ധാ ഹോന്തീതി. **തതോ പര**ന്തി പച്ചുദ്ധാരതോ ഉപരി. **വികപ്പേയ്യാ**തി കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേയ്യ. വസ്സികസാടികം കത്തികപുണ്ണമായം പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസേ വികപ്പേയ്യ, ഏവം അസതി ദുക്കടന്തി അധിപ്പായോ. **സേസാ**തി അപരേ സത്ത ചീവരാനി സേസാ. നത്ഥി പരിയന്തം വുത്തസദിസോ കാലപരിച്ഛേദോ ഏതേസന്തി **അപരിയന്തികാ**.

൮൦. ഇദാനി പച്ചത്ഥരണാദികം ചീവരചതുക്കം സദസാദികം വട്ടതി, നാപരന്തി ദസ്സേതും **''പച്ചത്ഥരണാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പരിക്ഖാരോ ച മുഖപുഞ്ഛനഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ. പരിക്ഖാരമുഖപുഞ്ഛനമേവ ചോളകന്തി കമ്മധാരയോ. ദ്വന്ദസമാസന്തേ സുയ്യമാനത്താ പന ചോളക-സദ്ദോ പരിക്ഖാര-സദ്ദതോ ച പരം ദട്ഠബ്ബോ ''പരിക്ഖാരചോളക''ന്തി. തം പന സാമഞ്ഞജോതനായ വിസേസേപി അവട്ഠാനതോ ഠപേത്വാ പഞ്ച ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളനാമേനാധിട്ഠിതാനി അവസേസം ദട്ഠബ്ബം. പച്ചത്ഥരണഞ്ച പരിക്ഖാരമുഖപുഞ്ഛനചോളകഞ്ച **പച്ചത്ഥരണ...പേ॰... ചോളകഞ്ച നിസീദനഞ്ചാ**തി ഏതം ചീവരചതുക്കം സദസമ്പി അരത്തമ്പി അനാദിണ്ണകപ്പമ്പി ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **സദസ**ന്തി സഹ യാഹി കാഹിചി ദസാഹീതി സദസം. സദസകേ ലബ്ഭമാനേ അദസമ്പി ലബ്ഭതേവാതി സദസമ്പി അദസമ്പി പുപ്ഫദസമ്പീതി ഏത്ഥ അത്ഥോ. **പി**-സദ്ദോ വുത്താവുത്തസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ. **അരത്ത**ന്തി നീലപീതാദിരജനേന അരഞ്ജിതമ്പി. **പി**-സദ്ദേന രഞ്ജിതനീലപീതാദികമ്പി അനാദിണ്ണകപ്പമ്പീതി. ആദിണ്ണോ കപ്പോ യസ്സ നത്ഥീതി തം **അനാദിണ്ണകപ്പമ്പി**. പി-സദ്ദേന ആദിണ്ണകപ്പമ്പി.

നനു ച ''ന ഭിക്ഖവേ സബ്ബനീലകാനി ചീവരാനി ധാരേതബ്ബാനീ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൭൨) സബ്ബനീലകസബ്ബപീതകസബ്ബലോഹിതകചീവരാനി സാമഞ്ഞേന പടിക്ഖിത്താനീതി കഥമിദം ചീവരചതുക്കം സദസാദികം വട്ടതി, കഥഞ്ച അനാദിണ്ണകപ്പമ്പി വട്ടതീതി? വുച്ചതേ - ''തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു കുസചീരം നിവാസേത്വാ''തിആദിനാ **ഉപ്പന്നവത്ഥൂ**സു (മഹാവ॰ ൩൭൧) ''ന ഭിക്ഖവേ കുസചീരം...പേ॰... തിത്ഥിയദ്ധജോ ധാരേതബ്ബോ. യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി

ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൭൫) ഉപ്പന്നവത്ഥുവസേനേവ നിവാസനപാരുപനസങ്ഘാതധാരണസ്സ പടിക്ഖിത്തത്താ ച തഥേവ **അട്ഠകഥായഞ്ച** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൨) ''സബ്ബനീലകാദീനി രജനം ധോവിത്വാ പുന രജിത്വാ ധാരേതബ്ബാനി, ന സക്കാ ചേ ഹോന്തി ധോവിതും, പച്ചത്ഥരണാനി വാ കാതബ്ബാനി, ദുപട്ടചീവരസ്സ വാ മജ്ഝേ ദാതബ്ബാനി, അച്ഛിന്നദസദീഘദസാനി ദസാ ഛിന്ദിത്വാ ധാരേതബ്ബാനി, കഞ്ചുകം ലഭിത്വാ ഫാലേത്വാ രജിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, വേഠനേപി ഏസേവ നയോ''തി നിവാസനപാരുപനവസേനേവ ധാരണപരിഭോഗാനം വുത്തത്താ ച **ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദേ** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൩൬൮) ''യം നിവാസേതും വാ പാരുപിതും വാ സക്കാ ഹോതി, തദേവ ചീവരന്തി വേദിതബ്ബ''ന്തി പഞ്ചന്നംയേവ കപ്പബിന്ദുനോ അനുഞ്ഞാതത്താ ച തിചീവരകണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിവസ്സികസാടികസങ്ഘാതാനി പഞ്ച ചീവരാനി കായപരിഹാരിയാനേവ അദസാനി അസബ്ബനീലകാദീനി കപ്പിയരജനരജിതാനി ആദിണ്ണകപ്പാനിയേവ ഹോന്തി, ന നിയമേന നിവത്ഥിതാനി പരാനി ചത്താരീതി ചീവരചതുക്കമേവ സദസാദികം അനാദിണ്ണകപ്പമ്പി വട്ടതീതി.

൭൫. സേസചീവരപഞ്ചകം അദസംയേവ രജിതംയേവ ആദിണ്ണകപ്പംവ കപ്പതീതി യോജനാ. **രജിത**ന്തി കപ്പിയരജനേന രജിതം. നിസീദനസ്സ യഥാവുത്തേനത്ഥേന സബ്ബത്ഥ അദസത്ഥം നിസേധേതും **''സദസംവ നിസീദന''**ന്തി വുത്തം. സതി ഹി സമ്ഭവേ ബ്യഭിചാരേ ച വിസേസനം സാത്ഥകം ഹോതി.

൭൬. ഇദാനി അനധിട്ഠിതേ അനിസ്സട്ഠേ ച കാ പവത്തീതി തം ദസ്സേതും **''അനധിട്ഠിത''**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അനധിട്ഠിത**ന്തി തിചീവരാദിവസേന അനധിട്ഠിതം. **അനിസ്സട്ഠ**ന്തി യസ്സ കസ്സചി ദാനലക്ഖണേന അദിന്നം. **വികപ്പേത്വാ പരിഭുഞ്ജയേ**തി വക്ഖമാനനയേന ഏകബഹുഭാവം, സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ വികപ്പേത്വാ പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിഭുഞ്ജേയ്യ. വക്ഖമാനനയേന പന വിഞ്ഞായതീതി ''പച്ചുദ്ധരിത്വാ''തി ന വുത്തം.

ഇദാനി ''വികപ്പേത്വാ''തി വുത്തം കീദിസം തം ഹേട്ഠിമന്തേന വികപ്പിയന്തി ആഹ **''ഹത്ഥോ''**തിആദി. തത്ഥ ഹത്ഥോ ദീഘേന യസ്സ തം **ഹത്ഥദീഘം. തതോ**തി തസ്മാ ഹത്ഥതോ. ഉപഡ്ഢോ ഹത്ഥസ്സ ദുതിയോ ഭാഗോ വിദത്ഥിസങ്ഘാതോ വിത്ഥാരേന യസ്സ തം **ഉപഡ്ഢവിത്ഥാരം**.

൭൭. ഇദാനി യഥാവുത്തവിധാനം തേചീവരികസ്സേവ വസേന, അപരോ പന അഞ്ഞഥാ പടിപജ്ജതീതി തം ദസ്സേതും **''തിചീവരസ്സാ''**തിആദിമാഹ . തത്ഥ നാമേനാധിട്ഠിതാനി തീണി ചീവരാനി ഏതസ്സാതി **തിചീവരോ**. തസ്സ വിനയതേചീവരികസ്സാതി അത്ഥോ, ന പരിക്ഖാരചോളനാമേന അധിട്ഠിതചീവരസ്സ. വിനയതേചീവരികസ്സ പന ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ വുത്തപരിഹാരോ നത്ഥി. **പരിക്ഖാരചോളിയോ**തി പരിക്ഖാരചോളമസ്സ അത്ഥീതി ണികേന യ-കാരോ. **സബ്ബ**ന്തി സകലം നവവിധമ്പി ചീവരം. **തഥാ വത്വാ**തി ഏകബഹുഭാവം, സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ ''ഇമം പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാമീ''തിആദിനാ വത്വാ. **അധിട്ഠതീ**തി അധിട്ഠാതി.

൭൮. അധിട്ഠിതചീവരം പന പരിഭുഞ്ജതോ കഥം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി തം ദസ്സേന്തോ **''അച്ഛേദാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അച്ഛേദോ ച വിസ്സജ്ജനഞ്ച ഗാഹോ ച വിബ്ഭമോ ചാതി ദ്വന്ദോ. **അച്ഛേദോ** നാമ ചോരാദീഹി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണം. **വിസ്സജ്ജനം** പരേസം ദാനം. **ഗാഹോ** വിസ്സാസേന ഗഹണം. **വിബ്ഭമോ** സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ഗിഹിഭാവൂപഗമനം. തദാപി തസ്സ അഞ്ഞസ്സ ദാനേ വിയ ചീവരസ്സ

നിരാലയഭാവേന പന പരിച്ചാഗോതി. **ടീകായം** പന ഭാദിസോ ഭിക്ഖുയേവാതി അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീതി അത്ഥം വികപ്പേത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗിഹിഭാവൂപഗമനം വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബം, കാരണം പനേത്ഥ അമ്ഹാകം ഗരൂഹിയേവ **സാരത്ഥദീപനിയം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ വ.ർന്നൻ) ''ഭിക്ഖുനിയാ 'ഹീനായാവത്തനേനാ'തി വിസേസേത്വാ അവുത്തത്താ ഭിക്ഖുനിയാ ഹി ഗിഹിഭാവൂപഗമനേ അധിട്ഠാനവിജഹനം വിസും വത്തബ്ബം നത്ഥി തസ്സാ വിബ്ഭമനേനേവ അസ്സമണീഭാവതോ''തി വുത്തം. നനു ച ഭിക്ഖുനോ അപ്പച്ചക്ഖാതസിക്ഖസ്സ ഗിഹിഭാവൂപഗമനേന അധിട്ഠാനവിജഹനേന നിരാലയഭാവോ കാരണഭാവേന വുത്തോ, ഏവം സതി പരിവത്തലിങ്ഗസ്സ നത്ഥി നിരാലയഭാവോതി കഥമസ്സ അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി? സച്ചമേതം, തഥാപി ബുദ്ധമതഞ്ഞൂഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൮.ന്നൻ) ''യം പനസ്സ ഭിക്ഖുഭാവേ അധിട്ഠിതം തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, തം അധിട്ഠാനം വിജഹതി, പുന അധിട്ഠാതബ്ബ''ന്തി വുത്തത്താ നത്ഥേത്ഥ ദോസോതി.

മാരണലിങ്ഗസിക്ഖാതി ഉത്തരപദലോപേന ഉപചാരേന വാ ലിങ്ഗപരിവത്തനം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ച ''ലിങ്ഗസിക്ഖാ''തി ച വുത്തം. ഇതി ഏതേ അട്ഠ സബ്ബേസു നവസു ചീവരേസു അധിട്ഠാനസ്സ വിയോഗോ വിപ്പവാസോ, തസ്സ കാരണാ ഹോന്തീതി പാഠസേസോ. തിചീവരസ്സ പന ന കേവലം ഇമേയേവ അട്ഠ, വിനിവിദ്ധഛിദ്ദഞ്ച അധിട്ഠാനവിയോഗകാരണന്തി ലിങ്ഗവചനഞ്ച പരിവത്തേത്വാ യോജേതബ്ബം. തത്ഥ അബ്ഭന്തരേ ഏകസ്സപി തന്തുനോ അഭാവേന വിനിവിദ്ധം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതഛിദ്ദംകനിട്ഠങ്ഗുലിനഖപിട്ഠിപ്പമാണം **വിനിവിദ്ധഛിദ്ദം**. തത്ഥ സങ്ഘാടിയാ ച ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ ച ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സ, തിരിയന്തതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ, അന്തരവാസകസ്സ പന ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സേവ തിരിയന്തതോ ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരതോ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, സൂചികമ്മം കത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. സൂചികമ്മം കരോന്തേന ച ഛിന്ദിത്വാ ദുബ്ബലട്ഠാനാപനയനേന ഛിദ്ദം അദസ്സേത്വാ കാതബ്ബം.

൭൭. ഇദാനി അകപ്പിയാനി ദസ്സേതും **''കുസാ''**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ കുസാ ച വാകാ ച ഫലകാനി ച, തേസം ചീരാനി **കുസ...പേ॰... ചീരാനി**. തത്ഥ കുസേന ഗന്ഥേത്വാ കതം കുസചീരം. തഥാ വാകേന ഗന്ഥേത്വാ കതം വാകചീരം, താപസാനം വക്കലം. ഫലകസണ്ഠാനാനി ഫലകാനി സിബ്ബിത്വാ കതം ഫലകചീരം. **കേസവാലജന്തി** കേസേഹി ച വാലേഹി ച ജാതം വായിതം കമ്ബലന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉലൂകപക്ഖാജിനക്ഖിപേതി** ഉലൂകാനം കോസിയസകുണാനം പക്ഖം പക്ഖേന കതം നിവാസനഞ്ച അജിനക്ഖിപം സലോമം സഖുരം അജിനമിഗാനം ചമ്മഞ്ച ധാരയതോ ഥുല്ലച്ചയന്തി സമ്ബന്ധോ.

൭൮. **കദലേരകക്കദുസ്സേസൂതി** കദലിയോ ച ഏരകോ ച അക്കോ ച, തേസം ദുസ്സാനി വത്ഥാനി, തേസു ചേവ മകചിവാകേഹി കതേ **പോത്ഥകേ ചാപി** ദുക്കടം. നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മം. കദലിദുസ്സാദിസദ്ദേന തംധാരണമധിപ്പേതം, തസ്മാ തംധാരണനിമിത്തം ദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. ''നീലകോ ചാ''തിആദിനാ ദ്വന്ദോ. സബ്ബോ നീലക...പേ॰... കണ്ഹകാതി കമ്മധാരയോ. നീലാദിവണ്ണയോഗേന വത്ഥം നീലാദി. **നീലകം** ഉമാപുപ്ഫവണ്ണം. **മഞ്ജേട്ഠം** മഞ്ജേട്ഠികവണ്ണം. **പീതം** കണികാരപുപ്ഫവണ്ണം. **ലോഹിതം** ജയസുമനപുപ്ഫവണ്ണം. **കണ്ഹകം** അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണം. സബ്ബ-സദ്ദോ പനേത്ഥ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ.

൭൭. **മഹാ...പേ॰... രത്തേ**തി മഹാരങ്ഗോ ച മഹാനാമരങ്ഗോ ച, തേഹി രത്തേ. ഏത്ഥാപി പുന സുയ്യമാനം സബ്ബസദ്ദമനുവത്തിയം, ''സബ്ബമഹാരങ്ഗരത്തേ''തിആദിനാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഇമിനാ ച അസബ്ബനീലകാദി കപ്പിയരജനരജിതം പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ നത്ഥി ദോസോതി ദീപേതി. തത്ഥ മഹാരങ്ഗോ സതപദിപിട്ഠിവണ്ണോ. മഹാനാമരങ്ഗോ സമ്ഭിന്നവണ്ണോ, സോ പന പണ്ഡുപലാസവണ്ണോ ഹോതി, പദുമവണ്ണോതിപി വദന്തി. **തിരീടകേ**തി തം നാമക രുക്ഖതചേ. **അച്ഛിന്നദീഘദസകേ**തി സബ്ബസോ അച്ഛിന്നത്താ അച്ഛിന്നാ ച മജ്ഝേ ഛിന്നത്താ ദീഘാ ച സാ ദസാ ച വത്ഥകോടി യസ്സാതി അഞ്ഞപദത്ഥസമാസോ. **ഫലപുപ്ഫദസേ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസിബ്ബിത്വാ കതാ ഫലസദിസാ ദസാ ''ഫലാ''തി വുച്ചന്തി, കേതകാദി പുപ്ഫസദിസാനി ''പുപ്ഫാനീ''തി ച, ഫലാ ച പുപ്ഫാ ച ദസാ യസ്സ, ഫലസദിസേ ദസേ, പുപ്ഫസദിസേ ദസേ ചാതി അത്ഥോ. **വേഠനേ**തി സീസവേഠനേ. **തഥാ**തി ഇമിനാ സബ്ബനീലകാദീസു ദുക്കടം അതിദിസതി. **സബ്ബ**ന്തി കുസചീരാദികം സകലം. അച്ഛിന്നം ചീവരം യസ്സ സോ ലഭതീതി സമ്ബന്ധോ.

ചീവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. രജനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൮. മൂലഞ്ച ഖന്ധോ ച തചോ ച പത്തഞ്ച ഫലഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച, തേസം പഭേദോതി ഛട്ഠീതപ്പുരിസോ. അഥ വാ പഭേദ-സദ്ദസ്സ കമ്മസാധനത്തേ താനിയേവ പഭേദോതി കമ്മധാരയോ, തതോ. രജന്തി ഏതേഹീതി **രജനാനി,** മൂലാദീനി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛ രജനാനി മൂലരജന''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൪൪) ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതത്താ വുത്തം **''രജനാ ഛപ്പകാരാനി, അനുഞ്ഞാതാനി സത്ഥുനാ''**തി.

൭൯. **മൂലേ**തി മൂലരജനേ ഹലിദ്ദിം വിവജ്ജിയ സബ്ബം ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. മഞ്ജേട്ഠിം ച തുങ്ഗഹാരകോ ചാതി ദ്വന്ദോ. അല്ലി-സദ്ദേന നീലി-സദ്ദേന ച തേസം ഗച്ഛജാതീനം പത്താനി ഗഹിതാനി ഉപചാരേന, തഥാ ലോദ്ദ-സദ്ദേന കണ്ഡുല-സദ്ദേന ച തചോ, കുസുമ്ഭ-സദ്ദേന കിം സുക-സദ്ദേന ച പുപ്ഫാനി. തേനേവ ച താനി നപുംസകാനി. **തുങ്ഗഹാരകോ** നാമ ഏകോ കണ്ടകരുക്ഖോ, തസ്സ ഹരിതാലവണ്ണം ഖന്ധരജനം ഹോതി. അല്ലിപത്തേന ഏകവാരം ഗിഹിപരിഭുത്തം രജിതും വട്ടതി. ഫലരജനേ സബ്ബമ്പി വട്ടതി.

രജനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൦. **അയോപത്തോ** നാമ അയസാ കാളലോഹേന നിബ്ബത്തോ പത്തോ. **ജാതിയാ** ഉക്കട്ഠാദീനം സാമഞ്ഞവസേന. **പമാണതോ**തി പരിച്ഛേദതോ. തയോ പത്താതി പാഠസേസോ.

൮൧. ''മഗധേസൂ''തി വത്തബ്ബേ **മഗധേ**തി വചനവിപല്ലാസേന വാ ''പച്ചാസാ സതീ''തിആദീസു വിയ സു-സദ്ദലോപേന വാ വുത്തം. **നാളിദ്വയതണ്ഡുലസാധിത**ന്തി ഏത്ഥ മഗധാപേക്ഖോപി നാളി-സദ്ദോ ദ്വയ-സദ്ദേന സമാസോ ഹോതി ഗമ്മകത്താതി നാളിയാ ദ്വയം നാളിദ്വയം. തത്ഥ മഗധനാളി നാമ അഡ്ഢതേരസപലാ ഹോതി. ഏത്ഥ ച അഡ്ഢതേരസപലാനി മാസാനന്തി വദന്തി. നാളിദ്വയേന പമിതാ തണ്ഡുലാ സുകോട്ടിതപരിസുദ്ധാ

അനുപഹതപുരാണസാലിതണ്ഡുലാ നാളിദ്വയതണ്ഡുലാ, തേഹി സാധിതം പചിതന്തി അത്ഥോ. **ഓദനന്തി** സമ്മാ സമ്പാദിതം അവസ്സാവിതോദനം. **സൂപന്തി** ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം നാതിഘനം നാതിതനുകം ഹത്ഥഹാരിയം സബ്ബസമ്ഭാരസങ്ഖതം മുഗ്ഗസൂപം. **ബ്യഞ്ജനഞ്ച തദൂപിയന്തി** തസ്സ ഓദനസ്സ ഉപിയം അനുരൂപം യാവ ചരിമാലോപപ്പഹോനകം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനഞ്ച ഉക്കട്ഠോ ഗണ്ഹാതീതി സമ്ബന്ധോ.

൬൨. **തസ്സാതി** യഥാവുത്തഓദനാദിനോ. **ഉപഡ്ഢോതി** ഉപഡ്ഢം നാളികോദനാദി അസ്സ അത്ഥീതി ഉപഡ്ഢോ. **ഏവ**-കാരേന അതിരേകം നിവത്തേതി. **തതോതി** യഥാവുത്തനാളികോദനാദിതോ. ഉക്കട്ഠതോ ഉക്കട്ഠോ ച ഓമകോമകോ ച അപത്തോതി യോജനാ. ഓമകതോ ഓമകോ **ഓമകോമകോ**. ഇമിനാ പുന പത്തദ്വയദസ്സനേന പമാണതോ തയോപി പത്താ വിഭാഗതോ നവ ഹോന്തീതി ദീപേതി. തത്ഥ യസ്മിം മഗധനാളിദ്വയതണ്ഡുലോദനാദികം സബ്ബമ്പി വഡ്ഢനപക്ഖേ ഠിതം പക്ഖിത്തം സചേ പത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, സുത്തേന വാ ഹീരേന വാ ഛിന്ദന്തസ്സ സുത്തസ്സ വാ ഹീരസ്സ വാ ഹേട്ഠിമന്തം ഫുസതി, അയം **ഉക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം **ഉക്കട്ഠോമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി അന്തോഗതമേവ, അയം **ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ. "ഏകം നാളികോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം വുത്തനയേനേവ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, അയം മജ്ഝിമോ നാമ പത്തോ"തിആദിനാ **മജ്ഝിമമജ്ഝിമോമകമജ്ഝിമുക്കട്ഠാ** ച "യത്ഥ ഉപഡ്ഢനാളികോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി , അയം ഓമകോ നാമ പത്തോ"തിആദിനാ **ഓമകഓമകോമകഓമകുക്കട്ഠാ** ച പത്താ ഉക്കട്ഠേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ. തേസു ദ്വേ അപത്താ ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, നാധിട്ഠാനൂപഗാ, ന വികപ്പനൂപഗാ.

൬൩. കപ്പോ സകോ അതിരേകപത്തോ ദസാഹപരമം ധാരേയ്യാതി യോജനാ. തത്ഥ **കപ്പോതി** കപ്പിയോ. **സകോതി** അത്തനോ സന്തകോ. കപ്പിയത്താ പന അത്തസന്തകത്താ ച സത്തന്നമ്പി അധിട്ഠാനവികപ്പനൂപഗതാ വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി, മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി പക്കോ അധിട്ഠാനൂപഗോ ച വികപ്പനൂപഗോ ച, തഥാ ഉഭോപി കാകണികമത്തസ്സാപി മൂലസ്സ അനവസേസേത്വാ ദിന്നേ, സബ്ബസോ അത്തസന്തകത്തേ വിഞ്ഞാതേ ച അധിട്ഠാനവികപ്പനൂപഗാതി ദട്ഠബ്ബം. **അതിരേകപത്തോതി** അനധിട്ഠിതാവികപ്പിതതായ അതിരേകപത്തോ. അധിട്ഠാനപച്ചുദ്ധാരാ പനേത്ഥ ചീവരേ വുത്താവ. വികപ്പേന്തേന പന പത്താനം ഏകബഹുഭാവം, സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ "ഇമം പത്ത"ന്തി വാ "ഇമേ പത്തേ"തി വാ "ഏതം പത്ത"ന്തി വാ "ഏതേ പത്തേ"തി വാ വത്വാ "തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വത്തബ്ബം. സമ്മുഖാദിഭേദോ പനേത്ഥ ചീവരേ വക്ഖമാനനയേന വേദിതബ്ബോ. **ദസാഹപരമന്തി** ദസ അഹാനി പരമോ പരിച്ഛേദോ അസ്സാതി ദഹാഹപരമോ, കാലോ, തം. അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **ധാരേയ്യോതി** പരിഭോഗവസേന ധാരേതബ്ബോ. തസ്മിംകാലേ അതിനാമിതേ പത്തോ നിസ്സഗ്ഗിയോ ഹോതീതി യോജനാ. **അതിനാമിതേതി** അതിക്കാമിതേ **നിസ്സഗ്ഗിയോ** ഹോതി, ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ **പദഭാജനീയേ** (പാരാ० ൬൦൨) വുത്തനയേന പത്തോ നിസ്സജ്ജിതബ്ബോ ഹോതി, തഥാ സതി പാചിത്തിയാപത്തി ചസ്സ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൬൪. **"അച്ഛേദാ"**തിആദി ചീവരേ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ. അയം പന വിസേസോ - **മരണുദ്ധടാതി** ഉദ്ധരണം ഉദ്ധടം, പച്ചുദ്ധാരോ. മരണഞ്ച ഉദ്ധടഞ്ച

മരണുദ്ധടാ, തസ്മാ. **ഛിദ്ദേനാ**തി യേന കങ്ഗുസിത്ഥം നിക്ഖമതി ചേവ പവിസതി ച, തേന മുഖവട്ടിതോ ഹേട്ഠാ ദ്വങ്ഗുലഛിദ്ദേന. **പത്താധിട്ഠാനമുജ്ഝതീ**തി പത്തോ അധിട്ഠാനം ഉജ്ഝതി വിസ്സജ്ജതി.

൬൭. ഇദാനി **"പത്ത"**ന്തിആദിനാ അഞ്ഞഥാ പരിഹരണേ ദുക്കടം ദസ്സേതി. തത്ഥ സോദകം പത്തം ന പടിസാമേയ്യാതി യോജനാ. **ന പടിസാമേയ്യാ**തി ഗുത്തട്ഠാനേ ന നിക്ഖിപേയ്യ, "സോദകം പത്തം ഉണ്ഹേ ന ച ഓതപേ"തിആദിനാ ച യോജനീയം. **ന ച ഓതപേ**തി നേവ ഈസകം താപേയ്യ. **ന നിദഹേ**തി നിരുദകം കത്വാപി ഭുസം ന നിദഹേയ്യ, വോദകം കത്വാ ഈസകം താപേയ്യാതിപി ബ്യതിരേകത്ഥോ. **ഭൂമ്യാ ന ഠപേ**തി ഖരായ ഭൂമിയാ ന ഠപേയ്യ. യത്ഥ പന വണ്ണോ ന ദുസ്സതി, ഏവരൂപായ മത്തികായ പരിഭണ്ഡകതായ ഭൂമിയാ വാ തഥാരൂപായ ഏവ വാലികായ വാ നിക്കുജ്ജിത്വാ ഉക്കുജ്ജിത്വാ ഠപേതും വട്ടതി. **നോ ച ലഗ്ഗയേ**തി ഭിത്തിഖിലാദീസു ന ഓലമ്ബേയ്യ.

൬൮. "മിഡ്ഢന്തേ വാ"തിആദിനാ വത്വാ പത്തം ഠപേതും ന ച കപ്പതീതി യോജേതബ്ബം. **മിഡ്ഢന്തേ**തി ആളിന്ദകമിഡ്ഢികാദീനം മിഡ്ഢീനം അന്തേ. സചേ പന പരിവത്തേത്വാ തത്ഥേവ പതിട്ഠാതി, ഏവരൂപായ വിത്ഥിണ്ണായ മിഡ്ഢിയാ ഠപേതും വട്ടതി. **പരിഭണ്ഡന്തേ വാ**തി ബാഹിരപസ്സേ കതായ തനുകായ മിഡ്ഢികായ അന്തേ വാ. ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ സമുച്ചയേ, സോ ച പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ. അങ്കേ പന അംസബദ്ധകേന അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപേതുഞ്ച വട്ടതി. ഛത്തേപി ഭണ്ഡകേന സദ്ധിം ബന്ധിത്വാ വാ അട്ടം കത്വാ വാ ഠപേതും വട്ടതി. മഞ്ചേപി അഞ്ഞേന സദ്ധിം ബന്ധിത്വാ ഠപേതും, അടനിയം ബന്ധിത്വാ ഓലമ്ബേതും വട്ടതി.

൬൯. പത്തേന ഉച്ഛിട്ഠോദകഞ്ച ചലകട്ഠികഞ്ച ന നീഹരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉച്ഛിട്ഠോദക**ന്തി മുഖവിക്ഖാലനോദകം. ചലകാനി ച ചബ്ബേത്വാ അപവിദ്ധാമിസാനി അട്ഠികാനി മച്ഛമംസഅട്ഠികാനി ച **ചലകട്ഠികം**. പത്തം പടിഗ്ഗഹം കത്വാ ഹത്ഥം ധോവിതുമ്പി ഹത്ഥധോതാദി ഉദകമ്പി പത്തേ ആകിരിത്വാ നീഹരിതുമ്പി അനുച്ഛിട്ഠം സുദ്ധപത്തം ഉച്ഛിട്ഠഹത്ഥേന ഗണ്ഹിതുമ്പി ന വട്ടതി. മച്ഛമംസഫലാഫലാദീനി ഖാദന്തോ യം തത്ഥ അട്ഠിം വാ ചലകം വാ ഛഡ്ഡേതുകാമോ ഹോതി, തം പത്തേ ഠപേതും ന ലഭതി. മുഖതോ നീഹടം പന യം കിഞ്ചി പുന അഖാദിതുകാമോ പത്തേ ഠപേതും ന ലഭതി. സിങ്ഗിവേരാദീനി ഡംസിത്വാ പുന ഠപേതും ലഭതി. **പത്തഹത്ഥോ**തി പത്തോ ഹത്ഥേ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. "പത്തഹത്ഥോ, കവാട"ന്തി ച ഉപലക്ഖണമേതം. യത്ഥ കത്ഥചി സരീരാവയവേ പന പത്തസ്മിം സതി യേന കേനചി സരീരാവയവേന കവാടം പണാമേതും, ഘടികം വാ ഉക്ഖിപിതും, സൂചിം വാ കുഞ്ചികായ അവാപുരിതും ന ലഭതി. അംസകൂടേ പന പത്തം ലഗ്ഗേത്വാ യഥാസുഖം അവാപുരിതും ലഭതി.

൭൦. ഭൂമിയാ ഭൂമിസമ്ബന്ധീ ആധാരകോ, തസ്മിം ദന്തവല്ലിവേത്താദീഹി കതേ വലയാധാരകേ ച ഏകദാരുനാ കതേ **ദാരുആധാരകേ** ച ബഹൂഹി ദണ്ഡേഹി കതേ **ദണ്ഡാധാരകേ** ച യത്ഥ ഠപിതോ പത്തോ യഥാ പരിവത്തിത്വാ ന പരിപതതി, തഥാ സുട്ഠു സജ്ജിതേ തസ്മിം പത്തസ്സുപരി പത്തോതി ഏവരൂപേ **ദുവേ പത്തേ** ഠപേയ്യാതി പദത്ഥയോജനാ. ഭമകോടിസദിസോ പന ദാരുആധാരകോ തീഹി ദണ്ഡകേഹി ബദ്ധോ ദണ്ഡാധാരകോ ച ഏകസ്സപി പത്തസ്സ അനോകാസോ, തത്ഥ ഠപേത്വാപി ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. **ഭൂമിയ**ന്തി കടസാരകാദിനാ അത്ഥതായ ഭൂമിയാ പന നിക്കുജ്ജിത്വാ വാ പടികുജ്ജിത്വാ വാ **ഏകം** പത്തം ഠപേയ്യാതി യോജനാ.

൯൯. ഇദാനി അകപ്പിയപത്തേ ദസ്സേതി **“ദാരൂ”**തിആദിനാ. തത്ഥ സുവണ്ണമേവ സോവണ്ണം. ദാരു ച രൂപിയഞ്ച സോവണ്ണഞ്ച മണി ച വേളുരിയഞ്ച ദാരു…പേ॰… വേളുരിയാനി, തേഹി നിബ്ബത്താ **ദാരു…പേ॰… മയാ** . ദീഘോ പന ‘‘വേളുരിയാമയാ’’തി ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം കതോ. ഏവമുപരിപി താദിസം വിഞ്ഞേയ്യം. തത്ഥ ഇന്ദനീലാദി **മണി** നാമ. കംസോ ച കാചോ ച തിപു ച സീസഞ്ച ഫലികാ ച തമ്ബലോഹോ ചാതി ദ്വന്ദോ, തേഹി ജാതാ **കംസ…പേ॰… ജാ**. തത്ഥ കംസ-സദ്ദേന വട്ടലോഹോപി സങ്ഗഹിതോ. സേതം **തിപു,** കണ്ഹം **സീസം**.

൬൦. **ഛവസീസമയോ**തി ഛവസ്സ മതമനുസ്സസ്സ സീസം സീസകപാലം, തേന നിബ്ബത്തോ ഛവസീസമയോ. ഘടി ച തുമ്ബഞ്ച, തേസം കടാഹോ, തേഹി ജാതാതി **ഘടിതുമ്ബകടാഹജാ**. തത്ഥ **ഘടീ**തി ഘടോയേവ. **തുമ്ബം** അലാബു. ഇതി ഇമേ സബ്ബേ പത്താ അകപ്പിയാ വുത്താ, ദുക്കടവത്ഥുകാ ച വുത്താതി യോജനാ. തത്ഥ രൂപിയാദീസു ചതൂസു സചേ ഗിഹീ ഭത്തഗ്ഗേസു സുവണ്ണതട്ടകാദീസു ബ്യഞ്ജനം കത്വാ ഉപനാമേന്തി, ആമസിതും ന വട്ടതി. കംസകാചഫലികജാനി പന തട്ടകാദീനി ഭാജനാനി പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേനേവ ന വട്ടന്തി, സങ്ഘികപരിഭോഗേന വാ ഗിഹിവികടാനി വാ വട്ടന്തി. ഘടിതുമ്ബകടാഹജാ പന ലഭിത്വാ പരിഹരിതും ന വട്ടന്തി, താവകാലികം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടന്തി.

പത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഥാലകനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൬൧-൨. ദാരു …പേ॰… വേളുരിയാമയാ അകപ്പിയാ, ഫലികാകാചകംസജാ ഥാലകാ ഗിഹിസന്തകാ സങ്ഘികാ ച കപ്പിയാ, തുമ്ബഘടിജാ താവകാലികാ കപ്പിയാതി സമ്ബന്ധോ. കപ്പന്തി പരികപ്പന്തി അവിരോധിഭാവേനേവാതി കപ്പാ, തഥാ കപ്പിയാ. ന കപ്പാ **അകപ്പാ**. സങ്ഘസ്സ ഇമേ **സങ്ഘികാ**. താവ-സദ്ദോ അവധിമ്ഹി. താവ ഭോജനാവധിഭൂതോ കാലോ ഏതാസന്തി **താവകാലികാ** , ഭുഞ്ജിത്വാ ഛഡ്ഡേതബ്ബാ, ന പരിഹരിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

ഥാലകനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൬൩. യേന ഇരിയാപഥേന ഉപലക്ഖിതോ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം യം കിഞ്ചി ഭോജനം **ഭുഞ്ജമാനോ അയം** ഭിക്ഖു കപ്പിയാനം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം ഹത്ഥപാസോപനീതാനം **പവാരിതോ, തതോ** ഇരിയാപഥതോ **അഞ്ഞേന** ഇരിയാപഥേന **അനതിരിത്തകം** യാവകാലികം **ഭുഞ്ജേയ്യ** ചേ, ഇമസ്സ **പാചിത്തി** ഹോതീതി പദത്ഥയോജനാ. ഭുഞ്ജനത്ഥായ പടിഗ്ഗഹണേ പന ദുക്കടം. തത്ഥ ഇരിയായ കായികകിരിയായ പഥോ പവത്തനൂപായോ **ഇരിയാപഥോ,** ഠാനഗമനനിസജ്ജനസയനാനി. പവാരേതി പടിക്ഖിപതീതി **പവാരിതോ,** അഥ വാ പവാരണം പടിക്ഖിപനം പവാരിതം, തമസ്സ അത്ഥീതി **പവാരിതോ,** കതപ്പവാരണോ കതപ്പടിക്ഖേപോതി അത്ഥോ, അഥ വാ പരിവേസകേന വാരീയതീതി **പവാരിതോ** പടിക്ഖേപിതോ. **അനതിരിത്തക**ന്തി യം പവാരേത്വാ ആസനാ വുട്ഠഹന്തസ്സ “അലമേതം സബ്ബ”ന്തി ഏവം അതിരിത്തകരണാദീഹി സത്തഹി വിനയകമ്മാകാരേഹി കപ്പിയം കതം, തഞ്ച “അജ്ജ വാ യദാ വാ ഇച്ഛതി, തദാ ഖാദിസ്സതീ”തി ആഹടം, ഗിലാനാതിരിത്തഞ്ച അതിരിത്തം അധികന്തി വുച്ചതി, തതോ അഞ്ഞം അനതിരിത്തകം അനധികന്തി അത്ഥോ. കുസലം ചിത്തം പാതേതീതി **പാചിത്തി,** തസ്മാ ഇത്ഥിയം തിമ്ഹി ത-കാരസ്സ ച-കാരേ, ദ്വിത്തേ ച

പാചിത്തി. യാമകാലികം സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹതോ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ.

൬൪. ഇദാനി യായ പവാരിതാ, സാ പഞ്ചങ്ഗസമ്പന്നായേവ പവാരണാ നാമ ഹോതീതി ദസ്സേതും **"അസന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അസന**ന്തി ഭുഞ്ജമാനസ്സ ഭുഞ്ജനം. ഇമിനാ യം വിപ്പകതം ഭോജനം, തം ദസ്സേതി. **ഭോജനഞ്ചേവാ**തി പവാരണപ്പഹോനകം ഭോജനഞ്ചേവ ഹോതീതി. **അഭിഹാരോ**തി ദായകസ്സ കായേന പവാരണപ്പഹോനകസ്സ അഭിഹരണം, ന വാചായ. **സമീപതാ**തി അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപ്പമാണസങ്ഖാതാ സമീപതാ ച. എത്ഥ പന സചേ ഭിക്ഖു നിസിന്നോ ഹോതി, ആസനസ്സ പച്ഛിമന്തതോ പട്ഠായ, സചേ ഠിതോ, പണ്ഹിഅന്തതോ പട്ഠായ, സചേ നിപന്നോ, യേന പസ്സേന നിപന്നോ, തസ്സ പാരിമന്തതോ പട്ഠായ ദായകസ്സ ഠിതസ്സ വാ നിസിന്നസ്സ വാ നിപന്നസ്സ വാ ഠപേത്വാ പസാരിതഹത്ഥം യം ആസന്നതരം അങ്ഗം, തസ്സ ഓരിമന്തേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥപാസോ വേദിതബ്ബോ. **കായവാചാപടിക്ഖേപോ**തി തസ്സ അഭിഹടഭോജനസ്സ അങ്ഗുലിചലനാദികായവികാരേന വാ "അല"ന്തിആദിനാ വചീവികാരേന വാ പടിക്ഖിപനം. ഇതി ഇമേഹി പഞ്ചഹങ്ഗേഹി പവാരണാ പകാരയുത്തവാരണാ പഞ്ചഅങ്ഗാതി സമ്ബന്ധോ. പഞ്ച അങ്ഗാനി യസ്സാ സാ **പഞ്ചഅങ്ഗാ**.

൬൫. ഇദാനി ഏതേസു ഓദനാദിപഞ്ചവിധം ഭോജനം ദസ്സേത്വാ താനി ച പുന വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **"ഓദനോ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **സാലീ**തി രത്തസാലിആദികാ സബ്ബാപി സാലിജാതി. **വീഹീ**തി സബ്ബാപി വീഹിനാമികാ വീഹിജാതി. **കങ്ഗൂ**തി സേതരത്തകാളഭേദാ സബ്ബാപി കങ്ഗുജാതി. **കുദ്രൂസോ** നാമ കാളകോദ്രവോ. **വരകോ** നാമ സേതവണ്ണോ കോദ്രവോ. യവഗോധുമേസു പന ഭേദോ നത്ഥി. ഏവം യഥാവുത്താനം സാനുലോമാനം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ഭോജ്ജയാഗു ചാതി സമ്ബന്ധോ. **ഭോജ്ജയാഗു ചാ**തി ഉണ്ഹം വാ സീതലം വാ ഭുഞ്ജന്താനം ഭോജനകാലേ ഗഹിതട്ഠാനേ ഓധി പഞ്ഞായതി, സാ ഭോജ്ജയാഗു. **ച**-സദ്ദേന ഓദനോ ചാതി സമ്ബന്ധോ , ഓദനോ നാമാതി അത്ഥോ. സചേ പന ഭത്തേ ഉദകകഞ്ജികഖീരാദീനി ആകിരിത്വാ "യാഗും ഗണ്ഹഥാ"തി ദേന്തി, കിഞ്ചാപി തനുകാ ഹോതി, പവാരണം ജനേതി. സചേ പന ഉദകാദീസു പക്ഖിപിത്വാ പചിത്വാ ദേന്തി, യാഗുസങ്ഗഹമേവ ഗച്ഛതി. സചേ പന തനുകായപി യാഗുയാ സാസപമത്തമ്പി മച്ഛമംസഖണ്ഡം വാ ന്ഹാരു വാ പക്ഖിത്തം ഹോതി, പവാരണം ജനേതി.

൬൬. സാമാകാദിതിണം കുദ്രൂസകേ സങ്ഗഹം ഗതം, വരകചോരകോ വരകേ സങ്ഗഹം ഗതോ, നീവാരോ ചേവ സാലിയം സങ്ഗഹം ഗതോതി യോജനാ. **സാമാകാദിതിണ**ന്തി സാമാകോ ആദി യസ്സ, തമേവ തിണം തിണധഞ്ഞന്തി സമാസോ.

൬൭. **ഭട്ഠധഞ്ഞമയോ**തി ഖരപാകഭജ്ജിതേഹി സത്തവിധേഹി ധഞ്ഞേഹി കോട്ടേത്വാ കതോ, അന്തമസോ ചുണ്ണമ്പി കുണ്ഡകമ്പി സത്തു നാമാതി അത്ഥോ. സമപാകഭജ്ജിതാനം പന ആതപസുക്ഖാനം വാ തണ്ഡുലാനം സത്തു വാ കുണ്ഡകാനി ഏവ വാ ന പവാരേന്തി. യവേന സമ്ഭവോ ഉപ്പത്തി അസ്സാതി **യവസമ്ഭവോ, കുമ്മാസോ** കുമ്മാസോ നാമ. മുഗ്ഗാദീഹി കതോ പന പവാരണം ന ജനേതി. **കപ്പിയോ ചാ**തി കപ്പിയോയേവ മംസോ "മംസോ"തി വുത്തോതി യോജനാ. **ചാ**തി അവധാരണേ. അകപ്പിയോ പന പടിക്ഖിപിതബ്ബോവ. പടിക്ഖിത്തോപി ന പവാരേതി. ഉദകേ സമ്ഭവോ യസ്സ സോ മച്ഛോ നാമ. ദ്വീസു പനേതേസു സചേ

യാഗും പിവന്തസ്സ യാഗുസിത്ഥമത്തേസുപി മച്ഛഖണ്ഡേസു വാ മംസഖണ്ഡേസു വാ ഏകം ഖാദിതം ഏകം ഹത്ഥേ വാ പത്തേ വാ ഹോതി, സോ ചേ അഞ്ഞം പടിക്ഖിപതി, പവാരേതി. ദ്വേപി ഖാദിതാനി ഹോന്തി, മുഖേ സാസപമത്തമ്പി അവസിട്ഠം നത്ഥി, സചേപി അഞ്ഞം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി.

൭൮. ഇദാനി "കീദിസം ഭുഞ്ജന്തോ കിന്തി വത്വാ ഉപനീതം കിം നാമ നിസേധേന്തോ പവാരേതി നാമാ"തി ചോദനം മനസി നിധായാഹ **"ഭുഞ്ജന്തോ"**തിആദി . തത്ഥ കപ്പം വാ അകപ്പം വാ പഞ്ചസു ഭോജനേസു യം കിഞ്ചി **ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ** ഭിക്ഖു **തന്നാമേന** തേസം പവാരണാജനകഭോജനാനം നാമേന വാ **"ഇമ"ന്തി** സാമഞ്ഞേന **വാ** വത്വാ **അഭിഹടം** ഹത്ഥപാസോപനീതം **കപ്പം** കപ്പിയം യഥാവുത്തഭോജനം **നിസേധയം** നിസേധയന്തോ പവാരേയ്യാതി പദത്ഥസമ്ബന്ധോ. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - യേന ചേ അകപ്പിയമംസഞ്ച കുലദൂസനവേജ്ജകമ്മഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനസാദിതരൂപിയാദീഹി നിബ്ബത്തം അകപ്പിയഭോജനഞ്ച തഥാ അഞ്ഞഞ്ച കപ്പിയം വാ അകപ്പിയം വാ ഏകസിത്ഥമത്തമ്പി അജ്ഝോഹടം ഹോതി, സോ സചേ പത്തമുഖഹത്ഥേസു യത്ഥ കത്ഥചി ഭോജനേ സതി സാപേക്ഖോവ അഞ്ഞം ഹത്ഥപാസേ ഠിതേന "ഓദനം ഗണ്ഹഥാ"തിആദിനാ പവാരണപ്പഹോനകസ്സേവ നാമേന വാ "ഇമ"ന്തി സാമഞ്ഞവസേനേവ വാ കായേനേവ അഭിഹടം വുത്തലക്ഖണം കപ്പിയമേവ ഭോജനം കേവലം വാ മിസ്സം വാ കായേന വാ വാചായ വാ പടിക്ഖിപതി പവാരേതീതി. "ആകിര ആകിര, കോട്ടേത്വാ കോട്ടേത്വാ പൂരേഹീ"തി പന വത്തും വട്ടതി.

൭൯-൮൦. ഇദാനി യേ പവാരണം ന ജനേന്തി, തേ ദസ്സേതും **"ലാജാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ലാജാ...പേ॰... ഫലാദീനി പവാരണം ന ജനേന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ലാജാ**തി സാലിആദീഹി കതാ ലാജാ. **തംസത്തുഭത്താനീ**തി തേഹി ലാജേഹി കതാ സത്തു ചേവ ഭത്താനി ച. **ഗോരസോ**തി ഗുന്നം രസോ ഖീരാദി. **സുദ്ധഖജ്ജകോ**തി മച്ഛമംസേഹി അസമ്മിസ്സതായ സുദ്ധഖജ്ജകോ. സത്തുയോ പിണ്ഡേത്വാ കതോ അപക്കോ സത്തുഗുളോ പന സത്തുമോദകസങ്ഖാതോ പവാരേതി. **തണ്ഡുലാ**തി സമപാകഭജ്ജിതാനം സാലിആദീനം തണ്ഡുലാ, ഭജ്ജിതതണ്ഡുലാ ഏവ വാ. **ഭട്ഠപിട്ഠ**ന്തി സുദ്ധം യം കിഞ്ചി ഭജ്ജിതം പിട്ഠം. **പുഥുകാ**തി സാലിആദീനം പുഥുകാ. പുഥുകാ ഹി തന്തിആഗമയുത്തിയാ വിസുമ്പി ഗയ്ഹതി, ഏകതോപി, തസ്മാ വുത്താവസേസാനം പുഥുകാവേളുആദീനം ഭത്തന്തി ച സമ്ബന്ധോ. **വേളൂ**തി തേസം തണ്ഡുലാ വുച്ചന്തി. പുഥുകാ ച വേളു ച, തേ ആദയോ യേസന്തി സമാസോ. **ച**-സദ്ദോ പനേത്ഥ സബ്ബത്ഥാപി യോജേതബ്ബോ. **ആദി**-സദ്ദേന കന്ദമൂലഫലാനിപി ഗയ്ഹന്തി. **വുത്താവസേസാന**ന്തി വുത്തേഹി സത്തവിധേഹി ധഞ്ഞേഹി അവസേസാനം. **രസയാഗൂ**തി രസേഹി പക്കമംസാദീഹി സമ്മിസ്സാ യാഗു. രസോപി താദിസോവ. **സുദ്ധയാഗൂ**തി മംസാദീഹി അമിസ്സാ സുദ്ധയാഗു. **ഫലാദീനീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന കന്ദാദീനമ്പി ഗഹണം. **അപി ചാ**തി നിപാതോ, നിപാതസമുദായോ വാ സമുച്ചയേ, സോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ.

൮൧. ഇദാനി യസ്മാ സത്തഹി വിനയകമ്മാകാരേഹി യം അതിരിത്തം അകതം, തത്ഥ പാചിത്തിയം വുത്തം, ബ്യതിരേകതോ അതിരിത്തകതേ നത്ഥി, തസ്മാ അതിരിത്തം കരോന്തേന ഏവം കാതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ **"പവാരിതേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പവാരിതേന വുട്ഠായ അതിരിത്തം ന കാതബ്ബം, ഭോജനം അഭുത്തേന ച അതിരിത്തം ന കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഭോജന**ന്തി പവാരണപ്പഹോനകഭോജനം. **അഭുത്തേനാ**തി ഏകസിത്ഥമത്തമ്പി അഭുത്താവിനാ. **യേന യംവാ പുരേ കത**ന്തി ഏത്ഥ ച **ഏവ**-സദ്ദോ ദീഘം കത്വാ നിദ്ദിട്ഠോ, സോ ച അജ്ഝാഹടേന തം-സദ്ദേന സമ്ബന്ധീയതി, തസ്മാ യേന

ഭിക്ഖുനാ യം ഭോജനം പുരേ പുബ്ബേ അതിരിത്തം കതം, തേനേവ തമേവ അതിരിത്തം ന കാതബ്ബന്തി യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തസ്മാ കപ്പിയം കാരേത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അഞ്ഞം ആമിസം ആകിരന്തി, തം സോ പുന കാതും ന ലഭതി, തസ്മിം ഭോജനേ കരിയമാനേ പഠമകതേന സദ്ധിം കതം ഹോതീതി. അഞ്ഞസ്മിം പന തേന വാ അഞ്ഞേന വാ കാതും വട്ടതി.

൮൨. **"കപ്പിയ"**ന്തിആദീനി "കരോന്തോ"തി ഏതസ്സ കമ്മപദാനി. കപ്പിയഞ്ചേവ ഗഹിതഞ്ചേവ ഉച്ചാരിതഞ്ചേവ ഹത്ഥപാസഗഞ്ചേവ യാവകാലികം അതിരിത്തം കരോന്തോ "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി ഏവം ഭാസതൂതി യോജനാ. തത്ഥയം ഫലം വാ കന്ദമൂലാദി വാ പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി കപ്പിയം കതം, യഞ്ച കപ്പിയമംസം വാ കപ്പിയഭോജനം വാ, ഏതം **കപ്പിയം** നാമ. **ഗഹിത**ന്തി ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹിതം. **ഉച്ചാരിത**ന്തി കപ്പിയം കാരേതും ആഗതേന ഭിക്ഖുനാ ഈസകമ്പി ഉക്ഖിത്തം വാ അപനാമിതം വാ, തം പന അതിരിത്തകാരകേന "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി വുത്തേന കാതബ്ബം. **ഹത്ഥപാസഗ**ന്തി കപ്പിയം കാരേതും ആഗതേന ഹത്ഥപാസം ഗതം. **അതിരിത്തം കരോന്തോതി** ഈദിസം ചതുബ്ബിധാകാരസമ്പന്നം ഭോജനം അതിരിത്തം കരോന്തോ പവാരേത്വാ ആസനാ അവുട്ഠിതോ വാ അപ്പവാരേത്വാപി സബ്ബഥാ ഭുത്തോ വാതി ഏവം ദുവിധവിനയകമ്മാകാരസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു. **അലമേതം സബ്ബന്തി ഏവം ഭാസതൂ**തി അലമേതം സബ്ബം ഇതി ഏവം ഭാസതു. ഏവം സത്തവിധം വിനയകമ്മാകാരം സമ്പാദേന്തോ വചീഭേദം കത്വാ സകിമ്പി ഏവം വദേയ്യാതി അത്ഥോ.

൮൩. കപ്പിയം കരോന്തേന പന അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹത്ഥേ ഠിതം ന കാതബ്ബം. തേനാഹ **"ന കരേ…പേ॰… ഹത്ഥഗ"**ന്തി. ഉപസമ്പന്നതോ അഞ്ഞോ അനുപസമ്പന്നോ, തസ്സ ഹത്ഥേ ഗതം **അനുപസമ്പന്നഹത്ഥഗം. പേസയിത്വാപീ**തി സചേ തത്ഥ അഞ്ഞോ ബ്യത്തോ ഭിക്ഖു നത്ഥി, യത്ഥ അത്ഥി, തത്ഥ പേസയിത്വാപി. **തം** അതിരിത്തകതം **അകാരകോ** അതിരിത്തകാരകതോ അഞ്ഞോ **സബ്ബോ** പവാരിതോപി അപ്പവാരിതോപി ഭുഞ്ജിതും ലബ്ഭതേതി സമ്ബന്ധനീയം. പവാരിതേന പന മുഖഞ്ച ഹത്ഥഞ്ച സോധേത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബം.

പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. കാലികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൪. **കാലികാതി** മജ്ഝന്ഹികപച്ഛിമയാമസത്താഹയാവജീവപ്പവത്തിസങ്ഖാതോ കാലോ ഏതേസമത്ഥീതി കാലികാ, സബ്ബേപി ഖജ്ജഭോജ്ജലേയ്യപേയ്യസങ്ഖാതാ അത്ഥാ. തേ പന ഗണനപരിച്ഛേദതോ ചത്താരോ ഹോന്തി. കിം തേ അപ്പടിഗ്ഗഹിതാപി സഭാവേനേവ കാലികവോഹാരം ലഭന്തി, ഉദാഹു അഞ്ഞഥാപീതി ആഹ **"പടിഗ്ഗഹിതാ"**തി, പടിഗ്ഗഹിതായേവ തേ യാവകാലികാദി കാലികവോഹാരലാഭിനോ, നോ അഞ്ഞഥാതി അധിപ്പായോ. ഇദാനി തേ ദസ്സേതി **"യാവകാലിക"**ന്തിആദിനാ. തത്ഥ അരുണുഗ്ഗമനതോ യാവ ഠിതമജ്ഝന്ഹികോ, താവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബത്താ യാവ മജ്ഝന്ഹികസങ്ഖാതോ കാലോ അസ്സാതി **യാവകാലികം,** പിട്ഠഖാദനീയാദികം വത്ഥു, ഠിതമജ്ഝന്ഹികതോ പട്ഠായ തം പരിഭുഞ്ജിതും ന സക്കാ, കാലപരിച്ഛേദജാനനത്ഥം കാലത്ഥമ്ഭോ വാ യോജേതബ്ബോ, കാലന്തരേ വാ ഭത്തകിച്ചം കാതബ്ബം. യാവ രത്തിയാ പച്ഛിമസങ്ഖാതോ യാമോ, താവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ യാമോ കാലോ അസ്സാതി **യാമകാലികം**. പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം നിധേതബ്ബതോ സത്താഹോ കാലോ അസ്സാതി **സത്താഹകാലികം**. ഠപേത്വാ ഉദകം അവസേസം സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹിതം

യാവജീവം പരിഹരിത്വാ സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബതോ ജീവസ്സ യത്തകോ പരിച്ഛേദോ യാവജീവം, തം അസ്സ അത്ഥീതി **യാവജീവികം**.

നനു ച അഞ്ഞത്ഥ വിയ "യാവജീവിക"ന്തി ഏത്ഥ കാലസുതിയാ അഭാവേ കഥം "ചത്താരോ കാലികാ"തി യുജ്ജതീതി? യുജ്ജതി, സോഗതാനം ഖന്ധവിനിമുത്തസ്സേവ കാലസ്സാഭാവതോ ജീവസങ്ഖാതസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ ഖന്ധസങ്ഗഹിതത്താ സോപി കാലോയേവാതി. നനു ചേത്ഥ "യാവകാലിക"ന്തിആദിനാ നിദ്ദിട്ഠാനേവ "കാലികാ"തി വുത്താനി, "കാലികാനീ"തി വത്തബ്ബം സിയാതി? നേദമേവം വിഞ്ഞേയ്യം, "കാലിക"ന്തിആദീനി വത്ഥുസമ്ബന്ധേന വുത്താനി, "കാലികാ"തി പന സാമഞ്ഞന്തരവസേന അത്ഥസദ്ദസമ്ബന്ധേന വുത്തന്തി നത്ഥി വിരോധോതി.

൨. ഇദാനി തേസു **"പിട്ഠ"**ന്തിആദിനാ യാവകാലികം ദസ്സേതി. തത്ഥ **പിട്ഠം മൂലം ഫല**ന്തി പിട്ഠഖാദനീയം മൂലഖാദനീയം ഫലഖാദനീയഞ്ച . തത്ഥ സത്തന്നം താവ ധഞ്ഞാനം ധഞ്ഞാനുലോമാനം അപരണ്ണാനഞ്ച പിട്ഠം പനസലബുജഅമ്ബാടകധോതതാലപിട്ഠാദികഞ്ചേതി തേസു തേസു ജനപദേസു പകതിആഹാരവസേന ംസ. മനുസ്സാനം ഖാദനീയഭോജനീയകിച്ചസാധകം പിട്ഠം **പിട്ഠഖാദനീയം**. "അധോതം താലപിട്ഠം ഖീരവല്ലിപിട്ഠ"ന്തിആദിനാ ഗണിയമാനാനം ഗണനായ അന്തോ നത്ഥി, ഖാദനീയഭോജനീയകിച്ചസാധകഭാവോയേവ പനേതേസം ലക്ഖണം, സുബഹും വത്വാപി ഇമസ്മിംയേവ ലക്ഖണേ ഠാതബ്ബന്തി ന വിത്ഥാരയാമ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. തമ്ബകതണ്ഡുലേയ്യാദിമൂലം **മൂലഖാദനീയം**. പനസലബുജനാളികേരാദിഫലം **ഫലഖാദനീയം. ഖജ്ജ**ന്തി സക്ഖലിമോദകാദിപുബ്ബണ്ണാപരണ്ണമയം ഖാദനീയഞ്ച. **ഗോരസോ**തി ഖീരദധിതക്കസങ്ഖാതോ ഗുന്നം രസോ ച. **ധഞ്ഞഭോജന**ന്തി സാനുലോമാനം ധഞ്ഞാനം ഓദനസത്തുകുമ്മാസസങ്ഖാതഭോജനഞ്ച. **ടീകായം** പന "സാനുലോമാനി സത്തധഞ്ഞാനി ച പഞ്ചവിധഭോജനഞ്ചാ"തി വുത്തം, തം ന യുത്തം, ധഞ്ഞാനം വിസും ഗഹണേ പയോജനാഭാവാ, പയോജനസമ്ഭവേ ച ഫലഗ്ഗഹണേനേവ തേസം ഗഹണസമ്ഭവതോ.

യാഗുസൂപപ്പഭുതയോതി യാഗു ച സൂപഞ്ച, തം പഭുതി യേസം തേതി ഏതേ യാവകാലികാ ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ ച പഭുതി-സദ്ദേന മച്ഛമംസസങ്ഖാതം ധഞ്ഞഭോജനതോ അവസിട്ഠം ഭോജനഞ്ച പിട്ഠമൂലഫലഖാദനീയതോ അവസിട്ഠം കന്ദഖാദനീയം, മുളാലഖാദനീയാദിഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. തേസു ദീഘോ ച ഭിസകന്ദാദി വട്ടോ ച ഉപ്പലകണ്ഡാദി **കന്ദഖാദനീയം,** പദുമമൂലാദി ച തംസദിസം ഏരകമൂലാദി ച **മുളാലഖാദനീയം,** താലാദീനം കളീരസങ്ഖാതാ മത്ഥകാ **മത്ഥകഖാദനീയം,** ഉച്ഛുക്ഖന്ധാദയോ നീലുപ്പലാദീനം ദണ്ഡക്ഖന്ധകാദി **ഖന്ധഖാദനീയം,** തമ്ബകതണ്ഡുലേയ്യാദീനം പണ്ണം **പത്തഖാദനീയം,** ഉച്ഛുതചോവ ഏകോ സരസോ **തചഖാദനീയം,** തമ്ബകസിഗ്ഗുപുപ്ഫാദി **പുപ്ഫഖാദനീയം,** ലബുജട്ഠിപനസട്ഠിആദികം **അട്ഠിഖാദനീയം**.

൩. **"മധൂ"**തിആദിനാ യാമകാലികം ദസ്സേതി. മധു ച മുദ്ദികാ ച സാലൂകഞ്ച ചോചഞ്ച മോചഞ്ച അമ്ബഞ്ച ജമ്ബു ചാതി ദ്വന്ദോ. മുദ്ദികാ ഫലേപി ഇത്ഥിയം, ഫലേ സേസാ നപുംസകേ, "ജമ്ബു" ഇതി ഫലവാചീ നപുംസകസദ്ദന്തരം, തതോ ജാതം മധുപാനാദി **മധു...പേ॰... ജമ്ബുജം,** തഞ്ച ഫാരുസഞ്ച പാനകന്തി യോജനാ. തത്ഥ **മധുജം പാനം** നാമ മുദ്ദികാനം ജാതിരസം ഉദകസമ്ഭിന്നം കത്വാ കതപാനം. തം അത്തനാ കതം പുരേഭത്തമേവ സാമിസം നിരാമിസമ്പി വട്ടതി. അനുപസമ്പന്നേഹി കതം ലഭിത്വാ പന പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം

സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തം പന നിരാമിസമേവ വട്ടതി. ഏസ നയോ സബ്ബപാനേസു. **മുദ്ദികജം പാനം** നാമ മുദ്ദികാനം ഉദകേ മദ്ദിത്വാ കതപാനം. തഥാ സേസപാനാനി യഥാനുരൂപം വേദിതബ്ബാനി, **സാലൂകം** രത്തുപ്പലാദീനം സാലൂകം. **ചോചം** അട്ഠികകദലിഫലം. **മോചം** അനട്ഠികം. ഇമാനി അട്ഠ പാനാനി സീതാനിപി ആദിച്ചപാകാനിപി വട്ടന്തി, അഗ്ഗിപാകാനി പന ന വട്ടന്തി. തേനാഹ **"നാഗ്ഗിസന്തത്ത"**ന്തി.

൧൪൭-൮. അവസേസാനി പന വേത്തതിന്തിണികമാതുലുങ്ഗകപിത്ഥകരമന്ദാദിഖുദ്ദകഫലപാനാനി അട്ഠപാനഗതികാനേവ. തേനാഹ **"സാനുലോമാനി ധഞ്ഞാനി, ഠപേത്വാ ഫലജോ രസോ"**തി. ഏകസ്സ പന വക്ഖമാനാനഞ്ച "പുപ്ഫരസോ"തിആദീനം "സീതോദമദ്ദിതാദിച്ചപാകോ വാ യാമകാലികോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. താലനാളികേരപനസലബുജഅലാബുകുമ്ഭണ്ഡപുസ്സഫലതിപുസഏളാലുകഫലാനീതി നവ മഹാഫലാനി, സബ്ബഞ്ച അപരണ്ണം സത്തധഞ്ഞാനി അനുലോമേന്തീതി സഹ അനുലോമേഹീതി **സാനുലോമാനി**. സാനുലോമധഞ്ഞാനം പന രസോ യാവകാലികോ. "സാനുലോമാനി ധഞ്ഞാനീ"തി ഫലാനി വിഞ്ഞായന്തി. ഫലസുതിയാ "സേസഫലജോ"തി വത്തബ്ബേ ഗമ്യമാനത്താ ന വുത്തം. **മധുകപുപ്ഫമഞ്ഞത്രാ**തി മധുകപുപ്ഫം ഠപേത്വാ. **പക്കഡാകജ**ന്തി പക്കേഹി യാവകാലികേഹി ഡാകേഹി ജാതം രസം. സീതമുദകം **സീതോദം,** ഖീരോദേ വിയ സീതോദേ മദ്ദിതോതി തപ്പുരിസോ. **ആദിച്ച**-സദ്ദോ ആതപേ വത്തതി ഉപചാരതോതി ആദിച്ചേ പാകോ യസ്സാതി സമാസോ.

൧൪൯. സത്താഹകാലികം ദസ്സേതി **"സപ്പീ"**തിആദിനാ. തത്ഥ **സത്താഹകാലികാ**തി യഥാവുത്താനി സപ്പിആദീനി സത്താഹകാലികാനി. ഇദാനി സപ്പിആദീനി വിഭജതി **"സപ്പീ"**തിആദിനാ. തത്ഥ യേസം ഗോമഹിംസാദീനം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി സപ്പി നാമാതി **"സപ്പീ"**തിആദിനാ സപ്പിലക്ഖണമാഹ. അകപ്പിയമംസസപ്പിനോപി കപ്പിയസമ്ഭവേ തത്ഥ സത്താഹാതിക്കമേ ദുക്കടസ്സ വക്ഖമാനത്താ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുമേവ ചേത്ഥ ദസ്സേതും **"യേസം മംസമവാരിത"**ന്തി വുത്തം. ഖീരാദീസു ഹി തേസമകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. നവനീതസ്സ സപ്പിസദിസതായ നവനീതലക്ഖണം വിസും ന വുത്തം. ഉപരി സപ്പിപിണ്ഡം ഠപേത്വാ സീതലപായാസം ദേന്തി, യം പായാസേന അസംസട്ഠം, തം സത്താഹകാലികം, മിസ്സിതം പന ആദിച്ചപാകം കത്വാ പരിസ്സാവിതം, തഥാ ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ പക്കതേലമ്പി, തേസു **നവനീതം** നാമ നവുദ്ധടം. തേന കതം പന **സപ്പി**.

൧൫൦. തിലാ ച വസാ ച ഏരണ്ഡാനി ച മധുകാനി ച സാസപാ ചാതി ദ്വന്ദോ. തേഹി സമ്ഭവോ യസ്സാതി ബാഹിരത്ഥോ, തം തേലം നാമാതി അത്ഥോ. ഖുദ്ദാ ഖുദ്ദമധുമക്ഖികാ ച ഭമരാ ച **ഖുദ്ദഭമരം,** ഖുദ്ദജന്തുകത്താ നപുംസകേകവചനം. മധും കരോന്തീതി മധുകരിയോ, താ ഏവ മക്ഖികാ **മധുകരിമക്ഖികാ,** ഖുദ്ദഭമരമേവ മധുകരിമക്ഖികാതി കമ്മധാരയോ. താഹി കതം **മധു** മധു നാമാതി അത്ഥോ. **ടീകായം** പന വിസും മധുകരീ-സദ്ദം വികപ്പേത്വാ "ദണ്ഡകേസു മധുകരാ മധുകരിമക്ഖികാ നാമാ"തി വുത്തം. മധുപടലം വാ മധുസിത്ഥകം വാ സചേ മധുനാ മക്ഖിതം, മധുഗതികമേവ. തുമ്ബലകാനം ചീരികാനഞ്ച നിയ്യാസസദിസം മധു പന യാവജീവികം. രസോ നിക്കസടോ ആദി യസ്സാ സാ **രസാദി. ആദി**-സദ്ദേന ഫാണിതാദീനം ഗഹണം, സാ ഉച്ഛുവികതി. **പക്കാ**തി അവത്ഥുകപക്കാ വാ, **ഫാണിതം** ഫാണിതം നാമാതി അത്ഥോ. സീതൂദകേന കതമധുകപുപ്ഫഫാണിതം പന ഫാണിതഗതികമേവ. അമ്ബഫാണിതാദീനി യാവകാലികാനി. ഏതാനി യഥാവുത്താനി സപ്പിആദീനി പുരേഭത്തം സാമിസപരിഭോഗേനാപി, പച്ഛാഭത്തതോ

പട്ഠായ പന താനി ച പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതാനി ച സത്താഹം നിദഹിത്വാ നിരാമിസപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി.

൯൧. ഇദാനി ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതവസായ പാകതോ വിഭാഗം ദസ്സേത്വാ തതോ സപ്പിആദീനം ദസ്സേതും **"സവത്ഥൂ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പുരേഭത്തം **സാമം വാ** അത്തനാ ഏവ. **വാ**-സദ്ദേന പരേഹി വാ. **അമാനുസാ** മനുസ്സവസാരഹിതാ. **വസാ** അച്ഛാദീനം അകപ്പിയാനം, സൂകരാദീനം കപ്പിയാനഞ്ച സത്താനം വസാ. സവത്ഥുപക്കാ സത്താഹകാലികാ ഹോതീതി സേസോ. **സവത്ഥുപക്കാ**തി സവത്ഥുകം കത്വാ പക്കാ. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - സചേ പന വസം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പചിത്വാ തേലം പരിസ്സാവിതം സത്താഹാനി നിരാമിസപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. അഥ പരേഹി കതം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം, പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ നിരാമിസമേവ, നോ ചേ, ദുക്കടം ഹോതീതി. കാരിയേ കാരണോപചാരേന പനേത്ഥ **"വസാ"**തി തേലമേവ വുത്തം, വസാ പന യാവകാലികാവ.

ടീകായം പന വസായ ''സത്താഹകാലികേ ആഗതട്ഠാനം നത്ഥീതി വദന്തീ''തി വത്വാ ''തം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി വസായ സത്താഹകാലികത്തമാസംകിയം വുത്തം. കിമേത്ഥ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം? ഭേസജ്ജം അനുജാനതാ ഭഗവതാ ''യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനി ഭേസജ്ജാനി, സേയ്യഥിദം - സപ്പി നവനീതം തേലം മധു ഫാണിതം, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീ''തി (പാരാ॰ ൬൨൨) സപ്പിആദീനമേവ സത്താഹകാലികത്തം വുത്തം. **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേപി** ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേപി വികാലേപി പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൦) താനി പഞ്ചേവ ''ഭേസജ്ജാനീ''തി വത്വാ തേലം നിയമതോ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി അച്ഛവസം മച്ഛവസം സുസുകാവസം സൂകരവസം ഗദ്രഭവസം കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) വുത്തം. **ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദട്ഠകഥായ**ഞ്ച (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി വസ''ന്തിആദിനാ വസാതേലസ്സ വിധാനം ദസ്സേത്വാ ''അഞ്ഞേസം യാവകാലികവത്ഥൂനം വത്ഥും പചിതും ന വട്ടതിയേവാ''തി വദതാ അട്ഠകഥാചരിയേന യാവകാലികേസു വസം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം യാവകാലികവത്ഥൂനം വത്ഥും പചിതും ന വട്ടതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ ദീപിതോതി വസാ ''യാവകാലികായേവാ''തി വിഞ്ഞായതീതി കോ ഏത്ഥ സുഖുമോ നയോതി.

അഞ്ഞേസം വസാതേലതോ പരേസം **യാവകാലികവത്ഥൂനം** യേസം തേസം യാവകാലികവത്ഥൂനം സപ്പിആദീനം **വത്ഥും** യാവകാലികസങ്ഖാതം ഖീരാദികം ന പചേതി സമ്ബന്ധോ. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - യഥാ സത്താഹപരിഭോഗത്ഥായ വസം കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പചിതും വട്ടതി, ന ഏവം സപ്പിആദീനം വത്ഥുഭൂതം ഖീരാദിയാവകാലികം, തം പന സത്താഹപരിഭോഗത്ഥായ കാലേപി ന വട്ടതി. താനി ഹി യദി തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സയം കതാനി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ ന വട്ടന്തി സവത്ഥുകപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ, സാമിസം ന വട്ടന്തി സാമംപക്കത്താ, പുരേഭത്തമ്പി ന വട്ടന്തി യാവകാലികവത്ഥുതോ വിവേചിതത്താ. പരേഹി കതാനി പന പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടന്തി അത്തനാ അപക്കത്താ. യാവജീവികാനി തു സാസപമധുകഏരണ്ഡഅട്ഠീനി തേലകരണത്ഥം പടിഗ്ഗഹേത്വാ തദഹേവ കതം തേലം സത്താഹകാലികം, ദുതിയദിവസേ കതം ഛാഹം വട്ടതി, ഏവം യാവ സത്തമദിവസേ കതം തദഹേവ വട്ടതി, ഉഗ്ഗതേ അരുണേ നിസ്സഗ്ഗിയം , അട്ഠമേ

ദിവസേ അനജ്ഝോഹരണീയം, ഉഗ്ഗഹിതേന യേന കേനചി വത്ഥുനാ കതസദിസം ഹോതി. തേലത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിതസാസപാദീനം സത്താഹാതിക്കമേന ദുക്കടം. നിബ്ബത്തിതം സപ്പി വാ നവനീതം വാ കാലേപി വികാലേപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ പചിതും വട്ടതി. തം പന തദഹു പുരേഭത്തമ്പി സാമിസം ന വട്ടതി, സംസഗ്ഗതോ യാവകാലികമ്പി സാമംപക്കം സിയാതി നിരാമിസം പന സത്താഹമ്പി വട്ടതി.

൧൮. ഇദാനി **"ഹലിദ്ദി"**ന്തിആദിനാ യാവജീവികം ദസ്സേതി. തത്ഥ **"ഹലിദ്ദി** നാമ നിസാ"തിആദിനാ വുച്ചമാനേപി പരിയായവചനേ സമ്മോഹോ സിയാതി ന തംവചനേന ഭുസം സമ്മോഹയിസ്സാമ, തസ്മാ താനി ഉപദേസതോവ വേദിതബ്ബാനി. തത്ഥ **"ഹലിദ്ദി"**ന്തി ബിന്ദുആഗമേന വുത്തം. ഉപചാരേന തു മൂലാദീനി ഹലിദ്ദാദിസദ്ദേന വുത്താനി. താ ഹലിദ്ദാദയോ കേചി ഇത്ഥിലിങ്ഗായേവ. മൂലഫലേ വചത്തഞ്ച...പേ॰... ഭദ്ദമുത്തഞ്ച അതിവിസാതി പദച്ഛേദോ. **പഞ്ചമൂല**-സദ്ദേന ചൂളപഞ്ചമൂലമഹാപഞ്ചമൂലാനി ഗഹിതാനി. **ആദി**-സദ്ദേന വജകലിമൂലേ ജരട്ഠന്തി ഏവമാദീനം സങ്ഗഹോ.

൧൯-൨൦. ഗോട്ഠഫലന്തി മദനഫലന്തി വദന്തീതി. തീണി ഫലാനി യസ്സം സങ്ഗഹിതം സാ **തിഫലാ. ഏരണ്ഡകാദീന**ന്തി **ആദി**-സദ്ദേന ജാതിരുക്ഖാദീനം ഗഹണം. സുലസാദീനം പണ്ണന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആദി**-സദ്ദേന അസോകാദീനം ഗഹണം. **സൂപേയ്യപണ്ണ**ന്തി തമ്ബകതണ്ഡുലേയ്യാദിസൂപയോഗ്ഗപണ്ണം. ഉച്ഛുനിയ്യാസം ഠപേത്വാ സബ്ബോ നിയ്യാസോ ച സരസം ഉച്ഛുജം തചഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബോ തചോ ചാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ഹിങ്ഗുകണികാരനിയ്യാസാദി സബ്ബോ **നിയ്യാസോ** നാമ. നിരസഉച്ഛുതചാദി സബ്ബോ **തചോ** നാമ. **ലോണം** സാമുദ്ദാദി. **ലോഹം** അയതമ്ബാദി. **സിലാ** കാളസിലാദി.

൨൧. **സുദ്ധസിത്ഥ**ന്തി മധുനാ അമക്ഖിതം. മധുമക്ഖിതം പന സത്താഹകാലികം. **യഞ്ച കിഞ്ചി സുദ്ധാപിത**ന്തി ദുജ്ഝാപിതം അകത്വാ സുജ്ഝാപിതം യം കിഞ്ചി ച. **വികടാദിപ്പഭേദ**ന്തി വികടം ഗൂഥമത്തികാമുത്തഛാരികാസങ്ഖാതം ആദി യസ്സ, സോ പഭേദോ യസ്സാതി ബാഹിരത്ഥോ, തം. യം കിഞ്ചി ചാതി സമ്ബന്ധോ. ഏത്ഥ പന **ആദി**-സദ്ദേന കന്ദഖാദനീയേ ഖീരകാകോലാദയോ, മുളാലഖാദനീയേ ഹലിദ്ദിസിങ്ഗിവേരമൂലാദയോ, മത്ഥകഖാദനീയേ ഹലിദ്ദിസിങ്ഗിവേരകളീരാദയോ, ഖന്ധഖാദനീയേ ഉപ്പലപണ്ണദണ്ഡാദയോ, പുപ്ഫഖാദനീയേ ചമ്പകപുപ്ഫാദയോ, അട്ഠിഖാദനീയേ മധുകട്ഠിഏരണ്ഡസാസപാദയോ, പിട്ഠഖാദനീയേ അധോതതാലപിട്ഠാദയോ ച സങ്ഗഹിതാതി ദട്ഠബ്ബാ.

൨൨. ഇദാനി സബ്ബസോ യാവജീവികം ദസ്സേതും അസക്കുണേയ്യത്താ വുത്താനി ച അവുത്താനി ച ഏകതോ സമ്പിണ്ഡേത്വാ തത്ഥ ലക്ഖണം ഠപേന്തോ **"മൂല"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ "സാരോ"തി വത്തബ്ബേ **"സാര"**ന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേനാഹ. "സാരോ ബലേ ഥിരംസേ ചാ"തി ഹി നിഘണ്ഡു. **ആഹാരട്ഠ**ന്തി ആഹാരേന ജാതോ അത്ഥോ പയോജനം ആഹാരത്ഥോ, സോവ ആഹാരട്ഠോ, തം ആഹാരകിച്ചന്തി വുത്തം ഹോതി.

൨൩. ഇദാനി ചതൂസു കപ്പിയാകപ്പിയാദിവിഭാഗം ദസ്സേതി **"സബ്ബാ"**തിആദിനാ. തത്ഥ സബ്ബേ കാലികാ, തേസം സമ്ഭോഗോ അനുഭവോതി സമാസോ. **കാലേ**തി പുബ്ബണ്ഹകാലേ. **സബ്ബസ്സാ**തി ഗിലാനാഗിലാനസ്സ. **സതി പച്ചയേ**തി തീസു യാമകാലികം പിപാസാദികാരണേ സതി, സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച ഗേലഞ്ഞകാരണേ സതീതി അത്ഥോ, കാലതോ വിഗതോ **വികാലോ,** തസ്മിം,

യാമകാലികം വികാലേ ആഹാരത്ഥായ അജ്ഝോഹരണേ, സത്താഹകാലികം പന യാവജീവികഞ്ച തദത്ഥായ പടിഗ്ഗഹണമത്തേപി ദുക്കടം.

൯൯. **ഉഭോ**തി യാവകാലികം യാമകാലികഞ്ച. തത്ഥ യാവകാലികം അത്തനോ കാലാതിക്കന്തം വികാലഭോജനസിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം ജനയതി, യാമകാലികം യാമാതിക്കന്തം സന്നിധിസിക്ഖാപദേന. ഏതേ ഉഭോപി അന്തോവുത്ഥഞ്ച സന്നിധിഞ്ച ജനയന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **"അന്തോവുത്ഥം സന്നിധി"**ന്തി ഭാവപ്പധാനോയം നിദ്ദേസോ, അന്തോവുത്ഥത്തം സന്നിധിത്തഞ്ചാതി അത്ഥോ.

൧൦൦. **അതിനാമിതേ**തി അതിക്കാമിതേ. **പാചിത്തീ**തി സത്താഹാതിക്കന്തം ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാപത്തി ച ഹോതീതി അത്ഥോ. സചേ ദിന്നം സന്തകം ഏകേന പടിഗ്ഗഹിതം അവിഭത്തം ഹോതി, സത്താഹാതിക്കമേ ദിന്നമ്പി അനാപത്തി, പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതി. **പാളിനാരുള്ഹേ**തി പാളിയം അനാരുള്ഹേ സപ്പിആദിമ്ഹി സത്ത അഹാനി അതിനാമിതേതി സമ്ബന്ധോ. **സപ്പീ**തി മനുസ്സാദീനം സപ്പി. **ആദി**-സദ്ദേന തേസംയേവ നവനീതം, നാളികേരാദിതേലം, സീതോദകേന കതം മധുകപുപ്ഫഫാണിതഞ്ച സങ്ഗഹിതം.

൧൦൧. **നിസ്സട്ഠലദ്ധ**ന്തി നിസ്സട്ഠം വിനയകമ്മവസേന നിസ്സജ്ജിതഞ്ച തം ലദ്ധഞ്ച പുന തഥേവാതി നിസ്സട്ഠലദ്ധം. തം ഗഹേത്വാതി സേസോ. നിസ്സജ്ജനവിധാനം പന വക്ഖമാനനയേന വേദിതബ്ബം. **"നങ്ഗ"**ന്തിആദി ഉപലക്ഖണമത്തം. തേന മക്ഖിതാനി കാസാവാദീനി ച പന അപരിഭോഗാനിയേവ . അഞ്ഞസ്സ പന കായികപരിഭോഗോ വട്ടതി. **വികപ്പേന്തസ്സ സത്താഹേ സാമണേരസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ടീകായം** "ഇദം സപ്പിം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തിആദിനാ തേസം തേസം നാമം ഗഹേത്വാ സമ്മുഖാപരമ്മുഖാവികപ്പനവസേന അത്ഥം ദസ്സേത്വാ തം സാധയന്തേഹി അവികപ്പിതേ വികപ്പിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി ആപത്തിവാരേ പാളി ആഹടാ. "സചേ ഉപസമ്പന്നസ്സ വികപ്പേതി, അത്തനോ ഏവ സന്തകം ഹോതി, പടിഗ്ഗഹണമ്പി ന വിജഹതീ"തി ദോസം വത്വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ വികപ്പനേ അത്തസന്തകത്താഭാവോ, പടിഗ്ഗഹണവിജഹനഞ്ച പയോജനം വുത്തം. തത്ഥ വദാമ - ആപത്തിവാരേ "അവികപ്പിതേ"തിആദിപാളിയേവ നത്ഥി, "അനധിട്ഠിതേ അധിട്ഠിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, അവിസ്സജ്ജിതേ വിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തിആദിനാ (പാരാ॰ ൬൨൫) പാളിയാ ആഗതത്താ തദനുരൂപമേവ അനാപത്തിവാരേ "അധിട്ഠേതി, വിസ്സജ്ജേതീ"തിആദിനാവ പാളി ആഗതാ. യദി ഭവേയ്യ, വണ്ണനീയട്ഠാനതായ അട്ഠകഥായ ഭവിതബ്ബം, ന ചേത്ഥ അട്ഠകഥായം വിജ്ജതി. അനുപസമ്പന്നസ്സ വികപ്പനേ ച കഥം പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനാദീസു ഛസു പടിഗ്ഗഹണവിജഹനകാരണേസു വികപ്പനസ്സ അനന്തോഗധത്താ, തസ്മാ നായമേത്ഥ അത്ഥോതി.

മയമേത്ഥ ഏവമത്ഥം ഭണാമ - **വികപ്പേന്തസ്സാ**തി ഏത്ഥ **വികപ്പനം** സംവിദഹനം "ചിത്തസങ്കപ്പോ"തിആദീസു വിയ, ഉഭയത്ഥ പന ഉപസഗ്ഗേഹി നാനത്തമത്തം, തസ്മാ അന്തോസത്താഹേ സാമണേരസ്സ യസ്സ കസ്സചി വികപ്പേന്തസ്സ സംവിദഹന്തസ്സ പരിച്ചാഗസഞ്ഞം പരിച്ചാഗചേതനം പരിച്ചാഗാധിപ്പായം ഉപ്പാദേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച **മഹാസുമത്ഥേര**വാദമോലുബ്ഭ വുത്തം. വുത്തഞ്ഹി "തേന ചിത്തേനാ"തിആദീസു പാളിവചനേസു അധിപ്പായം ദസ്സേന്തേന, "ഇദം കസ്മാ വുത്തം. ഏവഞ്ഹി അന്തോസത്താഹേ ദത്വാ പച്ഛാ പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥ"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭). **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ "സത്താഹാതിക്കന്തസ്സ പന പരിഭോഗേ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥമിദം വുത്ത"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൭). അയമേവ വാദോ തേസു സുന്ദരതരോ. സത്താഹേ മക്ഖനാദിം അധിട്ഠതോ ച അഞ്ഞസ്സ ദദതോപി

ച അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ആദി**-സദ്ദേന അബ്ഭഞ്ജനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. അയമേത്ഥാധിപ്പായോ - സപ്പിആദിം അബ്ഭഞ്ജനാദിം മധും അരുമക്ഖനം, ഫാണിതം ഘരധൂപനം അധിട്ഠതോ അനാപത്തീതി. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ഉപസമ്പന്നസ്സ വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ വാ.

൧൦൨. യാവകാലികആദീനി അത്തനാ സഹ സംസട്ഠാനി സബ്ഭാവം ഗാഹാപയന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ഭാവ**ന്തി സസ്സ അത്തനോ ഭാവോ ദ്വിത്തേ സബ്ഭാവോ, തം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഏവം, തസ്മാ. **ഏവമുദീരിത**ന്തി ഏവം ''വികപ്പേന്തസ്സ സത്താഹേ''തിആദിനാ വുത്തം. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - യസ്മാ അത്തനാ സംസട്ഠാനി അത്തനോ ഭാവം ഗാഹാപയന്തി യാവകാലികാദീനി, തസ്മാ സത്താഹാതിക്കാമിതാനി സത്താഹകാലികാനി പാചിത്തിയജനകാനി സംസട്ഠാനി അത്തസംസട്ഠാനിപി പാചിത്തിയജനകാനി കരോന്തീതി അവികപ്പനാദിമ്ഹി സതി ബ്യതിരേകതോ പാചിത്തിയാപത്തിപരിദീപകം ''വികപ്പേന്തസ്സാ''തിആദികം വാക്യത്തയം വുത്തന്തി. **ടീകായം** പന ''ഇദാനി വക്ഖമാനം സന്ധായ **ഏവന്തി വുത്ത''**ന്തി വുത്തം. തം വക്ഖമാനസ്സ അതീതഉദീരിതത്തായോഗതോ കഥം യുജ്ജതീതി. **ഏവമുദീരിത**ന്തി വാ പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച ഏവമേവ വുത്തന്തി അത്ഥോ. **ഏവ**-സദ്ദോ അവധാരണേ.

൧൦൩-൪. ഇദാനി അത്തസംസട്ഠാനം യാവകാലികാദീനം സബ്ഭാവഗാഹാപനം സരൂപതോ ദസ്സേതും **''പുരേ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സത്താഹ**ന്തി സത്ത അഹാനി യസ്സ തം സത്താഹം, സത്താഹകാലികം. **ച**-സദ്ദോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ, സോ സത്താഹഞ്ച യാവജീവികഞ്ചാതി യോജേതബ്ബോ. **സേസകാലികസമ്മിസ്സ**ന്തി സേസേഹി തദഹു പടിഗ്ഗഹിതേഹി കാലികേഹി യാവകാലികയാമകാലികസങ്ഖാതേഹി സമ്മിസ്സം. **പാചിത്തീ**തി സന്നിധിസിക്ഖാപദേന പാചിത്തി. **തദഹു പടിഗ്ഗഹിത**ന്തി തസ്മിംയേവ ദിനേ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം. **തദഹേവാ**തി തസ്മിംയേവ ദിനേ പുരേഭത്തമേവ. **സേസ**ന്തി സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച. **ഏവ**ന്തി യാമേ ഏവ പരിഭുഞ്ജയേതി വിജാനീയന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇതര**ന്തി സത്താഹകാലികതോ അഞ്ഞം യാവജീവികം.

കാലികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പടിഗ്ഗാഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൦൫. ദാതും കാമേതീതി ദാതുകാമോ, തസ്സ അഭിഹാരോ ഈസകമ്പി ഓണമനാദിനാഭിഹരണന്തി തപ്പുരിസോ, ഹത്ഥസ്സ പാസോ **ഹത്ഥപാസോ**. രുള്ഹീവസേന തു അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥോ ഹത്ഥപാസോ നാമ. സോ ച സചേ ഭിക്ഖു നിസിന്നോ ഹോതി, ആസനസ്സ പച്ഛിമന്തതോ പട്ഠായ, സചേ ഠിതോ, പണ്ഹിഅന്തതോ പട്ഠായ, സചേ നിപന്നോ, യേന പസ്സേന നിപന്നോ, തസ്സ പാരിമന്തതോ പട്ഠായ ദായകസ്സ നിസിന്നസ്സ ഠിതസ്സ വാ ഠപേത്വാ പസാരിതഹത്ഥം യം ആസന്നതരം അങ്ഗം, തസ്സ ഓരിമന്തേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വേദിതബ്ബോ. **ഏരണക്ഖമ**ന്തി ഥാമമജ്ഝിമേന പുരിസേന ഏരണസ്സ ഉക്ഖിപനസ്സ ഖമം യോഗ്ഗം. വത്ഥുസദ്ദാപേക്ഖം നപുംസകത്തം. **തിധാ ദേന്തേ**തി കായകായപ്പടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം വസേന തീഹി പകാരേഹി ദായകേ ദദമാനേ. തത്ഥ യേന കേനചി സരീരാവയവേന അന്തമസോ പാദങ്ഗുലിയാപി ദീയമാനം കായേന ദിന്നം നാമ ഹോതി, കടച്ഛുആദീസു യേന കേനചി ദീയമാനം കായപ്പടിബദ്ധേന, കായതോ പന കായപ്പടിബദ്ധതോ വാ മോചേത്വാ ഹത്ഥപാസേ ഠിതസ്സ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ പാതിയമാനം നിസ്സഗ്ഗിയേന പയോഗേന ദിന്നം നാമ. **ദ്വിധാ**

ഗാഹോതി കായകായപ്പടിബദ്ധാനം വസേന ദ്വീഹി പകാരേഹി യേഹി കേഹിചി ദീയമാനസ്സ ഗഹണം. ഏവം പടിഗ്ഗഹോ പഞ്ചങ്ഗോതി യോജനാ. **പഞ്ചങ്ഗോ**തി പഞ്ച അങ്ഗാനി യസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി.

൬൦൭. ഇദാനി അനേരണക്ഖമേ ച കിസ്മിഞ്ചി കായപ്പടിബദ്ധേ ച പടിഗ്ഗഹണാരോഹനം ദസ്സേതും **"അസംഹാരിയേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അസംഹാരിയേ**തി ആനേതുമസക്കുണേയ്യേ ഫലകപാസാണാദിമ്ഹി. **തത്ഥജാതേ**തി തേസുയേവ രുക്ഖാദീസു ജാതേ കിംസുകപദുമിനിപണ്ണാദികേ. ചിഞ്ചആദീനം സുഖുമേ പണ്ണേതി സമ്ബന്ധോ. താനി ഹി സന്ധാരേതും ന സക്കോന്തി. തേസം പന സാഖാസു വട്ടതി. **ആദി**-സദ്ദേന ''അങ്ഗ''ന്തിആദികം സങ്ഗണ്ഹാതി. **വാ**-സദ്ദോ സമുച്ചയേ. **അസയ്ഹഭാരേ**തി ഥാമമജ്ഝിമപുരിസേന സഹിതും സന്ധാരേതും അസക്കുണേയ്യേ ഭാരേ. സബ്ബേസം പടിഗ്ഗഹോ ''ന രൂഹതീ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

൬൦൮. ഇദാനി പടിഗ്ഗഹണവിജഹനം ദസ്സേതി **"സിക്ഖാ"**തിആദിനാ. തത്ഥ **സിക്ഖാമരണലിങ്ഗേഹീ**തി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന ച മരണേന ച ലിങ്ഗപരിവത്തനേന ച. **അനപേക്ഖവിസഗ്ഗതോ**തി നത്ഥി അപേക്ഖോ ഏതസ്സാതി അനപേക്ഖോ, സോവ വിസഗ്ഗോ, തതോ ച. **അച്ഛേദാ**തി ചോരാദീഹി അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന. **അനുപസമ്പന്നദാനാ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ ദാനേന. **ച**-സദ്ദോ സബ്ബത്ഥ ആനേതബ്ബോ. **ഗാഹോ**തി പടിഗ്ഗഹണം. **ഉപസമ്മതീ**തി വിജഹതി.

൬൦൯-൬൦. ഇദാനി അപ്പടിഗ്ഗഹിതം പരിഭോഗേ ദോസം ദസ്സേതും **"അപ്പടിഗ്ഗഹിത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സബ്ബ**ന്തി ചതുകാലികപരിയാപന്നം സകലമ്പി. ഇദാനി അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം ദസ്സേതും **"സുദ്ധ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ സുദ്ധം നാതിബഹലം ഉദകഞ്ച തഥാ അങ്ഗലഗ്ഗം അവിച്ഛിന്നം ദന്ത...പേ॰... ഗൂഥകഞ്ച ലോണ...പേ॰... കരീസകഞ്ച കപ്പതേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **സുദ്ധ**ന്തി രജരേണൂഹി അഞ്ഞരസേന ച അസമ്മിസ്സതായ പരിസുദ്ധം. **നാതിബഹല**ന്തി യം കസിതട്ഠാനേ ബഹലമുദകം വിയ മുഖേ വാ ഹത്ഥേ വാ ന ലഗ്ഗം, തം. **അവിച്ഛിന്ന**ന്തി അങ്ഗതോ വിച്ഛിന്ദിത്വാ ന ഗതം. ദന്താനി ച അക്ഖീനി ച കണ്ണഞ്ച ദന്തക്ഖികണ്ണം പാണ്യങ്ഗത്താ, തസ്സ ഗൂഥകന്തി തപ്പുരിസോ. **ലോണം** സരീരുട്ഠിതം. **സിങ്ഘാണീ**തി സിങ്ഘാണികാ. വിച്ഛിന്നം ന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം.

൬൬൬. ഇദാനി **"ഗൂഥാ"**തിആദിനാ കാലോദിസ്സം ദസ്സേതി. **തഥാവിധേ**തി സപ്പദട്ഠക്ഖണാദികേ തഥാവിധേ കാലേ. തഥാ താദിസോ വിധോ കാലോ ഏതസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി. **സേവേയ്യാ**തി സേവനം കരേയ്യ, പരിഭുഞ്ജേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. **അസന്തേ കപ്പകാരകേ**തി ഏത്ഥ ദുബ്ബചോപി അസമത്ഥോപി കപ്പിയകാരകോ അസന്തപക്ഖേയേവ തിട്ഠതീതി വേദിതബ്ബോ. കാലോദിസ്സത്താ പന ഛാരികായ അസതി അല്ലദാരും രുക്ഖതോ ഛിന്ദിത്വാ കാതും, മത്തികായ അസതി ഭൂമിം ഖണിത്വാപി മത്തികം ഗഹേതും വട്ടതി.

൬൬൨. **ദുരൂപചിണ്ണേ**തി ദുട്ഠും ഉപചിണ്ണം ആമട്ഠം ദുരൂപചിണ്ണം. സചേ ഭിക്ഖു അപ്പടിഗ്ഗഹിതം സാമിസം ഭാജനം ഠിതട്ഠാനതോ അപനേത്വാ ആമസതി, പിധാനം ആമസതി, ഉപരി ഠിതകചവരാദിം ഛഡ്ഡേതി, തത്ഥജാതകഫലിനിയാ സാഖായ വാ വല്ലിയാ വാ ഗഹേത്വാ വാ ചാലേതി, ദുരൂപചിണ്ണം നാമ ഹോതി. തസ്മിം ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ഫലരുക്ഖം പന അപസ്സയിതും വാ തത്ഥ കണ്ടകം വാ ബന്ധിതും വട്ടതി. അരഞ്ഞേ പതിതഅമ്ബഫലാദിം ''സാമണേരസ്സ ദസ്സാമീ''തി ആഹരിത്വാ ദാതും വട്ടതി. **രജോകിണ്ണേ**തി രജസാ ഓകിണ്ണേ, തസ്മിം പത്താദികേ യം കിഞ്ചി പടിഗ്ഗണ്ഹതോ വിനയദുക്കടം ഹോതീതി അത്ഥോ. സചേ പിണ്ഡായ

ചരന്തസ്സ പത്തേ രജം പതതി, പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖാ ഗണ്ഹിതബ്ബാ . ‘‘പടിഗ്ഗഹേത്വാ ദേഥാ’’തി വുത്തേപി ആകിരന്തി, ഹത്ഥതോ അമോചേന്തേനേവ പടിഗ്ഗാഹാപകസ്സ സന്തികം നേത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. സചേ മഹാവാതോ തതോ തതോ രജം പാതേതി, ന സക്കാ ഹോതി ഭിക്ഖം ഗഹേതും, ‘‘അനുപസമ്പന്നസ്സ ദസ്സാമീ’’തി സുദ്ധചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. തം പന തേന ദിന്നം വാ വിസ്സാസേന വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

അഥാതി വക്ഖമാനാരമ്ഭേ. **ഉഗ്ഗഹപ്പടിഗ്ഗഹേ**തി ഉഗ്ഗഹിത്ഥാതി ഉഗ്ഗഹോ, ഉഗ്ഗഹിതം, തസ്സ പടിഗ്ഗഹോ, തസ്മിം. അപ്പടിഗ്ഗഹിതഭാവം ജാനതോ അത്തനാ ഏവ ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹണേതി അധിപ്പായോ. മാതാപിതൂനം അത്ഥായ പന അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ തേലാദീനി, ഛായത്ഥായ സാഖാദീനി വാ ഗഹേത്വാ പച്ഛതോ ഭുഞ്ജിതുകാമതായ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഉച്ഛുആദീസു ഫാലിതേസു മലം ന പഞ്ഞായതി, മൂലഭേസജ്ജാദീനി പിസന്താനം വാ കോട്ടേന്താനം വാ നിസദനിസദപോതകഉദുക്ഖലമുസലാനി ഖീയന്തി, ദന്തന്തരേ ലഗ്ഗം സുഖുമആമിസം ഹോതി, രസോ ന പഞ്ഞായതി, അബ്ബോഹാരികം. **അന്തോവുത്ഥേ**തി അകപ്പിയകുടിയാ ഛദനബ്ഭന്തരേ വുത്ഥേതി അത്ഥോ. **സയംപക്കേ**തി അത്തനാ യത്ഥ കത്ഥചി പക്കേ. സചേ വാസിആദിം താപേത്വാ തക്കാദീസു പക്ഖിപതി, ഏത്താവതാപി സാമപാകതോ ന മുച്ചതി. പുരിമകാലികദ്വയേ പുനപാകഞ്ഹി ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി ആമിസം ഭിക്ഖുനോ പചിതും ന വട്ടതി. സചേപിസ്സ ഉണ്ഹയാഗുയാ സുലസിപണ്ണാദീനി വാ സിങ്ഗിവേരം വാ പക്ഖിപന്തി, ചാലേതും ന വട്ടതി. ഉത്തണ്ഡുലം ഭത്തം ലഭിത്വാ പിദഹിതും ന വട്ടതി. **അന്തോപക്കേ**തി അകപ്പിയകുടിയാ അന്തോ പക്കേ. സബ്ബത്ഥ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ.

പടിഗ്ഗാഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. അകപ്പിയമംസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൧൧-൪. മനുസ്സഹത്ഥിഅസ്സാനഞ്ച …പേ… ഉരഗസ്സ ച യം മംസഞ്ച, യം ഉദ്ദിസ്സകതമംസഞ്ച, അപ്പടിവേക്ഖിതം യഞ്ച മംസം, തേസു മംസേസൂതി ഏവം യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സീസഗീവാതരങ്ഗേന ചരന്താ അച്ഛവിസേസാവ **തരച്ഛാ. ഉരഗസ്സാ**തി ഇമിനാ സബ്ബാപി ദീഘജാതി സങ്ഗഹിതാ. **ഉദ്ദിസ്സകതമംസ**ന്തി ഭിക്ഖും ഉദ്ദിസിത്വാ കതം ഉദ്ദിസ്സകതം, തഞ്ച തം മംസഞ്ച. ഏത്ഥ ച **മംസ**-ഗ്ഗഹണേന മച്ഛാനമ്പി ഗഹണം വേദിതബ്ബം ഉപലക്ഖണവസേന, ച-സദ്ദേന വാ. പഞ്ചസുപി സഹധമ്മികേസു യം കിഞ്ചി ഉദ്ദിസ്സകതം സബ്ബേസമ്പി ന കപ്പതി, തമ്പി അദിട്ഠഅസുതഅപരിസങ്കിതതായ തികോടിപരിസുദ്ധം വട്ടതി. **അപ്പടിവേക്ഖിത**ന്തി അനുപപരിക്ഖിതം, അനാപുച്ഛിതന്തി അത്ഥോ. ആപത്തിഭീരുകേന ഹി രൂപം സല്ലക്ഖേന്തേനാപി പുച്ഛിത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബഞ്ച. മനുസ്സാനം മംസേസു ഥുല്ലച്ചയന്തി യോജനാ. ഥൂലോ അച്ചയോ ഏത്ഥാതി രസ്സേ, ദ്വിത്തേ ച **ഥുല്ലച്ചയം**. പാരാജികസങ്ഘാദിസേസേഹി ഠപേത്വാ ഇതോ അധികം വജ്ജം നത്ഥി. **സേസേസൂ**തി അവസേസേസു ഏകാദസസു.

൧൧൫. ഇദാനി മനുസ്സാദീനം അട്ഠിആദീനിപി അകപ്പിയാനീതി ദസ്സേതും **‘‘അട്ഠിപീ’’**തിആദിമാഹ. **പി**-സദ്ദോ ‘‘ലോഹിത’’ന്തിആദീസുപി അനുവത്തേതബ്ബോ. **ഏസ**ന്തി മനുസ്സാദീനം ദസന്നം. വസാസു പന ഏകാ മനുസ്സവസാ ന വട്ടതി. ഖീരാദീസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. ഉദ്ദിസ്സകതംയേവ സചിത്തകന്തി യോജനാ. **സചിത്തക**ന്തി ഉദ്ദിസ്സകതഭാവജാനനചിത്തേന സഹ വത്തതീതി സചിത്തകം. വത്ഥുവീതിക്കമവിജാനനചിത്തേന ഹി സചിത്തകത്തം. ഏത്ഥ ച സചിത്തകത്തം

ആപത്തിയാ ഏവ, ന ച മംസസ്സ, തഥാപി മംസസീസേന ആപത്തി ഏവ വുത്താതി വിഞ്ഞാതബ്ബന്തി.

അകപ്പിയമംസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൧൮-൭. രൂപിയേന അരൂപിയം രൂപിയഞ്ച ഇതരേന രൂപിയഞ്ച പരിവത്തേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **രൂപിയേനാ**തി രൂപിയസങ്ഖാതേന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ. **അരൂപിയ**ന്തി അരൂപിയസങ്ഖാതം ദുക്കടവത്ഥും കപ്പിയവത്ഥുഞ്ച. **ഇതരേനാ**തി അരൂപിയേന. **നിസ്സഗ്ഗീ**തി നിസ്സജ്ജനം നിസ്സഗ്ഗോ, പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബസ്സ വിനയകമ്മസ്സേതം നാമം. നിസ്സഗ്ഗോ അസ്സ അത്ഥീതി നിസ്സഗ്ഗി, കിം തം? പാചിത്തിയം. രൂപിയസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പന രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം.

ഇദാനി രൂപിയാദിം ദസ്സേതും **"ഇധാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ കഹാ...പേ॰... മാസകം ഇധ രൂപിയന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **കഹാപണോ** നാമ സുവണ്ണമയോ വാ രജതമയോ വാ ഏതരഹി പകതികഹാപണോ വാ. **സജ്ഝൂ**തി രജതം. **സിങ്ഗീ**തി സുവണ്ണഭേദോ, തഥാപി ചേത്ഥ സാമഞ്ഞേന സുവണ്ണമധിപ്പേതം. **വോഹാരൂപഗമാസക**ന്തി വോഹാരം കയവിക്കയം ഉപഗച്ഛതീതി വോഹാരൂപഗം, തഞ്ച തം മാസകഞ്ച. തം പന സമുട്ഠാപിതരൂപഞ്ച അസമുട്ഠാപിതരൂപഞ്ച ലോഹദാരുആദിമയം വുച്ചതി. **ഇധ രൂപിയ**ന്തി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ രൂപിയം നാമാതി അത്ഥോ. വത്ഥമുത്താദി കപ്പം ദുക്കടവത്ഥുഞ്ച ഇതരന്തി യോജനാ. തത്ഥ വത്ഥഞ്ച മുത്താ ച ആദി യസ്സാതി സമാസോ. **ആദി**-സദ്ദോ പച്ചേകം യോജേതബ്ബോ "വത്ഥാദി മുത്താദീ"തി. തത്ഥ പഠമേന **ആദി**-സദ്ദേന കപ്പാസസുത്താപരണ്ണാദികം യം കിഞ്ചി കപ്പിയവത്ഥും, ദുതിയേന മണി സങ്ഖോ സിലാ പവാളം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ലം സത്തധഞ്ഞാനി ദാസിദാസഖേത്തവത്ഥുപുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദയോതി ഇദം ദുക്കടവത്ഥും സങ്ഗണ്ഹാതി. വത്ഥാദികപ്പിയവത്ഥും, മുത്താദിദുക്കടവത്ഥുഞ്ച ഇതരം അഞ്ഞം അരൂപിയം നാമാതി അത്ഥോ.

൧൧൯. ഏത്താവതാ രൂപിയസംവോഹാരം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കപ്പിയഭണ്ഡേ കയവിക്കയം ദസ്സേതുമാഹ **"ഇമ"**ന്തിആദി. തത്ഥ "ഇമം ഗഹേത്വാ ഇമം ദേഹി, ഇമം കര, ഇമം ആനയാ"തി വാ "ഇമം ഭുത്വാ ഇമം ദേഹി, ഇമം കര, ഇമം ആനയാ"തി വാ "ഇമം ദേമി, ഇമം ദേഹി, ഇമം കര, ഇമം ആനയാ"തി വാ കയവിക്കയേ സമാപന്നേ നിസ്സഗ്ഗീതി യോജനാ. തത്ഥ **ഇമ**ന്തി തണ്ഡുലാദിം. **ഭുത്വാ**തി ഓദനാദിം ഭുഞ്ജിത്വാ. **ഇമം ദേഹീ**തി ഏതം വത്ഥാദികം ദേഹി. **ഇമം കരാ**തി ഏതം രജനപചനാദിം കരോഹി. **ഇമം ആനയാ**തി ഏതം രജനകട്ഠാദിം ആനേഹി. **ഇമം ദേമീ**തി ഏതം വത്ഥാദികം തവ ദേമി. **സമാപന്നേ**തി കതേ. തസ്മാ കപ്പിയം ഭണ്ഡം പരിവത്തേന്തേന അഞ്ഞാതകേഹി സദ്ധിം "ഇമം ദേഹീ"തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി, "ഇമം ഗണ്ഹാഹീ"തി വദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം, "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി വദതോ കയവിക്കയന്തി വുത്താ തിസ്സോ ആപത്തിയോ. മാതാപിതൂഹി പന സദ്ധിം കയവിക്കയമത്തം മോചേന്തേന പരിവത്തേതബ്ബം. അയഞ്ഹി കയവിക്കയോ ഠപേത്വാ പഞ്ചസഹധമ്മികേ അവസേസേഹി ഗിഹിപബ്ബജിതേഹി ന വട്ടതി. സചേ പന നവകമ്മാനി കാരേതി, അട്ഠകഥാപമാണേന പാചിത്തിയമത്തം ദേസേതബ്ബം.

൧൨൦-൧൨൧. ഇദാനി പരിണാമനവസേന ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതും **"അത്തനോ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - സങ്ഘസ്സ നതം ലാഭം

അത്തനോ പരിണാമേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗി. അഞ്ഞതോ പുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേയ്യ, പാചിത്തി. അഞ്ഞസ്സ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേയ്യ, ദുക്കടം. അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ നതം ലാഭം അത്തനോ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ അഞ്ഞചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേയ്യ, ദുക്കടന്തി യോജനാ. തത്ഥ **നത**ന്തി കായേന വാ വചസാ വാ നിന്നം കതം. **ലാഭ**ന്തി ലഭിതബ്ബം ചീവരാദി. **അഞ്ഞതോ** അഞ്ഞസ്മിം പുഗ്ഗലേ വാ ചേതിയേ വാ, ചേതിയേ പന ദുക്കടം. **അഞ്ഞസ്സാ**തി ചേതിയാദിനോ അന്തമസോ സുനഖസ്സ. **അഞ്ഞതോ വാ**തി ചേതിയാദിമ്ഹി വാ. **സങ്ഘസ്സാ**തി പന ഇദം കാകക്ഖിഗോളകഞായേന ''നതം പരിണാമേയ്യാ''തി ഉഭയത്ഥ പരിവത്തതി. നിസ്സട്ഠം സകസഞ്ഞായ ന ദദേയ്യ വാ, ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞഥാ** അഞ്ഞേന പകാരേന, ഥേയ്യസഞ്ഞായ ന ദദേയ്യ ചേതി വുത്തം ഹോതി. **ഇതര**ന്തി വത്ഥുവസേന അഞ്ഞം പാരാജികം ഥുല്ലച്ചയം ദുക്കടഞ്ച ഹോതീതി അത്ഥോ.

നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൨൧. **മുസാ ...പേ... ഹരണേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, തസ്സ ''പാചിത്തി വുത്താ''തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. **മുസാവാദേ**തി നിപാതേന സദ്ധിം തപ്പുരിസോ. പുബ്ബേപി ജാനിത്വാ വചനക്ഖണേപി ജാനന്തസ്സ മുസാഭണനനിമിത്തന്തി അത്ഥോ. **ഭണനഞ്ച** നാമ ഇധ അഭൂതസ്സ വാ ഭൂതതം, ഭൂതസ്സ വാ അഭൂതതം കത്വാ കായേന വാ വാചായ വാ വിഞ്ഞാപനപ്പയോഗോ. പാരാജികസങ്ഘാദിസേസാചാരവിപത്തിയോ അമൂലികായ ചോദേന്തസ്സ യഥാക്കമം സങ്ഘാദിസേസപാചിത്തിയദുക്കടാനി. അനുപധാരേത്വാ സഹസാ ഭണന്തസ്സ, ''അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ''തി അഞ്ഞം ഭണന്തസ്സ യസ്സ ഭണതി, സോ ന സുണാതി, തസ്സ ച അനാപത്തി.

ഓമസതി അമനാപതായ കണ്ണേസു വിജ്ഝതി വിയ ഏതേന, ഓമസതി വാതി **ഓമസോ,** സോ ചായം വാദോച, തസ്മിം. ദീഘോ പന ഗാഥാബന്ധവസേന. ഏവം സബ്ബത്ഥ. ഹീനുക്കട്ഠേസു ച ജാതിനാമഗോത്തവയകമ്മസിപ്പആബാധലിങ്ഗകിലേസആപത്തിഅക്കോസസങ്ഖാതേസു ദസസു ഭൂതേന വാ അഭൂതേന വാ ''ഖത്തിയോസി, ചണ്ഡാലോസീ''തിആദിനാ കായേന വാ വാചായ വാ അനഞ്ഞാപദേസേന ഭിക്ഖുനോ ഖുംസേതുകാമതായ അക്കോസവചനേതി അത്ഥോ. ''സന്തി ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലാ''തിആദിനാ അഞ്ഞാപദേസേന വാ ''ചോരോസി, വികാരീസി, മാതുഘാതകോസീ''തിആദീഹി പാളിമുത്തപദേഹി വാ ഭിക്ഖുസ്സ, യഥാ വാ തഥാ വാ അനുപസമ്പന്നം, പരമ്മുഖാ പന സബ്ബമ്പി അക്കോസന്തസ്സ ദുക്കടം. കേവലം ദവകമ്യതായ വദതോ പന സബ്ബത്ഥ ദുബ്ഭാസിതം.

പേസുഞ്ഞഹരണേതി പിസുണസ്സ ഭാവോ പേസുഞ്ഞം. അത്തനോ പിയകമ്യതായ വാ പരസ്സ പരേസു ഭേദാധിപ്പായേന വാ ജാതിആദീഹി ഓമസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വചനം സുത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ തസ്സ പേസുഞ്ഞസ്സ ഹരണേ. അനുപസമ്പന്നസ്സ ഹരണേ ദുക്കടം. പദം പദം **പദസോ,** വിച്ഛായം സോ, കോട്ഠാസേന കോട്ഠാസേനാതി അത്ഥോ. സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹോ തിപിടകധമ്മോ, അനാരുള്ഹോ ച രാജോവാദാദികോ **ധമ്മോ** നാമ, തേന സഹ പദസോതി നിപാതസ്സ തതിയാതപ്പുരിസോ. **പദസോധമ്മേ**തി ഏകക്ഖരാദിനാ കോട്ഠാസേന കോട്ഠാസേന അനുപസമ്പന്നേന സദ്ധിം യഥാവുത്തധമ്മഭണനേതി അത്ഥോ. പദസോധമ്മഭണനഞ്ഹി പദസോധമ്മ-സദ്ദേന ഉപചാരേന വുത്തം. അനുപസമ്പന്നേന

സദ്ധിം ഏകതോ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണേ സജ്ഝായകരണേ, തംസന്തികേ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണാദികേ ച തേന സദ്ധിം ഏകതോ യേഭുയ്യേന പഗുണം ഗന്ഥം ഭണന്തസ്സ ഓസാരേന്തസ്സ ഖലിതട്ഠാനേ "ഏവം ഭണാഹീ"തി ഏകതോ ഭണന്തസ്സപി അനാപത്തി.

അന്തമസോ വത്ഥാദിനാ യേന കേനചി സബ്ബച്ഛന്നം ഛദനം അനാഹച്ച ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേനാപി സബ്ബപരിച്ഛിന്നം യേഭുയ്യേനഛന്നം യേഭുയ്യേനപരിച്ഛിന്നഞ്ച സേനാസനം അഗാരന്തി അധിപ്പേതം. തത്രട്ഠോ പന ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അന്തമസോ പാരാജികവത്ഥുഭൂതോ തിരച്ഛാനഗതോപി അന്തമസോ തദഹുജാതാ ഇത്ഥീപി ഉപചാരതോ അഗാര-സദ്ദേന വുച്ചതി. സഹ അഗാരേനാതി **സാഗാരോ,** ഭിക്ഖു. ഉപചാരേനേവ ച പന അനുപസമ്പന്നേന, മാതുഗാമേന ച സഹ സേയ്യകപ്പനം സാഗാരഭാവോ നാമാതി ഗഹേതബ്ബം. സങ്ഘസമ്മതം സേനാസനപഞ്ഞാപകാദിഭേദം ഉപസമ്പന്നം അയസകാമാ ഹുത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യേന ച ഉജ്ഝാപേന്തി അവജാനാപേന്തി അവഞ്ഞായ ഓലോകാപേന്തി, ലാമകതോ വാ ചിന്താപേന്തി, തം വചനം **ഉജ്ഝാപനകം**. യേന ഖീയന്തി സബ്ബത്ഥ തസ്സ അവണ്ണം പകാസേന്തി, തം **ഖീയനം**.

൧൨൨. **തല**ന്തി ഹത്ഥതലമധിപ്പേതം. തഗ്ഗഹണേന പന കായോവ തലം. **സത്തീ**തി കായപ്പടിബദ്ധാ സത്തി ആവുധവിസേസോ, ഉപലക്ഖണത്താ പന സബ്ബമ്പി കായപ്പടിബദ്ധം സത്തി. തലഞ്ച സത്തി ച **തലസത്തി**. ഇധ പന കോപേന ഭിക്ഖുസ്സ തലസത്തിഉഗ്ഗിരണം തലസത്തി. സചേ പന വിരദ്ധോ പഹാരം ദേതി, ന പഹരിതുകാമതായ ദിന്നത്താ ദുക്കടം, പഹരിതുകാമതായ പാചിത്തിയം, അനുപസമ്പന്നേ ദുക്കടം, മോക്ഖാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി.

പഞ്ഞത്തേന വദതോ ഉപസമ്പന്നസ്സ വാ തേന വുച്ചമാനധമ്മസ്സ വാ അനാദരകരണം **അനാദരോ**. അനുപസമ്പന്നസ്സ തേന വുച്ചമാനസ്സ വാ ഉപസമ്പന്നേന, പരേന വാ അപഞ്ഞത്തേന വാ വുച്ചമാനസ്സ അനാദരേ ദുക്കടം.

"ഊനവസ്സോ ത്വം മഞ്ഞേ"തിആദിനാ ഭിക്ഖുനോ കുക്കുച്ചസ്സ ഉപ്പാദനം അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുക്കടം.

അനാപുച്ഛാ ഗാമപ്പവേസനേതി പകതിവചനേന പുച്ഛിതുമനുരൂപം അന്തോഉപചാരസീമായ ദസ്സനൂപചാരേ ഭിക്ഖും ദിസ്വാ "വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമീ"തി അനാപുച്ഛിത്വാ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനേ. ദീഘോ പന സന്ധിവസേന. ആപദാസു അനാപത്തി.

പരമ്പരഭോജനേതി പരോ ച പരോ ച പരമ്പരാ മ-കാരോ സന്ധിവസേന, തസ്മാ പരമ്പരാ ഉപ്പത്തവിസയഅപാദാനവചനം, പരതോ പരതോ ലദ്ധാ ഭുഞ്ജനേതി അത്ഥോ. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - പഞ്ചഹി ഭോജനേഹി നാമം ഗഹേത്വാ നിമന്തിതസ്സ യേന യേന പഠമം നിമന്തിതോ, തസ്സ തസ്സ ഭോജനതോ ഉപ്പടിപാടിയാ, "മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം തുയ്ഹം ദമ്മീ"തി വാ "വികപ്പേമീ"തി വാ ആദിനാ സമ്മുഖാ വാ പരമ്മുഖാ വാ അവികപ്പേത്വാ വാ അഞ്ഞതോ അഞ്ഞതോ പഞ്ചഭോജനാദീനി ലദ്ധാ ഭുഞ്ജമാനേതി. ഗിലാനചീവരദാനചീവരകാരസമയേ അനാപത്തി.

൧൨൩. സേയ്യം സേനാസനാനി വാ അനുദ്ധരിത്വാ ഗമനേതി സമ്ബന്ധോ. **വാ**-സദ്ദോ സമുച്ചയേ. തത്ഥ "ഭിസി ചിമിലികാ ഉത്തരത്ഥരണം ഭൂമത്ഥരണം തട്ടികാ ചമ്മക്ഖണ്ഡോ നിസീദനം പച്ചത്ഥരണം തിണസന്ഥാരോ പണ്ണസന്ഥാരോ"തി (പാചി॰

൧൬൫) വുത്താസു ദസസു സേയ്യാസു ഏകമ്പി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗനേ ഗഹേത്വാ സങ്ഘികേ സബ്ബപ്പടിച്ഛന്നേ ഗുത്തേ സേനാസനേ സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ യഥാ ഠപിതം ഉപചികാദീഹി ന ഖജ്ജതി, തഥാ ഠപനവസേന അനുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖിത്തസ്സ ആരാമസ്സ പരിക്ഖേപം, അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമിത്വാ ഗമനേ ച, തഥാ മഞ്ചപീഠതിസികോച്ഛസങ്ഖാതാനി സേനാസനാനി വസ്സകാലേ അജ്ഝോകാസേ സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ അനുപസമ്പന്നേന അനുദ്ധരിത്വാ ഥാമമജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതം അതിക്കമിത്വാ ഗമനേ ചാതി അത്ഥോ. യഥാവുത്തതോ പന അഞ്ഞത്ഥ ദുക്കടം.

ഇത്ഥിയാ അദ്ധാനഗമനേതി "ഗച്ഛാമ ഭഗിനി, ഗച്ഛാമ അയ്യാ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സംവിദഹിത്വാ "അജ്ജ വാ സ്വേ വാ"തിആദിനാ നിയമിതകാലവിസങ്കേതം അകത്വാപി ദ്വാരവിസങ്കേതം മഗ്ഗവിസങ്കേതം കത്വാപി ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം അദ്ധാനമഗ്ഗഗമനേതി അത്ഥോ.

ഏകേകായ നിസീദനേതി ഏകേന ഏകാതി ഏകേകാ, തസ്സാ നിസജ്ജായാതി അത്ഥോ. ഏകേന സഹ ഏകിസ്സാ നിസജ്ജം വിനാ ഏകായ സഹ ഏകസ്സ നിസജ്ജം നാമ നത്ഥീതി ഏകായ സഹ ഏകസ്സ നിസജ്ജായം സതി നിസിന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയന്തി അധിപ്പായോ. "ഏകായേകനിസീദനേ"തി വാ പാഠോ.

൧൬൪. രൂപാദീനം ഉപസംഹാരേന, ഭയാനകകഥാകഥനേന വാ ഉപസമ്പന്നസ്സ **ഭിംസാപനേ**. അനുപസമ്പന്നസ്സ ദുക്കടം.

ആകോടനേ ഉപസമ്പന്നസ്സ അന്തമസോ ഉപ്പലപത്തേനാപി പഹാരദാനേ. അനുപസമ്പന്നസ്സ അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതസ്സപി ദുക്കടം. മോക്ഖാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി.

സങ്ഘമജ്ഝേ വിനയധരേന അനുയുഞ്ജിയമാനസ്സ പുച്ഛിതതോ അഞ്ഞസ്സ വാദോ അഞ്ഞേന അഞ്ഞം പടിചരണം **അഞ്ഞവാദോ**. തഥേവ പുച്ഛിയമാനസ്സ അകഥേതുകാമതായ വിഹേസനം തുണ്ഹീഭാവോ **വിഹേസാ**. അഞ്ഞവാദകസ്സ വിഹേസകസ്സ ച ഞത്തിദുതിയകമ്മേന അഞ്ഞവാദകവിഹേസകകമ്മേ കതേ പുന അഞ്ഞവാദേ വിഹേസായ പാചിത്തിയം. അനാരോപിതേ പന കമ്മേ ദുക്കടം. കിഞ്ചി വീതിക്കമം ദിസ്വാ "ആവുസോ, ഇദം നാമ തയാ കത"ന്തി വുത്തേ തം ന കഥേതുകാമോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്ഘം വിഹേസേതീതി **വിഹേസകോ**. അനാചാരം ആചരിത്വാ സങ്ഘമജ്ഝേ ആപത്തിയാ, വത്ഥുനാ വാ അനുയുഞ്ജിയമാനേ തം അകഥേതുകാമോ "കോ ആപന്നോ, കിസ്മിം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന അഞ്ഞേഹി വചനേഹി തം വചനം പടിച്ഛാദേന്തോ യോ അഞ്ഞം വദതി, അയം **അഞ്ഞവാദകോ** നാമ.

ദുട്ഠുല്ലം നാമ പാരാജികസങ്ഘാദിസേസാ, ഇധ പന സങ്ഘാദിസേസോവ. പകാസോ ച ഛാദോ ച **പകാസഛാദോ,** ദുട്ഠുല്ലസ്സ പകാസഛാദോതി തപ്പുരിസോ. അഭിണ്ഹാപത്തികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയതിം സംവരത്ഥായ ആപത്തിപരിയന്തം കുലപരിയന്തഞ്ച കത്വാ വാ അകത്വാ വാ തിക്ഖത്തും അപലോകേത്വാ കാതബ്ബം. ഭിക്ഖുസമ്മുതിം ഠപേത്വാ അനുപസമ്പന്നസ്സ "അയം അസുചിം മോചേത്വാ സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ"തിആദിനാ നയേന വത്ഥുനാ സദ്ധിം ആപത്തിം ഘടേത്വാ തസ്സ ദുട്ഠുല്ലസ്സ പകാസനേ ആരോചനേ ച, തസ്സേവ യേന കേനചി ഉപായേന ഞത്വാ ഛാദനേ ച, അദുട്ഠുല്ലാരോചനേ ഛാദനേ ച, അനുപസമ്പന്നസ്സ പന പുരിമപഞ്ചമസിക്ഖാപദേ ഇതരാ ദുട്ഠുല്ലേപി ദുക്കടം.

ഹാസോദകേതി എത്ഥ ഹാസേ ഉദകേതി പദവിഭാഗോ വേദിതബ്ബോ. യേന കേനചി സരീരാവയവേന ഹസാധിപ്പായസ്സ ഉപകച്ഛകാദീസു ഹാസേ ഫുസനേ. ഹാസനിമിത്തഞ്ഹി ഫുസനം ഹാസോ. അനുപസമ്പന്നേ ദുക്കടം. **ഉദകേ ഹാസേ**തി ഉപരിഗോപ്ഫകേ ഉദകേ ഹസാധിപ്പായസ്സ ഉമ്മുജ്ജനനിമുജ്ജനേന കീളായ. കീളാ ഹി ഇധ ഹാസോതി വുത്തോ. നാവായ കീളതോ, ഹത്ഥാദിനാ കട്ഠാദിനാ വാ ഉദകം ഹനതോ അന്തമസോ ഭാജനഗതകഞ്ജികാദീനിപി ഖിപനകീളായ കീളതോ ദുക്കടം. അഹസാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി.

നിച്ഛുഭനേ വിഹാരാതി സങ്ഘികവിഹാരതോ ഭിക്ഖുനോ നിക്കഡ്ഢനനിക്കഡ്ഢാപനേ. എത്ഥ ച ഏകപ്പയോഗേ ഏകാ, നാനാപയോഗേ ദ്വാരഗണനായ ആപത്തിയോ. പുഗ്ഗലികനിക്കഡ്ഢനേ, തസ്സ പരിക്ഖാരനിക്കഡ്ഢനേ, അനുപസമ്പന്നസ്സ പന തസ്സ പരിക്ഖാരസ്സ വാ നിക്കഡ്ഢനേ ദുക്കടം. ന സമ്മാവത്തന്താനം അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികാനം വാ നിക്കഡ്ഢനേ, അത്തനോ വിസ്സാസികസ്സ വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢനേ, ഭണ്ഡനകാരകസ്സ പന സകലസങ്ഘാരാമതോ നിക്കഡ്ഢനേ അനാപത്തി.

അനുപഖജ്ജ സയനേതി "വുഡ്ഢോ, ഗിലാനോ, സങ്ഘേന ദിന്നോ"തി ജാനിത്വാ മഞ്ചപീഠാനം വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പവിസന്തസ്സ വാ നിക്ഖമന്തസ്സ വാ ഉപചാരം അനുപഖജ്ജ അനുപവിസിത്വാ സങ്ഘികേ വിഹാരേ "യസ്സ സമ്ബാധോ ഭവിസ്സതി, സോ പക്കമിസ്സതീ"തി അധിപ്പായേന നിസീദനനിസജ്ജനവസേന സയനേ. പുഗ്ഗലികേ ദുക്കടം.

എത്ഥ ച **പാചിത്തീ**തി ഉദ്ദിസിത്വാ കാനിചി പസിദ്ധാനി ദസ്സിതാനി. അവുത്താനി പന താദിസാനി ഇമിനാവ സാമഞ്ഞവചനേന സങ്ഗഹേത്വാ വേദിതബ്ബാനി. കഥം? അചേലകാദിഅഞ്ഞതിത്ഥിയാനം യസ്സ കസ്സചി ആമിസസ്സ സഹത്ഥാ ദാനേ ച, സപ്പിനവനീതതേലമധുഫാണിതമച്ഛമംസഖീരദധിസങ്ഖാതാനം പണീതഭോജനാനം അത്തനോ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജനേ, രാഗപരിയുട്ഠിതഇത്ഥിപുരിസസ്സ യോഗ്ഗേ കുലേ അനുപവിസിത്വാ നിസജ്ജനകപ്പനേ, പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന നിമന്തിതോ തസ്മിം ഭുത്തേ വാ അഭുത്തേ വാ സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛിത്വാ പുരേഭത്തം പച്ഛാഭത്തം വാ യസ്മിം കുലേ നിമന്തിതോ, തതോ ഗിലാനചീവരദാനകാരസമയം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം അഞ്ഞകുലപ്പവേസനേ, ഠപേത്വാ ഏകദിവസം അഞ്ഞസ്മിം ദിനേ ആവസഥപിണ്ഡസ്സ അഗിലാനേന ഹുത്വാ ഭുഞ്ജനേ, രത്തിപരിച്ഛേദം വാ ഭേസജ്ജപരിച്ഛേദം വാ കത്വാ പവാരിതതോ ഉത്തരി അഞ്ഞത്ര പുന പവാരണായ അഞ്ഞത്ര നിച്ചപ്പവാരണായ വിഞ്ഞാപനേ, അഞ്ഞത്ര തഥാരൂപപച്ചയാ ഗാമതോ നിക്ഖന്തസേനാദസ്സനായ ഗമനേ, പച്ചയേനപി ഗന്ത്വാ തിരത്തതോ ഉത്തരി സേനായ വാസേ, തസ്സ ച വസന്തസ്സ യുദ്ധട്ഠാനബലഗണട്ഠാനസേനാനിവേസഅനീകദസ്സനത്ഥം ഗമനേ, പിട്ഠാദീഹി കതമജ്ജസങ്ഖാതസുരായ, പുപ്ഫാദീഹി കതആസവസങ്ഖാതമേരയസ്സ ച പാനേ, പദീപുജ്ജലപത്തപചനാദികാരണം വിനാ വിസിബ്ബിതുകാമതായ അഗിലാനസ്സ അഗ്ഗിനോ ജാലനജാലാപനേ, കപ്പബിന്ദും അനാദായ നവചീവരപരിഭോഗേ, സാമം ചീവരം വികപ്പേത്വാ അപച്ചുദ്ധായ പരിഭോഗേ, ഭിക്ഖുസന്തകപത്താദിനോ അന്തമസോ ഹസാധിപ്പായേനപി അപനിധാനേ അപനിധാപനേ, സഞ്ചിച്ച തിരച്ഛാനഗതസ്സ ജീവിതവോരോപനേ, സഞ്ചിച്ച യഥാധമ്മം നിഹതാധികരണസ്സ പുനകമ്മായ ഉക്കോടനേ, സഞ്ചിച്ച ഥേയ്യസത്ഥേന സദ്ധിം സംവിധായ ഏകദ്ധാനഗമനേ, ഭിക്ഖൂഹി സിക്ഖാപദേഹി വുച്ചമാനസ്സ അഞ്ഞം അവിചാരേത്വാ "ന തത്ഥ സിക്ഖിസ്സാമീ"തി ഭണനേ, സിക്ഖാപദവിവണ്ണനേ, ഇമേസം "സുത്വാ ഓരമിസ്സാമീ"തി അധിപ്പായം വിനാ വിവാദാപന്നാനം ഉപസ്സുതിട്ഠാനേ, ധമ്മികാനം കമ്മാനം ഛന്ദം ദത്വാ പച്ഛാ

ഖീയനധമ്മാപജ്ജനേ, സങ്ഘേ വിനിച്ഛയേ വത്തമാനേ ഛന്ദം അദത്വാ പക്കമനേ, സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ചീവരം ദത്വാ പച്ഛാ ഖീയനധമ്മാപജ്ജനേ, അഞ്ഞത്ര അജ്ഝാരാമാ അജ്ഝാവസഥാ വാ രതനസ്സ വാ രതനസമ്മതസ്സ വാ ഉഗ്ഗണ്ഹനഉഗ്ഗഹാപനേ പാചിത്തിയന്തി.

പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. സമണകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൨൫. സമണകപ്പാതി സമണവോഹാരാ. ഭവന്തി, അഹേസുന്തി വാ ഭൂതാ, വത്തമാനേ, ഭൂതേ വാ തപ്പച്ചയോ. വിരുള്ഹമൂലാദിഭാവം ആപജ്ജിത്വാ വഡ്ഢമാനകാനം, വഡ്ഢിത്വാ മഹന്തഭാവം പത്താനഞ്ച രുക്ഖലതാദിസങ്ഖാതാനം ഭൂതാനം ഗാമോ, ഭൂതാ ഏവ വാ ഗാമോ സമൂഹോ **ഭൂതഗാമോ**. തസ്സ സമാരമ്ഭോ ഛേദനഫാലനാദി, തസ്മിം. നിമിത്തത്ഥേ ഭേതം ഭുമ്മം, തംഹേതു പാചിത്തിയം ഹോതീതി അത്ഥോ. കതകപ്പിയം സമണകപ്പിയം ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ കതം കപ്പിയം യസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി. കേനാതി ആഹ **"നഖേനാ"**തിആദി.

൧൨൬. ഇദാനി യസ്സ സമാരമ്ഭോ, തം ഭൂതഗാമം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **"സമൂലാ"**തിആദി ആരദ്ധം. **സോ**തി ഭൂതഗാമോ. ഭവിതും ഉപ്പജ്ജിതും പയോജേതീതി കാരിതന്തോ തപ്പച്ചയോ, പഭാവിതോ ഉപ്പാദിതോതി അത്ഥോ. അഥ വാ പഭവനം പഭവോ, ഉപ്പത്തി, സോവ പഭവോ, പഭാവം കരോതീതി നാമധാതുതോ കത്തരി തപ്പച്ചയോ, പഭാവിതോ ഉപ്പന്നോതി അത്ഥോ. മൂലഞ്ച ഖന്ധോ ച ബീജഞ്ച അഗ്ഗഞ്ച ഫളു ച മൂല...പേ॰... ഫളൂനി. **ഫളു** നാമ പബ്ബം. താനിയേവ ബീജാനി, തേഹി പഭാവിതോ ഉപ്പാദിതോ, അഥ വാ തേഹി അവധിഭൂതേഹി, കാരണഭൂതേഹി വാ പഭാവിതോ ഉപ്പന്നോതി കമേന വികപ്പദ്വയേ സമാസദ്വയം വേദിതബ്ബം. തത്ഥ **മൂലബീജം** നാമ ഹലിദ്ദിസിങ്ഗിവേരാദി.

ഖന്ധബീജം നാമ അസ്സത്ഥനിഗ്രോധാദി. **ബീജബീജം** നാമ പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാദി. **അഗ്ഗബീജം** നാമ ഹിരിവേരാദി. **ഫളുബീജം** നാമ ഉച്ഛുനളാദി. തത്ഥ മൂലബീജാദീനി പഞ്ച ബീജഗാമോ. തന്നിബ്ബത്തോ രുക്ഖലതാദി ഭൂതഗാമോ.

ഇദാനി തേസു ബീജഗാമസമാരമ്ഭേ ദുക്കടം ദസ്സേതി അപരദ്ധേന. ഭൂതഗാമവിയോജിതം ബീജം ആരമ്ഭേ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ഭൂതഗാമതോ വിയോജിതന്തി തപ്പുരിസോ. **ബീജ**ന്തി ഭൂമിയം രോപിതമരോപിതമ്പി നിഗ്ഗതവിദത്ഥിമത്തപത്തവട്ടിപി മൂലബീജാനി. "ആരമ്ഭേ"തി കിതകപച്ചയസ്സ യോഗേ അവുത്തേ കമ്മനി ഛട്ഠുപ്പത്തിയം വികപ്പേന ഉഭയത്ഥ ദുതിയാ. **ആരമ്ഭേ**തി സമാരമ്ഭേ. തസ്മാ "ഇമം പുപ്ഫം ഫലം വാ ജാന, ഇമം കപ്പിയം കരോഹീ"തിആദിനാ കപ്പിയവചനേന ഭൂതഗാമതോ വിയോജിതം ബീജജാതം ബീജഗാമപരിമോചനത്ഥം പുന കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും അഗ്ഗിപരിജിതം സത്ഥപരിജിതം നഖപരിജിതം അബീജം നിബ്ബത്തബീജഞ്ഞേവ പഞ്ചമ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൫൦) വുത്തേസു പഞ്ചസു നഖപരിജിതാദീനി തീണി ദസ്സിതാനി.

൧൨൭. ഇദാനി അവസിട്ഠാനി ദ്വേ ദസ്സേതും **"നിബ്ബത്തബീജ"**ന്തിആദികം പഠമദ്ധം ആഹ. തത്ഥ **നിബ്ബത്തബീജ**ന്തി നിബ്ബത്തനിയന്തി നിബ്ബത്തം, നിപുബ്ബ വതു വത്തനേതിമസ്മാ തപ്പച്ചയോ, നിബ്ബത്തം ബീജം യസ്സ തം നിബ്ബത്തബീജം, ബീജം

നിബ്ബത്തേത്വാ വിസും കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം അമ്ബപനസാദി. **നോബീജം** നാമ തരുണമ്ബഫലാദി. ഇദാനി ബീജഗാമഭൂതഗാമേസു കപ്പിയകരണപ്പകാരാദിവിസേസം ദസ്സേന്തോ **"കടാഹാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ കടാഹേന ബദ്ധം ബീജം യേസന്തി ബാഹിരത്ഥോ.

൧൨൮. ഭാജനേ ഭൂമിയമ്പി വാ ഏകാബദ്ധേസു ബീജേസു ഏകസ്മിഞ്ച കപ്പിയേ കതേതി യോജനാ. **ബീജേസൂ**തി ബീജഗാമഭൂതഗാമേസു . ഭൂതഗാമോപി ഹി ഇധ "ബീജ"ന്തി രുള്ഹീവസേന വുച്ചതി.

൧൨൯. **നിക്ഖിത്തേ**തി ഠപിതേ. **കപ്പിയം പുന കരേയ്യാ**തി ജാതമൂലപണ്ണഭാവതോ ഭൂതഗാമത്താ ഭൂതഗാമതോ പരിമോചിതം ബീജഗാമപരിമോചനത്ഥം പുന കപ്പിയം കാരേയ്യാതി അത്ഥോ. തേനാഹ **"ഭൂതഗാമോ ഹി സോ തദാ"**തി. **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി. **തദാ**തി മൂലേ ച പണ്ണേ ച ജാതകാലേ സചേ മൂലമത്തം സഞ്ജായതി, ഉപരിഭാഗേ സചേ അങ്കുരോ ജായതി, ഹേട്ഠാഭാഗേ ഛിന്ദിതും വട്ടതി. മൂലമത്തേസു വാ പന പണ്ണമത്തേസു വാ നിഗ്ഗതേസു സചേപി രതനപ്പമാണാപി സാഖാ നിക്ഖമന്തി, ബീജഗാമസങ്ഗഹിതാ ഹോന്തി.

൧൩൦. ഉദകസമ്ഭവോ സേവാലോ ച ചേതിയാദീസു സേവാലോ ച ഭൂതഗാമോവാതി സമ്ബന്ധോ. **ആദി**-സദ്ദേന പാകാരാദിഗ്ഗഹണം. യദി ദ്വേ തീണി പണ്ണാനി ന ജായന്തി, അഗ്ഗബീജസങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. സുക്ഖോ പന സമ്മജ്ജിതബ്ബോ. മൂലപണ്ണേ വിനിഗ്ഗതേ ബീജോപി ഭൂതഗാമോവാതി സമ്ബന്ധോ. **പണ്ണേ**തി ഇമിനാ അങ്കുരമത്തം പടിക്ഖിപതി.

൧൩൧. ഘടാദിപിട്ഠേ സേവാലോ ച അഹിഛത്തകമകുളഞ്ച ദുക്കടസ്സേവ വത്ഥൂനീതി സമ്ബന്ധോ. **പിട്ഠേ**തി ഇമിനാ അന്തോ അബ്ബോഹാരികോതി ദസ്സേതി. **ഫുല്ല**ന്തി ഫുല്ലിതം അഹിഛത്തകം. **അബ്യവഹാരിക**ന്തി ആപത്തിവോഹാരയോഗ്ഗം ന ഹോതീതി അത്ഥോ.

൧൩൨. അല്ലരുക്ഖേ ലാഖാനിയ്യാസഛത്താനി വികോപിയ ഗണ്ഹതോ തത്ഥ അക്ഖരം ഛിന്ദതോ വാപി പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **തത്ഥാ**തി അല്ലരുക്ഖേ. "വികോപയ"ന്തി പോത്ഥകേസു പാഠോ ദിസ്സതി, സോ അപാഠോ പഠമന്തതായ കാരണാഭാവതോ. "വികോപിയാ"തി പന പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ. **വികോപിയാ**തി ഇമിനാ അവികോപേത്വാ ഗഹണേ അനാപത്തീതി ദീപേതി.

൧൩൩. ദാരുമക്കടകാദിനാതി ആണിം കോട്ടേത്വാ ദാരുയന്തം കത്വാ തത്ഥ കണ്ടകം ഓലമ്ബേന്തി, ഏതം ദാരുമക്കടകം നാമ. **ആദി**-സദ്ദേന കണ്ടകബന്ധനാദീനം ഗഹണം. തിണാദിം ഛിന്ദിതും, ഗണ്ഠികം കാതുഞ്ച ന കപ്പതീതി യോജനാ. **ഛിന്ദിതു**ന്തി ഛിന്ദനം.

൧൩൪. **ഭൂതഗാമം വാ**തി ഭൂതഗാമം വാ. **ബീജം വാ**തി ബീജഗാമം വാ. "ഛിന്ദ വാ"തിആദിനാ സബ്ബത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ യോജേതബ്ബോ. **പച വാ**തി പചനം കരോഹീതി വാ. "പട" ഇതി വാ പാഠോ, തസ്സ ഉപ്പാദേഹീതി അത്ഥോ. "ഇമം രുക്ഖം ഛിന്ദാഹീ"തിആദിനാ പന അവത്വാ "രുക്ഖം ഛിന്ദാ"തിആദിനാ അനിയമേത്വാ വത്തും വട്ടതി.

൧൩൫. **ഇമ**ന്തി ഏതം രുക്ഖാദിം. **ഇമം സോധേഹീ**തി ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദം കത്വാ അത്ഥോ വത്തബ്ബോതി.

സമണകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮. ഭൂമിനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൩൬. യാസു വുത്ഥം പക്കഞ്ച കപ്പതി, താ കപ്പിയാ ഭൂമിയോ സമ്മുതി ച സമ്മുതികുടി ച…പേ॰… ഗഹപതി ച ഗഹപതികുടി ചാതി ഇമാ ചതസ്സോ ഹോന്തീതി യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൨൯൫) വുത്തായ ഉത്തിദുതിയകമ്മവാചായ, അപലോകനകമ്മവസേന വാ സാവേത്വാ സമ്മാ ഉത്തിസമ്പന്നം കരീയതീതി **സമ്മുതി,** ഥമ്ഭാനം ഭിത്തിപാദാനം വാ ഉഗ്ഗമനം ഉദ്ധം കത്വാ ഠപനം, ''കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി വാചായ സാവനഞ്ച അന്തം യസ്സാ സാ **ഉസ്സാവനന്താ**. തഥാ ച വുത്തം ''ഥമ്ഭപ്പതിട്ഠാനഞ്ച വചനപരിയോസാനഞ്ച സമകാലം വട്ടതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫). നിസാദനം പവിസനം സന്നിവേസനം നിസാദോ, ഗുന്നം വിയ നിസാദോ ഏത്ഥിസ്സാതി **ഗോനിസാദി**. ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ സേസസഹധമ്മികാ സബ്ബേ ച ദേവമനുസ്സാ ഇധ **ഗഹപതീ**തി സാമഞ്ഞേന അധിപ്പേതാ. ഏത്ഥ പന ഗഹപതിസമ്ബന്ധിനീ കുടി ദീഘേന ഗഹപതീ.

''യം പന അകപ്പിയഭൂമിയം സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഗേഹേ വുത്ഥ''ന്തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൫) **അട്ഠകഥാ**വചനതോ യം സങ്ഘോ ആകങ്ഖതി വിഹാരം വാ അഡ്ഢയോഗം വാ പാസാദം വാ ഹമ്മിയം വാ ഗുഹം വാ ലേണാദിം വാ, തേസമ്പി സാമഞ്ഞവചനം വിഞ്ഞായതീതി തംതംലക്ഖണപ്പത്താ സഹസേയ്യപ്പഹോനകാ ലേണാദയോ ചതൂസ്വേവ കുടീസു അന്തോഗധാതി വേദിതബ്ബം. ഇമാസു ചതൂസു സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ പദേസേ യം സങ്ഘികം പുഗ്ഗലികം വാ ഭിക്ഖുസന്തകം ഏകരത്തമ്പി അന്തോവുത്ഥം അനുപസമ്പന്നേന പക്കഞ്ച യാവകാലികം യാമകാലികഞ്ച അന്തോവുത്ഥഅന്തോപക്കസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി, കോ പന വാദോ ഇതരദ്വയേ. തം പന അകപ്പിയഭൂമിയമ്പി വുത്ഥം പക്കഞ്ച വട്ടതി. തേന വുത്തം **''യാസു വുത്ഥം പക്കഞ്ച കപ്പതീ''**തി.

൧൩൭. വാസത്ഥായ കതേ സങ്ഘികേ വാ ഏകസന്തകേ വാ സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ഗേഹേ കപ്പിയാകുടി ലദ്ധബ്ബാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **വാസത്ഥായാ**തി ഇമിനാ അവാസത്ഥായ കതം നിവത്തേതി. **ഏകസന്തകേ**തി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകേ. **കപ്പിയാകുടീ**തി ഭാവപ്പധാനോയം നിദ്ദേസോ, ന ഹി ഗേഹേ ഗേഹം ലദ്ധും യുജ്ജതീതി കപ്പിയകുടിതാതി അത്ഥോ. ദീഘോ പന ഗാഥാവസേന, കപ്പിയാ കുടിതാതി വാ വിസേസനവസേന ദട്ഠബ്ബം. **സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ**തി ഏത്ഥ സഹസേയ്യപ്പഹോനകം വാസാഗാരലക്ഖണേ വുത്തലക്ഖണം സേനാസനം.

൧൩൮. ഇദാനി താ കുടിയോ കമേന ദസ്സേത്വാ തത്ഥ പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം, താസം സബ്ബഥാപഗമഞ്ച ദസ്സേതും **''ഗേഹേ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ''കപ്പിയകുടിം കരോമ, കപ്പിയകുടിം കരോമാ''തി ഏവമീരയന്തി സമ്ബന്ധോ. ഇട്ഠകാ ച ഥമ്ഭാ ച ''ഇട്ഠകാഥമ്ഭാ''തി വത്തബ്ബേ രസ്സോ. ഇട്ഠകഥമ്ഭാ ആദി യസ്സ ഭിത്തിപാസാദസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി. പച്ഛാ പഠമസദ്ദേന കമ്മധാരയോ. ''ഠപേയ്യ ചേ, സാ ഉസ്സാവനന്തികാ''തി ഏവം ചേ-സാ-സദ്ദേ യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൧൩൯. സകലോ അപരിക്ഖിത്തോ ആരാമോപി വാതി സമ്ബന്ധോ. സേനാസനം പരിക്ഖിത്തം വാ ഹോതു, അപരിക്ഖിത്തം വാ, ന തം പമാണം.

൧൪൦. അഞ്ഞേഹി കപ്പിയകുടിയാ അത്ഥായ ദിന്നോ വാ തേസം സന്തകോ വാതി യോജനാ.

൧൪൭. അവിരോധഭാവേന കപ്പനീയാ കപ്പാ, കപ്പ സാമത്ഥിയമിച്ചേതസ്മാ ഇത്ഥിയം ആപച്ചയേ രൂപം, ന കപ്പാ അകപ്പാ, അകപ്പാ ച സാ കുടി ചേതി **അകപ്പകുടി,** തായ. **സപ്പിആദീ**തി ഇമിനാ സത്താഹകാലികം യാവജീവികഞ്ച ഗഹിതം.

൧൪൮. **തേഹേവാ**തി അകപ്പകുടിയം വുത്ഥസപ്പിആദീഹി ഏവ സദ്ധിം സത്താഹകാലികസംസട്ഠതായ **"സത്താഹം കപ്പതേ"**തി വുത്തം. **സാമിസേ**തി ആമിസസങ്ഖാതേന പുരിമദ്വയേന സഹിതേ. **സാമപാകതാ**തി സാമം അത്തനാ പാകോ ഏതസ്സാതി സാമപാകം, സത്താഹകാലികേന സഹ പക്കം സാമിസം യാവജീവികം, തസ്സ ഭാവോ സാമപാകതാ. സയം പക്കം തം അത്തനാ സംസട്ഠതായ തമ്പി ആമിസം സാമപാകഗതികം കരോതീതി തസ്സ സാമപാകതാ ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൧൪൯. **അധിട്ഠിതാ**തി പതിട്ഠിതാ. ഏവ-സദ്ദോ തിട്ഠതിസദ്ദസ്സ അന്തേ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൫൦. **സബ്ബേസൂ**തി ഥമ്ഭാദീസു സകലേസു. ജഹിതം വത്ഥു കുടിഭൂമി യസ്സാ **ജഹിതവത്ഥുകാ**. പരിക്ഖിത്തേ ജഹിതവത്ഥുകാതി സമ്ബന്ധോ. **സേസാ**തി ഇതരാ ദ്വേ കുടിയോ. **ഛദനവിബ്ഭമാ**തി ഛദനസ്സ വിനാസാ. ഏത്ഥാപി "ജഹിതവത്ഥുകാ"തി ആനേതബ്ബന്തി.

ഭൂമിനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ഉപജ്ഝാചരിയവത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൫൧. "ഇദം തയാ ദുക്കതം, ദുബ്ഭാസിത"ന്തിആദീനി വത്വാ ചോദനതോ, അത്തനോ വജ്ജം അസ്സരന്തസ്സ സതുപ്പാദവസേന സാരണതോ, സമ്മാ പടിപത്തിയം സാരണതോ പവത്താപനതോ വാ വജ്ജാവജ്ജം ഉപനിജ്ഝായതി ഭുസം ചിന്തേതീതി ഉപജ്ഝാ. ഉപജ്ഝാ ഏവ ഉപജ്ഝായോ. "ഏവം തയാ ബുദ്ധവചനം സജ്ഝായിതബ്ബം, ഏവം അതിക്കമിതബ്ബം, ഏവം പടിക്കമിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ ആചാരസിക്ഖാപനേ ആചരതി പവത്തതീതി ആചരിയോ. സോ ച നിസ്സയപബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മാചരിയവസേന ചതുബ്ബിധോ. ഉപജ്ഝാ ച ആചരിയോ ച **ഉപജ്ഝാചരിയാ,** തേ. **നിസ്സായ വസമാനോ**തി ഇമിനാ നിസ്സയപബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാധമ്മന്തേവാസികേസു യോ നിസ്സായ വസതി, തം ദസ്സേതി. ചതൂസു ഹി തേസു നിസ്സയന്തേവാസികേന യാവ ആചരിയം നിസ്സായ വസതി, താവസബ്ബം ആചരിയവത്തം കാതബ്ബം, നേതരേഹി. ഇതരേഹി, നിസ്സയമുത്തകേഹിപി യാവ ചീവരരജനം, താവ ച അരതിവിനോദനാദികഞ്ച വത്തം കാതബ്ബം. അനാപുച്ഛിത്വാ പത്തചീവരദാനാദിമ്ഹി പന ഏതേസം അനാപത്തി. സദ്ധിവിഹാരികസ്സ പന ഉപജ്ഝായാനം യാവ ചീവരരജനം, താവ ച അരതിവിനോദനാദികഞ്ച അകരോന്തസ്സ നിസ്സയമുത്തകസ്സാപി അമുത്തകസ്സാപി ആപത്തിയേവ. ഏകച്ചസ്സ പത്തദാനാദിതോ പട്ഠായ അമുത്തനിസ്സയസ്സേവ ആപത്തി. തേസു മജ്ഝേ ദ്വേ ആചരിയസ്സ യാവജീവം ഭാരാ. ഇതരേ പന യാവ സമീപേ വസന്തി, താവദേവ, തസ്മാ ആചരിയേനാപി തേസു സമ്മാ വത്തിതബ്ബം, ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിവിഹാരികേസു വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. **സുപേസലോ**തി പിയം സീലമസ്സാതി പേസലോ, വുദ്ധി, യ-ലോപേന ഈ-കാരസ്സ അത്തകരണേന, സുട്ഠു പേസലോ സുപേസലോ, സിക്ഖാകാമോതി അത്ഥോ. **"ദന്തകട്ഠ"**ന്തിആദി "ദദേ"തിമസ്സ കമ്മം. **ദദേ**തി സമ്മാ ആദരേന യഥാധിപ്പായം ദദേയ്യാതി അത്ഥോ. **കാലേ**തി തദനുരൂപേ കാലേ.

൧൯൬. പത്തേ ച...പേ॰... ചീവരേ ച വത്തം ചരേതി സമ്ബന്ധോ. **ചരേതി** കരേയ്യ. തത്ഥ നീചം കത്വാ സാധുകം അപരിഘംസന്തേന ധോവനം, മുഹുത്തം ഉണ്ഹേ ഓതാപനം, ഠപനട്ഠാനം ഉപപരിക്ഖിത്വാ ചമ്മാദിനാ കേനചി അന്തരഹിതായ നിക്ഖിപനം **പത്തേ വത്തം**. ഗാമം പവിസന്താനം നിവാസനകായബന്ധനസങ്ഘാടിദാനം, ധോവിത്വാ സോദകപത്തസ്സ ദാനം **ഗാമപ്പവേസേ വത്തം**. യദി ആകങ്ഖന്തി, പരിമണ്ഡലം നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച നാതിദൂരനച്ചാസന്നേ ഗമനം, പത്തപരിയാപന്നഗ്ഗഹണഞ്ച **ഗമനേ വത്തം**. നിവത്തേന്തേ പന പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ആസനപഞ്ഞാപനം, പാദോദകാദിഉപനിക്ഖിപനം, പത്തചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണം **ആഗമേ** ആഗമനേ **വത്തം**. ഭണന്താനം അന്തരാ കഥാഅനോപാതനം സബ്ബത്ഥ വത്തം. ആസനപഞ്ഞാപനം, ഉട്ഠിതേസു ആസനഉദ്ധരണം, പാദപീഠകഥലാനം ഉപനിക്ഖിപനം, പടിസാമനഞ്ച **ആസനേ പാദപീഠേ പാദകഥലേ ച വത്തം**. ധോതപാദട്ഠപനകം പാദപീഠം. അഞ്ഞം കഥലം. ഉപാഹനാ ച ചീവരഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ, തസ്മിം. സുക്ഖഅല്ലചോളേഹി പുഞ്ഛനം **ഉപാഹനായ വത്തം**. സിന്നചീവരസ്സ മുഹുത്തം ഓതാപനം, ചതുരങ്ഗുലം കണ്ണം ഉസ്സാരേത്വാ ചീവരസംഹരണഞ്ച **ചീവരേ വത്തം**.

൧൯൭. പരിഭോജനീയ...പേ॰... പസ്സാവട്ഠാനിസു ച വിഹാരസോധനേ ച പുന പഞ്ഞാപനേ ച വത്തം തഥാതി സമ്ബന്ധോ. വച്ചഞ്ച പസ്സാവോ ച വച്ചപസ്സാവാ. തിട്ഠതി ഏത്ഥാതി ഠാനീ, കുടി. വച്ചപസ്സാവാനം ഠാനീതി തപ്പുരിസോ. അഥ വാ തിട്ഠതി ഏത്ഥാതി ഠാനം, സോയേവ സമാസോ, വച്ചപസ്സാവസ്സ ച പതനട്ഠാനം, തം അസ്സ അത്ഥീതി ഇട്ഠംഗേഹാദി. പരിഭോജനീയഞ്ച പാനീയഞ്ച വച്ചപസ്സാവട്ഠാനീ ച **പരി...പേ॰... ട്ഠാനീ**. താസു തേസു വാ. പാദോദകഉണ്ഹസീതനഹാനോദകപ്പടിയാദാപനം **പരിഭോജനീയേ വത്തം**. പാതബ്ബപാനീയേന പുച്ഛനം ഉപട്ഠാപനഞ്ച **പാനീയേ വത്തം**. സമ്മജ്ജനപാനീയഉപട്ഠാപനം **വച്ചപസ്സാവട്ഠാനീസു വത്തം**. പഠമം പത്തചീവരാദീനി ഹരാപേത്വാ ഏകമന്തേ നിക്ഖിപനാദി, ഉല്ലോകതോ പട്ഠായ മക്കടസന്താനം ഓഹാരേത്വാ സമ്മജ്ജനഞ്ച **വിഹാരസോധനേ വത്തം**. ഓതാപേത്വാ സോധേത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ അതിഹരിത്വാ യഥാഠാനേ ഭൂമത്ഥരണാദിപഞ്ഞാപനം **പുന പഞ്ഞാപനേ വത്തം. തഥാതി** ഇമിനാ "ചരേ"തി ഇദം അതിദിസതി.

൧൯൮. വിഹാരം സോധേന്തോ ഭിക്ഖു പടിവാതേ വാ സങ്ഗണേ വാ പാനീയസാമന്താ വാ സയനാസനം ന പപ്ഫോടേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **പാനീയ**-സദ്ദേന പരിഭോജനീയഞ്ച സങ്ഗഹിതം. **പടിവാതേതി** ഉപരിവാതേ. **സങ്ഗണേതി** ബഹൂനം സമോസരണേ വിവടപ്പദേസേ. **സയനാസനം** നാമ ഭൂമത്ഥരണമഞ്ചാദി.

൧൯൯. ന്ഹാനേ വത്തം ചരേ, ന്ഹാതസ്സ കാതബ്ബേ ചരേതി സമ്ബന്ധസ്സ പുരിസാധീനതായ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ . ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണഗത്തപരികമ്മകരണം **നഹാനേ വത്തം. കാതബ്ബേ ചരേതി** ഗത്തതോ ഉദകസമ്മജ്ജനനിവാസനദാനാദികിച്ചേ പവത്തേയ്യാതി അത്ഥോ. "വനപ്പഗുമ്ബേ"തിആദീസു വിയ സിസ്സ ഏ-കാരാദേസം രൂപം, തസ്മാ കാതബ്ബം വത്തം ചരേയ്യാതി യോജേത്വാ വേദിതബ്ബം. ബുധാ പന "ന്ഹാനേ ന്ഹാതസ്സ കാതബ്ബേ വത്തം ചരേ"തി യോജേത്വാ അത്ഥം വദന്തി. ഏവം സതി കാതബ്ബ-സദ്ദസ്സ കമ്മസാധനത്താ വത്തമേവ കാതബ്ബം നാമാതി "വത്തേ വത്തം ചരേ"തി വുത്തം വിയ ഹോതീതി വിരുജ്ഝതി. **"നഹാതേന നഹാതസ്സാ"**തി വാ പാഠോ, ഉദകേ ഗത്തപരികമ്മേന ഥേരം പഠമം നഹാപേത്വാ സയമ്പി നഹാതേനാതി അത്ഥോ. **പാളിയ**മ്പി "നഹാതേന പഠമതരം ഉത്തരിത്വാ"തി (മഹാവ॰ ൬൭) അത്ഥി. അഥ രങ്ഗപാകേ ധോവനേ സിബ്ബനേ ച വത്തം ചരേതി സമ്ബന്ധോ, രജനപാകേ

ചീവരധോവനേ ചീവരസിബ്ബനേ ചാതി അത്ഥോ. രജന്തോ ചീവരേ ഥേവേ ഠിതേ ന വജേതി സമ്ബന്ധോ. **രജന്തോ**തി ചീവരം രജന്തോ. **ഥേവേ**തി രജനബിന്ദുമ്ഹി.

൧൬൦. **ഏകച്ചസ്സാ**തി ആചരിയുപജ്ഝായാനം വേരിനോ പുഗ്ഗലസ്സ പത്തം വാ ചീവരാനി വാ കിഞ്ചനം പരിക്ഖാരം വാ ന ദദേയ്യ ന ഗണ്ഹേയ്യ വാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ന ദദേയ്യ ന ഗണ്ഹേയ്യാ**തി പടിസാമനത്ഥായപി ന ദദേയ്യ, ന ഗണ്ഹേയ്യ വാതി അത്ഥോ. "ആകിഞ്ചന"ന്തിആദീസു വിയ **കിഞ്ചന**-സദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ, തസ്സ കിഞ്ചീതി അത്ഥോ. **കിഞ്ചിനന്**തി വാ പാഠോ, കിഞ്ചി നം പരിക്ഖാരന്തി യോജനാ. പദസിദ്ധിവസേനേത്ഥ നന്തി ത-സദ്ദപ്പയോഗോ കതോ.

൧൬൧-൨. **പച്ഛതോ കാതുന്**തി പച്ഛാസമണം കാതും. **തസ്സാ**തി ഏകച്ചസ്സ. **പച്ഛതോ**തി പച്ഛാസമണോ ഹുത്വാ. **നിന്നേതുന്**തി ഏകച്ചസ്സ നീഹരിതും. സബ്ബത്ഥ അനാപുച്ഛാ ന വട്ടതീതി യോജേതബ്ബം. **കിച്ചയം വാ**തി വേയ്യാവച്ചാദി യം കിഞ്ചി കിച്ചം വാ. കിച്ചമേവ കിച്ചയം, കസ്സ യോ "സേനിയോ"തിആദീസു വിയ. **പരികമ്മം വാ**തി പിട്ഠിപരികമ്മാദിപരികമ്മം. **അത്തനോ കാരാപേതും വാ**തി ഏകച്ചേന അത്തനോ കാരാപേതും വാ. **കാതും വാ**തി തസ്സ അത്തനാ കാതും വാ.

൧൬൩. സീമതോ നിഗ്ഗതാ ബഹിഭൂതാ **നിസ്സീമാ,** തം. ആചരിയുപജ്ഝായേസു അവത്വാ ദൂരം ഭിക്ഖാചാരം ഗതേസുപി അപസ്സന്തേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ. ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ പന ആപുച്ഛിതുംയേവ വട്ടതി. **അത്തനോ കിച്ചയം വാപീ**തി അത്തനോ സീമായപി പത്തപചനചീവരരജനാദികം സകം കരണീയം വാപി കാതും.

൧൬൪. **അരതിന്**തി സാസനേ അനഭിരതിം. **സങ്ഘായത്തേസു കമ്മേസൂ**തി പരിവാസാദിതജ്ജനീയാദീസു സങ്ഘപ്പടിബദ്ധേസു കമ്മേസു. **ഉസ്സുക്കം വാപീ**തി ആചരിയുപജ്ഝായേസു ഗരുധമ്മം അജ്ഝാപന്നേസു, കമ്മാരഹേസു ച "കിന്തി നു ഖോ സങ്ഘോ പരിവാസം ദദേയ്യാ"തിആദിനാ ഉസ്സാഹം വാപി.

൧൬൫. **ഗിലാനേസു ഉപട്ഠേയ്യാ**തി "പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഗിലാനുപട്ഠാകോ അലം ഗിലാനം ഉപട്ഠാതും, പടിബലോ ഹോതി ഭേസജ്ജം സംവിധാതും, സപ്പായാസപ്പായം ജാനാതി, അസപ്പായം അപനാമേതി, സപ്പായം ഉപനാമേതി, മേത്തചിത്തോ ഗിലാനം ഉപട്ഠാതി നോ ആമിസന്തരോ, അജേഗുച്ഛീ ഹോതി ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ ഖേളം വാ വന്തം വാ നീഹാതും, പടിബലോ ഹോതി ഗിലാനം കാലേന കാലം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേതും സമാദപേതും സമുത്തേജേതും സമ്പഹംസേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൬) ഏവം വുത്തപഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതേന ഹുത്വാ ഗിലാനേസു ഉപട്ഠഹേയ്യാതി അത്ഥോ. ഇമിനാ സബ്ബേഹിപി ആചരിതബ്ബം ഗിലാനവത്തം ഉപദിസതി. **വുട്ഠാനന്**തി ഗേലഞ്ഞാ വുട്ഠിതം. **ആഗമേ**തി ആഗമേയ്യ, ഓലോകേയ്യാതി അത്ഥോ. ഉപജ്ഝാചരിയേഹി ച സദ്ധിവിഹാരികഅന്തേവാസികേസു യദി തേ ഗിലാനാ ഹോന്തി, ആദിതോ പട്ഠായ ചീവരേ രജനപരിയോസാനഞ്ച അരതിവിനോദനാദികഞ്ച വത്തം, അഗിലാനേസു പന ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാ ഓവാദാനുസാസനിയാ അനുഗ്ഗഹോപത്തചീവരാദിദാനഞ്ചാതി സബ്ബം കാതബ്ബം. തേനേവ ഹേട്ഠാ വുത്തം "തസ്മാ ആചരിയേനാപി തേസു സമ്മാ വത്തിതബ്ബം, ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിവിഹാരികേസു വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീ"തി.

ഉപജ്ഝാചരിയവത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൩. വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൬൭. വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികന്തി ഠാനമ്ഹി ഠാനേ വാ ഭവം വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികം. യഥാവുഡ്ഢം വച്ചം ന കരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. യേ യേ വുഡ്ഢാ **യഥാവുഡ്ഢം,** ആഗതപ്പടിപാടിം ഹിത്വാ വുഡ്ഢപ്പടിപാടിയാതി അത്ഥോ. **വച്ച**ന്തി ഉപലക്ഖണമത്തം, പസ്സാവഞ്ച നഹാനഞ്ച ന കരേയ്യാതി അധിപ്പായോ. തദേവ സമത്ഥേതി **"യാതാനുപുബ്ബിയാ"**തിആദിനാ. **യാതാനുപുബ്ബിയാ**തി യാതാനം ഗതാനം അനുപുബ്ബി അനുക്കമോ യാതാനുപുബ്ബി, തായ. **വച്ച...പേ॰... തിത്ഥഞ്ചാ**തി ഏതം തയം ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ, ഭിക്ഖുനാതി വിഞ്ഞായതി.

൧൬൮. ഉബ്ഭജിത്വാ ച സഹസാ ച നോ പവിസേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ഉബ്ഭജിത്വാ**തി ചീവരം ദൂരതോവ ഉക്ഖിപിത്വാ. **സഹസാ**തി സീഘം. ഉക്കാസിത്വാ പവിസേയ്യാതി യോജനാ.

൧൬൯. വച്ചപസ്സാവദോണീനം ബഹീതി സമ്ബന്ധോ. **ഉഭയ**ന്തി വച്ചമ്പി പസ്സാവമ്പി.

൧൭൦. കൂപേതി വച്ചാവാടേ. **കട്ഠ**ന്തി അവലേഖനകട്ഠം. **ഫരുസേനാ**തി ഖരേന അവലേഖനകട്ഠേന. **ഉഹതഞ്ചാപീ**തി അത്തനാ വാ പരേന വാ ഉഹതഞ്ചാപി വച്ചമക്ഖിതഞ്ചാപീതി അത്ഥോ. **ധോവയേ**തി സതി ഉദകേ, ഉദകേ അസതി കട്ഠേനപി സോധേയ്യ.

൧൭൧. ന നിക്ഖമേതി ന നിക്ഖമേയ്യ. **ചപു ചപൂ**തി അനുകരണം, വിച്ഛായം ദ്വിത്തേ ചപു ചപു കത്വാതി കിരിയാവിസേസനം. **നാചമേയ്യാ**തി ന ധോവേയ്യ. സതി പന ഉദകേ ആചമിതബ്ബം, അസതി യേന കേനചി പുഞ്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബം, സബ്ബസാധാരണട്ഠാനേ ച ആചമനകുമ്ഭിയാ ഉദകം ന സേസേതബ്ബം. **ഉക്ലാപ**ന്തി കചവരം. **വിസോധയേ**തി വിഹാരസോധനേ വിയ വച്ചപസ്സാവകുടിയോ, പരിവേണകോട്ഠകേ ച സമ്മജ്ജേയ്യ. സബ്ബത്ഥേവ ച പന വത്തഭേദേ ദുക്കടം.

വച്ചപസ്സാവട്ഠാനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ആപുച്ഛകരണനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൭൨. ആപുച്ഛകരണന്തി ആപുച്ഛായ കരണം. **അനജ്ഝിട്ഠോവാ**തി അനാണത്തോവ, അയാചിതോ ഏവ വാ. **ന ച വിസ്സജ്ജേ**തി പുച്ഛിതപഞ്ഹം ന വിസ്സജ്ജേയ്യ ച, ആപുച്ഛിത്വാ വാ യാചിതോ വാ യഥാവുത്തമേതം കാതും ലഭതീതി അധിപ്പായോ.

൧൭൩. ആപുച്ഛിത്വാ കഥേന്തസ്സാതി അത്തനോ വുഡ്ഢം ആപുച്ഛിത്വാ ധമ്മാദികം ഭാസന്തസ്സ. **പുന വുഡ്ഢതരാഗമേ**തി പുന അഞ്ഞസ്സ വുഡ്ഢതരസ്സ ആഗമനേ സതീതി അത്ഥോ. **പുനആപുച്ഛനം നത്ഥീ**തി ഭാസിതബ്ബം ഠപേത്വാ പുന ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥീതി അത്ഥോ. സങ്ഘത്ഥേരേ അസതി ആരദ്ധമ്പി അട്ഠപേത്വാ കഥേന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. ഭത്തഗ്ഗേ അനുമോദതോ ച ആപുച്ഛനം നത്ഥീതി സമ്ബന്ധോ. **അനുമോദതോ**തി ദായകേഹി യാചിതസ്സ തംതംപുഞ്ഞാനുമോദനവസേന ധമ്മകഥം കരോതോ ച. അനുമോദനഞ്ച ഥേരാധേയ്യം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ഭത്തഗ്ഗേ അനുമോദിതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൭൩) ഹി വുത്തം. ''സചേ മനുസ്സാ അത്തനോ അഭിരുചികേന ഏകേന അനുമോദനം കാരേന്തി, നേവ തസ്സ അനുമോദതോ ആപത്തി, ന മഹാഥേരസ്സ ഭാരോ ഹോതി. ഉപനിസിന്നകഥായമേവ ഹി മനുസ്സേസു

കഥാപേന്തേസു മഹാഥേരോ ആപുച്ഛിതബ്ബോ''തി **അട്ഠകഥായം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൧) വുത്തം.

൩൬൨. വുഡ്ഢേന ഏകവിഹാരകേ വസന്തോ ചാതി സമ്ബന്ധോ. **വുഡ്ഢേനാ**തി വുഡ്ഢേന സദ്ധിം. **ഏകവിഹാരകേ**തി സവനൂപചാരേ ഖുദ്ദകവിഹാരേ, ന മഹാവിഹാരേ. കുച്ഛിതത്ഥേ ഹി കപ്പച്ചയോ. **ന സജ്ഝായേയ്യാ**തി സജ്ഝായനം ന കരേയ്യ.

൩൬൪. **''ധമ്മം ന ഭാസയേ''**തിആദീസു അനാപുച്ഛാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ന ച വിജ്ഝപേ**തി ന ച നിബ്ബായേയ്യ. വാതപാനഞ്ച ആലോകസന്ധിഫലകം കവാടഞ്ച ദ്വാരഫലകം **വാതപാനകവാടം** വാ ന വിവരേയ്യ ന ഥകേയ്യ ചാതി **ന**-കാരോ സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബോ.

൩൬൫. ഏകചങ്കമേ വുഡ്ഢേന ചങ്കമന്തോപി യേന വുഡ്ഢോ, തേന പരിവത്തയേതി യോജനാ. **യേന തേനാ**തി ഭുമ്മത്ഥേ കരണവചനം, യത്ഥ വുഡ്ഢോ, തത്ഥാതി അത്ഥോ, വുഡ്ഢം ഓഹായ അഞ്ഞതോ ന ഗന്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. **സോ**തി നവകോ. **ഏന**ന്തി വുഡ്ഢം. സബ്ബത്ഥ ദുക്കടം. അയഞ്ഹി ഖന്ധകധമ്മതാ യത്ഥ ന-കാരേന പടിസേധോ, തത്ഥ ദുക്കടന്തി.

ആപുച്ഛകരണനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. നഗ്ഗനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൬൬. **''വജേ''**തിആദീസു ന-സദ്ദോ സമ്ബന്ധിതബ്ബോ. തത്ഥ പന യഥാനുരൂപഭോജനാദികം കമ്മവചനം അജ്ഝാഹരിത്വാ ''ഭോജനം ന ഭുഞ്ജേ''തിആദിനാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൩൬൭. **ന കരേ**തി ഹത്ഥകമ്മാദികം പരികമ്മം സയമ്പി ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **പടിച്ഛാദീസൂ**തി നിദ്ധാരണേ ഭുമ്മം, ജന്താഘരുദകവത്ഥപ്പടിച്ഛാദീനം മജ്ഝേതി അത്ഥോ. പരികമ്മേ ദുവേ കപ്പിയാതി സമ്ബന്ധോ. **പരികമ്മേ**തി ജന്താഘരേ ഉദകേപി ഉപജ്ഝായാദീനം കത്തബ്ബപരികമ്മവിസയേ, ന അഭിവാദനാദീസു. **ദുവേ**തി ജന്താഘരഉദകപ്പടിച്ഛാദയോ. ഛാദേന്തി ഏതായാതി ഛാദി, വത്ഥസ്സ ഛാദി **വത്ഥച്ഛാദി. സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബകമ്മേസൂതി.

നഗ്ഗനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൮. ന്ഹാനകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൬൮. കപ്പനം കപ്പിയതാ കപ്പോ, ന്ഹാനേ കപ്പോ **ന്ഹാനകപ്പോ**. നവകോ ഥേരാനം പുരതോ ഉപരി വാ ന ച ന്ഹായേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ന ചാ**തി നയേവ. **പുരതോ**തി അഭിമുഖേ. **ഉപരീ**തി നദിയാ ഉപരി.

൩൬൯-൩൭൦. കുട്ടത്ഥമ്ഭതരുട്ടാനേ കായം ന ഘംസയേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **കുട്ടം** നാമ ഇട്ഠകദാരുസിലാഭിത്തി. **ഥമ്ഭോ** നാമ നഹാനതിത്ഥേ നിഖനിത്വാ ഠപിതോ. **തരൂ**തി രുക്ഖോ. **അട്ടാനം** നാമ തച്ഛേത്വാ അട്ഠപദാകാരേന രാജിയോ ഛിന്ദിത്വാ നഹാനതിത്ഥേ നിഖാതഫലകം. ഗന്ധബ്ബഹത്ഥേന വാ...പേ॰... മല്ലകേന വാ കായം സരീരേന വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന ഘംസയേതി സമ്ബന്ധോ. **ഗന്ധബ്ബഹത്ഥേനാ**തി ദാരുമയഹത്ഥേന. **കുരുവിന്ദകസുത്തിയാ**തി കുരുവിന്ദകപാസാണചുണ്ണാനി ലാഖായ ബന്ധിത്വാ കതഗുളികാവലിയാ സുത്തേന

ആവുണിതസുത്തിയാ. **മല്ലകേനാ**തി മകരദന്തകേ ഛിന്ദിത്വാ പദുമകണ്ണികസണ്ഠാനേന കതമല്ലകേന. **സരീരേനാ**തി അത്തനോ കായേന. അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ അഞ്ഞമഞ്ഞം കിരിയാകരണസങ്ഖാതേ കിരിയാബ്യതിഹാരേ ദ്വിത്തം. കപാല...പേ... പുഥുപാണി ച സബ്ബേസം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. കപാലഞ്ച ഇട്ഠകാ ച, താസം ഖണ്ഡാനി. **പുഥുപാണീ**തി പുഥു നാനാ പാണി പുഥുപാണി, ഹത്ഥപരികമ്മം രുള്ഹീവസേന. **സബ്ബേസ**ന്തി ഗിലാനാഗിലാനാനം. ഗിലാനസ്സ അകതമല്ലകം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **അകതമല്ലകം** നാമ കതമല്ലകവിപരീതം. **ഫേണം** നാമ സമുദ്ദഫേണന്തി.

ന്ഹാനകപ്പനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൦. അവന്ദിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൭൨. ഉക്ഖിത്തോതി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ അപ്പടികമ്മേ ച ഉക്ഖിത്തകോ പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകോതി തിവിധോ ഉക്ഖിത്തകോ. **നാനാസംവാസകോ** നാമ ലദ്ധിനാനാസംവാസകോപി കമ്മനാനാസംവാസകോപി. **ഗരുകട്ഠോ ചാ**തി പാരിവാസികോ മൂലായപടികസ്സനാരഹോ മാനത്താരഹോ മാനത്തചാരീ അബ്ഭാനാരഹോ ച ഇധ ഗരുകട്ഠോതി അധിപ്പേതോ. ഇമേഹി പന അഞ്ഞമഞ്ഞം വന്ദിതും വട്ടതീതി.

അവന്ദിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൧. ചമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൭൩. മിഗാ ച അജാ ച ഏളകാ ച, തേസം ചമ്മാനീതി സമാസോ. **അജോ** ഛഗലകോ. **ഏളകോ** മേണ്ഡകോ. മിഗേ ദസ്സേതി **"രോഹിതേ"**തിആദിനാ. **രോഹിതാ**-ദിഗ്ഗഹണം ഉപലക്ഖണമത്തം, വാതമിഗമിഗമാതുകാദീപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗയ്ഹന്തി.

൧൭൪. അനുഞ്ഞാതത്തയാതി അനുഞ്ഞാതാ യഥാവുത്തചമ്മത്തയതോ. അമാനുസംവ സബ്ബം ചമ്മം ഥവികോപാഹനേ കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഥവികാ** സത്ഥകകോസകാദീതി.

ചമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൨. ഉപാഹനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൭൫. നവാ ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ മജ്ഝദേസേ ന കപ്പന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **നവാ**തി ഏകവാരമ്പി അപ്പടിമുക്കാ. തത്ഥ **ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ** ചതുപടലതോ പട്ഠായ വുച്ചന്തി. സമ്ഭവേ ബ്യഭിചാരേ ച വിസേസനം സാത്ഥകം ഭവതീതി **"മജ്ഝദേസേ"**തി വിസേസനം അമജ്ഝദേസം ബ്യഭിചരതീതി അമജ്ഝദേസേ ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ കപ്പന്തീതി വേദിതബ്ബം. തഥാ **നവാ**തി ഇമിനാ അനവാ മജ്ഝദേസേപി. ഇമിനാ പന വാക്യേന മജ്ഝദേസേപി ഏകവാരമ്പി പടിമുക്കാ, അഞ്ഞത്ഥ തു സബ്ബാപി ഗുണങ്ഗുണൂപാഹനാ വട്ടന്തി, ന സേസാതി ആപന്നം, തഥാപി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഏകപലാസികം ഉപാഹന"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൫) വുത്തത്താ ഏകപടലികാപി വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **സബ്ബസ്സാ**തി മജ്ഝദേസേ പച്ചന്തിമേപി ഗിലാനാഗിലാനസ്സ സബ്ബസ്സ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അജ്ഝാരാമേ ഉപാഹനം ധാരേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൯) ഹി സാമഞ്ഞേന അനുഞ്ഞാതം. **സബ്ബത്ഥാ**തി ഗാമേ വാ അരഞ്ഞേ വാ ആരാമതോ അഞ്ഞത്ര. **അകല്ലകസ്സ ചാ**തി ഗിലാനസ്സേവ.

൭൩൬-൯. സബ്ബ…പേ॰… രത്താ ച ഉപാഹനാ സബ്ബ…പേ॰… വിച്ഛികാളികാ ച…പേ॰… ദീപിനം ചമ്മേഹി ച മജ്ജാര…പേ॰… ചമ്മേഹി ച പരിക്ഖടാ ച ഉപാഹനാ സങ്കമനീയാ പാദുകാ ച കോചി ധാരേയ്യ, ദുക്കടന്തി യോജനാ. ഓദാതായ പാളിയാ അട്ഠകഥായ ച അഭാവേപി അനുലോമവസേനേത്ഥ വുത്തം വിയ ദിസ്സതി. നീലകോ ച ഓദാതോ ചാതിആദിനാ ദ്വന്ദോ. സബ്ബേവ നീലക…പേ॰… കണ്ഹകാ യാസന്തി സമാസോ. **"മഹാരങ്ഗാ"**തിആദീസു അപ്പയുത്തേപി സബ്ബ-സദ്ദേ പകരണവസേന യോജേത്വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

"അത്ഥാ പകരണാ ലിങ്ഗാ, ഓചിത്യാ കാലദേസതോ;
സദ്ദത്ഥാ വിഭജീയന്തി, ന സദ്ദായേവ കേവലാ"തി. -

ഹി വുത്തം. **ചിത്രാ**തി വിചിത്രാ. നീലപീതാദീ വദ്ധായേവ യാസന്തി സമാസോ. **ആദി**-സദ്ദേന ഓദാതാദീനം ഗഹണം. തിത്തിരപത്തസദിസോ വിചിത്തോ വണ്ണോ തിത്തിരപത്ത-സദ്ദേന ഗഹിതോ. തമേതേസമത്ഥീതി **തിത്തിരപത്തികാ**. മേണ്ഡസ്സ ച അജസ്സ ച വിസാണസദിസാ വദ്ധാ യാസന്തി ബാഹിരത്ഥോ. താ പന കണ്ണികട്ഠാനേ മേണ്ഡകഅജവിസാണസണ്ഠാനേ വദ്ധേ യോജേത്വാ കതാ. ഏസ നയോ **വിച്ഛികാളികാ**ദീസു. പണ്ഹിപിധാനത്ഥം തലേ ഖല്ലം ബദ്ധം യാസന്തി വിഗ്ഗഹോ. ജങ്ഘതോ സബ്ബപാദപ്പടിച്ഛാദനകം പുടം ബദ്ധം യാസന്തി ബഹുബ്ബീഹി. തൂലം പിചു പുണ്ണം യാസന്തി അഞ്ഞപദത്ഥോ. പലിഗുണ്ഠേതീതി പലിഗുണ്ഠോ, ഉപരിപാദതലമത്തപ്പടിച്ഛാദകബന്ധോ, തേന യോജേത്വാ കതാ **പാലിഗുണ്ഠിമാ,** വിചിത്രാ ഹി തദ്ധിതവുത്തി. വിച്ഛികാനം അളസദിസം നങ്ഗുട്ഠസദിസം ബദ്ധമേതാസന്തി **വിച്ഛികാളികാ**. സീഹബ്യഗ്ഘുദ്ദാജിനദീപീനം ചമ്മേഹി ചാതി പകരണതോ **അജിനാ** നാമ മിഗാ. **ഉലൂകാ** പക്ഖിബിളാരാ. സങ്കമന്തി ഗച്ഛന്തി ഏതാഹീതി **സങ്കമനീയാ**. താ പന താലപണ്ണാദീഹി കതാ സംഹാരിയാ.

൭൩൭. സകലം ഏകദേസം വാ പുഞ്ഛിത്വാവാതി യോജനാ. **ഖല്ലകാദികന്തി** **ആദി**-സദ്ദേന മേണ്ഡവിസാണവദ്ധികാദികം സബ്ബം സങ്ഗണ്ഹാതീതി.

ഉപാഹനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൩. അനോലോകിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൩൮. **സാരത്തോ**തി സംരത്തോ, സഞ്ജാതരാഗചിത്തോതി അത്ഥോ. **ഇത്ഥിയാ**തി തദഹുജാതായപി പടസതനിവത്ഥായ അനോകാസുപനിജ്ഝായനേ അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി ദുക്കടമേവ. **ഭിക്ഖാദായിയാ**തി ഉപലക്ഖണമത്തം, ഇത്ഥീ വാ ഹോതു പുരിസോ വാ, ഭിക്ഖാദാനസമയേ അസാരത്തേനാപി മുഖം ന ഉല്ലോകേതബ്ബം. ഉജ്ഝാനം ലാമകതോ സംചിന്തനം, കോപോ, തത്ഥ സഞ്ഞാ അസ്സാതി **ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീ**. ഇധ പന ഗിലാനോപി ന മുച്ചതി. **ആദാസേ ഉദകപത്തേ**തി ഇമിനാ സേസേസു കംസപത്താദീസു കഞ്ജിയാദീസു ച മുഖനിമിത്തം പഞ്ഞായതി, തേസം സങ്ഗഹോ. "സഞ്ഛവി നു ഖോ മേ വണ്ണോ, നോ, ജിണ്ണോ നു ഖോമ്ഹി, നോ"തി പന ഓലോകേതും വട്ടതി. **അസ്സാ**തി ഭിക്ഖുനോ.

അനോലോകിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൪. അഞ്ജനീനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൩൯. വട്ടാ വാ അട്ഠസോളസംസാ വാ മട്ഠാ അഞ്ജനീ വട്ടതീതി യോജനാ. അട്ഠ ച സോളസ ച അംസാ കോണാ യസ്സാ സാതി വിഗ്ഗഹോ.

സോളസംസപദേസവിഭത്തായ അട്ഠംസാസുതിയാ അട്ഠംസപദേസവിഭത്താ ചതുരംസാപി സാമത്ഥിയാ ഗയ്ഹതീതി ഞാതബ്ബം. ''ഉജുകമേവ പന ചതുരംസാവാ''തി ഹി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൮൭൬) വുത്തം. **അഞ്ജനീ**തി അഞ്ജനനാളി. മൂലേ തിസ്സോപി ലേഖാ വട്ടന്തീതി യോജനാ. **മൂലേ**തി ബുന്ദേ, ഹേട്ഠതോതി വുത്തം ഹോതി. **ലേഖാ**തി വട്ടലേഖാ. ബന്ധിതും ഗീവായം ഏകാ ഏവ ലേഖാ വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ബന്ധിതു**ന്തി പിധാനബന്ധനത്ഥം.

൮൭൭. **യം കിഞ്ചി രൂപ**ന്തി ഇത്ഥിരൂപാദി യം കിഞ്ചി രൂപം. **മാലാദികമ്മ**ന്തി മാലാകമ്മം ലതാകമ്മം. **അഡ്ഢചന്ദാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന അഗ്ഘിയാദികം ഗഹിതം. **ഏത്ഥാ**തി അഞ്ജനിയം.

൮൭൮. **ഥവികാ**തി അഞ്ജനിഥവികാ. **സിപാടീ**തി ഖുരസിപാടികാ. സലാകാപി അചിത്തകാ ലബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ. **സലാകാ**തി അഞ്ജനിസലാകാ. നത്ഥി ചിത്തമേതിസ്സാതി **അചിത്തകാ**. താദിസം പന ലഭിത്വാ ഉപാഹനായോ വിയ നാസേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

൮൭൯. **അട്ഠി**-സദ്ദേന മനുസ്സട്ഠിം ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി അട്ഠി ഗഹിതം.

൮൮൦. **ധൂമനേത്താ**തി ധൂമനാളികാ, നിസ്സ ആ-കാരാദേസവസേന വുത്തം. **സത്ഥകദണ്ഡാനീ**തി സത്ഥദണ്ഡാ . നത്ഥും ദേന്തി ഏതായാതി **നത്ഥുദാനാ**. അനിയമേന ഹി നദാദിതോ വാ ഈ. തേഹി സങ്ഖനാഭിആദീഹി നിബ്ബത്താ **തമ്മയാ**.

അഞ്ജനീനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൭. അകപ്പിയസയനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൮൧-൯. **അകപ്പിയാനി സയനാനീ**തി ഉച്ചാസയനമഹാസയനാനി. പധാനവസേന പന ''സയനാനീ''തി വുത്തം, പീഠാദയോപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗയ്ഹന്തി അഞ്ജനീ-സദ്ദേന അവസേസാനി വിയ. ആസന്ദി ച...പേ॰... ഉഭതോരത്തൂപധാനകഞ്ചേതി ഏതാനി അകപ്പിയാനീതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ആസന്ദീ**തി സുഗതങ്ഗുലേന അതിരേകട്ഠങ്ഗുലപാദകാനി മഞ്ചപീഠാനി. തത്ഥ **പീഠം** നാമ മഞ്ചോ വിയ നാതിദീഘം വുച്ചതി. തിവിധം തൂലമേതിസ്സാ അത്ഥീതി **തൂലീ,** പകതിതൂലികാ. **''പല്ലങ്കോ**തി പാദേസു വാളരൂപാനി ഠപേത്വാ കതോ''തി ഠപനസ്സ **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൪) വുത്തത്താ ഠപനഞ്ച യഥാകഥഞ്ചി ഹോതി, യുത്തി ച ഹോതീതി, ''തത്ഥേവ സീഹരൂപാദിം ദസ്സേത്വാ കതോ പന വട്ടതീതി വദന്തീ''തി യം **ടീകായം** വുത്തം, തം ''കിമിതി ഏവം വദന്തീ''തി വത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബം. ''അകപ്പിയരൂപകതോ അകപ്പിയമഞ്ചോ പല്ലങ്കോ നാമാ''തി ഹി **സാരസമാസേ**പി. ആസന്ദീ പല്ലങ്കോ ഉച്ചാസയനം, സേസാ മഹാസയനം. **പടികാ** ഉണ്ണാമയോ സേതത്ഥരണോ. **ഗോനോ** ചതുരങ്ഗുലാധികലോമോ മഹാകോജവോ. **ചിത്തകം** വാനവിചിത്രോ ഉണ്ണാമയത്ഥരണോ. **ഉണ്ണാ** ഏളകലോമം. **പടലികാ** ഘനപുപ്ഫികാ. **വികതീ**തി സീഹബ്യഗ്ഘാദിരൂപവിചിത്തോ. **ഉദ്ദലോമീ**തി ഏകതോ ഉഗ്ഗതലോമോ. **ഏകന്തലോമികാ**തി ഉഭതോ ഉഗ്ഗതലോമോ.

കുത്തം സോളസന്നം നാടകിത്ഥീനം ഠത്വാ നച്ചനയോഗ്ഗോ. **കോസേയ്യം** രതനപരിസിബ്ബിതം കോസേയ്യസുത്തമയം പച്ചത്ഥരണം, **കട്ടിസ്സം** രതനപരിസിബ്ബിതം കോസേയ്യകട്ടിസ്സമയം. ഹത്ഥിനോ ച അസ്സാ ച രഥാ ചാതി സേനങ്ഗാനം ബഹുത്തേ സമാഹാരദ്വന്ദോ, ഹത്ഥിഅസ്സരഥേ തേസം പിട്ഠീസു അത്ഥരാതി

തപ്പുരിസോ. **അജിനപ്പവേണീ**തി അജിനാനം അജിനമിഗചമ്മാനം മഞ്ചപ്പമാണേന ദുപട്ടതിപട്ടാനി കത്വാ സിബ്ബിതാ പവേണീ. കദലിമിഗാനം ഇദം **കദലിമിഗം,** കിം തം? ചമ്മം, പവരോ ച സോ പച്ചത്ഥരോ ചാതി **പവരപച്ചത്ഥരോ,** സോ ച തം സേതവത്ഥസ്സ ഉപരി അത്ഥതഞ്ച, കദലിമിഗഞ്ച തം പവരപച്ചത്ഥരഞ്ചാതി സമാസോ, പവരപച്ചത്ഥരണസങ്ഖാതം സേതവത്ഥസ്സ ഉപരി പത്ഥരിതം കദലിമിഗപ്പവരപച്ചത്ഥരണന്തി അത്ഥോ. തം കിര ഏവം കരോന്തി. **ടീകായം** പന യഥാവുത്തദ്വയേന അത്ഥതം അഞ്ഞമേവ കിഞ്ചി വുത്തം, തം ന യുത്തം "അജിനപ്പവേണീ ധാരേതബ്ബാ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൨൫൯) വിസും അത്ഥരണാനമേവ വുത്തത്താ. തേസു ഹി വുത്തേസു തദത്ഥതം വുത്തമേവ സിയാ, തഥാ ച വുത്തം ഹേട്ഠാ വിസും പടികാദികന്തി.

സലോഹിതവിതാനന്തി ഏതം "ഉഭതോരത്തൂപധാനക"ന്തിമസ്സ വിസേസനം. ലോഹിതവിതാനേന സഹ വത്തമാനന്തി സമാസോ. സേതവിതാനമ്പി ഹേട്ഠാ അകപ്പിയപച്ചത്ഥരണേ സതി ന വട്ടതി. രത്തം ഉപധാനം സീസൂപധാനം പാദൂപധാനഞ്ച **രത്തൂപധാനകം,** ഉഭതോ മഞ്ചസ്സ സീസപാദനിക്ഖേപനട്ഠാനേ രത്തൂപധാനകന്തി അലോപസമാസോ. യം പന ഏകമേവ ഉപധാനം ഉഭയപസ്സേസു രത്താദിവണ്ണം വിചിത്രം, തം പമാണയുത്തമേവ വട്ടതി. തത്രിദം പമാണം - വിത്ഥാരതോ തീസു കണ്ണേസു ദ്വിന്നം കണ്ണാനം അന്തരം വിദത്ഥിചതുരങ്ഗുലം, മജ്ഝേ മുട്ഠിരതനം, ദീഘതോ പന ദിയഡ്ഢരതനം വാ ദ്വിരതനം വാ. **പരിഭുഞ്ജതോ**തി ഇമിനാ കരോന്തസ്സ കാരാപേന്തസ്സ കത്ഥചി ഛേദനകം പാചിത്തിയന്തി ദീപേതി.

൧൫൨. ധമ്മാസനേ ച ഭത്തഗ്ഗേ ച ഘരേ ചാപി ആസന്ദാദിത്തയാ സേസേ **ഗിഹിസന്തകേ** ഗിഹിവികടേ സതി നിസീദിതും ലബ്ഭതീതി അജ്ഝാഹാരോ പദസമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **ഗിഹിസന്തകേ**തി ഇമിനാ സങ്ഘികമ്പി ഉപലക്ഖേതി. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ തീണി ആസന്ദിം പല്ലങ്കം തൂലികം ഗിഹിവികട"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൧൪) സാമഞ്ഞേന വുത്തം. സാമഞ്ഞജോതനായ പന വിസേസേപി അവട്ഠാനതോ ആസന്ദാദിത്തയാതി ഏത്ഥ ധമ്മാസനേ ആസന്ദാദിത്തയാ സേസേതി യോജേത്വാ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **അട്ഠകഥായ**ഞ്ഹി "ആസന്ദീ പല്ലങ്കോ ഗോനകോ"തിആദിപാളിക്കമേ ആസന്ദാദിദ്വയമാദിതോ ഹിത്വാ "ഗോനകാദീനി സങ്ഘികവിഹാരേ വാ പുഗ്ഗലികവിഹാരേ വാ മഞ്ചപീഠകേസു അത്ഥരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി, ധമ്മാസനേ പന ഗിഹിവികടനീഹാരേന ലബ്ഭന്തി, തത്രാപി നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൯൭) വുത്തം. **ഭത്തഗ്ഗം** നാമ വിഹാരേ ദാനട്ഠാനം. **ധമ്മാസനം** പന യഥാ കത്ഥചി. **ഘരേ**തി അന്തരഘരേ. **നിസീദിതും ലബ്ഭതേ**തി ഇമിനാ നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി. സംഖിപനം അന്തോകരണം സങ്ഖേപോ, ഭൂമത്ഥരണേ സങ്ഖേപോ അസ്സ സയനസ്സാതി സമാസോ. തസ്മിം ഭൂമത്ഥരണേ അന്തോകരണഭൂമത്ഥരതോ ഭൂമത്ഥരണമേവാതി ദട്ഠബ്ബം. **സയിതുഞ്ചാ**തി അത്തനോ കപ്പിയപച്ചത്ഥരണം അത്ഥരിത്വാ സയിതുഞ്ച നിസീദിതുഞ്ച. "പരിഭണ്ഡകതം ഭൂമിം വാ ഭൂമത്ഥരണസേനാസനം വാ സങ്ഘികമഞ്ചപീഠം വാ അത്തനോ സന്തകേന പച്ചത്ഥരണേന പച്ചത്ഥരിത്വാവ നിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി ഹി **അട്ഠകഥായം** (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൦) വുത്തം. ഇദഞ്ച ആസന്ദാദീനമ്പി അഞ്ഞഥത്തകരണേ പരിഭോഗേ ലക്ഖണവചനം. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ, ആസന്ദിയാ പാദേ ഛിന്ദിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും, പല്ലങ്കസ്സ വാളേ ഭിന്ദിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും, തൂലികം വിജടേത്വാ ബിബ്ബോഹനം കാതും, അവസേസം ഭൂമത്ഥരണം കാതു"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൭).

൧൯൭. ചതുരംസപീഠാ ച…പേ॰… പഞ്ചങ്ഗാ ച ഉച്ചപാദകാ കപ്പന്തീതി അത്ഥതോ വചനം വിപല്ലാസേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം, ''കപ്പിയാ''തി ഇമിനാ വാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ ചത്താരോ അംസാ കോണാ യേസം, തേ ച തേ പീഠാ ചാതി സമാസോ. തിണ്ണം അപസ്സയാനം, ചതുന്നഞ്ച പാദാനം വസേന സത്ത അങ്ഗാനി യേസന്തി സമാസോ. ഏകാപസ്സയസ്സ വസേന പഞ്ചങ്ഗാ. ചതുരംസപീഠാനം വിസും കപ്പിയഭാവസ്സ വുത്തത്താ സത്തങ്ഗാദയോ പന ദീഘാതി വിഞ്ഞായന്തി. **പാളിയം** ഭത്തഗ്ഗസ്സ ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠത്താ ഏകയോഗനിദ്ദിട്ഠാനം സഹ വാ പവത്തി, സഹ വാ നിവത്തീതി **ഘരേതി** ഇമിനാ ഭത്തഗ്ഗസ്സപി ഗഹണം. **ഏവ**-സദ്ദോ അട്ഠാനപ്പയുത്തോ, തസ്മാ തൂലോനദ്ധാ മഞ്ചപീഠാ ഘരേ വാ ഭത്തഗ്ഗേ വാ നിസീദിതുമേവ കപ്പന്തീതി സമ്ബന്ധോ. തത്രായം പാളി ''തേന ഖോ പന സമയേന മനുസ്സാ ഭത്തഗ്ഗേ അന്തരഘരേ തൂലോനദ്ധം മഞ്ചമ്പി പീഠമ്പി പഞ്ഞപേന്തി. ഭിക്ഖൂ കുക്കുച്ചായന്താ നാഭിനിസീദന്തി. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിഹിവികടം അഭിനിസീദിതും, ന ത്വേവ അഭിനിപജ്ജിതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൧൪). തേ പന കരോന്തസ്സ വാ കാരാപേന്തസ്സ വാ ഉദ്ദാലനകം പാചിത്തിയം.

൧൯൮. സാനുലോമാനം ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം ഛവി ഏതാസന്തി വിഗ്ഗഹോ. **പഞ്ച ഭിസീ**തി ചോളാദിതൂലഗണനായ പഞ്ചകാ വുത്താ. **സബ്ബത്ഥാ**തി വിഹാരമഞ്ചപീഠാദീസു സബ്ബത്ഥ.

൧൯൯. **തൂലത്തയ**ന്തി സിമ്ബലിരുക്ഖാദീനം ഖീരവല്ലിആദീനം ഏരകാദീനം തിണാനം തൂലത്തയം. **ഭിസിഗബ്ഭോ** ചോളാദികോ പഞ്ചവിധോ ഭിസിഗബ്ഭോ. **മിഗപക്ഖിനം ലോമാനീ**തി ഏതം സബ്ബന്തി സേസോ. **മിഗ**-സദ്ദേനേവ സബ്ബേപി സീഹാദയോ ചതുപ്പദാ, **പക്ഖി**-സദ്ദേന സബ്ബേപി ഹംസമോരാദയോ ഗഹിതാ. നനു ച ഭിസിഗബ്ഭസദ്ദന്തോഗധായ ഉണ്ണായ മിഗപക്ഖിലോമാനമ്പി ഗഹണസബ്ഭാവേപി തേസം വിസും ഗഹണേ സതി പുനരുത്തിദോസോ ആപജ്ജതീതി? നാപജ്ജതി മനുസ്സലോമപരിച്ചാഗവിഭാവനപ്പയോജനസബ്ഭാവതോ. നനു ച ഏവമ്പി ദോസോയേവ, ''മനുസ്സലോമമുണ്ണായ''ന്തിആദിനാ ഭിസിഗബ്ഭാനം ഉപരി നീയമാനത്താ ഗമ്യതേ ബിമ്ബോഹനേപി അയമേവ ഭിസിഗബ്ഭോതി? സച്ചം, തഥാപി ന ദോസോ, ഗമ്യമാനത്ഥസ്സ സദ്ദസ്സ പയോഗം പതി കാമചാരോതി. മസൂരകേ തൂലവജ്ജാ അനുഞ്ഞാതാതി വിപരിണാമേത്വാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **മസൂരകം** നാമ ചമ്മഛവികാ ഭിസീതി വദന്തി.

൨൦൦. ഉണ്ണായം മനുസ്സലോമഞ്ച പണ്ണേ സുദ്ധം തമാലകഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച അപ്പടിവേക്ഖിതം ആസനഞ്ചേവ ന ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **മനുസ്സലോമ**ന്തി ഇമിനാ ന കേവലം ഇധ ഏളകലോമമേവ ഉണ്ണാ, അഥ ഖോ കപ്പിയാകപ്പിയമംസജാതീനം പക്ഖിചതുപ്പദാനം ലോമമ്പീതി ദസ്സേതി. **പുപ്ഫ**ന്തി പിയങ്ഗുബകുലപുപ്ഫാദി. **തമാലക**സദ്ദേനേവ ഉപചാരതോ പത്തം ഗഹേത്വാ **''തമാലക''**ന്തി വുത്തം. **അപ്പടിവേക്ഖിത**ന്തി അനുപപരിക്ഖിതം. കീദിസം പന പടിവേക്ഖിതബ്ബം, കീദിസം ന പടിവേക്ഖിതബ്ബന്തി? യം വിനിച്ഛയതോ വിഞ്ഞാതം, തം ന പടിവേക്ഖിതബ്ബം, ഇതരം ഹത്ഥേന പരാമസന്തേന പടിവേക്ഖിതബ്ബം.

അകപ്പിയസയനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൩. സമാനാസനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൦൧. തിവസ്സന്തരമേകമാസനം ഭിക്ഖൂനം അനുഞ്ഞാതന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ഏകസ്മിം ആസനേ മഞ്ചാദികേ ദ്വിന്നം ആസനം നിസീദനം **ഏകമാസനം. മ**-കാരോ

സന്ധിജോ. കീദിസന്തി ആഹ **"തിവസ്സന്തര"**ന്തി. തിണ്ണം വസ്സാനമന്തരമേതസ്സാതി തിവസ്സന്തരോ, ദ്വീഹി വസ്സേഹി മഹന്തതരോ വാ ദഹരതരോ വാ ഭിക്ഖു, സോ അസ്സ അത്ഥീതി **തിവസ്സന്തരം,** തിവസ്സന്തരവന്തന്തി അത്ഥോ. യോ പന ഏകേന വസ്സേന മഹന്തതരോ വാ ദഹരതരോ വാ ഏകവസ്സോയേവ വാ, തബ്ബന്തതായ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. അഥ വാ **തിവസ്സന്തര**ന്തി കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, തിവസ്സന്തരേന സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. തമേവ സമത്ഥേതി **"സത്തവസ്സേ"**ച്ചാദിനാ.

൧൯൨. മുനി അനുഞ്ഞാസീതി സമ്ബന്ധോ. **സബ്ബേഹേവാ**തി സമാനാസനികഅസമാനാസനികേഹി സബ്ബേഹേവ സദ്ധിം.

൧൯൩. ദീഘാസനം ദസ്സേതി **"അന്ത"**ന്തിആദിനാ. യം തിണ്ണം നിസീദിതും പഹോതി, തം അന്തം ദീഘാസനന്തി സമ്ബന്ധോ. **അന്ത**ന്തി പച്ഛിമം. അദീഘാസനേ പന സമാനാസനികാ നിസീദിതും ലബ്ഭന്തീതി ദസ്സേന്തോ **"മഞ്ചകേ"**തിആദിമാഹ. സബ്ബത്ഥ അയഥാകരണതോ ദുക്കടന്തി.

സമാനാസനികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൭. അസംവാസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯൪. ഉക്ഖിത്തോതി കമ്മനാനാസംവാസകസങ്ഖാതോ ആപത്തിയാ അദസ്സനേ, അപ്പടികമ്മേ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകോ. **അനുപസമ്പന്നോ**തി സിക്ഖമാനസാമണേരസാമണേരീസിക്ഖാപച്ചക്ഖാതസങ്ഖാതോ അനുപസമ്പന്നോ. **ഛിന്നമൂലകോ**തി അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നോ. ഉക്ഖിത്തകേസു ''ധമ്മവാദിനോ ഏതേ''തി ഉപ്പന്നായ ലദ്ധിയാ നാനാഭൂതോ സംവാസോ ഏതസ്സാതി **നാനാസംവാസോ,** ഉക്ഖിത്താനുവത്തകസങ്ഖാതോ ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ. സീമതോ നിഗ്ഗതാ നിസ്സീമാ, സീമന്തരികാ ബഹിസീമാ ച, തത്ഥ ഹത്ഥപാസേ ചേപി ഠിതോ, സീമാനാനാസംവാസകോ **നിസ്സീമട്ഠിതോ**. വേഹായസേ ആകാസേ ഠിതോ **വേഹായസണ്ഠിതോ** ബിന്ദാഗമേന. തത്ഥ ''നാനാസംവാസോ ചാ''തിആദിനാ സമാഹാരദ്വന്ദേപി ക്വചി നപുംസകലിങ്ഗം ബ്യഭിചരതീതി നപുംസകത്താഭാവോ യഥാ ''മഗ്ഗാമഗ്ഗോ''തി. ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാതി അയം തിവിധോപി സംവാസോ നാമ. സോ യേസം നത്ഥി, തേ **അസംവാസാ**. ഏതേ ഹത്ഥപാസതോ ബഹികരണവസേന വജ്ജേതബ്ബാ. ഏതേസു ഹി തിവിധേ ഉക്ഖിത്തകേ സതി ഉപോസഥാദികം കമ്മം കരോന്തസ്സ പാചിത്തിയം, ഇതരേസു ദുക്കടന്തി.

അസംവാസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൮. കമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧൯൫. വഗ്ഗേന അധമ്മകമ്മഞ്ച സമഗ്ഗേന അധമ്മകമ്മഞ്ച വഗ്ഗേന ധമ്മകമ്മഞ്ച സമഗ്ഗേന ധമ്മകമ്മഞ്ചാതി ചത്താരി കമ്മാനി ഹോന്തീതി സേസോ. തത്ഥ **വഗ്ഗേന അധമ്മകമ്മ**ന്തി വഗ്ഗേന സങ്ഘേന കരണീയം അധമ്മകമ്മം. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **വഗ്ഗോ**തി ച സമൂഹോ വുച്ചതി, സോ ച ചതുവഗ്ഗാദികരണീയാദീസു യാവതികാനം കമ്മപ്പത്താനം അസമ്മുഖീഭാവേന, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദാനാഹരണേന, സമ്മുഖീഭൂതാനഞ്ച പടിക്കോസനേന, തേസു ഏകേനാപി വാ ഇധ അധിപ്പേതോ. **അധമ്മകമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ പന **ധമ്മോ** നാമ ''ഉത്തിദുതിയേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, കമ്മേ ഏകായ ഉത്തിയാ കമ്മം കരോതി, ന ച കമ്മവാചം അനുസ്സാവേതി, അധമ്മകമ്മ''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൮൭) ഏകായേവ ഞത്തിയാ ,

തഥാ ദ്വീഹി ഞത്തീഹി ഏകായേവ വാ കമ്മവാചായ, തഥാ ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹീതി ആഗതായ ച തഥാ ഹാപനഅഞ്ഞഥാകരണഭാവേന ഞത്തികമ്മം ഠപേത്വാ ഞത്തിചതുത്ഥേ ച കമ്മേ ആഗതായ ച അകമ്മാരഹസ്സ തജ്ജനീയപബ്ബാജനീയപടിസാരണീയനിയസ്സതിവിധഉക്ഖേപനീയാനം സത്തന്നം കമ്മാനം കരണവസേന, കമ്മാരഹസ്സ ച വിരാധേത്വാ കരണവസേന ആഗതായ ച പാളിയാ വിപരീതാ ച പാളി, ഉപസമ്പദാദികമ്മവസേന ആഗതാ ച പാളി, സമ്മുഖാവിനയസതിവിനയഅമൂള്ഹവിനയപടിഞ്ഞാകരണയേഭുയ്യസികാതസ്സപാപി-യസികാതിണവത്ഥാരകസങ്ഖാതാനം സത്തന്നം കമ്മാനം യഥാലാഭകരണവസേന ആഗതാ ച പാളി, തേന കരണീയം അപലോകനഞത്തിഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥസങ്ഖാതം ചതുബ്ബിധം കമ്മം **ധമ്മകമ്മം,** തപ്പടിപക്ഖം **അധമ്മകമ്മം**. തബ്ബിപരിയായേന സമഗ്ഗോ ധമ്മകമ്മഞ്ച വേദിതബ്ബം. ധമ്മോ യഥാവുത്താ പാളി അസ്സ അത്ഥി, ധമ്മേന കതം വാതി **ധമ്മികം**. തബ്ബിപരീതം **അധമ്മികം. ചതുത്ഥംയേവാ**തി തേസു ചതൂസു കമ്മേസു ചതുന്നം പൂരണം സമഗ്ഗേന ധമ്മികം. സേസകമ്മാനം ഭാവേന ഭിക്ഖുനാ ദുക്കടസ്സ ഭവനം ലക്ഖീയതീതി **സേസകമ്മേസൂതി** ഭാവലക്ഖണേ സത്തമീ. **ദുക്കട**ന്തി കുപ്പാനം അധമ്മകമ്മവഗ്ഗകമ്മാനം കതത്താ ദുക്കടം.

൨൦൦. ഇദാനി യദിദം സമഗ്ഗേന ധമ്മികം നാമ, തം യേഹി സങ്ഘേഹി കാതബ്ബം, തേസം പഭേദം ദസ്സേതും **"ചതുവഗ്ഗോ"**തിആദിമാഹ. ചത്വാദീനം സങ്ഖ്യേയ്യവുത്തിത്താ ചതുന്നം വഗ്ഗോതിആദിനാ വിഗ്ഗഹോ. **ദസവീസതിവഗ്ഗികോ**തി ദസന്നം വീസതിയാ ച വഗ്ഗഭേദവസേന ദസവീസതീനം വഗ്ഗോതി വിഗ്ഗഹോ, ണികോ സകത്ഥേ. വീസതിയാ വഗ്ഗോ, അതിരേകേന സഹിതോ വീസതിവഗ്ഗോതി വിഗ്ഗഹോ.

൨൦൧-൨. പഞ്ചന്നം കമ്മാനം നിയമേതി **"ചതൂ"**തിആദിനാ. അബ്ഭാനം ഉപസമ്പദം പവാരണം ഠപേത്വാ ചതുവഗ്ഗോ ചാതിആദിനാ യോജേത്വാ സബ്ബകമ്മേസു കമ്മപ്പത്തോതി ദീപിതോതി യോജേതബ്ബം. തത്ഥ തത്ഥ **ച**-സദ്ദോ ചതുവഗ്ഗാദയോ കമ്മപത്തികിരിയായം സമുച്ചിനോതി. ഇധ പന **സബ്ബ**-സദ്ദോ അബ്ഭാനാദീനം കേസഞ്ചി ഠപിതത്താ പദേസസബ്ബേ ഗയ്ഹതി. **കമ്മപത്തോ**തി കമ്മസ്സ പത്തോ യുത്തോ അനുരൂപോ. **ഇതരോ**തി വീസതിവഗ്ഗോ അതിരേകവീസതിവഗ്ഗോ. **സബ്ബകമ്മേസൂ**തി എത്ഥ പന **സബ്ബ**-സദ്ദോ സബ്ബസബ്ബേ. നനു ച വീസതിവഗ്ഗസ്സ കമ്മപ്പത്തഭാവേസതി അതിരേകവീസതിവഗ്ഗസ്സ പഗേവാതി വിഞ്ഞായതി. തഥാ സതി സോ കസ്മാ വുത്തോതി? സച്ചം, തഥാപി സോ ചതുവഗ്ഗാദിനാ സങ്ഘേന കത്തബ്ബകമ്മം ഊനകതരേന ന വട്ടതി, അതിരേകേന പന വട്ടതീതി ഞാപനത്ഥം വുത്തോ.

൨൦൩. ഇദാനി ചതുവഗ്ഗാദികേന ഛന്ദാഹരണേന പൂരേതബ്ബോതി ദസ്സേതി **"ചതൂ"**തിആദിനാ. പാരാജികാദിഭാവമനാപന്നത്താ പകതിയാ സഭാവേനേവ ഠിതോ അത്താ യേസം, പകതോ വാ തതോയേവ കമ്മേസു അവിഗതോ അത്താ യേസം തേതി **പകതത്തകാ,** പാരാജികഉക്ഖിത്തകലദ്ധിനാനാസംവാസകേഹി അഞ്ഞേ. **പരേ**തി എകസീമട്ഠാ താദിസായേവ അഞ്ഞേ. **സേസേപീ**തി അവസേസേ പഞ്ചവഗ്ഗാദികരണിയേപി.

൨൦൪. ഇദാനി വത്ഥുഞത്തിഅനുസ്സാവനസീമാദിവിപത്തിതോ, കമ്മവിപത്തീസു പരിസതോ ച പടിക്കോസതോ ച കമ്മസ്സ കുപ്പാകുപ്പഭാവം തത്ഥ ച ആപത്തിആദിം ദസ്സേതും **"ചതൂ"**തിആദി മാഹ. ചതുവഗ്ഗാദികത്തബ്ബം അസംവാസഗണപൂരം വാ കമ്മാരഹഗണപൂരം വാ കമ്മഞ്ചേ ഗരുകട്ഠഗണപൂരം വാ പരിവാസാദികമ്മഞ്ചാതി യോജനാ. എത്ഥ ച കമ്മാരഹോ ഗരുകട്ഠതോ

അഞ്ഞോ, നിക്ഖിത്തവത്തോ പന ഗരുകട്ഠോ ഗണപൂരകോ ഹോതിയേവ. **കത**ന്തി ചതുവഗ്ഗാദിനാ കതം.

൨൦൫. **വാരേയ്യാ**തി അന്തരായേ അസതി അന്തമസോ ഏകോപി വാരേയ്യാതി അത്ഥോ. **അന്തരായേ**തി പാപേഹി കരിയമാനേ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേ സതി. അനന്തരായികാ ചേ ന വാരേന്തി, ദുക്കടം. **ദിട്ഠാവി**ന്തി അത്തനോ അത്തനോ ദിട്ഠിം ലദ്ധിം ''അധമ്മകമ്മം ഇദം, ന മേതം ഖമതീ''തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവി കരേയ്യുന്തി സേസോ. **ഏകോധിട്ഠാന**ന്തി ഏകോ ഭിക്ഖു ''ന മേതം ഖമതീ''തി അധിട്ഠാനം കരേയ്യാതി സേസോ. **തതോധികാ**തി തീഹി അധികാ. തേ പന സങ്ഘത്താ പഹോന്തി അത്തനോ കമ്മം നിത്ഥരിതും.

൨൦൬. **ഖിത്തചിത്തോ** നാമ ഉമ്മത്തകോ. **ദുഖട്ടിതോ**തി വേദനട്ടോ. **ന രൂഹതീ**തി ഗയ്ഹത്തം ന രോഹതീതി അത്ഥോ.

൨൦൭. അന്തമസോ അനന്തരസ്സാപി ആരോചേന്തസ്സ പകത...പേ... ഭിക്ഖുനോതി സമ്ബന്ധോ. ഏകസീമായം തിട്ഠതീതി **ഏകസീമട്ഠോ**. സമോ സംവാസോ അസ്സാതി **സമസംവാസോ**. ഏകസീമട്ഠോ ച സോ സമസംവാസോ ച, പകതത്തോ ച സോ ഏകസീമട്ഠസമസംവാസോ ച, സോ ചായം ഭിക്ഖു ചാതി സബ്ബത്ഥ കമ്മധാരയോ, തസ്സ. ഏത്ഥ പന അവിപന്നസീലോ **പകതത്തോ**തി അധിപ്പേതോ. **ആരോചേന്തസ്സാ**തി അത്തനോ ലദ്ധിം പകാസേന്തസ്സ. **രൂഹതീ**തി പടിക്ഖേപോ രുഹതി.

൨൦൮. **ധമ്മികം കമ്മ**ന്തി ധമ്മേന കത്തബ്ബം അപലോകനാദികമ്മം. **പടിക്കോസേയ്യാ**തി നിവാരേയ്യ. തിരോക്ഖാ കായസാമഗ്ഗിം വാ ഛന്ദം വാതി വാ-സദ്ദം നേത്വാ അത്ഥോ നേതബ്ബോ. **തിരോക്ഖാ**തി പരമ്മുഖാ. സോ സമ്മുഖാ-സദ്ദോ വിയ നിപാതോ, അഥ വാ അക്ഖാ ഇന്ദ്രിയവിസയതോ തിരോ ബഹീതി അത്ഥോതി.

കമ്മനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൯. മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൦൯. ആഗമ്മ ജീവന്തി ഏതേനാതി ആജീവോ, കോ സോ? പച്ചയപരിയേസനവായാമോ. മിച്ഛായ ആജീവോ, തസ്സ വിവജ്ജനാ **മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാ**. സാ പനായം അത്ഥതോ ''ഇധ ഭിക്ഖു പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതി ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ''തി (വിഭ॰ ൫൦൮) ഏവം പാതിമോക്ഖസംവരസമ്പത്തിയാ പടിപത്തിദസ്സനവസേന ആഗതോ ആചാരോ ചേവ യഥാക്കമേന പാരാജികസങ്ഘാദിസേസഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയപാടിദേസനീയദുബ്ഭാസിതദുക്കടാനം കാരണഭൂതസ്സ ആജീവഹേതുപഞ്ഞത്താനം അഭൂതാരോചനസഞ്ചരിത്തഅഞ്ഞാപദേസഭൂതാരോചനപണീതഭോജനവിഞ്ഞത്തി ഭിക്ഖുനിഭോജനവിഞ്ഞത്തിസൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനം വീതിക്കമസ്സ ച കുഹനലപനനേമിത്തികതാ നിപ്പേസികതാ ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാതി ഏവമാദീനഞ്ച പാപധമ്മാനം വസേന പവത്തം മിച്ഛാജീവവിരതിസങ്ഖാതം ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലഞ്ച. തസ്സാ പന കസ്സചി ഇധ ദസ്സനം യഥാ ദസ്സേതുമാരദ്ധം പാതിമോക്ഖസംവരസങ്ഖാതായ അധിസീലസിക്ഖായ, ചതുരാരക്ഖവിപസ്സനാവസേന ആഗതാനം അധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാസങ്ഖാതാനം ദ്വിന്നം സിക്ഖാനഞ്ച ഉപകാരകധമ്മപരിദീപനത്ഥന്തി ദട്ഠബ്ബം, ഏവമീദിസം വിഞ്ഞേയ്യം, തം ദസ്സേതി **''ദാരു''**ന്തിആദിനാ. തത്ഥ **''ദാരു''**ന്തിആദീനി ''ദദേ''തി

ഏതസ്സ പത്തികമ്മം. **ചുണ്ണം** സിരീസചുണ്ണാദിനഹാനിയചുണ്ണം. **ന്ഹാനമുഖോദക**ന്തി ന്ഹാനഞ്ച മുഖഞ്ച, തസ്സ ഉദകന്തി സമാസോ. **ആദി**-സദ്ദേന പണ്ണാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **കുലസങ്ഗഹാ**തി കുലസങ്ഗഹകരണേന.

൮൬൧. പരിഭടതി പരേസം ദാരകേ പരിഹരതീതി പരിഭടോ, പരിഭടസ്സ കമ്മം പാരിഭടകോ, സകത്ഥേ തമേവ പാരിഭടകതാ. അലങ്കരണാദിനാ കുലദാരകപരിഹരണസ്സേതം നാമം. മുഗ്ഗസ്സ സൂപോ മുഗ്ഗസൂപോ, സോയേവ മുഗ്ഗസുപ്പോ. യഥാ മുഗ്ഗസൂപേ പച്ചമാനേ കോചിദേവ മുഗ്ഗോ ന പച്ചതി, അവസേസാ പച്ചന്തി, ഏവം യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വചനേ കിഞ്ചിദേവ സച്ചം ഹോതി, സേസം അലികം, അയം പുഗ്ഗലോ മുഗ്ഗസൂപസദിസതായ ഉപചാരേന "മുഗ്ഗസുപ്പോ"തി വുച്ചതി, തസ്സ ഭാവോ മുഗ്ഗസുപ്പതാ . സച്ചാലികേന ജീവിതകപ്പനസ്സേതം അധിവചനം. ഘരവത്ഥുആദിസമ്ബന്ധിനീ വിജ്ജാ വത്ഥുവിജ്ജാ. പാരിഭടകതാ ചാതിആദിനാ ദ്വന്ദോ നപുംസകത്താഭാവേ **പാരി... പേ॰... വിജ്ജാ,** തായ. രസ്സോ പന ഗാഥാബന്ധവസേന, തഥാ ദീഘോ. പഹിണാനം തസ്മിം തസ്മിം കമ്മേ തേസം തേസം നിയുഞ്ജനം **പഹേണം**. ആദരേന ദൂതേന കാരേതബ്ബം യം കിഞ്ചി കമ്മം **ദൂതകമ്മം**. പിസനം പേസനം, ജങ്ഘായ പാദേന പേസനം ജങ്ഘപേസനം, തമസ്സ അത്ഥീതി **ജങ്ഘപേസനിയം**. തേസം തേസം ഗിഹീനം ഗാമന്തരദേസന്തരാദീസു സാസനപടിസാസനഹരണസ്സേതമധിവചനം.

൮൬൨. ലാഭാസായ ലഞ്ജദാനം **അനുപ്പദാനം. സമ്ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠേന** ബുദ്ധഗരഹിതേന അങ്ഗവിജ്ജാനക്ഖത്തവിജ്ജാസുപിനവിജ്ജാഭൂതവിജ്ജാദിനാ **അഞ്ഞേന വാ**.

൮൬൩. അഞ്ഞാതകാനം അപ്പവാരിതാനം വിഞ്ഞാപനം **വിഞ്ഞത്തി,** യാചനവസേന പവത്തോ കായവചീപയോഗോ. ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠേന മിച്ഛാജീവേന പച്ചയപരിയേസനാ **അനേസനാ**. അഭൂതസ്സ അത്തനി അവിജ്ജമാനസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ഉല്ലപനം കഥനം **അഭൂതുല്ലപനാ. കുഹനാദീഹീ**തി കുഹനാലപനാദീഹി. തത്ഥ ലാഭസക്കാരസിലോകസന്നിസ്സിതസ്സ പച്ചയപ്പടിസേവനസാമന്തജപ്പനഇരിയാപഥസണ്ഠാപനവസേന ജനവിമ്ഹാപനാ **കുഹനാ**. വിഹാരം ആഗതേ മനുസ്സേ ദിസ്വാ "കിമത്ഥായ ഭോന്തോ ആഗതാ, കിം ഭിക്ഖൂ നിമന്തേതു"ന്തി വാ "മയി രാജാ പസന്നോ, അസുകോ ച അസുകോ ച രാജമഹാമത്തോ പസന്നോ"തി വാ ആദിനാ നയേന ആലപനാ **ലപനാ**. ഖാദനീയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "കിം ഖാദനീയം ലഭിത്ഥാ"തിആദിനാ നയേന നിമിത്തകരണാദി **നേമിത്തകതാ**. "അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ"തിആദിനാ നയേന ഗരഹണാനി ച "ഏതം ഏത്ഥ കഥേഥാ"തിആദിനാ നയേന വാചായ ഉക്ഖിപനാദി ച **നിപ്പേസികതാ**. അപ്പേന ലാഭേന ബഹുകം വഞ്ചേത്വാ ഗഹേതും ഇച്ഛനം **ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാ. കുലദൂസാദീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണരൂപിയസംവോഹാരാ സങ്ഗയ്ഹന്തീതി.

മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൦. വത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൮൬൪. സഉപാഹനോ...പേ॰... ചീവരം സീസേ കരിത്വാ വാ ആഗന്തുകോ ആരാമം ന പവിസേതി സമ്ബന്ധോ. **സഛത്തോ**തി സീസേ കതഛത്തേന സഛത്തോ. **ഓഗുണ്ഠിതോ**തി സസീസം പാരുപിതോ. "പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപോ, അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാന"ന്തി വുത്തം

ഉപചാരസീമാസമീപം പത്വാ ഉപാഹനാഓമുഞ്ചനാദിസബ്ബം കത്വാ ആരാമോ പവിസിതബ്ബോതി അയമേത്ഥ ബ്യതിരേകലദ്ധോ അത്ഥോ.

൨൧൮. പാനീയേന പാദേ ന ധോവേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. പടിക്കമനം പത്വാ ഏകമന്തേ പത്തചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പതിരൂപേ നിസജ്ജ പുച്ഛിത്വാ പാനീയം പാതബ്ബം, പരിഭോജനീയേന യഥാവുത്തം പാദാ ധോവിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ. **വുഡ്ഢതരേ ആവാസികേപി ച അഭിവാദേയ്യാ**തി ഇമിനാ വസ്സം പുച്ഛിത്വാ നവകേന ആവാസികേന അഭിവാദാപേതബ്ബന്തി ദീപേതി. **പുച്ഛേയ്യ സയനാസനന്തി** "കതമം സേനാസനം പാപുണാതി, അജ്ഝാവുത്ഥം അനജ്ഝാവുത്ഥം വാ"തി സേനാസനം പുച്ഛേയ്യ. ഇദഞ്ച പുച്ഛായ ലക്ഖണവചനം. തസ്മാ ആവാസികവത്തേ വുത്തമജ്ഝാവുത്ഥാദികഞ്ച പുച്ഛിതബ്ബം. സചേ "അനജ്ഝാവുത്ഥ"ന്തി വദന്തി, കവാടം ആകോടേത്വാ മുഹുത്തം ആഗമേത്വാ ഘടികം ഉഗ്ഘാടേത്വാ കവാടം പണാമേത്വാ ബഹി ഠിതേന ഉല്ലോകേത്വാ പവിസിത്വാ സബ്ബം സേനാസനവത്തം കാതബ്ബം. ആഗന്തുകവത്തം.

൨൧൯-൨൦. ഗമികോ പക്കമേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **"പടിസാമേത്വാ"**തിആദീനിമസ്സ പുബ്ബകിരിയാപദാനി. **ദാരുമത്തികഭണ്ഡക**ന്തി ഏത്ഥ മഞ്ചപീഠാദിദാരുഭണ്ഡം രജനഭാജനാദിമത്തികാഭണ്ഡം. **പടിസാമേത്വാ**തി അത്ഥി ചേ അനോവസ്സകേ സണ്ഠപേത്വാ. **ഥകേത്വാനാ**തി ദ്വാരവാതപാനേഹി പിധായ . **സാധുകം സങ്ഗോപേത്വാനാ**തി ചതൂസു പാസാണേസു മഞ്ചം പഞ്ഞപേത്വാ മഞ്ചേ മഞ്ചസ്സ, പീഠേ പീഠസ്സ ആരോപനേന സേനാസനസ്സ ഉപരൂപരി പുഞ്ജകരണേന സാധുകം സങ്ഗോപനം കത്വാ. **ന ചാ**തി നേവ. ഗമികവത്തം.

൨൨൧-൨൨. **ആവാസികോ**തി ഇദം "പഞ്ഞപേയ്യാ"തിആദീനം കത്തുപദം. നവകമ്മകരണാദിഭാരനിത്ഥരണതായ ആവാസോ വിഹാരോ അസ്സ അത്ഥീതി **ആവാസികോ**. യസ്സ പന കേവലം വിഹാരേ നിവാസനമത്തം അത്ഥി, സോ **നേവാസികോ**. ഉഭോപി തേ ഇധ ആവാസിക-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതാ. **പാദോദപ്പഭുതി**ന്തി ഏത്ഥ **പഭുതി**-സദ്ദേന പാദപീഠപാദകഥലികാനം ഗഹണം. പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാന പത്തചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാതി യോജനാ. **പഞ്ഞപേ സയനാസന**ന്തി "ഏതം തുമ്ഹാകം സേനാസനം പാപുണാതീ"തി ഏവം സയനാസനം പഞ്ഞപേയ്യ, പകാസേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൨൩. **അജ്ഝാവുത്ഥ**ന്തി പുബ്ബേ ഭിക്ഖൂഹി നിവുത്ഥം. **ഗോചരാഗോചരം വദേ**തി "ഭിക്ഖാചാരഗാമോ ദൂരോ, ആസന്നോ"തി വാ, "കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബം, ദിവാ വാ"തി ഏവം ഗോചരഞ്ച, "മിച്ഛാദിട്ഠികാനം വാ ഗാമോ, പരിച്ഛിന്നഭിക്ഖോ വാ"തിആദിനാ അഗോചരഞ്ച വദേയ്യാതി അത്ഥോ. **വച്ചപസ്സാവട്ഠാനാനീ**തിആദീനിപി "വദേ"തി ഇമസ്സേവ കമ്മവചനാനി. **സേഖസമ്മുതി**ന്തി യസ്സ സദ്ധസ്സ കുലസ്സ സങ്ഘോ സേഖസമ്മുതിം ദേതി, തം കുലഞ്ച.

൨൨൪. **പവേസനിക്ഖമേ കാല**ന്തി "കേസുചി ഠാനേസു വാളമിഗാ വാ അമനുസ്സാ വാ ഹോന്തി, ഇമം കാലം പവിസിതബ്ബം നിക്ഖമിതബ്ബഞ്ചാ"തി ഏവം പവേസനിക്ഖമേ ച കാലം. ഏതം പന ആസനപഞ്ഞപനാദികം സബ്ബം വത്തം വുഡ്ഢതരേ ആഗതേ ചീവരകമ്മാദിം വാ നാതിഗിലാനസ്സ ഭേസജ്ജം വാ ഠപേത്വാപി കാതബ്ബം. മഹാഗിലാനസ്സ പന ഭേസജ്ജമേവ കാതബ്ബം. ചേതിയങ്ഗണവത്തം കരോന്തേനാപി തസ്സ വത്തം കാതും ആരഭിതബ്ബം. പണ്ഡിതോ ഹി ആഗന്തുകോ "കരോഹി താവ ഭേസജ്ജം, ചേതിയങ്ഗണം സമ്മജ്ജാഹീ"തി ച വദേയ്യ. അപിച ബീജനേന ബീജിതബ്ബോ, പാദാപിസ്സ ധോവിതബ്ബാ, തേലേന

മക്ഖിതബ്ബാ. പിട്ഠി ചേ ആഗിലായതി, സമ്ബാധേതബ്ബാ. നവകസ്സ പന ആഗന്തുകസ്സ ''ഇദമാസനം, എത്ഥ നിസീദാ''തിആദിനാ ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ **''നിസിന്നോയേവാ''**തിആദിമാഹ. **നിസിന്നോയേവാ**തി ഇമിനാ ''ഠിതോയേവാ''തിആദിം ഉപലക്ഖേതി. **സമുദ്ദിസേ**തി ആദരേന വദേയ്യ. ആവാസികവത്തം.

''വത്ത''ന്തി പന സാമഞ്ഞേന നിദ്ദിട്ഠത്താ ന ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അതിഅല്ലീയിത്വാ നിസീദിതബ്ബം, മഹാഥേരസ്സ നിസിന്നാസനതോ എകം ദ്വേ ആസനാനി ഠപേത്വാ ''നിസീദാ''തി വുത്തേ നിസീദിതബ്ബം, ന നവാപി ഭിക്ഖൂ ആസനേന പടിബാഹിതബ്ബാ, ന സങ്ഘാടിം ഓത്ഥരിത്വാ നിസീദിതബ്ബം, സദ്ദം അകത്വാ ഉദകകിച്ചം കാതബ്ബം, യഥാ സൂപസ്സ ഓകാസോ ഹോതി, എവമത്തായ ഓദനോ ഗണ്ഹിതബ്ബോ, ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ''ഠപേത്വാ അപ്പകം ഓദനാദികം സബ്ബം സബ്ബേസം സമകം സമ്പാദേഹീ''തി വത്തബ്ബം, ന താവ ഥേരേന ഭുഞ്ജിതബ്ബം, ഭുത്താവിനാ ന താവ ഉദകം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, ഭത്തഗ്ഗതോ നിവത്തന്തേഹി യഥാനുരൂപം നിക്ഖമിത്വാ വിരളായ പാളിയാ ഗന്തബ്ബന്തി എവമാദികഞ്ച തദനുരൂപം സേഖിയവത്തഞ്ച സമ്പാദേതബ്ബന്തി ഇദം **ഭത്തഗ്ഗവത്ത**ഞ്ച സാധുകം അതരമാനേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ, ''ഇമിനാ പവിസിസ്സാമി, ഇമിനാ നിക്ഖമിസ്സാമീ''തി നിവേസനം പവിസന്തേന സല്ലക്ഖേതബ്ബം, നാതിസഹസാ പവിസിതബ്ബം, നാതിസഹസാ നിക്ഖമിതബ്ബം, നാതിദൂരേ നച്ചാസന്നേ ഠാതബ്ബം, നാതിചിരം ഠാതബ്ബം, നാതിലഹുകം നിവത്തിതബ്ബം, ദാതുകാമതാകാരം ഞത്വാ ഠാതബ്ബം, യോ പഠമം ഗാമതോ പടിക്കമതി, തേന ആസനപഞ്ഞപനാദി സബ്ബം കാതബ്ബം, യോ പച്ഛാ, തേന ആസനുദ്ധരണാദി സബ്ബം കാതബ്ബന്തി എവമാദികഞ്ച തദനുരൂപം സേഖിയവത്തഞ്ച സമ്പാദേതബ്ബന്തി ഇദം **പിണ്ഡചാരികവത്ത**ഞ്ച കാതബ്ബം.

സേനാസനട്ഠാനേ സബ്ബം വത്തഞ്ച സമ്പാദേത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ സാധുകം നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ ച അതരമാനേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോതിആദി സബ്ബം **പിണ്ഡചാരികവത്തം** കാതബ്ബം.
പാനീയപരിഭോജനീയഅഗ്ഗിഅരണിസഹിതകത്തരദണ്ഡാ ഉപട്ഠപേതബ്ബാ, നക്ഖത്തപദാനി സകലാനി വാ എകദേസാനി വാ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബാനി, ദിസാകുസലേന ഭവിതബ്ബന്തി ഇദം **ആരഞ്ഞികവത്ത**ഞ്ച ഉദ്ദിട്ഠംയേവ ഹോതീതി അവഗന്തബ്ബന്തി.

വത്തനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൧. വികപ്പനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൨൧. **സമ്മുഖാ പരമ്മുഖാ**തി സസ്സ മുഖം, പരസ്സ മുഖന്തി വിഗ്ഗഹോ, സമ്മുഖേന പരമ്മുഖേനാതി അത്ഥോ. സമ്മുഖാവികപ്പനാ പരമ്മുഖാവികപ്പനാതി ഭേദാ ദുവേ വികപ്പനാ വുത്താതി യോജനാ . **ഭേദാ**തി വിസേസതോ. അഥ വാ സസ്സ മുഖം മുഖസമ്ബന്ധിവചനം അസ്സാ വികപ്പനായാതി സമാസോ. തഥാ പരമ്മുഖാ. സമ്മുഖാ ച പരമ്മുഖാ ച, തസ്സാ ഭേദോ, തതോ. **സമ്മുഖായ** സമ്മുഖവികപ്പനായ. **ബ്യത്തസ്സാ**തി വികപ്പനവിധാനം പച്ചുദ്ധാരവിധാനഞ്ച ജാനന്തസ്സ.

൨൨൨. **തേനാ**തി യസ്സ സന്തികേ വികപ്പേതി, തേന ഭിക്ഖുനാ. **പരിഭോഗാദികന്തി** പരിഭോഗം വിസ്സജ്ജനം അധിട്ഠാനഞ്ച.

൨൨൪-൫. അപരാ സമ്മുഖാവേകാതി എത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ പക്ഖന്തരേ, അഥ വാതി അത്ഥോ, അപി-സദ്ദത്ഥോ വാ **വാ**-സദ്ദോ, സോ അപരാ-സദ്ദതോ പരം ദട്ഠബ്ബോ, അപരാപി എകാ സമ്മുഖാവികപ്പനാ അത്ഥീതി അത്ഥോ. കഥന്തി ആഹ **"ഭിക്ഖുസ്സാ"**തിആദി. "പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാന"ന്തി വുത്തത്താ **"തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ"**തിആദീസു തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ തിസ്സായ സിക്ഖമാനായ തിസ്സായ സാമണേരിയാ തിസ്സസ്സ സാമണേരസ്സാതിപി വിഞ്ഞാതബ്ബം.

൨൨൬. **പരമ്മുഖാവികപ്പനാ**തി പരമ്മുഖേന വികപ്പനേന, പരമ്മുഖാവികപ്പനാതി വാ ഗഹേതബ്ബം, പരമ്മുഖാവികപ്പനാ കഥന്തി അത്ഥോ.

൨൨൭. **മിത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ. **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തമിത്തോ. എത്ഥ പന ദ്വിന്നം വികപ്പനാനം കിം നാനാകരണന്തി? സമ്മുഖാവികപ്പനായ താവ സയം വികപ്പേത്വാ പരേന പച്ചുദ്ധരാപേതി, തേനേവ സാ **സമ്മുഖാവികപ്പനാ** നാമ ജാതാ. പരമ്മുഖാവികപ്പനായ പരേനേവ വികപ്പാപേത്വാ പരേനേവ പച്ചുദ്ധരാപേതി, തേനേവ സാ **പരമ്മുഖാവികപ്പനാ** നാമ ജാതാതി ഇദമേത്ഥ നാനാകരണന്തി.

൨൨൮. **ദൂരസന്തികത്തേകത്ത**ന്തി എത്ഥ ആസന്നദൂരഭാവോ അധിട്ഠാനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

൨൨൯. ദസാഹം…പേ॰… പച്ചാസായ സതി മാസകം നാധിട്ഠിതവികപ്പിതം നിസ്സഗ്ഗിം നുപ്പാദയതീതി സമ്ബന്ധോ. ദസ അഹാനി സമാഹടാനി **ദസാഹം**. സബ്ബത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗേ ദുതിയാ. തത്ഥ യം ദിവസം ചീവരം ഉപ്പന്നം, തസ്സ യോ അരുണോ, സോ ഉപ്പന്നദിവസനിസ്സിതോ, തസ്മാ ചീവരുപ്പാദദിവസേന സദ്ധിം എകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി ആഹ **"ദസാഹ"**ന്തി. **മാസമേകം വാ**തി "അനത്ഥതേ കഥിനേ എകം പച്ഛിമകത്തികമാസ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൫൪ അത്ഥതോ സമാനം) വുത്തത്താ കഥിനത്ഥതേ പഞ്ച മാസേതി ലബ്ഭതി. കഥിനം അത്ഥതം യസ്മിം വിഹാരേതി സമാസോ. **പാരിപൂരത്ഥ**ന്തി പാരിപൂരി അത്ഥോ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. കിരിയാവിസേസനം, പാരിപൂരിപ്പയോജനം കത്വാതി അത്ഥോ. **ഊനസ്സാ**തി യത്തകേന കയിരമാനം അധിട്ഠാനം ചീവരം പഹോതി, തത്തകതാഭാവതോ ഊനസ്സ എകാദസമാസസത്തമാസസങ്ഖാതേ പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നസ്സ മൂലചീവരസ്സ. **പച്ചാസാ സതീ**തി "സങ്ഘാദിതോ യതോ കുതോചി ലച്ഛാമീ"തി എവം സതിയാ പച്ചാസായാതി അത്ഥോ. ഉഭയമ്പി യ-കാരലോപേന നിദ്ദിട്ഠം. **സതീ**തി വാ നിപാതോ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വാഹ. എത്ഥ പന ബ്യതിരേകവസേന ദസാഹാതിക്കമനാദീസു നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം വേദിതബ്ബന്തി.

വികപ്പനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൨. നിസ്സയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൩൦. **ബ്യത്തസ്സാ**തി "കാരിയ"ന്തി കിതകയോഗേ കത്തരി ഛട്ഠീ. **ബ്യത്തോ** ച നാമ "പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ അനിസ്സിതേന വത്ഥബ്ബം, ആപത്തിം ജാനാതി, അനാപത്തിം ജാനാതി, ലഹുകം ആപത്തിം ജാനാതി, ഗരുകം ആപത്തിം ജാനാതി, ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേന സ്വാഗതാനി ഹോന്തി സുവിഭത്താനി സുപ്പവത്തീനി സുവിനിച്ഛിതാനി സുത്തസോ അനുബ്യഞ്ജനസോ. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ അനിസ്സിതേന വത്ഥബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൦൩) എവം വുത്തബ്യത്തോ ച ബഹുസ്സുതബ്യത്തോ ച വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ **സുവിഭത്താനീ**തി സുട്ഠു വിഭത്താനി പദപച്ചാഭട്ഠസങ്കരദോസവിരഹിതാനി. **സുപ്പവത്തീനീ**തി പഗുണാനി വാചുഗ്ഗതാനി. **സുവിനിച്ഛിതാനി സുത്തസോ**തി ഖന്ധകപരിവാരതോ ആഹരിതബ്ബസുത്തവസേന സുട്ഠു വിനിച്ഛിതാനി. **അനുബ്യഞ്ജനസോ**തി അക്ഖരപദപാരിപൂരിയാ സുവിനിച്ഛിതാനി അക്ഖണ്ഡാനി അവിപരീതക്ഖരാനി. ഏതേന അട്ഠകഥാ ദീപിതാ. അട്ഠകഥാതോ ഹി ഏസ വിനിച്ഛയോ ഹോതീതി. ബഹുസ്സുതബ്യത്തോ പന യേന സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ദ്വേ മാതികാ പഗുണാ വാചുഗ്ഗതാ, പക്ഖദിവസേസു ധമ്മസവനത്ഥായ സുത്തന്തതോ ചത്താരോ ഭാണവാരാ, സമ്പത്താനം പരിസാനം പരികഥനത്ഥായ അന്ധകവിന്ദമഹാരാഹുലോവാദഅമ്ബട്ഠസദിസോ ഏകോ കഥാമഗ്ഗോ, സങ്ഘഭത്തമങ്ഗലാമങ്ഗലേസു അനുമോദനത്ഥായ തിസ്സോ അനുമോദനാ, ഉപോസഥപ്പവാരണാദിജാനനത്ഥം കമ്മാകമ്മവിനിച്ഛയോ, സമണധമ്മകരണത്ഥം സമാധിവസേന വിപസ്സനാവസേന വാ അരഹത്തമഗ്ഗപരിയോസാനമേകം കമ്മട്ഠാനം ഏത്തകം ഉഗ്ഗഹിതം, സ്വായം വുച്ചതി. **നത്ഥി നിസ്സായ കാരിയ**ന്തി ആചരിയാദിം നിസ്സായ വാസേന കത്തബ്ബം നത്ഥി. **"നിസ്സയകാരിയ"**ന്തി വാ പാഠോ, നിസ്സയേന കാരിയന്തി സമാസോ. ജീവസ്സ യത്തകോ പരിച്ഛേദോ **യാവജീവം**.

൨൩൭. തേന നിസ്സായ വസന്തേന ഏവം നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോതി ദസ്സേതും **"ഏകംസ"**ന്തിആദി വുത്തം. **ഏകംസ**ന്തി ഏകോ അംസോ അസ്സ ചീവരസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. കിരിയാവിസേസനം വാ ഭുമ്മത്ഥേ വാ ഉപയോഗവചനം, ഏകസ്മിം അംസേതി അത്ഥോ. **അഞ്ജലി** കരപുടോ. **യാവതതിയകം വദേ**തി ഉപസമ്പദായ സട്ഠിവസ്സേന സത്തതിവസ്സേന വാപി ബ്യത്തസ്സ നവകസ്സ സന്തികേ യാവതതിയകം വചനം കരേയ്യ. യാവതതിയോ വാരോ അസ്സാതി കിരിയാവിസേസനസമാസോ. **ആയസ്മതോ**തി ആയസ്മന്തം. **വച്ഛാമീ**തി വസാമി. ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹന്തേനാപി "ഉപജ്ഝായോ മേ, ഭന്തേ, ഹോഹീ"തി ഗഹേതബ്ബം. തം പന "ആചരിയോ"തി ഏത്ഥ "ഉപജ്ഝായോ"തി വചനം വിസേസോതി ഏത്ഥ വാചാഭേദതോ ന വിസും വുത്തം. ന കേവലമേത്ഥ നിസ്സയുപജ്ഝായഗഹണേ, ഗാമപ്പവേസനാദീസുപി ഏവമേവ കത്വാ "അഹം ആവുസോ"തി വാ "ഭന്തേ"തി വാ വത്വാ "ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമീ"തിആദിനാ വത്തബ്ബം.

൨൩൮. നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധിം ദസ്സേതി **"പക്കന്തേ"**തിആദിനാ. **പക്കന്തേ**തി ഉപജ്ഝായേ ആചരിയേ സദ്ധിവിഹാരികേ അന്തേവാസികേ ച ഗാമാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ആപുച്ഛിത്വാ വാ അനാപുച്ഛിത്വാ വാ ഗതേ. തേസു യേന കേനചി "അസുകം നാമ ഗാമം ഗച്ഛാമീ"തി വുത്തേ തേസുയേവ യേന കേനചി "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിതേപി തം തം നിയമം അതിക്കമിത്വാ പക്കന്തേപി അനാപുച്ഛാ പന ഉപചാരസീമാതിക്കമേന പക്കന്തേപി നിസ്സയോ **സമ്മതി** പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **പക്ഖസങ്കന്തേ**തി തിത്ഥിയപക്ഖസങ്കന്തേ ചാപി വിബ്ഭന്തേ ചാപി മരണേന ച തങ്ഖണഞ്ഞേവ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **ആണത്തി** നാമ "പണാമേമി ത"ന്തി വാ "മാ ഇധ പവിസാ"തിആദികാ നിസ്സയപ്പണാമനാ. തായ പണാമിതേന ആചരിയുപജ്ഝായാ ഖമാപേതബ്ബാ. അഖമന്തേസു ദണ്ഡകമ്മം കത്വാ തസ്മിം വിഹാരേ മഹാഥേരേ ഗഹേത്വാപി സാമന്തവിഹാരേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാപി ഖമാപേതബ്ബാ. ന ഖമന്തി ചേ, ആചരിയുപജ്ഝായാനം സഭാഗാനം സന്തികേ വസിതബ്ബം. യേന കേനചി കാരണേന ന സക്കാ ഹോതി തത്ര ആചരിയുപജ്ഝായാനം സഭാഗാനം സന്തികേ വസിതും, തംയേവ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ വസിതബ്ബം. തത്ഥ "പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം സദ്ധിവിഹാരികം അപ്പണാമേന്തോ ഉപജ്ഝായോ സാതിസാരോ ഹോതി, പണാമേന്തോ അനതിസാരോ ഹോതി. ഉപജ്ഝായമ്ഹി നാധിമത്തം പേമം

ഹോതി, നാധിമത്തോ പസാദോ ഹോതി, നാധിമത്താ ഹിരീ ഹോതി, നാധിമത്തോ ഗാരവോ ഹോതി, നാധിമത്താ ഭാവനാ ഹോതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി...പേ॰... ഹോതി (മഹാവ॰ ൬൭). പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ , അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം അന്തേവാസികം അപ്പണാമേന്തോ ആചരിയോ...പേ॰... ഹോതീ''തി (മഹാവ॰ ൮൧) വുത്തത്താ പന അസമ്മാവത്തന്തേ അന്തേവാസികസദ്ധിവിഹാരികേ അപ്പണാമേന്തോ ആചരിയുപജ്ഝായാ ദുക്കടം ആപജ്ജന്തീതി വേദിതബ്ബം. **ഭാവനാ**തി മേത്താഭാവനാ. ഉപജ്ഝായസമോധാനം പന തസ്സ ദസ്സനസവനവസേന വേദിതബ്ബം.

൨൩൩. **അലജ്ജി**ന്തി -

> ''സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി;
> ആപത്തിം പരിഗൂഹതി;
> അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി;
> ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജിപുഗ്ഗലോ''തി. (പരി॰ ൩൫൯) -

ഏവം വുത്തലക്ഖണം അലജ്ജിം. നിസ്സയം ദേന്തേനാപി ലജ്ജിനോയേവ ദാതബ്ബം. ''ന ഭിക്ഖവേ അലജ്ജീനം നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ. യോ ദദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൧൨൦) ഹി വുത്തം. അദിട്ഠപുബ്ബസ്സ കതിപാഹം ആചാരം ഉപപരിക്ഖിത്വാ ദാതബ്ബം. **അപുബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ സമ്ബന്ധിസദ്ദത്താ പുബ്ബ-സദ്ദേന പുബ്ബവാസോ ഗഹിതോ, നത്ഥി പുബ്ബോ അസ്സാതി അപുബ്ബം, നവന്തി വുത്തം ഹോതി. ചത്താരി പഞ്ച വാ പരിമാണമേതേസന്തി വിഗ്ഗഹോ. ഏത്ഥ പന പരിമാണ-സദ്ദസന്നിധാനേന സങ്ഖ്യേയ്യവാചിനോപിതേ സങ്ഖ്യാമത്തവാചിനോ ഹോന്തീതി ചതുപഞ്ചസങ്ഖ്യാപരിമാണമേവ സങ്ഖ്യേയ്യമാഹ, തസ്മാ വിഗ്ഗഹപദത്ഥേഹി ഭിന്നോ അഞ്ഞപദത്ഥോ സമ്ഭവതീതി സമാസോ. വാ-സദ്ദസ്സ യോ വികപ്പത്ഥോ, തത്ഥ ചായം സമാസോ, ചത്താരി വാ പഞ്ച വാ, ചതുപഞ്ച അഹാനി, തേസം അഹാനം സമാഹാരോ **ചതുപഞ്ചാഹം. ഭിക്ഖുസഭാഗത**ന്തി സമാനോ ഭാഗോ ലജ്ജിതാസങ്ഖാതോ കോട്ഠാസോ യേസം, ഭിക്ഖൂഹി സഭാഗാ, തേസം ഭാവോ **ഭിക്ഖുസഭാഗതാ,** തം, പേസലഭാവന്തി അത്ഥോ. ''ഥേരോ ലജ്ജീ''തി ജാനന്തേന പന പകതിയാ നിസ്സയദാനട്ഠാനം ഗതേന ച തദഹേവ ഗഹേതബ്ബോ, ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ നത്ഥി. സചേ ''ഓകാസേ അലഭന്തേ പച്ചൂസസമയേ ഗഹേസ്സാമീ''തി സയതി, അരുണം ഉഗ്ഗതമ്പി ന ജാനാതി, അനാപത്തി. ലദ്ധപരിഹാരേനാപി വസിതും വട്ടതീതി.

൨൩൪. ''ലബ്ഭതീ''തി കമ്മനി നിപ്ഫന്നത്താ അവുത്തകത്താതി **''അദ്ധികസ്സാ''**തിആദീസു കത്തരി സാമിവചനം, ''അദ്ധികേനാ'' തിആദി വുത്തം ഹോതി. **''സല്ലക്ഖേന്തേനാ''**തി പന സരൂപേനേവ നിദ്ദിട്ഠം. **വസിതു**ന്തി വുത്തകമ്മം. ഭാവേ ഹി തും-പച്ചയോ, വാസോതി അത്ഥോ. **യാചിതസ്സാ**തി ''ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ ചാ''തി ഏത്ഥ വിസേസനം. സചേ പന ''യാചാഹി മ''ന്തി വുച്ചമാനോപി ഗിലാനോ മാനേന ന യാചതി, ഗന്തബ്ബം. **അരഞ്ഞേ വാ സല്ലക്ഖേന്തേന ഫാസുക**ന്തി യത്ഥ വസന്തസ്സ പടിലദ്ധതരുണസമഥവിപസ്സനാവിസേസഭാഗിതാവസേന ഫാസു ഹോതി, തസ്മിം അരഞ്ഞേ താദിസം ഫാസുവിഹാരം സല്ലക്ഖേന്തേന ആരഞ്ഞകേന. ദായകേ അസന്തേതി പദച്ഛേദോ. **താവാ**തി അവധിമ്ഹി, അദ്ധികാദീഹി യാവ നിസ്സയദായകോ ലബ്ഭതി, താവ, ആരഞ്ഞകേന പന ''പടിരൂപേ നിസ്സയദായകേ സതി നിസ്സായ വസിസ്സാമീ''തി ആഭോഗം കത്വാ യാവ ആസാള്ഹിപുണ്ണമാ, താവാതി അത്ഥോ. ''സചേ പന ആസാള്ഹിമാസേ ആചരിയോ നാഗച്ഛതി, യത്ഥ നിസ്സയോ ലബ്ഭതി, തത്ഥ ഗന്തബ്ബം (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൧). അന്തോവസ്സേ പന

നിബദ്ധവാസം വസിതബ്ബം, നിസ്സയോ ച ഗഹേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൧) ഹി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

അമ്ഹാകം പന കേചി അന്തേവാസികഥേരാ ''ന ഭിക്ഖവേ വസ്സം ന ഉപഗന്തബ്ബം. യോ ന ഉപഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ'തി (മഹാവ॰ ൧൮൬) ച 'ന ഭിക്ഖവേ തദഹു വസ്സൂപനായികായ വസ്സം അനുപഗന്തുകാമേന സഞ്ചിച്ച ആവാസോ അതിക്കമിതബ്ബോ. യോ അതിക്കമേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ'തി (മഹാവ॰ ൧൮൬) പാളിവചനതോ കേനചി കാരണേന നിസ്സയം അലഭമാനേനപി ന സക്കാ അന്തോവസ്സേ വസ്സം അനുപഗന്തും. 'അന്തോവസ്സേ പനാ'തിആദീസു പന ച-സദ്ദോ അന്വാചയത്ഥോ, തസ്മാ തേനാപി വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബമേവാ''തി വദിംസു.

മയം പനേത്ഥ ഏവമവോചുമ്ഹേ ''ഭഗവതാ അനുപഗമനേ ദുക്കടം അനന്തരായികസ്സേവ വുത്തം, തേനേവ 'കേനചി അന്തരായേന പുരിമികം അനുപഗതേന പച്ഛിമികാ ഉപഗന്തബ്ബാ'തി **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൮൪) വുത്തം. അന്തരായോ ച നാമ അന്തരാ വേമജ്ഝേ ഏതീതി അന്തരായോ, യോ കോചി ബാധകപ്പച്ചയതായ അധിപ്പേതോ വുച്ചതി 'ന ലഭന്തി പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം, ഏസേവ അന്തരായോതി പക്കമിതബ്ബ'ന്തിആദീസു (മഹാവ॰ ൨൦൧) വിയ, തസ്മാ ബാധകപ്പച്ചയതാ അധിപ്പേതാ . നിസ്സയാലാഭോപി അന്തരായോത്വേവ വിഞ്ഞായതി. സക്കാ ഹി വത്തും 'അന്തരായോ വസ്സൂപഗമോ സന്നിസ്സയത്താ തരുണസമഥവിപസ്സനാലാഭീനം കതോകാസോ വിയാ'തി. തരുണസമഥവിപസ്സനാലാഭിനമ്പി ഹി കതോകാസേപി 'സചേ പന ആസാള്ഹിമാസേ ആചരിയോ നാഗച്ഛതി, യത്ഥ നിസ്സയോ ലബ്ഭതി, തത്ഥ ഗന്തബ്ബ'ന്തി ദള്ഹം കത്വാ **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൨൧) വുത്തം. അമ്ഹാകം ഗരൂഹി ച **സാരത്ഥദീപനിയം** (സാരത്ഥ॰ ടീ॰ മഹാവഗ്ഗ ൩.൧൨൧) 'ആചരിയം ആഗമേന്തസ്സേവ ചേ വസ്സൂപനായികദിവസോ ഹോതി, ഹോതു, ഗന്തബ്ബം തത്ഥ, യത്ഥ നിസ്സയദായകം ലഭതീ'തി വസ്സൂപനായികദിവസേപി നിസ്സയത്ഥായ ഗമനമേവ വുത്തം. അഥ ച പന മഹാകാരുണികോപി ഭഗവാ 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനുപട്ഠാകേന ഭിക്ഖുനാ നിസ്സയം അലഭമാനേന യാചിയമാനേന അനിസ്സിതകേന വത്ഥു'ന്തി (മഹാവ॰ ൧൨൧) ഗിലാനവിസയേപി നിസ്സയം ഗരുകം കത്വാ പട്ഠപേസി. യം പന അനിസ്സയം, തം അനന്തരായം നിസ്സയമുത്തകസ്സ വസ്സൂപഗമനം വിയ. അപിച നാവായ ഗച്ഛന്തസ്സ പന വസ്സാനേ ആഗതേപി നിസ്സയം അലഭന്തസ്സ അനാപത്തീതി നാവായ ഗച്ഛതോയേവ ആവേണികാ അനാപത്തികതാ വുത്താ. തസ്മാ നിസ്സയാലാഭോ ബാധകപ്പച്ചയോ വസ്സൂപഗമനസ്സ, ന വസ്സൂപഗമനം നിസ്സയസ്സാതി അന്തരായോയേവ നിസ്സയാലാഭോ. തതോയേവ **ടീകായം** 'അന്തോവസ്സേ പന അനിസ്സിതേന വത്ഥും ന വട്ടതീ'തി വുത്തം. തസ്മായേവ ച 'അന്തോവസ്സേ പനാ'തിആദീസു നിസ്സയദായകേ സതി നിബദ്ധവാസം വസിതബ്ബഞ്ചേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ ച ഹോതീതി ഗമനകിരിയായ ഖീയമാനതാവസേന ച-സദ്ദോ സമുച്ചയോ ഗഹേതബ്ബോ''തി.

നിസ്സയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൩. കായബന്ധനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൩൭. ബന്ധീയതി അനേനാതി ബന്ധനം, കായസ്സ ബന്ധനം കായബന്ധനം, നത്ഥി കായബന്ധനമേതസ്സാതി **അകായബന്ധനോ. ദുക്കട**ന്തി സഞ്ചിച്ച വാ അസഞ്ചിച്ച വാ പവിസേയ്യ ചേ, ദുക്കടം. അസതിയാ ഗതോ യത്ഥ സരതി, തത്ഥേവ ബന്ധേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ഗതോ**തി അന്തോഗാമം ഗതോ. സരിത്വാ യാവ ന ബന്ധതി, ന താവ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബം.

൨൩൭. **“പട്ടികാ”**തിആദിനാ സബ്ബസങ്ഗാഹകം കായബന്ധനം നിദ്ദിസതി. **പട്ടികാ**തി പകതിവീതാ വാ മച്ഛകണ്ടകഖജ്ജൂരിപത്തവായിമാ വാ. സൂകരാനം അന്തം **സൂകരന്തം**. ഇധ പന തംസദിസം വുച്ചതി. ചതുരസ്സം അകത്വാ സജ്ജിതം മുദ്ദികകായബന്ധനമ്പി സങ്ഗഹേത്വാ **“ഏകാ രജ്ജൂ”**തി വുത്തം. തം പന രജ്ജുകം ബന്ധന്തേന ഏകഗുണമേവ കത്വാ ബന്ധിതും വട്ടതി, മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദിഗുണം കത്വാ ബന്ധിതും ന വട്ടതി. ദിഗുണം പന അകത്വാ സതവാരമ്പി പുനപ്പുനം ആവിജ്ഝിത്വാ ബന്ധിതും വട്ടതി, പാമങ്ഗസണ്ഠാനം പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി . ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ ഏകേന നിരന്തരം വേഠേത്വാ കതം “ബഹുരജ്ജുക”ന്തി ന വത്തബ്ബം, തം വട്ടതി. **തദനുലോമികാ**തി തേസം പട്ടികാസൂകരന്താനം ദ്വിന്നം ദ്വേ ഇമേ യഥാക്കമമനുലോമികാ.

൨൩൭-൮. പട്ടികാ കീദിസീ വട്ടതീതി ആഹ **“മച്ഛാ”**തിആദി. പട്ടികാ മച്ഛകണ്ടകഖജ്ജൂരിപത്താ വാ മട്ഠാ വാ ലബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ. **കണ്ടക**-സദ്ദേന **പത്ത**-സദ്ദേന ച തദാകാരോ വുച്ചതി, ഉപചാരതോ ഹി മച്ഛാനം കണ്ടകാകാരോ ച ഖജ്ജൂരീനം പത്താകാരോ ച ഏതിസ്സാതി സമാസോ. **മട്ഠാ**തി പകതിവീതാ. **ടീകായം** പന “ഏതേ മച്ഛകണ്ടകാദയോ മട്ഠാ വികാരരഹിതാ പട്ടികാ ച തദന്തോഗധാതി അധിപ്പായോ”തി വുത്തം. കഥം തേസമന്തോഗധതാ? യതോ താനിയേവ പട്ടികാ നാമാതി. തഥാ ച വുത്തം **അട്ഠകഥായം** “പകതിവീതാ വാ മച്ഛകണ്ടകവായിമാ വാ പട്ടികാ വട്ടതീ”തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൭൮). ഏത്ഥ പന മച്ഛകണ്ടകേയേവ ഖജ്ജൂരിപത്തം പവിട്ഠം. ചതസ്സോപി ദസാ ലബ്ഭാതി സമ്ബന്ധോ. **ചതസ്സോ**തി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന വുത്തം, തസ്മാ തതോ ഊനാപി വട്ടന്തി. **അന്തേ**തി കായബന്ധനസ്സ ഉഭയന്തേ ദിഗുണസുത്തകം ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. ഗുണോ ബന്ധനഭൂതം സുത്തകം ഗുണസുത്തകം. “ഗുണോ പടലരാസീസു, ആനിസംസേ ച ബന്ധനേ”തി ഹി അഭിധാനപ്പദീപികാ. ദ്വിന്നം ഗുണസുത്തകാനം സമാഹാരോ **ദിഗുണസുത്തകം**. തം ദസാമുഖസ്സ ഥിരഭാവായ കോട്ടേതും വട്ടതി, ന സോഭനത്ഥം. തേനാഹ **“മാലാദി”**ന്തിആദി.

മാലാദിം കക്കടച്ഛാദിം കുഞ്ജരച്ഛാദിഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഗുണസുത്തകകോട്ടിതാ പട്ടികാ ന കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ. **“മാലാദി”**ന്തിആദീസു **ആദി**-സദ്ദേന താദിസം യം കിഞ്ചി വികാരരൂപം ഗയ്ഹതി. കക്കടാനം വിയ അച്ഛീനി, താനി ആദീനി യസ്സാതി സമാസോ. തഥാ **കുഞ്ജരച്ഛാദി**ന്തി.

൨൩൯. **ഘടക**ന്തി ഘടകാകാരവട്ടലേഖാരൂപം. **മകരമുഖാദി**ന്തി ഏത്ഥ **മകരമുഖം** നാമ മകരമുഖസണ്ഠാനം . ബിന്ദു പന ആഗമവസേന വുത്തോ. **ആദി**-സദ്ദേന ദേഡ്ഡുഭസീസാദിവികാരരൂപം യം കിഞ്ചി സങ്ഗയ്ഹതി. **ദസാമുഖേ**തി ദസാനം മുഖഭൂതേ അന്തേ ഏതാനി ന കപ്പന്തീതി സമ്ബന്ധോ. വിധേ ഉഭന്തേ ഘടകാ ലേഖാ അഞ്ഞം ചിത്തകഞ്ച ന കപ്പന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ഘടകാ**തി ഘടകതോ. **ലേഖാ**തി ലേഖായ. പഞ്ചമിയാ ലോപോ. **വിധേ**തി കായബന്ധനസ്സ പാസന്തേ ദസാമൂലേ തസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കത്തബ്ബേ ദന്തവിസാണാദിമയേ വിധേ.

൨൪൦. **ദേഡ്ഡുഭക**ന്തി ഉദകസപ്പസീസസദിസം. **മുരജ**ന്തി നാനാവണ്ണേഹി സുത്തേഹി മുരജവട്ടിസണ്ഠാനം വേഠേത്വാ കതം. **ടീകായം** പന **“മുരജ**ന്തി ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഏകായ രജ്ജുയാ പലിവേഠേത്വാ കതരജ്ജൂ”തി വുത്തം, തം “ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ”തിആദിനാ ഹേട്ഠാ വുത്തഅട്ഠകഥാവചനേന വിരുജ്ഝതി. **മദ്ദവീണ**ന്തി പാമങ്ഗസണ്ഠാനം. **കലാബുക**ന്തി ബഹുരജ്ജുകം. തേസം “ന കപ്പതീ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. **ദ്വേ മജ്ഝിമാ**തി മജ്ഝേ ഭവാ മുരജമദ്ദവീണസങ്ഖാതാ ദ്വേ.

൨൪. ഗണ്ഠിയോ ചാപീതി ചീവരസ്സ ഗണ്ഠിയോ ചാപി. **തമ്മയാ**തി തേഹി വേളുആദീഹി നിബ്ബത്താ. പസങ്ഗേന പനേതം വുത്തന്തി.

കായബന്ധനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സുമങ്ഗലപ്പസാദനിയാ നാമ ടീകായ

പഠമഭാണവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൪. പഥവീനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൪. ജാതാജാതാതി ദുവിധാതി ജാതാ പഥവീ അജാതാ പഥവീതി പഥവീ ദുവിധാതി അത്ഥോ. ഇമിനാ ജാതപഥവിഞ്ച അജാതപഥവിഞ്ച ദസ്സേതി. താസം വിഭാഗം ദസ്സേതി **"സുദ്ധാ"**തിആദിനാ. സുദ്ധമത്തികപംസുകാ ച അദഡ്ഢാ ച ബഹുമത്തികപംസുകാ ച ചാതുമാസാധികോവട്ഠപംസുമത്തികരാസി ച ജാതാ പഥവീതി സമ്ബന്ധോ. മത്തികാ ച പംസു ചാതി ദ്വന്ദോ. സുദ്ധാ അപ്പസക്ഖരാദിതായ മത്തികാ പംസവോ യസ്സാതി ബാഹിരത്ഥോ. **അദഡ്ഢാ**തി ഉദ്ധനപചനാദിവസേന തഥാ തഥാ അദഡ്ഢാ. സാ പന വിസും നത്ഥി, സുദ്ധമത്തികാദീസു അഞ്ഞതരാവ വേദിതബ്ബാ. ചത്താരോ മാസാ, തേഹി സഹിതോ അതിരേകോ കാലോ, തസ്മിം ഓവട്ഠോതി സമാസോ. **ഓവട്ഠോ**തി യേന കേനചി ഉദകേന ഓവട്ഠോ. ബുധാ പന "ആകാസതോ വുട്ഠഉദകേനേവ, ന അഞ്ഞത്ഥ പഹരിത്വാ പതിതബിന്ദുനാ"തി വദന്തി, "ഓവട്ഠോ"തി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ ച "പോക്ഖരണിയാ ഠിതതനുകദ്ദമോ വട്ടതി, ബഹലോ തു ന വട്ടതീ"തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൮൬) വുത്തത്താ ച "വിനയവിനിച്ഛയേ സമ്പത്തേ ഗരുകേ ഠാതബ്ബ"ന്തി വിനയലക്ഖണതോ ച ന തം യുജ്ജതീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. പംസുമത്തികാനം രാസി പംസുമത്തികരാസി. ചതു...പേ॰... വട്ഠോ പംസുമത്തികരാസി യസ്സാതി അഞ്ഞപദത്ഥോ, കമ്മധാരയോ വാ.

൨൫. വാലുകാ ച ദഡ്ഢാ ച യേഭുയ്യസക്ഖരാദിമഹീപി ച ചാതുമാസോമവട്ഠകോ വുത്തരാസി ച ദുതിയാ ഭൂമീതി സമ്ബന്ധോ സക്ഖരാ ച പാസാണാ ച മരുമ്ബാ ച കഥലാ ച വാലുകാ ചാതി ദ്വന്ദോ. സുദ്ധാ സക്ഖര... പേ॰... വാലുകാ യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. ഹത്ഥമുട്ഠിനാ ഗഹേതബ്ബപ്പമാണാ **സക്ഖരാ,** തതോ ഉപരി **പാസാണാ,** കടസക്ഖരാ **മരുമ്ബാ,** കപാലഖണ്ഡാനി **കഥലാ**തി വേദിതബ്ബാ. **ദുതിയാ**തി അജാതാ. **വുത്തരാസീ**തി വുത്തോ മത്തികപംസുസിരാ.

൨൬. കീദിസീ യേഭുയുമത്തികാദീതി ആഹ **"ദ്വേ ഭാഗാ"**തിആദി. **യസ്സ ഭൂമിയാ**തി യസ്സാ ഭൂമിയാ. **സേസേസുപീ**തി യേഭുയ്യപംസുയേഭുയ്യസക്ഖരയേഭുയ്യപാസാണാദീസു.

൨൭. **"പാചിത്തീ"**തിആദിനാ തത്ഥ വിനിച്ഛയം ദസ്സേതി. ജാതേ ജാതസഞ്ഞിസ്സ ഖണനേ പാചിത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **ജാതേ**തി ജാതേ ഭൂമിഭാഗേ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ വാ, ജാതായാതി വുത്തം ഹോതി. ജാതേ ദ്വേള്ഹസ്സ വിമതിസ്സ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. ജാതേ അജാതസഞ്ഞിസ്സ അനാപത്തി. തഥാ ആണാപനേ അനാപത്തീതി യോജനാ. **അജാതസഞ്ഞിസ്സാ**തി അജാതാതി സഞ്ഞാ അജാതസഞ്ഞാ, സാ അസ്സ അത്ഥീതി അജാതസഞ്ഞീ, തസ്സ.

൨൮. ഏകായാണത്തിയാ ഏകാതി സചേ സകിം ആണത്തോ ദിവസമ്പി ഖണതി, ആണാപകസ്സ ഏകാ ഏവ ആപത്തീതി അത്ഥോ. വാചസോ ആപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. **വാചസോ**തി വിച്ഛായം സോ, വാചായ വാചായാതി അത്ഥോ.

൨൪൭. "ഇമം ഠാനം ഖണ വാ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബം. "ഏത്ഥ അഗ്ഗിം ജാലേഹി വാ"തി യോജനാ . **"വത്തു"**ന്തി ഇദം "ന വട്ടതീ"തി ഇമസ്സ കത്തുപദവചനന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ "ഇമം ഠാനം ഖണാ"തിആദിപ്പകാരോ വചനായ ന വട്ടതീതി അത്ഥോ. **നിയമേത്വാ**തി ഇമിനാ "ആവാടം ഖണ, കന്ദം ഖണാ"തിആദിനാ അനിയമേത്വാ വത്തും വട്ടതീതി ദീപേതി.

൨൪൮. "ഇമസ്സ ഥമ്ഭസ്സ ആവാടം ജാന വാ, കപ്പിയം കരോഹി വാ"തി ച "മത്തികം ജാന വാ, മത്തികം ആഹര വാ, മത്തികം കപ്പിയം കരോഹി വാ"തി ച ഏദിസം വചനം വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. ഏതം വിയ ദിസ്സതീതി **ഏദിസം,** കിം തം? "മത്തികം ദേഹീ"തിആദികം ഉപമേയ്യം. "മത്തികം ജാനാ"തിആദികം പന ഉപമാനം, തേസം ഉപമാനോപമേയ്യാനം യാ കപ്പിയസങ്ഖാതാ സമാനധമ്മതാ, സാ ഉപമാ. തഥാ ച വുത്തം അമ്ഹേഹി **സുബോധാലങ്കാരേ** "ഉപമാനോപമേയ്യാനം, സധമ്മത്തം സിയോപമാ"തി. അഞ്ഞഥാ ഉപമാനഭൂതഅക്ഖരാവളിസദിസീയേവ, അക്ഖരാവളി ഉപമേയ്യം സിയാ. വാക്യേ വിയ-സദ്ദോയേവ പന ഉപമാനം ജോതേതീതി വേദിതബ്ബം.

൨൪൯. പഥവിയാ അസമ്ബദ്ധം സുക്ഖകദ്ദമആദികഞ്ച തനുകം ഉസ്സിഞ്ചനീയകദ്ദമഞ്ച കോപേതും ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **കദ്ദമആദികന്തി** ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ഉദകേന ഗതട്ഠാനേ ഉദകപപ്പടകോ നാമ ഹോതി, യം വാതപ്പഹാരേന ചലതി, തം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഉസ്സിഞ്ചനീയകദ്ദമ**ന്തി ഘടേഹി ഉസ്സിഞ്ചിതും സക്കുണേയ്യകദ്ദമം.

൨൫൦. "ചാതുമാസാധികോവട്ഠം ഗണ്ഡുപ്പാദ"ന്തിആദിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ഗണ്ഡം പഥവിയാ ഗണ്ഡസദിസം മത്തികരാസിം ഉപ്പാദേന്തീതി **ഗണ്ഡുപ്പാദാ**. ഇധ പന തേഹി ഉട്ഠാപിതോ ഗൂഥോ "ഗണ്ഡുപ്പാദ"ന്തി നിദ്ദിട്ഠോ. പോത്ഥകേസു പന "ഗണ്ഡുപ്പാദോ"തി പാഠോ ദിസ്സതി. തം "ന കോപയേ"തി ഏത്ഥ കമ്മേന ഭവിതബ്ബന്തി ന യുജ്ജതി. **മൂസികുക്കിര**ന്തി മൂസികാനം ഉക്കിരോ ഖണിത്വാ ബഹി കതം പംസുരാസി മൂസികുക്കിരോതി. **ലേഡ്ഡാദി**ന്തി ഏത്ഥ **ലേഡ്ഡു**ന്തി കസിതട്ഠാനേ നങ്ഗലച്ഛിന്നമത്തികാപിണ്ഡം. **ആദി**-സദ്ദേന ഗാവീനം ഖുരച്ഛിന്നം കദ്ദമം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൨൫൧-൨. ഉദകസന്തികേ പതിതേ വാപിആദീനം കൂലേ ച പാസാണേ ലഗ്ഗേ രജേ ച നവസോണ്ഡിയാ പതിതേ രജേ ച അബ്ഭോകാസുട്ഠിതേ വമ്മികേ ച മത്തികാകുട്ടേ ച തഥാതി സമ്ബന്ധോ. **തഥാ**തി ഇമിനാ കൂലാദികേ ചാതുമാസാധികോവട്ഠം വാ സബ്ബം ന കോപയേതി ഇദം അതിദിസതി. ഇട്ഠകകുട്ടകോ വട്ടതീതി ആഹ **"യേഭുയ്യോ"**തിആദി. യേഭുയ്യേന കഥലാ ഏത്ഥാതി **യേഭുയ്യകഥലാ,** ഭൂമി , തിട്ഠതി ഏത്ഥാതി **ഠാനം** , യേഭുയ്യകഥലായ ഠാനം, തസ്മിം. ഇട്ഠകകുട്ടകോ യേഭുയ്യകഥലാ വിയ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. കുട്ടകം കോപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ. ഇട്ഠകായ കതോ കുട്ടകോതി സമാസോ.

൨൫൩-൪. സഞ്ചാലേത്വാ ഭൂമിം വികോപയം ഥമ്ഭാദിം ഗണ്ഹിതും വാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **വികോപയ**ന്തി കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനം, വികോപയതാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞഥാ കഥമേത്ഥ പഠമാപസങ്ഗോ. പഠമാ ഹി "ഭവ"ന്തി വുത്തേ സിയാ, ന ച "ഗണ്ഹിതു"ന്തിആദീസു തും-പച്ചയേഹി വുത്തോ കോചി അത്ഥി, യദാ ഭാവേ തും-പച്ചയോ, തദാ ന കിഞ്ചി വുത്തം ഹോതീതി, "ന കപ്പതീ"തി പധാനകിരിയായപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന കത്താ അഞ്ഞോയേവാതി ഏവം സബ്ബത്ഥ. തതിയത്ഥേ തു സതി ഇതോ ചിതോ സഞ്ചാലേത്വാ ഭൂമിം വികോപയതാ ഥമ്ഭാദിം ഗണ്ഹിതും ന കപ്പതീതി അതീവ യുജ്ജതി. **ധാരായാ**തി പസ്സാവധാരായ.

വിസമം സമം കാതും സമ്മുഞ്ജനീഹി ഘംസിതും വാതി യോജനാ. **വിസമ**ന്തി വിസമട്ഠാനം. ‘‘പദം ദസ്സേസ്സാമീ’’തി ഭൂമിം ഭിന്ദന്തോ ചങ്കമിതും വാതി സമ്ബന്ധോ. **ഭിന്ദന്തോ**തി ഭിന്ദതാ. കണ്ഡുരോഗീ വാ തടാദീസു അങ്ഗപച്ചങ്ഗം ഘംസിതുന്തി യോജനാ. **കണ്ഡുരോഗീ**തി കണ്ഡുരോഗിനാ. **ച**-സദ്ദോ അവധാരണേ.

൨൭൩-൭. **സുദ്ധചിത്തസ്സാ**തി പഥവിഭേദാധിപ്പായവിരഹേന പരിസുദ്ധചിത്തസ്സ.

൨൭൮. അഗ്ഗിസ്സ അനുപാദാനേ കപാലേ വാ അനുപാദാനായ ഇട്ഠകായ വാ അഗ്ഗിം പാതേതും വാ അവസേ സതി ഭൂമിയം പാതേതും വാ ലബ്ഭതേതി സമ്ബന്ധോ. **ഉപാദാനം** ഇന്ധനം, ന ഉപാദാനം **അനുപാദാനം,** തസ്മിം. വസോ പഭുത്തം. ‘‘വസോ പഭുത്തേ ആയത്തേ’’തി ഹി നിഘണ്ഡു. ന വസോ **അവസോ,** തസ്മിം അപഭുത്തേതി അത്ഥോ. പതിതട്ഠാനേയേവ ഉപാദാനം ദത്വാ അഗ്ഗിം കാതും വട്ടതി. സുക്ഖഖാണുകസുക്ഖരുക്ഖാദീസു ച അഗ്ഗിം ദാതും ന വട്ടതി. സചേ പന ‘‘പഥവിം അപ്പത്തമേവ നിബ്ബാപേത്വാ ഗമിസ്സാമീ’’തി ദേതി, വട്ടതി, പച്ഛാ നിബ്ബാപേതും ന സക്കോതി, അവിസയത്താ അനാപത്തി. ‘‘ഭൂമിയം പാതേഹീ’’തി ഏവമ്പി വത്തും ന വട്ടതീതി.

പഥവീനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൪. പരിക്ഖാരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൭൯-൨൮൦. ഛത്തേ അന്തോ ബഹി ച പഞ്ചവണ്ണേഹി സുത്തേഹി സിബ്ബിതുഞ്ച പണ്ണേ ഗിരികൂടഅഡ്ഢചന്ദാദിം ഛിന്ദിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ഛത്തേ**തി താലപണ്ണേ ഛത്തേ. **ഗിരികൂടം** നാമ മകരദന്തകം, **ആദി**-സദ്ദേന താദിസം അഞ്ഞം വികാരരൂപം സങ്ഗഹിതം. **ഘടക**ന്തി ഗേഹത്ഥമ്ഭേസു വിയ കയിരമാനം ഘടകം. **ദണ്ഡേ**തി ഛത്തദണ്ഡേ. **ലേഖാ**തി തഹിം തഹിം ദിന്നാ ലേഖാ. **സാദിസ**ന്തി ദീഘേന നിദ്ദിട്ഠം. **ബുന്ദമ്ഹി** മൂലേ.

൨൮൧. ഥിരത്ഥം ഛത്തേ ഏകവണ്ണേന സിബ്ബിതും വാ പഞ്ജരം വിനന്ധിതും വാ വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **സിബ്ബിതു**ന്തി അന്തോ ബഹി ച സിബ്ബിതും. **ഏകവണ്ണേനാ**തി നീലാദിനാ ഏകവണ്ണേന. **പഞ്ജര**ന്തി ഛത്തദണ്ഡഗാഹകസലാകപഞ്ജരം. **ഥിരത്ഥ**ന്തി ഇമിനാ ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായാതി ദസ്സേതി. ബന്ധിതും ദണ്ഡേ ലേഖാ വട്ടതീതി സമ്ബന്ധോ. **ബന്ധിതു**ന്തി വാതപ്പഹാരേന അചലനത്ഥം ഛത്തമണ്ഡലികം രജ്ജുകേഹി ഗഹേത്വാ ബന്ധനത്ഥായ. **ലേഖാവാ**തി വലയമിവ ഉക്കിരിത്വാ കതാ ലേഖാ ഏവ. **വട്ടതീ**തി യദിപി ന ബന്ധതി, രജ്ജുകേഹി ബന്ധിതും യുത്തട്ഠാനത്താ വട്ടതി.

൨൮൨. ചീവരേ അന്തേ വാപി പട്ടമുഖേ വാപി വേണിപി വാ സങ്ഖലികാപി വാ അഞ്ഞം സൂചിവികാരം വാ പാളികണ്ണികആദികം കപ്പബിന്ദുവികാരമ്പി വാ ന ച കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തേ**തി ചീവരപരിയന്തേ, അനുവാതേതി വുത്തം ഹോതി. **പട്ടമുഖേ**തി പട്ടകോടിയം, ദ്വിന്നം പട്ടാനം സങ്ഘടിതട്ഠാനം സന്ധായേതം വുത്തം. **വേണീ**തി വരകസീസാകാരേന സിബ്ബനം. **സങ്ഖലികാ**തി ബിളാലബന്ധനാകാരേന സിബ്ബനം. **അഞ്ഞം സൂചിവികാരം വാ**തി ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ കയിരമാനം അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി സൂചികമ്മവികാരം വാ. **ടീകായം** പന ‘‘സതപദിസദിസം അഞ്ഞം വാ സൂചിവികാരം ന കപ്പതീ’’തി സാമഞ്ഞേന വുത്തം. ‘‘ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ നാനാസുത്തകേഹി സതപദിസദിസം സിബ്ബന്താ ആഗന്തുകപട്ടം ഠപേന്തി, അഞ്ഞമ്പി യം കിഞ്ചി സൂചികമ്മവികാരം കരോന്തി, സബ്ബം ന വട്ടതീ’’തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ പന നാനാവണ്ണേഹി വാ

ഹോതു, ഏകവണ്ണേന വാ ഹോതു, ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ സംസിബ്ബന്താനം സൂചികമ്മവികാരം സന്ധായ വുത്തന്തി ചീവരേസു ഫാലിതട്ഠാനസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം സതപദിസദിസമ്പി സിബ്ബിതും വട്ടതീതി അമ്ഹാകം ഖന്തി. **പാളി**-സദ്ദേന, **കണ്ണിക**-സദ്ദേന ച കപ്പ-സദ്ദലോപേന വാ ഉപചാരേന വാ പാളികപ്പാദയോവ ഗഹിതാ. പാളി ച കണ്ണികാ ച പാളികണ്ണികായോ, താ ആദി യസ്സ അഞ്ഞസ്സ താദിസസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. തത്ഥ നീലാവളിആദിസണ്ഠാനായ ബിന്ദുപന്തിയാ യഥാ സോഭതി, തഥാ കയിരമാനോ പാളികപ്പോ. തഥേവ ബിന്ദുസമൂഹേ കത്ഥചി ദസ്സേത്വാ കയിരമാനോ കണ്ണികകപ്പോ.

൨൬൭. **ഗണ്ഠിപാസകപട്ടാ**തി ഗണ്ഠിനോ ച പാസകസ്സ ച പതിട്ഠാനട്ഠാനേ ഠപേതബ്ബാ പട്ടാ. **വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "ഗണ്ഠിപാസകാ"തി കത്വാ "ചതുകോണാവ വട്ടന്തീ"തി അത്ഥതോ വചനം വിപല്ലാസേത്വാ യോജേതബ്ബം. **അഗ്ഘിയ**ന്തി ചേതിയസണ്ഠാനേന സിബ്ബനം. മൂലേ ച അഗ്ഗേ ച ഏകസദിസം കത്വാ മുഗ്ഗരാകാരേന സിബ്ബനം **മുഗ്ഗരോ. വികാര**ന്തി വികാരോ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം. **ഏത്ഥാ**തി ഗണ്ഠിപാസകപട്ടേസു.

൨൬൮. **കോണസുത്താ**തി നപുംസകനിദ്ദേസോ, ഗണ്ഠിപാസകപട്ടാനം കോണേഹി നീഹടസുത്തകോടിയോ. **പീളകാ**തി താനിയേവ നിവത്തേത്വാ പീളകാകാരേന കതാനി. **ദുവിഞ്ഞേയ്യാവാ**തി തേസം അന്തേസു ഏകവാരം ഗണ്ഠികരണേന വാ പുന നിവത്തേത്വാ സിബ്ബനേന വാ ദുവിഞ്ഞേയ്യാ ഏവ. **ഗന്ധം തേലം വാ**തി ഗന്ധം വാ തേലം വാ. കഞ്ചികപിട്ഠഖലികആദീനിപി വട്ടന്തി.

൨൬൯. **മണിനാ**തി മസാരഗല്ലാദിപാസാണേന. **ന ച ഘട്ടേയ്യാ**തി നേവ ഘട്ടേയ്യ. **അഞ്ഞേന വാ**തി മുഗ്ഗരമുസലാദിനാ. അംസബദ്ധകകായബന്ധനാനി പന തഥാ കാതും വട്ടതി. **ദോണിയം കത്വാ ന ച ഘംസേയ്യാ**തി പക്കരജനാകിരണദോണിയം ഠപേത്വാ ഭൂമിയം ജണ്ണുകാനി നിഹന്ത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ആവിജ്ഝിത്വാ നേവ ഘംസേയ്യാതി അത്ഥോ.

൨൭൦-൧. **കണ്ണകോണകസുത്താനീ**തി ചീവരരജനകാലേ ലഗ്ഗനത്ഥായ അനുവാതേ ചതൂസു കോണേസു ച പാസകം കത്വാ ബന്ധിതാനി സുത്താനി, യാനി "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണസുത്തക"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) ഏവം അനുഞ്ഞാതാനി. കണ്ണസങ്ഖാതാ കോണാ കണ്ണകോണകാ, തേസു സുത്താനി. ഗണ്ഠികപാസകപട്ടേസു പന കണ്ണകോണകസുത്താനം ദുവിഞ്ഞേയ്യാനമേവ കപ്പിയതാ ഹേട്ഠാ വുത്താതി ചീവരേ രത്തേയേവ തേസം ഛിന്ദിതബ്ബതാ നത്ഥി, കണ്ണകോണകസുത്താനം ഛിന്ദിതബ്ബതായ വുത്തത്താ അനുവാതേഹി നിക്ഖമിതസുത്താനിപി ഛിന്ദിതബ്ബാനീതി വേദിതബ്ബം. ധമ്മകരണേ ഛത്തവട്ടിയം ലേഖം ഠപേത്വാ ലേഖാ ന വട്ടതീതി യോജനാ. **ഛത്തവട്ടിയ**ന്തി ഛത്തസ്സ മുഖവട്ടിയം. **ലേഖാ**തി ഉപരി വാ ഹേട്ഠാ വാ കുച്ഛിയം വാ അഞ്ഞാ ലേഖാ. കുഞ്ചികായ ച പിപ്ഫലേ ച മണികാ ച പീളകാ ച ന വട്ടന്തീതി സമ്ബന്ധോ. **മണികാ**തി ഏകാ വട്ടമണി. **പീളകാ**തി സാസപമത്തികാ മുത്തരാജിസദിസാ ബഹുവട്ടലേഖാ. **ദണ്ഡമ്ഹീ**തി പിപ്ഫലദണ്ഡകേ.

൨൭൨-൩. അരണിയം മാലാദി ച പത്തമണ്ഡലേ ഭിത്തികമ്മഞ്ച ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **അരണിയ**ന്തി ഉത്തരാരണി അധരാരണി അരണിധനുകഞ്ച സാമഞ്ഞേന ഗഹിതം. **പത്തമണ്ഡലേ**തി തിപുസീസാദിമയേ പത്തമണ്ഡലേ. ഏത്ഥ പന മകരദണ്ഡകം വട്ടതി. **ഹേട്ഠാ**തി കത്തരയട്ഠിയാ ഹേട്ഠാ. **ഉദ്ധ**ന്തി തസ്സായേവ ഉപരി.

൨൭൦-൩. സമ്മുഞ്ജനിമ്ഹീതി സമ്മുഞ്ജനിയാ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ. **അവാരിത**ന്തി ഇത്ഥിരൂപം പന വാരിതം. **സോവണ്ണമയമ്പീ**തി സുവണ്ണമയമ്പി. **വിസാണനാളി** നാമ വിസാണമയാ നാളി. ഏത്ഥ പന അവുത്താനിപി യാനി കാനിചി ആരകണ്ടകദന്തകട്ഠഛേദനപാനീയഘടപാനീയഉള്ളുങ്കചുണ്ണഭാജനാദീനി വുത്താനം അനുലോമാനീതി വേദിതബ്ബാനി. യോ പനേത്ഥ വിനയഞ്ഞൂ താദിസം പരിക്ഖാരം ദിസ്വാ ഛിന്ദേയ്യ വാ ഛിന്ദാപേയ്യ വാ, അനുപവജ്ജോ സോതി വേദിതബ്ബന്തി.

പരിക്ഖാരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൩. ഭേസജ്ജനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൭൪-൫. ജനസ്സ ഭേസജ്ജം കാതും ദാതും വത്തുഞ്ച ന ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധിയം. **ലബ്ഭതീ**തി ഏത്ഥ ''ഭിക്ഖുനാ''തി കത്താ **''ഭേസജ്ജ''**ന്തി വുത്തകമ്മം. നനു ച **കാതു**ന്തി ഭാവസാധനത്താ തസ്സ അവുത്തകമ്മേനാപി ഭവിതബ്ബം ഭാവേ വിഹിതകിതകപ്പച്ചയാനം പയോഗേ കമ്മകാരകസ്സാപി ഇച്ഛിതബ്ബത്താതി? സച്ചം, ഥാപി പധാനഭൂതകമ്മസത്തിയാ അഭിധാനേ സതി അപ്പധാനകിതകകിരിയാഭിസമ്ബന്ധേന ഗുണീഭൂതാ കമ്മസത്തി അഭിഹിതാ വിയ വിഞ്ഞായതി. തഥാ ച വുത്തം അമ്ഹേഹി **യോഗവിനിച്ഛയേ** ''പധാനാനുയായിതായ ജനവോഹാരായ പധാനസത്യാഭിധാനേ ഗുണസത്തി അഭിഹിതാ വിയ പകാസതീ''തി. **ജനസ്സാ**തി ആഗതാഗതജനസ്സ. സഹധമ്മീനഞ്ച പിതൂനഞ്ച തദുപട്ഠാകഭിക്ഖുനിസ്സിതഭണ്ഡൂനഞ്ച വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ച ഭിക്ഖാചരിയവിഞ്ഞത്തിസകേഹി ഭേസജ്ജകരണം ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ . തത്ഥ **സഹധമ്മിന**ന്തി സഹ ചരിതബ്ബോ ധമ്മോ സീലസദ്ധാപഞ്ഞാസങ്ഖാതോ സഹധമ്മോ, സോ ഏതേസമത്ഥീതി സഹധമ്മിനോ, ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനീ സിക്ഖമാനാ സാമണേരോ സാമണേരീതി പഞ്ച, തേസം. പിതാ ച മാതാ ച **പിതരോ** ഏകസേസനയേന, ഉഭിന്നം സാമഞ്ഞനിദ്ദേസോ വാ, തേസം. **ഭിക്ഖുനിസ്സിതോ** നാമ യോ വിഹാരേ സബ്ബകമ്മാനി കരോന്തോ ഭിക്ഖും നിസ്സായ വസതി. **ഭണ്ഡു** നാമ യോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ യാവ പത്തചീവരം പടിയാദിയതി, താവ വിഹാരേ വസതി, സോ പണ്ഡുപലാസോ. **വേയ്യാവച്ചകരസ്സാ**തി അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സ. ഏതേസു പന മാതാപിതരോ സചേ രജ്ജേപി ഠിതാ പച്ചാസീസന്തി, അകാതും ന വട്ടതി. മാതരം അനാമസന്തേന സബ്ബം പരികമ്മം കാതബ്ബം. പിതാ പന സഹത്ഥേന നഹാപനസമ്ബാഹനാദീനി കത്വാ ഉപട്ഠാതബ്ബോ.

൨൭൬. പിതാ ച മാതാ ച ഭാതാ ച ഭഗിനീ ചാതി ദ്വന്ദോ പിതാ…പേ॰… ഭഗിനിയോ. മഹന്തോ ച ചൂളോ ച, മഹാചൂളാ ച തേ പിതാ…പേ॰… ഭഗിനിയോ ചാതി കമ്മധാരയോ. താ ആദി യേസന്തേതി അഞ്ഞപദത്ഥോ. മഹാചൂള-സദ്ദാ പിതാദി-സദ്ദേഹി പച്ചേകം യോജേതബ്ബാ ''മഹാപിതുനോ ചൂളപിതുനോ''തിആദിനാ. **ആദി**-സദ്ദേന പനേത്ഥ പിതുച്ഛാ മാതുലോ, തേസം ദസന്നമ്പി യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ പുത്തപരമ്പരഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. തേസം സകേ ഭേസജ്ജകരണം ലബ്ഭന്തി യോജനാ. തേസം മഹാപിതാദീനം സന്തകേ സതി തേന ഭേസജ്ജകരണം ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. **നാ**തി നത്ഥി ചേ. **അത്തനിയേ**തി ഭിക്ഖുനോ അത്തനോ സന്തകേ സതീതി അത്ഥോ. **ദാതബ്ബം താവകാലിക**ന്തി താവകാലികം കത്വാ ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. തേ പന സചേ പടിദേന്തി, ഗഹേതബ്ബം, നോ ചേ ദേന്തി, ന ചോദേതബ്ബാ. യാവ തസ്സ ദാനം, താവ കാലോ അസ്സാതി **താവകാലികം**. ണികോ സമാസന്തേ.

൨൭൭. ഭേസജ്ജകരണാദീതി ആദി-സദ്ദേന അനാമട്ഠപിണ്ഡദാനാദീനം ഗഹണം, **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുമ്ഹി, ഹി യസ്മാ ഏതേസു കുലദൂസനാദയോ ന രുഹന്തി, തസ്മാ തേസം ഭേസജ്ജകരണം ലബ്ഭം, അത്തനിയേ ച സതി ദാതബ്ബന്തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ന രൂഹതീ**തി ന രോഹതി നപ്പവത്തതി ന ഹോതി, ആപത്തിം ന ജനേതീതി അധിപ്പായോ. തേസം അത്ഥായ ഞാതിസാമണേരേഹി വാ ഭേസജ്ജം ആഹരാപേതബ്ബം, അത്തനോ അത്ഥായ വാ ആഹരാപേത്വാ ദാതബ്ബം. തേഹിപി "ഉപജ്ഝായാദീനം ആഹരിസ്സാമാ"തി വത്തസീസേന ആഹരിതബ്ബം. സചേ അഞ്ഞേപി യേ ഗിലാനാ ഹുത്വാ വിഹാരം പവിസന്തി, തേസം സബ്ബേസമ്പി അപച്ചാസീസന്തേന ഭേസജ്ജം കാതബ്ബം. സദ്ധം കുലം ഹോതി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മാതാപിതുട്ഠാനീയം, തത്ര ചേ കോചി ഗിലാനോ ഹോതി, തസ്സത്ഥായ "ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമസ്സ രോഗസ്സ കിം ഭേസജ്ജം കരോന്തീ"തി കപ്പിയം കത്വാ പുച്ഛന്തി, ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഗഹേത്വാ കരോന്തീതി വട്ടതി, ഭിക്ഖൂഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ കഥാ കാതബ്ബാ.

൨൭൮. ഛന്നം മാതാദീനഞ്ച ദാമരികചോരസ്സ ഇസ്സരിയസ്സ അനാമട്ഠോ പിണ്ഡപാതോ ദാതും അവാരിതോതി യോജേതബ്ബം. **ഛന്ന**ന്തി മാതാദീനം ഛന്നം മജ്ഝേ. **മാതാദീന**ന്തി ഭിക്ഖുനിസ്സിതം ഠപേത്വാ അവസേസാനം പഞ്ചന്നം മാതാദീനം. "ഛന്ന"ന്തി പന യോജനായ അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝതി. തത്ഥ ഹി "മാതാപിതൂന"ന്തിആദിനാ ഭിക്ഖുനിസ്സിതം ഓഹായ സത്തേവ വുത്താ. **ആചരിയബുദ്ധദത്തത്ഥേരേന** ച തഥേവ വുത്തം -

> "അനാമട്ഠോപി ദാതബ്ബോ, പിണ്ഡപാതോ വിജാനതാ;
> ദ്വിന്നം മാതാപിതൂനമ്പി, തദുപട്ഠായകസ്സ ച.
>
> "ഇസ്സരസ്സാപി ദാതബ്ബോ, ചോരദാമരികസ്സ ച;
> ഭണ്ഡുകസ്സത്തനോ ചേവ, വേയ്യാവച്ചകരസ്സപീ"തി. (വിനയ വി॰ ൪൯൬-൪൯൭);

ദാമരികചോരസ്സാതി രജ്ജം പത്ഥയമാനസ്സ പാകടചോരസ്സ. **അനാമട്ഠോ**തി അപബ്ബജിതസ്സ ഹത്ഥതോ ലദ്ധാ അത്തനാ അഞ്ഞേന വാ പബ്ബജിതേന അഗ്ഗഹിതഅഗ്ഗോ, അയം അനാമട്ഠപിണ്ഡപാതോ. പടിസന്ഥാരോ "വിഹാരപ്പത്തം ആഗന്തുകം വാ ദലിദ്ദാദിം വാ ദിസ്വാ 'പാനീയം പിവാ'തി ദാതബ്ബം, പാദമക്ഖനതേലം ദാതബ്ബം, കാലേ ആഗതസ്സ യാഗുഭത്തം, വികാലേ ആഗതസ്സ സചേ തണ്ഡുലാ അത്ഥി, തണ്ഡുലാ ദാതബ്ബാ, സയനട്ഠാനം ദാതബ്ബം, ചോരാനം പന സങ്ഘികമ്പി ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തോ. അവസേസപടിസന്ഥാരോ പന അപച്ചാസീസന്തേന കാതബ്ബോ. തഥാ ധമ്മപടിസന്ഥാരോപി യസ്സ കസ്സചി ദാതബ്ബോവ.

൨൭൯. തേസന്തി അഞ്ഞാതകാദീനം ഗിഹീനം. **കയിരാ**തി "ഭണഥാ"തി വുത്തേ കരേയ്യ. "ന കരോമാ"തി വുത്തേ സചേ വിപ്പടിസാരിനോ ഭവിസ്സന്തി, കാതബ്ബം. **നത്തനോ**തി അത്തനോ സുത്തോദകേഹി ന കയിരാതി യോജനീയം. ഏവം സാമഞ്ഞേന പരിത്തേ പടിപജ്ജനവിധിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ആടാനാടിയപരിത്തേ പടിപജ്ജിതബ്ബവിധിം ദസ്സേതും **"ഭണിതബ്ബ"**ന്തിആദിമാഹ. **ഭണാപേന്തേ**തി "ഭണഥാ"തി അജ്ഝേസനപുബ്ബകം പയോജേന്തേ. **പരിത്തം സാസനോഗധ**ന്തി പഠമമേവ ആടാനാടിയസുത്തം അഭണിത്വാ സാസനപരിയാപന്നം മേത്തസുത്തം ധജഗ്ഗസുത്തം രതനസുത്തന്തി ഇമാനി സുത്താനി സത്താഹം ഭണിത്വാ യഥാപരികമ്മം പരിത്തം ആടാനാടിയപരിത്തം ഭണിതബ്ബന്തി യോജനാ.

൨൭൩. "ആഗന്ത്വാ സീലം ദേതു, ധമ്മം പരിത്തഞ്ച ഭാസതൂ"തി കേനചി പേസിതോ ഗന്ത്വാ സീലം വാ ദാതും ധമ്മം പരിത്തം വാ വത്തും ലബ്ഭതീതി സമ്ബന്ധോ.

ഭേസജ്ജനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. ഉഗ്ഗഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൭൪. പുഗ്ഗല-സദ്ദമത്തേ പയുത്തേ അത്തനോപി ഗഹണസമ്ഭവോ സിയാതി ബ്യഭിചാരത്ഥം **അഞ്ഞ**-സദ്ദപ്പയോഗോ. സതി സമ്ഭവേ ബ്യഭിചാരേ വിസേസനം സാത്ഥകം ഹോതീതി. **ദസഭേദമ്പി രതന**ന്തി "മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ സിലാ പവാളം രജതം ജാതരൂപം ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ല"ന്തി (പാചി॰ ൫൦൬) ഏവം വുത്തം ദസഭേദമ്പി രതനം. **ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സാ**തി ഗണ്ഹന്തസ്സ സമ്പടിച്ഛന്തസ്സ.

൨൭൫-൬. തേസു അത്തത്ഥം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദ്വീസു നിസ്സഗ്ഗീതി സമ്ബന്ധോ. **തേസൂ**തി തേസു ദസസു മജ്ഝേ. **ദ്വീസൂ**തി രജതജാതരൂപസങ്ഖാതേസു ദ്വീസു നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂസു. **അത്തത്ഥ**ന്തി ഇമിനാ നവകമ്മാദീനം പഞ്ചന്നം അത്ഥായ ദുക്കടന്തി ദീപേതി. **സേസേസു ദുക്കട**ന്തി അവസേസേസു അട്ഠസു സബ്ബേസമ്പി അത്ഥായ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. ഗണഞ്ച സങ്ഘഞ്ച പുഗ്ഗലഞ്ച അനാമസിത്വാ "ചേതിയസ്സ നവകമ്മസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ ച ന പടിക്ഖിപേതി സമ്ബന്ധനീയം. **ന പടിക്ഖിപേ**തി ഇമിനാ സങ്ഘാദിം ആമസിത്വാ വുത്തേ പടിക്ഖിപനം ദീപേതി. പടിക്ഖിത്തേ "കപ്പിയകാരകാനം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, മമ പുരിസാനം മയ്ഹമേവ വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വദതി, വട്ടതി. ചതുപച്ചയത്ഥായ ച ദിന്നം യേന യേന അത്ഥോ ഹോതി, തദത്ഥം ഉപനേതബ്ബം. തേസം ചീവരത്ഥായ ദിന്നം ചീവരേയേവ ഉപനേതബ്ബം. സചേ ചീവരേന താദിസോ അത്ഥോ നത്ഥി, പിണ്ഡപാതാദീഹി സങ്ഘോ കിലമതി, സങ്ഘസുട്ഠുതായ അപലോകേത്വാ തദത്ഥായപി ഉപനേതബ്ബം. ഏസ നയോ പിണ്ഡപാതഗിലാനപച്ചയത്ഥായ ദിന്നേപി. സേനാസനത്ഥായ ദിന്നം പന ഗരുഭണ്ഡത്താ തത്ഥേവ ഉപനേതബ്ബം, സേനാസനേസു നസ്സന്തേസു ജഗ്ഗനത്ഥം മൂലച്ഛേജ്ജം അകത്വാ അവിസ്സജ്ജേത്വാ യാപനമത്തം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

൨൭൭. ഖേത്താദീനം കേസഞ്ചി ദുക്കടവത്ഥൂനം സമ്പടിച്ഛനൂപായം ദസ്സേതും **"ഖേത്ത"**ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഖേത്ത**ന്തി പുബ്ബണ്ണവിരുഹനട്ഠാനം. **വത്ഥു**ന്തി അപരണ്ണഉച്ഛുഫലാദീനം വിരുഹനട്ഠാനം. **ദാസപസ്വാദിക**ന്തി ദാസപസുപുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദികം. പടിക്ഖിപിത്വാ കപ്പിയേന കമേന ച ഗണ്ഹേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **കപ്പിയേന കമേന ചാ**തി ഏത്ഥ **കമ**-സദ്ദോ വോഹാരപ്പടിപാടിവചനോ, തസ്മാ പരേസം അത്തനോ ച കപ്പിയവോഹാരക്കമേനേവാതി അത്ഥോ.

സോ ച **ഖേത്തവത്ഥൂ**സു താവ "ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വാ "കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതീ"തി വാ "സങ്ഘോ കപ്പിയഭണ്ഡം ഭുഞ്ജതൂ"തി വാ "സീമം ദേമാ"തി വാ പരേഹി വുത്തോ, "സാധു, ഉപാസക മിഗപക്ഖിനോ ഏത്ഥ നിബ്ഭയാ സുഖേന ജീവിസ്സന്തീ"തി അത്തനാ വാ തളാകേ യഥാവുത്തേനേവ "ഉദകം പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തി, ഭണ്ഡകം ധോവിസ്സന്തി, മിഗപക്ഖിനോ പിവിസ്സന്തീ"തി പരേഹി വാ "സാധു, ഉപാസക, സങ്ഘോ പാനീയം പിവിസ്സതീ"തിആദിനാ അത്തനാ വാ **ദാസേ** "ആരാമികം ദമ്മി, വേയ്യാവച്ചകരം ദമ്മി, കപ്പിയകാരകം ദമ്മീ"തി വാ **പസൂസു** "പഞ്ചഗോരസപരിഭോഗത്ഥായ ദമ്മീ"തി **ആരാമേ** "വനം ദമ്മീ"തി ഏവമാദിനാ വുത്തോ വേദിതബ്ബോ. സചേ പന

കോചി അബ്യത്തോ അകപ്പിയവോഹാരേന ഖേത്താദിം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വാ കാരേതി വാ, തം ഭിക്ഖൂഹി ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, തം നിസ്സായ ലദ്ധം കപ്പിയഭണ്ഡമ്പി അകപ്പിയമേവ. അബ്യത്തേന പന ലജ്ജീഭിക്ഖുനാ കാരാപിതേസു കിഞ്ചാപി പടിഗ്ഗഹണം കപ്പിയം, ഭിക്ഖുസ്സ പയോഗപച്ചയാ ഉപ്പന്നേന മിസ്സത്താ വിസഗതപിണ്ഡപാതോ വിയ, അകപ്പിയമംസഭോജനം വിയ ച ദുബ്ബിനിബ്ഭോഗം ഹോതി, സബ്ബേസം അകപ്പിയമേവ.

൨൮൭-൭. നവ...പേ॰... കിരിയാ ച അനവേ മത്തികുദ്ധാരണഞ്ച ബന്ധോ ച ആളിയാ ഥിരകാരോ ച അനവേ കേദാരേ അതിരേകഭാഗഗ്ഗഹണഞ്ച നവേ ച അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ സസ്സേ "എത്തകേ ദേഥാ"തി കഹാപണുട്ഠാപനഞ്ചാതി സബ്ബേസമ്പി അകപ്പിയന്തി സമ്ബന്ധോ. മാതികാ ച കേദാരോ ച തളാകോ ചാതി ദ്വന്ദോ മാതിക...പേ॰... തളാകാ. തേസം കിരിയാതി സമാസോ. **അനവേ**തി ചതുപച്ചയവസേന പടിഗ്ഗഹിതേ പുരാണതളാകേ. ഉദകവസേന പടിഗ്ഗഹിതേ പന സുദ്ധചിത്താനം വട്ടതി. **ബന്ധോ**തി പാളിയാ ബന്ധോ. പോരാണകേദാരേ നിയമിതപകതിഭാഗത്താ ആഹ **"അനവേ"**തി. **അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ**തി "എത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ എത്തകോ ഭാഗോ ദാതബ്ബോ"തി എവം അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ.

൨൮൭-൯. "കസ വപ്പ" ഇച്ചാദിം അവത്വാ ച "എത്തകായ ഭൂമിയാ എത്തകോ ഭാഗോ ദേയ്യോ"തി ഭൂമിം വാ പതിട്ഠാപേതി, തസ്സേവേതമകപ്പിയന്തി സമ്ബന്ധോ. ച-സദ്ദോ അവധാരണേ. **പതിട്ഠാപേതീ**തി യോ ഭിക്ഖു പതിട്ഠാപേതി. **തസ്സേവാ**തി തസ്സ പതിട്ഠാപകഭിക്ഖുസ്സേവ. **ഏത**ന്തി പതിട്ഠാപിതഭൂമിതോ ലദ്ധധഞ്ഞം "എത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ സസ്സം കതം, എത്തകം ഗണ്ഹഥാ"തി എവം വദന്തേ പമാണഗണ്ഹനത്ഥം ദണ്ഡരജ്ജുഭി മിനനേ വാ ഖലേ ഠത്വാ രക്ഖണേ വാ തം നീഹരാപനേ വാ കോട്ഠാഗാരാദിപടിസാമനേ വാ ഏതം തസ്സേവ അകപ്പിയന്തി സമ്ബന്ധനീയം. **പതിട്ഠാപേതി ചാ**തി സോ ഭിക്ഖു പതിട്ഠാപേതി ച. **കത**ന്തി അമ്ഹേഹി കതം. **വദന്തേവ**ന്തി എവം കസ്സകേ വദന്തേ. **പമാണ**ന്തി ഭൂമിപ്പമാണം. **നീഹരാപനേ**തി ഖലതോ ഗേഹസ്സ നീഹരാപനേ. **ഏത**ന്തി മിതലദ്ധരക്ഖിതാദികം. **തസ്സേവാ**തി മാനകരക്ഖകാദിനോ ഏവ. അപുബ്ബസ്സ അനുപ്പാദിതത്താ അഞ്ഞേസം കപ്പതീതി ആഹ **"തസ്സേവേതമകപ്പിയ"**ന്തി.

൨൯൦. പടിസാമനപ്പസങ്ഗേനാഹ **"പടിസാമേയ്യാ"**തിആദി. പിതുസന്തകമ്പി ഗിഹിസന്തകം യം കിഞ്ചീതി സമ്ബന്ധോ. **പിതുസന്തക**ന്തി പിതാ ച മാതാ ച പിതരോ, തേസം സന്തകം. **ഗിഹിസന്തക**ന്തി ഇമിനാ പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം സന്തകം യം കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം പടിസാമേതും വട്ടതീതി ദീപേതി. **യം കിഞ്ചീ**തി കപ്പിയം അകപ്പിയം വാ അന്തമസോ മാതുകണ്ണപിളന്ധനതാലപണ്ണമ്പി. **ഭണ്ഡാഗാരികസീസേനാ**തി സീസങ്ഗമിവ പധാനം യം കിഞ്ചി "സീസ"ന്തി ഇധ ഉപചാരവസേന വുച്ചതി, തഥാ ഭണ്ഡാഗാരികസദ്ദോപി ഭാവപ്പധാനോ, ഭണ്ഡാഗാരികോ ഭണ്ഡാഗാരികത്തം സീസം പധാനന്തി വിസേസനപരപദേ കമ്മധാരയോ, തേന, ഭണ്ഡാഗാരികത്തസ്സ പധാനകരണേനാതി അത്ഥോ.

൨൯൧-൨. **അവസ്സം പടിസാമിയ**ന്തി അവസ്സം സങ്ഗോപേതബ്ബം. **വുത്തേപീ**തി മാതാപിതൂഹി വുത്തേപി.

൨൯൩-൪. വഡ്ഢകിആദയോ വാ രാജവല്ലഭാ വാ "സകം പരിക്ഖാരം വാ സയനഭണ്ഡം വാ പടിസാമേത്വാ ദേഹീ"തി യദി വദന്തി, ഛന്ദതോപി ഭയാപി ന കരേയ്യാതി യോജനാ. **പരിക്ഖാര**ന്തി വാസിഫരസുആദിഉപകരണഭണ്ഡം. **ഛന്ദതോപി ഭയാപീ**തി വഡ്ഢകിആദീസു ഛന്ദേന, രാജവല്ലഭേസു ഭയേന.

൨൪൭-൮. പടിസാമിതും വട്ടതീതി യോജേതബ്ബം. **സങ്കന്തീ**തി യാദിസേ പദേസേ "ഭിക്ഖൂഹി വാ സാമണേരേഹി വാ ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ"തി സങ്കം ഉപ്പാദേന്തി, താദിസേ വിഹാരാവസഥസ്സന്തോതി യോജനീയം. **വിഹാരാവസഥസ്സാ**തി വിഹാരസ്സ ച ആവസഥസ്സ ച. **രതന**ന്തി ദസവിധം രതനം. **രത്നസമ്മത**ന്തി വത്ഥാദികം. **നിക്ഖിപേയ്യാ**തി സാമികേ ദിട്ഠേ നിയമേത്വാ ദാതും "എത്തകാ കഹാപണാ"തിആദിനാനുരൂപേന മത്തികലഞ്ഛനാദിനിമിത്തേന വാ സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപേയ്യ. **ഗഹേത്വാനാ**തി താദിസേ അസതി അത്തനാവ ഗഹേത്വാ. **താദിസേ**തി രതനേ വാ രതനസമ്മതേ വാ സതി. **സാമികാനാഗമം ഞത്വാ**തി യദി അത്തനി ആസങ്കന്തി, മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ നിസീദിയ പച്ഛാ സാമികാനം അനാഗമനം വിഞ്ഞായ. **പതിരൂപ**ന്തി രതനസമ്മതേ പംസുകൂലഗ്ഗഹണം രതനേ നിരുസ്സുക്കഗമനന്തി ഏവരൂപം ഭിക്ഖൂനം അനുരൂപന്തി.

ഉഗ്ഗഹനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൭. ദൂസനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൨൪൯. **ദദതോ**തി സസന്തകം പരസന്തകഞ്ച ദേന്തസ്സ. **കുലദൂസനദുക്കട**ന്തി അത്തനോ ദുപ്പടിപത്തിയാ കുലാനം ദൂസനം പസാദവിനാസനം കുലദൂസനം, തേന ദുക്കടം കുലദൂസനദുക്കടം.

൨൪൭. ഏത്ഥ സങ്ഘികം ഗരുഭണ്ഡം ഇസ്സരേന ദേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതേസം പുപ്ഫാദീനം മജ്ഝേ. **ഇസ്സരേനാ**തി തദ്ധിതലോപേന വുത്തം, ഇസ്സരിയേന ഇസ്സരവതായാതി അത്ഥോ. **ദേന്തസ്സാ**തി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ഇസ്സരവതായ ദദതോ. **ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദദതോ "കുലദൂസനദുക്കട"ന്തി സാമഞ്ഞവിഹിതദുക്കടേന സദ്ധിം "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അവിസ്സജ്ജിയാനി, ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനി സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ, വിസ്സജ്ജിതാനിപി അവിസ്സജ്ജിതാനി ഹോന്തി. യോ വിസ്സജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (ചൂളവ॰ ൩൨൧) ഏവം വുത്തഥുല്ലച്ചയന്തി അത്ഥോ. അഞ്ഞത്ഥ ഥുല്ലച്ചയമേവ. സേനാസനത്ഥായ നിയമിതേപി ഏസേവ നയോ. സങ്ഘസ്സ സന്തകം ഥേയ്യാ ദേന്തസ്സ ദുക്കടാദീനീതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ദേന്തസ്സാ**തി വുത്തനയമേവ. **ദുക്കടാദീനീ**തി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദദതോ കുലദൂസനദുക്കടേന സദ്ധിം മാസകേ വാ ഊനമാസകേ വാ ദുക്കടം , അതിരേകമാസകേ വാ ഊനപഞ്ചമാസകേ വാ ഥുല്ലച്ചയം, പഞ്ചമാസകേ വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകേ വാ പാരാജികന്തി ഏവം ദുക്കടാദിനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ. അഞ്ഞത്ഥ ദുക്കടാദീനേവ.

൨൪൮-൩൦൦. കുലസങ്ഗഹത്ഥം ഫലപുപ്ഫൂപഗം രുക്ഖം സബ്ബഥാ രോപേതുഞ്ച രോപാപേതുഞ്ച ജഗ്ഗിതുഞ്ച ന വട്ടതീതി സമ്ബന്ധനീയം. **ച**-സദ്ദോ ഓചിനിതും ഓചിനാപേതും, ഗന്ഥിതും ഗന്ഥാപേതുന്തി ച അവുത്താനി ച സമുച്ചിനോതി. ഫലപുപ്ഫാനി സമ്പാദനവസേന ഉപഗച്ഛതീതി **ഫലപുപ്ഫൂപഗം. സബ്ബഥാ**തി കപ്പിയവോഹാരഅകപ്പിയവോഹാരപരിയായഓഭാസനിമിത്തകമ്മവസേന സബ്ബപ്പകാരേനേവ. തത്ഥ **കപ്പിയവോഹാരോ** നാമ "ഇമം രുക്ഖം ജാന, ഇമം ആവാടം ജാന, ഇമം മാലാവച്ഛം ജാന, ഏത്ഥ ഉദകം ജാനാ"തി വചനം, സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണഞ്ച. തബ്ബിപരിയായേന **അകപ്പിയവോഹാരോ** നാമ. **പരിയായോ** നാമ "പണ്ഡിതേന മാലാവച്ഛാദയോ രോപാപേതബ്ബാ, ന ചിരസ്സേവ ഉപകാരായ സംവത്തന്തീ"തിആദിവചനം. **ഓഭാസോ** നാമ കുദ്ദാലഖണിത്താദീനി ച മാലാവച്ഛേ ച ഗഹേത്വാ ഠാനം. **നിമിത്തകമ്മം** നാമ കുദ്ദാലഉദകഭാജനാദീനം ആഹരിത്വാ സമീപേ ഠപനം. **ജഗ്ഗിതു**ന്തി വദന്തി ഉദകസേചനാദീനി കത്വാ. ഗന്ഥനഗന്ഥാപനേസു പന സബ്ബാപി ഛ പുപ്ഫവികതിയോ വേദിതബ്ബാ ഗന്ഥിമം

ഗോപ്ഫിമം വേധിമം വേഠിമം പൂരിമം വായിമന്തി. നാമവസേനേവ പനേതേസം വിസേസോ വേദിതബ്ബോ. തം പന കുലസങ്ഗഹതോ അഞ്ഞത്രാപി ഭിക്ഖുസ്സ കാതുമ്പി അകപ്പിയവചനേന കാരാപേതുമ്പി ന വട്ടതി. "ഏവം ജാന, ഏവം കതേ സോഭേയ്യ, യഥാ ഏതാനി പുപ്ഫാനി ന വികിരിയന്തി, തഥാ കരോഹീ"തിആദിനാ പന കപ്പിയവചനേന കാരാപേതും വിനാ കുലസങ്ഗഹം വട്ടതി. **രോപനാദീനീ**തി അകപ്പിയപഥവിയം രോപാപനസിഞ്ചാപനാദീനി, അഞ്ഞഥാ രോപനാദീനി.

൩൦൪-൫. ഇദാനി പുപ്ഫദാനാദീസു അട്ഠസു കുലസങ്ഗഹവത്ഥൂസു അവസേസാനി ദ്വേ ദസ്സേതും **"വുത്താവാ"**തിആദിമാഹ. **വുത്താവ മിച്ഛാജീവവിവജ്ജനായം** വുത്താ ഏവ. ജങ്ഘപേസനേ വിനിച്ഛയോ വുച്ചതീതി പാഠസേസോ. പിതരോ ഭണ്ഡും സകം വേയ്യാവച്ചകരം ഠപേത്വാ ഗിഹികമ്മേസു ദൂതസാസനം ഹരണേ പദവാരേന ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. സഹധമ്മികേസു വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി പിതാദയോവ വുത്താ. **ഗിഹികമ്മസൂ**തി വിസയസത്തമീ. **പദവാരേനാ**തി പദക്കമേന, പദേ പദേതി അധിപ്പായോ. പഠമം സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാപി പുന വദതോ ദുക്കടന്തി യോജേതബ്ബം. **പുനാ**തി പച്ഛാ. "അയം ദാനി സോ ഗാമോ, ഹന്ദ നം സാസനം ആരോചേമീ"തി മഗ്ഗാ ഓക്കമന്തസ്സ ച പദേ പദേ വദതോ ച ദുക്കടന്തി അധിപ്പായോ. തസ്സ പന സാസനം പടിക്ഖിപിത്വാ സയമേവ കാരുഞ്ഞേ ഠിതേന ഗന്ത്വാ അത്തനോ പതിരൂപം സാസനം ആരോചേതും, "മമ വചനേന ഭഗവതോ പാദേ വന്ദഥാ"തിആദികം ഗിഹീനം കപ്പിയസാസനം ഹരിതുഞ്ച വട്ടതി.

൩൦൬. അഭൂതാരോചനരൂപിയസംവോഹാരുഗ്ഗഹാദിസാതി അഭൂതാരോചനായ രൂപിയസംവോഹാരേ ച ഉഗ്ഗഹേ ഉപ്പന്നപച്ചയേ ആദിസന്തി കഥേന്തി പകാസേന്തീതി അഭൂതാ...പേ॰... ഹാദിസാ, തംസദിസാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൦൭. പിതൂനം ഹരാപേത്വാ ഹരിത്വാപി പുപ്ഫാനി വത്ഥുപൂജത്ഥം ദാതും, സേസഞാതീനം പത്താനം വത്ഥുപൂജത്ഥം ദാതുന്തി യോജനീയം. "ഹരാപേത്വാ ഹരിത്വാ"തി വുത്തേ "പക്കോസിത്വാ പക്കോസാപേത്വാ വാ"തി വുത്തമേവ സിയാതി ന വുത്തം. **പത്താന**ന്തി പക്കോസകേന പത്താപി ഗഹിതാ. **വത്ഥുപൂജത്ഥ**ന്തി രതനത്തയപൂജനത്ഥം. ഉപാസകാനമ്പി പന സമ്പത്താനം വത്ഥുപൂജത്ഥം ദാതും വട്ടതിയേവ. **ലിങ്ഗാദിപൂജത്ഥ**ന്തി സിവലിങ്ഗഗിണ്ഡുബിമ്ബാദിപൂജനത്ഥം.

൩൦൮. തഥാ ഫലന്തി ഇമിനാ പുപ്ഫേ വുത്തം സബ്ബം അപദിസതി. **പരിബ്ബയവിഹീനാന**ന്തി പരിബ്ബയം പാഥേയ്യം വിഹീനം നട്ഠം യേസം ആഗന്തുകാനന്തി സമാസോ. **സപര**ന്തി അത്തനോ വിസ്സാസികാ. **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൬-൪൩൭) പന "അത്തനോ സന്തകംയേവാ"തി വചനം ഥുല്ലച്ചയാദിവിഭാഗതോ മോചേത്വാ വുത്തം.

൩൦൯. സമ്മതേന ദേയ്യന്തി യോജനാ. **ദേയ്യ**ന്തി ചതുത്ഥഭാഗം ദാതബ്ബം. ഇതരേന തു അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **ഇതരേന തു** അസമ്മതേന പന.

൩൧൦. പരിച്ഛിജ്ജാതി "ഏത്തകാനി ഫലാനി ദാതബ്ബാനീ"തി ഏവം ഫലപരിച്ഛേദേന വാ "ഇമേഹി രുക്ഖേഹി ദാതബ്ബോനീ"തി ഏവം രുക്ഖപരിച്ഛേദേന വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ. **തതോ**തി പരിച്ഛിന്നഫലതോ രുക്ഖതോ വാ. യാചമാനസ്സ ഗിലാനസ്സേതരസ്സ വാതി സമ്ബന്ധനീയം. **രുക്ഖാവ ദസ്സിയാ**തി "ഇധ ഫലാനി സുന്ദരാനി, ഇതോ ഗണ്ഹഥാ"തി അവത്വാ "ഇതോ ഗഹേതും ലബ്ഭതീ"തി രുക്ഖാ വാ ദസ്സേതബ്ബാ.

൩൦൮. ഇദാനി അട്ഠസു പുപ്ഫാദീനം ചതുന്നം വിനിച്ഛയം ദസ്സേത്വാ യഥാവുത്തഫലപുപ്ഫവിനിച്ഛയം അവസേസേസു ചതൂസു അപദിസന്തോ **"സിരീസാ"**തിആദിമാഹ. **സിരീസചുണ്ണകസവാദിചുണ്ണേ**തി കസാവം യം കിഞ്ചി ആദി യസ്സ, തമേവ ചുണ്ണം, സിരീസചുണ്ണഞ്ച കസാവാദിചുണ്ണഞ്ചാതി സമാസോ. "സിരീസചുണ്ണം വാ അഞ്ഞം വാ കസാവ"ന്തി ഹി **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൩൭-൪൩൭) വുത്തം. "കസാവാദീ"തി വത്തബ്ബേ രസ്സേന വുത്തം. **സേസേസൂ**തി വേളുആദീസു തീസു. പാളിയാ അവുത്തസ്സാപി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ ആഹ **"പണ്ണമ്പേത്ഥ പവേസയേ"**തി. **ഏത്ഥാ**തി പുപ്ഫാദീസൂതി.

ദൂസനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩൯. വസ്സൂപനായികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦൯-൩൧൦. പുരിമികാ പച്ഛിമികാ ഇതി വസ്സൂപനായികാ ദുവേതി സമ്ബന്ധോ. ആസാള്ഹിപുണ്ണമായ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ ഉപഗന്തബ്ബാ പച്ഛിമികായ പുരേ ഭവാതി പുരിമാ, സാ ഏവ **പുരിമികാ**. തതോ പച്ഛാ ഭവാ അപരായ പുണ്ണമായ അനന്തരേ പാടിപദദിവസേ ഉപഗന്തബ്ബാ **പച്ഛിമികാ**. ഉപനയനം പാപുണനം ഉപഗമനം ഉപനായികാ, **വസ്സ**ന്തി വുട്ഠി, ഇധ പന വസ്സകാലം "വസ്സ"ന്തി ഉപചാരേന ഗഹേത്വാ തത്ഥ വാസോ ഉപചാരേനേവ "വസ്സ"ന്തി വുച്ചതി, വസ്സസ്സ വസ്സാവാസസ്സ ഉപനായികാ വചീഭേദവസേന വാ ആലയകരണവസേന വാ ഉപഗമനം **വസ്സൂപനായികാ**. തത്ഥ ആലയപരിഗ്ഗാഹോ ച വചീഭേദോ ചാതി പുരിമികാ വസ്സൂപനായികാ ദുവേ, ആലയപരിഗ്ഗാഹോ ച വചീഭേദോ ചാതി പച്ഛിമികാ വസ്സൂപനായികാ ദുവേതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി താസു ദ്വീസു. തദുഭയം ദസ്സേതും **"ഏദിസോ"**തിആദി വുത്തം. സോ ആലയപരിഗ്ഗാഹോ ച വചീഭേദോ ച "ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമി, ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി ഏദിസോ, ഏതാദിസോതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച കമുപ്പത്തിഅനാദരാ വചീഭേദോ പഠമം വുത്തോ. ഉഭയഥാ വസ്സം ഉപഗന്തും വട്ടതി. തേനേവ **അട്ഠകഥായം** (വി॰ സങ്ഗ॰ അട്ഠ॰ ൧൭൮; മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൭) "സചേപി 'ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമീ'തി ആലയോ അത്ഥി, അസതിയാ പന വസ്സം ന ഉപേതി, ഗഹിതസേനാസനം സുഗ്ഗഹിതം, ഛിന്നവസ്സോ ന ഹോതി, പവാരേതും ലഭതിയേവ, വിനാപി ഹി വചീഭേദം ആലയകരണമത്തേനപി വസ്സം ഉപഗതമേവ ഹോതീ"തി വുത്തം. നാവാസത്ഥവജേസു പന പരിയേസിത്വാ സേനാസനം അലഭന്തേന ആലയകരണമത്തേനേവ ഉപഗന്തബ്ബം. ഉപഗച്ഛന്തേന ച വിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേത്വാ സബ്ബം ചേതിയവന്ദനാദിസാമീചികമ്മം നിട്ഠാപേത്വാ ഉപഗന്തബ്ബം. ആലയപരിഗ്ഗഹേ ആലയം ദസ്സേതും **"ചിത്തുപ്പാദേത്ഥ ആലയോ"**തി ആഹ. **ഏത്ഥാ**തി ദ്വീസു.

൩൧൧. **തദഹൂ**തി തസ്മിം വസ്സൂപനായികദിവസേ. **ജാനന്തി** "അജ്ജ വസ്സൂപനായികാ"തി ജാനന്തോ, **അനുപഗച്ഛതോ**തിമസ്സ വിസേസനം.

൩൧൨. **ദുതിയ**ന്തി പച്ഛിമികം. **അനുപഗതോ**തി കേനചി അന്തരായേന പുരിമികം അനുപഗതോ. **തേമാസ**ന്തി പുരിമം വാ തേമാസം പച്ഛിമം വാ തേമാസം. വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പന അരുണം അനുട്ഠാപേത്വാപി തദഹേവ സത്താഹകരണീയേന പക്കമന്തസ്സാപി അന്തോസത്താഹേ നിവത്തേന്തസ്സാപി അനാപത്തി.

൩൧൩-൬. മാതാപിതൂനം പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനഞ്ച അത്ഥായ ഗിലാനതദുപട്ഠാകഭത്തം ഓസധഞ്ച ഏസിസ്സം വാ പുച്ഛിസ്സാമി വാ ഉപട്ഠിസ്സം

വാ ഗന്ത്വാ അഹം നാഭിരതം വൂപകാസേസ്സം വാ കുക്കുച്ചം വിനോദനഞ്ച ദിട്ഠിം വിവേചനഞ്ച ഗരുകാദികം വുട്ഠാനം വാപി ഉസ്സുക്കം വാപി കരിസ്സം വാപി കാരേസ്സം വാപീതി ഏവമാദിനാ സത്താഹകിച്ചേന പഹിതേപി വാ അപഹിതേപി വാ ഗന്തും ലബ്ഭന്തി യോജനാ.

ഏത്ഥ പന ലബ്ഭമാനകവസേന യോജേത്വാ വക്ഖമാനനയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. മാതാദിസുതിയാ തേയേവ ഗിലാന-സദ്ദേന ഗയ്ഹന്തി, തേസം ഉപട്ഠാകാ തദുപട്ഠാകാ, ഗിലാനാ ച തദുപട്ഠാകാ ച, തേസം ഭത്തന്തി സമാസോ. **ഓസധ**ന്തി തേസംയേവ ഗിലാനാനം ഭേസജ്ജം. **ഏസിസ്സ**ന്തി പരിയേസിസ്സാമി. **പുച്ഛിസ്സാമീ**തി തേയേവ സത്തജനേ ഗിലാനേ പുച്ഛിസ്സം. **ഉപട്ഠിസ്സ**ന്തി തേയേവ ഗിലാനേ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി. അഭിരമതീതി അഭിരതോ, വിസഭാഗരൂപാദിദസ്സനേന സാസനേ ന അഭിരതോ **നാഭിരതോ**. അഭിരമണം വാ അഭിരതം, നത്ഥി അഭിരതമസ്സാതി **നാഭിരതോ,** തം. സഹധമ്മികേസു യോ നാഭിരതോ, തം **വൂപകാസേസ്സം** വിക്ഖേപഹരണത്ഥം അഞ്ഞത്ഥ നയിസ്സാമി. **കുക്കുച്ച**ന്തി പഞ്ചന്നംയേവ ഉപ്പന്നം വിനയകുക്കുച്ചം. കിതകയോഗേ വികപ്പേന ദുതിയാ. **ദിട്ഠി**ന്തി തേസംയേവ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ. **ഗരുകമാദിക**ന്തി ഗരുകം ആദി യസ്സാതി വിഗ്ഗഹോ. **ആദി**-സദ്ദേന സാമണേരാനം വസ്സപുച്ഛനം, സിക്ഖാസമാദയിതുകാമതാ, തജ്ജനീയാദികമ്മകരണം സങ്ഗഹിതം. **വുട്ഠാന**ന്തി ഭിക്ഖുനോ ഗരുകാപത്തിയാ പരിവാസമാനത്തദാനാദീഹി വുട്ഠാനം. **ഉസ്സുക്ക**ന്തി വസ്സപുച്ഛനാദിഉസ്സുക്കം. **ഏവമാദിനാ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ദിട്ഠിഗതാദീനം ധമ്മകഥാകരണാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ഗന്തും ലബ്ഭ**ന്തി ഏത്ഥ ഗച്ഛന്തേന അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതേനേവ “അന്തോസത്താഹേ ആഗച്ഛിസ്സാമീ”തി ആഭോഗം കത്വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ ആഭോഗം അകത്വാ ഉപചാരസീമം അതിക്കമതി, ഛിന്നവസ്സോ ഹോതീതി വദന്തി. **സത്താഹകിച്ചേനാ**തി സത്താഹസ്സ ലബ്ഭമാനകം വുത്തം വക്ഖമാനഞ്ച സങ്ഘകമ്മാദി കിച്ചം സത്താഹകിച്ചം. സത്തമഅരുണമത്തസ്സേവ വിഹാരേ ഉട്ഠാപനീയത്താ സത്താഹസ്സ സാകല്ലേന ഗഹണം.

൩൮൧. **സങ്ഘകമ്മേ വജേ**തി സങ്ഘസ്സ കിച്ചേ ഉപോസഥാഗാരാദീസു സേനാസനേസു വാ ചേതിയഛത്തവേദികാദീസു വാ അന്തമസോ പുഗ്ഗലികസേനാസനേസു വാപി കത്തബ്ബനിമിത്തേ വജേയ്യാതി അത്ഥോ. ധമ്മസവനത്ഥം നിമന്തിതോ വാപി വജേ, ഗരൂഹി പേസിതോ വാപി വജേ, ഗരൂനം പസ്സിതും വാപി വജേതി യോജേതബ്ബം. **നിമന്തിതോ**തി ഏത്ഥ സചേ പഠമംയേവ കതികാ കതാ ഹോതി, “അസുകദിവസം നാമ സന്നിപതിതബ്ബ”ന്തി നിമന്തിതോയേവ നാമ ഹോതി. **ഗരൂഹീ**തി ആചരിയുപജ്ഝായേഹി. **പഹിതോ**തി ഭണ്ഡധോവനാദിഅത്ഥായ പേസിതോ. **പസ്സിതു**ന്തി അഗിലാനേപി.

൩൮൨. ഭണ്ഡ...പേ॰... ദസ്സനേ ന വജേതി യോജനീയം. ഏത്ഥാപി നിമിത്തത്ഥേ സത്തമീ. **ഭണ്ഡം** നാമ ചീവരം. **ഞാതീ** മാതാപിതൂഹി അഞ്ഞേ. **ഉപട്ഠാകാ** ഉപാസകാ. “അജ്ജേവ ആഗമിസ്സ”ന്തി അദൂരഗോ ന പാപുണേയ്യ, ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **ലബ്ഭ**ന്തി ഇമസ്സ അപാപുണനം വുത്തകമ്മം. **അജ്ജേവാഗമിസ്സ**ന്തി സാമന്തവിഹാരം ഗന്ത്വാ പുന ആഗച്ഛന്തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ സചേ അരുണുഗ്ഗമനം ഹോതി, വസ്സച്ഛേദോപി ന ഹോതി, രത്തിച്ഛേദദുക്കടഞ്ച നത്ഥീതി വദന്തി.

൩൮൩. **സേസഞാതീഹീ**തി മാതാപിതൂഹി അവസേസഞാതീഹി. **നിദ്ദിസിത്വാവാ**തി ദാനധമ്മസവനാദീനി. “പഹിതേ പേസിതേ”തി ചേത്ഥ “ലബ്ഭ”ന്തി അനുവത്തനീയം.

൯൧൩. അത്തനോ അന്തരായേ സതീതി ചോരസരീസപവാളജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായേ, അന്തമസോ ഭേസജ്ജാലാഭപതിരൂപഉപട്ഠാകാലാഭേപി. ''വസ്സച്ഛേദകാരണമ്പി സത്താഹകരണീയം സിയാ''തി കേചി പോരാണാ വദന്തി, തം യുത്തം വിയ ദിസ്സതി, സബ്ബഥാ വസ്സച്ഛേദേന ബഹി വാസായ അനുഞ്ഞാതകാരണം സത്താഹമത്തം ബഹി വീതിനാമേത്വാ അന്തോവിഹാരേയേവ വാസേന വസ്സച്ഛേദാകാരണം കഥം നാമ ന സിയാതി. ഛിന്നവസ്സോ നോ പവാരയേതി സമ്ബന്ധോ.

൯൨൦. ''അസേനാസനികേനാ''തി ഇമിനാവ വിഞ്ഞായമാനത്ഥത്തേപി **''അജ്ഝോകാസേ ചാ''**തി വചനം ''അഹം അബ്ഭോകാസികോ, കിം മേ സേനാസനേനാ''തി വാസാനിവത്തനത്ഥം വുത്തം. **രുക്ഖസ്സ സുസിരേ**തി സുദ്ധേ രുക്ഖസുസിരേ. മഹന്തസ്സ പന സുസിരസ്സ അന്തോ പദരച്ഛദനകുടികം കത്വാ പവിസനദ്വാരം യോജേത്വാ ഉപഗന്തും വട്ടതി. ''വിടപേപി അട്ടകം ബന്ധിത്വാ''തിആദി വുത്തനയമേവ. തഥാ ഛത്തചാടീസുപി തദനുരൂപേന വേദിതബ്ബം. **ഛവകുടി** നാമ ടങ്കിതമഞ്ചാദിഭേദാ കുടി. തത്ഥ **ടങ്കിതമഞ്ചോ** നാമ ദീഘേ മഞ്ചപാദേ മജ്ഝേ വിജ്ഝിത്വാ അടനിയോ പവേസേത്വാ കതോ, ചതുന്നം പാസാണാനം ഉപരി പാസാണം അത്ഥരിത്വാ കതമ്പി ടങ്കിതമഞ്ചോ.

൯൨൧. അസേനാസനികേനാതി യസ്സ തിണപണ്ണഇട്ഠകസിലാസുധാസങ്ഖാതാനം പഞ്ചന്നം ഛദനാനം അഞ്ഞതരേന ഛന്നം യോജിതദ്വാരബന്ധനം സേനാസനം നത്ഥി, തേന. ഇദം പന വചീഭേദം കത്വാ അധിട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തന്തി വദന്തി, തദയുത്തം, തഥാ ച സതി നാവാദീസു വിയ വിസും വിധാനേന ഭവിതബ്ബന്തി. **നാവാസത്ഥവജൂപഗോ**തി ഇമിനാ അസേനാസനികേന നാവാദീസു വസ്സം ഉപഗന്തും വട്ടതീതി ദീപേതി. തത്ഥ ച കുടികം പരിയേസിത്വാ ലഭന്തേന തത്ഥ പവിസിത്വാ വിഹാരാഭാവതോ ''വിഹാരേ''തി അവത്വാ ''ഇധ വസ്സം ഉപേമീ''തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം, അലഭന്തേന ആലയോ കാതബ്ബോ. **പവാരേതുഞ്ചാ**തി **ച**-സദ്ദേന വസ്സച്ഛേദനിമിത്തായ ആപത്തിയാ അഭാവം സമ്പിണ്ഡേതി. ''വജേ സത്ഥേ നാവായന്തി തീസു ഠാനേസു നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തി, പവാരേതുഞ്ച ലബ്ഭതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൦൩) **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. വസ്സച്ഛേദേതി ച ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യേന വജോ തേന ഗന്തു''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൦൩) വുത്തത്താ, സത്ഥസ്സ നാവായ ച ഗമനസഭാവേനേവ ഠിതത്താ ച വസ്സൂപഗതട്ഠാനേ അവസിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗമനമത്തം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

വസ്സൂപനായികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൦. അവേഭങ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൯൨൨-൩. ആരാമാ...പേ॰... മത്തികഭണ്ഡാനീതി ഏതേ പഞ്ച അവിഭാജിയാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം . **പഞ്ചാ**തി ''ആരാമാരാമവത്ഥൂനി ഏക''ന്തിആദിനാ രാസിവസേന പഞ്ച, സരൂപവസേന പനേതാനി പണ്ണം തിണേ പക്ഖിപിത്വാ പഞ്ചവീസതിവിധാനി ഹോന്തി. തഥാ ചാഹ -

> ''ദ്വിസങ്ഗഹാനി ദ്വേ ഹോന്തി, തതിയം ചതുസങ്ഗഹം;
> ചതുത്ഥം നവകോട്ഠാസം, പഞ്ചമം അട്ഠഭേദനം.
>
> ''ഇതി പഞ്ചഹി രാസീഹി, പഞ്ചനിമ്മലലോചനോ;

പഞ്ചവീസവിധം നാഥോ, ഗരുഭണ്ഡം പകാസയീ”തി. (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൨൧);

തത്ഥ **ആരാമോ** നാമ പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. **ആരാമവത്ഥു** നാമ തേസംയേവ പതിട്ഠാനോകാസോ, വിനട്ഠേസു വാ തേസു പോരാണകഭൂമിഭാഗോ. **വിഹാരോ** നാമ പാസാദാദി യം കിഞ്ചി സേനാസനം. **ലോഹകുമ്ഭീ** നാമ കാളലോഹേന വാ തമ്ബലോഹേന വാ കതകുമ്ഭീ. **കടാഹാദീ**സുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ **ഭാണക**ന്തി അരഞ്ജരോ വുച്ചതി. **വാരകോ**തി ഘടോ. രാസിം അപേക്ഖിത്വാ **ഏതേ**തി പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ. **അവിഭാജിയാ**തി മൂലച്ഛേജ്ജവസേന അവേഭങ്ഗിയാ. പരിവത്തനവസേന പന പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ ച അനാപത്തി. **അവിസ്സജ്ജിയാനി ചാ**തി **ച**-സദ്ദേന അവേഭങ്ഗിയാനി ചാതി അവുത്തം സമ്പിണ്ഡേതി.

൩൨൨-൫. ഏകന്തഗരുഭണ്ഡത്താ ആദിതോ തയോ രാസീ ഠപേത്വാ ചതുത്ഥരാസിതോ പട്ഠായ ഗരുഭണ്ഡാഗരുഭണ്ഡേ വിഭജിതും **“വല്ലീ”**തിആദി ആരദ്ധം. അഡ്ഢബാഹുമത്താപി വല്ലി ച അട്ഠങ്ഗുലായതോ വേളു ച മുട്ഠിമത്തമ്പി തിണാദി ച ഏകമ്പി പണ്ണഞ്ച പാകതാ വാ പഞ്ചവണ്ണാ വാ താലപക്കപ്പമാണാപി മത്തികാ ച താലപക്കപ്പമാണാപി സുധാ ച താലപക്കപ്പമാണാപി കങ്ഗുട്ഠആദികാ ച ദിന്നാ വാ തത്ഥജാതകാ വാ സങ്ഘികാ രക്ഖിതാ അഭാജിയാ, രജ്ജുയോത്താദി ച ദിന്നാ സങ്ഘികാ അഭാജിയാതി യോജനാ. **വേളു** പരിണാഹതോ പണ്ണസൂചിദണ്ഡമത്തോ ഗഹേതബ്ബോ. **തിണം** മുഞ്ജം പബ്ബജഞ്ച ആദിസദ്ദസങ്ഗഹിതം ഠപേത്വാ അവസേസം യം കിഞ്ചി തിണം. **പണ്ണോ** അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണോ രിത്തപോത്ഥകോ ഗരുഭണ്ഡമേവ. **പാകതാ**തി പകതിയാ ജാതാ. **പഞ്ചവണ്ണാ**തി രത്തസേതാദിപഞ്ചവണ്ണാ. സുധാകങ്ഗുട്ഠാദയോ മത്തികഗ്ഗഹണേന ഗഹിതാ. **കങ്ഗുട്ഠആദികാ**തി **ആദി**-സദ്ദേന സജ്ജുരസജാതിഹിങ്ഗുലകാദീനം ഗഹണം. **ദിന്നാ**തി സങ്ഘസ്സ ദിന്നാ. **തത്ഥജാതാ**തി സങ്ഘികഭൂമിയം ജാതാ. **രജ്ജുയോത്താദീ**തി സുത്തമകചിവാകനാളികേരഹീരചമ്മമയാ രജ്ജു ച യോത്താദി ച. **ആദി**-സദ്ദേന മകചിവാകാദികേ വട്ടേത്വാ കതാ ഏകവട്ടാ ഗഹിതാ. ബ്യതിരേകവസേന പനേത്ഥ ചതുത്ഥരാസിമ്ഹി ഇതരേ ഭാജിയാതി വേദിതബ്ബാ. സങ്ഘികേ കമ്മേ, ചേതിയസ്സ വാ കമ്മേ നിട്ഠിതേ ഭാജിയാതി യോജനീയം.

൩൨൬. ലോഹഭണ്ഡേസു ഭിക്ഖുസാരുപ്പം പത്താദി വാ തഥാ വിപ്പകതാകതം ലോഹഭണ്ഡം തഥാ പാദഗണ്ഹകം വാരകം ഭാജിയന്തി യോജനാ. **പത്താദീ**തി അയോപത്തോ അയഥാലകം തമ്ബലോഹഥാലകം അഞ്ജനിസലാകാ കണ്ണമലഹരണീ സൂചി പണ്ണസൂചി ഖുദ്ദകോ പിപ്ഫലകോ ഖുദ്ദകം ആരകണ്ഡകം കുഞ്ചികാ താളാദി. **വിപ്പകത**ന്തി അപരിനിട്ഠിതം. **അകത**ന്തി സബ്ബസോ അകതം. **പാദഗണ്ഹക**ന്തി സീഹളദീപേ പാദഗണ്ഹനകം. **പാദോ** നാമ ചതുത്ഥംസോ, മഗധനാളിയാ പഞ്ചനാളിമത്താ. **മഗധനാളി** ച നാമേസാ ഊനപഞ്ചപസതാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ ഘടകോ തേലഭാജനഞ്ച. യായ വാസിയാ ഠപേത്വാ ദന്തകട്ഠച്ഛേദനം വാ ഉച്ഛുതച്ഛനം വാ അഞ്ഞം മഹാകമ്മം കാതും ന സക്കാ, അയം ഭാജിയാ. സമ്മുഞ്ജനിദണ്ഡഖണനകം പന അദണ്ഡകം ഫലമത്തമേവ, യം സക്കാ സിപാടികായ പക്ഖിപിത്വാ പരിഹരിതും, അയം ഭാജനീയാ. തിപുകോട്ടകഉപകരണേസു തിപുച്ഛേദനകസത്ഥകം സുവണ്ണകാരൂപകരണേസു സുവണ്ണച്ഛേദനകസത്ഥകം ചമ്മകാരഉപകരണേസു ചമ്മഛിന്ദനകം ഖുദ്ദകസത്ഥം നഹാപിതതുന്നകാരഉപകരണേസു ഠപേത്വാ മഹാകത്തരിം മഹാസണ്ഡാസഞ്ച മഹാപിപ്ഫലകഞ്ച സബ്ബാനി ഭാജനീയഭണ്ഡാനി. തഥാ കുഞ്ചികാ. വുത്തവിപല്ലാസേന പന ലോഹഭണ്ഡേ അഭാജിയാതി വേദിതബ്ബാ.

൩൩൦. **“വേളുമ്ഹീ”**തിആദിനാ ദാരുഭണ്ഡാനി ദസ്സേതി. ദാരുഭണ്ഡേന പന സങ്ഗഹേത്വാ സബ്ബാപി ദാരുവേളുചമ്മുപാഹനാദിവികതി വേദിതബ്ബാ. ഛത്തദണ്ഡോ ച സലാകാ ചാതി ദ്വന്ദോ. ഉപാഹനായ ദണ്ഡകോ **ഉപാഹനദണ്ഡകോ**.

൩൩൧. **അനുഞ്ഞാതവാസിദണ്ഡോ**തി അനുഞ്ഞാതവാസിയാ ദണ്ഡോ. **അരണഞ്ജനിസിങ്ഗാദീ**തി **ആദി**-സദ്ദേന അഞ്ജനിസലാകാ ഛത്തം മുട്ഠിപണ്ണം ഉപാഹനാ ധമ്മകരണോ പാദഗണ്ഹനകതോ അനതിരിത്തം ആമലകതുമ്ബം ആമലകഘടോ ലാബുകതുമ്ബം ലാബുകഘടോ വിസാണതുമ്ബന്തി ഇദം സങ്ഗണ്ഹാതി.

൩൩൨. യഥാവുത്തതോ അഞ്ഞം ദാരുഭണ്ഡേസു ഗരുഭണ്ഡം. മത്തികാമയോ പാദഘടകോ ഭാജിയോതി യോജനാ. **പാദഘടകോ**തി പാദസ്സ പഹോനകോ ഘടകോ. ഇമിനാ മത്തികാഭണ്ഡം ഉപലക്ഖേതി, തസ്മാ പത്തോ ഥാലകം കുണ്ഡികാതി ഇമാനി ഭാജനീയാനി, വുത്താവസേസാ അഭാജിയാ.

൩൩൩-൪. ഗരുനാ ഗരുഭണ്ഡഞ്ച ഥാവരഞ്ച പരിവത്തേയ്യ, ഥാവരേന ച ഥാവരമ്പി പരിവത്തേയ്യാതി യോജേതബ്ബം. **ഗരുനാ** മഞ്ചപീഠാദിനാ. **ഥാവര**ന്തി ആരാമാദി പഠമരാസിദ്വയം. **തഥാ കത്വാ ച ഭുഞ്ജിതു**ന്തി ഏവഞ്ച പരിവത്തേത്വാ തതോ ആഭതം കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭുഞ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ, വിധിമ്ഹി അയം തുംപച്ചയോ. ഫാതികമ്മേന വല്ലാദിം ഗണ്ഹേതി സമ്ബന്ധനീയം. **ഫാതികമ്മം** നാമ സമകം വാ അതിരേകം വാ തദഗ്ഘനകം വാ വഡ്ഢികമ്മം. **സേസ**ന്തി പഠമരാസിത്തികന്തി.

അവേഭങ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൧. പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൩൫. സദ്വാരബന്ധനേ സോദുക്ഖലകപാസകേ ഠാനേ ദിവാ സയന്തേന പരിവത്തകം ദ്വാരം ബന്ധേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. ദ്വാരഞ്ച ദ്വാരബന്ധനഞ്ച ദ്വാരബന്ധനാനി മജ്ഝേപദലോപവസേന, ബന്ധന-സദ്ദേനേവ വാ ദ്വാരബാഹാ വുച്ചന്തി, സഹ ദ്വാരബന്ധനേഹീതി **സദ്വാരബന്ധനം,** ഠാനം. ഹേട്ഠാ ഉദുക്ഖലകഞ്ച ഉപരി പാസകോ ച, സഹ ഉദുക്ഖലപാസകേഹീതി സമാസോ. താദിസേ ഠാനേ പാകാരാദിപരിക്ഖേപേന ഭവിതബ്ബന്തി പരിക്ഖിത്തേതി വിഞ്ഞായതി. സോ ച ഉച്ചതോ സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ വുത്തനയോതി വദന്തി . **സയന്തേനാ**തി പാദേ ഭൂമിതോ മോചേത്വാ നിപജ്ജന്തേന. **പരിവത്തക**ന്തി സംവരണവിവരണവസേന ഇതോ ചിതോ ച പരിവത്തനയോഗ്ഗം. **ദ്വാര**ന്തി അന്തമസോ ദുസ്സസാണിദ്വാരമ്പി. **ബന്ധേയ്യാ**തി സബ്ബന്തിമേന വിധിനാ യാവതാ സീസം ന പവിസതി, താവതാപി ബന്ധേയ്യ, സംവരേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൩൬. **ആഭോഗോ ചാപീ**തി “ഏസ ജഗ്ഗിസ്സതീ”തി ആഭോഗോ ചാപി. **ച**-സദ്ദേന “ദ്വാരം ജഗ്ഗാഹീ”തി വചനമ്പി സമുച്ചിനോതി. **സവസേ തം ആകാരം വിനാ**തി സസ്സ അത്തനോ വസേ ആയത്തേ ഠാനേ, യത്ഥ പന ബഹൂനം സഞ്ചരണത്താ ദ്വാരം സംവുതമ്പി സംവുതട്ഠാനേ ന തിട്ഠതി, ദ്വാരം അലഭന്താ പാകാരം അഭിരുഹിത്വാപി വിചരന്തി, താദിസേ പരിവേണേ സംവരണകിച്ചം നത്ഥി. അഥ വാ സസ്സ വസോ ആയത്തോ, ന യക്ഖാദീനം തേഹി ഗഹിതകത്തസ്സ, ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതത്തസ്സ ച അഭാവേനാതി **സവസോ**. തസ്മിം സതി പുബ്ബേ വുത്തദ്വാരം സംവരണആഭോഗകരണവചനസങ്ഖാതം ആകാരന്തി അത്ഥോ.

൩൩൭. രതനാനീതി മുത്താദീനി ദസവിധാനി. തത്ഥ പന ജാതിഫലികം ഉപാദായ സബ്ബോപി മണി വേളുരിയോപി ലോഹിതങ്കോ മസാരഗല്ലോ ച ധോതാപി അധോതവിദ്ധാപി അനാമാസാ, കാചമണി ച പാനീയസങ്ഖോ ധോതോ അധോതോപി ആമാസാ, സിലാ ധോതവിദ്ധാ സുവണ്ണേന സദ്ധിം പചിതാ മുഗ്ഗവണ്ണാ ച അനാമാസാ. ചേതിയഘരഗോപകാനം സുവണ്ണചേതിയേ കചവരമേവ ഹരിതും വട്ടതി. ആരകൂടലോഹമ്പി ജാതരൂപഗതികമേവ. **ഇത്ഥിരൂപാനീ**തി അന്തമസോ പിട്ഠമയഇത്ഥിരൂപാനിപി. **ധഞ്ഞ**ന്തി അന്തമസോ തത്ഥജാതകമ്പി മഗ്ഗേ പസാരിതമ്പി സത്തവിധം ധഞ്ഞം. കീളാവസേന അപരണ്ണാനി താലഫലാദീനിപി അനാമാസാനി, പസാരിതമ്പി ന മദ്ദന്തേന ഗന്തബ്ബം, അസതി മഗ്ഗേ മഗ്ഗം അധിട്ഠായ ഗന്തബ്ബം. **ഇത്ഥിപസാധന**ന്തി അന്തമസോ പിളന്ധനത്ഥായ ഠപിതം നിവാസനതാലപണ്ണമുദ്ദികമ്പി.

൩൩൮. സിത്ഥതേലോദതേലേഹീതി മധുസിത്ഥകനിയ്യാസാദീസു യേന കേനചി തേലമിസ്സകസിലേസേന ച ഉദകമിസ്സകതേലേന ച. **ഫണഹത്ഥഫണേഹീ**തി ഫണമിവ ഫണം, അങ്ഗുലീഹി ഫണകിച്ചകരണേന ഹത്ഥോയേവ ഫണം ഹത്ഥഫണം, ദന്തമയാദി യം കിഞ്ചി ഫണഞ്ചേവ ഹത്ഥഫണഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ. **ഓസണ്ഠേയ്യാ**തി ഓലിഖിത്വാ സന്നിസീദാപേയ്യ.

൩൩൯. ഏകപാവുരണാ വാ ഏകത്ഥരണാ വാ ന തുവട്ടയും, ഏകമഞ്ചേ ന തുവട്ടയുന്തി യോജനാ. ഏകം പാവുരണം ഏകം അത്ഥരണം ഏതേസന്തി വിഗ്ഗഹോ. **ന തുവട്ടയു**ന്തി ന നിപജ്ജേയ്യും. ഏകസ്മിം ഭാജനേ വാപി ന ഭുഞ്ജേയ്യുന്തി യോജേതബ്ബം.

൩൪൦. മനുസ്സാനം പമാണങ്ഗുലേന അട്ഠ അങ്ഗുലാനി യസ്സ, അധികേന സഹിതം അട്ഠങ്ഗുലന്തി സമാസോ. **ലസുണം** മഗധേസു ജാതം ആമലകഭണ്ഡികം ലസുണം ന ഖാദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ന അകല്ലകോ**തി അഗിലാനോ.

൩൪൧. ഹീനുക്കട്ഠേഹി ജാതിആദീഹി ഉക്കട്ഠം വാ ഹീനം വാ ഉജും വാ അഞ്ഞാപദേസേന വാ ദവാ വദേ, ദുബ്ഭാസിതന്തി സമ്ബന്ധോ. **ജാതിആദീഹീ**തി ജാതിനാമഗോത്തകമ്മസിപ്പആബാധലിങ്ഗകിലേസആപത്തിഅക്കോസേഹി . **ഉക്കട്ഠ**ന്തി ജാത്യാദീഹിയേവ ഉക്കട്ഠം ഉപസമ്പന്നം അനുപസമ്പന്നം വാ. **ദവാ**തി കേളിഹസാധിപ്പായതായ. **ഉജും വാ**തി "ചണ്ഡാലോസീ"തിആദിനാ നയേന. **അഞ്ഞാപദേസേന വാ**തി "സന്തി ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലാ"തിആദിനാ നയേന.

൩൪൨. ദീഘേ നഖേതി മംസപ്പമാണതോ. **ദീഘേ കേസേ**തി ദ്വങ്ഗുലതോ. സചേപി ന ദീഘാ, ദുമാസതോ ഏകദിവസമ്പി അതിക്കാമേതും ന ലഭതി. **ദീഘേ നാസലോമേ**തി നാസതോ ബഹി നിക്ഖന്തേ. **വീസതിമട്ഠ**ന്തി വീസതിയാ നഖാനം മട്ഠഞ്ച. **സമ്ബാധേ**തി ഉഭോസു ഉപകച്ഛകേസു, മുത്തകരണേ ച ലോമഹാരണഞ്ച ന ലബ്ഭാതി സമ്ബന്ധനീയം. **ന ലബ്ഭാ**തി ഏതേ മട്ഠാദയോ ന ലബ്ഭന്തീതി അത്ഥോ, നിപാതോ വാ **ലബ്ഭാ**തി. ആബാധപ്പച്ചയാ പന സമ്ബാധേ ലോമം സംഹരിതും വട്ടതി.

൩൪൩. സങ്ഘുദ്ദിട്ഠം വാ സങ്ഘികം വാ സയനാസനം യഥാവുഡ്ഢം ന ബാധേയ്യാതി യോജനാ. സങ്ഘസ്സ ഉദ്ദിട്ഠം **സങ്ഘുദ്ദിട്ഠം,** സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ കതന്തി അധിപ്പായോ. യോ യോ വുഡ്ഢോ **യഥാവുഡ്ഢം,** വുഡ്ഢപ്പടിപാടിയാതി അത്ഥോ. **ന ബാധേയ്യാ**തി ന പടിബാഹേയ്യ. **അല്ലപാദാ** നാമ യേഹി അക്കന്തട്ഠാനേ ഉദകം പഞ്ഞായതി. **സയനാസന**ന്തി മഞ്ചപീഠാദി, ഇമിനാ പരിഭണ്ഡകതാ ഭൂമീതിപി ഉപലക്ഖിതാ. സുധോതപാദകം വാപി സഉപാഹനോ തഥേവാതി സമ്ബന്ധോ.

സുധോതപാദകന്തി ധോതപാദേഹേവ അക്കമിതബ്ബട്ഠാനം. ധോതാ പാദാ യസ്സ അക്കമനസ്സാതി കിരിയാവിസേസനസമാസോ. യദി പന തത്ഥ നേവാസികാ അധോതപാദേഹിപി വളഞ്ജേന്തി, തഥേവ വളഞ്ജേതും വട്ടതി. **തഥേവാ**തി പരിഭണ്ഡകതം ഭൂമിം സേനാസനം വാ നക്കമേതി അത്ഥോ.

൩൮൪. സങ്ഘാടിയാതി അധിട്ഠിതസങ്ഘാടിയാ. പാദേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ ആസനം പല്ലത്ഥോ, പല്ലത്ഥം കരോതീതി പല്ലത്ഥാതിധാതുസ്സ പല്ലത്ഥേതി രൂപം. വിഹാരേപി അന്തരഘരേപി പല്ലത്ഥികായ ന നിസീദേയ്യാതി അധിപ്പായോ, പരികമ്മകതം ഭിത്താദിന്തി യോജനാ. **പരികമ്മകത**ന്തി സേതവണ്ണേന വാ ചിത്തകമ്മേന വാ കതപരികമ്മം. **ആദി**-സദ്ദോ ദ്വാരവാതപാനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **ന അപസ്സയേ**തി ചീവരാദിനാ അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ അപസ്സയനം ന കരേയ്യ. **നോ ന ആചമേ**തി നേവ ന ആചമേ, ആചമേയ്യാതി അത്ഥോ. ദ്വേ പടിസേധാ പകതിയത്ഥം ഗമേന്തീതി. **സന്തേ**തി ഇമിനാ ഉദകേ അസന്തേ അനാപത്തീതി ദീപേതി.

൩൮൫. അകപ്പിയസമാദാനേതി ഭിക്ഖൂനം സാമണേരാനം അകപ്പിയേ സമാദാനേ. **ദവാ**തി നിപാതോ , കീളാധിപ്പായേനാതി അത്ഥോ. **സിലാപവിജ്ഝനേ**തി അന്തമസോ ഹത്ഥയന്തേനപി സക്ഖരികായപി ഖിപനേ. സഭാഗായ ദേസനായ ആവികമ്മേ ച ദുക്കടന്തി യോജേതബ്ബം. **സഭാഗായാ**തി വത്ഥുവസേന സമാനോ ഭാഗോ ഏതിസ്സാ ആപത്തിയാതി വിഗ്ഗഹോ. **ച**-സദ്ദോ താദിസിയാ പടിഗ്ഗഹണമത്തം സമുച്ചിനോതി.

൩൮൬. പടിസ്സവോ നാമ "ഉഭോപി മയം ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമ, ഏകതോ ഉദ്ദിസാപേമാ"തിആദിപടിജാനനം, തസ്സ വിസംവാദോ പച്ഛാ അകരണം **പടിസ്സവവിസംവാദോ,** തസ്മിം, നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മം. **സുദ്ധചിത്തസ്സാ**തി കഥനസമയേ "കരിസ്സാമീ"തി ഏവം പവത്തചിത്തസ്സ. **ഇതരസ്സാ**തി അഞ്ഞസ്സ അസുദ്ധചിത്തസ്സ.

൩൮൭. കിച്ചേതി സുക്ഖകട്ഠാദിഗ്ഗഹണകിച്ചേ സതി ഏവ പോരിസം പുരിസപ്പമാണം അഭിരുഹേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **ആപദാസൂ**തി വാളമിഗദസ്സനാദീസു.

൩൮൮. പരിസ്സാവനം വിനാതി സമ്ബന്ധോ. **അദ്ധാന**ന്തി ഹേട്ഠിമന്തേന അദ്ധയോജനസങ്ഖാതം അദ്ധാനം. സചേ ന ഹോതി പരിസ്സാവനം വാ ധമ്മകരണോ വാ, സങ്ഘാടികണ്ണോപി അധിട്ഠാതബ്ബോ. **യാചമാനസ്സാ**തി പരിസ്സാവനം യാചന്തസ്സ.

൩൮൯. ആബാധപച്ചയാ അഞ്ഞത്ര സേസങ്ഗേ ച അത്തഘാതനേ ച ദുക്കടന്തി യോജനാ. **സേസങ്ഗേ**തി അങ്ഗജാതതോ കണ്ണനാസാദിഅവസേസേ അവയവച്ഛേദനേ. **അത്തഘാതനേ**തി ആഹാരുപച്ഛേദാദിനാ അത്തനോ മാരണേ.

൩൯൦. തൂലികായ കയിരമാനം ഇത്ഥിപുരിസാദികം ചിത്തഞ്ച പോത്ഥകഞ്ച കട്ഠാദീസു കയിരമാനം ചിത്തപോത്ഥകാനി, താനിയേവ രൂപാനീതി സമാസോ. ജാതകാദീനി പന പരേഹി കാരാപേതും ലബ്ഭന്തി. മാലാകമ്മാദീനി സയമ്പി കാതും ലബ്ഭന്തി. ആരാമാരഞ്ഞഗേഹേസു ഭുഞ്ജന്തം ന ഉട്ഠാപേയ്യാതി യോജേതബ്ബം. വിഹാരസങ്ഖാതോ ആരാമോ ച അരഞ്ഞഞ്ച അന്തരഘരസങ്ഖാതം ഗേഹഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ. "ആരാമ...പേ॰... ഗേഹേസൂ"തി വത്തബ്ബേ ഏ-കാരസ്സ അ-കാരകരണേന ഗാഥാബന്ധവസേന വുത്തം. ഓകാസേ കതേ പന "പവിസഥാ"തി വുത്തേ ച പവിസിതബ്ബം ഉപനിസീദിതബ്ബഞ്ച.

൩൭൧. പുമയുത്താനി യാനാനി ച സിവികഞ്ച ഹത്ഥവട്ടകഞ്ച പാടങ്കിഞ്ച അഭിരുഹിതും ഗിലാനസ്സ കപ്പതേതി സമ്ബന്ധോ. **പുമയുത്താനീ**തി അസ്സഗവാദിപുരിസയുത്താനി, ന ധേനുയുത്താനി, സാരഥി പന ഇത്ഥീ വാ ഹോതു പുരിസോ വാ, വട്ടതി. ഹത്ഥവട്ടകേപി ഏസേവ നയോ, **യാനാനീ**തി രഥസകടാദീനി, **സിവികന്തി** പീഠകസിവികം, പീഠകയാനന്തി അത്ഥോ. **പാടങ്കീ**തി അന്ദോലികാ. **ഗിലാനസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ഗിലാനോ** നാമ ന അപ്പകേനപി സീസാബാധാദിമത്തേന വേദിതബ്ബോ, യോ പന ന സക്കോതി വിനാ യാനേന ഗന്തും, ഏവരൂപോ വേദിതബ്ബോ. തഥാ ഹി യാനം അനുജാനന്തേന ഭഗവതാ കോസലേസു ജനപദേസു ഭഗവന്തം ദസ്സനായ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തം അഞ്ഞതരം ഗിലാനം ഭിക്ഖും ഗന്തുമസക്കുണേയ്യതായ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം ദിസ്വാ മനുസ്സേഹി തം പവത്തിം ഞത്വാ "ഏഹി, ഭന്തേ, ഗമിസ്സാമാ"തി വുത്തേ "നാഹം, ആവുസോ, ഗമിസ്സാമി, ഗിലാനോമ്ഹീ"തി **വുത്തവത്ഥുസ്മിം** (മഹാവ॰ ൨൫൩) അനുഞ്ഞാതം, തഥാ വദന്തോ ച സോ ഭിക്ഖു ഗമനുപച്ഛേദസാധകമേവ ഗേലഞ്ഞം സന്ധായാഹാതി വിഞ്ഞായതി അധിപ്പേതത്ഥനിപ്ഫത്തിയാ ഉപച്ഛിന്നത്താ, അപിച യാനേന ഏകപരിച്ഛേദായ ഉപാഹനായ പരിച്ഛേദം ഠപേന്തേന അട്ഠകഥാചരിയേന "ഗിലാനേന ഭിക്ഖുനാ സഉപാഹനേനാതി ഏത്ഥ ഗിലാനോ നാമ യോ ന സക്കോതി അനുപാഹനേന ഗാമം പവിസിതു"ന്തി **അട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൫൯) വുത്തം, തസ്മാ യഥാവുത്തഗിലാനോവ ഗിലാനോതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

൩൭൨. **ദവം കരണേ**തി കേളിയാ കരണേ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി അന്തമസോ ദുസ്സീലസ്സാപി. **ഉപലാളനേ**തി "പത്തം ദസ്സാമി, ചീവരം ദസ്സാമീ"തിആദിനാ.

൩൭൩. വിവരിത്വാ ന ദസ്സയേതി സമ്ബന്ധനീയം. **താ** ഭിക്ഖുനിയോ.

൩൭൪. ഓവാദന്തി ഭിക്ഖുനീഹി തേരസിയം വാ ചാതുദ്ദസിയം വാ ആഗന്ത്വാ ഉപോസഥം പുച്ഛിത്വാ "ചാതുദ്ദസോ"തിആദിനാ ഭിക്ഖുനാ ആചിക്ഖിതേ പുന താഹി ഉപോസഥദിവസേ സമാഗന്ത്വാ ഓവാദൂപസങ്കമനയാചനം, തം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകസ്സ ആരോചേത്വാ തേന കതസന്നിട്ഠാനം ഗഹേത്വാ പാടിപദേ പച്ചാഹരിതബ്ബന്തി അജാനനകം **ബാലഞ്ച** തഥാ കാതും അസമത്ഥം **ഗിലാനഞ്ച** പാടിപദേ ഗന്തുകാമം **ഗമിയഞ്ച** വജ്ജേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഗഹണപച്ചാഹരണാനി അകാതും ന വട്ടതി. തേന വുത്തം **"ന ഗണ്ഹതോ"**തിആദി.

൩൭൫. **ലോകായതന്തി** നിരത്ഥകകാരണപ്പടിസംയുത്തം തിത്ഥിയസത്ഥം. തിരച്ഛാനവിജ്ജാ ച ഇമിനാവ ഉപലക്ഖിതാ. **ന വാചേയ്യാ**തി പരേസം ന വാചേയ്യ. ഇമിനാവ അത്തനോ പരിയാപുണനമ്പി പടിക്ഖിത്തം ലോകായതതിരച്ഛാനവിജ്ജാതി ച രാഗദോസമോഹവഡ്ഢനി ബുദ്ധാദിഗരഹിതാ സഗ്ഗമോക്ഖാനം തിരോ തിരിയതോ അഞ്ചിതാ ഗതാ പവത്താ കബ്ബനാടകാദികാ സബ്ബാപി വിജ്ജാ അനുലോമവസേന വാ വിനയപരിയായം പത്വാ ഗരുകേ ഠാതബ്ബന്തി വിനയയുത്തിതോപി സങ്ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. ഏവഞ്ച നോ ഗരൂനമുപദേസോ. **പേളായപീ**തി യത്ഥ പാതിം ഠപേത്വാ സുഖിനോ ഭുഞ്ജന്തി, തമ്ബലോഹേന രജതേന വാ കതായ തായ ആസിത്തകൂപധാനസങ്ഖാതായ പേളായ ഠപേത്വാ.

൩൭൬. പാരുതഞ്ച നിവാസനഞ്ച, ഗിഹീനം ഹത്ഥിസോണ്ഡാദിവസേന പാരുതനിവാസനം യസ്സ പാരുപനസ്സ നിവാസനസ്സാതി കിരിയാവിസേസനസമാസോ . ഗിഹിപാരുതനിവാസനം ന പാരുപേ ന നിവാസേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **സംവേല്ലിയം ന നിവാസേയ്യാ**തി മല്ലകമ്മകരാദയോ വിയ കച്ഛം കത്വാ ന

നിവാസേയ്യ. ഏവം നിവാസേതും ഗിലാനസ്സാപി മഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സാപി ന വട്ടതി. യമ്പി മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ ഏകം വാ ദ്വേ വാ കോണേ ഉക്ഖിപിത്വാ അന്തരവാസകസ്സ ഉപരി ലഗ്ഗന്തി, ന വട്ടതി. ഏവം അപാരുപിത്വാ അനിവാസേത്വാ ച നിബ്ബികാരം പരിമണ്ഡലം പാരുപിതബ്ബം തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേന്തേന പരിമണ്ഡലം നിവാസേതബ്ബഞ്ച, തഥാ അപാരുപിത്വാ അനിവാസേത്വാ ച ആരാമേ വാ അന്തരഘരേ വാ അനാദരേന യം കിഞ്ചി വികാരം കരോന്തസ്സ ദുക്കടം. **ദായ**ന്തി വനം. **നാലിമ്പയേയ്യാ**തി "സബ്ബൂപകാരാനി വിനസ്സന്തൂ"തി വാ ഖിഡ്ഡാധിപ്പായേന വാ നാലിമ്പയേയ്യ.

൩൭. വഡ്ഢിം നോ പയോജയേ അഞ്ഞാതകപ്പവാരിതേ നോ യാചേതി യോജനാ. **അഞ്ഞസ്സാ**തി സഹധമ്മികസ്സാപി. കതിപാഹം ഭുത്വാ വാതി യോജനീയം. **പുനോ**തി നിപാതോ.

൩൮. ദണ്ഡിനം ഞത്വാ വാ അഞത്വാ വാ ഉദ്ദിസ്സ രക്ഖം യാചനേ ദണ്ഡിതേ ദണ്ഡോ അസ്സ ഗീവാതി യോജനാ. ദണ്ഡം ഗണ്ഹതീതി പച്ചയന്തസ്സ ദണ്ഡിനം ദണ്ഡഗ്ഗഹണന്തി അത്ഥോ. **ഉദ്ദിസ്സാ**തി "അമ്ഹാകം വിഹാരേ അസുകേന ച അസുകേന ച ഇദം നാമ കത"ന്തി, "കരിസ്സ"ന്തി വാ ഏവം അതീതം വാ അനാഗതം വാ ആരബ്ഭ. **യാചനേ**തി വോഹാരികേസു യാചനേ സതി. **ദണ്ഡിതേ**തി തേഹി ദണ്ഡേ ഗഹിതേ സോ ദണ്ഡോ അസ്സ യാചകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഗീവാ, ഇണം ഹോതീതി അത്ഥോ. വോഹാരികേഹി പന "കേനാ"തി വുത്തേ "അസുകേനാതി വത്തും അമ്ഹാകം ന വട്ടതി, തുമ്ഹേയേവ ജാനിസ്സഥ, കേവലഞ്ഹി മയം രക്ഖം യാചാമ, തം നോ ദേഥ, അവഹടഭണ്ഡഞ്ച മം ആഹരാപേഥാ"തി വത്തബ്ബം . ഏവം അനോദിസ്സ ആചിക്ഖണാ ഹോതി, സാ വട്ടതി. **പാരാജികാദികാ**തി പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടാനി.

൩൯. "ഹരന്തേസു പരിക്ഖാരം,
ചോരോ ചോരോതി ഭാസിതേ;
അനത്ഥായേസം ഗണ്ഹന്തേ"തി. -

പാഠേഹി ഭവിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി "ഹരന്തേസൂ"തി ബഹുവചനേന സഹ ഘടതേ. പരിക്ഖാരം ഹരന്തേസു ഏസം അനത്ഥായ "ചോരോ ചോരോ"തി ഭാസിതേ ദണ്ഡം ഗണ്ഹന്തേ തത്തകം അസ്സ ഗീവാതി യോജേതബ്ബം. **ഹരന്തേസൂ**തി ചോരേസു ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേസു. **ഏസ**ന്തി ചോരാനം. **ഗണ്ഹന്തേ**തി വോഹാരികജനേ ഗണ്ഹന്തേ. യത്തകം ഗഹിതം, തത്തകം അസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഗീവാ, ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതീതി അത്ഥോ.

൪൦. പാകാരകുട്ടാനം ബഹി വളഞ്ജേ വാപി വീഹാദിനാളികേരാദിരോപിമേ ഹരിതേ വാപി വിഘാസുച്ചാരസങ്കാരമുത്തം നാവലോകിയ ഛഡ്ഡേയ്യ, ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **വളഞ്ജേ നാവലോകിയാ**തി ച ഇമിനാ ഓലോകേത്വാ വാ അവളഞ്ജേ വാ വിഘാസാദീനി ഛഡ്ഡേന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപേതി. വീഹി ആദി യേസം സാലിആദീനം തേ വീഹാദയോ, നാളികേരോ ആദി യേസം അമ്ബപനസാദീനം തേ നാളികേരാദയോ, വീഹാദയോ ച നാളികേരാദയോ ചാതി ദ്വന്ദോ, തേസം രോപോ, തേന നിബ്ബത്തം **വീഹാദി...പേ॰... രോപിമം. ഹരിതേ**തി ഹരിതട്ഠാനേ. **വിഘാസോ** നാമ ഉച്ഛിട്ഠോദകചലകാദി.

൪൧. ധമ്മയുത്തമ്പി നച്ചഞ്ച ഗീതഞ്ച വാദിതഞ്ച യോജാപേതുഞ്ച പയോജേതുഞ്ച പയുത്താനി പസ്സിതുഞ്ച "ഉപഹാരം കരോമാ"തി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛിതും വാ ന ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **ധമ്മയുത്തമ്പീ**തി

രതനത്തയഗുണൂപസംഹിതതായ അന്തമസോ ധമ്മേന പുഞ്ഞേന സംയുത്തമ്പി. **നച്ചന്തി** അന്തമസോ മോരസുകമക്കടാദീനം നച്ചമ്പി. **ഗീതന്തി** അന്തമസോ ഗീതസ്സ പുബ്ബഭാഗേ കയിരമാനം ദന്തഗീതമ്പി. **വാദിതന്തി** അന്തമസോ ഉദകഭേരിവാദിതമ്പി. **യോജാപേതുന്തി** അഞ്ഞേഹി കാരാപേതും. **പയോജേതുന്തി** അത്തനാ കാതും. ആയതകേന ഗീതസ്സരേന ധമ്മമ്പി ഭാസിതും ന വട്ടതി. **പയുത്താനീതി** പരേഹി യേഹി കേഹിചി കതാനി. **പസ്സിതുന്തി** ഇമിനാ അനോലോചനദസ്സനമ്പി ഗഹിതന്തി സോതുന്തിപി അത്ഥോ വിഞ്ഞായതി. അന്തരാരാമേ ഠിതസ്സ പസ്സതോ അനാപത്തി. വീഥിയം ഠത്വാ ഗീവം പരിവത്തേത്വാ പസ്സതോപി ആപത്തിയേവ. യേന കേനചി കരണീയേന ഗതട്ഠാനേ പസ്സതി, സുണാതി വാ, അനാപത്തി. **സമ്പടിച്ഛിതുന്തി** "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിതും. "ഉപഹാരകരണം നാമ സുന്ദര"ന്തി വത്തും വട്ടതി. **വാ**-സദ്ദോ സമുച്ചയേ.

൩൬൨. "കീളത്ഥം കതം രാജാഗാര"ന്തിആദിനാ സമ്ബന്ധിതബ്ബം. ചിത്തേന വിചിത്തകം ആഗാരം **ചിത്താഗാരകം**.

൩൬൩. ആസനേന നവേ ന പടിബാഹേയ്യാതി യോജനാ. **ആസനേനാതി** ആസനതോ. **ന പടിബാഹേയ്യാതി** ന ഉട്ഠാപേയ്യ. ഉണ്ഹേ ചീവരം ന നിദഹേയ്യാതി യോജനീയം. **ന നിദഹേയ്യാതി** അധികം ന നിദഹേയ്യ. **ഗരുനാതി** ആചരിയുപജ്ഝായേന. **പണാമിതോതി** "മാ ഇധ പവിസാ"തിആദിനാ നിക്കഡ്ഢിതോ.

൩൬൪. സത്തഹി ആപത്തീഹി ച ഭിക്ഖും വാപി അഞ്ഞേനേവ ച ഉപാസകം വാപി പരമ്മുഖാ അക്കോസനേ ദുക്കടന്തി യോജേതബ്ബം. **ആപത്തീഹി ചാതി ച**-സദ്ദോ അവധാരണേ. **അഞ്ഞേനേവ ചാതി** ഏത്ഥ **ഏവ ചാതി** നിപാതസമുദായോ, ഏകോ ഏവ വാ അവധാരണേ, വുത്തതോ അഞ്ഞേനേവ "അസദ്ധോ"തിആദിനാതി അത്ഥോ. **പരമ്മുഖാതി** നിപാതോ, തസ്സ അസമ്മുഖേതി അത്ഥോ. സമ്മുഖാ വദന്തസ്സ പാചിത്തിയം. പാപഗരഹണവസേന പന വദതോ അനാപത്തി.

൩൬൫. **സദ്ധാദേയ്യം** സദ്ധായ ദാതബ്ബം ചീവരഞ്ച ച-സദ്ദേന അവസേസമ്പി **വിനിപാതേതും** നാസേതും ന ലബ്ഭം, പിതൂനം ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഞാതീനമ്പീതി പി**-സദ്ദോ സമ്ഭാവനേ.

൩൬൬. അഞ്ഞത്ര വസ്സംവുത്ഥോ അഞ്ഞതോ ഭാഗം ഗണ്ഹേയ്യ, ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞത്രാതി** അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ. **അഞ്ഞതോതി** അഞ്ഞവിഹാരതോ. **പടിദേയ്യാതി** ഗഹിതട്ഠാനേ ദദേയ്യ. ഗഹിതേ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം നട്ഠേ വാ ജിണ്ണേ വാ തസ്സ ഗീവാഹോ തീതി സമ്ബന്ധോ. ചോദിതോ നോ ദദേയ്യ, തേസം ധുരനിക്ഖേപതോ ഭണ്ഡഗ്ഘകാരിയോ ഹോതീതി യോജനാ. **ചോദിതോതി** വത്ഥുസാമികേഹി "ദേഹീ"തി വുത്തോ. **തേസന്തി** തസ്മിം വിഹാരേ ലാഭിനം ഭിക്ഖൂനം.

൩൬൭. സന്തരുത്തരോ വാ കല്ലോ സഉപാഹനോ വാ ഗാമം ന പവിസേയ്യ, ചാമരീമകസബീജനിം ന ധാരേയ്യാതി യോജനീയം. അന്തരഞ്ച ഉത്തരഞ്ച, സഹ അന്തരുത്തരേന **സന്തരുത്തരോ**. അഗ്ഗളഗുത്തേ വിഹാരേ സങ്ഘാടിം നിക്ഖിപിത്വാ ഗന്തും വട്ടതി. ആരഞ്ഞകേന പന ഭണ്ഡുക്ഖലികായ പക്ഖിപിത്വാ പാസാണരുക്ഖസുസിരാദീസു പടിച്ഛന്നേസു ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബം. അന്തരുത്തരാനം നിക്ഖേപേ അയമേവ നയോ. **കല്ലോതി** അഗിലാനോ. മകസാനം ബീജനീ മകസബീജനീ, ചമരീനം വാളേഹി കതാ മകസബീജനീതി സമാസോ.

൩൬൭. ആരാമതോ ബഹീതി സമ്ബന്ധനീയം. **ആരാമതോതി** ആരാമൂപചാരതോ. **ന ധാരേയ്യാ**തി അഗിലാനോ ന ധാരേയ്യ. യസ്സ പന കായദാഹോ വാ പിത്തകോപോ വാ ഹോതി, ചക്ഖു വാ ദുബ്ബലം, അഞ്ഞോ വാ കോചി ആബാധോ വിനാ ഛത്തേന ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ ഗാമേ വാ അരഞ്ഞേ വാ ഛത്തം വട്ടതി. **ഗുത്തിയാ ലബ്ഭതീ**തി വസ്സേ ചീവരഗുത്തത്ഥം, വാളമിഗചോരഭയേസു അത്തഗുത്തത്ഥമ്പി ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ. ഏകപണ്ണഛത്തം പന സബ്ബത്ഥേവ വട്ടതി.

൩൬൮. ഉഭതോകാജം ന ഗാഹേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. ഉഭതോ ദണ്ഡസ്സ ഉഭയകോടിയം ഭാരബന്ധകാജം **ഉഭതോകാജം,** അലോപതപ്പുരിസോ. **ഏകന്തരികകാജക**ന്തി അന്തരമേവ അന്തരികം, ഏകഞ്ച അന്തരികഞ്ചാതി ദ്വന്ദോ, ഏകന്തരികേ ഭാരബന്ധകാജന്തി തപ്പുരിസോ ഏകതോകാജകം, അന്തരികകാജകന്തി വുത്തം ഹോതി. ഹത്ഥേ ഓലമ്ബോ അസ്സ ഭാരസ്സാതി സമാസോ.

൩൭൦. അനോകാസകതന്തി ''കരോതു മേ ആയസ്മാ ഓകാസം, അഹം തം വത്തുകാമോ''തി ഏവം ചോദകേന ഓകാസേ കാരാപിതേ നത്ഥി ഓകാസോ കതോ അനേന ചുദിതകേനാതി ബഹുബ്ബീഹി. **ചോദേയ്യാ**തി ചാവനഅക്കോസകമ്മവുട്ഠാനാധിപ്പായേന ചോദേയ്യ. ഉപോസഥപ്പവാരണട്ഠപനഅനുവിജ്ജധമ്മകഥാധിപ്പായേസു ഓകാസകമ്മം നത്ഥി. **സുദ്ധസ്സാ**തി അനാപത്തികതായ സുദ്ധസ്സ. **അവത്ഥുസ്മി**ന്തി അകാരണേ. **തഥാ**തി ദുക്കടം അതിദിസതി. കരോന്തേനാപി ''ഭൂതമേവ നു ഖോ ആപത്തിം വദതി, അഭൂത''ന്തി ഏവം ഉപപരിക്ഖിത്വാ കാതബ്ബോ. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലം തുലയിത്വാ ഓകാസം കാതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൧൫൩) ഹി വുത്തം.

൩൭൧. സത്താനം പകതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലാധികം മഞ്ചപ്പടിപാദം വാ ഉച്ചപാദകം മഞ്ചം വാ ന ധാരയേതി യോജനാ. പകതിയാ അങ്ഗുലം **പകതങ്ഗുലം**. തഞ്ച വഡ്ഢകിഅങ്ഗുലം വേദിതബ്ബം. അട്ഠ ച താനി അങ്ഗുലാനി ച, തേഹി തമധികം യസ്സാതി സമാസോ. മഞ്ചാനം പടിപാദോ, യത്ഥ മഞ്ചപാദേ നിക്ഖിപന്തി. അട്ഠങ്ഗുലതോ ഉച്ചാ പാദാ യസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി.

൩൭൨. മൂഗബ്ബതാദിന്തി മൂഗാനമിവ തുണ്ഹീഭാവസങ്ഖാതം വതം ആദി യസ്സ ഗോവതാദിനോ തിത്ഥിയവതസ്സാതി സമാസോ. ഖുരമേവ ഭണ്ഡം **ഖുരഭണ്ഡം**. പുബ്ബേ ന്ഹാപിതോ **ന്ഹാപിതപുബ്ബകോ,** വിസേസനസ്സ പരനിപാതോ.

൩൭൩. ഹത്ഥകമ്മന്തി ഹത്ഥേന കാതബ്ബം വഡ്ഢകിആദീനം കമ്മം. അനുസ്സരണം ''കപ്പിയത്തം മേ യേന യാചിതം, അമ്ഹേഹി ഇമസ്സ ദാതബ്ബ''ന്തി ഏവം ചിത്തപ്പവത്തിഅനുസാരോ, തസ്സാ യാചനായ അനുസാരോ **തദനുസാരോ,** തതോ ലദ്ധം യം കിഞ്ചി ഗഹേതുന്തി യോജനാ. കമ്മതോ നിഗ്ഗതോ **നിക്കമ്മോ,** വിഘാസാദാദി. തം അയാചിത്വാപി കാരേതുന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആഹരാപേതു**ന്തി അരഞ്ഞതോ ആനേതും. **അപരസന്തക**ന്തി ദാരുതിണപലാലാദികം അപരപരിഗ്ഗഹിതം.

൩൭൪. ഗിഹീനം യത്തകം ദേതി, ഗോപകേ ദേന്തേ ഗഹേതും ലബ്ഭം, സങ്ഘചേതിയസന്തകേ യഥാപരിച്ഛേദം ഗഹേതും ലബ്ഭന്തി യോജനാ. **ദേതീ**തി ഗോപകോ ഭിക്ഖൂനം ദേതി. **ഗഹേതു**ന്തി തത്തകം ഗഹേതും. **സങ്ഘചേതിയസന്തകേ**തി വേതനഗോപകേഹി ദീയമാനേ സങ്ഘസ്സ ചേതിയസ്സ ച സന്തകേ. **യഥാപരിച്ഛേദ**ന്തി യം തേസം സങ്ഘേന അനുഞ്ഞാതം ഹോതി ''ദിവസേ ദിവസേ ഏത്തകം നാമ ഖാദഥാ''തി, തം പരിച്ഛേദം അനതിക്കമ്മ. സങ്ഘികേ ച

ചേതിയസന്തകേ ച കേണിയാ ഗഹേത്വാ ആരക്ഖന്തസ്സേവ ഹി ദാനേ പരിച്ഛേദോ നത്ഥി.

൩൭൪. "കായവാചാഹി ദ്വീഹി ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യാ"തി യേഭുയ്യവസേന വുത്തം, മേഥുനധമ്മേ പരൂപക്കമേ സതി സാദിയന്തസ്സ അകിരിയസമുട്ഠാനഭാവസമ്ഭവതോ. **ഛഹി വാ**തി ആപത്തുപ്പത്തികാരണസങ്ഖാതേഹി ഛഹി സമുട്ഠാനേഹി വാ ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. സബ്ബാപത്തീനഞ്ഹി കായോ വാചാ കായവാചാ കായചിത്തം വാചാചിത്തം കായവാചാചിത്തന്തി ഛ സമുട്ഠാനാനി. തത്ഥ പുരിമാനി തീണി അചിത്തകാനി, പച്ഛിമാനി സചിത്തകാനി.

> തിധാ ഏകസമുട്ഠാനാ, പഞ്ചധാ ദ്വിസമുട്ഠിതാ;
> ദ്വിധാ തിചതുരോ ഠാനാ, ഏകധാ ഛസമുട്ഠിതാ.

തത്ഥ ചതുത്ഥേന പഞ്ചമേന ഛട്ഠേന ച സമുട്ഠാനതോ **ഏകസമുട്ഠാനാ തിധാ**. പഠമചതുത്ഥേഹി ച ദുതിയപഞ്ചമേഹി ച തതിയഛട്ഠേഹി ച ചതുത്ഥഛട്ഠേഹി ച പഞ്ചമഛട്ഠേഹി ച സമുട്ഠാനതോ **ദ്വിസമുട്ഠിതാ പഞ്ചധാ** . പഠമേഹി ച തീഹി പച്ഛിമേഹി ച തീഹി സമുട്ഠാനതോ **തിസമുട്ഠാനാ ദ്വിധാ**. പഠമതതിയചതുത്ഥഛട്ഠേഹി ച ദുതിയതതിയപഞ്ചമഛട്ഠേഹി ച സമുട്ഠാനതോ **ചതുസമുട്ഠാനാ ദ്വിധാ**. ഛഹിപി സമുട്ഠിതോ **ഛസമുട്ഠാനാ ഏകധാ**. അലജ്ജി... പേ॰... സഞ്ഞിതായ ചാതി ഇമേഹി ഛഹി വാ ആപത്തിം ആപജ്ജേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. യോ സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ആപത്തിം പരിഗൂഹതി, അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി, ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജീ പുഗ്ഗലോ. അലജ്ജീ ച അഞ്ഞാണോ ച കുക്കുച്ചപകതോ ച കുക്കുച്ചേന അഭിഭൂതോതി ദ്വന്ദോ. ഭാവേ ത്തപ്പച്ചയോ.

തത്ഥ യോ അകപ്പിയഭാവം ജാനന്തോയേവ മദ്ദിത്വാ വീതിക്കമം കരോതി, അയം **അലജ്ജിതാ ആപജ്ജതി**. മന്ദോ മോമൂഹോ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം അജാനന്തോ അകത്തബ്ബം കരോതി, കത്തബ്ബം വിരാധേതി, അയം **അഞ്ഞാണത്താ ആപജ്ജതി**. കപ്പിയാകപ്പിയം നിസ്സായ കുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ വിനയധരം അപുച്ഛിത്വാ മദ്ദിത്വാ വീതിക്കമതി, അയം **കുക്കുച്ചപകതത്താ ആപജ്ജതി**. സതിയാ പ്ലവോ സമ്മോഹോ **സതിപ്ലവോ,** സഹസേയ്യതിചീവരവിപ്പവാസാദീനി സതിപ്ലവാ ആപജ്ജതി. കപ്പഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച കപ്പാകപ്പിയം, കപ്പാകപ്പിയേ സഞ്ഞാ, സാ അസ്സ അത്ഥീതി കപ്പാ... പേ॰... സഞ്ഞീ, തസ്സ ഭാവോതി താ-പച്ചയോ. യ-ലോപേന പന **"സഞ്ഞിതാ"**തി വുത്തം, കരണത്ഥേ വാ പച്ചത്തവചനം. തേ ച "അകപ്പിയേ"തിആദീനം യഥാക്കമേന യുജ്ജന്തി. തത്ഥ യോ അച്ഛമംസം "സൂകരമംസ"ന്തി ഖാദതി, വികാലേ കാലസഞ്ഞിതായ ഭുഞ്ജതി, അയം **അകപ്പിയേ കപ്പിയസഞ്ഞിതായ ആപജ്ജതി**. യോ പന സൂകരമംസം "അച്ഛമംസ"ന്തി ഖാദതി, കാലേ വികാലസഞ്ഞായ ഭുഞ്ജതി, അയം **കപ്പിയേ അകപ്പിയസഞ്ഞിതായ ആപജ്ജതി**.

൩൭൫. അലജ്ജിഅഞ്ഞാണതായ കായവാചാഹി ആപത്തിം ഛാദയേതി യോജനാ. **ലിങ്ഗേ**തി ലിങ്ഗപരിവത്തനനിമിത്തം. ലിങ്ഗേ സങ്ഘേ ച ഗണേ ച ഏകസ്മിം ചാതി ആപത്തിവുട്ഠിതി ചതുധാ ഹോതീതി സേസോ.

൩൭൭. **പച്ചയദ്വയേ**തി ചീവരേ പിണ്ഡപാതേ ച. **പരികഥോഭാസവിഞ്ഞത്തീ**തി അഭിലാപമത്തമേതം. സഹചരിതസ്സ പന നിമിത്തകമ്മസ്സാപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ പരിയായേന കഥനം **പരികഥാ**. ഉജുകമേവ അവത്വാ യഥാ അധിപ്പായോ വിഭൂതോ ഹോതി, ഏവം ഓഭാസനം **ഓഭാസോ**. പച്ചയേ ഉദ്ദിസ്സ

യഥാ അധിപ്പായോ ഞായതി, എവം വിഞ്ഞാപനം **വിഞ്ഞത്തി**. നിമിത്തകരണം **നിമിത്തകമ്മം. തതിയേ**തി സേനാസനേ. **സേസേ**തി ഗിലാനപച്ചയേ.

൩൦൮. പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അച്ചയേ ദാനം ന രൂഹതീതി സമ്ബന്ധോ. **അച്ചയേ ദാന**ന്തി "മമച്ചയേന മയ്ഹം സന്തകം ഉപജ്ഝായസ്സ ഹോതൂ"തിആദിനാ എവം അത്തനോ അപഗമേ ദാനം. **ത**ന്തി അച്ചയേന ദിന്നം ചീവരാദികം സങ്ഘസ്സേവ ച ഹോതി, ന ഭിക്ഖുനോതി അധിപ്പായോ. **ഗിഹീനം പനാ**തി ഗിഹീനം അച്ചയേ ദാനം പന. ഇദമേത്ഥ ദാനഗ്ഗഹണലക്ഖണം - "ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ"തിആദിനാ സമ്മുഖാ വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമീ"തിആദിനാ പരമ്മുഖാപി ദിന്നംയേവ ഹോതി. "തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ "മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി വദതി, സുദിന്നം സുഗ്ഗഹിതഞ്ച. "തവ സന്തകം കരോഹി, തവ സന്തകം ഹോതു, തവ സന്തകം കാരാപേഹീ"തി വുത്തേ "മമ സന്തകം കരോമി, മമ സന്തകം ഹോതു, മമ സന്തകം കരിസ്സാമീ"തി വദതി. ദുദ്ദിന്നം ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച. സചേ പന "തവ സന്തകം കരോഹീ"തി വുത്തേ "സാധു, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി ഗണ്ഹാതി, സുഗ്ഗഹിതന്തി.

൩൦൯. ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ **ഉപസ്സയേ** ഭിക്ഖുനീനം വിഹാരേ **കാലം കയിരാഥ** യദി കാലങ്കരേയ്യ, **തത്ഥ** തസ്മിം ഉഭിന്നം സന്തകേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ എവ **ദായജ്ജോ** സാമീ ഹോതീതി സേസോ. **സേസേപീ**തി അവസേസേ ഭിക്ഖുനിസിക്ഖമാനസാമണേരിസന്തകേപി. **അയം നയോ**തി യദി തേ ഭിക്ഖൂനം വിഹാരേ കാലം കരേയ്യും, തേസം സന്തകേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ എവ ദായജ്ജോതി അയമേവ നയോതി അത്ഥോ.

൩൧൦. "ഇമം നേത്വാ അസുകസ്സ ദേഹീ"തി **ദിന്നം** യാവ പരസ്സ ഹത്ഥം ന പാപുണാതി, താവ **പുരിമസ്സേവ,** യോ പഹിണതി, തസ്സേവാതി അത്ഥോ. **ദമ്മീ**തി "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമീ"തി **ദിന്നം** പന **പച്ഛിമസ്സേവ,** യസ്സ പഹിണതി, തസ്സേവ സന്തകന്തി അത്ഥോ. **ഇമം വിധിം** "വുത്തനയേന ഇമേ സാമിനോ ഹോന്തീ"തി എതം പകാരം **ഞത്വാ** വിസ്സാസഗ്ഗാഹം വാ ഗണ്ഹേ, മതകചീവരം വാ അധിട്ഠേതി യോജനാ. **വിസ്സാസഗാഹ**ന്തി സാമീസു ജീവന്തേസു വിസ്സാസേന ഗാഹം ഗഹേത്വാ. **മതകചീവരം അധിട്ഠേ**തി തേസു മതേസു അഞ്ഞേ ചേ ഭിക്ഖൂ ന സന്തി, "മയ്ഹം തം പാപുണാതീ"തി മതകചീവരം അധിട്ഠേയ്യ. അഞ്ഞേസം അദത്വാ ദൂരേ ഠപിതമതകപരിക്ഖാരാ പന തത്ഥ തത്ഥ സങ്ഘസ്സേവ ഹോന്തി. ഭിക്ഖുമ്ഹി കാലകതേ സങ്ഘോ സാമീ പത്തചീവരേ, അപിച ഗിലാനുപട്ഠാകാ ബഹൂപകാരാ, സങ്ഘേന തിചീവരഞ്ച പത്തഞ്ച ഗിലാനുപട്ഠാകാനം ദാതബ്ബം. യം തത്ഥ ലഹുഭണ്ഡം ലഹുപരിക്ഖാരം, തം സമ്മുഖീഭൂതേന സങ്ഘേന ഭാജേതബ്ബം. യം തത്ഥ ഗരുഭണ്ഡം ഗരുപരിക്ഖാരം, തം ആഗതാനാഗതസ്സ ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിയം. **ഗിലാനുപട്ഠാകോ** നാമ ഗിഹീ വാ ഹോതു പബ്ബജിതോ വാ, അന്തമസോ മാതുഗാമോപി, സബ്ബേ ഭാഗം ലഭന്തി. ബഹൂ ചേ സബ്ബേ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി, സബ്ബേസം സമഭാഗോ ദാതബ്ബോ. യോ പനേത്ഥ വിസേസേന ഉപട്ഠഹതി, തസ്സ വിസേസോ കാതബ്ബോ.

൩൧൧. "ലോഹഭണ്ഡേ പഹരണിം ഠപേത്വാ സബ്ബം കപ്പതീ"തിആദിനാ യോജേതബ്ബം. **പഹരണി**ന്തി ആവുധം. പാദുകാ ച സങ്കമനീയോ പല്ലങ്കോ ചാതി ദ്വന്ദോ. മത്തികാമയേ കതകം കുമ്ഭകാരികഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബം കപ്പതീതി യോജനീയം, ധനിയസ്സേവ സബ്ബമത്തികാമയകുടി **കുമ്ഭകാരികാ**തി.

പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൨. ദേസനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൭൨. ഇദാനി ദേസനാനിദസ്സനബ്യാസേന ഹേട്ഠാ അവുത്താനി കാനിചി സിക്ഖാപദാനി ഉപദിസിതും **"ചാഗോ"**തിആദിമാഹ. ഭിക്ഖുഭാവസ്സ യോ ചാഗോ, സാ പാരാജികദേസനാതി സമ്ബന്ധോ. ഭവതി അനേനാതി ഭാവോ, സദ്ദപ്പവത്തിനിമിത്തം, ഭിക്ഖുനോ ഭാവോ ഭിക്ഖു-സദ്ദസ്സ പവത്തിനിമിത്തം ഭിക്ഖുകിച്ചം **ഭിക്ഖുഭാവോ,** തസ്സ. ദിസീ ഉച്ചാരണേ, ഉച്ചാരണാ പകാസനാ ദേസനാ. "ഛന്നമതിവസ്സതി, വിവട്ടം നാതിവസ്സതീ"തി (ഉദാ॰ ൪൫) ഹി വുത്തം. ഇധ പന ഭിക്ഖുഭാവപരിച്ചാഗോയേവ പാരാജികായ പകാസനാ നാമ പാരാജികായ ദേസനാ. "യോ"തി വുത്തത്താ "സോ"തി വത്തും യുത്തം, തഥാപി സബ്ബാദീഹി വുത്തസ്സ വാ ലിങ്ഗമാദിയ്യതേ വക്ഖമാനസ്സ വാതി വക്ഖമാനദേസനാപേക്ഖായ **"സോ"**തി വുത്തം. യഥാ യേന പകാരേന "ഛാദേതി ജാനമാപന്ന"ന്തിആദിനാ വുത്തം **യഥാവുത്തം,** തേന. വുത്തമനതിക്കമ്മാതി അബ്യയീഭാവവസേന വാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഇധാപി ഗരുകാപത്തിയാ വുട്ഠാനാനതിക്കമേനേവ പകാസനാ ദേസനാ സിയാതി **"വുട്ഠാനം ഗരുകാപത്തിദേസനാ"**തി വുച്ചതി.

൩൭൩. ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായ **"ഏവ"**ന്തി വുത്തം. **ഏകസ്സാ**തി ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

൩൭൪. **തുമ്ഹമൂലേ**തി തുമ്ഹാകം മൂലേ സമീപേ. **പടിദേസേമീ**തി പകാസേമി. **സംവരേയ്യാസീ**തി സംയമേയ്യാസി, സംവരേ പതിട്ഠേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

൩൭൫. **നിസ്സജ്ജിത്വാനാ**തി ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവം ഞത്വാ "ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവര"ന്തിആദിനാ നിസ്സജ്ജിത്വാ. **തേനാ**തി യസ്സ ചീവരം നിസ്സട്ഠം, തേന. "ഇമം...പേ॰... ദമ്മീ"തി നിസ്സട്ഠചീവരം ദേയ്യന്തി സമ്ബന്ധിതബ്ബം. "ഇമം ചീവരം ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തിആദിനാ യോജേതബ്ബം.

൩൭൬. (ക) **ചീവര**ന്തി തിചീവരാധിട്ഠാനനയേന അധിട്ഠിതേസു സങ്ഘാടിആദീസു യം കിഞ്ചി ചീവരം. **വിപ്പവുത്ഥ**ന്തി വിപ്പയുത്തേന വുത്ഥം.

(ഖ) **അകാലചീവര**ന്തി അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമമാസം ഠപേത്വാ സേസേ ഏകാദസമാസേ, അത്ഥതേ കഥിനേ തഞ്ച മാസം ഹേമന്തികേ ചത്താരോ മാസേ ച ഠപേത്വാ സേസേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്നം, കാലേപി സങ്ഘസ്സ വാ "ഇദം അകാലചീവര"ന്തി ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ "ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ"തി ഉദ്ദിസിത്വാ ദിന്നം. ഇതരം പന കാലചീവരം. **മാസാതിക്കന്ത**ന്തി അകാലചീവരേ ഉപ്പന്നേ ഊനസ്സ പാരിപൂരിയാ സങ്ഘഗണാദിതോ സതിയാ പച്ചാസായ മാസമേകം പരിഹാരോ ലബ്ഭതി, തം മാസം അതിക്കന്തം.

(ഗ) **പുരാണചീവര**ന്തി യം അന്തമസോ ഉസ്സീസകം കത്വാ നിപന്നോ. **ചീവരം** നാമ ഛന്നം അഞ്ഞതരം വികപ്പനൂപഗം. ഏസേവ നയോ സബ്ബേസു വക്ഖമാനചീവരപ്പടിസംയുത്തസിക്ഖാപദേസു.

(ഘ) **അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ**തി അന്തമസോ ഹരീതകീഖണ്ഡേനപി പാരിവത്തകം വിനാ.

(ങ) **ഗഹപതിക**ന്തി ഭിക്ഖൂസു അപബ്ബജിതകം. **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി അച്ഛിന്നചീവരനട്ഠചീവരസമയം വിനാ, അച്ഛിന്നചീവരേഹി പന സാഖാപലാസം അത്തനാ ഭഞ്ജിത്വാപി വാകാദീനി ഗണ്ഹിത്വാപി നിവാസേതും വട്ടതി, പഗേവ

വിഞ്ഞത്തി. ചീവരം വിഞ്ഞാപിതന്തി സമ്ബന്ധോ. കന്തി ആഹ **“അഞ്ഞാതക”**ന്തിആദി.

(ച) **തദുത്തരീ**തി തതോ വുത്തപ്പമാണതോ ഉത്തരി, അച്ഛിന്നചീവരേന ഭിക്ഖുനാ കായേന വാ വാചായ വാ അഭിഹരിത്വാ പവാരിതചീവരതോ തീസു നട്ഠേസു ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ദ്വീസു നട്ഠേസു ഏകം സാദിതബ്ബം. പകതിയാ സന്തരുത്തരേന ചരന്തേന ദ്വീസു നട്ഠേസു ദ്വേയേവ സാദിതബ്ബാനി, ഏകസ്മിം നട്ഠേ ഏകംയേവ സാദിതബ്ബം. യസ്സ ഏകംയേവ ഹോതി, തസ്മിം നട്ഠേ ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി.

(ഛ) **അപ്പവാരിതോ**തി ഗഹപതിനാ വാ ഗഹപതാനിയാ വാ. **വികപ്പ**ന്തി പഠമഅധിപ്പേതതോ മൂലം വഡ്ഢാപേന്തോ സുന്ദരകാമതായ “ആയതം വാ”തിആദിനാ വിസിട്ഠകപ്പം അധികവിധാനം.

(ജ) **അഞ്ഞാതകേ ഗഹപതികേ**തി ബഹൂനം വസേന വുത്തമത്തമേവ പുരിമതോ വിസേസോ.

(ഝ) **ചോദനായാ**തി “അത്ഥോ മേ, ആവുസോ, ചീവരേനാ”തി ചോദനായ. **ഠാനേനാ**തി കായചോദനമാഹ. രാജാദീഹി പേസിതേന ഹി ദൂതേന വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നേ നിക്ഖിത്തേ തിസ്സോ ചോദനാ അനുഞ്ഞാതാ, ചോദനായ ദിഗുണം ഠാനം, തസ്മാ സചേ ചോദേതിയേവ, **ന** തിട്ഠതി, ഛ ചോദനാ ലബ്ഭന്തി. സചേ തിട്ഠതിയേവ, ന ചോദേതി, ദ്വാദസ ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി. സചേ ഉഭയം കരോതി, ഏകായ ചോദനായ ദ്വേ ഠാനാനി ഹാപേതബ്ബാനി.

(ട) സുദ്ധാനി ച താനി കാളകാനി ച ജാതിയാ രജനേന വാ.

(ഠ) **തുല**ന്തി ചതൂഹി തുലാഹി കാരേതുകാമതം സന്ധായ വുത്തം. അത്ഥതോ പന യത്തകേഹി ഏളകലോമേഹി കാതുകാമോ ഹോതി, തേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ കാളകാനം, ഏകോ ഓദാതാനം, ഏകോ ഗോചരിയാനം ഗഹേതബ്ബോ. **തുലാ** നാമ പലസതം. **ഗോചരിയാ** നാമ കപിലവണ്ണാ. ഇദം മേ സന്ഥതം കാരാപിതന്തി യോജനാ.

(ണ) **തിയോജനപരമ**ന്തി ഗഹിതട്ഠാനതോ തീണി യോജനാനി പരമോ അസ്സ അതിക്കമനസ്സാതി ഭാവനപുംസകവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **അതിക്കാമിതാനീ**തി അന്തമസോ സുത്തകേനപി ഭണ്ഡകതഭണ്ഡഹരണം വിനാ അന്തമസോ വാതാബാധപ്പടികാരത്ഥം കണ്ണച്ഛിദ്ദേ പക്ഖിത്താനി അതിക്കാമിതാനി.

ന.വ്വ൩-ൻ. **നിസ്സജ്ജിത്വാനാ**തി വുത്തനയേന വത്ഥൂനി നിസ്സജ്ജിത്വാ. **അഥാ**തി ദേസിതാനന്തരം. “ഇമം ജാനാഹീ”തി ഗിഹിം വദേതി യോജനാ. **സോ**തി ആരാമികാദികോ ഗിഹീ. “ഇമിനാ കിം ആഹരാമീ”തി വദേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **വദേയ്യാ**തി യദി വദതി. **ഇമന്തി അവത്വാ**തി “ഇമം ആഹരാ”തി അവത്വാ ഭിക്ഖൂനം കപ്പിയം തേലാദിന്തി വദേതി സമ്ബന്ധോ. **ആദി**ന്തി സന്ധിവസേന നിഗ്ഗഹീതം. തേന പരിവത്തേത്വാന സോ യം കപ്പിയം ആഹരതീതി യോജനാ. **തേനാ**തി നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ . **ദ്വേപേതേ ഠപേത്വാ**തി ഏതേ രൂപിയപ്പടിഗ്ഗാഹകരൂപിയസംവോഹാരകേ ദ്വേ ഠപേത്വാ സേസേഹി പരിഭുഞ്ജിതും ലബ്ഭന്തി സമ്ബന്ധോ. **പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി തം ഭുഞ്ജിതും. **തതോ**തി പരിവത്തിതകപ്പിയതോ. **അഞ്ഞേനാ**തി അന്തമസോ ആരാമികേനാപി. **തേസ**ന്തി വുത്താനം ദ്വിന്നം.

൩൯൦. അന്തമസോ തന്നിബ്ബത്താ രുക്ഖച്ഛായാപീതി സമ്ബന്ധോ. **തന്നിബ്ബത്താ**തി നിസ്സട്ഠവത്ഥുനാ കിണിത്വാ ഗഹിതആരാമേ രുക്ഖച്ഛായാ തന്നിബ്ബത്താ ഹോതീതി തതോ നിബ്ബത്താതി സമാസോ. **ആദിതോ സന്ഥതത്തയ**ന്തി ആദിമ്ഹി കോസിയസുദ്ധകാളകദ്വേഭാഗസന്ഥതത്തയം.

൩൯൧. **ഏവം ചേ നോ ലഭേഥാ**തി ഏവം പരിവത്തേത്വാ കപ്പിയകാരകോ നോ ചേ ലഭേയ്യ, **സോ** ഗിഹീ "ഇമം ഛഡ്ഡേഹീ"തി **സംസിയോ** വത്തബ്ബോ, ഏവം രൂപിയഛഡ്ഡകോ ഗിഹീ നോ ചേ ലഭേയ്യ, സമ്മതോ ഭിക്ഖു ഛഡ്ഡേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **സമ്മതോ**തി "യോ ഛന്ദാഗതിം ന ഗച്ഛേയ്യാ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൮൪) വുത്തപഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതോ രൂപിയഛഡ്ഡകസമ്മുതിയാ സമ്മതോ ഭിക്ഖു.

൩൯൨. **ഏതാനീ**തി പടിഗ്ഗഹിതരൂപിയാനി. **ദുതിയം പത്ത**ന്തി ഊനപഞ്ചബന്ധനേ സതി വിഞ്ഞാപിതപത്തം സങ്ഘേ വത്തും ലബ്ഭരേതി പദസമ്ബന്ധോ. **വത്തു**ന്തി "അഹം ഭന്തേ രൂപിയം പടിഗ്ഗഹേസി"ന്തിആദിനാ വത്തും. സേസാനി അവസേസനിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂനി സങ്ഘേ ഏകസ്മിം ഗണേ ച വത്തും ലബ്ഭരേതി യോജനാ. **ഭാസന്തരേനപി വത്തും ലബ്ഭ**ന്തി ന കേവലം പാളിഭാസായമേവ, സീഹളാദിഭാസായപി നിസ്സജ്ജിതും ലബ്ഭതീതി അത്ഥോ.

൩൯൩. (ക) **നാനപ്പകാര**ന്തി ചീവരാദീനം കപ്പിയഭണ്ഡാനം വസേന അനേകവിധം. കയോ ഗഹണം, വിക്കയോ ദാനം. കയോ ച വിക്കയോ ച **കയവിക്കയം**.

(ഗ) **ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാ**തി ഊനാനി പഞ്ച ബന്ധനാനി യസ്സ, തേന, ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ കരണവചനം. യഥാകഥഞ്ചി പന പഞ്ചബന്ധനോ പത്തോ, പഞ്ചബന്ധനോകാസോ വാ, സോ അപത്തോ, അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതി.

൩൯൪. **സമ്മന്നിത്വാനാ**തി പദഭാജനീയേ വുത്തഞത്തിദുതിയകമ്മേന സമ്മന്നിത്വാ. **സങ്ഘസ്സ പത്തന്ത**ന്തി **അന്ത**-സദ്ദേന പത്താനം അന്തേ ഭവോ ലാമകോ പത്തോയേവ ഗഹിതോ, നിസ്സട്ഠപത്തസ്സ വിജ്ജമാനഗുണം വത്വാ ഥേരം, ഥേരസ്സ പത്തം ദുതിയത്ഥേരം ഗാഹാപേത്വാ ഏതേനേവ ഉപായേന യാവസങ്ഘനവകം ഗാഹാപേത്വാ യോ തത്ഥ സന്നിപതിതസങ്ഘസ്സ പത്തേസു പരിയന്തോ പത്തോ, തം പത്തന്തി. **തസ്സാ**തി കതനിസ്സജ്ജനസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **ദാപയേ**തി സമ്മതേന പത്തഗാഹാപകേന ദാപേയ്യ.

൩൯൫. (ക) **ഭേസജ്ജ**ന്തി ഭേസജ്ജകിച്ചം കരോതു വാ, മാ വാ, ഏവം ലദ്ധവോഹാരം സപ്പിആദികം സത്താഹകാലികം.

(ഖ) ഗിമ്ഹാനസ്സ പച്ഛിമമാസേ പുരിമോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനകരണാനം ഖേത്തം, പച്ഛിമദ്ധമാസോ പരിയേസനകരണനിവാസനാനം ഖേത്തം, വസ്സികമാസാ ചത്താരോപി അധിട്ഠാനേന സഹ ചതുന്നമ്പി ഖേത്തം, ഇമേയേവ പഞ്ചമാസാ കുച്ഛിസമയോ, ഇതരസത്തമാസാ പിട്ഠിസമയോ. പിട്ഠിസമയേ പരിയേസന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, കുച്ഛിസമയേ ച അതിരേകദ്ധമാസേ കത്വാ പരിദഹതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. തേന വുത്തം **"അതിരേകമാസേ സേസേ"**തി.

(ഗ) **സാമം ദത്വാ**തി വേയ്യാവച്ചാദീനി പച്ചാസീസമാനോ സയമേവ ദത്വാ. **അച്ഛിന്ന**ന്തി തം അകരോന്തം ദിസ്വാ സകസഞ്ഞായ അച്ഛിന്നം. ഭിക്ഖുനോപി ചീവരം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം, അനുപസമ്പന്നസ്സ ച യം കിഞ്ചി

പരിക്ഖാരം അച്ഛിന്ദതോ ദുക്കടം. പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നം സകസഞ്ഞം വിനാ അച്ഛിന്ദന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ.

(ങ) **വികപ്പന്തി** ''ആയതഞ്ച കരോഹി വിത്ഥതഞ്ചാ''തിആദികം അധികവിധാനം.

(ച) **അച്ചേകചീവരന്തി** ഗമികഗിലാനഗബ്ഭിനിഅഭിനവുപ്പന്നസദ്ധാനം അഞ്ഞതരേന പവാരണമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ പട്ഠായ ''വസ്സാവാസികം ദസ്സാമീ''തി ദിന്നം അച്ചായികചീവരം. അച്ചേകചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികാ പഞ്ച മാസാ ചീവരകാലസമയോ, തം അതിക്കാമേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. തേന വുത്തം **''ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമിത''**ന്തി. കാലോ ച സോ സമയോ ച ചീവരസ്സ കാലസമയോ, തം.

(ഛ) സപ്പടിഭയേ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ വിഹരന്തേന ഭിക്ഖുനാ തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ മഹാപവാരണായ പവാരിതതാ, കത്തികമാസതാ, പഞ്ചധനുസതികപച്ഛിമപ്പമാണയുത്തസേനാസനതാ, സാസങ്കസപ്പടിഭയതാതി ഏവം വുത്തചതുരങ്ഗസമ്പത്തിയാഅന്തരഘരേ നിക്ഖിപിത്വാ സതി പച്ചയേ ഛാരത്തപരമം തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബം. തതോ ചേ ഉത്തരി വിപ്പവസേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. തേന വുത്തം **''അതിരേകഛാരത്ത''**ന്തിആദി.

(ജ) **ജാനന്തി** ജാനന്തോ.

൩൯൨. ആദിമ്ഹി വിയാതി പഠമനിസ്സഗ്ഗിയേ വിയ.

൩൯൩. (ഖ) അന്തരഘരം പവിട്ഠായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ ഖാദനീയാദിപ്പടിഗ്ഗഹണേ ച ഭിക്ഖൂസു കുലേസു ഭുഞ്ജന്തേസു ''ഇധ പൂവം, സൂപം ദേഥാ''തിആദിനാ നയേന വോസാസമാനായ ഭിക്ഖുനിയാ അനപസാദനേന ച സേഖസമ്മതേസു കുലേസു പുബ്ബേ അനിമന്തിതസ്സ ഖാദനീയാദീനം പടിഗ്ഗഹണേ ച സപ്പടിഭയേ ആരഞ്ഞകസേനാസനേ വിഹരന്തസ്സ പുബ്ബേ അപ്പടിസംവിദിതഖാദനീയാദിപ്പടിഗ്ഗഹണേ ച പാടിദേസനീയം നാമ ആപത്തിനികായോ വുത്തോ. തേന വുത്തം **''ഗാരയ്ഹ''**ന്തിആദി.

൩൯൪. ''അദേസനാഗാമിനിയ''ന്തിആദി ''ന ദേസയേ''തി ഏത്ഥ കമ്മം. പാരാജികാ സങ്ഘാദിസേസാ ച **അദേസനാഗാമിനിയോ** നാമ. ന ആപത്തി **അനാപത്തി,** തം. കതദേസനം **ദേസിതം**. നാനാസംവാസനിസ്സീമട്ഠിതാനം ന ദേസയേതി സമ്ബന്ധോ. ഏവം ചതുപഞ്ചഹി ന ദേസയേ, മനസാ ന ദേസയേ, അപകതത്താനം ന ദേസയേ, നാനാ ''ഏകാ''തി ന ദേസയേതി. **മനസാ**തി കേവലം ചിത്തേനേവ. **നാനാ**തി സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ''ഏകാ''തി വത്വാ. ഏകം പന ആപത്തിം ''സമ്ബഹുലാ''തി ദേസേതും വട്ടതീതി.

ദേസനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൯. ഛന്ദദാനനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൯൫. കമ്മപ്പത്തേതി ഉപോസഥാദിനോ കമ്മസ്സ പത്തേ യുത്തേ അനുരൂപേ. **സങ്ഘേ സമാഗതേ**തി ചതുവഗ്ഗാദികേ സങ്ഘേ ഏകത്ഥ സന്നിപതിതേ. ഏത്ഥ ച ഛന്ദഹാരകേനാപി സദ്ധിം ചതുവഗ്ഗാദികോ വേദിതബ്ബോ.

൪൦൦. ഛന്ദദാനാദിവിധിം ദസ്സേതും **“ഏക”**ന്തിആദിമാഹ. **ഉപാഗമ്മാ**തി സന്തിം ആപത്തിം പകാസേത്വാ തതോ പച്ഛാ ഉപഗന്ത്വാ. **ഛന്ദം ദദേ**തി വക്ഖമാനേസു തീസു ഏകേനപി ബഹി ഉപോസഥം കത്വാ ആഗതോ ഛന്ദം ദദേയ്യ, കേനചി കരണീയേന സന്നിപാതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കായസാമഗ്ഗിം അദേന്തോ പന പാരിസുദ്ധിം ദേന്തോ ഛന്ദം ദദേയ്യ.

൪൦൨. ഉഭിന്നം ദാനേ കിംപയോജനന്തി ആഹ **“പാരിസുദ്ധീ”**തിആദി. പാരിസുദ്ധിപ്പദാനേന സങ്ഘസ്സ അത്തനോ ചാപി ഉപോസഥം സമ്പാദേതീതി സമ്ബന്ധോ. പരിസുദ്ധി ഏവ പാരിസുദ്ധി, തസ്സ പദാനം, തേന. നനു ച പാരിസുദ്ധിതാപദാനമത്തമേവ ഉപോസഥകമ്മം നാമാതി പാരിസുദ്ധിപ്പദാനം അത്തനോ ഉപോസഥം സമ്പാദേതു, കഥം സങ്ഘസ്സാതി? വുച്ചതേ - പാരിസുദ്ധിദാനസ്സ ധമ്മകമ്മതാസമ്പാദനേന സങ്ഘസ്സാപി ഉപോസഥം സമ്പാദേതീതി.

ഏത്ഥ പന ചതൂസു ഏകസ്സ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആഹരിത്വാ തയോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, തീസു വാ ഏകസ്സ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആഹരിത്വാ ദ്വേ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, **അധമ്മേന വഗ്ഗം** ഉപോസഥകമ്മം. ചത്താരോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, തയോ വാ ദ്വേ വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, **അധമ്മേന സമഗ്ഗം**. ചതൂസു ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ തയോ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, തീസു വാ ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ ദ്വേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, **ധമ്മേന വഗ്ഗം**. സചേ പന ചത്താരോ സന്നിപതിത്വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, തയോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം, ദ്വേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, **ധമ്മേന സമഗ്ഗം**. പവാരണകമ്മേസുപി പഞ്ചസു ഏകസ്സ പവാരണം ആഹരിത്വാ ചത്താരോ ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേന്തി, ചതൂസു തീസു വാ ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ തയോ ദ്വേ വാ സങ്ഘഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേന്തി, അധമ്മേന വഗ്ഗം പവാരണകമ്മന്തിആദി വുത്തനയമേവ. **സേസകമ്മം വിബാധതീ**തി അവസേസസങ്ഘകിച്ചം വിബാധേതി അലദ്ധാധിപ്പായത്താതി അധിപ്പായോ.

൪൦൩. **ദ്വയ**ന്തി ഉപോസഥകരണഞ്ചേവ അവസേസകിച്ചഞ്ച. അത്തനോ ന സാധേതീതി സമ്ബന്ധനീയം.

൪൦൪. **ഹരേയ്യാ**തി പുബ്ബേ വുത്തം സുദ്ധികഛന്ദം വാ ഇമം വാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ഹരേയ്യ. **പരമ്പരാ ന ഹാരയേ**തി പരമ്പരാ ന ആഹരേയ്യ. കസ്മാതി ആഹ **“പരമ്പരാഹടാ”**തിആദി. **തേനാ**തി പഠമതോ ഗഹിതഛന്ദപാരിസുദ്ധികേന. **പരമ്പരാഹടാ**തി യഥാ ബിളാലസങ്ഖലികായ പഠമം വലയം ദുതിയം പാപുണാതി, തതിയം ന പാപുണാതി, ഏവം ദുതിയസ്സ ആഗച്ഛതി, തതിയസ്സ ന ആഗച്ഛതി. “പരിമ്പരാഹടാ ഛന്ദ-പാരിസുദ്ധി ന ഗച്ഛതീ”തി വാ പാഠോ.

൪൦൫. **സബ്ബൂപചാര**ന്തി “ഏകംസം ചീവരം കത്വാ” തിആദി സബ്ബം ഉപചാരം.

൪൦൬. സോ ആഗതോ ആരോചേത്വാ സങ്ഘം പവാരേയ്യാതി യോജനാ. **അഥാ**തി അനന്തരത്ഥേ. **ആഗതോ**തി പവാരണം ഗഹേത്വാ ആഗതോ ഭിക്ഖു. **ആരോചേത്വാ**തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചേത്വാ. **ഏവ**ന്തി വക്ഖമാനക്കമേന.

൪൦൭-൮. ഗഹേത്വാ ഹാരകോതി സമ്ബന്ധോ. **നാഹടാ**തി ആഹടാവ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. ഹാരകോ സങ്ഘം പത്വാ തഥാ ഹേയ്യ, ആഹടാ ഹോതീതി യോജനാ. തഥാ **ഹേയ്യാ**തി വിബ്ഭന്താദികോ ഭവേയ്യ.

ർ൦൯. സങ്ഘം പത്തോ പമത്തോ വാ സുത്തോ വാ നാരോചയേയ്യ അനാപത്തി ചാതി സമ്ബന്ധോ. ച-സദ്ദോ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഹരണം സമ്പിണ്ഡേതീതി.

ഛന്ദദാനനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ർർ. ഉപോസഥനിദ്ദേസവണ്ണനാ

ർ൧൦. ദുവേ ഉപോസഥാതി സുലഭപ്പവത്തിവസേന വുത്തം. തയോ പന ദിവസവസേനേവ ഉപോസഥാ ചാതുദ്ദസികോ പന്നരസികോ സാമഗ്ഗികോതി. തത്ഥ ഹേമന്തഗിമ്ഹവസ്സാനാനം തിണ്ണം ഉതൂനം തതിയസത്തമപക്ഖേസു ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ **ചാതുദ്ദസികാ,** സേസാ **പന്നരസികാ**തി ഏവം ഏകസംവച്ഛരേ ചതുവീസതിഉപോസഥാ. ഇദം താവ ലോകസ്സ പകതിചാരിത്തം. ''ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം അനുവത്തിതബ്ബ''ന്തിആദിവചനതോ (മഹാവ॰ ൧൭൮) പന തഥാരൂപപച്ചയേ സതി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി.

ർ൧൧. സുത്തുദ്ദേസോ സങ്ഘസ്സേവാതി യോജനാ. അധിട്ഠാനഞ്ച തം ഉപോസഥോ ചാതി കമ്മധാരയോ. **സേസാന**ന്തി ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാ. ''ദുവേ''തിആദിനാ ച ചാതുദ്ദസോ പന്നരസോ സാമഗ്ഗീതി ദിവസവസേന, സുത്തുദ്ദേസോ അധിട്ഠാനം പാരിസുദ്ധീതി കരണപ്പകാരേന, സങ്ഘുപോസഥോ ഗണുപോസഥോ പുഗ്ഗലുപോസഥോതി പുഗ്ഗലവസേന ചാതി നവ ഉപോസഥാ ദീപിതാ ഹോന്തി.

ർ൧൨. പുബ്ബകിച്ചേതി -

''ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ''തി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮) -

ഏവം അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തേ പുബ്ബകരണാനന്തരം കത്തബ്ബേ പുബ്ബകിച്ചേ.

പുബ്ബകരണേതി -

''സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതീ''തി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮) -

ഏവം അട്ഠകഥാചരിയേഹേവ വുത്തേ സബ്ബപഠമം കത്തബ്ബേ പുബ്ബകരണേ. **പത്തകല്ലേ**തി ഉപോസഥാദീനം ചതുന്നം അങ്ഗാനം സമ്ഭവേന പത്തോ കാലോ ഇമസ്സാതി പത്തകാലം, പത്തകാലമേവ പത്തകല്ലം. കിം തം? ഉപോസഥാദികമ്മം. തം പന ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സങ്ഗഹിതം. യഥാഹു അട്ഠകഥാചരിയാ -

''ഉപോസഥോ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ,
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി,
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതീ''തി. (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൬൮);

സമാനിതേതി സമ്മാ ആനീതേ പവത്തിതേതി അത്ഥോ. **സോ**തി സുത്തുദ്ദേസോ. **പഞ്ചധാ**തി നിദാനുദ്ദേസോ പാരാജികുദ്ദേസോ സങ്ഘാദിസേസുദ്ദേസോ അനിയതുദ്ദേസോ വിത്ഥാരുദ്ദേസോതി ഏവം പഞ്ചധാ.

൪൧൩. **വിനാന്തരായ**ന്തി രാജന്തരായോ ചോരന്തരായോ അഗ്യന്തരായോ ഉദകന്തരായോ മനുസ്സന്തരായോ അമനുസ്സന്തരായോ വാളന്തരായോ സരീസപന്തരായോ ജീവിതന്തരായോ ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോതി (മഹാവ॰ ൧൫൦) വുത്തേസു ദസസു യം കിഞ്ചി അന്തരായം വിനാ. **സങ്ഖേപേനാ**തി വിനാ വിത്ഥാരം. ‘‘ഏത്ഥ ദ്വീസു തീസു വാ ഉദ്ദേസേസു വിസദേസു ഥേരോവ ഇസ്സരോ’’തി വുത്തത്താ അവത്തന്തേപി വട്ടതീതി യോജനാ. **ഏത്ഥാ**തി പഞ്ചസു ഉദ്ദേസേസു. **അവത്തന്തേ**തി ഥേരസ്സ വിത്ഥാരേന അവത്തമാനേ അപ്പഗുണേ. **വട്ടതീ**തി സംഖിത്തേന ഉദ്ദിസിതുമ്പി വട്ടതി. ഇമിനാവ യസ്സ കസ്സചി ഉദ്ദേസകസ്സ അവത്തന്തേപി വട്ടതീതി വിഞ്ഞായതി. ദ്വീസു വത്തമാനേസു ഇസ്സരത്തേ അധികേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം **‘‘തീസൂ’’**തി വുത്തം. **‘‘ഥേരോവ ഇസ്സരോ’’**തിആദിനാ ഇദം പരിദീപേതി - ദ്വേ അഖണ്ഡാ സുവിസദാ വാചുഗ്ഗതാ, ഥേരാധേയ്യം പാതിമോക്ഖം, സചേ പന ഏത്തകമ്പി വിസദം കാതും ന സക്കോതി, ബ്യത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയത്തം ഹോതി, തസ്മാ സയം ഉദ്ദിസിതബ്ബം, അഞ്ഞോ വാ അജ്ഝേസിതബ്ബോതി.

൪൧൪. ഉദ്ദിസന്തേ സമാ വാ അഥ ഥോകികാ വാ യദി ആഗച്ഛേയ്യുന്തി സമ്ബന്ധനീയം. **ഉദ്ദിസന്തേ** ആവാസികേഹി പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ. **സമാ വാ ഥോകികാ വാ**തി ആവാസികേഹി സമാ വാ ഥോകികാ വാ ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ. **അവസേസകം സോതബ്ബ**ന്തി ഇമിനാ ഏത്താവതാപി ഉപോസഥോ കതോയേവ നാമാതി ദീപേതി.

൪൧൫. **ഉദ്ദിട്ഠമത്തേ**തി ഉദ്ദിട്ഠംയേവ ഉദ്ദിട്ഠമത്തം. **മത്ത**-സദ്ദോ അവധാരണേ. സകലായ ഏകച്ചായ വാ ഉട്ഠിതായ സമാ വാ ഥോകികാ വാ യദി ആഗച്ഛേയ്യുന്തി യോജനാ. **സകലായാ**തി സബ്ബായ പരിസായ. **ഏസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിം കരേയ്യു**ന്തി ഏസം ആവാസികാനം സമീപേ തേ ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യുന്തി അത്ഥോ. അഥ ബഹുകാ ചേ, സബ്ബവികപ്പേസു പുബ്ബകിച്ചം കത്വാതി യോജനീയം. വികപ്പീയന്തി പരികപ്പീയന്തീതി വികപ്പാ, അവസേസസവനപാരിസുദ്ധിഉപോസഥവിധാനാ സബ്ബേ ച തേ വികപ്പാ ചേതി **സബ്ബവികപ്പാ**. തേസു. **പുനുദ്ദിസേ**തി പുന പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യ.

൪൧൬. **ഇതരാന**ന്തി ആഗന്തുകാനം. **ഇതരോ**തി ചാതുദ്ദസോ. ഏത്ഥ പന യേസം പന്നരസോ, തേ അതീതം ഉപോസഥം ചാതുദ്ദസികം അകംസൂതി വേദിതബ്ബോ. അയമേത്ഥാധിപ്പായോ - താദിസേ പച്ചയേ സതി ചാതുദ്ദസികസ്സ കതത്താ തേസം യഥാവുത്തതതിയസത്തമപക്ഖസങ്ഖാതചാതുദ്ദസികേ സമ്പത്തേ തേരസീചാതുദ്ദസീകത്തബ്ബത്താ അനുപോസഥത്താ പന തത്ഥ ഉപോസഥോ ന കതോതി ചാതുദ്ദസോയേവ പന്നരസോ ജാതോ. **സമാനേതരേ**തി സമാ ഊനാ ഇതരേതി പദച്ഛേദോ. **ഇതരേ**തി ആഗന്തുകാ. **പുരിമാനം അനുവത്തന്തൂ**തി ആവാസികേഹി ‘‘അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ’’തി പുബ്ബകിച്ചേ കയിരമാനേ പുരിമാനം ആവാസികാനം അനുവത്തന്തൂതി അത്ഥോ. **സചേധികാ**തി യദി ആഗന്തുകാ ബഹുകാ ഹോന്തി. **പുരിമാ**തി ആവാസികാ. **തേസം അനുവത്തന്തൂ**തി തേസം ആഗന്തുകാനം ‘‘അജ്ജുപോസഥോ ചാതുദ്ദസോ’’തി പുബ്ബകിച്ചേ കയിരമാനേ അനുവത്തന്തു. **സേസേപീ**തി ആഗന്തുകാനം പന്നരസവാരേപി. **അയം നയോ**തി ‘‘ആഗന്തുകാനം പന്നരസോ ഇതരാനം സചേതരോ’’തിആദികോ അയമേവ നയോ. ഏത്ഥ പന യേസം പന്നരസോ, തേ തിരോരട്ഠതോ വാ ആഗതാ അതീതം വാ ഉപോസഥം ചാതുദ്ദസികം അകംസൂതി വേദിതബ്ബോ.

൪൧൭. അതീതുപോസഥസ്സ ചാതുദ്ദസിയം കതത്താ ചാതുദ്ദസിയം പന്നരസുപോസഥോ കതോതി പന്നരസീ ആവാസികാനം പാടിപദോ ജാതോതി

ആഹ **"ആവാസികാനം പാടിപദോ"**തി. **ഇതരാന**ന്തി ആഗന്തുകാനം. **ഉപോസഥോ**തി പന്നരസോ ഉപോസഥോ. **സമഥോകാന**ന്തി അത്തനാ സമാനം വാ ഥോകാനം വാ ആഗന്തുകാനം. **മൂലട്ഠാ**തി ആവാസികാ. **കാമതോ ദേന്തൂ**തി അത്തനോ ഇച്ഛായ ദേന്തു.

ൎ൧വ്വ. നോ ചേ ദേന്തീതി യദി ആവാസികാ കായസാമഗ്ഗിം ന ദേന്തി, തേസം പന ആവാസികാനം ഹിയ്യോ ഉപോസഥസ്സ കതത്താ അജ്ജ ഉപോസഥകരണം നത്ഥി. ബഹൂസു അനിച്ഛായ കായസാമഗ്ഗിം ദദേയ്യാതി യോജനാ. **ബഹൂസൂ**തി ആഗന്തുകേസു ബഹുകേസു. **ബഹി വാ വജേ**തി ആവാസികഭിക്ഖുപരിസാ നിസ്സീമം വാ വജേയ്യാതി അത്ഥോ.

ൎ൧൯. സാവേയ്യ സുത്തന്തി പാതിമോക്ഖസങ്ഖാതം സുത്തം വായമിത്വാ സാവേയ്യ.

ൎ൨൦. സമ്മജ്ജിതും ...പേ... ഉദകാസനം പഞ്ഞപേതുഞ്ച മഹാഥേരേന പേസിതോ കല്ലോ ന കരേയ്യ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **കല്ലോ**തി അഗിലാനോ. **ദുക്കട**ന്തി ദുക്കടം അതിദിസതി. ആസനേസു അസതി അന്തമസോ സാഖാഭങ്ഗമ്പി കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പഞ്ഞപേതബ്ബം. തേലേ അസതി കപല്ലേ അഗ്ഗിപി ജാലേതബ്ബോ.

ൎ൨൧-൨. പട്ഠപേത്വാ ദകാസനന്തി പരിഭോജനീയപാനീയോദകഞ്ച ആസനഞ്ച സന്നിഹിതം കത്വാ. **ഗണഞത്തി**ന്തി ഇദാനി വക്ഖമാനം ഗണേന ഠപേതബ്ബം ഞത്തിം. **തേ**തി അഞ്ഞേ ദുവേ ഭിക്ഖൂ. **സമത്തപുബ്ബാരമ്ഭേനാ**തി സമത്തോ നിട്ഠിതോ പുബ്ബേസു ഉത്തരാസങ്ഗഏകംസകരണാദീസു ആരമ്ഭോ യസ്സാതി തിപദബഹുബ്ബീഹി. നവേന തേ ഏവമീരിയാതി സമ്ബന്ധോ. **തേ**തി ഇതരേ ദ്വേ.

ൎ൨൪. കത്തബ്ബം കത്വാ പുബ്ബകിച്ചാദികം സമ്പാദേത്വാ നവോ ഏവം ഈരിയോതി യോജനാ.

ൎ൨൬. യത്ഥാതി യസ്മിം വിഹാരേ ഏകേകസ്സ പാരിസുദ്ധിം ഹരിത്വാനാതി സമ്ബന്ധോ. **ഏകേകസ്സാ**തി ഏത്ഥ വിച്ഛായം ദ്വിത്തം. കിരിയായ ഗുണേന ദബ്ബേന വാ ഭിന്നേ അത്ഥേ ബ്യാപിതും ഇച്ഛാ വിച്ഛാ. ഏത്ഥ പന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഹരണസങ്ഖാതായ കിരിയായ ചതൂസു ച തീസു ച ദ്വീസു ച ഭിന്നമേകേകം ബ്യാപിതും സമ്ബന്ധിതും ഇച്ഛാതി വിച്ഛാ. **ഇതരീതരേ**തി ഏത്ഥാപി കരണകിരിയാവസേന വേദിതബ്ബം. തയോ ദ്വേ ഏകോ വാ തം തം സങ്ഘുപോസഥം ഗണുപോസഥം പുഗ്ഗലുപോസഥം വാതി വുത്തം ഹോതി. അയമേത്ഥാധിപ്പായോ - ചതൂസു ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ തയോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, തീസു വാ ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ ദ്വേ സങ്ഘുപോസഥം കരോന്തി, **അധമ്മേന വഗ്ഗം** ഉപോസഥകമ്മം. അഥ പന ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ തയോ സങ്ഘുപോസഥം കരോന്തി, ഏകസ്സ ആഹരിത്വാ ദ്വേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, **അധമ്മേന വഗ്ഗം** നാമ ഹോതി. യദി പന ചത്താരോപി സന്നിപതിത്വാ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരോന്തി, തയോ വാ ദ്വേ വാ സങ്ഘുപോസഥം കരോന്തി, **അധമ്മേന സമഗ്ഗം** നാമ ഹോതീതി. തബ്ബിപരിയായേന **ധമ്മേന സമഗ്ഗം** വേദിതബ്ബം.

ൎ൨൭. വഗ്ഗേ സമഗ്ഗേ വാ "വഗ്ഗോ"തി സഞ്ഞിനോ വിമതിസ്സ വാ കരോതോ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ. **വഗ്ഗേ**തി വഗ്ഗസങ്ഘേ. **വിമതിസ്സാ**തി "വഗ്ഗോ നു ഖോ, സമഗ്ഗോ"തി ഏവം വേമതികസ്സ. ഇമിനാവ കുക്കുച്ചപകതവാരോപി ഉപലക്ഖിതോ. **കരോതോ**തി ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ. ഭേദാധിപ്പായേന കരോതോതി

യോജനാ. എത്ഥ പന പാപസ്സ ബലവതായ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. **സഞ്ജാനാതി** സഞ്ഞാസീസേന ചിത്തം വുത്തം, ചിത്തവതോതി അത്ഥോ.

൪൨൯-൩൦. **"ഉക്ഖിത്തസ്സാ"**തിആദിനാ വജ്ജനീയപുഗ്ഗലേ ദസ്സേതി. **ഉക്ഖിത്തസ്സാ**തി കത്തുഅത്ഥേ സാമിവചനം. നിസിന്നസദ്ദസ്സ കമ്മസാധനത്താ ഉക്ഖിത്താദീഹി കത്തൂഹി ഭവിതബ്ബന്തി. **"സേസാന"**ന്തി വിസേസനസ്സ ഭിക്ഖൂനം ബ്യഭിചാരേന സാത്ഥകതാ. **അഭബ്ബസ്സ** പണ്ഡകാദിഏകാദസവിധസ്സ അഭബ്ബസ്സ. നിസിന്നപരിസായഞ്ച പാതിമോക്ഖം ന ഉദ്ദിസേതി സമ്ബന്ധോ. സഭാഗാപത്തികോ തഥാ ന ഉദ്ദിസേതി യോജേതബ്ബം. വികാലഭോജനാദിവത്ഥുതോ സമാനോ ഭാഗോ കോട്ഠാസോ ഏതിസ്സാതി സഭാഗാ, സാ ആപത്തി അസ്സാതി ബഹുബ്ബീഹി.

ഛന്ദേന പരിവുത്ഥേനാതി എത്ഥ ചതുബ്ബിധം പാരിവാസിയം പരിസപാരിവാസിയം രത്തിപാരിവാസിയം ഛന്ദപാരിവാസിയം അജ്ഝാസയപാരിവാസിയന്തി. തത്ഥ ഭിക്ഖൂ കേനചിദേവ കരണീയേന സന്നിപതിതാ ഹോന്തി, അഥ മേഘുട്ഠാനാദിനാ കേനചിദേവ കരണീയേന അനോകാസോ, അഥ "അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാമാ"തി ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജിത്വാവ ഉട്ഠഹന്തി, ഇദം **പരിസപാരിവാസിയം** നാമ കിഞ്ചാപി പരിസപാരിവാസിയം, ഛന്ദസ്സ പന അവിസ്സട്ഠത്താ കമ്മം കാതും വട്ടതി.

"യാവ പന സബ്ബേ സന്നിപതന്തി, താവ ധമ്മം സുണിസ്സാമാ"തി ഏകം അജ്ഝേസന്തി, തസ്മിം ധമ്മകഥം കഥേന്തേയേവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, സചേ ചാതുദ്ദസികം കാതും നിസിന്നാ, പന്നരസോതി കാതും വട്ടതി, സചേ പന്നരസികം കാതും നിസിന്നാ, പാടിപദേ അനുപോസഥേ ഉപോസഥം കാതും ന വട്ടതി, അഞ്ഞം പന സങ്ഘകിച്ചം കാതും വട്ടതി, ഇദം **രത്തിപാരിവാസിയം** നാമ.

ഏവം പന നിസിന്നേ കോചി നക്ഖത്തപാഠകോ ഭിക്ഖു "അജ്ജ നക്ഖത്തം ദാരുണം, ഇമം കമ്മം മാ കരോഥാ"തി വദതി, തേ തസ്സ വചനേന ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാ തത്ഥേവ നിസിന്നാ ഹോന്തി, അഥഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ "നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തം, അത്ഥോ ബാലം ഉപച്ചഗാ"തി (ജാ० ൧.൧.൪൯) വത്വാ "കിം നക്ഖത്തേന, കരോഥാ"തി വദതി, ഇദം **ഛന്ദപാരിവാസിയഞ്ചേവ അജ്ഝാസയപാരിവാസിയഞ്ച**. ഏകസ്മിം പാരിവാസിയേ പുന ഛന്ദപാരിസുദ്ധിം ആനേത്വാ കമ്മം കാതും വട്ടതി.

൪൩൧. ആപന്നഞ്ച വേമതികഞ്ച അദേസയിത്വാ വാ നാവികത്വാ വാ ഉപോസഥം കാതും ന ച കപ്പതീതി സമ്ബന്ധോ. **നാവികത്വാ**തി ഗരുകാപത്തിം അനാവികത്വാ. **ന ചാ**തി നേവ.

൪൩൨. അട്ഠിതോപോസഥാതി അട്ഠിതോ അവിസ്സട്ഠോ ഉപോസഥോ യസ്മിന്തി ബഹുബ്ബീഹി. **തദഹൂ**തി തസ്മിം ഉപോസഥദിവസേ. അന്തരായം വാ സങ്ഘം വാ വിനാ അധിട്ഠാതും സീമമേവ വാ ന വജേതി യോജനാ. **അധിട്ഠാതു**ന്തി ഇമിനാ ഗണുപോസഥമ്പി ഉപലക്ഖേതി. **സീമ**ന്തി ഇമിനാ നദിമ്പി.

ഉപോസഥനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൭. പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൩൩. "അഞ്ഞമഞ്ഞപ്പവാരണാ"ത്യാദീനം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി കാതബ്ബാ പവാരണാ. തത്ഥ തിണ്ണം ചതുന്നഞ്ച ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞപ്പവാരണാ, ദ്വിന്നം പന അട്ഠപേത്വാവ. **അധിട്ഠാന**ന്തി അധിട്ഠാനപ്പവാരണാ, യുപച്ചയന്താനം

ഭാവേ നിയതനപുംസകത്താ ‘‘അധിട്ഠാന’’ന്തി വുത്തം. **സേസാ** പഞ്ചാദീഹി കാതബ്ബാ അവസേസാ **സങ്ഘപ്പവാരണാ** സങ്ഘവസേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ കാതബ്ബാ. ഏതേന നവസു സങ്ഘപ്പവാരണാദയോ തിസ്സോ ദസ്സിതാ. നവ ഹി പവാരണാ ചാതുദ്ദസീ പന്നരസീ സാമഗ്ഗീതി ദിവസവസേന, തേവാചീ ദ്വേവാചീ ഏകവാചീതി കത്തബ്ബാകാരവസേന, സങ്ഘേ പവാരണാ, ഗണേ പവാരണാ, പുഗ്ഗലേ പവാരണാതി കാരകവസേന ച. തത്ഥ പുരിമവസ്സംവുത്ഥാനം പുബ്ബകത്തികപുണ്ണമാ വാ തേസംയേവ സചേ ഭണ്ഡനകാരകേഹി ഉപദ്ദുതാ പവാരണം പച്ചുക്കഡ്ഢന്തി, അഥ കത്തികമാസസ്സ കാളപക്ഖചാതുദ്ദസോ വാ പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ വാ പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനഞ്ച പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമാ ഏവ വാ പവാരണാദിവസാ ഹോന്തി. ഇദം പന പകതിചാരിത്തം. തഥാരൂപപ്പച്ചയേ സതി ദ്വിന്നം കത്തികപുണ്ണമാനം പുരിമേസു ചാതുദ്ദസേസുപി പവാരണം കാതും വട്ടതി. ഭിന്നസ്സ പന സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗിയം യോ കോചി ദിവസോ പവാരണാദിവസോ ഹോതി. ഇമാ ദിവസവസേന തിസ്സോ പവാരണാ. കത്തബ്ബാകാരവസേന പന വക്ഖമാനനയേന വിഞ്ഞാതബ്ബാ.

൪൩൪. **‘‘പുബ്ബകിച്ചേ’’**തിആദീസു -

‘‘സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
പവാരണായ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതി.

‘‘ഛന്ദപ്പവാരണാ ഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
പവാരണായ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതി.

‘‘പവാരണാ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ,
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി,
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതീ’’തി. -

ഏവം **അട്ഠകഥായം** വുത്താ പുബ്ബകിച്ചാദയോ വേദിതബ്ബാ. **ഞത്തി**ന്തി ഇദാനി വക്ഖമാനം സാമഞ്ഞം സങ്ഘഞത്തിം. ഏവം പന ഞത്തിയാ ഠപിതായ കാരണേ സതി തേവാചികദ്വേവാചികഏകവാചികസമാനവസ്സികവസേനപി പവാരേതും വട്ടതി. അയമേവ പന ഞത്തി ‘‘സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ’’തി ഏത്ഥ ‘‘സങ്ഘോ തേവാചികം പവാരേയ്യ, സങ്ഘോ ദ്വേവാചികം പവാരേയ്യ, സങ്ഘോ ഏകവാചികം പവാരേയ്യ, സങ്ഘോ സമാനവസ്സികം പവാരേയ്യാ’’തിപി ഠപേതും വട്ടതി. ചാതുദ്ദസിയം പന സാമഗ്ഗിയഞ്ച ‘‘ചാതുദ്ദസീ സാമഗ്ഗീ’’തി വത്തബ്ബം.

൪൩൭. ഥേരേസു ഉക്കുടികം നിസജ്ജ പവാരേന്തേസു നവോ യാവ സയം പവാരേതി, താവ ഉക്കുടികോ ഏവ അച്ഛതൂതി യോജനാ. **അച്ഛതൂ**തി നിസീദേയ്യ.

൪൩൮-൯. ധമ്മസാകച്ഛാ ച കലഹോ ചാതി ദ്വന്ദോ. രത്തിയാ ഖേപിതഭാവതോ തേവാചികായ ഓകാസേ അസതി ദസവിധേ വാ അന്തരായേ സതി ‘‘സുണാതു മേ... പേ॰... സമാനവസ്സികം പവാരേയ്യാ’’തി അനുരൂപതോ ഞത്തിം വത്വാ യഥാഠപിതഞത്തിയാ അനുരൂപേന പവാരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. **അനുരൂപതോ**തി ‘‘സുണാതു മേ...പേ॰... ദാനം ദേന്തേഹി രത്തി ഖേപിതാ, സചേ... പേ॰... രത്തി വിഭായിസ്സതി, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ല’’ന്തിആദിനാ തേന ഖേപിതരത്തിയാ അനുരൂപേന. ‘‘സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം രാജന്തരായോ, സചേ സങ്ഘോ തേവാചികം...പേ॰... സങ്ഘോ ഭവിസ്സതി, അഥായം രാജന്തരായോ ഭവിസ്സതി, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ല’’ന്തിആദിനാ രാജന്തരായാദീനം

അനുരൂപേന വാതി അത്ഥോ. “അഥായം ബ്രഹ്മചരിയന്തരായോ ഭവിസ്സതീ”തി പന പേയ്യാലവസേന അന്തേ വുത്തം ബ്രഹ്മചരിയന്തരായം ഗഹേത്വാ വുത്തം. “ദേവാചിക”ന്തിആദികം പന വിസും വിസും വത്തബ്ബമ്പി ലങ്ഘനക്കമേന സമ്പിണ്ഡേത്വാ വുത്തം. വചനസമയേ പന “ദേവാചികം പവാരേയ്യ”ഇച്ചാദിനാ വത്തബ്ബം. **ആഗച്ഛേയ്യും യദി സമാആദികാ ചാ**തി “ആഗച്ഛേയ്യും യദി സമാ”ഇച്ചാദയോ ഉപോസഥേ വുത്താ ഗാഥായോ ച. **എത്ഥാ**തി എതിസ്സം പവാരണായം. അയമേവ ച ആഹരണക്കമോ -

ആഗച്ഛേയ്യും യദി സമാ, പവാരേന്തേവ ഥോകികാ;
പവാരിതാ തേ സുപ്പവാരിതാ, അഞ്ഞേഹി ച പവാരിയം;
പവാരിതേസു സകലാ-യേകച്ചായുട്ഠിതായ വാ.

പവാരേയ്യുഞ്ച തേ തേസം, സന്തികേ ബഹുകാ സചേ;
കത്വാ സബ്ബവികപ്പേസു, പുബ്ബകിച്ചം പുനുദ്ദിസേതി.

“ആവാസികാനം പന്നരസോ”തിആദികാ ഗാഥായോ പന എത്ഥാപി സമാനാ.

ർൻ. ഞത്തിം വത്വാതി വക്ഖമാനഗണഞത്തിം വത്വാ.

ർർ. സമുദീരിയാതി അഞ്ഞേ ദ്വേ തയോ വാ വക്ഖമാനക്കമേന വത്തബ്ബാ.

ർന്ദ്ര-വ്വ. കത്തബ്ബം കത്വാതി യോജേതബ്ബം. **കത്തബ്ബ**ന്തി പുബ്ബകിച്ചാദികം. നവേനപി “അഹം ഭന്തേ…പേ°… പടികരിസ്സാമീ”തി ഥേരോ ഈരിയോതി യോജേതബ്ബം. **ഏവ**ന്തി ഇദാനി വക്ഖമാനം പരാമസതി.

ർൻ. **“യസ്മി”**ന്തിആദി വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

ർഛം. ഗാഥായോതി “വഗ്ഗേ സമഗ്ഗേ വഗ്ഗോതി, സഞ്ഞിനോ”തിആദികാ ഹേട്ഠാ വുത്തഗാഥായോ വാ. അയം പനേത്ഥ വിസേസോ - **കരോതോ**തി ഏത്ഥ പവാരണം കരോതോതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. തതിയ ഗാഥായ “പാതിമോക്ഖം ന ഉദ്ദിസേ”തി അപനേത്വാ “നോ കരേയ്യ പവാരണ”ന്തി പദം പക്ഖിപിതബ്ബം. ചതുത്ഥഗാഥായ “അനുപോസഥേ”തിആദിഗാഥാബന്ധം അപനേത്വാ “നേവ പവാരണേ കാതും, സാ കപ്പതി പവാരണാ”തി പക്ഖിപിതബ്ബം. പഞ്ചമഗാഥായ “അട്ഠിതോപോസഥാവാസാ”തി അപനേത്വാ “പവാരണാഠിതാവാസാ”തി പക്ഖിപിതബ്ബം.

ർഛ. സങ്ഘമ്ഹി പവാരിതേവാതി പുരിമവസ്സൂപഗതേ സങ്ഘമ്ഹി പവാരിതേ ഏവ. **പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യാ**തി ന ഏകസ്മിം ഉപോസഥഗ്ഗേ ദ്വേ ഞത്തിയോ ഠപേതബ്ബാതി അധിപ്പായോ. പച്ഛിമികായ ഉപഗന്ത്വാ അപരിനിട്ഠിതവസ്സോ **അവുത്ഥോ. അനുപാഗതോ**തി വസ്സം അനുപാഗതോ. അയമേത്ഥാധിപ്പായോ - പുരിമികായ വസ്സം ഉപഗതാ പഞ്ച വാ അതിരേകാ വാ പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ തേഹി സമാ വാ ഊനതരാ വാ പുരിമികായ വാ ഉപഗതേഹി പച്ഛിമികായ ഉപഗതാ ഥോകതരാ ചേവ ഹോന്തി, സങ്ഘപ്പവാരണായ ഗണം പൂരേന്തി സങ്ഘപ്പവാരണാവസേന ഞത്തിം ഠപേത്വാ, അഥ ച ഉഭോപി ഏകതോ ഹുത്വാ സങ്ഘം ന പൂരേന്തി, ഗണം പന പൂരേന്തി, ഗണഞത്തിം ഠപേത്വാ പവാരേതബ്ബം, പച്ഛാ തേസം സന്തികേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. യദി പന പുരിമികായ ഏകോ, പച്ഛിമികായ ഏകോ, ഏകേന ഏകസ്സ സന്തികേ പവാരേതബ്ബം, ഏകേന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ. സചേ പുരിമേഹി വസ്സൂപഗതേഹി പച്ഛാ വസ്സൂപഗതാ ഏകേനപി

അധികാ സങ്ഘം പൂരേന്തി, പഠമം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിത്വാ പച്ഛാ തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബന്തി. ഗണേപി ഏസേവ നയോ. ഏവമുപരിപി യഥായോഗം ചിന്തനീയം.

൪൨. **ചാതുമാസിനിയാ**തി അപരകത്തികപുണ്ണമായം. **സങ്ഘേനാ**തി പഠമം വസ്സൂപഗതേന സങ്ഘേന. വുത്ഥാ വസ്സാ യേഹി തേ **വുത്ഥവസ്സാ,** പച്ഛിമവസ്സൂപഗതാ. **സചേ അപ്പതരാ സിയു**ന്തി ഇമിനാ യദി അധികതരാ വാ സമസമാ വാ ഹോന്തി, പവാരണാഞത്തിം ഠപേത്വാ പച്ഛിമവസ്സൂപഗതേഹി പഠമം പവാരിതേ പച്ഛാ ഇതരേഹി പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി ദീപേതീതി.

പവാരണാനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൩. സംവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൫. സംവരണം ചക്ഖുദ്വാരാദീനം സതികവാടേന പിദഹനം **സംവരോ**. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരോ നത്ഥി, ന ഹി ചക്ഖുപസാദം നിസ്സായ സതി ഉപ്പജ്ജതി, നേവ ഭവങ്ഗസമയേ ആവജ്ജനാദീനം അഞ്ഞതരസമയേ, ജവനക്ഖണേ പന ഉപ്പജ്ജതീതി തദാ സംവരോ ഹോതി, ഏവം ഹോന്തേ പന സോ ചക്ഖുദ്വാരാദീനം സംവരോതി വുച്ചതി. **ചക്ഖുസോതാദിഭേദേഹീ**തി ചക്ഖു ച സോതഞ്ച, താനി ആദി യേസം, തേവ ഭേദാ ചാതി സമാസോ, തേഹി ദ്വാരേഹി. അഭിജ്ഝാദിപ്പവത്തിയാ അച്ചന്തോപകാരകത്താ കരണഭേദ ചേത്ഥ തതിയാ. ഏതേന ചക്ഖുസോതഘാനജിവ്ഹാകായമനസങ്ഖാതാനി ദ്വാരാനി വുത്താനി. **രൂപസദ്ദാദിഗോചരേ**തി രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബധമ്മസങ്ഖാതേ വിസയേ. **അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാദിപ്പവത്തി**ന്തി ഏത്ഥ പരസമ്പത്തിം അഭിമുഖം ഝായതീതി അഭിജ്ഝാ, ബലവതണ്ഹാ. **ആദി**-സദ്ദേന മിച്ഛാദിട്ഠിആദയോ അനേകേ അകുസലാ ധമ്മാ സങ്ഗഹിതാ.

൪൬. സകം ചിത്തം കിട്ഠാദിം ദുപ്പസും വിയ നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. **കിട്ഠ**ന്തി കിട്ഠട്ഠാനേ ഉപ്പന്നം സസ്സം ഗഹിതം. കിട്ഠം അദതീതി **കിട്ഠാദി,** തം. **സമ്പജാനോ**തി സാത്ഥകസപ്പായഗോചരഅസമ്മോഹസങ്ഖാതേന ചതുസമ്പജഞ്ഞേന സമ്മാ പജാനോ. ഇമിനാ ഇന്ദ്രിയസംവരസീലം കഥിതം.

സംവരനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൪. സുദ്ധിനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൭. ദേസനാ സംവരോ ഏട്ഠി പച്ചവേക്ഖണന്തി ഭേദതോ സുദ്ധി ചതുബ്ബിധാതി സമ്ബന്ധോ. "പച്ചവേക്ഖണം ഭേദതോ"തി വത്തബ്ബേ നിഗ്ഗഹിതലോപോ ദട്ഠബ്ബോ, ദേസനാസുദ്ധി സംവരസുദ്ധി പരിയേട്ഠിസുദ്ധി പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധീതി ചതുബ്ബിധാതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ സുജ്ഝതീതി സുദ്ധി, യഥാധമ്മം ദേസനായ സുദ്ധി **ദേസനാസുദ്ധി**. വുട്ഠാനസ്സാപി ചേത്ഥ ദേസനായ ഏവ സങ്ഗഹോ ദട്ഠബ്ബോ. മൂലാപത്തീനം പന അഭിക്ഖുതാപടിഞ്ഞാവ ദേസനാതി ഹേട്ഠാ വുത്താ, സാവസ്സ പാരാജികാപന്നസ്സ വിസുദ്ധി നാമ ഹോതി. അയഞ്ഹി യസ്മാ പാരാജികം ആപന്നോ, തസ്മാ ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ അഭബ്ബോ ഝാനാദീനി അധിഗന്തും. ഭിക്ഖുഭാവോ ഹിസ്സ സഗ്ഗന്തരായോ ചേവ ഹോതി, മഗ്ഗന്തരായോ ച. വുത്തഞ്ഹേതം -

"സാമഞ്ഞം ദുപ്പരാമട്ഠം, നിരയായൂപകഡ്ഢതീ"തി. (ധ॰ പ॰ ൩൧൧);

അപരമ്പി വുത്തം -

“സിഥിലോ ഹി പരിബ്ബജോ, ഭിയ്യോ ആകിരതേ രജ”ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൩൧൩);

ഇച്ചസ്സ ഭിക്ഖുഭാവോ വിസുദ്ധി നാമ ന ഹോതി. യസ്മാ പന ഗിഹിആദികോ ഹുത്വാ ദാനസരണസീലസംവരാദീഹി സഗ്ഗമഗ്ഗം വാ ഝാനവിമോക്ഖമഗ്ഗം വാ ആരാധേതും ഭബ്ബോ ഹോതി, തസ്മാസ്സ ഗിഹിആദിഭാവോ വിസുദ്ധി നാമ ഹോതി. അധിട്ഠാനവിസിട്ഠേന സംവരേന വിസുദ്ധി **സംവരവിസുദ്ധി**. ധമ്മേന സമേന പച്ചയാനം ഏട്ഠിയാ സുദ്ധി **ഏട്ഠിസുദ്ധി**. ചതൂസു പച്ചയേസു പച്ചവേക്ഖണേന സുദ്ധി **പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധി**. “ചതുബ്ബിധാ പാതീ”തിആദീസു **പാതിമോക്ഖസംവരസമ്മത**ന്തി “പാതിമോക്ഖസംവരോ”തി സമ്മതം സീലം.

൪൬൫. ചിത്താധിട്ഠാനസംവരാ സുജ്ഝതീതി ഇന്ദ്രിയസംവരോ സംവരസുദ്ധീതി വുത്തോതി യോജനാ.

൪൬൭. അനേസനം പഹായ ധമ്മേന ഉപ്പാദേന്തസ്സ ഏട്ഠിയാ സുദ്ധത്താ ആജീവനിസ്സിതം ഏട്ഠിസുദ്ധീതി വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഉപ്പാദേന്തസ്സാ**തി പച്ചയേ ഉപ്പാദേന്തസ്സ.

൪൬൮. **പച്ചവേക്ഖണസുജ്ഝനാ**തി ഹേതുമ്ഹി പഞ്ചമീതി.

സുദ്ധിനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൬. സന്തോസനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൬൯. പംസുകൂലം പിണ്ഡിയാലോപോ രുക്ഖമൂലം പൂതിമുത്തഭേസജ്ജന്തി ഇമേ ചത്താരോ പച്ചയാ അപ്പഗ്ഘനകതായ അപ്പാ ചേവ കസ്സചിപി ആലയാഭാവേന അനവജ്ജാ ച ഗതഗതട്ഠാനേ ലബ്ഭമാനതായ സുലഭാ ചാതി വുച്ചന്തി, തേനാഹ **“അപ്പേനാ”**തിആദി. **മത്തഞ്ഞൂ**തി പരിയേസനപ്പടിഗ്ഗഹണപരിഭോഗവിസ്സജ്ജനേസു ചതൂസു മത്തഞ്ഞുതാവസേന പമാണഞ്ഞൂ.

൪൭൦. കഥം സന്തുട്ഠോതി ആഹ **“അതീത”**ന്തിആദി. **പച്ചുപ്പന്നേന യാപേന്തോ**തി യഥാലാഭയഥാബലയഥാസാരുപ്പവസേന പച്ചുപ്പന്നേന യഥാവുത്തചതുബ്ബിധപച്ചയേന യാപേന്തോതി.

സന്തോസനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪൭. ചതുരാരക്ഖനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൭൧-൨. ബുദ്ധാനുസ്സതി ...പേ॰... മരണസ്സതീതി ഇമാ ചതുരാരക്ഖാ നാമാതി സേസോ. **ആരകത്താദിനാ**തി ആരകഭാവോ ആരകത്തം, തം ആദി യസ്സ “അരീനം ഹതത്താ”തിആദികസ്സ തം **ആരകത്താദി**. തേന തേന മഗ്ഗേന സവാസനാനം അരാനം ഹതത്താ ആരകാ സബ്ബകിലേസേഹി സുവിദൂരവിദൂരേ ഠിതോതി ആ-കാരസ്സ രസ്സത്തം, ക-കാരസ്സ ഹ-കാരം സാനുനാസികം കത്വാ “അരഹ”ന്തി പദസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. “ആരകാ”തി ച വുത്തേ സാമഞ്ഞജോതനായ വിസേസേ അവട്ഠാനതോ, വിസേസത്ഥിനാ ച വിസേസസ്സ അനുപ്പയോജിതബ്ബത്താ “കിലേസേഹീ”തി ലബ്ഭതി.

സമ്മാതി അവിപരീതം. **സാമ**ന്തി സയമേവ, അപരനേയ്യോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. "സമ്ബുദ്ധോ"തി ഹി ഏത്ഥ സം-സദ്ദോ "സയ"ന്തി ഏതസ്സ അത്ഥസ്സ ബോധകോ ദട്ഠബ്ബോ. **ബുദ്ധതോ**തി ഭാവപ്പധാനോയം നിദ്ദേസോ, ബുദ്ധത്താതി അത്ഥോ. "അരഹം" ഇതി വാ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ" ഇതി വാ ഭഗവതോ നവഭേദേ ഗുണേ യാ പുനപ്പുനം അനുസ്സതി, സാ ബുദ്ധാനുസ്സതീതി യോജനാ. "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഇതീ"തി വത്തബ്ബേ അ-കാരോ സന്ധിവസേന ആഗതോ. **ഇതി**-സദ്ദോ പനേത്ഥ ആദിഅത്ഥോ, ഇച്ചാദീതി അത്ഥോ. **നവഭേദേ**തി "അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ"തി ഏകതോ ഗഹേത്വാ. ഏത്ഥ പന ഉപചാരോ ഉപ്പജ്ജതി, ന അപ്പനാ, തഥാ മരണസ്സതിയം. ഇതരേസു പന ഉഭയമ്പി ഉപ്പജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം. ബുദ്ധാനുസ്സതി.

ർന്നന-ർ. **"സീമട്ഠാ"**തിആദിനാ മേത്താഭാവനം ദസ്സേതി. **സീമട്ഠസങ്ഘേ**തി സീമായം തിട്ഠതീതി സീമട്ഠോ , സോവ സങ്ഘോ. ഗോചരഗാമമ്ഹി ഇസ്സരേ ജനേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ മാനുസേ ഉപാദായ സബ്ബസത്തേസൂതി യോജേതബ്ബം. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ഗാമേ. സുഖിതാ ഹോന്തു അവേരാതി പദച്ഛേദോ. **ആദിനാ**തി "അബ്യാപജ്ജാ ഹോന്തു, അനീഘാ ഹോന്തു, സുഖീ അത്താനം പരിഹരന്തൂ"തി ഇമിനാ. **പരിച്ഛിജ്ജ പരിച്ഛിജ്ജാ**തി "ഇമസ്മിം വിഹാരേ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ"തിആദിനാ ഏവമ്പി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ. മേത്താഭാവനാ.

ർന്നൌ-ന്ന. ഇദാനി അസുഭം നിദ്ദിസന്തോ സബ്ബപഠമം സാധേതബ്ബം സത്തവിധമുഗ്ഗഹകോസല്ലം **"വണ്ണേ"**ച്ചാദിനാ ദസ്സേതി. സത്തവിധഞ്ഹി തം നയതോ ആഗതം വാചാസജ്ഝായമനസാസജ്ഝായേഹി സദ്ധിം. തത്ഥ പഠമം വാചായ സജ്ഝായന്തേന ചത്താരി തചപഞ്ചകാദീനി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ അനുലോമപ്പടിലോമവസേന കാതബ്ബം. യഥാ പന വചസാ, തഥേവ മനസാപി സജ്ഝായോ കാതബ്ബോ. വചസാ സജ്ഝായോ ഹി മനസാ സജ്ഝായസ്സ പച്ചയോ. സോ പന ലക്ഖണപ്പടിവേധസ്സ പച്ചയോ. തത്ഥ **വണ്ണോ** നാമ കേസാദീനം വണ്ണോ. **സണ്ഠാനം** തേസംയേവ സണ്ഠാനം. **ഓകാസോ** തേസംയേവ പതിട്ഠോകാസോ. **ദിസാ** നാഭിതോ ഉദ്ധം ഉപരിമദിസാ, അധോ ഹേട്ഠിമാ. **പരിച്ഛേദോ** നാമ "അയം കോട്ഠാസോ ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച തിരിയഞ്ച ഇമിനാ നാമ പരിച്ഛിന്നോ"തി ഏവം സഭാഗപരിച്ഛേദോ ചേവ "കേസാ ന ലോമാ, ലോമാ ന കേസാ"തി ഏവം അമിസ്സകതാവസേന വിസഭാഗപരിച്ഛേദോ ച. കേസാദികോട്ഠാസേ വവത്ഥപേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **വവത്ഥപേത്വാ**തി വുത്തനയേന വവത്ഥപേത്വാ.

ഏവം വവത്ഥപേന്തേന യഥാവുത്തം സത്തവിധം ഉഗ്ഗഹകോസല്ലം സമ്പാദേത്വാ അട്ഠാരസവിധം മനസികാരകോസല്ലം സമ്പാദേതബ്ബന്തി ദസ്സേതും **"അനുപുബ്ബതോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ അപ്പനാതോ തയോ ച സുത്തന്താതി ഇമേ ചത്താരോപി നയതോവാഗതേ നാതിസീഘാദീസു പക്ഖിപിത്വാ ദസവിധതാ വേദിതബ്ബാ. **അനുപുബ്ബതോ**തി സജ്ഝായകരണതോ പട്ഠായ അനുപടിപാടിയാ. **നാതിസീഘം നാതിസണികം കത്വാ**തി കിരിയാവിസേസനം. **വിക്ഖേപം പടിബാഹയ**ന്തി കമ്മട്ഠാനം വിസ്സജ്ജേത്വാ ബഹിദ്ധാ പുഥുത്താരമ്മണേ ചേതസോ വിക്ഖേപം പടിബാഹന്തോ. **പണ്ണത്തിം സമതിക്കമ്മാ**തി യായം "കേസാ ലോമാ"തി പണ്ണത്തി, തം അതിക്കമിത്വാ, "പടിക്കൂല"ന്തി ചിത്തം ഠപേത്വാതി അധിപ്പായോ. **അനുപുബ്ബതോ മുഞ്ചന്തസ്സാ**തി യോ യോ കോട്ഠാസോ ന ഉപട്ഠാതി, തം തം അനുക്കമേന മുഞ്ചതോ, തസ്സ "ഭാവനാ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ.

ർന്നൗ. ഏവം ഉഭയകോസല്ലം സമ്പാദേത്വാ സബ്ബകോട്ഠാസേ വണ്ണാദിവസേന വവത്ഥപേത്വാ വണ്ണാദിവസേനേവ പഞ്ചധാ പടിക്കൂലതാ വവത്ഥപേതബ്ബാതി ദസ്സേതും **"വണ്ണാ"**തിആദിമാഹ. വണ്ണ...പേ... ഓകാസേഹി കോട്ഠാസേ പടിക്കൂലാതി ഭാവനാ അസുഭന്തി യോജനാ. തത്ര കേസാ താവ പകതിവണ്ണേന കാളകാ

അട്ഠാരിട്ഠകവണ്ണാ, സണ്ഠാനതോ ദീഘവട്ടതുലാദണ്ഡസണ്ഠാനാ, ദിസതോ ഉപരിമദിസായ ജാതാ, ഓകാസതോ ഉഭോസു പസ്സേസു കണ്ണചൂളികാഹി, പുരതോ നളാടന്തേന, പച്ഛതോ ഗളവാടകേന പരിച്ഛിന്നാ, സീസകടാഹവേഠനഅല്ലചമ്മം കേസാനം ഓകാസോ. പരിച്ഛേദതോ കേസാ സീസവേഠനചമ്മേ വീഹഗ്ഗമത്തം പവിസിത്വാ പതിട്ഠിതേന ഹേട്ഠാ അത്തനോ മൂലതലേന, ഉപരി ആകാസേന, തിരിയം അഞ്ഞമഞ്ഞേന പരിച്ഛിന്നാ. ദ്വേ കേസാ ഏകതോ നത്ഥീതി അയം സഭാഗപരിച്ഛേദോ. "കേസാ ന ലോമാ, ലോമാ ന കേസാ"തി ഏവം അവസേസഏകതിംസകോട്ഠാസേഹി അമിസ്സീകതാ കേസാ നാമ പാടിയേക്കോ ഏകോ കോട്ഠാസോതി അയം വിസഭാഗപരിച്ഛേദോ. ഇദം കേസാനം വണ്ണാദിതോ നിച്ഛയനം. ഇദം പന നേസം വണ്ണാദിവസേന പഞ്ചധാ പടിക്കൂലതോ നിച്ഛയനം - കേസാ നാമേതേ വണ്ണതോപി പടിക്കൂലാ ആസയതോപി സണ്ഠാനതോപി ഗന്ധതോപി ഓകാസതോപി പടിക്കൂലാതി ഏവം സേസകോട്ഠാസാനമ്പി യഥായോഗം വേദിതബ്ബം.

ഉദ്ധുമാതാദിവത്ഥൂസൂതി
ഉദ്ധുമാതകവിനീലകവിപുബ്ബകവിച്ഛിദ്ദകവിക്ഖായിതകവിക്ഖിത്തകഹതവി-ക്ഖിത്തകലോഹിതകപുളവകഅട്ഠികസങ്ഖാതേസു ദസേസു അവിഞ്ഞാണകഅസുഭവത്ഥൂസു അസുഭാകാരം ഗഹേത്വാ പവത്താ ഭാവനാ വാ അസുഭന്തി സമ്ബന്ധോ. അസുഭഭാവനാ.

ർന്നവ്വ. "മരണം മേ ഭവിസ്സതീ"തി വാ "ജീവിതം മേ ഉപരുജ്ഝതീ"തി വാ "മരണം മരണ"ന്തി വാ യോനിസോ ഭാവയിത്വാനാതി യോജനാ. **ജീവിത**ന്തി രൂപജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച അരൂപജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച. **യോനിസോ**തി ഉപായേന. ഏവം പവത്തയതോയേവ ഹി ഏകച്ചസ്സ നീവരണാനി വിക്ഖമ്ഭന്തി, മരണാരമ്മണാ സതി സണ്ഠാതി, ഉപചാരപ്പത്തമേവ കമ്മട്ഠാനം ഹോതി.

ർന്നൻ-ർ൦ം. യസ്സ പന ഏത്താവതാ ന ഹോതി, തേന വധകപച്ചൂപട്ഠാനാദീഹി അട്ഠഹാകാരേഹി മരണം അനുസ്സരിതബ്ബന്തി ദസ്സേതും **"വധകസ്സേവാ"**തിആദിമാഹ. **വധകസ്സ ഇവ ഉപട്ഠാനാ**തി "ഇമസ്സ സീസം ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി അസിം ഗഹേത്വാ ഗീവായ സഞ്ചാരയമാനസ്സ വധകസ്സ വിയ മരണസ്സ ഉപട്ഠാനതോ. **സമ്പത്തീനം വിപത്തിതോ**തി ഭോഗസമ്പത്തിയാ ജീവിതസമ്പത്തിയാ ച വിനാസമരണസങ്ഖാതവിപത്തിതോ. **ഉപസംഹരതോ**തി യസമഹത്തതോ പുഞ്ഞമഹത്തതോ ഥാമമഹത്തതോ ഇദ്ധിമഹത്തതോ പഞ്ഞാമഹത്തതോ പച്ചേകബുദ്ധതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധതോതി ഇമേഹി സത്തഹാകാരേഹി അത്തനോ ഉപസംഹരണതോ . **കായബഹുസാധാരണാ**തി അസീതിയാ കിമികുലാനം, അനേകസതാനം രോഗാനം, ബാഹിരാനഞ്ച അഹിവിച്ഛികാദീനം മരണസ്സ പച്ചയാനം സാധാരണതോ. **ആയുദുബ്ബലതോ**തി
അസ്സാസപസ്സാസൂപനിബദ്ധത്തഇരിയാപഥൂപനിബദ്ധത്താദിനാ ആയുനോ ദുബ്ബലതോ. **കാലവവത്ഥാനസ്സ അഭാവതോ**തി "ഇമസ്മിംയേവ കാലേ മരിതബ്ബം, ന അഞ്ഞസ്മി"ന്തി ഏവം കാലവവത്ഥാനസ്സ അഭാവതോ. **അദ്ധാനസ്സ പരിച്ഛേദാ**തി "മനുസ്സാനം ജീവിതസ്സ പരിച്ഛേദോ നാമ ഏതരഹി പരിത്തോ, അദ്ധാ യോ ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം ജീവതീ"തി ഏവം അദ്ധാനസ്സ കാലസ്സ പരിച്ഛേദതോ.

ഏത്ഥ പന കമ്മട്ഠാനം ഭാവേത്വാ വിപസ്സനായ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്തുകാമേന ബുദ്ധപുത്തേന യം കാതബ്ബം, തം ആദികമ്മികസ്സ കുലപുത്തസ്സ വസേന ആദിതോ പട്ഠായ സങ്ഖേപേനോപദിസ്സാമ. ചതുബ്ബിധം താവ സീലം സോധേതബ്ബം. തത്ഥ തിവിധാ വിസുജ്ഝനാ അനാപജ്ജനം, ആപന്നവുട്ഠാനം, കിലേസേഹി ച അപ്പടിപീളനം. ഏവം വിസുദ്ധസീലസ്സ ഹി

ഭാവനാ സമ്പജ്ജതി. യമ്പിദം ചേതിയങ്ഗണവത്താദീനം വസേന ആഭിസമാചാരികസീലം വുച്ചതി, തമ്പി സാധുകം പരിപൂരേതബ്ബം. തതോ -

“ആവാസോ ച കുലം ലാഭോ, ഗണോ കമ്മഞ്ച പഞ്ചമം;
അദ്ധാനം ഞാതി ആബാധോ, ഗന്ഥോ ഇദ്ധീതി തേ ദസാ”തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൧) -

ഏവം വുത്തേസു ദസസു പലിബോധേസു യോ പലിബോധോ, യോ ഉപച്ഛിന്ദിതബ്ബോ. ഏവം ഉപച്ഛിന്നപലിബോധേന -

“പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ, വത്താ ച വചനക്ഖമോ;
ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്താ, നോ ചാട്ഠാനേ നിയോജകോ”തി. (അ॰ നി॰ ൭.൩൭) -

ഏവം വുത്തലക്ഖണം ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. തം ദുവിധം ഹോതി സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനഞ്ച പാരിഹാരിയകമ്മട്ഠാനഞ്ച. തത്ഥ **സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനം** നാമ ഭിക്ഖുസങ്ഘാദീസു മേത്താ, മരണസ്സതി ച, “അസുഭസഞ്ഞാ”തിപി ഏകേ. ഏതം പന തയം സബ്ബത്ഥ അത്ഥയിതബ്ബം ഇച്ഛിതബ്ബന്തി കത്വാ, അധിപ്പേതസ്സ ച യോഗാനുയോഗകമ്മസ്സ പദട്ഠാനത്താ “സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാന”ന്തി വുച്ചതി. അട്ഠതിംസാരമ്മണേസു പന യം യസ്സ ചരിതാനുകൂലം, തം തസ്സ നിച്ചം പരിഹരിതബ്ബത്താ യഥാവുത്തേനേവ നയേന **“പാരിഹാരിയകമ്മട്ഠാന”**ന്തി വുച്ചതി, തതോ -

“മഹാവാസം നവാവാസം, ജരാവാസഞ്ച പന്ഥനിം;
സോണ്ഡിം പണ്ണഞ്ച പുപ്ഫഞ്ച, ഫലം പത്ഥിതമേവ ച.

“നഗരം ദാരുനാ ഖേത്തം, വിസഭാഗേന പട്ടനം;
പച്ചന്തസീമാസപ്പായം, യത്ഥ മിത്തോ ന ലബ്ഭതി.

“അട്ഠാരസേതാനി ഠാനാനി, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ;
ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യ, മഗ്ഗം സപ്പടിഭയം യഥാ”തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൫൨) -

വുത്തഅട്ഠാരസസേനാസനദോസവജ്ജിതം “ഇധ, ഭിക്ഖവേ, സേനാസനം നാതിദൂരം ഹോതി നച്ചാസന്നം ഗമനാഗമനസമ്പന്നം ദിവാ അപ്പാകിണ്ണം രത്തിം അപ്പസദ്ദം അപ്പനിഗ്ഘോസം അപ്പഡംസമകസവാതാതപസരീസപസമ്ഫസ്സം. തസ്മിം ഖോ പന സേനാസനേ വിഹരന്തസ്സ അപ്പകസിരേനേവ ഉപ്പജ്ജന്തി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാ. തസ്മിം ഖോ പന സേനാസനേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി ബഹുസ്സുതാ ആഗതാഗമാ ധമ്മവിനയധരാ മാതികാധരാ. തേ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ പരിപുച്ഛതി പരിപഞ്ഹതി ‘ഇദം ഭന്തേ കഥം, ഇമസ്സ കോ അത്ഥോ’തി. തസ്സ തേ ആയസ്മന്തോ അവിവടഞ്ചേവ വിവരന്തി, അനുത്താനീകതഞ്ച ഉത്താനിം കരോന്തി, അനേകവിഹിതേസു ച കങ്ഖാഠാനീയേസു ധമ്മേസു കങ്ഖം പടിവിനോദേന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സേനാസനം പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം ഹോതീ”തി (അ॰ നി॰ ൧൦.൧൧) വുത്തപഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം സേനാസനം ഉപഗമ്മ തത്ഥ വസന്തേന “ദീഘാനി കേസലോമനഖാനി ഛിന്ദിതബ്ബാനി, ജിണ്ണചീവരേസു അഗ്ഗളഅനുവാതപരിഭണ്ഡദാനാദിനാ ദള്ഹീകമ്മം വാ തന്തച്ഛേദാദീസു തുന്നകമ്മം വാ കാതബ്ബം, കിലിട്ഠാനി രജിതബ്ബാനി, സചേ പത്തേ മലം ഹോതി, പത്തോ പചിതബ്ബോ, മഞ്ചപീഠാദീനി സോധേതബ്ബാനീ”തി ഏവം

വുത്തഉപച്ഛിന്നഖുദ്ദകപലിബോധേന കതഭത്തകിച്ചേന ഭത്തസമ്മദം വിനോദേത്വാ രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണേന ചിത്തം സമ്പഹംസേത്വാ ആചരിയുഗ്ഗഹതോ ഏകപദമ്പി അസമ്മുയ്ഹന്തേന മനസി കാതബ്ബന്തി.

ചതുരാരക്ഖനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൦. വിപസ്സനാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪൭൫-൨. നാമരൂപന്തി ചിത്തചേതസികസങ്ഖാതം നാമഞ്ച അട്ഠവീസതിവിധം രൂപഞ്ച. ''നമനലക്ഖണം നാമം, രുപ്പനലക്ഖണം രൂപം, നാമരൂപതോ ന അഞ്ഞോ അത്താദികോ കോചി അത്ഥീ''തി ഏവം ഝാനലാഭീ ചേ, ഝാനതോ വുട്ഠായ ഝാനഗതം വാ വിപസ്സനായാനികോ ചേ, പകിണ്ണകഭൂതം നാമരൂപം പരിഗ്ഗഹേത്വാ. പാതിമോക്ഖസംവരാദി സീലവിസുദ്ധി, ചതുരാരക്ഖവസേന ദീപിതാ സോപചാരസമാധിസങ്ഖാതാ ചിത്തവിസുദ്ധി ച വുത്താവ നാമാതി ഇമിനാ ദിട്ഠിവിസുദ്ധി കഥിതാ. തതോ തസ്സ പച്ചയഞ്ച പരിഗ്ഗഹേത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **തസ്സ പച്ചയ**ന്തി ''പടിസന്ധിക്ഖണേ നാമരൂപദ്വയമേവ അവിജ്ജാതണ്ഹാഉപാദാനകമ്മേഹി ഉപ്പജ്ജതി, ന ഇസ്സരാദികാരണേനാ''തിആദിനാ തസ്സ കാരണം, ഇമിനാ കങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധി ദസ്സിതാ.

ഹുത്വാ അഭാവതോ അനിച്ചാതി സബ്ബേപി നാമരൂപസങ്ഖാരാ ഉപ്പജ്ജിത്വാ അഭാവാപജ്ജനതോ അനിച്ചാ. **ഉദയബ്ബയപീളനാ ദുക്ഖാ**തി ഉപ്പാദനിരോധവസേന പീളനതോ ദുക്ഖാ. **അവസവത്തിത്താ അനത്താ**തി അത്തനോ വസേ അവത്തനതോ അനത്താതി ഏവം സങ്ഖാരേഹി സദ്ധിം തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ. **പുനപ്പുനം സമ്മസന്തോ**തി യഥാവുത്തനയേന സമ്മസന്തോ സമഥയാനികോ വിപസ്സനായാനികോ ച യോഗാവചരോ. ഇമിനാ മഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി, പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി ച ദസ്സിതാ. സങ്ഖാരാനമേവ ഹി ഉദയബ്ബയാദിനാനുപസ്സനതോ ഉദയബ്ബയഭങ്ഗഭയആദീനവനിബ്ബിദാമുഞ്ചിതുകമ്യതാപടിസങ്ഖാനുപസ്സനാസ-ങ്ഖാരുപേക്ഖാഞാണസങ്ഖാതസ്സ അട്ഠവിധസ്സ ഞാണസ്സ വസേന സിഖാപ്പത്തം വിപസ്സനാഞാണം പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി നാമ. **അനുപുബ്ബേന സബ്ബസംയോജനക്ഖയം പാപുണേയ്യാ**തി ഇമിനാ ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി ദസ്സിതാ. **സബ്ബസംയോജനക്ഖയ**ന്തി ഓരമ്ഭാഗിയാനം പഞ്ചന്നം സംയോജനാനം ഹേട്ഠാ മഗ്ഗത്തയേന ഖേപിതത്താ, ഇതരേസം ഉദ്ധമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം ഖേപിതത്താ ച സബ്ബേസം സംയോജനാനം ഖയന്തേ ജാതം അരഹത്തമഗ്ഗം.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

൪൭൩. യസ്മാ കാരണാ യാ സിക്ഖനാ, അയം ഭിക്ഖുകിച്ചം, **അതോ** തസ്മാ കാരണാതി അത്ഥോ.

൪൭൪. **നിച്ചസോ ലോകവിചാരിനോ**തി നിച്ചം ലോകേ വിചരതോ. മാലുതസ്സേവ പരിസ്സമോ ന സമ്ഭോതീതി യോജനാ. **മാലുതസ്സേവാ**തി വാതസ്സ ഇവ. **ന സമ്ഭോതീ**തി ന ഹോതി.

൪൭൫-൬. തമ്ബപണ്ണി ഏവ തമ്ബപണ്ണിയോ, കേതു വിയ കേതു, തമ്ബപണ്ണിയേ കേതൂതി തപ്പുരിസോ. തേന രചിതാ ധമ്മവിനയഞ്ഞുപസംസിതാ അയം ഖുദ്ദസിക്ഖാ പരിമാണതോ ഗാഥാനം പഞ്ചമത്തേഹി സതേഹി ഏത്താവതാ നിട്ഠാനമുപാഗതാതി സമ്ബന്ധോ.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാ

കാരാപിതേതിരുചിരേ പവരേ വിഹാരേ;
മാനാധികാരിപുരിനാ ഗരുനാ ഗുണേന;
വസ്സം വസം ദമിളസോ വിധഹം അകാസിം;
ആകങ്ഖടീക ജിനസാസനസമ്പവുദ്ധിം.

പുഞ്ഞേന സത്ഥരചനാജനിതേന തേന;
സമ്ബുദ്ധസാസനവരോദയകാരണേന;
ലോകാമിസേസു പന മേ സമയം അലഗ്ഗോ;
സമ്ബുദ്ധസാസനവരോദയമാചരേയ്യം.

അത്ഥേസു അക്ഖരപദേസു വിനിച്ഛയേസു;
പുബ്ബാപരേസു ലിഖിതം ഖലിതം യദത്ഥി;
ഓഹായ ഖന്തുമരഹന്തി വദന്തു സന്താ;
ദിട്ഠാപരാധമഥ വാ കിമുലാലനേന.

യേനന്തതന്തരതനാകരമന്ഥനേന;
മന്ഥാചലോല്ലസിതഞാണവരേന ലദ്ധാ;
സാരാമതാതിസുഖിതാ സുഖയന്തി ചഞ്ഞേ;
തേ മേ ജയന്തി ഗരവോ ഗരവോ ഗുണേഹി.

പരത്ഥസമ്പാദനതോ, പുഞ്ഞേനാധിഗതേനഹം;
പരത്ഥസമ്പാദനകോ, ഭവേയ്യം ജാതിജാതിയം.

സിസ്സോ ആഹ -

പരമപ്പിച്ഛതാനേകസന്തോസോപസമേസിനം;
സുചിസല്ലേഖവുത്തീനം, സദാരഞ്ഞനിവാസിനം.

സാസനുജ്ജോതകാരീനം, ആചേരത്തമുപാഗതം;
ഉദുമ്ബരഗിരിഖ്യാതയതീനം യതിപുങ്ഗവം.

മേധങ്കര ഇതി ഖ്യാതനാമധേയ്യം തപോധനം;
ഥേരം ഥിരദയാമേധാനിധാനം സാധുപൂജിതം.

സിസ്സം സഹായമാഗമ്മ, കല്യാണമിത്തമത്തനോ;
സോധേതും സാസനം സത്ഥു, പരക്കമമകാസി യോ.

സുസദ്ദസിദ്ധിം യോ യോഗനിച്ഛയം സബ്ഭി വണ്ണിതം;
അകാ സുബോധാലങ്കാരം, വുത്തോദയമനാകുലം.

സങ്ഘരക്ഖിതനാമേന, മഹാഥേരേന ധീമതാ;
നിവാസഭൂതേനാനേകഗുണാനപ്പിച്ഛതാദിനം.

തേനേവ രചിതാ സാധു, സാസനോദയകാരിനാ;
ഖുദ്ദസിക്ഖായ ടീകാപി, സുമങ്ഗലപ്പസാദനീ.

നിഗമനകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഇതി സുമങ്ഗലപ്പസാദനീ നാമ

ഖുദ്ദസിക്ഖാ-അഭിനവടീകാ സമത്താ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

മൂലസിക്ഖാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

നത്വാ നാഥം പവക്ഖാമി, മൂലസിക്ഖം സമാസതോ;
ഭിക്ഖുനാ നവകേനാദോ, മൂലഭാസായ സിക്ഖിതും.

൧. പാരാജികനിദ്ദേസോ

൧. സം നിമിത്തം പവേസന്തോ, ഭിക്ഖു മഗ്ഗത്തയേ ചുതോ;
പവേസനട്ഠിതുദ്ധാര-പവിട്ഠേ ചേപി സാദിയം.

൨. അദിന്നം മാനുസം ഭണ്ഡം, ഥേയ്യായേകേന ആദിയം;
പഞ്ചവീസാവഹാരേസു, ഗരുകം ചേ ചുതോ ഭവേ.

൩. ആദിയന്തോ ഹരന്തോവ-ഹരന്തോപിരിയാപഥം;
വികോപേന്തോ തഥാ ഠാനാ, ചാവേന്തോപി പരാജികോ.

൪. തത്ഥ നാനേകഭണ്ഡാനം, പഞ്ചകാനം വസാ പന;
അവഹാരാ ദസഞ്ചേതി, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

൫. സാഹത്ഥാണത്തികോ ചേവ, നിസ്സഗ്ഗോ ചാത്ഥസാധകോ;
ധുരനിക്ഖേപനഞ്ചേവ, ഇദം സാഹത്ഥപഞ്ചകം.

൬. പുബ്ബസഹപ്പയോഗോ ച, സംവിധാഹരണമ്പി ച;
സങ്കേതകമ്മം നിമിത്തം, പുബ്ബപ്പയോഗപഞ്ചകം.

൭. ഥേയ്യാപസയ്ഹപരികപ്പ-പ്പടിച്ഛന്നകുസാദികാ;
അവഹാരാ ഇമേ പഞ്ച, വിഞ്ഞാതബ്ബാ വിഭാവിനാ.

൮. മനുസ്സപാണം പാണോതി, ജാനം വധകചേതസാ;
ജീവിതാ യോ വിയോജേതി, സാസനാ സോ പരാജിതോ.

൯. ഝാനാദിഭേദം ഹദയേ അസന്തം,
അഞ്ഞപദേസഞ്ച വിനാധിമാനം;
മനുസ്സജാതിസ്സ വദേയ്യ ഭിക്ഖു,
ഞാതക്ഖണേ തേന പരാജികോ ഭവേതി.

൨. ഗരുകാപത്തിനിദ്ദേസോ

൧൦. മോചേതുകാമചിത്തേന, ഉപക്കമ്മ വിമോചയം;
സുക്കമഞ്ഞത്ര സുപിനാ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൧൧. കായസംസഗ്ഗരാഗേന , മനുസ്സിത്ഥിം പരാമസം;
ഇത്ഥിസഞ്ഞീ ഉപക്കമ്മ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൧൨. ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദേന, മഗ്ഗം വാരബ്ഭ മേഥുനം;
ഓഭാസന്തോ മനുസ്സിത്ഥിം, സുണമാനം ഗരും ഫുസേ.

൧൩. വണ്ണം വത്വാത്തനോകാമ-പാരിചരിയായ മേഥുനം;

ഇത്ഥിം മേഥുനരാഗേന, യാചമാനോ ഗരും ഫുസേ.

൧൪. സന്ദേസം പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ, പുരിസസ്സിത്ഥിയാപി വാ;
വീമംസിത്വാ ഹരംപച്ചാ, സമണോ ഗരുകം ഫുസേ.

൧൫. ചാവേതുകാമോ ചോദേന്തോ, അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ;
ചോദാപയം വാ സമണോ, സുണമാനം ഗരും ഫുസേ.

൧൬. ലേസമത്തം ഉപാദായ, അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ;
ചാവേതുകാമോ ചോദേന്തോ, സുണമാനം ഗരും ഫുസേതി.

൩. നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസോ

൧൭. വികപ്പനമധിട്ഠാന-മകത്വാ കാലചീവരം;
ദസാഹമതിമാപേതി, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ.

൧൮. ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാഞ്ഞത്ര, തിചീവരമധിട്ഠിതം;
ഏകാഹമതിമാപേതി, നിസ്സഗ്ഗി സമയം വിനാ.

൧൯. അഞ്ഞാതികാ ഭിക്ഖുനിയാ, പുരാണചീവരം പന;
ധോവാപേതി രജാപേതി, ആകോടാപേതി തം സിയാ.

൨൦. അഞ്ഞാതികാ ഭിക്ഖുനിയാ, ഹത്ഥതോ കിഞ്ചി മൂലകം;
അദത്വാ ചീവരാദാനേ, നിസ്സഗ്ഗിയമുദീരിതം.

൨൧. അപ്പവാരിതമഞ്ഞാതിം, വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ ചീവരം;
അഞ്ഞത്ര സമയാ തസ്സ, നിസ്സഗ്ഗിയമുദീരിതം.

൨൨. രജതം ജാതരൂപം വാ, മാസകം വാ കഹാപണം;
ഗണ്ഹേയ്യ വാ ഗണ്ഹാപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗി സാദിയേയ്യ വാ.

൨൩. പരിവത്തേയ്യ നിസ്സഗ്ഗി, രജതാദി ചതുബ്ബിധം;
കപ്പിയം കപ്പിയേനാപി, ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ.

൨൪. വികപ്പനമധിട്ഠാന-മകത്വാന പമാണികം;
ദസാഹമതിമാപേതി, പത്തം നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ.

൨൫. പഞ്ചബന്ധനതോ ഊന-പത്തേ സതി പരം പന;
വിഞ്ഞാപേതി നവം പത്തം, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ.

൨൬. പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ, സപ്പിതേലാദികം പന;
സത്താഹമതിമാപേതി, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ.

൨൭. ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം ദത്വാ, അച്ഛിന്ദന്തസ്സ തം പുന;
സകസഞ്ഞായ നിസ്സഗ്ഗി, അച്ഛിന്ദാപയതോപി വാ.

൨൮. അപ്പവാരിതമഞ്ഞാതിം , സുത്തം യാചിയ ചീവരം;
വായാപേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗി, വിനാ ഞാതിപ്പവാരിതേ.

൨൯. ജാനന്തോ ഭിക്ഖു സങ്ഘസ്സ, ലാഭം പരിണതം പന;
അത്തനോ പരിണാമേതി, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി.

൪. പാചിത്തിയനിദ്ദേസോ

൩൦. സമ്പജാനമുസാവാദേ, പാചിത്തിയമുദീരിതം;
ഭിക്ഖുഞ്ച ഓമസന്തസ്സ, പേസുഞ്ഞഹരണേപി ച.

൩൧. ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുനിം ഭിക്ഖും, അഞ്ഞേന പിടകത്തയം;
പദസോധമ്മം ഭണന്തസ്സ, പാചിത്തിയമുദീരിതം.

൩൨. അനുപസമ്പന്നേനേവ, സയിത്വാന തിരത്തിയം;
പാചിത്തി സഹസേയ്യായ, ചതുത്ഥത്ഥങ്ഗതേ പുന.

൩൩. ഇത്ഥിയാ ഏകരത്തമ്പി, സേയ്യം കപ്പയതോപി വാ;
ദേസേന്തസ്സ വിനാ വിഞ്ഞും, ധമ്മഞ്ച ഛപ്പദുത്തരിം.

൩൪. ദുട്ഠുല്ലം ഭിക്ഖുനോ വജ്ജം, ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ വിനാ;
അഭിക്ഖുനോ വദന്തസ്സ, പാചിത്തിയമുദീരിതം.

൩൫. ഖണേയ്യ വാ ഖണാപേയ്യ, പഥവിഞ്ച അകപ്പിയം;
ഭൂതഗാമം വികോപേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാ.

൩൬. അജ്ഝോകാസേ തു മഞ്ചാദിം, കത്വാ സന്ഥരണാദികം;
സങ്ഘികം യാതി പാചിത്തി, അകത്വാപുച്ഛനാദികം.

൩൭. സങ്ഘികാവസഥേ സേയ്യം, കത്വാ സന്ഥരണാദികം;
അകത്വാപുച്ഛനാദിം യോ, യാതി പാചിത്തി തസ്സപി.

൩൮. ജാനം സപ്പാണകം തോയം, പാചിത്തി പരിഭുഞ്ജതോ;
അഞ്ഞാതികാ ഭിക്ഖുനിയാ, ഠപേത്വാ പാരിവത്തകം.

൩൯. ചീവരം ദേതി പാചിത്തി, ചീവരം സിബ്ബതോപി ച;
അതിരിത്തം അകാരേത്വാ, പവാരേത്വാന ഭുഞ്ജതോ.

൪൦. ഭിക്ഖും ആസാദനാപേക്ഖോ, പവാരേതി പവാരിതം;
അനതിരിത്തേന ഭുത്തേ തു, പാചിത്തിയമുദീരിതം.

൪൧. സന്നിധിഭോജനം ഭുഞ്ജേ, വികാലേ യാവകാലികം;
ഭുഞ്ജതോ വാപി പാചിത്തി, അഗിലാനോ പണീതകം.

൪൨. വിഞ്ഞാപേത്വാന ഭുഞ്ജേയ്യ, സപ്പിഭത്താദികമ്പി ച;
അപ്പടിഗ്ഗഹിതം ഭുഞ്ജേ, ദന്തകട്ഠോദകം വിനാ.

൪൩. തിത്ഥിയസ്സ ദദേ കിഞ്ചി, ഭുഞ്ജിതബ്ബം സഹത്ഥതോ;
നിസജ്ജം വാരഹോ കപ്പേ, മാതുഗാമേന ഛേകതോ.

൪൪. സുരാമേരയപാനേപി, പാചിത്തിയമുദീരിതം;
അങ്ഗുലിപതോദകേ ചാപി, ഹസധമ്മേപി ചോദകേ.

൪൫. അനാദരേപി പാചിത്തി, ഭിക്ഖും ഭീസയതോപി വാ;
ഭയാനകം കഥം കത്വാ, ദസ്സേത്വാ വാ ഭയാനകം.

൪൬. ഠപേത്വാ പച്ചയം കിഞ്ചി, അഗിലാനോ ജലേയ്യ വാ;
ജോതിം ജലാപയേയ്യാപി, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാ.

൪൭.കപ്പബിന്ദുമനാദായ, നവചീവരഭോഗിനോ;
ഹസാപേക്ഖസ്സ പാചിത്തി, ഭിക്ഖുനോ ചീവരാദികം.

൪൮.അപനേത്വാ നിധേന്തസ്സ, നിധാപേന്തസ്സ വാ പന;
ജാനം പാണം മാരേന്തസ്സ, തിരച്ഛാനഗതമ്പി ച.

൪൯.ഛാദേതുകാമോ ഛാദേതി, ദുട്ഠുല്ലം ഭിക്ഖുനോപി ച;
ഗാമന്തരഗതസ്സാപി, സംവിധായിത്ഥിയാ സഹ.

൫൦. ഭിക്ഖും പഹരതോ വാപി, തലസത്തികമുഗ്ഗിരേ;
ചോദേതി വാ ചോദാപേതി, ഗരുകാമൂലകേനപി.

൫൧.കുക്കുച്ചുപ്പാദനേ ചാപി, ഭണ്ഡനത്ഥായുപസ്സുതിം;
സോതും ഭണ്ഡനജാതാനം, യാതി പാചിത്തിയം സിയാ.

൫൨.സങ്ഘസ്സ ലാഭം പരിണാമിതം തു,
നാമേതി യോ തം പരപുഗ്ഗലസ്സ;
പുച്ഛം അകത്വാപി ച സന്തഭിക്ഖും,
പാചിത്തി ഗാമസ്സ ഗതേ വികാലേതി.

൫. പകിണ്ണകനിദ്ദേസോ

൫൩.സങ്ഘികം ഗരുഭണ്ഡം യോ, ദേതി അഞ്ഞസ്സ ഇസ്സരോ;
ഥുല്ലച്ചയം യഥാവത്ഥും, ഥേയ്യാ പാരാജികാദിപി.

൫൪.കുസാദിമയചീരാനി, കമ്ബലം കേസവാലജം;
സമയം വിനാ ധാരയതോ, ലൂകപക്ഖാജിനക്ഖിപം.

൫൫.സത്ഥകമ്മേ വത്ഥികമ്മേ, സം നിമിത്തഞ്ച ഛിന്ദതോ;
ഥുല്ലച്ചയം മനുസ്സാനം, മംസാദിഭോജനേപി വാ.

൫൬.കദലേരകക്കദുസ്സാനി , പോത്ഥകം സബ്ബനീലകം;
സബ്ബപീതാദികഞ്ചാപി, ധാരയന്തസ്സ ദുക്കടം.

൫൭.ഹത്ഥിസ്സുരഗസോണാനം, സീഹബ്യഗ്ഘച്ഛദീപിനം;
തരച്ഛസ്സ ച മംസാദിം, ഉദ്ദിസ്സകതകമ്പി ച.

൫൮.അനാപുച്ഛിതമംസഞ്ച, ഭുഞ്ജതോ ദുക്കടം സിയാ;
യാതാനുപുബ്ബം ഹിത്വാന, ദകതിത്ഥാദികം വജേ.

൫൯.സഹസാ വുബ്ഭജിത്വാന, പവിസേ നിക്ഖമേയ്യ വാ;
വച്ചപസ്സാവകുടികം, വിനാ ഉക്കാസികം വിസേ.

൬൦.നിത്ഥുനന്തോ കരേ വച്ചം, ദന്തകട്ഠഞ്ച ഖാദയം;
വച്ചപസ്സാവദോണീനം, ബഹി വച്ചാദികം കരേ.

൬൧.ഖരേന ചാവലേഖേയ്യ, കട്ഠം പാതേയ്യ കൂപകേ;
ഊഹതഞ്ച ന ധോവേയ്യ, ഉക്ലാപഞ്ച ന സോധയേ.

൬൨.ദകകിച്ചം കരോന്തസ്സ, കത്വാ ‘‘ചപുചപൂ’’തി ച;
അനജ്ഝിട്ഠോവ ഥേരേന, പാതിമോക്ഖമ്പി ഉദ്ദിസേ.

൬൩. അനാപുച്ഛായ പഞ്ഹസ്സ, കഥനേ വിസ്സജ്ജനേപി ച;
സജ്ഝായകരണേ ദീപ-ജാലനേ വിജ്ഝാപനേപി ച.

൬൪. വാതപാനകവാടാനി, വിവരേയ്യ ഥകേയ്യ വാ;
വന്ദനാദിം കരേ നഗ്ഗോ, ഗമനം ഭോജനാദികം.

൬൫. പരികമ്മം കരേ കാരേ, തിപടിച്ഛന്നകം വിനാ;
കായം നഹായം ഘംസേയ്യ, കുട്ടേ ഥമ്ഭേ തരുമ്ഹി വാ.

൬൬. കുരുവിന്ദകസുത്തേന, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ കായതോ;
അഗിലാനോ ബഹാരാമേ, ചരേയ്യ സഉപാഹനോ.

൬൭. ഉപാഹനം യോ ധാരേതി, സബ്ബനീലാദികമ്പി ച;
നിമിത്തം ഇത്ഥിയാ രത്തോ, മുഖം വാ ഭിക്ഖദായിയാ.

൬൮. ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീ അഞ്ഞസ്സ, പത്തം വാ അത്തനോ മുഖം;
ആദാസാദിമ്ഹി പസ്സേയ്യ, ഉച്ചാസനമഹാസനേ.

൬൯. നിസജ്ജാദിം കരോന്തസ്സ, ദുക്കടം വന്ദനേപി ച;
ഉക്ഖിത്താനുപസമ്പന്ന-നാനാസംവാസകാദിനം.

൭൦. ഏകതോ പണ്ഡകിത്ഥീഹി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനേന വാ;
ദീഘാസനേ നിസീദേയ്യ, അദീഘേ ആസനേ പന.

൭൧. അസമാനാസനികേന, മഞ്ചപീഠേ സയേയ്യ വാ;
കുലസങ്ഗഹത്ഥം ദദതോ, ഫലപുപ്ഫാദികമ്പി ച.

൭൨. ഗന്ഥിമാദിം കരേ കാരേ, ജിനവാരിതപച്ചയേ;
പരിഭുഞ്ജേയ്യ അബ്യത്തോ, അനിസ്സായ വസേയ്യ വാ.

൭൩. അനുഞ്ഞാതേഹി അഞ്ഞസ്സ, ഭേസജ്ജം വാ കരേ വദേ;
കരേ സാപത്തികോ ഭിക്ഖു, ഉപോസഥപ്പവാരണം.

൭൪. ദ്വാരബന്ധാദികേ ഠാനേ, പരിവത്തകവാടകം;
അപിധായ വിനാഭോഗം, നിയോഗം വാ സയേ ദിവാ.

൭൫. ധഞ്ഞിത്ഥിരൂപരതനം, ആവുധിത്ഥിപസാധനം;
തൂരിയഭണ്ഡം ഫലം രുക്ഖേ, പുബ്ബണ്ണാദിഞ്ച ആമസേ.

൭൬. സസിത്ഥോദകതേലേഹി, ഫണഹത്ഥഫണേഹി വാ;
കേസമോസണ്ഠനേകസ്മിം, ഭാജനേ ഭോജനേപി ച.

൭൭. ഏകത്ഥരണപാവുരണാ, സയേയ്യും ദ്വേകമഞ്ചകേ;
ദന്തകട്ഠഞ്ച ഖാദേയ്യ, അധികൂനം പമാണതോ.

൭൮. യോജേതി വാ യോജാപേതി, നച്ചം ഗീതഞ്ച വാദിതം;
ദസ്സനം സവനം തേസം, കരോന്തസ്സ ച ദുക്കടം.

൭൯. വീഹാദിരോപിമേ ചാപി, ബഹിപാകാരകുട്ടകേ;
വച്ചാദിഛഡ്ഡനാദിമ്ഹി, ദീഘകേസാദിധാരണേ.

൮൦. നഖമട്ഠകരണാദിമ്ഹി, സമ്ബാധേ ലോമഹാരണേ;

പരികമ്മകതം ഭൂമിം, അക്കമേ സഉപാഹനോ.

൮൧. അധോതഅല്ലപാദേഹി, സങ്ഘികം മഞ്ചപീഠകം;
പരികമ്മകതം ഭിത്തിം, ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം.

൮൨. സങ്ഘാടിയാപി പല്ലത്ഥേ, ദുപ്പരിഭുഞ്ജേയ്യ ചീവരം;
അകായബന്ധനോ ഗാമം, വജേ കത്വാന വച്ചകം.

൮൩. നാചമേയ്യ ദകേ സന്തേ, സമാദേയ്യ അകപ്പിയേ;
ദേസനാരോചനാദിമ്ഹി, സഭാഗാപത്തിയാപി ച.

൮൪. ന വസേ വസ്സം വിസംവാദേ, സുദ്ധചിത്തേ പടിസ്സവം;
വസ്സം വസിത്വാ ഗമനേ, അനനുഞ്ഞാതകിച്ചതോ.

൮൫. വിനാപദം തരുസ്സുദ്ധം, പോരിസമ്ഹാഭിരൂഹണേ;
അപരിസ്സാവനോദ്ധാനം, വജേ തം യാചതോ ന ദേ.

൮൬. അത്തനോ ഘാതനേ ഇത്ഥി-രൂപാദിം കാരയേയ്യ വാ;
ഹിത്വാ മാലാദികം ചിത്തം, ജാതകാദിം സയം കരേ.

൮൭. ഭുഞ്ജന്തമുട്ഠപേ തസ്സ, സാലാദീസു നിസീദതോ;
വുഡ്ഢാനം പന ഓകാസം, അദത്വാ വാപി ദുക്കടം.

൮൮. യാനാദിമഭിരൂഹേയ്യ, കല്ലകോ രതനത്തയം;
ആരബ്ഭ വദേ ദവഞ്ഞ-പരിസായോപലാലനേ.

൮൯. കായാദിം വിവരിത്വാന, ഭിക്ഖുനീനം ന ദസ്സയേ;
വാചേ ലോകായതം പലിതം, ഗണ്ഹേയ്യ ഗണ്ഹാപേയ്യ വാ.

൯൦. യത്ഥ കത്ഥചി പേളായം, ഭുഞ്ജതോ പത്തഹത്ഥകോ;
വാതപാനകവാടം വാ, പണാമേ സോദകമ്പി ച.

൯൧. ഉണ്ഹേയ്യ പടിസാമേയ്യ, അതിഉണ്ഹേയ്യ വോദകം;
ഠപേയ്യ ഭൂമിയം പത്തം, അങ്കേ വാ മഞ്ചപീഠകേ.

൯൨. മിഡ്ഢന്തേ പരിഭണ്ഡന്തേ, പാദേ ഛത്തേ ഠപേതി വാ;
ചലകാദിം ഠപേ പത്തം, പത്തേ വാ ഹത്ഥധോവനേ.

൯൩. പത്തേന നീഹരന്തസ്സ, ഉച്ഛിട്ഠമുദകമ്പി ച;
അകപ്പിയമ്പി പത്തം വാ, പരിഭുഞ്ജേയ്യ ദുക്കടം.

൯൪. വദേ ''ജീവാ''തി ഖിപിതേ, ന സിക്ഖതി അനാദരോ;
പരിമണ്ഡലകാദിമ്ഹി, സേഖിയേ ദുക്കടം സിയാ.

൯൫. യോ ഭണ്ഡഗാരേ പയുതോവ ഭണ്ഡകം,
മാതൂന പാചിത്തിയമസ്സ ഗോപയേ;
ദവായ ഹീനേനപി ജാതിആദിനാ,
വദേയ്യ ദുബ്ഭാസിതമുത്തമമ്പി യോതി.

൯. വത്താദികണ്ഡനിദ്ദേസോ

൯൬. ഉപജ്ഝാചരിയവത്തഞ്ച, ഗമികാഗന്തുകമ്പി ച;

സേനാസനാദിവത്തഞ്ച, കാതബ്ബം പിയസീലിനാ.

൯൭. ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ കിഞ്ചി, ഗഹിതബ്ബം ദദേ തിധാ;
ഗഹേതുകാമോ ഗണ്ഹേയ്യ, ദ്വിധായം സമ്പടിഗ്ഗഹോ.

൯൮. സങ്ഘാടിമുത്തരാസങ്ഗം, തഥാ അന്തരവാസകം;
"ഏതം ഇമം അധിട്ഠാമി", തഥാ "പച്ചുദ്ധരാമി"തി.

൯൯. "ഇമം ഇമാനി ഏതാനി, ഏതമ്പി ചീവര"ന്തി വാ;
"പരിക്ഖാരചോളാനീ"തി, തഥാ "പച്ചുദ്ധരാമി"തി.

൧൦൦. "ഏതം ഇമം അധിട്ഠാമി, പത്തം പച്ചുദ്ധരാമി"തി;
ഏവം പച്ചുദ്ധരേധിട്ഠേ, ചീവരാദിം യഥാവിധി.

൧൦൧. സഞ്ചരിത്തം വിനാ സേസാ, സചിത്താ ഗരുകന്തിമാ;
അച്ഛിന്നം പരിണതം ഹിത്വാ, നിസ്സഗ്ഗിയമചിത്തകം.

൧൦൨. പദസോധമ്മം ദുവേ സേയ്യാ, ഇത്ഥിയാ ധമ്മദേസനാ;
ദുവേ സേനാസനാനീപി, സിബ്ബനം ചീവരസ്സപി.

൧൦൩. പവാരിതം സുരാപാനം, പഞ്ചസന്നിധിആദികം;
ജോതിനുജ്ജാലനഞ്ചേവ, കപ്പബിന്ദുമനാദികം;
ഗാമപ്പവേസനന്തേതേ, പാചിത്തീസു അചിത്തകാ.

൧൦൪. പകിണ്ണകേസു ഉദ്ദിസ്സ-കതം ഹിത്വാഞ്ഞമംസകം;
ഏകത്ഥരണപാവുരണം, ഏകമഞ്ചേ തുവട്ടനം;
ഏകതോ ഭുഞ്ജനഞ്ചാപി, നച്ചഗീതാദിസത്തപി.

൧൦൫. അകായബന്ധനഞ്ചാപി , പത്തഹത്ഥകവാടകം;
അചിത്തകമിദം സബ്ബം, സേസമേത്ഥ സചിത്തകം.

൧൦൬. വീതിക്കമെനചിത്തേന, സചിത്തകമചിത്തകം;
പഞ്ഞത്തിജാനനേനാപി, വദന്താചരിയാ തഥാ.

൧൦൭. പുബ്ബകരണാദികം കത്വാ, ഉപോസഥപ്പവാരണം;
നവധാ ദീപിതം സബ്ബം, കാതബ്ബം പിയസീലിനാ.

൧൦൮. സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതി.

൧൦൯. ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം , ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതി.

൧൧൦. ഉപോസഥോ യാവതികാ ച ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ,
സഭാഗാപത്തിയോ ച ന വിജ്ജന്തി;
വജ്ജനീയാ ച പുഗ്ഗലാ തസ്മിം ന ഹോന്തി,
പത്തകല്ലന്തി വുച്ചതി.

൧൧൧. പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചാനി സമാപേത്വാ ദേസിതാപത്തികസ്സ സമഗ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അനുമതിയാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും ആരാധനം കരോമ.

ഫഫഖാരിസുദ്ധിഅധിട്ഠാന-സുത്തുദ്ദേസവസാ തിധാ;
ഗണപുഗ്ഗലസങ്ഘാ ച, തം കരേയ്യും യഥാക്കമം.

ഫഫ. ചാതുദ്ദസോ പന്നരസോ, സാമഗ്ഗീ ദിനതോ തിധാ;
ദിനപുഗ്ഗലകത്തബ്ബാ-കാരതോ തേ നവേരിതാ.

ഫഫ. തയോ തയോതി കത്വാന, ദിനപുഗ്ഗലഭേദതോ;
തേവാചീദ്വേകവാചീതി, നവ വുത്താ പവാരണാ.

ഫഫ. കത്തികന്തിമപക്ഖമ്ഹാ, ഹേമം ഫഗ്ഗുനപുണ്ണമാ;
തസ്സ അന്തിമപക്ഖമ്ഹാ, ഗിമ്ഹം ആസാള്ഹിപുണ്ണമാ;
വസ്സകാലം തതോ സേസം, ചതുവീസതുപോസഥാ.

ഫഫ. ചാതുദ്ദസാ ഛ ഏതേസു, പക്ഖാ തതിയസത്തമാ;
ഞേയ്യാ പന്നരസാ സേസാ, അട്ഠാരസ ഉപോസഥാ.

ഫഫൗ. ‘‘ഛന്ദം ദമ്മി, ഛന്ദം മേ ഹര, ഛന്ദം മേ ആരോചേഹീ’’തി ഛന്ദം ദാതബ്ബം.

ഫഫവ്വ. ‘‘പാരിസുദ്ധിം ദമ്മി, പാരിസുദ്ധിം മേ ഹര, പാരിസുദ്ധിം മേ ആരോചേഹീ’’തി പാരിസുദ്ധി ദാതബ്ബാ.

ഫഫൻ. ‘‘പവാരണം ദമ്മി, പവാരണം മേ ഹര, പവാരണം മേ ആരോചേഹി, മമത്ഥായ പവാരേഹീ’’തി പവാരണാ ദാതബ്ബാ.

ഫവം. ആപത്തിദേസകേന ‘‘അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ നാനാവത്ഥുകാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിം, താ തുമ്ഹമൂലേ പടിദേസേമീ’’തി വത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേന ‘‘പസ്സസി, ആവുസോ, താ ആപത്തിയോ’’തി വുത്തേ ‘‘ആമ, ഭന്തേ, പസ്സാമീ’’തി വത്വാ പുന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേന ‘‘ആയതിം, ആവുസോ, സംവരേയ്യാസീ’’തി വുത്തേ ‘‘സാധു, സുട്ഠു, ഭന്തേ സംവരിസ്സാമീ’’തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ദേസേതബ്ബം.

ഫവഫ. വേമതിം ആരോചേന്തേന ‘‘അഹം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാസു നാനാവത്ഥുകാസു ആപത്തീസു വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സാമി, തദാ താ ആപത്തിയോ പടികരിസ്സാമീ’’തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ആരോചേതബ്ബം.

ഫവവ. ‘‘അജ്ജ മേ ഉപോസഥോ ‘പന്നരസോ, ചാതുദ്ദസോ’തി വാ അധിട്ഠാമീ’’തി തിക്ഖത്തും വത്വാ പുഗ്ഗലേന അധിട്ഠാനുപോസഥോ കാതബ്ബോ.

ഫവന. ദ്വീസു പന ഥേരേന ‘‘പരിസുദ്ധോ അഹം ആവുസോ, ‘പരിസുദ്ധോ’തി മം ധാരേഹീ’’തി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബം. നവകേനപി തഥേവ വത്തബ്ബം. ‘‘ഭന്തേ, ധാരേഥാ’’തി വചനം വിസേസോ.

ഫവർ. തീസു പന ‘‘സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യാമാ’’തി ഞത്തിം ഠപേത്വാ പടിപാടിയാ വുത്തനയേന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ കാതബ്ബോ.

൧൨൭. "അജ്ജ മേ പവാരണാ 'ചാതുദ്ദസീ, പന്നരസീ'തി വാ അധിട്ഠാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ ഏകേന പവാരേതബ്ബം.

൧൨൮. ദ്വീസു പന ഥേരേന "അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദതു മം ആയസ്മാ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ പവാരേതബ്ബം. നവകേനാപി തഥേവ വത്തബ്ബം. "ഭന്തേ"തി വചനം വിസേസോ.

൧൨൯. തീസു വാ ചതൂസു വാ പന "സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ, യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം പവാരേയ്യാമാ"തി ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഥേരേന "അഹം, ആവുസോ, ആയസ്മന്തേ പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്താ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ പവാരേതബ്ബം. നവകേഹിപി തഥേവ പടിപാടിയാ പവാരേതബ്ബം. "ഭന്തേ"തിവചനം വിസേസോ.

൧൩൦. ചതൂഹി അധികേസു പന "സുണാതു മേ ആവുസോ സങ്ഘോ, അജ്ജ പവാരണാ പന്നരസീ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ പവാരേയ്യാ"തി ഞത്തിം ഠപേത്വാ വുഡ്ഢതരേന "സങ്ഘം, ആവുസോ, പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ പവാരേതബ്ബം. നവകേഹിപി തഥേവ പടിപാടിയാ "സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമി ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ പരിസങ്കായ വാ, വദന്തു മം ആയസ്മന്തോ അനുകമ്പം ഉപാദായ, പസ്സന്തോ പടികരിസ്സാമീ"തി തിക്ഖത്തും വത്വാ പവാരേതബ്ബം.

മൂലസിക്ഖാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

മൂലസിക്ഖാ-ടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

സബ്ബകാമദദം സബ്ബരതനേ രതനത്തയം;
ഉത്തമം ഉത്തമതരം, വന്ദിത്വാ വന്ദനാരഹം.

ചരണേ ബ്രഹ്മചാരീനം, ആചരിയാനം സിരം മമ;
ഠപേത്വാന കരിസ്സാമി, മൂലസിക്ഖത്ഥവണ്ണനം.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

തത്ഥാദോ താവ സബ്ബസക്കതസ്സ സബ്ബസത്തുത്തമസ്സ സത്ഥുനോ പണാമം ദസ്സേന്തോ ആഹ **"നത്വാ നാഥ"**ന്ത്യാദി. **നാഥം** ചതൂഹി നാഥങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം ഭഗവന്തം **നത്വാ** വന്ദിത്വാ **ആദോ** ആദിമ്ഹി ഉപസമ്പന്നതോ പട്ഠായ **നവകേന ഭിക്ഖുനാ** അധുനാ പബ്ബജിതേന ഉപസമ്പന്നേന **മൂലഭാസായ** മാഗധഭാസായ സിക്ഖിതും **സമാസതോ** സങ്ഖേപേന മൂലസിക്ഖം അഹം പവക്ഖാമീതി പിണ്ഡത്ഥോ.

അയം പന അവയവത്ഥോ - **നത്വാ**തി തന്നിന്നതപ്പോണതപ്പബ്ഭാരോ ഹുത്വാ കായവചീമനോദ്വാരേഹി വന്ദിത്വാതി അത്ഥോ. നാഥതീതി നാഥോ, വേനേയ്യാനം ഹിതസുഖം മേത്തായനവസേന ആസീസതി പത്ഥേതീതി അത്ഥോ, അഥ വാ നാഥതി വേനേയ്യഗതേ കിലേസേ ഉപതാപേതീതി അത്ഥോ, നാഥതി വാ യാചതീതി അത്ഥോ. ഭഗവാ ഹി "സാധു, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കാലേന കാലം അത്തസമ്പത്തിം പച്ചവേക്ഖേയ്യാ"തിആദിനാ (അം॰ നി॰ വ്യ.൭) സത്താനം തം തം ഹിതപ്പടിപത്തിം യാചിത്വാപി കരുണായ സമുസ്സാഹിതോ തേ തത്ഥ നിയോജേതി. പരമേന വാ ചിത്തിസ്സരിയേന സമന്നാഗതോ സബ്ബസത്തേ ഈസതി അഭിഭവതീതി പരമിസ്സരോ ഭഗവാ "നാഥോ"തി വുച്ചതി. സബ്ബോ ചായമത്ഥോ സദ്ദസത്ഥാനുസാരതോ വേദിതബ്ബോ. **പവക്ഖാമീ**തി പകാരേന കഥേസ്സാമി. **മൂലസിക്ഖാ**തി അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാവസേന തിസ്സോപി സിക്ഖാ, ഉപസമ്പന്നസ്സ സുപ്പതിട്ഠിതഭാവസാധനട്ഠേന മൂലാ ച സാ സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാ ചാതി മൂലസിക്ഖാ. ഗന്ഥവസേനേത്ഥ സങ്ഖിപിത്വാ വുത്തത്താ തദ്ദീപനോ ഗന്ഥോ "മൂലസിക്ഖാ"തി വുച്ചതി.

തത്ഥ കതമം സീലം, കതമം അധിസീലം, കതമം ചിത്തം, കതമം അധിചിത്തം, കതമാ പഞ്ഞാ, കതമാ അധിപഞ്ഞാതി? വുച്ചതേ - പഞ്ചങ്ഗഅട്ഠങ്ഗദസങ്ഗസീലം താവ സീലമേവ. പാതിമോക്ഖസംവരസീലം പന "അധിസീല"ന്തി വുച്ചതി. തഞ്ഹി സൂരിയോ വിയ പജ്ജോതാനം, സിനേരു വിയ പബ്ബതാനം സബ്ബലോകിയസീലാനം അധികഞ്ചേവ ഉത്തമഞ്ച. പാതിമോക്ഖസംവരതോപി ച മഗ്ഗഫലസമ്പയുത്തമേവ സീലം അധിസീലം, തം പന ഇധ നാധിപ്പേതം. ന ഹി തം സിക്ഖന്തോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി. കാമാവചരാനി പന അട്ഠ കുസലചിത്താനി, ലോകിയഅട്ഠസമാപത്തിചിത്താനി ച ഏകജ്ഝം കത്വാ ചിത്തമേവ. വിപസ്സനാപാദകം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തം പന "അധിചിത്ത"ന്തി വുച്ചതി. തഞ്ഹി സബ്ബലോകിയചിത്താനം അധികഞ്ചേവ ഉത്തമഞ്ച. തതോപി ച മഗ്ഗഫലചിത്തമേവ അധിചിത്തം, തം പന ഇധ നാധിപ്പേതം. ന ഹി തം സിക്ഖന്തോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി. "അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠ"ന്തിആദിനയപ്പവത്തം കമ്മസ്സകതാഞാണം പഞ്ഞാ, തിലക്ഖണാകാരപരിച്ഛേദകം പന വിപസ്സനാഞാണം "അധിപഞ്ഞാ"തി വുച്ചതി. സാ ഹി സബ്ബലോകിയപഞ്ഞാനം അധികാ ചേവ ഉത്തമാ ച. തതോപി ച മഗ്ഗഫലപഞ്ഞാവ അധിപഞ്ഞാ, സാ പന ഇധ നാധിപ്പേതാ. ന ഹി തം സിക്ഖന്തോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി.

താസു തീസു അധിസീലസിക്ഖാ ചാരിത്തവാരിത്തവസേന ദുവിധമ്പി സീലം യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജമാനേന, തപ്പടിപക്ഖേ കിലേസേ തദങ്ഗപ്പഹാനവസേന പജഹന്തേന സിക്ഖിതബ്ബാ. അധിചിത്തസിക്ഖാ യഥാവുത്തേസു ആരമ്മണേസു അഭിയോഗവസേന ഝാനപ്പടിപക്ഖാനം നീവരണഗണാനം വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനം കുരുമാനേന സിക്ഖിതബ്ബാ. അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ പന യഥാനുരൂപം തദങ്ഗപ്പഹാനസമുച്ഛേദവസേന സാനുസയേ കിലേസേ സമുച്ഛിന്ദന്തേന സിക്ഖിതബ്ബാ. തസ്മാ സുപ്പതിട്ഠിതഭാവസാധനട്ഠേന മൂലാ ച സാ സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാ ചാതി മൂലസിക്ഖാ, കമ്മവചനിച്ഛായം "മൂലസിക്ഖ"ന്തി വുത്തം.

സമാസീയതേ സങ്ഖിപീയതേതി സമാസോ, തതോ **സമാസതോ**. സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന അകുപ്പേന ഠാനാരഹേന ഉപസമ്പന്നോതി ഭിക്ഖു. തത്ഥ സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേസം ആഗതത്താ, ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദസ്സ ആഹടത്താ, സമ്മുഖീഭൂതാനഞ്ച അപ്പടിക്കോസനതോ ഏകസ്മിം കമ്മേ സമഗ്ഗഭാവം ഉപഗതേന സങ്ഘേന തീഹി അനുസ്സാവനാഹി ഏകായ ഞത്തിയാ കാതബ്ബകമ്മസങ്ഖാതേന ഞത്തിചതുത്ഥേന ധമ്മികേന വിനയകമ്മേന വത്ഥുഞത്തിഅനുസ്സാവനസീമാപരിസാസമ്പത്തിസമ്പന്നത്താ അകോപേതബ്ബതം, അപ്പടിക്കോസിതബ്ബതം ഉപഗതേന ഠാനാരഹേന കാരണാരഹേന സത്ഥുസാസനാരഹേന ഉപസമ്പന്നോ നാമ, ഉപരിഭാവം സമാപന്നോ പത്തോതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുഭാവോ ഹി ഉപരിഭാവോ. തഞ്ചേസ യഥാവുത്തേന കമ്മേന സമാപന്നത്താ "ഉപസമ്പന്നോ"തി വുച്ചതി, തേന **ഭിക്ഖുനാ**. ഊനപഞ്ചവസ്സതായ നവകോ, തേന **നവകേന** അധുനാ പബ്ബജിതേന, അചിരപബ്ബജിതേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ആദോ**തി ആദിമ്ഹിയേവാതി അത്ഥോ, ആദിതോ പട്ഠായാതി വാ. അപി ച ഥേരോ "ആദോ"തി വചനേന സദ്ധാപബ്ബജിതാനം കുലപുത്താനം ആലസിയദോസേന, അപ്പടിപജ്ജന്താനം അഞ്ഞാണദോസേന ച അഞ്ഞഥാ പടിപജ്ജന്താനം സംവേഗം ജനേതി. കഥം? അതിദുല്ലഭം ഖണം സമവായം പടിലഭിത്വാ തങ്ഖണം ന കുസീതേന വാ നിരത്ഥകകഥാപസുതേന വാ വീതിനാമേതബ്ബം, കിം കാതബ്ബം? ആദിതോ പട്ഠായ നിരന്തരമേവ തീസു സിക്ഖാസു ആദരോ ജനേതബ്ബോതി.

> "സാ മാഗധീ മൂലഭാസാ, നരാ യായാദികപ്പികാ;
> ബ്രഹ്മാനോ ചസ്സുതാലാപാ, സമ്ബുദ്ധാ ചാപി ഭാസരേ"തി. -

വചനതോ **മൂലഭാസായാ**തി മാഗധമൂലായ ഭാസായ, സഭാവനിരുത്തിയാ ഭാസായാതി വുത്തം ഹോതി. **സിക്ഖിതു**ന്തി ഉഗ്ഗണ്ഹിതും.

൧. പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൧. ഇദാനി സബ്ബസിക്ഖാനം പന മൂലഭൂതത്താ അധിസീലസിക്ഖാവ പഠമം വുത്താ, തത്രാപി മഹാസാവജ്ജത്താ, മൂലച്ഛേജ്ജവസേന പവത്തനതോ ച സബ്ബപഠമം പാരാജികം ജാനിതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ **"സം നിമിത്ത"**ന്ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ മഗ്ഗത്തയേ സം നിമിത്തം പവേസന്തോ ഭിക്ഖു ചുതോതി അത്ഥോ. **സം നിമിത്ത**ന്തി അത്തനോ അങ്ഗജാതം, സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ഏകതിലബീജമത്തമ്പി അത്തനോ അങ്ഗജാതന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഭിക്ഖൂ**തി അനിക്ഖിത്തസിക്ഖോ. **മഗ്ഗത്തയേ**തി ഏത്ഥ മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതാനം വസേന തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ, തയോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ, തയോ പണ്ഡകാ, തയോ പുരിസാതി പാരാജികവത്ഥുഭൂതാനം നിമിത്താനം നിസ്സയാ ദ്വാദസ സത്താ ഹോന്തി. തേസം വച്ചപസ്സാവമുഖമഗ്ഗവസേന തയോ മഗ്ഗാ. തത്ഥ മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ, അമനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ, തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ തയോതി നവ , തഥാ മനുസ്സുഭതോബ്യഞ്ജനകാദീനം. മനുസ്സപണ്ഡകാദീനം പന വച്ചമുഖമഗ്ഗവസേന ദ്വേ ദ്വേതി ഛ, തഥാ മനുസ്സപുരിസാദീനന്തി സബ്ബേസം വസേന തിംസ മഗ്ഗാ ഹോന്തി. തേ സബ്ബേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഇധ "മഗ്ഗത്തയേ"തി വുത്തം, തസ്മിം മഗ്ഗത്തയേ, ദ്വാദസന്നം സത്താനം തീസു മഗ്ഗേസു യത്ഥ കത്ഥചി മഗ്ഗേതി അത്ഥോ. **ചുതോ**തി സക്കത്താ വാ

ബ്രഹ്മത്താ വാ ചുതസത്തോ വിയ സാസനതോ ചുതോ ഹോതി, പാരാജികോ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി പവേസനം നാമ ന കേവലം അത്തുപക്കമേനേവ ഹോതി, പരൂപക്കമേനാപി ഹോതി, തത്ഥാപി സേവനചിത്തേ സതി പാരാജികോ ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം **"പവേസനാ"**ത്യാദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - യോ ഭിക്ഖു പവേസനട്ഠിതഉദ്ധരണപവിട്ഠക്ഖണേസു അഞ്ഞതരം ഖണം **ചേപി സാദിയം** സാദിയന്തോ സചേപി തസ്മിം ഖണേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേന്തോ, **ചുതോ** പാരാജികോ ഹോതി. യോ പന സബ്ബസോ അസാദിയന്തോ ആസീവിസമുഖം അങ്ഗാരകാസും പവിട്ഠം വിയ ച മഞ്ഞതി, സോ നിപ്പരാധോ ഹോതി. ഏത്ഥ പന **ഠിതം** നാമ സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയപ്പത്തം. പഠമപാരാജികം.

൨-൭. ഇദാനി ദുതിയം ദസ്സേതും **"അദിന്നം മാനുസം ഭണ്ഡ"**ന്ത്യാദിമാഹ. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു അദിന്നം മാനുസം ഗരുകം ഭണ്ഡം പഞ്ചവീസാവഹാരേസു യേന കേനചി അവഹാരേന ആദിയന്തോ ചുതോ ഭവേതി സമ്ബന്ധോ. **അദിന്ന**ന്തി യം കിഞ്ചി പരപരിഗ്ഗഹിതം സസ്സാമികം ഭണ്ഡം, തം തേഹി സാമികേഹി കായേന വാ വാചായ വാ ന ദിന്നന്തി അദിന്നം, അനിസ്സട്ഠം അപരിച്ചത്തം രക്ഖിതം ഗോപിതം മമായിതം പരപരിഗ്ഗഹിതം. മനുസ്സസ്സ ഇദന്തി **മാനുസം,** മനുസ്സസന്തകം, "ഭണ്ഡ"ന്തിമിനാ തുല്യാധികരണം . **ഥേയ്യായേകേനാ**തി ഥേയ്യായ ഏകേന, ഏകേന അവഹാരേനാതി അത്ഥോ. ലിങ്ഗഭേദം കത്വാ വുത്തം. "ഥേയ്യാ കേനചീ"തി വാ പാഠോ. തത്ഥ **ഥേനോ**തി ചോരോ, ഥേനസ്സ ഭാവോ **ഥേയ്യാ,** കരണത്ഥേ ചേതം പച്ചത്തവചനം, തസ്മാ കേനചി ഥേയ്യേന അവഹാരേനാതി അത്ഥോ. **ആദിയ**ന്തി ആദിയന്തോ ഗണ്ഹന്തോ. **പഞ്ചവീസാവഹാരേസൂ**തി പഞ്ചപഞ്ചകേ സമോധാനേത്വാ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ. തത്ഥ **പഞ്ചപഞ്ചകാനി** നാമ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം പുബ്ബപ്പയോഗപഞ്ചകം ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകന്തി.

തത്ഥ സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകമിസ്സകഭണ്ഡവസേന നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം, സവിഞ്ഞാണകഭണ്ഡവസേന ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം. തത്ഥ നാനാഭണ്ഡവസേന താവ ഏവം വേദിതബ്ബോ - യോ ആരാമം അഭിയുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. സാമികോ "ന മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോ സീസേ ഭാരം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഖന്ധം ഓരോപേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം "ദേഹി മേ ഭണ്ഡ"ന്തി വുച്ചമാനോ "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തി ഭണതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. സാമികോ "ന മയ്ഹം ദസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. "സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീ"തി പഠമം പാദം സങ്കാമേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ദുതിയം പാദം സങ്കാമേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. ഥലട്ഠം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. അയമേത്ഥ നാനാഭണ്ഡവസേന യോജനാ. ഏകഭണ്ഡവസേന പന സസ്സാമികം ദാസം വാ തിരച്ഛാനം വാ യഥാവുത്തേന അഭിയോഗാദിനാ നയേന ആദിയതി വാ ഹരതി വാ അവഹരതി വാ ഇരിയാപഥം കോപേതി വാ ഠാനാ ചാവേതി വാതി. അയമേത്ഥ ഏകഭണ്ഡവസേന യോജനാ.

പഞ്ച അവഹാരാ സാഹത്ഥികോ ആണത്തികോ നിസ്സഗ്ഗിയോ അത്ഥസാധകോ ധുരനിക്ഖേപോതി. തത്ഥ **സാഹത്ഥികോ** നാമ പരസ്സ ഭണ്ഡം സഹത്ഥാ അവഹരതി. **ആണത്തികോ** നാമ "അസുകസ്സ ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി അഞ്ഞം ആണാപേതി. **നിസ്സഗ്ഗിയോ** നാമ അന്തോസുങ്കഘാതേ ഠിതോ ബഹിസുങ്കഘാതം പാതേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. **അത്ഥസാധകോ** നാമ "അസുകം ഭണ്ഡം യദാ സക്കോസി, തദാ അവഹരാ"തി ആണാപേതി. തത്ഥ സചേ പരോ അനന്തരായികോ ഹുത്വാ തം അവഹരതി, ആണാപകോ ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികോ ഹോതി,

അവഹാരകോ പന അവഹടകാലേ, അയം അത്ഥസാധകോ. **ധുരനിക്ഖേപോ** പന ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡവസേന വേദിതബ്ബോതി ഇദം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം.

അപരേപി പഞ്ച അവഹാരാ പുബ്ബപ്പയോഗോ സഹപ്പയോഗോ സംവിധാവഹാരോ സങ്കേതകമ്മം നിമിത്തകമ്മന്തി. തത്ഥ ആണത്തിവസേന **പുബ്ബപ്പയോഗോ** വേദിതബ്ബോ, ഠാനാചാവനവസേന **സഹപ്പയോഗോ. സംവിധാവഹാരോ** നാമ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ "അമുകം നാമ ഗേഹം ഗന്ത്വാ, ഛദനം വാ ഭിന്ദിത്വാ, സന്ധിം വാ ഛിന്ദിത്വാ ഭണ്ഡം ഹരിസ്സാമാ"തി സംവിദഹിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേസു എകോ ഭണ്ഡം അവഹരതി, തസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം. **സങ്കേതകമ്മം** നാമ സഞ്ജാനനകമ്മം കാലപരിച്ഛേദവസേന സഞ്ഞാകരണം. എത്ഥ ച "പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ അജ്ജ വാ പുരേഭത്തം അവഹരതു, സ്വേ വാ അനാഗതേ സംവച്ഛരേ വാ, നത്ഥി വിസങ്കേതോ, സങ്കേതകാരകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേ, ഇതരസ്സ ഠാനാ ചാവനേതി എവം ആപത്തി ഉഭിന്നം പാരാജികസ്സ. **നിമിത്തകമ്മം** നാമ സഞ്ഞുപ്പാദനത്ഥം കസ്സചി നിമിത്തസ്സ കരണം അക്ഖിനിഖണനഹത്ഥാലങ്ഘനപാണിപ്പഹാരഅങ്ഗുലിഫോടനഗീവുന്നാമനഉക്കാസനാദിനാ അനേകപ്പകാരം. അവഹാരകോ ആണാപകേന യം നിമിത്തസഞ്ഞം കത്വാ വുത്തം, തം "എത"ന്തി മഞ്ഞമാനോ തമേവ അവഹരതി, ഉഭിന്നം പാരാജികം. യം "അവഹരാ"തി വുത്തം, തം "എത"ന്തി മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞം തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠപിതം അവഹരതി, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തി. ഇദം പുബ്ബപ്പയോഗപഞ്ചകം.

അപരേപി പഞ്ച അവഹാരാ ഥേയ്യാവഹാരോ പസയ്ഹാവഹാരോ പരികപ്പാവഹാരോ പടിച്ഛന്നാവഹാരോ കുസാവഹാരോതി. തത്ഥ യോ കൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹി വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹാതി, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **ഥേയ്യാവഹാരോ**. യോ സന്തജ്ജേത്വാ സയം ദസ്സേത്വാ തേസം സന്തകം ഗണ്ഹാതി, യോ വാ അത്തനോ പത്തബലിതോ ച അധികം ബലക്കാരേന ഗണ്ഹാതി രാജരാജമഹാമത്താദയോ വിയ, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **പസയ്ഹാവഹാരോ**. പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതോ പനാവഹാരോ **പരികപ്പാവഹാരോ**. സോ ദുവിധോ ഭണ്ഡോകാസപരികപ്പവസേന. തത്ര യോ "സാടകോ ചേ, ഗണ്ഹിസ്സാമി, സുത്തം ചേ, ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പരികപ്പേത്വാ അന്ധകാരേ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹാതി, തത്ര സാടകോ ചേ, ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം, സുത്തം ചേ ഹോതി, രക്ഖതി. അയം **ഭണ്ഡപരികപ്പോ** നാമ. യോ ഠാനം പരികപ്പേത്വാ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാതി, തസ്സ തം പരികപ്പിതപരിച്ഛേദം അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. അയം **ഓകാസപരികപ്പോ** നാമ. എവമിമേസം ദ്വിന്നം പരികപ്പാനം വസേന പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ പരികപ്പാവഹാരോ. പടിച്ഛാദേത്വാ പരസ്സ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ** നാമ. കുസം സങ്കാമേത്വാ അവഹരണം **കുസാവഹാരോ**. യോ കുസം പാതേത്വാ ചീവരേ ഭാജിയമാനേ അത്തനോ കോട്ഠാസസ്സ സമീപേ ഠിതം അപ്പഗ്ഘതരം വാ മഹഗ്ഘതരം വാ സമസമം വാ പരസ്സ കോട്ഠാസം ദിസ്വാ സചേ പഠമതരം പരകോട്ഠാസതോ കുസദണ്ഡകം ഉദ്ധരതി, അത്തനോ കോട്ഠാസേ പാതേതുകാമതായ ഉദ്ധാരേ രക്ഖതി, പാതനേപി രക്ഖതി, അത്തനോ കോട്ഠാസതോ പന കുസദണ്ഡം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധാരേ രക്ഖതി, തം ഉദ്ധരിത്വാ പരകോട്ഠാസേ പാതേന്തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. അയം കുസാവഹാരോ നാമാതി ഇമേസു പഞ്ചവീസാവഹാരേസു യേന കേനചി അവഹാരേന ഗണ്ഹന്തോ പാരാജികോ ഭവേതി അത്ഥോ.

ഗരുകന്തി പഞ്ചമാസകം. വീസതിമാസകോ ഹി കഹാപണോ, കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ പാദോ നാമ, തസ്മാ പഞ്ചമാസകം വാ പാദം വാ ഗരുകന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ "ചത്താരോ വീഹയോ ഗുഞ്ജാ, ദ്വേ ഗുഞ്ജാ മാസകോ ഭവേ"തി വചനതോ വീഹിവസേന ചത്താലീസ വീഹയോ ദസ ഗുഞ്ജാ പഞ്ചമാസകോതി വേദിതബ്ബോ. യം പന സാമണേരസിക്ഖായം "വീസതിവീഹീ"തി വുത്തം, തം നേവ പാളിയം, ന അട്ഠകഥായം അത്ഥി, വീമംസിതബ്ബമേതം. ദുതിയപാരാജികം.

൨. ഇദാനി തതിയം ദസ്സേതും **"മനുസ്സപാണം പാണോ"**ത്യാദി വുത്തം. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു "മനുസ്സപാണോ" ഇതി ജാനന്തോ വധകചിത്തേന മനുസ്സപാണം ജീവിതാ വിയോജേതി, സോ ഭിക്ഖു സാസനാ പാരാജികോ ഹോതീതി സമുദായത്ഥോ.

മനുസ്സപാണന്തി മാതുകുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിചിത്തേന സഹുപ്പന്നം അതിപരിത്തം കലലരൂപം ആദിം കത്വാ പകതിയാ വീസവസ്സസതായുകസ്സ സത്തസ്സ യാവ മരണകാലാ എത്ഥന്തരേ അനുപുബ്ബേന വുദ്ധിപ്പത്തോ അത്തഭാവോ, എസോ മനുസ്സപാണോ നാമ, എവരൂപം മനുസ്സപാണന്തി അത്ഥോ. **പാണോതി ജാന**ന്തി "പാണോ" ഇതി ജാനന്തോ "തം ജീവിതാ വോരോപേമീ"തി ജാനന്തോ. **വധകചേതസാ**തി വധകചിത്തേന, ഇത്ഥമ്ഭൂതേ കരണവചനം, വധകചിത്തോ ഹുത്വാ മരണാധിപ്പായോ ഹുത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ജീവിതാ**തി ജീവിതിന്ദ്രിയതോ. **യോ**തി അനിയമവചനം. **സോ**തി എതേന നിയമനം വേദിതബ്ബം. **വിയോജേതീ**തി വുത്തപ്പകാരം മനുസ്സവിഗ്ഗഹം കലലകാലേപി താപനമദ്ദനേഹി വാ ഭേസജ്ജസമ്പദാനേന വാ തതോ വാ ഉദ്ധമ്പി തദനുരൂപേന ഉപക്കമേന ജീവിതാ വിയോജേതീതി അത്ഥോ. **സാസനാ**തി പരാപുബ്ബജിധാതുപ്പയോഗേ നിസ്സക്കവചനം, തേന സത്ഥുസാസനതോതി അത്ഥോ. **പരാജിതോ**തി പരാജയമാപന്നോ. ഹോതീതി പാഠസേസോ. തതിയപാരാജികം.

൩. ഇദാനി ചതുത്ഥം ദസ്സേതും **"ഝാനാദിഭേദ"**ന്ത്യാദി വുത്തം. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞാപദേസഞ്ച അധിമാനഞ്ച വജ്ജേത്വാ ഹദയേ അസന്തം ഝാനാദിഭേദം ധമ്മം മനുസ്സജാതികസ്സ സത്തസ്സ വദേയ്യ, തസ്മിം ഖണേ ഞാതേ സോ തതോ സാസനാ പാരാജികോ എവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ഝാനാദിഭേദന്തി "ഝാനം വിമോക്ഖോ സമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സനം മഗ്ഗഭാവനാ ഫലസച്ഛികിരിയാ കിലേസപ്പഹാനം വിനീവരണതാ ചിത്തസ്സ സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി (പാരാ° ൧൯൭) എവം വുത്തം ഝാനാദിഭേദം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം. **ഹദയേ**തി ചിത്തേ. **അസന്ത**ന്തി അസംവിജ്ജമാനം. **അഞ്ഞാപദേസ**ന്തി "യോ തേ വിഹാരേ വസി, സോ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ"തിആദിനാ നയേന അഞ്ഞാപദേസം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. **വിനാ**തി വജ്ജനത്ഥേ നിപാതോ, തസ്സ വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. **അധിമാന**ന്തി "അധിഗതാ മയാ"തി എവം ഉപ്പന്നം മാനന്തി അത്ഥോ. അധിഗതോ മാനോതി വിഗ്ഗഹോ, തം അധിമാനം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. **മനുസ്സജാതിസ്സാ**തി മനുസ്സജാതികസ്സ, ന ദേവബ്രഹ്മാദീസു അഞ്ഞതരസ്സാതി അത്ഥോ. **വദേയ്യാ**തി ആരോചേയ്യ. **ഞാതക്ഖണേ**തി ഞാതേ ഖണേതി ഛേദോ, തസ്മിം തേനാരോചിതക്ഖണേ മനുസ്സജാതികേന ഞാതേതി അത്ഥോ. **തേനാ**തി നിസ്സക്കേ കരണവചനം, തതോ സാസനതോ പാരാജികോതി അത്ഥോ. ചതുത്ഥപാരാജികം.

പാരാജികനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഗരുകാപത്തിനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൪. ഇദാനി സങ്ഘാദിസേസം പകാസേതും **"മോചേതുകാമചിത്തേനാ"**തിആദിമാരദ്ധം. തത്ഥ മോചേതും കാമേതീതി മോചേതുകാമം, മോചേതുകാമഞ്ച തം ചിത്തഞ്ചാതി **മോചേതുകാമചിത്തം** , തേന, മോചനസ്സാദചിത്തേനാതി അത്ഥോ. എകാദസന്നഞ്ഹി രാഗാനം എകേന മോചനസ്സാദേന ആപത്തി ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

തത്രിമേ എകാദസ അസ്സാദാ മോചനസ്സാദോ മുച്ചനസ്സാദോ മുത്തസ്സാദോ മേഥുനസ്സാദോ ഫസ്സസ്സാദോ കണ്ഡൂവനസ്സാദോ ദസ്സനസ്സാദോ നിസജ്ജസ്സാദോ വാചസ്സാദോ ഗേഹസിതപേമം വനഭങ്ഗിയന്തി. തത്ഥ **മോചനസ്സാദ**ചേതനായ ചേതേന്തോ ചേവ അസ്സാദേന്തോ ച ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, സങ്ഘാദിസേസോ , ന മുച്ചതി ചേ, ഥുല്ലച്ചയം. സചേ പന സയനകാലേ രാഗപരിയുട്ഠിതോ ഹുത്വാ ഊരുനാ വാ മുട്ഠിനാ വാ

അങ്ഗജാതം ഗാള്ഹം പീളേത്വാ മോചനത്ഥായ സഉസ്സാഹോ സുപതി, സുപന്തസ്സ ചസ്സ അസുചി മുച്ചതി, സങ്ഘാദിസേസോ. **മുച്ചനസ്സാദേ** അത്തനോ ധമ്മതായ മുച്ചമാനം അസ്സാദേതി, ന ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, അനാപത്തി. **മുത്തസ്സാദേ** അത്തനോ ധമ്മതായ മുത്തേ ഠാനാ ചുതേ അസുചിമ്ഹി പച്ഛാ അസ്സാദേന്തസ്സ വിനാ ഉപക്കമേന മുച്ചതി, അനാപത്തി. **മേഥുനസ്സാദേ** മേഥുനരാഗേന മാതുഗാമം ഗണ്ഹാതി, തേന അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി, ദുക്കടം പന ആപജ്ജതി. **ഫസ്സസ്സാദോ** ദുവിധോ അജ്ഝത്തികോ ബാഹിരോ ചാതി. തത്ഥ അത്തനോ നിമിത്തം "ഥദ്ധം, മുദുകന്തി ജാനിസ്സാമീ"തി വാ ലോലഭാവേന വാ കീളാപയതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. ബാഹിരഫസ്സസ്സാദേ പന കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഇത്ഥിം ഫുസതോ, ആലിങ്ഗതോ ച അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി, കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസം പന ആപജ്ജതി.

കണ്ഡൂവനസ്സാദേ ദദ്ദുകച്ഛുപിളകപാണകാദീനം അഞ്ഞതരേന ഖജ്ജമാനം നിമിത്തം കണ്ഡൂവനസ്സാദേന കണ്ഡൂവതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. **ദസ്സനസ്സാദേ** ഇത്ഥിയാ അനോകാസം ഉപനിജ്ഝായതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി, ദുക്കടം പന ഹോതി. **നിസജ്ജസ്സാദേ** മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസിന്നസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി , രഹോനിസജ്ജാപത്തി പന ഹോതി. **വാചസ്സാദേ** മാതുഗാമം മേഥുനപ്പടിസംയുത്താഹി വാചാഹി ഓഭാസന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി, ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസം പന ആപജ്ജതി. **ഗേഹസിതപേമേ** മാതാദീനം മാതാദിപേമേന ആലിങ്ഗനാദിം കരോന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി. **വനഭങ്ഗം** സന്ഥവകരണത്ഥായ ഇത്ഥിയാ പേസിതപുപ്ഫാദിവനഭങ്ഗസഞ്ഞിതം പണ്ണാകാരം "ഇത്ഥന്നാമായ ഇമം പേസിത"ന്തി അസ്സാദേന ആമസന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തീതി. ഏവമേതേസു മോചനസ്സാദേന ആപത്തി ഹോതീതി ദസ്സേതും "മോചേതു...പേ॰... നാ"തി വുത്തം. അഥ വാ മോചേതുകാമം ചിത്തം യസ്സ സോയം **മോചേതുകാമചിത്തോ,** തേന, ഇത്ഥമ്ഭൂതേ കരണവചനം, മോചേതുകാമചിത്തോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

ഉപക്കമ്മാതി ഹത്ഥാദീസു യേന കേനചി നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാതി അത്ഥോ. **വിമോചയ**ന്തി യം അന്തമസോ ഏകാ ഖുദ്ദകമക്ഖികാ പിവേയ്യ, തത്തകമ്പി വിമോചേന്തോതി അത്ഥോ. **സുക്ക**ന്തി നീലപീതലോഹിതോദാതതക്കതേലദകഖീരദധിസപ്പിവണ്ണസങ്ഖാതേസു ദസവിധേസു സുക്കേസു യം കിഞ്ചി സുക്കം. **അഞ്ഞത്ര സുപിനാ**തി യാ സുപിനന്തേ സുക്കവിസ്സട്ഠി ഹോതി, തം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **സമണോ**തി യോ കോചി ഉപസമ്പന്നോ. **ഗരുക**ന്തി സങ്ഘാദിസേസം. **ഫുസേ**തി ആപജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. ചേതനാ ഉപക്കമോ മുച്ചനന്തി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനീതി. സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദം.

൧൭. ഇദാനി കായസംസഗ്ഗം ദസ്സേതും **"കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ"**തിആദിമാരദ്ധം. ഭിക്ഖു മനുസ്സിത്ഥിയാ മനുസ്സിത്ഥിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഉപക്കമിത്വാ മനുസ്സിത്ഥിം പരാമസന്തോ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജേയ്യാതി യോജനാ. തത്ഥ **കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ**തി ഹത്ഥഗ്ഗഹണാദികായസമ്ഫസ്സേന രാഗേന കായമിസ്സരാഗേന. **മനുസ്സിത്ഥി**ന്തി തദഹുജാതമ്പി ജീവമാനകമനുസ്സിത്ഥിം. **പരാമസ**ന്തി പരാമസന്തോ, ഇത്ഥീതി സഞ്ഞാ ഇത്ഥിസഞ്ഞാ , സാ അസ്സ അത്ഥീതി **ഇത്ഥിസഞ്ഞീ,** ഇത്ഥിസഞ്ഞീ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ, കായസംസഗ്ഗരാഗോ, തേന രാഗേന വായാമോ, ഹത്ഥഗ്ഗാഹാദിസമാപജ്ജനന്തി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദം.

൧൮. ഇദാനി ദുട്ഠുല്ലം ദസ്സേതും **"ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദേനാ"**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദേനാ**തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമേഥുനധമ്മപ്പടിസംയുത്തവാചസ്സാദരാഗേന. **മഗ്ഗം വാരബ്ഭ മേഥുന**ന്തി വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരം മഗ്ഗം വാ മേഥുനം വാ ആരബ്ഭാതി അത്ഥോ. **ഓഭാസന്തോ**തി അവഭാസന്തോ. **മനുസ്സിത്ഥി**ന്തി വിഞ്ഞും പടിബലം സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം സല്ലക്ഖണസമത്ഥം മനുസ്സിത്ഥിം. **സുണമാന**ന്തി സുണന്തിം. ഇമിനാ പടിബലായപി ഇത്ഥിയാ അവിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതായ

ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ആരോചേന്തസ്സ ദുട്ഠുല്ലവാചാപത്തി ന ഹോതീതി ദീപിതം ഹോതി. മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ, ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദരാഗോ, തേന രാഗേന ഓഭാസനം, തങ്ഖണവിജാനനന്തി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി.
ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദസിക്ഖാപദം.

൨൯. ഇദാനി അത്തകാമപാരിചരിയം ദസ്സേതും **"വണ്ണ"**ന്ത്യാദി വുത്തം. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു അത്തനോ കാമപാരിചരിയായ വണ്ണം വത്വാ മേഥുനരാഗേന ഇത്ഥിം മേഥുനം യാചമാനോ ഗരും ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ. **വണ്ണം വത്വാ**തി ഗുണം ആനിസംസം പകാസേത്വാ. **അത്തനോകാമപാരിചരിയായാ**തി മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേന കാമേന പാരിചരിയാ കാമപാരിചരിയാ, അത്തനോ അത്ഥായ കാമപാരിചരിയാ അത്തനോകാമപാരിചരിയാ, അലുത്തസമാസോയം. അഥ വാ അത്തനോതി കത്വത്ഥേ സാമിവചനം, അത്തനോ കാമിതാ ഇച്ഛിതാതി അത്തനോകാമാ, സയം മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതാതി അത്ഥോ, അത്തനോകാമാ ച സാ പാരിചരിയാ ചാതി അത്തനോകാമപാരിചരിയാ , തായ **അത്തനോകാമപാരിചരിയായ,** "ഏതദഗ്ഗം, ഭഗിനി, പാരിചരിയാനം, യാ മാദിസം സീലവന്തം കല്യാണധമ്മം ബ്രഹ്മചാരിം ഏതേന ധമ്മേന പരിചരേയ്യാ"തി ഏവം വണ്ണം വത്വാതി അത്ഥോ. യാചധാതുനോ ദ്വികമ്മികത്താ **"ഇത്ഥിം മേഥുനം യാചമാനോ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **ഇത്ഥി**ന്തി ദുട്ഠുല്ലോഭാസനേ വുത്തപ്പകാരം ഇത്ഥിം. മനുസ്സിത്ഥീ, ഇത്ഥിസഞ്ഞിതാ , അത്തകാമപാരിചരിയായ രാഗോ, തേന രാഗേന വണ്ണഭണനം, തങ്ഖണവിജാനനന്തി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി.
അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദം.

൩൦. ഇദാനി സഞ്ചരിത്തം ദസ്സേതും **"സന്ദേസ"**ന്ത്യാദിമാരദ്ധം. തത്ഥ ഭിക്ഖു പുരിസസ്സ വാ സന്ദേസം, ഇത്ഥിയാ വാ സന്ദേസം പടിഗ്ഗഹേത്വാ വീമംസിത്വാ പച്ചാഹരന്തോ ഗരുകം ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **സന്ദേസ**ന്തി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹി 'ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ"തി (പാരാ॰ ൩൦൩) ഏവം വുത്തം പുരിസസ്സ സാസനം, "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം പുരിസം ബ്രൂഹി 'അഹം തസ്സ ഭരിയാ ഭവിസ്സാമീ"തി (പാരാ॰ ൩൨൬-൩൨൭ ഥോകം വിസദിസം) ഏവം വുത്തം ഇത്ഥിയാ സാസനം. **പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ**തി "സാധു ഉപാസകാ"തി വാ "ഹോതൂ"തി വാ "ആരോചേസ്സാമീ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന വചീഭേദം കത്വാ വാ സീസകമ്പനാദീഹി വാ പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാതി അത്ഥോ. **വീമംസിത്വാ**തി വുത്തപ്പകാരേന സാസനം ഗഹേത്വാ പുരിസസ്സ വാ ഇത്ഥിയാ വാ തേസം അവസ്സാരോചനകാനം മാതാപിതാഭാതാഭഗിനിആദീനം വാ ആരോചേത്വാതി അത്ഥോ. **ഹരംപച്ചാ**തി ഏത്ഥ "പച്ചാഹര"ന്തി വത്തബ്ബേ ഛന്ദഹാനിഭയാ ഹര-സദ്ദം പുബ്ബനിപാതം കത്വാ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. യത്ഥ പഹിതേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേന ആരോചിതാ സാ ഇത്ഥീ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതു വാ പടിക്ഖിപതു വാ ലജ്ജായ വാ തുണ്ഹീ ഹോതു, പുന ആഗന്ത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ ഹരന്തോ ഏത്താവതാ ഇമായ പടിഗ്ഗഹണാരോചനപ്പച്ചാഹരണസങ്ഖാതായ തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സോ ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. തേസം മനുസ്സജാതികതാ, അലംവചനീയതാ, പടിഗ്ഗണ്ഹനവീമംസനപ്പച്ചാഹരണാനീതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി.
സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദം.

൩൧. ഇദാനി അമൂലകം പകാസേതും **"ചാവേതുകാമോ"**തിആദിമാരദ്ധം. ചാവേതുകാമോ ഭിക്ഖു അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ അഞ്ഞം സുണമാനം ഭിക്ഖും ചോദേന്തോ വാ ചോദാപേന്തോ വാ ഗരും ഫുസേതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ചാവേതുകാമോ**തി ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതുകാമോ. **ചോദേന്തോ**തി "ത്വം പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസി, അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസീ"തിആദീഹി വചനേഹി സയം ചോദേന്തോതി അത്ഥോ. ഏവം ചോദേന്തസ്സ വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ. **അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ**തി യം ചോദകേന ചുദിതകമ്ഹി പുഗ്ഗലേ അദിട്ഠം അസുതം അപരിസങ്കിതം, ഇദം ഏതേസം

ദസ്സനസവനപരിസങ്കിതസങ്ഖാതാനം മൂലാനം അഭാവതോ നാസ്സ മൂലന്തി അമൂലം, അന്തിമം വത്ഥു യസ്സ പാരാജികസ്സ തദിദം അന്തിമവത്ഥു, അമൂലഞ്ച തം അന്തിമവത്ഥു ചേതി അമൂലന്തിമവത്ഥു, തേന അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ, ഭിക്ഖുനോ അനുരൂപേസു ഏകൂനവീസതിയാ പാരാജികേസു അഞ്ഞതരേനാതി അത്ഥോ. **ചോദാപയ**ന്തി ചോദാപയന്തോ, തസ്സ സമീപേ ഠത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ആണാപേത്വാ ചോദാപേന്തോ തസ്സ ആണത്തസ്സ വാചായ വാചായ ഗരും ഫുസേതി അത്ഥോ. **സുണമാന**ന്തി ഇമിനാ പരമ്മുഖാ ദൂതേന വാ പണ്ണേന വാ ചോദേന്തസ്സ ന രുഹതീതി ദീപിതം ഹോതി. പരമ്മുഖാ പന സത്തഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കടം. യം ചോദേതി, തസ്സ ഉപസമ്പന്നോതി സങ്ഖ്യൂപഗമനം, തസ്മിം സുദ്ധസഞ്ഞിതാ, യേന പാരാജികേന ചോദേതി, തസ്സ ദിട്ഠാദിവസേന അമൂലകതാ, ചാവനാധിപ്പായേന സമ്മുഖാ ചോദനാ, തസ്സ തങ്ഖണവിജാനനന്തി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. അമൂലകസിക്ഖാപദം.

൫൨. ഇദാനി അഞ്ഞഭാഗിയം ദസ്സേതും **"ലേസമത്ത"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ലേസമത്തമുപാദായാ**തി ജാതിനാമഗോത്തലിങ്ഗാപത്തിപത്തചീവരൂപജ്ഝായാചരിയസേനാസനലേസസങ്ഖാതേസു ദസസു ലേസേസു യോ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ ദിസ്സതി, തം ലേസമത്തം ഉപാദായ നിസ്സായ ഭിക്ഖും ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേതുകാമോ അമൂലന്തിമവത്ഥുനാ സുണമാനം ഭിക്ഖും ചോദേന്തോ ഗരും ഫുസേതി അത്ഥോ. കഥം? അഞ്ഞോ ഖത്തിയജാതികോ ഇമിനാ ചോദകേന പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതി, സോ അഞ്ഞം അത്തനോ വേരിം ഖത്തിയജാതികം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ തം ഖത്തിയജാതിലേസം ഗഹേത്വാ ഏവം "ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ, ത്വം ഖത്തിയോ പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസീ"തി വാ "ത്വം സോ ഖത്തിയോ, നാഞ്ഞോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ"തി വാ ചോദേതി, ഏവം നാമലേസാദയോപി വേദിതബ്ബാ. അങ്ഗാനി പനേത്ഥ അനന്തരസദിസാനി. അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദം.

ഗരുകാപത്തിനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൫൩. ഇദാനി ചീവരവിധിം ദസ്സേതും **"വികപ്പന"**ന്ത്യാദിമുദ്ധടം. യോ ഭിക്ഖു അകാലചീവരം വികപ്പനഞ്ച അധിട്ഠാനഞ്ച അകത്വാ ദസാഹം അതിക്കാമേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി പിണ്ഡത്ഥോ. തത്ഥ **അകാലചീവര**ന്തി അകാലേ ചീവരം, ഖോമം കപ്പാസികം കോസേയ്യം കമ്ബലം സാണം ഭങ്ഗന്തി ജാതിതോ ഛ ചീവരാനി, ദുകൂലം പട്ടുണ്ണം സോമാരപട്ടം ചീനപട്ടം ഇദ്ധിജം ദേവദിന്നന്തി ഇമാനി പന ഛ അനുലോമചീവരാനി. തേസു ദുകൂലം സാണസ്സ അനുലോമം വാകമയത്താ. പട്ടുണ്ണാദീനി തീണി കോസേയ്യസ്സ അനുലോമാനി പാണകേഹി കതസുത്തമയത്താ. ഇദ്ധിജാദീനി ദ്വയാനി ഖോമാദീനം അനുലോമാനി തേസമഞ്ഞതരഭാവതോ . ഇമേസം ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം അകാലചീവരം.

വികപ്പനമധിട്ഠാനന്തി ഏത്ഥ പന വികപ്പനൂപഗം അധിട്ഠാനൂപഗഞ്ച ഏവം വേദിതബ്ബം. തത്രായം പാളി - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആയാമേന അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥതം പച്ഛിമചീവരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮). മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ദീഘസോ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ, തിരിയം വിദത്ഥി. ദ്വേ വികപ്പനാ സമ്മുഖാവികപ്പനാ ച പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ച. കഥം? "ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വത്തബ്ബം, അയം **സമ്മുഖാവികപ്പനാ**. "മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ"തി, ഏകസ്സ സന്തികേ "ഇമം ചീവരം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ വികപ്പേമീ"തി വത്തബ്ബം, അയം അപരാപി **സമ്മുഖാവികപ്പനാ**. തേന ഭിക്ഖുനാ "തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ"തി, "ഇമം ചീവരം തുയ്ഹം വികപ്പനത്ഥായ ദമ്മീ"തി വത്തബ്ബം, തേന വത്തബ്ബോ "കോ തേ മിത്തോ വാ സന്ദിട്ഠോ വാ സമ്ഭത്തോ വാ"തി,

തതോ ഇതരേന “തിസ്സോ ഭിക്ഖൂ”തി വത്തബ്ബം, പുന തേന “അഹം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദമ്മീ”തി വത്തബ്ബം, അയം **പരമ്മുഖാവികപ്പനാ**. “തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. ബഹുകേ “ഇമാനീ”തി, അഹത്ഥപാസേ “ഏതം, ഏതാനീ”തി വാ. ഏവം വികപ്പനഞ്ച അകത്വാതി അത്ഥോ.

തിചീവരസ്സ പന പമാണം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന സുഗതചീവരതോ ഊനകം വട്ടതി, ലാമകപരിച്ഛേദേന സങ്ഘാടിയാ, ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ ച ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകം, തിരിയം മുട്ഠിത്തികം, അന്തരവാസകോ ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകോ, തിരിയം ദ്വിഹത്ഥോപി അഡ്ഢതേയ്യോ വാ വട്ടതി. വുത്തപ്പമാണതോ അധികഞ്ച ഊനകഞ്ച “പരിക്ഖാരചോള”ന്തി അധിട്ഠാതബ്ബം. ദ്വേ ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനാ കായേന വാ അധിട്ഠേതി, വാചായ വാ അധിട്ഠേതി. തിചീവരം അധിട്ഠഹന്തേന രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ പുരാണസങ്ഘാടിം “ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ”തി പച്ചുദ്ധരിത്വാ നവം സങ്ഘാടിം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ “ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായവികാരം കരോന്തേന കായേന അധിട്ഠാതബ്ബാ, ഇദം കായേന അധിട്ഠാനം. തം യേന കേനചി സരീരാവയവേന അഫുസന്തസ്സ ന വട്ടതി. വാചായ അധിട്ഠാനം പന വചീഭേദം കത്വാ വാചായ അധിട്ഠാതബ്ബം, സചേ ഹത്ഥപാസേ “ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി, സചേ അഹത്ഥപാസേ ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ “ഏതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ . ഏസ നയോ ഉത്തരാസങ്ഗേ, അന്തരവാസകേ ച. തിചീവരാദീനി സബ്ബാനി ഏകതോ കത്വാ “ഇമാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠാമീ”തി അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതീതി. ഏവം അധിട്ഠാനഞ്ച അകത്വാതി അത്ഥോ.

ദസ അഹാനി **ദസാഹം. അതിമാപേതീ**തി അതിക്കാമേതി. **തസ്സാ**തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി നിസ്സജ്ജനം നിസ്സഗ്ഗിയം, പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബസ്സ വിനയകമ്മസ്സേതം നാമം, നിസ്സഗ്ഗിയമസ്സ അത്ഥീതി നിസ്സഗ്ഗിയം, കിം തം? പാചിത്തിയം, തം അതിക്കാമയതോ സഹനിസ്സഗ്ഗിയവിനയകമ്മം പാചിത്തിയം സിയാ, അയമേത്ഥ അത്ഥോ. തം പനേതം ചീവരം യം ദിവസം ഉപ്പന്നം, തസ്സ യോ അരുണോ, സോ ഉപ്പന്നദിവസനിസ്സിതോ, തസ്മാ ചീവരുപ്പാദദിവസേന സദ്ധിം ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ ദസാഹാതിക്കമിതം ഹോതീതി. ചീവരസ്സ അത്തനോ സന്തകതാ, ജാതിപ്പമാണയുത്തതാ, ഛിന്നപലിബോധഭാവോ, അതിരേകചീവരതാ, ദസാഹാതിക്കമോതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. പഠമകഥിനസിക്ഖാപദം.

൧൭. ഇദാനി ദുതിയം ദസ്സേതും **“ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ”**ത്യാദിമാരദ്ധം. യോ ഭിക്ഖുസമ്മുതിം വജ്ജേത്വാ കാലഞ്ച വിനാ അധിട്ഠിതം തിചീവരം ഏകാഹം അതിക്കമാപേതി, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാഞ്ഞത്രാ**തി യം സങ്ഘോ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരേന വിപ്പവാസസമ്മുതിം ദേതി , തം ഠപേത്വാ. **തിചീവരമധിട്ഠിത**ന്തി കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, തേന തിചീവരാധിട്ഠാനനയേന അധിട്ഠിതേസു സങ്ഘാടിആദീസു യേന കേനചി ചീവരേന. **ഏകാഹ**ന്തി ഏകരത്തം. **അതിമാപേതീ**തി വിപ്പവസതി, വിയുത്തോ വസതീതി അത്ഥോ. തസ്സ അലദ്ധസമ്മുതികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകരത്തമ്പി ചീവരേന വിപ്പവാസതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ. **സമയം വിനാ**തി ചീവരകാലം വജ്ജേത്വാ. അധിട്ഠിതചീവരതാ, അനത്ഥതകഥിനതാ, അലദ്ധസമ്മുതിതാ, രത്തിവിപ്പവാസോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി. ദുതിയകഥിനസിക്ഖാപദം.

൧൮. ഇദാനി പുരാണചീവരം ദസ്സേതും **“അഞ്ഞാതികാ”**ത്യാദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **അഞ്ഞാതികാ**തി അഞ്ഞാതികായ “പടിസങ്ഖാ യോനിസോ”തിആദീസു വിയ, അഞ്ഞാതികായ നേവ മാതുസമ്ബന്ധേന ന പിതുസമ്ബന്ധേന സമ്ബദ്ധായാതി വുത്തം ഹോതി. **ഭിക്ഖുനിയാ**തി അട്ഠവാചികകമ്മേന ഉപസമ്പന്നായ. **ആകോടാപേതീ**തി

പഹരാപേതി. തന്തി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. പുരാണചീവരതാ, ഉപചാരേ ഠത്വാ അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ആണാപനം, തസ്സാ ധോവനാദീനി ചാതി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. പുരാണചീവരസിക്ഖാപദം.

൨൦. **കിഞ്ചി മൂലക**ന്തി കിഞ്ചി പാഭതം. **ചീവരാദാനേ**തി ചീവരസ്സ ആദാനേ ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണേ. വികപ്പനൂപഗചീവരതാ, പാരിവത്തകാഭാവോ, അഞ്ഞാതികായ ഹത്ഥതോ ഗഹണന്തി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദം.

൨൧. **അപ്പവാരിത**ന്തി "വദേയ്യാഥ, ഭന്തേ, യേന അത്ഥോ"തി ഇച്ഛാപിതം ഇച്ഛം രുചിം ഉപ്പാദിതം, ന പവാരിതന്തി അപ്പവാരിതം. **വിഞ്ഞാപേന്തസ്സാ**തി യാചന്തസ്സ. **അഞ്ഞത്ര സമയാ**തി നട്ഠചീവരകാലം ഠപേത്വാ. വികപ്പനൂപഗചീവരതാ, സമയാഭാവോ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി. അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം.

൨൨. **രജത**ന്തി രൂപിയം. **ജാതരൂപ**ന്തി സുവണ്ണം. **മാസക**ന്തി തയോ മാസകാ ലോഹമാസകോ ദാരുമാസകോ ജതുമാസകോതി. തത്ഥ **ലോഹമാസകോ**തി തമ്ബലോഹാദീഹി കതമാസകോ. **ദാരുമാസകോ**തി സാരദാരുനാ വാ വേളുപേസികായ വാ അന്തമസോ താലപണ്ണേനപി രൂപം ഛിന്ദിത്വാ കതമാസകോ. **ജതുമാസകോ**തി ലാഖായ വാ നിയ്യാസേന വാ രൂപം സമുട്ഠാപേത്വാ കതമാസകോ. **കഹാപണ**ന്തി സുവണ്ണമയം വാ രൂപിയമയം വാ പാകതികം വാ. **ഗണ്ഹേയ്യാ**തി അത്തനോ അത്ഥായ ദീയമാനം വാ കത്ഥചി ഠിതം വാ നിപ്പരിഗ്ഗഹം ദിസ്വാ സയം ഗണ്ഹേയ്യ. **ഗണ്ഹാപേയ്യാ**തി തദേവ അഞ്ഞേന ഗാഹാപേയ്യ. **നിസ്സഗ്ഗീ**തി ഗഹണാദീസു യം കിഞ്ചി കരോന്തസ്സ അഘനബദ്ധേസു വത്ഥുഗണനായ നിസ്സഗ്ഗി സിയാതി അത്ഥോ. **സാദിയേയ്യ വാ**തി കായവാചാഹി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ചിത്തേന അധിവാസേയ്യ. ജാതരൂപരജതഭാവോ, അത്തുദ്ദേസികതാ, ഗഹണാദീസു അഞ്ഞതരഭാവോതി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. രൂപിയപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദം.

൨൩. രജതാദിചതുബ്ബിധം അകപ്പിയം കപ്പിയേനാപി പരിവത്തേയ്യ സഹധമ്മികേ ഠപേത്വാ, നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **അകപ്പിയ**ന്തി അകപ്പിയവത്ഥും. **കപ്പിയേനാ**തി കപ്പിയവത്ഥുനാ. **സഹധമ്മികേ**തി ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിസാമണേരസാമണേരിസിക്ഖമാനസങ്ഖാതേ പഞ്ച സഹധമ്മികേ. രൂപിയഭാവോ, പരിവത്തനഞ്ചാതി ഇമാനേത്ഥ ദ്വേ അങ്ഗാനി. രൂപിയപരിവത്തനസിക്ഖാപദം.

൨൪. "ഇമം പത്തം തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തിആദിനാ **വികപ്പനഞ്ച** "ഇമം പത്തം അധിട്ഠാമീ"തിആദിനാ **അധിട്ഠാനഞ്ച** അകത്വാതി അത്ഥോ. **പമാണിക**ന്തി ഏത്ഥായം വിനിച്ഛയോ - അനുപഹതപുരാണസാലിതണ്ഡുലാനം സുകോട്ടിതപരിസുദ്ധാനം ദ്വേ മഗധനാളിയോ ഗഹേത്വാ തേഹി തണ്ഡുലേഹി അനുത്തണ്ഡുലമകിലിന്നമപിണ്ഡിതം സുവിസദം കുന്ദമകുളരാസിസദിസം അവസ്സാവിതോദനം പചിത്വാ നിരവസേസം പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ തസ്സ ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണോ നാതിഘനോ നാതിതനുകോ ഹത്ഥഹാരിയോ സബ്ബസമ്ഭാരസങ്ഖതോ മുഗ്ഗസൂപോ പക്ഖിപിതബ്ബോ, തതോ ആലോപസ്സ അനുരൂപം യാവചരിമാലോപപ്പഹോനകം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനം പക്ഖിപിതബ്ബം. സപ്പിതേലതക്കരസകഞ്ജികാദീനി പന അഗണനൂപഗാനി ഹോന്തി. താനി ഹി ഓദനഗതികാനി നേവ ഹാപേതും, ന വഡ്ഢേതും സക്കോന്തി. ഏവമേതം സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം സചേ പന പത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, സുത്തേന വാ ഹീരേന വാ ഛിന്ദന്തസ്സ സുത്തസ്സ വാ ഹീരസ്സ വാ ഹേട്ഠിമന്തം ഫുസതി, അയം **ഉക്കട്ഠോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം **ഉക്കട്ഠോമകോ** നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി, അന്തോഗതമേവ ഹോതി, അയം **ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ** നാമ. ഉക്കട്ഠതോ ഉപഡ്ഢപ്പമാണോ **മജ്ഝിമോ**. മജ്ഝിമതോ ഉപഡ്ഢപ്പമാണോ **ഓമകോ**. തേസമ്പി വുത്തനയേനേവ

പഭേദോ വേദിതബ്ബോ. ഇച്ചേതേസു ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ച ഓമകോമകോ ചാതി ദ്വേ അപത്താ, സേസാ സത്ത പത്താ പമാണയുത്താ നാമാതി ഏവം പമാണേന യുത്തോ പമാണികോ, തം പമാണികം. **പത്ത**ന്തി സത്തസു പത്തേസു അഞ്ഞതരം പത്തം. പത്തസ്സ അത്തനോ സന്തകതാ, പമാണയുത്തതാ, അധിട്ഠാനൂപഗതാ, അതിരേകപത്തതാ, ദസാഹാതിക്കമോതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. പഠമപത്തസിക്ഖാപദം.

൨൫. യോ ഭിക്ഖു പഞ്ചബന്ധനതോ ഊനപത്തേ സതി പരം പന നവം പത്തം വിഞ്ഞാപേതി, തസ്സപി ഭിക്ഖുനോ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **പര**ന്തി അഞ്ഞം, ''നവം പത്ത''ന്തിമിനാ തുല്യാധികരണം. അധിട്ഠാനൂപഗപത്തസ്സ ഊനപഞ്ചബന്ധനതാ, അത്തുദ്ദേസികതാ, കതവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനി. ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദം.

൨൬. യോ സപ്പിതേലാദികം പന ഭേസജ്ജം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹപരമം സന്നിധികാരകം ഭുഞ്ജന്തോ സത്താഹം അതിക്കാമേതി , തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സപ്പിതേലാദിക**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ നവനീതമധുഫാണിതം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ **സപ്പി** നാമ ഗവാദീനം സപ്പി, യേസം മംസം കപ്പതി, തേസം സപ്പി, തഥാ **നവനീതം. തേലം** നാമ തിലസാസപമധുകഏരണ്ഡവസാദീഹി നിബ്ബത്തം. **മധു** നാമ മക്ഖികാമധുമേവ. ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ പന അപക്കാ വാ അവത്ഥുകപക്കാ വാ സബ്ബാപി ഉച്ഛുവികതി **ഫാണിത**ന്തി വേദിതബ്ബം. ഭേസജ്ജവിധാനസിക്ഖാപദം.

൨൭. ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരം ദത്വാ പുന തം ചീവരം സകസഞ്ഞായ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ വാ അച്ഛിന്ദാപയതോപി വാ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **ദത്വാ**തി വേയ്യാവച്ചാദീനി പച്ചാസീസമാനോ ദത്വാ. **അച്ഛിന്ദന്തസ്സാ**തി വേയ്യാവച്ചാദീനി അകരോന്തം ദിസ്വാ ബലക്കാരേന ഗണ്ഹന്തസ്സ, തഥാ **അച്ഛിന്ദാപയതോ**തി. വികപ്പനൂപഗചീവരതാ, സാമംദിന്നതാ, സകസഞ്ഞിതാ, ഉപസമ്പന്നതാ, കോധവസേന അച്ഛിന്ദനം വാ അച്ഛിന്ദാപനം വാതി ഇമാനേത്ഥ പഞ്ച അങ്ഗാനി. അച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദം.

൨൮. അപ്പവാരിതം അഞ്ഞാതിം ഗഹപതിം സുത്തം യാചിത്വാ ഞാതിപ്പവാരിതേ വജ്ജേത്വാ തന്തവായേഹി ചീവരം വായാപേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി പിണ്ഡത്ഥോ. തത്ഥ **സുത്ത**ന്തി ഛബ്ബിധം ഖോമസുത്താദികം വാ തേസം അനുലോമം വാ. **യാചിയാ**തി ചീവരത്ഥായ യാചിത്വാ. ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്തം, അത്തുദ്ദേസികതാ, അകപ്പിയതന്തവായേന അകപ്പിയവിഞ്ഞത്തിയാ വായാപനന്തി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം.

൨൯. യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘസ്സ പരിണതം ലാഭം ജാനന്തോ അത്തനോ പരിണാമേതി, തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **ജാന**ന്തി ജാനന്തോ. **ലാഭ**ന്തി ലഭിതബ്ബം ചീവരാദിവത്ഥും. **പരിണത**ന്തി സങ്ഘസ്സ നിന്നം സങ്ഘസ്സ പോണം സങ്ഘസ്സ പബ്ഭാരം ഹുത്വാ ഠിതം. **അത്തനോ പരിണാമേതീ**തി ''മയ്ഹം ദേഥാ''തിആദീനി വദന്തോ അത്തനി നിന്നം കരോതി. സങ്ഘേ പരിണതഭാവോ, തം ഞത്വാ അത്തനോ പരിണാമനം, പടിലാഭോതി ഇമാനേത്ഥ തീണി അങ്ഗാനി. പരിണാമനസിക്ഖാപദം.

നിസ്സഗ്ഗിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൩൦. ഇദാനി പാചിത്തിയം ദസ്സേതും **"സമ്പജാനമുസാവാദേ"**ത്യാദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **സമ്പജാനമുസാവാദേ**തി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, തസ്മാ യോ ഭിക്ഖു സമ്പജാനന്തോ മുസാ വദതി, തസ്സ തന്നിമിത്തം തംഹേതു തപ്പച്ചയാ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ. **ഭിക്ഖുഞ്ച ഓമസന്തസ്സാ**തി

ജാതിനാമഗോത്തകമ്മസിപ്പവയആബാധലിങ്ഗകിലേസാപത്തിഅക്കോസേസു ഭൂതേന വാ അഭൂതേന വാ യേന കേനചി മുഖസത്തിനാ ഭിക്ഖും ഓവിജ്ഝന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ. **പേസുഞ്ഞഹരണേപി ചാ**തി ഭിക്ഖുസ്സ പേസുഞ്ഞഹരണേ, ജാതിആദീഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി ഭിക്ഖും അക്കോസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സുത്വാ ഭിക്ഖുനോ പിയകമ്യതായ വാ ഭേദാധിപ്പായേന വാ യോ അക്കുദ്ധോ, തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ കായേന വാ വാചായ വാ പേസുഞ്ഞഹരണവചനേ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ.

൩൧. സങ്ഗീതിത്തയമാരുള്ഹം പിടകത്തയം ധമ്മം ഭിക്ഖുഞ്ച ഭിക്ഖുനിഞ്ച ഠപേത്വാ അഞ്ഞേന പുഗ്ഗലേന സദ്ധിം ഏകതോ പദം പദം ഭണന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പദഗണനായ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി സമുദായത്ഥോ.

൩൨. **അനുപസമ്പന്നേനേവാ**തി ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അന്തമസോ പാരാജികവത്ഥുഭൂതേന തിരച്ഛാനഗതേനാപി സഹ തിരത്തിയം സയിത്വാ ചതുത്ഥദിവസേ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ പുന സഹസേയ്യായ പാചിത്തി സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **സഹസേയ്യായാ**തി സബ്ബച്ഛന്നപരിച്ഛിന്നേ, യേഭുയ്യേനച്ഛന്നപരിച്ഛിന്നേ വാ സേനാസനേ പുബ്ബാപരിയേന വാ ഏകക്ഖണേ വാ ഏകതോ നിസജ്ജനായ. തത്ഥ ഛദനം അനാഹച്ച ദിയഡ്ഢഹത്ഥുബ്ബേധേന പാകാരാദിനാ പരിച്ഛിന്നമ്പി സബ്ബപരിച്ഛിന്നമിച്ചേവ വേദിതബ്ബം.

൩൩. ഏകരത്തമ്പി ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം സേയ്യം കപ്പയതോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോപി പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **ഇത്ഥിയാ**തി അന്തമസോ തദഹുജാതായപി മനുസ്സിത്ഥിയാ. **ദേസേന്തസ്സ വിനാ വിഞ്ഞും, ധമ്മഞ്ച ഛപ്പദുത്തരി**ന്തി വിഞ്ഞും പുരിസം വിനാ ഇത്ഥിയാ ഛപ്പദതോ ഉത്തരിം ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ "ഛപ്പദുത്തരി"ന്തി ഏത്ഥ ഏകോ ഗാഥാപാദോ ഏകം പദന്തി ഏവം സബ്ബത്ഥ പദപ്പമാണം വേദിതബ്ബം. ഛ പദാനി ഛപ്പദം, ഛപ്പദതോ ഉത്തരിം ഛപ്പദുത്തരിം.

൩൪. ഭിക്ഖുസമ്മുതിം ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുനോ ദുട്ഠുല്ലം വജ്ജം അഭിക്ഖുനോ വദന്തസ്സ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ **ദുട്ഠുല്ല**ന്തി ഇധ സങ്ഘാദിസേസം അധിപ്പേതം. **ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാ**തി യം സങ്ഘോ അഭിണ്ഹാപത്തികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആയതിം സംവരത്ഥായ ആപത്തീനഞ്ച കുലാനഞ്ച പരിയന്തം കത്വാ വാ അകത്വാ വാ തിക്ഖത്തും അപലോകേത്വാ കതികം കരോതി, തം ഠപേത്വാ. **അഭിക്ഖുനോ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ. **വദന്തസ്സാ**തി ആരോചേന്തസ്സ.

൩൫. യോ അകപ്പിയം പഥവിം ഖണേയ്യ വാ ഖണാപേയ്യ വാ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാ. തത്ഥ **അകപ്പിയ**ന്തി ഉദ്ധനപചനാദിവസേന വാ തഥാ തഥാ അദഡ്ഢാ വാ ജാതപഥവീ വുച്ചതി. സാ തിവിധാ സുദ്ധമിസ്സപുഞ്ജവസേന. തത്ഥ **സുദ്ധപഥവീ** നാമ പകതിയാ സുദ്ധപംസു വാ സുദ്ധമത്തികാ വാ. **മിസ്സപഥവീ** നാമ യത്ഥ പംസുതോ വാ മത്തികതോ വാ പാസാണസക്ഖരകഥലമരുമ്ബവാലുകാസു അഞ്ഞതരസ്സ തതിയഭാഗോ ഹോതി. **പുഞ്ജപഥവീ** നാമ അതിരേകചാതുമാസം ഓവട്ഠോ പംസുപുഞ്ജോ വാ മത്തികാപുഞ്ജോ വാ ഹോതി. വുത്തലക്ഖണേന പന മിസ്സകപുഞ്ജോപി പിട്ഠിപാസാണേ ഠിതസുഖുമരജമ്പി ച ദേവേ ഫുസയന്തേ സകിം ചേ തിന്തം, ചാതുമാസച്ചയേന തിന്തോകാസോ പുഞ്ജപഥവീസങ്ഖമേവ ഗച്ഛതി. യോ ഭിക്ഖു ഭൂതഗാമം വികോപേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഭൂതഗാമ**ന്തി ഭവന്തി, അഭവും ചാതി ഭൂതാ, ജായന്തി വഡ്ഢന്തി ജാതാ വഡ്ഢിതാ ചാതി അത്ഥോ, ഗാമോതി രാസി, ഭൂതാനം ഗാമോ, ഭൂതാ ഏവ വാ ഗാമോതി ഭൂതഗാമോ, പതിട്ഠിതഹരിതതിണരുക്ഖാദീനമേതം അധിവചനം. തം ഭൂതഗാമം. **വികോപേയ്യാ**തി ഛേദനഭേദനാദീനി കരേയ്യ.

൩൬. യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘികം മഞ്ചാദിം അജ്ഝോകാസേ സന്ഥരണാദികം കത്വാ ആപുച്ഛനാദികം അകത്വാ യാതി, തസ്സ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സങ്ഘിക**ന്തി സങ്ഘസ്സ സന്തകം. **മഞ്ചാദി**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന പീഠഭിസികോച്ഛാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **സന്ഥരണാദിക**ന്തി സന്ഥരണാദിം കത്വാ വാ കാരാപേത്വാ വാ. **ആപുച്ഛനാദിക**ന്തി ആപുച്ഛനം വാ ഉദ്ധരണം വാ ഉദ്ധരാപനം വാതി അത്ഥോ. **യാതീ**തി ഗച്ഛതി.

൩൭. യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘികാവസഥേ സേയ്യം സന്ഥരണാദികം കത്വാ ആപുച്ഛനാദികം അകത്വാ യാതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സങ്ഘികാവസഥേ**തി സങ്ഘസ്സ സന്തകേ ആവസഥേ വിഹാരേ ഗബ്ഭേ വാ അഞ്ഞസ്മിം വാ സബ്ബപരിച്ഛിന്നേ ഗുത്തസേനാസനേ. **സേയ്യ**ന്തി ഭിസി ചിമിലികാ പാവുരണം ഉത്തരത്ഥരണം ഭൂമത്ഥരണം തട്ടികാ ചമ്മക്ഖണ്ഡം നിസീദനം പച്ചത്ഥരണം തിണസന്ഥാരോ പണ്ണസന്ഥാരോതി ഏവമാദികം. **സന്ഥരണാദിക**ന്തി തേസു യേന കേനചി അത്ഥരണാദികം കത്വാ വാ കാരാപേത്വാ വാ.

൩൮-൯. യോ പന ഭിക്ഖു ജാനം സപ്പാണകം തോയം പരിഭുഞ്ജയേ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **ജാനം സപ്പാണക**ന്തി "സപ്പാണകമിദ"ന്തി ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ യേന കേനചി ആകാരേന ജാനന്തോ. **തോയ**ന്തി ഉദകം. **പരിഭുഞ്ജയേ**തി പരിഭുഞ്ജേയ്യ. യോ ഭിക്ഖു പാരിവത്തകം ഠപേത്വാ അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം ദേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാ. ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേ ഭിക്ഖു പടിഗ്ഗാഹകോ ഇധ ഭിക്ഖുനീ, അയം വിസേസോ. അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം സിബ്ബതോപി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. **ചീവര**ന്തി നിവാസനപാരുപനൂപഗം. **സിബ്ബതോ**തി സയം സിബ്ബന്തസ്സ സൂചിം പവേസേത്വാ നീഹരണേ പയോഗഗണനായ പാചിത്തി. സിബ്ബാപേന്തസ്സ പന "സിബ്ബാ"തി വുത്തോ സചേപി സബ്ബം സൂചികമ്മം നിട്ഠാപേസി, ഏകമേവ പാചിത്തി, ആണത്തസ്സ പയോഗഗണനായ പാചിത്തി ഹോതി. പവാരേത്വാന അതിരിത്തം അകാരേത്വാ ഭുഞ്ജതോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്രായം വിനിച്ഛയോ - ഓദനോ സത്തു കുമ്മാസോ മച്ഛോ മംസന്തി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം സാസപമത്തമ്പി അജ്ഝോഹരിത്വാ ഭോജനം പടിക്ഖേപം കത്വാ അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി അതിരിത്തം അകാരേത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ പാചിത്തി ഹോതീതി.

൪൦. യോ ഭിക്ഖു ആസാദനാപേക്ഖോ ഭുത്താവിം പവാരിതം ഭിക്ഖും "ഹന്ദ, ഭിക്ഖു, ഖാദ വാ ഭുഞ്ജ വാ"തി അനതിരിത്തേന പവാരേതി, ഭോജനേ ഭുത്തേ തസ്സ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ **ആസാദനാപേക്ഖോ**തി ആസാദനം ചോദനം മങ്കുകരണഭാവം അപേക്ഖമാനോ.

൪൧-൨. യോ ഭിക്ഖു സന്നിധിഭോജനം ഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **സന്നിധിഭോജന**ന്തി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകരത്തം വീതിനാമിതഭോജനം. വികാലേ യാവകാലികം ഭുഞ്ജതോ വാപി പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **വികാലേ**തി വിഗതകാലേ, മജ്ഝന്ഹികാതിക്കമതോ പട്ഠായ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാതി അത്ഥോ. **യാവകാലിക**ന്തി വനമൂലഫലാദികം ആമിസഭോജനം. അഗിലാനോ ഭിക്ഖു പണീതകം സപ്പിഭത്താദികമ്പി വിഞ്ഞാപേത്വാന ഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **അഗിലാനോ**തി കല്ലകോ. **പണീതക**ന്തി സപ്പിതേലമധുഫാണിതമച്ഛമംസഖീരദധിസങ്ഖാതേഹി സംസട്ഠം സത്തധഞ്ഞനിബ്ബത്തം പണീതഭോജനം . യോ ഭിക്ഖു ദന്തകട്ഠോദകം വജ്ജേത്വാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം ഭുഞ്ജേയ്യ, പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **അപ്പടിഗ്ഗഹിത**ന്തി കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠത്വാ കായകായപ്പടിബദ്ധനിസ്സഗ്ഗിയാനം അഞ്ഞതരേന ന ദിന്നം അപ്പടിഗ്ഗഹിതം നാമ.

൪൩. യോ ഭിക്ഖു തിത്ഥിയസ്സ സഹത്ഥതോ കിഞ്ചി ഭുഞ്ജിതബ്ബം ദദേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തി സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **തിത്ഥിയസ്സാ**തി അഞ്ഞതിത്ഥിയസ്സ. **കിഞ്ചി ഭുഞ്ജിതബ്ബ**ന്തി യം കിഞ്ചി ഭോജനീയം. **സഹത്ഥതോ**തി സഹത്ഥാ. യോ ഭിക്ഖു മാതുഗാമേന ഏകതോ രഹോ നിസജ്ജം കപ്പേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തി സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **രഹോ**തി പടിച്ഛന്നേ. **കപ്പേ**തി കപ്പേയ്യ. **ഏകതോ**തി സദ്ധിം.

൪൪. **സുരാമേരയപാനേപീ**തി ഏത്ഥ പിട്ഠാദീഹി കതം മജ്ജം **സുരാ**. പുപ്ഫാദീഹി കതോ ആസവോ **മേരയം**. യോ ഭിക്ഖു തദുഭയമ്പി ബീജതോ പട്ഠായ കുസഗ്ഗേനാപി പിവതി, തസ്സ തപ്പാനപച്ചയാ പാചിത്തിയം ഉദീരിതന്തി അത്ഥോ. **അങ്ഗുലിപതോദകേ ചാപീ**തി അങ്ഗുലീഹി ഉപകച്ഛകാദീനം ഘട്ടനപച്ചയാ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. **ഹസധമ്മേപി ചോദകേ**തി ഉപരിഗോപ്ഫകേ ഉദകേ ഹസധമ്മേ കീളാനിമിത്തം തസ്സ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ.

൪൫. **അനാദരേപി പാചിത്തീ**തി പുഗ്ഗലസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ അനാദരകരണേപി പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. യോ ഭിക്ഖു ഉപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വുച്ചമാനോ തസ്സ വാ വചനം അകത്തുകാമതായ, തം വാ ധമ്മം അസിക്ഖിതുകാമതായ അനാദരിയം കരോതി, തസ്സ തസ്മിം അനാദരിയേ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. ഭയാനകം കഥം കത്വാ വാ ഭയാനകം രൂപം ദസ്സേത്വാ വാ ഭിക്ഖും ഭീസയതോപി പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ.

൪൬. യോ ഭിക്ഖു അഗിലാനോ കിഞ്ചി പച്ചയം ഠപേത്വാ ജോതിം ജലേയ്യ വാ ജലാപേയ്യ വാ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **കിഞ്ചി പച്ചയ**ന്തി പദീപുജ്ജലനം വാ പത്തപചനാദീസു ജോതികരണം വാതി ഏവരൂപം പച്ചയം ഠപേത്വാ. **ജോതി**ന്തി അഗ്ഗിം.

൪൭-൮. കപ്പബിന്ദും അനാദായ **നവചീവരഭോഗിനോ** നവം ചീവരം ഭുഞ്ജന്തസ്സ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. **കപ്പബിന്ദു**ന്തി മോരക്ഖിമണ്ഡലമങ്ഗുലപിട്ഠിനം അഞ്ഞതരപ്പമാണം കപ്പബിന്ദും. **അനാദായാ**തി അനാദിയിത്വാ. ഭിക്ഖുനോ ചീവരാദികം പരിക്ഖാരം അപനേത്വാ നിധേന്തസ്സ വാ നിധാപേന്തസ്സ വാ ഹസാപേക്ഖസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തി സിയാതി അത്ഥോ. **ചീവരാദികന്തി ആദി**-സദ്ദേന പത്തനിസീദനസൂചിഘരകായബന്ധനാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. **നിധേന്തസ്സാ**തി നിദഹന്തസ്സ. **ഹസാപേക്ഖസ്സാ**തി ഹസാധിപ്പായസ്സ. **ജാനം പാണം ഹനേ ഭിക്ഖു, തിരച്ഛാനഗതമ്പി ചാ**തി യോ ഭിക്ഖു "പാണോ"തി ജാനന്തോ തിരച്ഛാനഗതം പാണം ഖുദ്ദകമ്പി മഹന്തമ്പി ഹനേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ.

൪൯. **ഛാദേതുകാമോ ഛാദേതി, ദുട്ഠുല്ലം ഭിക്ഖുനോപി ചാ**തി യോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോ ദുട്ഠുല്ലസങ്ഖാതം സങ്ഘാദിസേസം ഛാദേതുകാമോ ഹുത്വാ ഛാദേതി, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ. ഇത്ഥിയാ സഹ സംവിധായ ഗാമന്തരഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ.

൫൦. **ഭിക്ഖും വാ പഹരേയ്യാ**ദ്യാതി യോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും പഹരേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി യോജനാ. **തലസത്തികമുഗ്ഗിരേ**തി യോ ഭിക്ഖു പഹരണാകാരം ദസ്സേന്തോ കായം വാ കായപ്പടിബദ്ധം വാ ഉഗ്ഗിരേയ്യ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ. **ചോദേയ്യ വാ ചോദാപേയ്യ, ഭിക്ഖും അമൂലകേന ചാ**തി യോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന ചോദേയ്യ വാ ചോദാപേയ്യ വാ, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **അമൂലകേനാ**തി ദിട്ഠാദിമൂലവിരഹിതേന.

൫൧. **കുക്കുച്ചുപ്പാദനേ ചാപീ**തി "ഊനവീസതിവസ്സോ ത്വം മഞ്ഞേ"തിആദീനി ഭണന്തോ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേയ്യ, തസ്സ കുക്കുച്ചുപ്പാദനപച്ചയാ പാചിത്തിയം ഹോതി. യോ ഭിക്ഖു ഭണ്ഡനജാതാനം ഭണ്ഡനജാതാനം വചനം സോതും ഉപസ്സുതിം യാതി, തസ്സ

പാചിത്തിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഭണ്ഡനത്ഥായാ**തി കലഹത്ഥായ. **ഭണ്ഡനജാതാന**ന്തി കലഹജാതാനം. **ഉപസ്സുതി**ന്തി സുതിസമീപം.

൭൨. യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘസ്സ പരിണാമിതം യം ലാഭം, തം പരപുഗ്ഗലസ്സ നാമേതി, തസ്സ പാചിത്തിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **നാമേതീ**തി പരിണാമേതി. **പുച്ഛം അകത്വാ**തി "വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛാമീ"തി വാ "ഗാമം പവിസിസ്സാമീ"തി വാ അനാപുച്ഛിത്വാ. **സന്തഭിക്ഖു**ന്തി അന്തോഉപചാരസീമായ ദസ്സനൂപചാരേ ഭിക്ഖും ദിസ്വാ യം സക്കാ ഹോതി പകതിവചനേന ആപുച്ഛിതും, താദിസം വിജ്ജമാനം ഭിക്ഖും. **ഗാമസ്സാ**തി ഗാമം, കമ്മത്ഥേ സാമിവചനം. **ഗതേതി** സമ്പദാനത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, ഗതസ്സാതി അത്ഥോ. സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛിത്വാ വികാലേ ഗാമം ഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം സിയാതി അത്ഥോ. സേസം ഉത്താനമേവാതി.

പാചിത്തിയനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൭൩. ഇദാനി പകിണ്ണകം ദസ്സേതും **"സങ്ഘിക"**ന്ത്യാദി ആരദ്ധം. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ ഹുത്വാ സങ്ഘികം ഗരുഭണ്ഡം അഞ്ഞസ്സ ദേതി, തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം സിയാ. ഥേയ്യായ അഞ്ഞസ്സ ദേതി, യഥാവത്ഥു പാരാജികാദി സിയാ, ദുക്കടവത്ഥു ദുക്കടം, ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു ഥുല്ലച്ചയം, പാരാജികവത്ഥു പാരാജികം സിയാതി വുത്തം ഹോതി.

൭൪. **കുസാദിമയചീരാനീ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ വാകഫലകം സങ്ഗണ്ഹാതി, കുസമയചീരം വാകമയചീരം ഫലകമയചീരന്തി. തത്ഥ കുസേ ഗന്ഥേത്വാ കതചീരം കുസമയചീരം. വാകമയചീരം നാമ താപസാനം വക്കലം. ഫലകമയചീരം നാമ ഫലകസണ്ഠാനാനി ഫലകാനി സിബ്ബേത്വാ കതചീരം. **കമ്ബലം കേസവാലജ**ന്തി കേസജം കമ്ബലം വാലജം കമ്ബലം, കേസകമ്ബലം വാലകമ്ബലന്തി അത്ഥോ. കേസേഹി തന്തേ വായിത്വാ കതകമ്ബലം കേസകമ്ബലം. ചമരിവാലേഹി വായിത്വാ കതകമ്ബലം വാലകമ്ബലം. **സമയം വിനാ**തി നട്ഠചീവരകാലം ഠപേത്വാ. **ധാരയതോ** ധാരയന്തസ്സ. **ലൂകപക്ഖാജിനക്ഖിപ**ന്തി ഉലൂകപക്ഖിഅജിനക്ഖിപം. തത്ഥ **ഉലൂകപക്ഖീതി** ഉലൂകസകുണപക്ഖേഹി കതനിവാസനം. **അജിനക്ഖിപ**ന്തി സലോമം സഖുരം അജിനമിഗചമ്മം. നട്ഠചീവരകാലം ഠപേത്വാ ഇമേസു സത്തസു വത്ഥൂസു യം കിഞ്ചി ധാരയതോ ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൫. സത്ഥകേന കത്തബ്ബം കമ്മം സത്ഥകമ്മം, തസ്മിം **സത്ഥകമ്മേ**. വത്ഥിമ്ഹി കത്തബ്ബം കമ്മം വത്ഥികമ്മം, തസ്മിം **വത്ഥികമ്മേ. സം നിമിത്ത**ന്തി അത്തനോ അങ്ഗജാതം. തം ഛിന്ദതോ ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. **മംസാദിഭോജനേ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ അട്ഠിലോഹിതചമ്മലോമാനി സങ്ഗണ്ഹാതി. തസ്മാ മനുസ്സാനം മംസഅട്ഠിലോഹിതചമ്മലോമഭോജനപച്ചയാ ഥുല്ലച്ചയം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൬. **കദലേരകക്കദുസ്സാനീ**തി എത്ഥ കദലിഏരകഅക്കവാകേഹി കതാനി വത്ഥാനി ധാരയന്തസ്സ ദുക്കടം. **പോത്ഥക**ന്തി മകചിവാകേഹി കതം പോത്ഥകദുസ്സം. **സബ്ബപീതാദിക**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന സബ്ബലോഹിതകസബ്ബകണ്ഹകസബ്ബമഞ്ജേട്ഠികം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ സബ്ബമേവ നീലകം **സബ്ബനീലകം**. എവം സേസേസുപി. **നീലം** ഉമ്മാരപുപ്ഫവണ്ണം. **പീതം** കണികാരപുപ്ഫവണ്ണം. **ലോഹിതം** ജയസുമനപുപ്ഫവണ്ണം. **കണ്ഹകം** അദ്ദാരിട്ഠകവണ്ണം. **മഞ്ജേട്ഠികം** ലാഖാരസവണ്ണം. ഇമേസു അട്ഠസു വത്ഥൂസു യം കിഞ്ചി ധാരയന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൭-൮. **ഹത്ഥിസ്സുരഗസോണാന**ന്തി ഹത്ഥിഅസ്സഉരഗസോണാനം മംസം അട്ഠിരുധിരചമ്മലോമാനി. **സീഹബ്യഗ്ഘച്ഛദീപിന**ന്തി സീഹബ്യഗ്ഘഅച്ഛദീപീനം മംസാദീനി. തരച്ഛസ്സ ച മംസാദിം ഉദ്ദിസ്സകതമംസഞ്ച അനാപുച്ഛിതമംസഞ്ച ഭുഞ്ജതോ ദുക്കടം സിയാ. **ദകതിത്ഥാദിക**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ വച്ചപസ്സാവകുടിയോ

സങ്ഗണ്ഹാതി. തേന **യാതാനുപുബ്ബം** ആഗതപ്പടിപാടിം **ഹിത്വാന** വജ്ജേത്വാ നഹാനതിത്ഥഞ്ച വച്ചകുടിഞ്ച പസ്സാവകുടിഞ്ച **വജേ** വജേയ്യ ഗച്ഛേയ്യ, ദുക്കടം തസ്സ സിയാതി അത്ഥോ.

൯൯. **സഹസാതി** വേഗസാ വേഗേന. **വുബ്ഭജിത്വാനാതി** അന്തരവാസകം ദൂരതോവ ഉക്ഖിപിത്വാ, വ-കാരോ സന്ധിവസേനാഗതോ. **പവിസേതി** പവിസേയ്യ. **വച്ചപസ്സാവകുടികന്തി** വച്ചകുടികം പസ്സാവകുടികം. **വിസേതി** പവിസേയ്യ. യോ ഭിക്ഖു വച്ചപസ്സാവകുടികം സഹസാ പവിസേയ്യ വാ നിക്ഖമേയ്യ വാ, ഉബ്ഭജിത്വാ വാ പവിസേയ്യ വാ നിക്ഖമേയ്യ വാ, ഉക്കാസികം വജ്ജേത്വാ തം പവിസേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൩൦൦. നിത്ഥുനന്തോ വച്ചം കരേയ്യ ദന്തകട്ഠഞ്ച ഖാദന്തോ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. വച്ചപസ്സാവദോണികം ബഹി വച്ചാദികം വച്ചപസ്സാവം കരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ.

൩൦൧. **ഖരേന ചാവലേഖേയ്യാതി** ഫാലിതകട്ഠേന വാ ഫരുസേന വാ ഗണ്ഠികേന വാ പൂതികട്ഠേന വാ സുസിരേന വാ അവലേഖേയ്യാതി അത്ഥോ. **കട്ഠന്തി** അവലേഖനകട്ഠം. **കൂപകേതി** വച്ചകൂപകേ. **ഊഹതഞ്ചാതി** ഗൂഥമക്ഖിതഞ്ച. **ന ധോവേയ്യാതി** അത്തനാ വാ ന ധോവേയ്യ പരേന വാ ന ധോവാപേയ്യ. **ഉക്ലാപഞ്ചാതി** കചവരഞ്ച. **ന സോധയേ**ന സമ്മജ്ജേയ്യ.

൩൦൨. **ചപുചപൂതി** സദ്ദം കത്വാ ഉദകകിച്ചം കരോന്തസ്സ ആചമന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **അനജ്ഝിട്ഠോവാതി** അനാണത്തോയേവ. **ഥേരേനാതി** സങ്ഘത്ഥേരേന. **പാതിമോക്ഖന്തി** പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം. **ഉദ്ദിസേ** ഉദ്ദിസേയ്യ, ദുക്കടം സിയാ.

൩൦൩. അനാപുച്ഛായ പഞ്ഹസ്സ കഥനേ, അനാപുച്ഛായ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനേ, അനാപുച്ഛായ സജ്ഝായകരണേ, അനാപുച്ഛായ പദീപജാലനേ, അനാപുച്ഛായ പദീപവിജ്ഝാപനേതി ഇമേസു ചതൂസു പച്ചയേസു തസ്സ ദുക്കടം സിയാ.

൩൦൪. അനാപുച്ഛാ വാതപാനകവാടാനി വിവരേയ്യ വാ ഥകേയ്യ വാ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. **വന്ദനാദിന്തി** എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ വന്ദാപനം സങ്ഗണ്ഹാതി. യോ ഭിക്ഖു നഗ്ഗോ വന്ദനം കരേയ്യ, വന്ദാപനം കരേയ്യ, ഗമനം കരേയ്യ, ഭോജനം കരേയ്യ, പിവനം കരേയ്യ, ഖാദനം കരേയ്യ, ഗഹണം കരേയ്യ, ദാനം കരേയ്യ, തസ്സ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടന്തി സമ്ബന്ധോ.

൩൦൫. **തിപടിച്ഛന്നകം വിനാതി** "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ പടിച്ഛാദിയോ ജന്താഘരപ്പടിച്ഛാദിം ഉദകപ്പടിച്ഛാദിം വത്ഥപ്പടിച്ഛാദി"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൬൧) എവം വുത്താ തിസ്സോ പടിച്ഛാദിയോ സമാഹടാതി "തിപടിച്ഛാദീ"തി വുത്തം. തിപടിച്ഛന്നകം ഠപേത്വാ പരികമ്മം സയം കരേയ്യ, പരം കാരാപേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ . യോ ഭിക്ഖു **നഹായം** നഹായന്തോ കുട്ടേ വാ ഥമ്ഭേ വാ തരുമ്ഹി വാ കായം ഉപഘംസേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ.

൩൦൬. യോ ഭിക്ഖു നഹായന്തോ കുരുവിന്ദകസുത്തേന കായം ഘംസേയ്യ, **കായതോ** കായേന അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘംസേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. യോ അഗിലാനോ സഉപാഹനോ **ബഹാരാമേ** ബഹിആരാമേ ചരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൦൭. **സബ്ബനീലാദികമ്പി ചാതി** എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ ലോഹിതോദാതപീതകണ്ഹമഞ്ജേട്ഠമഹാരങ്ഗമഹാനാമരങ്ഗരത്താദയോ ഉപാഹനായോ സങ്ഗണ്ഹാതി. യോ ഭിക്ഖു സബ്ബനീലസബ്ബലോഹിതാദികം ഉപാഹനം

ധാരേതി, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. യോ ഭിക്ഖു **രത്തോ** രത്തചിത്തോ തദഹുജാതായപി **ഇത്ഥിയാ** നിമിത്തം പസ്സേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. യോ ഭിക്ഖു **ഭിക്ഖദായിയാ** ഭിക്ഖദായികായ ഇത്ഥിയാ മുഖം പസ്സേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ.

൬൮-൯. യോ ഭിക്ഖു ഉജ്ഝാനസഞ്ഞീ ഹുത്വാ **അഞ്ഞസ്സ** ഭിക്ഖുനോ പത്തം വാ പസ്സേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. ആദാസാദിമ്ഹി ഉദകപത്തേ അത്തനോ മുഖം പസ്സേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. ഉച്ചാസനമഹാസനേ **നിസജ്ജാദിം** നിസീദനസയനാദിം കരോന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം സിയാ. ഉക്ഖിത്താനുപസമ്പന്നനാനാസംവാസകാദീനം വന്ദനേപി ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ഉക്ഖിത്തോ**തി ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖിത്തകോ, ആപത്തിയാ അപ്പടികമ്മേ ഉക്ഖിത്തകോ, പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകോതി തിവിധോപി ഇധാധിപ്പേതോ. **അനുപസമ്പന്നോ**തി ഇമിനാ ഭിക്ഖുനിസാമണേരസാമണേരിസിക്ഖമാനപണ്ഡകഇത്ഥിസിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകാ ഗഹിതാ. **നാനാസംവാസകാ**തി ലദ്ധിനാനാസംവാസകാ ഗഹിതാ. **ആദി**-സദ്ദേന ഛിന്നമൂലകാ ഗഹിതാ.

൭൦-൭൧. യോ ദീഘാസനേ **പണ്ഡകിത്ഥീഹി** പണ്ഡകേന വാ ഇത്ഥിയാ വാ ഉഭതോബ്യഞ്ജനേന വാ ഏകതോ നിസീദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. **അദീഘേ ആസനേ**തി രസ്സേ ആസനേ. യോ ഭിക്ഖു രസ്സാസനേ മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ അസമാനാസനികേന ഏകതോ സയേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **ഫലപുപ്ഫാദികന്**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന വേളുചുണ്ണദന്തകട്ഠമത്തികാദയോ സങ്ഗഹിതാ. കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ഫലപുപ്ഫാദികം ദദതോ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൭൨-൫. യോ ഭിക്ഖു ഗന്ഥിമാദിം സയം കരേയ്യ, പരം കാരാപേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. യോ ഭിക്ഖു ജിനേന വാരിതപച്ചയേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. **അബ്യത്തോ** ബാലോ യോ ഭിക്ഖു ആചരിയുപജ്ഝായേ **അനിസ്സായ** നിസ്സയം അഗ്ഗഹേത്വാ വസേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. യോ ഭിക്ഖു **അനുഞ്ഞാതേഹി** മാതാപിതുആദീഹി പുഗ്ഗലേഹി **അഞ്ഞസ്സ** പുഗ്ഗലസ്സ ഭേസജ്ജം കരേയ്യ വാ വദേയ്യ വാ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. സാപത്തികോ യോ ഭിക്ഖു ഉപോസഥപ്പവാരണം കരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ജിനേന ഭഗവതാ വാരിതാ ജിനവാരിതാ, ജിനവാരിതാ ച തേ പച്ചയാ ചേതി ജിനവാരിതപച്ചയാ, തേ **ജിനവാരിതപച്ചയേ**. ദ്വേമാതികാഅപ്പഗുണതായ **അബ്യത്തോ**.

൭൬. യോ ഭിക്ഖു ആഭോഗം വാ നിയോഗം വാ വജ്ജേത്വാ ദ്വാരബന്ധാദികേ ഠാനേ പരിവത്തകവാടകം അപിധായ ദിവാ സയേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. **ദ്വാരബന്ധാദികേ**തി യേന കേനചി പരിക്ഖിത്തേ അബ്ഭോകാസേപി രുക്ഖമൂലേപി അന്തമസോ ഇമിനാ ലക്ഖണേന യുത്തആകാസങ്ഗണേപി. **അപിധായാ**തി അപിദഹിത്വാ. **വിനാഭോഗന്**തി "ഏസ ദ്വാരം ജഗ്ഗിസ്സതീ"തി ആഭോഗം ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **നിയോഗന്**തി അവസട്ഠാനം, അത്തനോ അവസം ബഹുസാധാരണട്ഠാനം ഠപേത്വാ. "സവസോ"തി വാ പാഠോ, സവസോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **ദിവാ**തി ദിവാകാലേ.

൭൭. **ധഞ്ഞന്**തി സാലി വീഹി യവോ ഗോധുമോ കങ്ഗു വരകോ കുദ്രൂസകോതി സത്തവിധം ധഞ്ഞം. **ഇത്ഥിരൂപന്**തി ദാരുലോഹമയാദിഇത്ഥിരൂപം. **രതനന്**തി മുത്താദിദസവിധം രതനം. **ആവുധന്**തി സത്തിതോമരാദിസബ്ബാവുധഭണ്ഡം. **ഇത്ഥിപസാധനന്**തി ഇത്ഥിയാ സീസാദിഅലങ്കാരം. **തൂരിയഭണ്ഡന്**തി ധമനസങ്ഖാദിസബ്ബം തൂരിയഭണ്ഡം. **ഫലരുക്ഖേ**തി ഫലിതരുക്ഖേ. **പുബ്ബണ്ണാദികന്**തി മുഗ്ഗമാസാദികം. **ആദി**-സദ്ദേന വാകുരകുമിനാദയോ ഗഹിതാ. ഏതേസു യം കിഞ്ചി ആമസേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൬. **സസിത്ഥോദകതേലേഹീ**തി യോ പന മധുസിത്ഥകതേലേന വാ ഉദകമിസ്സകതേലേന വാ യേന കേനചി ചിക്ഖല്ലേന വാ. **ഫണഹത്ഥഫണേഹി വാ**തി ദന്തമയാദിഫണേന വാ ഫണകിച്ചസാധകേഹി ഹത്ഥങ്ഗുലീഹി വാ കോച്ഛേന വാ കേസമോസണ്ഠനേ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. ഏകസ്മിം ഭാജനേ ഭോജനന്നിമിത്തേ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൭. ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ഏകത്ഥരണാ സയേയ്യും, ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ഏകപാവുരണാ സയേയ്യും, ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ഏകമഞ്ചകേ സയേയ്യും, തേസം ദുക്കടാനി ഹോന്തീതി സമ്ബന്ധോ. പമാണതോ അധികം വാ ഊനം വാ ദന്തകട്ഠം ഖാദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ. തത്ഥ **അധിക**ന്തി അട്ഠങ്ഗുലതോ അധികം. **ഊന**ന്തി ചതുരങ്ഗുലതോ ഊനം.

൭൮. യോ ഭിക്ഖു നച്ചഞ്ച ഗീതഞ്ച വാദിതഞ്ച യോജേതി വാ യോജാപേതി വാ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. തേസം നച്ചാനം ദസ്സനം, തേസം ഗീതാനം സവനം, തേസം വാദിതാനം സവനഞ്ച കരോന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൭൯. **വീഹാദിരോപിമേ**തി വീഹിആദീനം രുഹനട്ഠാനേ. **ബഹിപാകാരകുട്ടകേ**തി പാകാരകുട്ടാനം ബഹി. **വച്ചാദിഛഡ്ഡനാദിമ്ഹീ**തി വച്ചപസ്സാവസങ്കാരചലകാദീനം ഛഡ്ഡനവിസ്സജ്ജനപച്ചയാ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **ദീഘകേസാദിധാരണേ**തി ദീഘകേസധാരണേ ദീഘനഖധാരണേ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൮൦. **നഖമട്ഠകരണാദിമ്ഹീ**തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന രജനകരണം ഗഹിതം. **സമ്ബാധേ ലോമഹാരണേ**തി സമ്ബാധേ ഉപകച്ഛകമുത്തകരണട്ഠാനേ ലോമുദ്ധരണേ. സഉപാഹനോ ഭിക്ഖു പരികമ്മകതം ഭൂമിം അക്കമേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ.

൮൧. **അധോതഅല്ലപാദേഹീ**തി യോ ഭിക്ഖു അധോതപാദേഹി വാ അല്ലപാദേഹി വാ സങ്ഘികം മഞ്ചം വാ പീഠം വാ അക്കമേയ്യ, പരികമ്മകതം ഭിത്തിം വാ കായതോ ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ.

൮൨-൩. **സങ്ഘാടിയാപി പല്ലത്ഥേ**തി അധിട്ഠിതചീവരേന വിഹാരേ വാ അന്തരഘരേ വാ പല്ലത്ഥികം കരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം. **ദുപ്പരിഭുഞ്ജേയ്യ ചീവര**ന്തി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം ദുപ്പരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജേയ്യ. **അകായബന്ധനോ**തി കായബന്ധനവിരഹിതോ ഭിക്ഖു ഗാമം വജേയ്യ ഗച്ഛേയ്യ. യോ ഭിക്ഖു **വച്ചകം** ഉച്ചാരം കത്വാന ഉദകേ സന്തേ **നാചമേയ്യ** ഉദകസുദ്ധിം ന കരേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **സമാദേയ്യ അകപ്പിയേ**തി ഭിക്ഖും വാ സാമണേരാദികേ സേസസഹധമ്മികേ വാ അകപ്പിയേ നിയോജേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. സഭാഗാപത്തിയാ ദേസനാരോചനപച്ചയാ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **സഭാഗാ**തി ഏത്ഥ വത്ഥുസഭാഗതാവ ഇധാധിപ്പേതാ, ന ആപത്തിസഭാഗതാ.

൮൪. **ന വസേ വസ്സ**ന്തി യോ ഭിക്ഖു വസ്സം ന വസേയ്യ ന ഉപഗച്ഛേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. **വിസംവാദേ സുദ്ധചിത്തേ**തി ഏത്ഥ സമ്പദാനത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, പടിസ്സവം വിസംവാദേന്തസ്സ സുദ്ധചിത്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. വസ്സം വസിത്വാ **അനനുഞ്ഞാതകിച്ചതോ** അനനുഞ്ഞാതകിച്ചേന ഭിക്ഖുനോ ഗമനേ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൮൫. ആപദം വജ്ജേത്വാ തരുസ്സ ഉദ്ധം പോരിസമ്ഹാ അഭിരുഹണേ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. **ആപദ**ന്തി അന്തരായം. **തരുസ്സാ**തി രുക്ഖസ്സ. **പോരിസമ്ഹാ**തി ഏകപോരിസപ്പമാണാ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ പഞ്ചഹത്ഥാ. അപരിസ്സാവനോ യോ ഭിക്ഖു അദ്ധാനം ഗച്ഛേയ്യ, യോ ച ഭിക്ഖു തം പരിസ്സാവനം യാചതോ ന ദദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ. **അദ്ധാന**ന്തി അദ്ധയോജനമേവ അന്തിമമദ്ധാനം.

൨൬. അത്തനോ ഘാതനേ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. യോ ഭിക്ഖു ഇത്ഥിരൂപാദിരൂപം കരേയ്യ വാ കാരാപേയ്യ വാ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. മാലാദികം വിചിത്തം ഠപേത്വാ ജാതകാദിവത്ഥും സയം കരേയ്യ, ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൨൭. **ഭുഞ്ജന്തമുട്ഠപേതി** യോ ഭിക്ഖു ഭുഞ്ജന്തം ഉട്ഠാപേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാ. ഭത്തസാലാദീസു വുഡ്ഢാനം ഓകാസം അദത്വാ നിസീദതോ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൨൮. **യാനാനീ**തി വയ്ഹം രഥോ സകടം സന്ദമാനികാദീനി. **കല്ലകോ**തി അഗിലാനോ. അഗിലാനോ യോ ഭിക്ഖു യാനാനി അഭിരുഹേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. **വദേ ദവ**ന്തി കേളിം വദേയ്യ, രതനത്തയം ആരബ്ഭ കേളിം വദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞപരിസായ ഉപലാലനേ ദുക്കടം ഹോതി.

൨൯. **കായാദി**ന്തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ ഊരുനിമിത്തം സങ്ഗണ്ഹാതി. കായം വാ ഊരും വാ നിമിത്തം വാ വിവരിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം **ന ദസ്സയേ** ന ദസ്സേയ്യാതി അത്ഥോ. ലോകായതം തിരച്ഛാനാദിവിജ്ജം ന ച സയം വാചേയ്യ, പരഞ്ച ന വാചാപേയ്യ. പലിതം ഗണ്ഹേയ്യ വാ ഗണ്ഹാപേയ്യ വാ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി യോജനാ.

൩൦-൩൨. യത്ഥ കത്ഥചി പേളായം പക്ഖിപിത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. പത്തഹത്ഥകോ യോ ഭിക്ഖു വാതപാനം വാ കവാടം വാ **പണാമേ** പണാമേയ്യ, **സോദകം** പത്തം **ഉണ്ഹേയ്യ** ഉണ്ഹേ ഓതാപേയ്യ വാ പടിസാമേയ്യ വാ, **വോദകം** പത്തം **അതിഉണ്ഹേയ്യ** അതിഠപേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. യോ ഭിക്ഖു പത്തം ഭൂമിയം വാ അങ്കേ വാ മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ മിഡ്ഢന്തേ വാ പരിഭണ്ഡന്തേ വാ പാദേ വാ ഛത്തേ വാ ഠപേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. **ഭൂമിയ**ന്തി യേന കേനചി അനത്ഥതായ പംസുസക്ഖരമിസ്സായ. **അങ്കേ**തി ദ്വിന്നം ഊരൂനം മജ്ഝേ. **മിഡ്ഢന്തേ**തി മിഡ്ഢപരിയന്തേ. **പരിഭണ്ഡന്തേ**തി ബാഹിരപസ്സേ കതായ തനുകമിഡ്ഢിയാ അന്തേ. യോ ഭിക്ഖു ചലകാദിം വാ പത്തേ ഠപേയ്യ, പത്തേ വാ **ഹത്ഥധോവനേ** ഹത്ഥസ്സ ധോവനപ്പച്ചയാ തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൩. ഉച്ഛിട്ഠം മുഖധോവനം **ഉദകമ്പി** പത്തേന **നീഹരന്തസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം സിയാ. യോ ഭിക്ഖു അകപ്പിയം പത്തം പരിഭുഞ്ജേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **അകപ്പിയം പത്ത**ന്തി ദാരുമയപത്താദിം.

൩൪. യോ ഭിക്ഖു ഖിപിതേ ''ജീവാ''തി **വദേ** വദേയ്യ, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി അത്ഥോ. യോ ഭിക്ഖു പരിമണ്ഡലകാദിമ്ഹി പഞ്ചസത്തതി **സേഖിയേ** അനാദരോ ഹുത്വാ ന സിക്ഖതി, തസ്സ ദുക്കടം സിയാതി സമ്ബന്ധോ.

൩൫. യോ ഭിക്ഖു ഭണ്ഡാഗാരേ പയുതോ മാതുയാ പിതുനോ ച ഭണ്ഡകം ഗോപേയ്യ, **അസ്സ** ഭിക്ഖുനോ പാചിത്തിയം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **പയുതോ**തി ഭണ്ഡാഗാരേ ബ്യാപാരവസേന യുത്തപ്പയുത്തോ. **ഗോപയേ**തി ഗോപേയ്യ. **യോ** ഭിക്ഖു ദവായ ഹീനേന ജാതിആദിനാ ഉത്തമമ്പി വദേയ്യ, ദുബ്ഭാസിതം സിയാതി സമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ഹീനേഹി വാ ഉക്കട്ഠേഹി വാ ജാതിആദീഹി എവം ഉക്കട്ഠം വാ ഹീനം വാ ''ചണ്ഡാലോസീ''തിആദിനാ നയേന ഉജും വാ ''സന്തി ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലവേനനേസാദാ''തിആദിനാ നയേന അഞ്ഞാപദേസേന വാ ഉപസമ്പന്നം വാ അനുപസമ്പന്നം വാ അക്കോസാധിപ്പായം വിനാ കേവലം കീളാധിപ്പായേന വദേയ്യ, ദുബ്ഭാസിതം സിയാതി.

പകിണ്ണകനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൧. വത്താദികഥാനിദ്ദേസവണ്ണനാ

൯൬. ഇദാനി വത്തം ദസ്സേതും **"ഉപജ്ഝാചരിയവത്ത"**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ഉപജ്ഝായവത്തഞ്ച ആചരിയവത്തഞ്ച ഗമികവത്തഞ്ച ആഗന്തുകവത്തഞ്ച സേനാസനാദിവത്തഞ്ച **പിയസീലേന** ഭിക്ഖുനാ കാതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഗമികാഗന്തുക**ന്തി ഗമികം ആഗന്തുകന്തി ഛേദോ, ഗമികവത്തം ആഗന്തുകവത്തഞ്ചാതി അത്ഥോ.

൯൭. ദാതുകാമോ ഹത്ഥപാസേ ഠിതോ **കിഞ്ചി ഗഹിതബ്ബം** ഏകേന പുരിസേന ഗഹിതബ്ബം ഉക്ഖിപനക്ഖമം വത്ഥും **തിധാ** തീസു പകാരേസു ഏകേനാകാരേന ദദേയ്യ, **ഗഹേതുകാമോ** ഭിക്ഖു **ദ്വിധാ** ദ്വീസു ഏകേന ഗണ്ഹേയ്യ, **അയം** പഞ്ചങ്ഗോ പടിഗ്ഗഹോതി അത്ഥോ.

൯൮-൧൦൦. ദൂരേ ഠിതം ചീവരം ഠപിതോകാസം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഏത"ന്തി വത്തബ്ബം. ഹത്ഥപാസേ ഠിതം ഹത്ഥേന ആമസിത്വാ "ഇമ"ന്തി വത്തബ്ബം. "ഏതം അധിട്ഠാമി, ഇമം അധിട്ഠാമീ"തി ഇമേസം പദാനം മജ്ഝേ സങ്ഘാടിആദീസു പച്ചേകം യോജേത്വാ തിചീവരം അധിട്ഠേയ്യ. കഥം? "ഏതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമി, ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ"തി അധിട്ഠേയ്യ. ഏവം സേസേസു ച ചീവരേസു. യഥാ ചീവരാദിം വിധാനം ഏവം പത്തേപി അധിട്ഠേയ്യ പച്ചുദ്ധരേയ്യാതി അത്ഥോ.

൧൦൧. സഞ്ചരിത്തം ഠപേത്വാ സേസാ ഗരുകാ ച പാരാജികാ ച സചിത്തകാതി സമ്ബന്ധോ. **അന്തിമാ**തി പാരാജികാ. അച്ഛിന്നസിക്ഖാപദം, പരിണതസിക്ഖാപദഞ്ചാതി ഇമം ദ്വയം ഠപേത്വാ സേസം നിസ്സഗ്ഗിയം അചിത്തകന്തി അത്ഥോ.

൧൦൨-൩. **ഗാമപ്പവേസനന്തേതേ**തി ഗാമപ്പവേസനം ഇതി ഏതേ. പാചിത്തീസു **ഏതേ** പദസോധമ്മാദയോ ഗാമപ്പവേസനന്താ സത്തരസ സിക്ഖാപദാ അചിത്തകാ.

൧൦൪-൫. പകിണ്ണകേസു ഉദ്ദിസ്സകതം ഠപേത്വാ **അഞ്ഞമംസകം** സേസമംസം അചിത്തകന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ പകിണ്ണകേസു അഞ്ഞമംസാദികം പത്തഹത്ഥോ കവാടകന്തം തേരസവിധം ഇദം സിക്ഖാപദം അചിത്തകം, സേസം സബ്ബം സചിത്തകന്തി അത്ഥോ.

൧൦൬. ആചരിയാ വീതിക്കമനചിത്തേന സചിത്തകം അചിത്തകന്തി വദന്തി, പഞ്ഞത്തിജാനനേന ചിത്തേന തഥാ സചിത്തകം അചിത്തകന്തി ആചരിയാ വദന്തീതി അത്ഥോ. **തഥാ**-സദ്ദേന "സചിത്തകം അചിത്തക"ന്തി ഇദം ഗഹിതം.

൧൦൭-൯. **പുബ്ബകരണാദിക**ന്തി ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദോ പുബ്ബകിച്ചം സങ്ഗണ്ഹാതി. തത്ഥ -

"സമ്മജ്ജനീ പദീപോ ച, ഉദകം ആസനേന ച;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകരണന്തി വുച്ചതി.

"ഛന്ദപാരിസുദ്ധിഉതുക്ഖാനം, ഭിക്ഖുഗണനാ ച ഓവാദോ;
ഉപോസഥസ്സ ഏതാനി, പുബ്ബകിച്ചന്തി വുച്ചതീ"തി. -

ഏവം പുബ്ബകരണാദികം നവധാ ദീപിതം സബ്ബം ഉപോസഥപ്പവാരണം പിയസീലിനാ കാതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

൧൧൦. **യഥാക്കമ**ന്തി ഏത്ഥായമധിപ്പായോ - ഗണോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കരേയ്യ, പുഗ്ഗലോ അധിട്ഠാനഉപോസഥം കരേയ്യ, സങ്ഘോ സുത്തുദ്ദേസഉപോസഥം കരേയ്യാതി.

൧൧൩. **ചാതുദ്ദസോ പന്നരസോ, സാമഗ്ഗീ ദിനതോ തിധാ**തി ചാതുദ്ദസോ ഉപോസഥോ , പന്നരസോ ഉപോസഥോ, സാമഗ്ഗീഉപോസഥോതി ദിനതോ തിധാ ഹോന്തി. ദിനതോ പുഗ്ഗലതോ കത്തബ്ബാകാരതോ തേ ഉപോസഥാ നവ ഇതി ഈരിതാതി അത്ഥോ.

൧൧൪. **തേവാചീ ദ്വേകവാചീ**തി തേവാചികാ പവാരണാ, ദ്വേവാചികാ പവാരണാ, ഏകവാചികാ പവാരണാ ഇതി നവ പവാരണാ വുത്താ.

൧൧൫. **തസ്സാതി** ഫഗ്ഗുനമാസസ്സ. **തതോ സേസ**ന്തി ആസാള്ഹിഅന്തിമപക്ഖമ്ഹാ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ വസ്സകാലന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ഹി ഏകസ്മിം സംവച്ഛരേ ചതുവീസതിഉപോസഥാ ഹോന്തി.

൧൧൬. **ഏതേസൂ**തി ഏതേസു തീസു ചതൂസു ഏകേകസ്മിം ഉതുമ്ഹി തതിയപക്ഖാ സത്തമപക്ഖാ. **ചാതുദ്ദസാ**തി ഛ ചാതുദ്ദസാതി അത്ഥോ. സേസാനി ഉത്താനത്ഥാനേവാതി.

വത്താദികണ്ഡനിദ്ദേസവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനകഥാ

ഏത്താവതാ സമാരദ്ധാ, മൂലസിക്ഖത്ഥവണ്ണനാ;
നിട്ഠിതാ യാ സമാസേന, അഡ്ഢമാസസ്സ അച്ചയേ.

അധുനൂപസമ്പന്നാനം, ഹിതത്ഥായ സമാസതോ;
ഇമം അത്ഥം വണ്ണയതാ, യം പുഞ്ഞംധിഗതം മയാ.

തേന പുഞ്ഞേനയം ലോകോ, സുഖായ പടിപത്തിയാ;
പാപുണാതു വിസുദ്ധായ, നിബ്ബാനം അജരം പദം.

നാനാതരുഗണാകിണ്ണേ , നാനാകുസലകാമിനോ;
രമ്മേ യുദ്ധാനപതിനോ, വിഹാരേ വസതാ സതാ.

സാസനേ സിദ്ധിപത്തസ്സ, സിദ്ധിനാ ഞാണസിദ്ധിനാ;
പണ്ഡിതേന കതാ ഏസാ, മൂലസിക്ഖത്ഥവണ്ണനാ.

മൂലസിക്ഖാ-ടീകാ സമത്താ.